

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

EX LIBRIS
JOSEPH M. GLEASON

Acquired with the assistance of the

Phia Augusta Brown
Fund

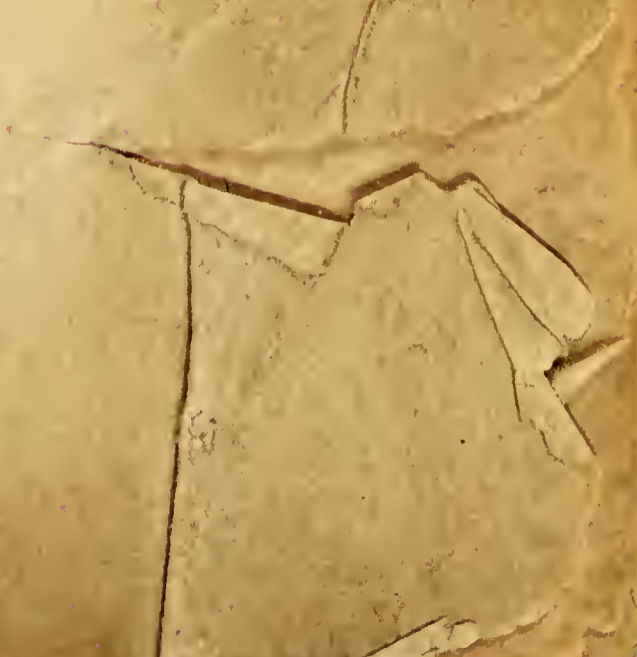
JOHN CARTER BROWN LIBRARY

Handwritten text, possibly a title or name, in cursive script.

Handwritten text, possibly a date or number, in cursive script.

LOGICA MEXICANA

R. P. ANTONII

RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI

SOCIETATIS IESV,

Hoc est,

COMMENTARII BREVIORES ET

maximè perspicui in Vniuersam Aristotelis

Dialecticam: Vnà cum Dubiis & Qua-

stionibus, hac tempestate agi-

tari solitis.

CVM CAPITVM, DVBIORVM,

Questionum & rerum notabilium, quæ

in his continentur, Indice.

LVGDVNI,

Sumptibus ANTONII PILLEHOTTE,

sub signo Sanctissimæ Trinitatis.

M. D. C. X. X.

PERMISSV SUPERIORVM.

56379

L O R E N T I S S I M Æ
F O T O Q V E O R B E C E L E -
B E R R I M Æ A C A D E M I Æ
Complutensi,

Pater Doctor ANTONIVS RVVIO, utram-
que felicitatem precatur.

V M Logices Commentarios nostros nuper editos, adeo vobis gratos extitisse viderem; Rector dignissime, Doctores Magistrisque grauissimi, & sapientissimi, celebris, multisque nominibus Academia illustris; vt inito consilio, omnium calculi & sententia probatos, instituendæ iuuentutis gratia; Diacriticæ professoribus, & Magistris discipulis explicandos præferitis: cum denique decretum hoc vestrum auctoritate refirmatum, stabilitumque sit, vtpotè Scholasticis omnibus perle, qui germanam huius Academiæ, & Aristotelicæ disciplinæ consonam doctrinam, vestro iudicio in hisce Commentariis repertam imbibere possent: hoc sanè totum meum animum, sic vniuersitati iam dudum, nec immeritò, deditissimum, adeo consuetudinis amorisque vinculo adstrictum reddidit, vt nihil non agendum, nihil non tentandum putarem: quod huic Academiæ utile, vel certè gratum fore iudicarem. Cum autem eiusdem Academiæ viri grauissimi, pariter & doctissimi; quibus me multis nominibus deuinctum fateor, Commentarios nostros vberius tractos, quàm in eadem vniuersitate inueteratus ferret vsus, viderent: gratum pariter, ac utile fore arbitrabantur, si eosdem Commentarios in compendium redactos, non sine multorum idem dudum expetentium acclamatione iterum proferrem. Cum ergo communis boni studio tenerentur accensi, & id à me iterum, sæpius postularent: eorum præceptis parendum omnino fuit, maiorum auctoritas apud me plurimum valens, ad alia properandum animum, ex templo ad hunc laborem suscipiendum conuertit. Huiuscepi sanè, & qua potui diligentia perfeci. Habetis iam viri grauissimi compendium hoc, nihilo magis fermè nostrum: omnino

vestrum: re quidem exiguum: placendi studio maximum. Id certe, vel maxime in eo spectandum fuit, vel liberalium artium attingentium limina, iuuarentur ingenia: ne rerum multitudine oppressi, vel certe deterriti, ab incepto desisterent, aut perfecte se assequi posse desperarent. Hunc ergo a quo certe animo laborem susceptum, grati erga vos animi monumentum, vestro maturiori prudentique iudicio submitto, dignitatique vestrae factum volo. Quod si conatus nostros ea qua estis benignitate praediti, sensero probari, quae supersunt omnia pari, & (si fieri poterit) maiore diligentia prosequar.

AD LIBERALIVM ARTIVM STUDIOSOS FLORENTISSIMAE COMPLUTENSIS ACADEMIAE.

Vos pariter, studiosi adolescentes, quae uberius antea, & fusius disceptauimus, ea nunc paucis contenta suscipite. Quod iam dudum petistis, imo expetistis: quod Academia vera Complutensis probauit: quod libens suscepit, & Aristotelica, ac diuini Thomae doctrina iudicauit consonum, offerimus. Nostris utinam cedat votis: quod susceptis iam suscipiendisque laboribus contendimus. Neque enim aequè aliud in animo est nostro: atque omnibus, qua fieri possit maxime (ut professionis nostrae ratio institutumque postulat) continuo prodesse. Hic nostrorum laborum scopus: hic finis. Nostra ergo diligentia, & opera (utinam utili) libentes fruimini. Omnia deinceps reliqua, modo diuinum adsit numen, accepturi, Valete.

IOAN

ANNES DE RIBERA, Dei & Apostolicæ Sedis gratia
Patriarcha Antiochenus, Archiepiscopus Valentin. Regiusque
Camerarius, &c. Tenore præsentium licentiam & facultatem con-
cedimus typis mandandi in hac Valentia ciuitate, & diœcesi, li-
brum hunc Commentariorum, in vniuersam Aristotelis Dialecticam
Authore P. Antonio Ruuio, Societatis I E S V, S. T. D. Cuius
Patri Hieronymo Villanoua eiusdem Societatis S. T. Pro-
curatori commisimus: qui nil Religioni Christianæ repugnans in eo
reperi: imò vtilem, ac necessarium omnibus huiusmodi facul-
tatis peram dantibus fore iudicauit. Dat. Valentia die 21. mensis
Augusti 1606.

El Patriarcha Aræobispo de Valentia.

De mandato Illustrissimi Domini mei Patriarchæ,
Federicus Villarrasa Secret.

Illustrissimi & Reuerendissimi domini, domini Ioannis à Ribera
Patriarchæ Antiocheni, & Archiepiscopi Valentini, perlegi Commenta-
rios Patris Doctoris Antonij Ruuio, Societatis I E S V, in Aristotelis
vniuersam Dialecticam: in quibus non modò nihil doctrinæ Catholicæ in-
repugnans: sed etiam eos doctrina, & Philosophis, & Theologis vti-
litera refertos agnouit; & non solum florentissimæ Complutensis Acade-
miæ, (quorum precibus hos Commentarios author in lucem nunc
in profert) verum etiam doctissimis quibusque perutiles fore iudica-
re dignos censui, vt in communem scholarum vtilitatem typis man-
dandi Valentia in nostro Diui Pauli Societatis I E S V Collegio. Octauo
Augusti. 1606.

Hieronymus Villanoua Societatis I E S V
Theologia professor.

C O N C E S S I O.

Librum hunc qui inscribitur, *Commentarij in vniuersam Ari-*
stotelis Dialecticam, Authore R. P. Antonio Ruuio è Societate Iesu,
Aduocatus Regius typis mandari, demum in lucem exponi
consentio. Lugduni 4. Septembris 1619.

BOLLIOVD.

C O N C E S S I O.

Librum hunc qui inscribitur, *Commentarij in vniuersam Ari-*
stotelis Dialecticam, Authore R. P. Antonio Ruuio è Societate
Iesu, ab Antonio Pillehotte Bibliopola Lugdunensi in lucem
exponi permittimus; simul ne quis citra factam ei potestatem
aliquid excudat, interdiciamus. Datum Lugduni 4. Septem-
bris 1619.

SEVE.

INDEX CAPITULI
DVBIORVM, ET QVÆSTIO-
NUM, QVÆ IN VTRAQVE PAR-
te Logicæ continentur.

PRIMA PARS.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

- Qvæstio 1. Vtrùm Logica sit necessaria. pag
Qvæst. 2. Vtrùm Logica sit scientia.
Qvæst. 3. Vtrùm Logica vtens sit scientia.
Qvæst. 4. Vtrùm Logica sit vnus simplex habitus.
Qvæstio 5. Vtrùm Logica sit scientia practica, & speculatiua.
Qvæstio 6. Vtrùm obiectum scientiæ sit modus sciendi realis, v-
ens rationis.
Cap. I. Porphyrij, cum expositione textus. Qvæst. Vniuersales.
Qvæstio 1. Vtrùm Vniuersalia sint in rebus. ibi
Qvæstio 2. Quanam sit essentia, & natura vniuersalium. 3
Qvæst. 3. An detur in rebus ante operationem intellectus vnita-
formalis minor numerali. 3
Qvæstio 4. An vniuersale sit in rebus ante operationem intelle-
ctus. 3
Qvæst. 5. Per quam operationem intellectus fiat vniuersale. 4
Qvæstio 6. Vtrùm vniuersale Logicum fiat per simplicem com-
parationem naturæ cum indiuiduis. 4
Qvæstio 7. An vniuersale sit vniuocum respectu prædicabilium
& verum genus eorum. 54
Qvæstio 8. An vniuersale sit adæquatum obiectum libri prædica-
bilium, vel potius prædicabile. 57
Qvæst. 9. An prædicabilia sint quinque vel plura, aut pauciora. 99
Tractatus de natura entis rationis.
Dubium 1. An ens rationis sit. 67
Dubium 2. Quid sit ens rationis. ibid.
Dubium 3. Quotuplex sit ens rationis. 68
Dubium 4. Per quam potentiam fiat ens rationis. 70
Dubium 5. An entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel ange-
lico. 74
Dubium 6. Ad quam sciētiam pertineat agere de ente rationis. 76
Dubium 7. Quonam modo ens rationis reducatur ad ordinem
prædicamentalem. 78
79
Tract.

I N D E X.

<i>De modo, quo circa prædicationes fiunt concretis, & abstractis primarum, & secundarum intentionum.</i>	80
<i>Quæstio 1. An abstractum superius prædicetur de abstracto inferio-</i>	82
<i>Quæstio 2. An abstractum inferius prædicetur de abstracto superiori.</i>	89
<i>P. II. De genere, cum expositione textus.</i>	90
<i>Quæstio 1. Quodnam sit definitum definitionis generis.</i>	90
<i>Quæstio 2. An definitum proprium eiusdem definitionis sit natu-</i>	
<i>ra realis, quæ denominatur genus, vel secunda intentio, à qua</i>	92
<i>denominatur.</i>	
<i>Quæstio 3. An definitio generis sit quidditatiua, vel descriptiua.</i>	96
<i>Quæstio 4. Vtrum genus includat differentias & species actu vel</i>	99
<i>solum potentia.</i>	
<i>Quæstio 5. Vtrum genus prædicetur de specie tanquam totum, vel</i>	103
<i>etiam vt pars illius.</i>	
<i>Quæstio 6. An modus prædicandi in quid, separet genus à diffe-</i>	106
<i>rentia.</i>	
<i>P. III. De specie cum expositione textus.</i>	108
<i>Quæstio 1. Vtrum species fuerit definita à Porphyrio duabus vel</i>	110
<i>tribus definitionibus.</i>	
<i>Quæstio 2. Vtrum species subiicibilis, vt subiicibilis sit vniuersalis.</i>	113
<i>Quæstio 3. An species possit conseruari in vnico indiuiduo, & ge-</i>	116
<i>nerus in vnica specie.</i>	
<i>Quæstio 4. Vtrum definitio postrema speciei illis speciebus conue-</i>	119
<i>niat, quæ vnum tantum indiuiduum habere possunt.</i>	
<i>Quæstio 5. An species distinguatur à genere per illas particulas</i>	124
<i>suæ definitionis (prædicari de pluribus differentibus numero.)</i>	
<i>Quæstio 6. An detur vna ratio communis atque realis indiuiduo-</i>	127
<i>rum, quæ definiatur per secundam definitionem indiuidui.</i>	
<i>Quæstio 7. An secunda intentio indiuidui per primam definitio-</i>	131
<i>nem indiuidui definita sit vna.</i>	
<i>P. IV. De differentia cum expositione textus.</i>	134
<i>Quæstio 1. Vtrum prima diuisio differentia in communem, pro-</i>	136
<i>priam & propriissimam sit sufficiens.</i>	
<i>Quæstio 2. An diuisio differentia in communem, propriam, &</i>	139
<i>propriissimam sit generis in species, vel analogi in analogata.</i>	
<i>Quæstio 3. An verum sit genus sumi à materia, & differentiam à</i>	143
<i>forma, & quomodo intelligendum.</i>	
<i>Quæstio 4. An compositio speciei, ex genere, & differentia sit realis</i>	146
<i>vel tantum rationis.</i>	

I. N. D. E. X.

Quæstio 5. Vtrum differentia superior includatur in inferiori, de illa prædicetur.	15
Quæst. 6. An differentia semper & necessario sit perfectior genere, quod contrahit.	16
Quæstio 7. An secunda definitio differentia possit conuenire vltimis differentiis.	16
<i>C A P. V. De proprio cum expositione textus.</i>	
Quæst. 1. An proprium solum quarto modo acceptum constituat quantum prædicabile, vel etiam secundum alios modos.	16
Quæstio 2. An proprium sit vniuersale, aut quarum prædicabile respectu speciei, vel indiuiduorum.	169
<i>C A P. VI. De Accidenti, cum exposit. text.</i>	
Quæstio 1. An accidens sit vniuersale, & respectu quorum habeat.	173
Quæstio 2. An diuisio accidentis in accidens separabile, & inseparabile, sit bona.	174
Quæstio 3. An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhaerentia realis accidentis in subiecto, vel secundæ intentionaliter de affirmatione, & negatione.	176
Quæstio 4. An prima definitio accidentis sit bona.	177
Quæst. 5. An inhaerentia aptitudinalis, sit de essentia accidentis.	178
<i>Proœmium in prædicamenta. Arist.</i>	
De inscriptione huius libri.	181
De inuentore artis prædicamentalis.	183
De fine huius operis.	ibid.
An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis.	184
De obiecto huius operis.	ibid.
De modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.	ibid.
Ad quam scientiam pertineat de prædicamentis agere.	185
<i>C A P. I. De æquinocis, & vniuocis, & denominatiuis cum exposit. text.</i>	
Quæst. vnica, Vtrum definitio vniuocorum, conueniat denominatiuis.	185
<i>T R A C T. De nominum Analogia.</i>	
Quid sit Analogia.	187
Quotuplex sit analogata.	188
An necesse sit rem, vel conceptum, significatum nomine analogi, intrinsecè solum reperiri in principali analogato, in cæteris vero, solum per extrinsecam denominationem.	189
An conceptus formalis analogorum, sit vnus, & abstractus ab analogatis, vel multiplex, & ab eis abstrahi an possit.	196
Secunda pars quæstionis, de vnitare conceptus obiectiui analogorum,	198

I N D E X.

orum.	200
onam modo conceptus analogi contineat analogata.	206
ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia.	212
saltem ens completum sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis completi.	215
ens sit vniuocum respectu aliquarum rerum eiusdem prædicamenti, vel diuersorum prædicamentorum.	218
ens sit analogum comparatum ad ens creatum & increatum, vel ad Deum, & creaturas.	220
qua analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum.	222
quod accidens sit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, vel analogum.	214
necesse sit accidens esse genus si sit vniuocum.	230
saltem respectu aliquorum accidentium aut prædicamentorum, possit esse accidens vniuocum.	231
<i>A P. II. De diuisione eorum qua dicuntur, & sunt, cum exposit. text.</i>	233
<i>A P. III. De regulis prædicamentorum essentialium, cum exposit. text.</i>	ibid.
quæst. vnica, An genera non subalternatim posita, possint habere aliquam differentiam communem.	234
<i>A P. IV. Continens diuisionem in complexorum in decem prædicamenta, cum exposit. text.</i>	239
quæstio 1. Ex quibusnam rebus per se componatur prædicamentum.	240
in, & quomodo indiuidua ponantur in prædicamento.	247
quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento.	ibid.
quæst. 2. An res sint ponendæ in prædicamenti sub nominibus abstractis, vel concretis.	248
quæstio 3. An necesse sit prædicamenta distingui realiter, aut ex natura rei; vel sufficiat distingui ratione.	254
quæstio 4. Vtrum prædicamenta sint decem, ita vt nec plura esse possint, nec pauciora.	257
<i>A P. V. Continens prædicamentum substantiæ, cum expositione textus.</i>	259
quæstio 1. Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ.	263
quæst. 2. Vtrum Deus ponatur in prædicamento substantiæ.	266
quæst. 3. Vtrum Angeli, & corpora cœlestia sint in prædicamento substantiæ.	268

I N D E X.

Quæst. 4. Qualisnam sit diuisio substantiæ in primam, & secundam: vniuoca, vel analogæ.	277
Quæstio 5. Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ.	277
Dubium 1. Circa comparationes primarum, & secundarum substantiarum.	281
Dubium 2. Circa tertiam proprietatem substantiæ.	282
Dubium 3. Circa quartam proprietatem substantiæ.	285
Dubium 4. Circa vltimam proprietatem substantiæ.	287
<i>C A P. VI. Continens prædicamentum quantitatis, cum exposit. text.</i>	291
Quæst. 1. In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.	294
Quæst. 2. Vtrum Linea, Superficies & Corpus, sint tres species distinctæ quantitatis continuæ.	298
Quæstio 3. Vtrum tempus sit vera species quantitatis continuæ.	304
Quæstio 4. An locus sit species quantitatis continuæ, distincta à superficie.	310
Quæst. 5. An motus sit species quantitatis continuæ.	313
Quæstio 6. An numerus sit species quantitatis discretæ.	316
Quæstio 7. An forma numeri sumenda sit ab vltima vnitæte, vel ab omnibus.	323
Quæstio 8. An numerus prædicamentalis non solum reperiatur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus.	317
Quæst. 9. An oratio sit vera species quantitatis.	329
In quonam sit ponenda quantitas orationis.	331
Quæstio 10. An si daretur linea, superficies, aut corpus, vel alia quantitas, actu infinita, collocaretur in prædicamento.	334
An numerus infinitus esset in prædicamento.	336
Quæst. 11. An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & cæteris accidentibus absolutis.	338
<i>C A P. VII. Continens prædicamentum ad aliquid, cum exposit. text.</i>	340
Quæstio 1. An ad aliquid, vel relatiuum constituat speciale prædicamentum.	342
Quæst. 2. An ad aliquid sit speciale genus entis realis.	344
Quæstio 3. Quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.	349
Quæstio 4. An definitio relatiuorum tradita ab Aristot. ex propria sententia sit bona.	352
Quæstio 5. Vtrum omnes relationes, pertineant ad prædicamentum ad aliquid.	356
Quæstio 6. An species relationis prædicamentalis, à termino sit accipien	

I N D E X.

accipienda.	364
filio correspondeat duplex relatio, vna in parte, & alia in matre, vel eadem in vtroque parente.	364
Quæstio 7. An terminus relationis, sit formaliter absolutus, vel formaliter relatiuus.	365
vnus relatiuus possit, & debeat definiri per alterum.	373
Quæstio 8. An vnus relatiuus, ordinetur ad duos terminos eiusdem speciei, per eandem, vel diuersas rationes.	375
Quæstio 9. An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis.	380
Quæstio 10. An aliqua relatio prædicamentalis, fundetur proximè in substantia.	384
Quæst. 11. An vna relatio realis, possit esse fundamentum alterius.	388
Quæstio 12. Vtrum relationes secundi generis fundentur in potentia, vel in actione.	393
Quæst. 13. An relationes tertij generis sint reales, & prædicamentales.	397
Quæstio 14. An relatio distinguatur realiter à fundamento, vel solum ratione.	400
Dubium de separatione relationis fundamento.	405
Dubium 1. An relationi conueniat habere contrarium.	406
Dubium 2. An relatiua suscipiant magis, & minus.	ibid.
<i>CAP. VIII. Contuens prædicamentum qualitatis cum exposit. text.</i>	410
Quæstio 1. An qualitas sit supremum genus huius prædicamenti: & diuersæ qualitates, enumeratæ ab Arist. diuersæ species eius.	412
Quæstio 2. An habitus, & dispositio distinguantur specie.	416
Quæstio 3. Vtrum naturalis potentia, & impotentia, sint species qualitatis distinctæ.	419
Quæstio 4. De his, quæ pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem.	423
Dubium 1. An passio, & passibilis qualitas, sint veræ species qualitatis.	ibid.
Dubium 2. An passio, & passibilis qualitas, sint diuersæ species, vel vna tantum.	425
Dubium 3. An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatis.	428
Dubium 4. An obiecta omnium sensuum externorum, vt obiecta eorum sunt, pertineant ad hanc speciem qualitatis.	436
Quæstio 5. Quid per Formam, & Figuram intelligat Arist. & an sint diuersæ species qualitatis, vel eadem.	433
<i>CAP. IX. De prædicamento Actionis & passionis.</i>	436
Quid	Quid

I N D E X.

Quid actio, & Passio sit.	436
Quot, & quæ genera, & species habeant actio, & passio.	ibid.
Quot, & quæ sint proprietates actionis, & passionis.	437
<i>C A P. X. De cæteris prædicamentis.</i>	
<i>Prædicamentum Quando.</i>	438
Quot, & quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.	440
Quot, & quas proprietates habeat hoc prædicamentum.	441
<i>Prædicamentum Vbi.</i>	ibid.
Quid sit Vbi, aut in quo consistat ratio formalis eius.	ibid.
Quot, & quæ habeat genera, & species, Vbi.	443
Quot, & quas proprietates habeat vbi.	ibid.
<i>Prædicamentum Situs.</i>	ibid.
In quo consistat formalis ratio huius prædicam.	444
Quot, & quæ sint genera, & species Situs.	445
Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.	ibid.
<i>Prædicamentum Habere.</i>	ibid.
Quot, & quæ sunt genera, & species habere.	446
Quot, & quæ sint proprietates huius præd.	ibid.
Quæst. An habere sit aliquid intrinsecum, & inhærens: vel in sola denominatione extrinseca consistat.	447
<i>Quæstio generalis pro omnibus sex ultimis prædicamentis.</i>	
An ratio formalis eorum consistat in aliquo intrinseco, & formaliter inhærenti; vel in sola denominatione extrinseca.	451
<i>C A P. XI. De oppositis, cum expositione text.</i>	456
<i>C A P. XII. De modis prioris, cum expositione textus.</i>	457
<i>C A P. XIII. De modis simul, cum expositione textus.</i>	458
<i>C A P. XIV. De speciebus motus, cum exposit. textus.</i>	459
<i>C A P. XV. De modis habere, cum exposit. text.</i>	460
<i>S E C V N D A P A R S.</i>	
<i>Quæstiones & dubia de interpretatione.</i>	
Proœmium totius operis.	461
Quodnam sit obiectum huius operis.	ibid.
De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes dialecticæ, & diuisione eius.	462
<i>C A P. I. Cum exposit. text.</i>	ibid.
Quæst. 1. An voces significant conceptus & res, atque scripturæ voces ad placitum, conceptus verò naturaliter res.	p. 463
<i>C A P. II. De nomine cum exposit. text.</i>	468
Quæst. 1. An bene definiatur nomen per vocem.	469
Quæstio 2. An nomen definiatur per vocem tanquam per verum genus.	471
Quæstio 3. An verum sit nomen significare ad placitum; vt in definitione dicitur.	472
	Quæstio

I N D E X.

Quæstio 4. An verum sit, partes nominis separatas, non esse significatiuas.	474
Quæstio 5. An nomen infinitum, omnino sit excludendum à definitione.	477
modo significandi nominis infiniti.	ibid.
quibusnam dicatur nomen infinitum in propositione.	478
transcendentia nomina possint infinitari.	481
nomina infinita sint numeranda inter absoluta, vel inter connotatiua.	482
an nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non entibus vel analogicè.	ibid.
<i>CAP. III. De verbo, cum expositione textus.</i>	483
Quæstio 1. An verum sit verbum consignificare tempus.	484
Quæstio 2. An verbum sit vera pars propositionis.	488
Quæstio 3. An verbum infinitum possit collocari in propositione.	491
<i>CAP. IV. De enunciatione, cum expositione textus.</i>	494
Quæstio 1. An in definitione orationis, definiatur ratio in vniuersali, vt perfectam, & imperfectam; simplicem & compositam comprehendit.	495
Quæstio 2. An enunciatio sit ens reale, vel rationis.	496
Quæstio 3. An enunciatio quidditatiuè sit definita ab Aristotele per veritatem, & falsitatem.	498
Quæstio 4. An enunciatio mentalis sit vna simplex qualitas.	500.
Quæstio 5. An diuisio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, sit generis in species, vel analogi in analogata.	503
Quæstio 6. An diuisio enunciationis in simplicem, & compositam, sit generis in species; vel analogi in analogata.	504
<i>CAP. V. De modis oppositionum.</i>	506
<i>CAP. VI. De oppositione, & veritate enunciationum de futuro contingenti, cum expositione textus.</i>	507
Quæstio vnic. An singulares enunciationes de futuro contingenti, habeant veritatem, aut falsitatem determinatam.	509
An effectus contingens, quando est, sit necessarius; vel adhuc contingens.	516
<i>De priori resolutione.</i>	517
Proœmium huius operis.	ibid.
De inscriptione huius operis.	518
Quodnam sit obiectum huius operis.	ibid.
Diuisio totius operis.	519
<i>CAP. I. Cum expositione text.</i>	ibid.
<i>CAP. II. Cum expositione text.</i>	522
Notabile circa literam.	ibid.
Notabile 2.	524
	Nota

I N D E X.

Notabile 3.	524
<i>C A P. I I I. Cum exposit. text.</i>	ibid.
Dudium 1. Circa conuersionem propositionum de necesse.	526
An vera sit secunda Regula conuersionis, vniuersalis affirmatiuae de necesse.	ibid.
Dubium 2. An bene probauerit Aristot. regulas conuersionis propositionum de necesse.	527
Circa conuersionem propositionum de modo contingenti.	528
Notabilia 3.	ibid. & sequen.
Notabile vnicum circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili.	532
<i>C A P. I V. Cum exposit. text.</i>	533
quid sit figura & quotuplex, & qui modus.	535
An præter tres figuras enumeratas ab Aristot. addenda sit quarta.	ibid.
<i>C A P. V. Cum exposit. text.</i>	537
<i>C A P. V I. Cum exposit. text.</i>	539
Traditur ars inueniendi medium, ad conficiendos syllogismos, & probandum quodlibet genus propositionum.	541
<i>De posteriori resolutione.</i>	543
Proæmium totius operis.	ibid.
Quodnam sit subiectum huius operis.	444
Digniorem esse hanc partem dialecticæ cæteris omnibus ostenditur.	545
Finis huius operis, & titulus, seu inscriptio eius explicatur.	547
Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc inter cæteras partes Dialecticæ.	550
quare dicatur iudicatiua hæc pars posterioristica, pars verò topica inuentiua.	ibid.
Modus procedendi, & diuisio totius operis.	551
<i>C A P. I. Cum exposit. text.</i>	552
quæstio 1. An de omni, & sola cognitione intellectiua, intelligatur vniuersalis propositio Aristotelis.	555
quæst. 2. An de subiecto sit præsupponenda actualis existentia.	558
quæstio 3. An de subiecto præcognoscendum sit quid rei, vel solum quid nominis.	560
quæstio 4. An præcognitiones de subiecto, passione, & principio haberi debeant ante demonstrationem; vel etiam in demonstratione ipsa.	562
quæstio 5. An assensus conclusionis fiat, ex assensu præmissarum, aut principiorum in genere causæ efficientis, vel solum materialis.	564
quæstio 6. An assensus principiorum includatur formaliter in assensu	

I N D E X.

Assensu conclusionis.	566
Quest. 7. An habito assensu præmissarum assentiatur intellectus conclusioni in eodem instanti.	571
Quest. 8. An habitis assensibus præmissarum, liberum sit intellectui assentire conclusioni, vel necesse sit assensum eius habere in eodem instanti.	572
<i>A P. II. Cum exposit. text.</i>	576
Questio 1. An secunda definitio demonstrationis sit bona.	579
Questio 2. quotuplex sit propositio per se nota, an omnis immediata sit appellanda per se nota.	581
Quest. 3. An nuda definitio sit principium, quod vocatur positio.	586
Quest. 4. An principia demonstrationis sint magis vera, quam conclusio: & vniuersaliter, vna propositio, an possit esse verior altera.	588
Questio 5. An semper sit necessarium, vtramque præmissam demonstrationis, certiore esse conclusione.	591
<i>A P. IV. Cum expositione textus.</i>	596
Quest. 1. An demonstratio debeat procedere ex necessariis.	598
Quest. 2. An demonstratio debeat constare ex propositionibus de omni, per se, & vniuersaliter.	602
Questio 3. Quidnam significetur per terminum vniuersaliter & an conueniat propositionibus superiorum de inferioribus, vel solùm his, quæ fiunt in terminis conuertibilibus.	607
<i>A P. X. Cum expositione textus.</i>	610
Questio 1. an demonstratio procedens à causa remota sit, quia vel propter quid.	613
Questio 2. An diuisio demonstrationis in demonstratione, quia & propter quid, sit generis in species; vel analogi in analogata.	615
<i>TRACT. De subalternatione scientiarum.</i>	623
Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur.	ibid.
Quidnam sit subalternatio scientiarum.	624
An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis; vel sola imaginatione excogitata.	625
An subalternata scientia, existens sine subalternante, sit vera scientia, vel potiùs opinio.	628
An subalternata scientia, inter proprios limites, demonstret propter quid; vel solùm quia.	630
<i>C A P. XXVI. Cum exposit. text.</i>	635
<i>TRACT. I. De habitu principiorum.</i>	637
An præter intellectum, & species intelligibiles detur habitus principiorum.	

I N D E X.

principiorum.	63
Quidnam sit habitus principiorum.	63
An habitus principiorum sit naturalis; vel acquisitus ab intellectu, per proprios actus.	64
An habitus principiorum sit idem secundum speciem, pro omnibus principiis: vel diuersus pro diuersis.	64
<i>TRACT. II. De habitu scientia.</i>	
An, praeter habitum principiorum, ponendus sit pro conclusionibus alter habitus distinctus, qui appellatur scientia.	64
An euidencia pertineat ad essentiam scientia.	64
An scientia sit de singularibus, & de contingentibus, & entibus per accidens.	65
An de ente per accidens, possit dari scientia.	65
An de casualibus, & fortuitis detur scientia.	65
<i>TRACT. III. De opinione, & fide humana.</i>	
Quidnam sit opinio, & quid fides humana.	ibid.
An formido sit de intrinseca ratione opinionis & humanae fidei.	65
An opinio possit esse simul, cum scientia de eadem propositione, & in eodem intellectu.	65
<i>Selecta ex libris Topicorum.</i>	
De fine, ac diuisione horum librorum.	ibid.
Quodnam sit obiectum huius operis, & ordo eius, cum ceteris partibus Dialecticae explicatur.	ibid.
Quid sit praedicatum Dialecticum, & quotuplex.	66
Quid sit, & quotuplex, problema Dialecticum.	66
Quidnam sit propositio dialectica, & quotuplex, & quomodo distinguatur a problemate.	ibid.
Quid sit, quotuplex propositio probabilis.	67
Quidnam sit syllogismus topicus, aut dialecticus.	67
Enumeratio, atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur argumenta probabilia, pro disputatione ineunda.	67
<i>Pro libris Elenchorum.</i>	
<i>TRACT. IV. De syllogismo sophistico.</i>	
Quidnam sit syllogismus Sophisticus, & quotuplex, & an verus sit syllogismus, vel non.	ibid.

F I N I S.

QVÆST.

QVÆSTIONES PRO OEMIALES PRO Dialecticæ introductione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Dialectica sit necessaria.

DI A L E C T I C A M, ut titulum quæstionis explicemus, in Naturalem & Acquisitam distinguunt quidam; Naturalem vocâtes, discursus illos, quos solo naturali lumine efficere solent rustici etiam homines; Acquisitam verò eam, quam studio ac labore comparamus. Si tamen propriè loquendum non Dialecticam, sed quoddam eius initium à natura habens, nempe naturale lumen intellectus; à quo discursus illi inordinati procedunt, qui satis impropriè Dialectica vocantur: propriè verò pro facultate acquisita solum accipitur; de qua inquiremus, An sit necessaria. Sed Necessarium dupliciter accipi solet in schola: simpliciter quidè aut sine addito; vel secundum quid, aut in suppositione. Necessarium simpliciter illud vocatur, quod non in ordine ad aliud, sed ex propria natura necessitatem habet: in prima acceptione solum Deus dicitur ens necessarium; quia absque ordine vel dependentia ab alio habet, quòd non possit non esse. Necessarium verò ex suppositione vocamus illud, quod ex suppositione alicuius finis consequendi tale est; ut cibum capere necessarium dicimus ad sustentandam vitam. Ergo dum titulus quæstionis inquirat, An facultas Dialecticæ sit necessaria; non de prioris necessitatis modo intelligitur, sed de posteriori: ita ut sensus sit, an sit necessaria ad alias scientias acquirendas. Prima opinio tenet, Dialecticam non esse necessariam ad alias scientias, sed posse sine illa acquiri, quamvis non sine magno labore, nec sine errorum admixtione; esse verò utilem, ut commodiùs ac faciliùs, sine periculo errandi comparentur: ita tenet Iauellus in com-

Log.

A

pendio

pendio suo Logicæ tractatu 1. cap. 2 quem sequuntur pauci ; probatur duplici argumento. Primò quia non est necessaria propter se, nec propter alias scientias, ergo nullo modo. Antecedentè probatur, quòd non propter se : quia cum Logica sit scientia simul, & modus sciendi, si ad seipsam esset necessaria, simul acquirenda esset scientia & modus sciendi, aduersus dictum illud Aristotel. 2. Meta tex. 1. *Scientiam simul & modum sciendi quærere absurdum est*: quòd verò propter alias scientias non sit necessaria probatur ; quia quælibet scientia habet proprias definitiones, demonstrationes, ergo est sibi modus sciendi ; quare non indiget Dialecticâ pro modo sciendi. Secundò, quia duo sunt necessaria ut aliquis consequatur scientiam: Primum, ut principia cognoscantur. Secundum, ut certo sciat, se aptis ratiocinationibus uti & non fallacibus in colligendis conclusionibus ex eis. Sed utrumque potest homo sine Dialecticâ, per lumen naturale intellectus, patet in rusticis, qui vnum ex altero euidenter colligunt in hâc vel illa materia : & de aliis refertur, quod scientias sine Dialecticâ comparauerint ; ut medicinam Hippocrates, & mathematicas disciplinas alii: ergo non erit Dialecticâ ad alias scientias acquirendas necessaria.

Secunda opinio opposita est, quæ affirmat ; non posse vllam scientiam vllò modo acquiri sine Logica, quam tenent plures philosophi quos idem Iauellus citat vbi suprâ; & probant vnico arg. quia aliquis acquirat scientiam certò scire debet reducere conclusionem vsque ad prima principia, ut docet Arist. 1. lib. Posteriorum cap. 2. per euidentes consequentias, sed repugnat absque Dialecticâ talem reductionem posse efficere cum non possit certò cognoscere, quòd tota conclusionum multitudo ex principiis deriuatur; nisi per artem, ergo non poterit nisi per Dialecticam.

Communis sententia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus & Cardinalis Toletus quæst. 1. proœmiali, quos sequuntur alij, nempe Dialecticam esse necessariam ad reliquas scientias perfectè acquirendas: sed ad comparandas modo imperfecto, non esse necessariam, sed vtilem, ita ut sine illa comparandas imperfectè possint.

Pro solutione quæstionis tria sunt breuiter notanda. Primum est duo esse necessaria ad comparandam scientiam: Primum, quod conclusio per euidentem consequentiam, ex euidenti principio deducatur ; secundum, quòd vtramque constet euidenter ei qui scientiam acquirit : nam si non cognoscit euidenter principium solum erit ei creditum, vel opinatum: & si non cognoscat euidentem esse consequentiam, solum erit respectu illius probabilis : tam ex primo quàm ex secundo sequitur, quòd conclusio quam colligit, non sit euidens, sed probabilis, cum non possit esse certi

Questio prima proœmialis.

3

missis, aut consequentia; quare non erit scientifica. Secundo
notandum est, posse quidem hominem per lumen naturale in-
telligere, imperfecto quodam modo discurrere, vnumque ex aliis
conclusionibus, inordinate quidem; hoc est, non cognoscendo ordinem,
interdependentiam, quam habet conclusio ex principiis, quod do-
cetur Arist. 1. Rhetor. ad Theodocem cap. 1. illis verbis: *Multi hæc
scilicet & casu, nonnulli exercitatione ac habitu faciunt, &c.* quia
non ille nequit sine arte cognosci. Tertio adnotandum est, ha-
bitum scientiæ per vnam demonstrationem generari, propter ef-
fectum demonstrationis: sed dum generatur per vnum actum,
imperfectam habet rationem habitus, aut scientiæ, quia nondum
radicatus in subiecto; quare nec ipsum denominat talem sim-
iliter: non enim dicitur acquisisse talem scientiam, quia v-
nam, aut alteram conclusionem eius acquisiuit; nisi secundum
vnam, hoc est, secundum vnam illam conclusionem.

Ex his, duas conclusiones colligo, quibus meam sententiam
defenso. Prior est; Ad vnam, vel alteram conclusionem alterius
scientiæ acquirendam, non est necessaria Logica, sed per solū na-
turale lumen acquiri potest. Probat hæc: quia sicut naturale lu-
men se extendit ad cognoscenda principia; ita etiam ad vnam, aut
alteram conclusionem principiis proximam: quia notissima est,
quod propria industria, & laborem hominis potest se extendere
& cum per vnam conclusionem scientia acquiratur, saltem im-
perfecta, verum est in hoc sensu, quod ad alias scientias imperfe-
ctas comparandas Dialectica non sit necessaria. Secunda conclusio:
Integra scientia, non potest acquiri sine Dialectica, hoc est, se-
cundum omnes conclusiones eius; quam sic probo. Non potest
quis omnes conclusiones ex principiis colligere per evidentes
demonstrationes: nisi cognoscat euidenter ordinem, secundum
quem vna deriuatur ab altera vsque ad vltimam, quæ proximè
colligitur ex principiis: Sed ordo omnium conclusionum inter
se, & cum principiis cognosci nequit sine arte reducendi, aut
soluendi eas in principia; Ergo non poterit integra scientia ac-
quiri sine Dialectica: & hoc est non posse perfectè sine illa ac-
quiri: & iuxta has duas conclusiones nostras, intelligenda est ter-
tia opinio communis, quam sic intellectam veram esse dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondet Cardi-
nalis Toletus: Logicam esse necessariam ad seipsam secundum
diuersas partes quæ præsupponuntur aliis, vt secundum partem
radicamentorum, ad partem enuntiationis; & secundum hanc,
ad syllogismum: sed cum prima pars non præsupponat alteram,
non explicat hæc solutio, quo nam modo Logica secundum pri-
mam partem possit esse ad se necessaria: propterea alio modo re-
spondeo Logicam duo habere, nempe esse scientiam, in quantum

4 *Questio secunda proœmialis.*
suas conclusiones demonstrat; & esse modum sciendi, in quant
ia instrumenta conficit, per quæ scire possimus: & hæc ratio prior
illa secundum nostram considerationem: quia prius intelligi
instrumenta sciendi; vt definitionem, ac demonstrationem, qu
intelligamus conclusiones demonstratas in Logica. Dicimus
go, Logicam vt modum sciendi, non solum secundum diuer
partes, sed etiam secundum se totam esse necessariam ad seipsa
vt scientiam; ad quod satis est. quod vt scientia præsupponat
ipsam vt modum sciendi: dum autem Aristotel. docuit, *absurdum*
esse simul quærere scientiam & modum sciendi, per modum scien
Dialecticam intellexit, sed per scientiam non eandem Dialecti
cam, sed quamlibet aliam scientiam, vt docuit D. Tho. in exp
sitione eiusdem loci, quam absurdum esse simul cum Dialectic
quærere: quasi dicat prius esse addiscendam Dialecticam, tâqua
necessariam ad aliàs. Ad secundum respondeo, non posse natura
lumen nisi perficiatur per artem Dialecticæ, cognoscere ordine
omnium conclusionum inter sese, & cum principiis; & ideo n
perfectè alias scientias acquirere, vt iam docuimus. Argume
tum secundæ opinionis solum probat, sine Dialecticâ non pos
scientiam perfectò modo comparari. Ex dictis colligitur; que
locum Dialecticæ obtinere debeat in acquisitione scientiarum
est enim prima, à qua incipiendum est: quia cum sit modus scie
di, non possunt aliæ sine ea comparari, nec proinde simul cum
acquiri; nisi absurdum illud sequatur, quod simul scientiam
modum sciendi quæramus.

Q V Æ S T I O II.

Vtrum Dialectica sit scientia.

3 **S**cientia hæc in parte propriè accipitur, pro certa cognitione
per demonstrationem comparata, vt docuit Aristo. i. lib. d
posteriori resol. cap. 2. sed diuiditur in scientiam Actualem &
Habitualem: Actualis scientia dicitur assensus conclusionis, qu
per demonstrationem probatur, vt assensus huius conclusionis
Homo est risibilis: Habitualis verò scientia est quæ generatur in
intellectu ex multis conclusionibus demonstratis: & licet vtra
que sit propriè scientia, tamen in communi modo loquendi pro
habituali accipitur. De hac loquitur titulus quæstionis dum quæ
rimus, An Logica sit scientia.

Et prima opinio negat Dialecticam esse scientiam; sed asseri
esse facultatem quandam, seu artem scientia inferiorem: & hanc
tenuerunt, Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexan
der in principio Topicorum, Ægidius i. lib. Posteriorum, quæst. i.
Magnesius

Quaestio secunda prooemialis.

5
Petrus Nigellus lib: 1. de interpretatione in principio: Petrus Nigellus
1. sui Clypei, & alij: quos secutus est Villapandus quaest. 26.
prooemiali. Probatur primo duplici testimonio Aristotelis, qui
in Rhetoricorum ad Theodectem cap. 2. docet, *Rhetoricam*
articulam quandam Dialecticam, & neutram esse scientiam, sed
artem quandam inveniendarum rationum. & 1. lib. Topico-
rum cap. 1. *Dialectici officium esse, inquit, ex probabilibus differere*
probando, probatur ratione; quia quaelibet scientia debet habere
materiam particularem ac determinatam, circa quam versetur,
quam circa proprium obiectum, & per quam distinguatur ab
aliis; sed Logica non habet materiam determinatam, sed ver-
etur circa materiam omnium scientiarum; quia in omni materia
facit definitiones, ac syllogismos; ergo non erit scientia:
Arist. 2. lib. Meta. cap. 2. textu 5. & 1. lib. de posteriori
Analyt. ca. 8. tex. 27. docuit non habere certum genus subiecti;
non est, certam materiam circa quam versetur.

Secunda opinio est communis, & tenenda, Quod Logica sit
vera scientia; quam sequuntur D. Tho. 2. Met. 2. lect. 4. Scotus
in 4. Elenchorum, quaest. 1. & in praedicabilibus, quaest. 1. Ni-
hil 4. Met. tex. 5. in fine. Scotus; & Card. Toletus, q. 2. prooemiali,
seca 2. li. Met. 3. quaest. 1. sectio. 9. & alij omnes. Probatur uni-
versum arg. ex definitione scientiae tradita ab Arist. 1. lib. Poster. cap.
1. *Scientia est habitus per demonstrationem acquisitus, sed Dialectica*
est plures demonstrationes, ex evidentibus principiis proce-
dit, ergo ex eis generabitur scientia. Probatur minor. nam
syllogismum primae figurae evidenter concludere, demonstratur
illis principiis Dici de omni & Dici de nullo, & in singulis
casibus Dialecticae fiunt aliae demonstrationes similes.

Ad primum argum. dicimus, *Rhetoricam articulam esse Dia-*
lecticam docuisse Arist. quia sub parte Topica quodammodo con-
tinetur, in quantum docet loca inuenire, ex quibus eruantur pro-
babilia argum. & quantum ad hoc neutra est scientia: Dialectica
vero non solum docet loca inuenire, sed ea probat per demonstra-
tionem. Praeterea, quod probabilia arg. generent opinionem, &
hoc habet veram rationem scientiae: nihil autem horum Rhe-
torica facit, & propterea scientia non est, sed ars quaedam scien-
tiae inferior. Secundum testimonium Arist. eodem fere modo de-
monstratur, quia officium Dialectici est, probabiliter differere non
solum modo, sed docendo per veram demonstrationem, ex
quibus fit constituendus syllogismus probabilis, & quod proba-
bile solum generet assensum, & hoc est esse veram scientiam.
Pro solutione secundi arg. distinguenda duplex materia Logi-
cae. Remota & Proxima: Remota sunt res omnis mundi, nam circa
omnes efficit syllogismos, & definitiones Proxima vero materia
sunt

sint operationes intellectus, quas dirigit & ordinat, constitudo ex eis instrumenta. arg. ergo probat de materia remota, qua etiam loquitur Arist. in eo loco; scientia verò debet habere materiam proximam circa quam versetur, & per quam distinguatur ab aliis; & hæc sufficit, ut sit scientia determinata: quæ verò materia eius remota non sit determinata, nullum est inconueniens, quia ex materia remota non sumitur ratio scientiæ, sed ex proxima.

Q V Æ S T I O I I I.

Vtrum Logica vtens sit scientia.

PResupponit titulus questionis, quòd Logica diuidatur in Docentem, & Vtentem: quàm diuisionem tradiderunt D. Tho. Met. lect. 4. & Scotus q. 1. Elench. & quæst. etiam prima prædicationum, à quibus eam accepit schola: sed priusquam diuersas opinionones proponamus declarandum est, An sicut Logica docens pro tota ipsa scientia accipitur, ita etiam Logica vtens pro tota accipiatur, vel solùm parte topica. Nam quidam dicunt, solam partem topicam esse vtentem, & non demonstratiuam nec reliquas: quorum fundamentum est autoritas D. Tho. qui id videtur asserere 4. Met. lect. 4 & hoc arg. probare, quia Logica, ut eius usus definiendi, diuidendi, ac demonstrandi in aliis scientiis, non tam Dialectica appellanda est quàm Philosophia, aut quælibet altera scientia, circa cuius materiam talis usus versatur.

Communis tamen modus loquendi & sciendi Dialecticæ scholæ, Logicam pro tota scientia diuidit in Docentem, & Vtentem: ita ut sicut tota ipsa docens est, in quantum tradit præcepta efficiendi enunciationem, & syllogismum, ac reliqua instrumenta per demonstrationem: ita in quantum vitur omnibus instrumentis in aliis scientiis dicatur vtens: & hoc est nobis tenendum tanquam verum & necessarium: & probatur primò quia tantum se extendit Logica vtens, quantum usus Logicæ docentis, sed Logica docens dicitur de tota scientia: & singulis partibus, & non de sola parte topica: ergo Logica vtens de tota & singulis partibus etiam dicitur. Secunda pars topica dicitur Logica vtens, quia probatur libus argumentis vitur in cæteris scientiis: sed etiam vitur in Logica definitionibus, ac demonstrationibus, in cæteris scientiis: ergo dicitur vtens quantum ad reliquas partes præter topicam.

Ad D. Tho. respondeo hanc esse mentem eius, ut Logica quantum ad partem demonstratiuam & reliquas, (præter topicam) verum sit vtens, sed quia forma demonstrandi, qua vitur in aliis scientiis, vniuersalis & quasi generica est, determinatur per materiam earum, quasi per differentiam ad speciem, non tam Dialectica quam

Philosophia

Questio tertia proœmialis.

7

Philosophia vocatur, eo modo, quo genus cuiuscumque rei sub
ne specierum comprehenditur. v.g. animal, quod est in ho-
non vocamus animal, sed hominem, sed de parte topica di-
est ratio, quia cum argumenta probabilia non generent
tiam sed opinionem: potius retinet nomen Dialecticæ, vsus
s partis quam aliarum scientiarum: quia pars est Dialecticæ,
vera scientia est, & quia proprium Dialectici officium est,
abiliter disputare in qualibet scientia: & differentiam hanc
r partem Topicam, & reliquas partes Logicæ significavit
ho. eodem loco ex quo colligo, hanc fuisse eius mentem, &
excludere ullam partem Logicæ à vera ratione vtentis.
upposito ergo quod Logica vtens pro tota ipsa scientia, &
nibus partibus sumi debeat: Quæritur, an sit scientia, aut
em distinctus habitus à Logica docente: & prima opinio as-
t esse veram scientiam; sed non esse habitum distinctum à
cente, sed eundem; ita vt scientia sit, in quantum docens, &
i in quantum vtens. Hanc videtur sequi Niphus 4. Met. tex.
& probatur hoc argumento. Quando aliquis vtitur Logica in
is scientiis efficiendo demonstrationes, acquirit facilitatem
ellectu ad eas & alias iterum efficiendum, & hanc facilitatem
quirit per actus procedentes à Logica docente, quam præsup-
nit; ergo perficit eandem Logicam docentem: & ideo erit vera
entia: quia scientia non perficitur nisi per scientiam; non tamē
tincta, nec distinctus habitus, sed idem, quasi seipsum perficiens.
Secunda opinio, quam sequuntur moderni quidam, asserit; Lo-
cam vtentem esse veram scientiam, & distinctam à docente. Vt
tem utrumque probent, distinguunt duo officia vel actus Logi-
e. Primum, quo docet conficere instrumenta, vt syllogismum,
t definitionem; Secundum, quo vtitur præceptis traditis, effi-
endo eadem instrumenta in aliis scientiis; & cum per multipli-
tionem actuum generetur facilitas in potentiis, quam facilita-
m vocamus habitum, necesse est ex diuersis actibus diuersos
oque habitus generari in intellectu: ita vt primò reddatur
cilis intellectus ad tradenda præcepta; deinde aliam facultatē
uersam acquirat per exercitium eorundem præceptorum effi-
endo syllogismos. Exemplum assignari potest in musica, in qua
plex facilitas acquiritur: prima, in intellectu tradente regulas
onsonantiarum; secunda, in manibus: & primam vocare solent
heoricam, postremam Practicā. Vnde sequitur duplicem etiam
acilitatem ponendam esse in Logica; vnam, quæ sit Theorica,
eu speculatiua; aliam, quæ sit Practica: & illa erit habitus Logicæ
ocentis; hæc verò Logicæ vtentis. Probant primò quod sint
abitus distincti; quia syllogismus factus in Philosophia naturali
on procedit ab habitu eiusdem Philosophiæ: quia non docet
A 4 quo

quomodo sit componendus syllogismus: sed nec procedit à Logica docente, nam hæc solùm habet tradere præcepta in communi efficiendi instrumenta, non ea efficere in particulari; ergo debet procedere ab alio habitu, qui sit Logicæ vtentis. Deinde probatur secundò, quòd vterque habitus sit scientia: & de docente manifestum est, sed de vtente probatur; quia vt actus efficiendi syllogismus perfectus sit, & sine errore procedat, præsupponere debet habitum Logicæ docentis; per quem docemur quomodo efficiendus sit: quòd si eum præsupponit, non poterit ab eodẽ procedere ergo ab alio habitu distincto, qui etiam est scientia, cum præsupponat habitum docentis, qui verè est scientia, & modo scientifico procedat in componendo syllogismo.

Nostri sententia est, quòd Dialectica vtens, vt vtens est, non sit scientia, nec habitus distinctus à Logica docente; sed habitus idem prout ars est, singulares syllogismos efficiens: itaque idem met habitus Logicæ, prout tradit præcepta in communi componendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, est Logica docens; sed in quantum efficit syllogismos singulares, est ars, & Logica vtens vocatur. Hanc sententiam sequitur D. Th. 4. Met. lect. 4. sed quia duplicem partem continet; primam, quòd Logica vtens non sit scientia; secundam, quòd sit ars, vtraque probanda est. Probatur ergo primò, quòd non sit scientia; quia conclusio scientifica est actus, quem per demonstrationem colligimus ex principiis per se notis; sed actus Logicæ vtentis non est assensus conclusionis, quem per demonstrationem colligimus; sed opus quod efficimus, nempe, syllogismum aut definitionem: ergo Logica vtens, non est scientia.

Secundò, scientia proximè versatur circa vniuersalia, nec de singularibus est; sed Logica vtens non versatur circa vniuersalia sed circa actus singulares quos exercet cõponendo syllogismos iuxta præcepta tradita à docente: ergo non est scientia, sed scientiam præsupponit.

Secunda pars nostri sententiæ quòd Logica vtens, vt talis, non sit habitus distinctus à docente; sed idem prout est ars præsupponit Logicã esse artem; non mechanicam quæ versatur circa opera externa, vt fabrilis est; sed liberalè, quæ versatur circa opera intellectus, ea dirigendo. Hoc docet expressè D. Th. 1. 2. q. 57. ar. 3. ad 3. & 1. li. Posteriorum lect. 1. & colligitur euidenter ex doctrina Arist. 6. Eth. lib. c. 4. vbi definit artem. *Quòd sit habitus cum ratione factiuus vel actiuus*: per factiuum intelligens artes mechanicas, quibus efficiuntur opera externa; per actiuum verò liberales, quibus non efficitur externum opus; sed opera animæ interna diriguntur. Hoc supposito probatur primò, quia euidenter est habitum Logicæ esse scientiam, cum procedat per demonstrationem:

Quaest. tertia proœmialis.

9

sed est etiam ars, quia est habitus cum ratione actiuus; opera intellectus dirigit, efficitque singulares syllogismos: ergo simul est scientia, & ars diuersa ratione; ita ut quae tradit præcepta efficiendi syllogismum, & alia instrumenta demonstrationem, sit Logica docens, & vera scientia utens quatenus est ars efficiens singulares syllogismos iuxta præcepta à seipsa, ut docente tradita.

Secundo probatur: nam habitus Logicæ docentis per primam demonstrationem acquisitus habet pro obiecto modum sciendi, & naturam contemplatur, & opera rationis, ex quibus docet syllogismos conficere; sed eo ipso quod docet efficere syllogismos, habet virtutem eisdem efficiendi; cum non egeat alio instrumento, per quod eos efficiat; sed per eundem intellectum efficiat: ergo eo ipso, quod est Logica docens: est etiam habitus cum ratione actiuus; quod est esse artem liberalem: quare sequitur quod etiam rationem habere eundem habitum Logicæ nempe scientiæ, & artis; sed ratio scientiæ primaria est in eo atque præcedens, ratio verò artis quasi secundaria, & rationem scientiæ præcedens. Nam prius intelligimus quod præcepta per demonstrationem tradat: deinde quod iuxta præcepta tradita, singulares syllogismos efficiat.

Ad arg. primæ opinionis respondeo; Logicam perfici per exercitium efficiendi syllogismos, non ut scientiam; sed ut artē: sicut perficitur in ratione scientiæ per demonstrationes, quibus probantur conclusiones: quare non sequitur, ut utentem esse scientiam, sed artem.

Pro solutione argumentorum secundæ opinionis, notanda est differentia inter artes quæ per membra corporis aliquo modo exercentur; quales sunt domificatoria, & musica ex vna parte; & ceteras, quæ circa actus purè internos versantur, ut Logica: quod etiam duplicem facilitatem petunt. Vnam in intellectu, in quo sunt operantur, ut musica, præter facilitatē intellectus, petit aliam in membris externis, ut in manu, vel lingua, & palato: & cum facilitas sit habitus, includuntur in eis habitus; quamuis facilitas, quæ est in membris externis non proprie habitus. Aliæ verò artes quæ solum dirigunt operationes intellectus qualis est Dialectica; sicut non exercentur per membra externa: sed per solum intellectum: ita non petunt nisi facilitatem intellectus: quæ habitus est: per quem singulares operationes efficiunt, ac dirigunt: & hæc est vna, & eadem in Logica, ut probatum est: per quam præcepta in communi; & per demonstrationem tradit, ut scientia: & per quam singulares efficit syllogismos, ut ars. Et ideo vnus est, atque idem habitus scientiæ, & artis: ex quibus sequitur negandam esse illam distinctionem

de duplici facilitate in his artibus, quæ per membra exteriora non exercentur.

Iam ergo ad primum eiusdem sententiæ respondeo: syllogismum factum in Philosophia naturali, à duplici habitu procedente: nempe ab habitu eiusdem Philosophiæ, & simul ab habitu Logici: ab illo secundum rationem particularem talis scientiæ: ab habitu verò Logici secundum rationem communem formæ syllogisticæ, hoc est, modi & figuræ: præterea ab illo, ut scientia: ab habitu verò Logici, ut arte. Petit ergo talis syllogismus duplicem facilitatem: & duplicem habitum: non Logici: sed unum Logici, alterum Philosophiæ.

Ad secundum concedo, actum efficiendi syllogismum, præsupponere habitum Logici docentis: sed ex hoc non sequitur quod generet alterum habitum: sed quod eundem sub ratione artis perficiat. Falsum igitur est quod eodem habitu docenti Logici non procedat.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Logica sit vnus simplex habitus, vnâque simplex qualitas.

TRiplicem possumus considerare unitatem in scientia, sicut in aliis rebus: numericam, specificam, & quasi genericam: sed de unitate numerica non procedit quæstio: quia certò constat Dialecticam non esse vnâ numero: sed tot esse quot sunt intellectus diuersi, ut alia numero est Dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Ioannes. In hoc ergo sensu manifestum est, non esse vnâ simplicem qualitatem, sed multiplicem. De unitate ergo specifica, aut generica inquiritur, quamnam ex his habeat: nam si solum habuerit genericam, non erit vnâ qualitas simplex, neque vnus habitus: sed plures sub se continebit: sicut animal continere plures species, quæ sub eo habent unitatem genericam, si verò habeat unitatem specificam erit vnâ secundum speciem, sicut albedo, quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit composita, sed qualitas simplex, simplexque habitus vocabitur.

Iuxta has duas unitates, genericam, & specificam, duæ sunt opiniones. Prima asserit: Dialecticam non esse vnum habitum, nec simplicem qualitatem: sed compositam ex multis habitibus, & qualitatibus: ita ut tot sint habitus Logici distincti, quot sunt conclusiones diuersæ: nempe, alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, sicque pro cæteris partibus distinctos habitus ponendos esse, imò & pro singulis conclusionibus eiusdem partis, si diuersæ sint: ex quibus quasi vnus habitus totalis, & quasi

gene

ricus componitur : & vna etiam scientia, in quantum obie-
omnium partium, sub ratione communissima entis rationis,
modi sciendi continentur. Hanc sententiam tenet Scotus
st. 3. prologi, dub. 2. Ocham ibidem, dub. 8. Marsilius,
st. 2. art. 4. Greg. eadem q. 3. art. 3. Gabriel quaest. 8. Card.
etus quaest. 3. proœmiali. Fonseca 5. Met. cap. 7. quaest. 5.
2. & probabilem reputat Sotus quaest. 3. proœmiali. Proba-
que duplici ratione. Prima, habitus, & scientiæ sumunt vnita-
tem, ac distinctionem specificam ex obiectis, atque etiam ex
principiis, per quæ probant suas conclusiones, sed partes Dia-
cticæ habent diuersa obiecta, atque principia: ergo petunt di-
uersos habitus. Probatur minor: quia prædicabile, prædicamen-
tum, enuntiatio, & syllogismus; quæ sunt obiecta diuersarum
specierum, specie diuersa sunt. Habent etiam diuersa principia
quia definitiones horum obiectorum principia sunt, per quæ de-
monstrantur conclusiones in singulis partibus: & sunt valde di-
uersa: ergo habebunt principia diuersa & conclusiones diuersas,
per quas diuersi generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus sæpè intellectum esse faciliorem cir-
ca vnam partem Logicæ, propter frequentiore[m] vsum eius,
quam circa alteram: vt circa syllogismos probabiles efficiendos,
quam circa demonstrationes: ergo diuersos habet habitus ea-
rum. Probatur consequentia: quia non potest vnus habitus simul
esse facilior, & minus facilis: sicut nec potest idem homo ve-
lociter simul, & tardè currere.

Secunda opinio maiorem vnitatem ponit in Logicæ: affirmans
se vnâ specie: ita, vt nec plures habeat habitus, circa diuersas
conclusiones eiusdem partis, nec circa diuersas partes: sed eun-
dem habitum se extendere ad omnes partes, & ad omnes conclu-
siones earum. Hæc est expressa sententia D. Tho. 1. Posteriorum
cap. 22. & 12. quaest. 54. art. 3. Eam sequuntur Caiet. ibid. Ferra. 2.
contra Gent. c. 4. Sotus quaest. 3. proœmiali, & ex modernis plu-
res; & nobis videtur probabilior. Sed vnde, aut ex quo hanc
vnitatem accipiat: non est certum apud omnes, qui eam sequun-
tur. Sed quidam asserunt à materia, aut materiali obiecto ha-
bere vnitatem: non ita, vt obiectum materiale sit vnâ specie,
quia hoc non requiritur; sed satis est quomodocumque esse vnū;
hoc est, vniuocum, vel analogum, genus, aut speciem: vel etiam
vniuersalissimum, vt ens, quod est obiectum Met. à quo etiam
si sit analogum & vniuersalissimum, vnitatem specificam sumit
Met. sic ergo Logicæ habet vnitatem specificam ab ente ratio-
nis aut modo sciendi vniuersalissimo.

Alij verò ex obiecto etiam sumere vnitatem habitū inquirunt;
non materiali, sed formali: distinguunt enim duplicem vnitatem
in ob

in obiecto cuiuscunque scientiæ, Potentiæ aut Habitus; ita vt a
 tera sit vnitas eius in esse rei, quam Materialem vocant, altera
 esse scibilis, quam vocant Formalem; vt in colore, qui est obiectum
 visus, vnitas in esse rei est esse qualitatem: quæ genus est a
 albedinem, & nigredinem: vnitas in esse visibilis est, quam habet
 in quantum mouere potest visum: dicunt ergo, scientiam habere
 vnitatem ex obiecto, non in esse rei: quia sequeretur, tot esse
 scientias, quot sunt res specie, aut genere diuersæ, quod nullus
 dixit: sed ex eodem obiecto in esse scibili; hoc est, in quantum per
 scientiam cognoscibile est. Hæc tamen distinctio obiecti, falsè
 reputatur à quibusdam modernis; quod probant testimonio
 Arist. & ratione Arist. enim 5. lib. Met. cap. 15. docet *neque scibile
 per scientiam, neque scientiam per scibile definiendam esse, quia
 committeretur vitiosus quidam circulus vtrumque per alterum vicissim
 explicando, & ex consequenti idem per seipsum.* vt si definias visum
 per visibile dicens; Visibile est, circa quod versatur visus; & rur-
 sus, Visum quod sit id, quod versatur circa visibile; non est aliud
 quam visum per seipsum definire. Probatur: nam si visibile defini-
 tur per visum; ergo visus definit visibile: & si visibile rursus defi-
 nitur per visum, ergo definitur per suam definitionem: quod
 idem est, ac definire per se ipsum; nam definitio, & definitum
 idem sunt. Ratio eorum est; quia obiectum in esse scibilis, est
 posterius scientia: cum ab ea dicatur scibile: ergo non sumit
 ab eo vnitatē specificam. Probatur consequentia: quia si scientia
 prior est; ergo prius vna est quam obiectum intelligatur: ab alio
 ergo, quod sit prius obiecto in esse scibilis, sumere debet vnitatē.

9 Nobis tamen vera ac necessaria videtur distinctio obiecti in
 esse rei, aut in esse scibilis; atque etiam; quod ab obiecto in esse
 scibilis sumat scientia vnitatem specificam, quia vtrumque colli-
 gitur ex doctrina D. Tho. 1. part. q. 1. art. 4. & 2. 2. q. 4. art. 1. & est
 communis sententia ferè omnium. Quod probo primò; quia con-
 clusio eadem in esse rei, pertinet ad duplicem scientiam; quod
 non potest esse verū, nisi diuersam rationem scibilis in ea consi-
 deremus; hæc autem ratio scibilis diuersa, sumitur ex diuerso
 medio, per quod probatur; nempe ex diuersis principiis diuersaq;
 demonstratione: ergo necessariò talis distinctio & vnitas specifica
 scientiæ, ex vnitate obiecti in esse scibilis & non in esse rei acci-
 pienda est. Exemplum sumere possumus in hac cōclusionem, Terrā
 est rotunda; quæ ad Astrologiam pertinet; in quantum demon-
 stratur ab ea, per medium Mathematicum; & ad Philosophiam
 naturalem, in quantum demonstratur per medium Philosophi-
 cum. Secundò probatur in potentia visiva; quæ colorem percipit,
 & lumen; adeò diuersa, & quæ non possunt conuenire ad consti-
 tuendum vnum obiectū visus, sub ratione qualitatis: nam seque-
 retur

quod visus per omnem qualitatem perciperet: neque etiam ratione qualitatis passibilis; quia sequeretur omnem qualitatem passibilitatem percipere: & utrumque est falsum. Necessarium est, quod sub alia ratione magis particulari conueniant, ut utrumque ad eadem potentia percipiatur: & haec ratio non potest alia, nisi, quia utrumque potest mouere visum; & haec est ratio passibilis: Eadem ergo ratione, omnia obiecta materialia alicuius scientiae, diuersa quidem in esse rei, cum sunt res diuersae; sub alia ratione particulari conuenire debent; in quantum ab eadem potentia percipi possunt: & hanc vocat Caiet. rationem scibilis, per quam obiectum tribuit scientiae unitatem.

Ad argumentum modernorum hac distinctione respondendum est: Denominatio scibilis duplex est; Actualis, & Relatiua; & actualis atque absoluta: & prima a scientia ipsa sumitur, & ideo posterior illa est, secunda vero ex natura, & essentia eiusdem obiecti: sicut etiam denominatio intelligibilis. v.g. homo dicitur intelligibilis denominatione actuali, & relatiua, ab intellectu & intellectione, per quam intelligitur, aut intelligi potest: & ideo potius est in esse intelligibilis, intellectu & intellectione; sed denominationem virtualem, & quasi radicalem, non ab intellectu, sed a propria natura sumit, quia ex propria natura, & entitate, res quaelibet est intelligibilis: quare secundum hanc denominationem, non dependet ab intellectu, sed prior est illo. Testimonium vero Arist. tangit modum definiendi vnum relatiuum per alterum, quare non potest commodè explicari, vsque ad praedicamentum ad aliquid.

Sed licet distinctio obiecti in esse rei, & in esse scibilis a Caiet. dicta necessaria sit; non est tamen sufficiens ad explicandam unitatem specificam, quam in Logica ponimus; nisi amplius excutatur, & ostendatur, a quonam sit sumenda unitas obiecti, in esse scibilis: nam illud tantum erit ratio formalis a qua eandem unitatem accipiet scientia. Explicanda vero est per aliam distinctionem, ita habentem. In quocumque obiecto scientiae, potentiae, & habitus, duo reperimus, nempe rem, quam per scientiam, aut potentiam percipimus: & haec vocatur ratio. Quae; hoc est ratio sub qua percipitur; reperitur etiam ratio, sub qua potentia versatur circa illam, aut eam percipit: & haec dicitur ratio, sub qua, obiectum determinatur: & ex vtraque ratione, Quae, & Sub qua, constituitur vnum obiectum completum atque totale: ex ratione, Quae, tanquam ex materiali; & ex ratione, Sub qua, tanquam ex formali: vnde contingere potest; quod eadem ratio. Quae, sit obiectum diuersorum habituum, aut potentiarum propter diuersas rationes, sub quibus percipitur: & propterea verum est, a ratione, Sub qua; tanquam a formali, & vltima, sumere suam unitatem, potest.

potentias, habitus, & scientias. Hoc exemplo fiet res manifesta obiecto visus: reperimus id, quod videtur, & hoc est color, aut lumen: & vocatur ratio, Quæ obiectiua reperimus etiam visibilitatem: quæ non est aliud quàm colorem, aut lumen ex propria natura posse mouere potentiam visuam, & ab ea videri: & ex utraque ratione, nempe colore, & visibilitate, constituitur obiectum completum potentia visuæ: ex colore quidem, vt materia: ex visibilitate verò, vt forma, à qua vnitatem accipit eadem potentia: & eodem modo ad obiecta scientiarum applicanda est distinctio hæc, dicendūque rationem, Sub qua, esse rationem scibilis, à qua vnitatem specifica earum sumenda est.

Sed restat explicandum, id quod in hac re difficillimum est, nempe ratio: Sub qua in obiectis scientiarum: nam ratio, Quæ, factis est manifesta: est namque materia circa quam versatur scientia: vt ens rationis, in Logica: & ens reale, in Metaphysic. Caiet. Ferrar. vbi supra, rationem scibilis, in obiecto cuiuslibet scientia, ex tali modo abstrahendi à materia accipienda esse docent: vt ratio, Sub qua, in obiecto Metaph. sit omnimoda abstractio eius à materia: hoc est abstractio à materia, non solum sensibili, sed etiam intelligibili: in Philosophia naturali, abstractio à materia singulari, non tamen à materia sensibili.

Hanc tamen sententiam falsam reputo, quia abstractio à materia nimis vniuersalis est: & propterea non potest esse ratio, Sub qua, tribuens scientia specificam vnitatem, aut distinctionem, nam sub eadem abstractione continentur plures. ac diuersæ scientia: vt sub abstractione à materia singulari, & non sensibili, vtraque Philosophia, Naturalis, & Moralis: sub abstractione à materia sensibili, vtraque Mathematica, videlicet Geometria, & Arithmetica.

Veram ergo sententiam ex doctrina D. Tho. colligo: nempe rationem, Sub qua, in obiectis scientiarum, desumendam esse, ex tali medio assentiendi conclusionibus: sicut in fide sumitur ex testimonio dicentis: medium verò assentiendi conclusionibus, sunt principia disposita in demonstratione, ex quibus colligitur conclusio: v.g. medium assentiendi huic conclusioni, homo est risibilis, sunt illa principia, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale sic disposita, vt ex eis colligatur, hominem esse risibilem: nam propter illa assentimus conclusioni. Materia igitur, circa quam versatur scientia, in quantum sumitur sub talibus principiis eiusdem scientia in demonstratione dispositis, propter quæ assentitur intellectus conclusionibus de eo demonstratis, est obiectum completum: sed principia sic disposita est ratio formalis, Sub qua, obiectiua: à qua scientia sumit suam vnitatem specificam. Et colligitur etiam ex doctrina, quam tradi-

t Arist. de vnitare, ac distinctione scientiarum 1. lib. de poste-
 resolutione c. 2. vbi *principia scientiarũ duobus modis se ha-*
docet. nam vel sic sunt diuersa, vt nec ex aliis fiant, nec ex al-
 tris; hoc est, nec ex aliis cõmunibus dependeant, nec neces-
 sam dependentiam inter se habeant: & hæc diuersas scientias
 constituunt: sic se habent principia Philosophiæ, & Mathemati-
 cæ & propterea diuersæ sunt tales scientiæ. Sed principia Philo-
 sophiæ naturalis, ex communibus principiis Physicis, pertinentia
 materiam & formam; fiunt, & intrinsecam dependentiã inter
 se habent; in quantum principia librorum de cœlo & mundo præ-
 supponunt necessariò ad principia librorum de Generatione, &
 corruptione; & hæc ad libros de anima. propterea eandem scien-
 tiam secundum speciem constituunt omnes istæ partes. Et ita
 se habent principia Logicæ: quia principia particularia
 in partium, præsupponunt communia principia entis ra-
 tionis, aut modi sciendi, ex quibus fieri dicuntur: & eadem prin-
 cipia partium Logicæ se præsupponunt: & posteriora habent ne-
 cessariam connexionem, & dependentiam ex prioribus, vt prin-
 cipium enuntiationis, quod est definitio eius: præsupponit neces-
 sariò principia prædicabilium & prædicamentorum, quæ sunt de-
 finitiones eorum: ac tandem principia syllogisticæ artis, præsup-
 ponunt, atque dependent ex principiis enuntiationis; & hoc est
 alterutris fieri, hoc est posteriora ex prioribus, propter neces-
 sariã dependentiam, quam ab eis habent: & principia, quæ ita se
 habent, dicuntur eadem formaliter, propter intrinsecam conne-
 xionem, ac dependentiam: & solum materialiter diuersa, quia
 diuersam continent materiam, simplicem quidem, aut composi-
 tam, & compositam quoque diuersam. vnde sequitur, rationem,
 in qua, in obiecto Dialecticæ, ex iisdem principiis desumptam,
 eandem esse, ideò vnitatem specificam scientiæ tribuere.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur: par-
 tes Logicæ materialiter quidem, aut in esse rei, diuersas esse, sed
 formaliter, aut in esse scibili, habere vnitatem specificam. Sicut co-
 res specie differunt, vt albedo, & nigredo in esse rei cum sint res,
 vt qualitates diuersæ speciei: at verò sub ratione formali visibi-
 lis eiusdem sunt speciei: quod efficaciter probatur, quia eundem
 habent modum mouendi visum: vnde visio albi, & nigri, non
 sunt diuersæ speciei: sed eiusdem: eadem ergo ratione partes Lo-
 gicæ, vt prædicabilia prædicameta, enuntiatio, ac syllogismus, vt
 sunt res quædam, diuersaque instrumenta specie distinguuntur:
 sed sub ratione scibilis, nempe, vt sub eisdem principiis, & per
 eisdem demonstrationes probantur conclusiones earum, eius-
 dem rationis sunt, quia eundem modum habet Logica eas cognõ-
 sciendã

scendi, hoc est, per eadem principia. Et quod in argumento ad
 tur. Principia esse diuersa, eodem modo soluendum est. Esse qu
 dem diuersas veritates: sed propter intrinsecam connexionem
 ac dependentiam, quam habent ex principiis communibus en
 rationis, & inter sese: in quantum posteriora præsupponunt ne
 cessario priora, vt principia syllogismi, & principia enuntiati
 nis, principia simplicium, ex quibus enuntiatio componitur, h
 est, prædicabilium, & prædicamentorum, eadem principia form
 liter reputantur: vt Arist. docuit vbi supra: & propter formalem
 principiorum identitatem, demonstrationes cuiuslibet partis L
 gicæ, eiusdem etiam rationis sunt, atque etiam omnes conclusi
 nes, & obiectum quoque idem, propter formalem identitatem
 principiorum.

Ad secundum respondeo, quòd dùm intellectus acquisiuit h
 bitum Logicæ per demonstrationem vnius partis, & postea se e
 exercet circa alias partes per nouas demonstrationes: quasdam ali
 facilitates acquirit, non tamen alios habitus: quia facilitates istæ
 eiusdem rationis sunt, propter vnitatem specificam principio
 rum, & conclusionum, per quas acquiruntur, & solum distinguu
 tur materialiter, tanquam partes integrantes eiusdem habitus
 qui licet sit qualitas spiritualis, & ideo non habeat partes inte
 grantes quantitativas, atque corporeas: sic vt habent corpora: h
 bet tamen spirituales, iuxta propriam naturam, quæ dicuntur pa
 tes extensionis: sicut certum est habere partes intensiōis, vt su
 loco explicabitur, nec propter tales partes desinit esse qualitas
 simplex: quemadmodum desineret esse, si essent distincti habitus
 vt asserit opposita sententia: quia esse simplicem qualitatem, hoc
 tantum significat: quòd non sit composita ex multis qualitatu
 aut habitibus formaliter, aut specie diuersis: nam talis composi
 tio tolleret vnitatem specificam eius, quam certum est non tol
 lere partes integrantes: solum materialiter diuersas: sicut non
 tollit quin albedo Petri sit simplex qualitas, quòd habeat parte
 integrantes in capite, & pede. Hanc autem compositionem par
 tium integrantium ac materialium, tribuit scientiæ D. Tho. 1.
 quæst. 12. art. 2. etiam si expressè doceat esse simplicem habitum
 & qualitatem, vt vidimus: quare non credit repugnare simplici
 tati eius.

QVÆSTIO V.

Vtrum Dialectica sit scientia practica, vel speculatiua.

12

Pæsupponit titulus quæstionis quasdam esse scientias pra
 cticas, & alias speculatiuas: quòd docet expressè Arist. 2. lib.
 Meta. & est communis sententia totius scholæ: probaturque ho
 argu

mento. Practicum est quod sua natura ordinatur ad opus: quædam sunt scientiæ de operabilibus à nobis, & quæ ad finem faciendi, earum cognitionem ordinant; vt Philosophia moralis de virtutibus, & medicina de corpore humano sanabili; aliæ quæ circa res purè speculatiuas versantur: ergo necesse est distingere practicas, & speculatiuas sciētias. Quo supposito, quæritur, an dialectica pertineat ad practicas, vel ad speculatiuas. vt quæstio meliùs intelligatur, adnotandum est, quid sit praxis, & quid practicum. Praxis idem est quod operatio, & practicum idem, quod operatiuum, vel principium operationis, vel diuisiuum eiusdem operationis: sed principium operationis duplex est, proximum & remotum; proximum est illud, à quo operatio procedit, vel dirigitur; remotum verò, quod considerat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi, aut dirigendi: ex quibus sequitur vt eam in singulari faciat, aut dirigat, exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximum principium est operationis. Exemplum secundum in scientiis practicas. Nam cum scientia non sit de singularibus, sed de vniuersalibus; & operatio non fiat nisi in singulari: non possunt scientiæ esse proximum principium operationis, sed remotum tantum; eo quòd præcepta in cõmuni tradunt, docentes quonam modo efficienda sit, aut dirigenda in singulari. Vnde sequitur practicum, priùs ac principalius dici de artibus quàm de scientiis: ad veram rationem scientiæ practicæ satis est, esse principium remotum operationis modo explicato, quia impossibile est esse principium proximum operationis, cum non in singulari, sed in communi eam consideret. Vtraque acceptio practici continetur in doctrina Aristo. prima quidem, & propria 6. Ethic. c. 3. vsque ad 8. vbi solum enumerat duos habitus practicos; nempe prudentiam, & artem: quia solum isti sunt principia proxima factiua, aut effectiua operationis. Secunda verò & minus propria 2. li. Metaph. c. 1. tex. 3. lib. 6. cap. 1. tex. 1. 2. & 3. & lib. 11. c. 1. quibus locis practicum attribuit scientiis, diuidens eas in speculatiuas, & practicas; sed scientiis non potest conuenire primo ac propriissimo modo sumpto; sed solum secundo modo, & minus proprio, sufficienti tamen, vt verè & propriè dicantur scientiæ practicæ: ex quibus intelligitur, quòd dum quærimus, An Logica sit scientia speculatiua, vel practica; non de practico propriissimo loquimur, sed de minus proprio, quod potest conuenire scientiis.

Circa quæstionem igitur sic explicatam quatuor sunt opiniones. Prima tenet, Logicam esse scientiam speculatiuam, & non practicam, quam sequuntur Scotus quæst. 4. prol. Duran. quæst. 6. c. 1. & Tolet. quæst. 4. proœmiali. Soncinas 6. Meta. quæst. 2. c. 1. apreolus quæst. 2. prol. art. 1. Niphus 1. Meta. quæst. 1.

Canariensis in scriptis primæ partis, quæst. 1. art. 4. & eiusdem sententiæ videtur esse D. Th. opusculo 70. fol. 128. pag. 1. & quæst. 57. art. 3. ad 3. probaturque duobus argum. Primo, quod ex fine colligitur, An scientia sit practica, vel speculatiua, vt docet Arist. 2. Met. tex. 3. sed finis Logicæ non est componere syllogismum, aut quodlibet aliud instrumentum, sed naturam eius proprietates quærere, atque speculari: ergo non est scientia practica, sed speculatiua. Probatur antecedens, quia non dicitur aliquis acquisisse Logicam, ex eo quod syllogismos efficiat, sed quod naturam eius cognoscit per demonstrationem: ergo Logica non est operatiua syllogismi, sed naturam eius speculatur: quare non erit practica sed speculatiua.

Secundò probatur, ex modo procedendi; nam scientia practica procedit modo compositorio, quia compositio, operatio quædam est: speculatiua verò modo resolutorio, resoluendo, aut recedendo proprias conclusiones vsque ad prima principia: sed Logica non procedit modo compositorio; sed resolutorio, inquirendo naturam, & proprietates syllogismorum, & aliorum instrumentorum: ergo erit speculatiua. Probatur minor, quia etiam si aliquis nullum componeret syllogismum, Logicus verè diceretur, ex eo quod cognosceret naturam, & proprietates eius per demonstrationem: ergo Logica non procedit modo compositorio, sed resolutorio.

Secunda opinio, affirmat Logicam esse scientiam practicam, quam tenent Gabriel 1. quæst. prol. Ocham in 1. d. 39. quæst. 6. Venetus in principio suæ Logicæ. Albertus Magnus lib. de Anima, c. 12. Iandunus 6. Meta. quæst. 3. & 5. Fonsæca 2. Met. cap. 3. quæst. 1. sect. 4. & probatur 1. nam illa est scientia practica, quæ operatiua est, aut directiua operationum: sed Logica est directiua operationum intellectus: ergo est practica. Probatur minor 1. ex Aristot. 1. Rhetor. cap. 1. vbi docet, *Dialecticam inuentam esse ad dirigendas operationes, quæ bene & malè fieri poterant*. Deinde ratione, quia operationes intellectus secundum propriam naturam consideratæ, non pertinent ad Logicam, sed ad Philosophiam naturalem: solum ergo considerantur in Logica, quatenus diriguntur & ordinantur, vt sine errore fiant, & constituatur ex eis syllogismus, aut aliud instrumentum: ergo Logica est directiua earum, quod est esse practicam. Exemplum huius veritatis habemus in arte fabrilis perfectè practica, quæ circa ligna versatur: non secundum eorum naturam: nam hoc modo consideratur ad Philosophiam potius pertinent, sed disponendo, ac præparando, vt fiat ex eis cathedra: ergo Logica, quæ versatur circa operationem intellectus sic ordinando, vt ex eis possit fieri syllogismus, practica scientia erit.

Questio quinta proœmialis.

19

Secundo, Scientiæ speculatiuæ quæruntur propter seipsas, vt
s cognitionem suorum obiectorum consequamur: practi-
cò non propter se, sed propter operationes dirigendas: sed
tam, non propter seipsam quærimus, sed propter alias scien-
tiâs ad quas consequendas ordinatur, tamquam instrumentum
n. ergo non est speculatiua, sed practica.

Tertia sententia, cum videret vtramque rationem, practicam
dicet & speculatiuam, habere Dialecticam, & vtramque ra-
tionem non posse conuenire eidem habitui, duplicem habitum in-
tinguit: vnum speculatiuum quo consideramus naturam
vniuersorum, & aliorum instrumentorum: alterum practicum,
quo eos componimus. & primum habitum vocat Dialecticam
speculatiuam, hoc est, cognoscitiuam obiecti: secundum, Dialecti-
câ practica, hoc est, directiuam: & vtitur exemplo medicinæ,
in qua duplex etiam ponendus est habitus, vnus quo consideratur
causa corporis sanabilis, & medicamentorum, & vocatur Theo-
retica medicina: alter quo applicantur medicamenta ad curandum
morbum, & vocatur practica medicina.

Postrema sententia asserit, Dialecticam nec esse speculatiuam,
nec practicam per se; sed instrumentum potius ordinatum ad con-
sequendas speculatiuas scientias, & practicas: & propter vtramque
rationem speculatiuam, & practicam, modo quodam accidentaliter
conuenire. Ita tenet Petrus Niger quæst. 14. *sum. clyp. & Græci
asserentes Dialecticam non esse Philosophiæ vniuersaliæ ac-
cidentaliter partem, sed instrumentum.* Probatur hæc sententia, quodam
modo Arist. 1. lib. Topicorum c. 9. vbi problemata, quæ sunt
propositiones in vtramque partem probabiles, in contemplatiua,
speculatiua, & instrumentaria diuidit: & hæc postrema vocat problemata
Dialectica: ergo sentit Dialecticam non esse speculatiuam, nec pra-
cticam, sed instrumentariam. Deinde ratione; quia Logica dirigit
actum intellectus: sed intellectus non est speculatiuus nec practi-
cus: sed vniuersalior quædam potentia, cui vtraque ratio con-
uenit accidentaliter: idem ergo dicendum erit de Dialectica.

In solutione quæstionis, notandum est in Logicam duo præ- 14
cepta. Primum namque præcepta tradit conficiendi syllogismos
et cetera instrumenta, explicans partes, ex quibus componi-
untur. Probatur hoc ex definitione syllogismi; quæ asserit esse
rationem, in qua quibusdam positis, aliud necessario sequitur, per ea
posita sunt, id est, virtute præmissarum: Præmissæ igitur, quæ
sunt maior, & minor, dispositæ in modo, & figura, sunt par-
tes quasi materiales syllogismi: dispositio verò in modo & figu-
ra quasi forma eius est. Aristot. etiam in libris de posteriori reso-
lutione præcipue cap. 2. 1. lib. definit demonstrationem, dicens esse
syllogismum constantem ex primis, hoc est principiis, & veris quidē,

nam ex falso non sequitur vera conclusio, & ex causis conclusio-
nis: quia præmissæ causæ conclusionis sunt. Hæc igitur sunt præ-
cepta efficiendi syllogismum, ac demonstrationem. Secundum quo-
præstat, est probare eadem præcepta per demonstrationem, resol-
uendo conclusiones, usque ad prima principia, quod fecit Aristo-
teles ibidem, docens non posse aliquam habere scientiam conclusio-
nis, nisi sciat prætermittas demonstrare, easque reducere usque ad
prima principia per se nota, atque indemonstrabilia.

Secundo notandum est, idem esse præcepta tradere componen-
di syllogismum & demonstrationem; quod docere modum, quo
componi debeat, ut possit esse instrumentum acquirendi scienti-
am: & hoc est etiam procedere modo compositorio: quemad-
modum ars domificatoria, ideo procedere dicitur modo compo-
sitorio; quia docet, ex lapidibus, & lignis, hoc, vel illo modo di-
spolitis, domum esse componendam. Idem est etiam docere per
demonstrationem componere syllogismum, resoluendo aut re-
ducendo conclusiones usque ad prima principia; quod est proce-
dere modo resolutorio: unde sequitur evidens esse, quod utrum-
que modum procedendi habeat Logica; & intrinsecum quidem
quia non posset perfectam cognitionem modi sciendi tradere
nisi utroque modo procederet.

Tertio notandum est; non solum habere Logicam utrumque
modum procedendi, sed etiam utrumque finem; nempe operandi
& speculandi, & componendi syllogismum, quod sic probatur; Mo-
dus compositorius sua natura ordinatur ad bene componen-
di syllogismum: & bene componere syllogismum, est ordinare, ac
dirigere operationes intellectus, ex quibus componitur: ergo Lo-
gica habet pro fine dirigere operationes, qui est finis practicus.
De fine vero speculationis patet; nam modus procedendi resolu-
torius ordinatur ex se ad speculandam naturam obiecti; de qua
probantur passionem per demonstrationes, quarum conclusiones
reducuntur ad prima principia: ergo ex modo resolutorio colligi-
tur evidenter finis speculandi naturam obiecti.

Postremo notandum hos modos procedendi; resolutorium,
compositorium; atque etiam hos fines dirigendi operationes in-
tellectus, & speculandi naturam modi sciendi, quasi partiales,
inadequatos esse respectu Logicæ, & contineri sub adequato,
totali fine eiusdem scientiæ, qui est perfecte cognoscere naturam
modi sciendi. Probatur hoc argumento: nam ad perfectam co-
gnitionem modi sciendi, non sufficit scire modum componen-
di syllogismum, & alia instrumenta; sed requiritur, quod per demon-
strationem cognoscatur: demonstratio vero, ut perfecta sit, per
resolutionem præmissarum usque ad prima principia; quod e-
naturam eiusdem modi speculari: ergo perfecta cognitio modi
sciendi

endi, qui est obiectum Logicæ, & finis eius adæquatus, atque
alis, vtrumque finem, quasi partialem continet, & respectu
iusque superior est. Sed sub eo mutuo sibi correspondent par-
les & inadæquati fines, atque modi procedendi, & vnus ordi-
ur ad alterum, atque e conuerso: quia Logica docet compone-
syllogismum, vt per eum tanquam per instrumentum specu-
ur naturam eius; & naturam eius speculatur, vt perfecte sciat
m componere: quia perfecta compositio petit perfectam co-
itionem totius compositi & partium eius; & sic modus corre-
ndet modo, & finis correspondet fini, & ex vtroque resultat
rfecta cognitio modi sciendi, qui est finis adæquatus Logicæ,
ior vtroque, & vtrumque continens eminenter.

His suppositis, nostra sententia est Logicam simul esse practicam
speculatiuam scientiam; quam præter alios sequuntur pater
arius tom. 2. suæ Meta. disp. 44. circa finem, & pater Gabriel
squez in c part. D. Tho. disp. 9. cap. 2. nom. 1. quam efficaciter
obab hoc arg. ex doctrina tradita sic colligendo. Scientia pra-
ca est illa, quæ non solum est de re operabili, aut dirigibili; sed
ocedit modo operabili, & in finem operandi, aut dirigendi ope-
riones ordinatur: sed Logica habet has tres conditiones: ergo
e verè practica. Probat minor; nam in primis de re operabili,
t dirigibili agit, nempe de operationibus intellectus; & modo
idem operabili, hoc est, compositorio, & tandem in finem di-
gendi easdem operationes ordinatur, quod & facit, dum eas or-
nat in syllogismum aut aliud instrumentum. Quod verò sit
am speculatiua probo. Nam speculatiua scientia est, quæ de re
eculabili agit, modoque resolutorio procedit, & in finem spe-
landi naturam eius ordinatur: sed talis est Logica; ergo est spe-
latiua. Minor ita probatur. Modus sciendi, aut ens rationis, quod
t obiectum Logicæ, est res speculabilis habens passionem, quæ de
o demonstrari possunt, & verè demonstrantur in Logica docen-
resolvente easdem demonstrationes vsque ad prima principia:
od est resolutorio modo procedere: & modus iste resolutorius
dinatur ex se ad speculandam naturam rei, ergo habet etiam
o sine speculationem sui obiecti. Et hoc arg. satis declarat, quã
falsum id, quod quidam ex his, qui sequuntur primam opinio-
em, asserunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, sed
inc modum procedendi ordinari ad speculationem: & ideo non
ficere scientiam practicam, sed speculatiuam. Non enim minus
dinatur modus procedendi resolutorius ad praxim; cum ordi-
etur ad perfecte componendum syllogismum, & nihilominus
onstituit Dialecticam speculatiuam; ergo etiam si modus com-
positorius ordinetur ad speculationem; constituet scientiam pra-
icam. Præterea, cum modus compositorius sit de essentia scien-

tiæ practice, non potest reperiri in aliqua scientia, quin eam constituat practicam siue ordinetur ad speculationem, vel non ordinetur. Ordinatio enim potius ostendit talem scientiam habere utramque rationem practicæ, & speculatiuæ.

Probatür secundo, quia Logica est ianua, per quam ad reliquas scientias ingredimur, & quasi organum, & instrumentum ad eas acquirendas; præbetque modum sciendi omnibus: sed inter alias scientias quædam sunt speculatiuæ, aliæ practicæ: ergo necesse est Dialecticam habere utramque conditionem: quia si practica non sit, non potest esse ianua per quam ad practicas scientias ingrediamur; nec poterit eis tribuere modum sciendi, ac procedendum practicum: & eadem ratione non poterit hæc tribuere speculatiuis, nisi speculatiua sit. Necesse est ergo utramque conditionem ei concedere.

Sed restat quoddam arg. aduersus nostram sententiam prius solvendum, quàm ad soluenda argumenta aliarum opinionum procedamus; & est huiusmodi. Practicum & speculatiuum, sunt differentia, per quas scientia distinguuntur specie: ergo non possunt eidem scientia conuenire. Probatür consequentia; quia ex duabus speciebus non potest componi tertia: ergo nec ex practico, & speculatiuo Dialectica. Sequeretur enim in duabus speciebus collocari, & quasi monstrum esse.

Pro solutione huius arg. adnotandum est; quod sicut in causis efficientibus vniuersalibus, possunt esse vnitatem virtutes diuersæ speciei: ita ut vna, & simplex virtus causæ superioris utramque contineat eminenter, & respectu illius quælibet sit quasi inadæquata; & in causis formalibus, sub vna forma superiori contineri possunt rationis essentielles inferiorum formarum; ita ut vna & simplex cum sit forma superior, tribuere possit vnum & aliud esse quod ab vtraque forma inferiori tribuitur: eodem modo vna scientia superior, quæ habet modum formæ, continere potest rationes, aut modos essentielles diuersos inferiorum scientiarum. Exempla horum trium habere possumus satis manifesta. Nam sol per vnam ac simplicem virtutem, efficere potest plures effectus specie diuersos, qui non nisi à causis particularibus specie diuersis procedere possunt: quia in vna illa forma continentur eminenter virtutes inferiores specie diuersæ: in formis quoque anima rationalis tribuit corpori esse vegetatiuum, & sensitiuum, quos gradus essendi tribuunt formæ inferiores specie diuersæ, ut forma plætæ, & equi: ita ut verum sit animam rationalem simul esse vegetatiuam & sensitiuam, & in ea reperiri vnitatem perfectionis formarum specie diuersarum; quas continere dicitur, non solum eminenter, sed etiã formaliter sub gradu quodam superiori. Et tandem in scientiis docet D. Th. 1. part. 2. q. 1. ar. 4. sacram Theologiam, simul esse practicam & spe

speculatiuam, ita vt vtrâque perfectionem sub gradu superiori complectatur, propter eminentiam sui obiecti, quod est Deus; tãtã veritas speculabilis, & vltimus finis nostrarum operationũ. Ergo nos concedimus Dialecticã; non propter eminentiam obiecti: sed propter vniuersalitatẽ: quia modus sciendi est respectu omnium scientiarum; & modum sciendi tribuit practicum, atque speculatiuũ: & ideo necesse est vtrumque modũ conuenire; eminenter quidem, quia quantum ad hoc superior est aliis scientiis; & etiam formaliter, quia formaliter continet vtrumque modum procedendi, resolutorium & compositorium: & ad vtrumque finem dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi ordinatur. Sed rationes practicæ, & speculatiuæ adæquatae sunt respectu ipsius, sub adæquata & superiori ratione perfectè cognoscendi naturam modi sciendi contenta.

Ex his respondeo ad formam argu. nam dum dicitur, practicum, & speculatiuum esse rationes specie diuersas; concedendum est: & ideo non posse eidem scientiæ particulari conuenire: sed bene vniuersali, habenti superiorem quandam rationem eminentiorem, atque formaliter continentem vtrâque perfectionem. Quemadmodum vegetatiuum, & sensitiuum non possunt conuenire eadem formæ particulari; sed bene vniuersali, qualis est anima rationalis: nec propterea talis scientia vniuersalis erit in duplici specie; sed habebit vnã quandam eminentiorem speciem vtrâque rationem continentem; respectu cuius quælibet est vel partialis, & inadæquata.

Arg. primæ & secundæ opinionis probant quidem Dialecticã esse practicã, & esse speculatiuã; non tamen, quod alteram tantum rationem habeat, ita vt vel solum sit practica, vel solum speculatiua.

Vltima autem sententia falsa est; quia esse Dialecticã instrumentum omnium scientiarum, non tollit ab ea veram rationem scientiæ; & ideo nec veram rationem practicæ, & speculatiuæ: sed probat esse scientiam vniuersalem, ex quo habet, quod vtrâque simul rationem complectatur eminenter simul, & formaliter: quia sub ratione formali superiori, atque eminentiori.

Testimonium verò Arist. de problemate instrumentario quod Dialecticæ tribuit, difficultate caret: quia sensus illius est esse practicum solum, vel solum contemplatiuum, sed sub ratione superiori vtrumque continere. De intellectu verò alia est ratio, ac de scientiis: quia cum sit potentia vniuersalis, abstrahit ab vtrâque ratione practici, & speculatiui, quæ respectu scientiarum sunt quasi essentielles modi, per quos specie distinguuntur.

QVÆSTIO VI.

*Quid sit obiectum Dialectica: utrum modus sciendi
realis, vel ens rationis.*

17 **O**biectum, subiectum, & materia, vocari solet res illa, circa quam versatur scientia: nam hæc tria nomina eandem ferè significationem habent. Obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quasi scopus est, in quem tendit: Subiectum, per ordinem ad passionem, quæ de illo probantur in scientia: Materia verò per respectum ad rationem formalem, sub qua, à scientia ipsa consideratur. Idem est ergo quærere, quodnam sit obiectum Logicæ, & quæ sit materia circa quam versatur, aut quod sit subiectum, de quo demonstrat passionem, & cuius cognitionem assequi intendit: & his explicatur titulus quæstionis.

Sed conditiones, quas habere debet obiectum, proponendæ sunt; ut intelligatur illud esse obiectum huius scientiæ, potius quàm aliud; cui melius conveniunt. Est autem prima conditio; ut sit in rerum natura, vel certè possibile sit: nõ enim requiritur actualis eius existentia: nam de rosa in hyeme, quando non est, datur scientia; quia saltem est possibilis: de re enim impossibili, ut de chimæra, non potest dari scientia. Secunda conditio est; quod cognitio eius intendatur in scientia. Tertia, ut sub se comprehendat omnia, quæ tractantur in scientia. Postrema quod sit vnum aliquo modo, ut unitatem possit tribuere scientiæ.

His expositis, præsupponenda sunt tanquam certa illa, in quibus omnes conveniunt; ut ad difficultatem quæstionis perueniamus. *Est autem certum primò.* Dialecticam habere aliquam materiam determinatam, circa quam proximè versetur, tanquam circa proprium obiectum. Cuius ratio est; quia quælibet determinata scientia, determinatam cognitionem alicuius rei intendere debet: sed logica est determinata scientia, & distincta à cæteris: ergo habebit determinatam materiam, seu obiectum; cuius cognitionem intendat, & per quod ab aliis scientiis distinguatur: quia sicut potentia sumit suam unitatem specificam ab obiecto, sic etiam scientia, ut Arist. docet 2. lib. de anima, c. 4. Et licet hoc videatur contrarium doctrinæ Arist. asserentis, *Dialecticam non esse unius generis obiecti, aut circa omnia obiecta scientiarum, versari.* 1. li. Post. c. 12. tex. 24. & 4. li. Met. tex. 5. verè tamen contrarium non est, quia de materia remota Dialecticæ loquitur, & hæc non est determinata cum circa omnes res mundi, enuntiationes, & syllogismos efficiat: proxima verò materia eius determinata est, de qua inquit quæstio præsens, an sit hæc, vel illa.

Secundò certum est, hanc materiam proximam Dialecticæ
non

esse voces, aut nomina; ut antiqui Dialectici assererent: ex quo
minales in schola vocati sunt: quia licet vocibus utatur ad
ificandas res: de iis tamē principaliter disputat, ut docuit ex-
te Arist. 4. lib. Met. tex. 5. & probat experientia: quia syllogis-
s, & cetera instrumenta in rebus constituit.

ertum est tertio; materiam proximam, aut obiectum Diale-
æ esse ens rationis: nam ex hoc Rationalis vocatur, sed ens
onis duplex est; vnum directè & per se factū à ratione aut in-
ectu, quales sunt operationes eius, ut apprehensio simplicium
npositio & diuisio, ac syllogismus: aliud est ens rationis, non
ectè factum ab intellectu, sed quasi indirectè, & per accidens:
est proprietas consequens easdem operationes ut ordinatas ab
hoc est, ut constitutas in propositione, aut syllogismo: & pro-
etas hæc non est realis, quia non conuenit eisdem operationi-
s ex propria natura, sed tribuitur eis ab intellectu, dum sic ab
ordinantur: ut dum ordinat tres propositiones, maiorem, mi-
rem, & conclusionem, iuxta regulas syllogisticas; talem earum
dinationem consequitur proprietas, seu denominatio syllogis-
quam eis tribuit intellectus: & proprietas hæc vocatur ens ra-
onis; non directè, sed indirectè factum ab intellectu, & quod
n habet aliud esse, quam cognosci ab illo.

18

Iuxta hæc duo entia rationis, duæ in primis sunt opiniones de
iecto Dialecticæ. Prima, quam moderni plures defendunt, te-
s; primum ens rationis esse obiectum eius, nempe operationes
as reales intellectus: ut dirigibiles ab intellectu; vel ut actu di-
untur, hoc est, ut constitui possunt in syllogismum; vel ut actu
nstituuntur: & vtrumque horum dicunt esse quid reale hoc est,
m operationes ipsas, quam dirigibilitatem (ut sic loquamur)
oc est, aptitudinem, ut ex eis fieri possit syllogismus, atque etiã
dinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc
ntentia à modernis: quidam operationes reales dicunt esse ob-
ctum, non ut actu ordinantur: quia ordinatio actualis nihil in-
nsecum potest in eis ponere; sed solam denominationem ex-
nsecam, ab operatione quasi reflexa intellectus, eas ordinante;
d secundum aptitudinem quam habent, ut ordinari possint: &
nc aptitudinem vocant ordinabilitatem, aut dirigibilitatem: &
alem quidem; cum eis ex propria natura conueniat, & antequã
dinentur. Alij verò easdem operationes, ut actu ordinantur, di-
nt esse obiectum: ita ut aliquis modus realis, in eis sit actualis
dinatione: nam cum ordinentur per verum ac reale iudicium in-
llectus: aut certè non sint aliud operationes ipsæ, quam iudicia
ædam intellectus ordinata: non potest non esse aliquid in eis
dinatione. Conueniunt tamen vtrique opinantes in eo, quod ope-
tiones ita secundum aliquem modum, aut proprietatem rea-

lem sint obiectum: & ideo obiectum formale Dialecticæ, dicunt omnes, esse modum sciendi realem.

Probant. 1. auctores huius sententiæ, quod ens rationis secundum, non sit obiectum hoc arg. Obiectum scientiæ duo habere debet: primum, passiones, quæ de illo demonstrantur in scientia: secundum, quod per se consideretur ab ipsa scientia: sed neutrum habet ens rationis; ergo non potest esse obiectum. Non primum, nam ens rationis nihili est in rebus, sed solum habet esse obiectivè in intellectu, tanquam aliquid ab eo confictum: ergo nec habet naturam, cuius cognitionem intendat, nec passiones quæ de illo probentur: nã si passiones haberet, vel essent reales, & hoc non: vel entia rationis, & tunc de illis prædicaretur formaliter, quod repugnat: sicut repugnat hominẽ prædicari formaliter de risibilitate aut de risibili. Secundo probatur; quia cū non sit directè factum ab intellectu; nec est directè aut per se cognitum ab eo; sed indirectè & per accidens; ergo nec erit directè aut per se cognitum per scientiam, quæ habitus intellectualis est.

Deinde probant secundo, quod ens rationis primum, aut modus sciendi realis, sit obiectum Logicæ, alio argumento: Syllogismus, vel demonstratio continet operationes intellectus ordinatas: & est instrumentum reale: ergo est modus sciendi realis: quare tanquam aliquid reale consideratur in Dialectica: & eadem est ratio de aliis instrumentis: ergo modus sciendi realis: tanquam quid commune omnibus, erit obiectum Logicæ. Antecedens ita probant: Demonstratio habet effectum realem, nempe scientiam, quam generat: ergo est causa realis eius; quare non potest esse ens rationis sed reale. Et confirmant, quia Dialectica est scientia practica (vt vidimus) ergo habet praxim, hoc est, operationem factam à se vel ordinatam, pro obiecto: sed operatio, vt facta vel ordinata, est quid reale: quia nihil potest per se fieri, aut per se ordinari, nisi sit reale: ergo obiectum Logicæ reale debet esse.

Secundo. Operationes intellectus, quatenus dirigibiles sunt ab eodem intellectu, pertinet ab aliquam scientiam, vel artem, à qua dirigi possunt & non ad aliam quàm ad Dialecticã, quia nec per aliam diriguntur: ergo vt dirigibiles, sunt obiectum huius scientiæ, & dirigibilitas est proprietas realis earum: sicut intelligibilitas est proprietas realis: entis realis & numerabilitas numeri, & visibilitas coloris: ergo sub ratione realis sunt obiectum Dialecticæ, quod ex consequenti erit aliquid reale.

19 Secunda opinio asserit; Ens rationis, quod indirectè fit ab intellectu, esse obiectum Dialecticæ. Quam sequuntur D. Th. 4. Me. lect. 4. & opusc. 42. de natura generis, c. 4. Caie. sup de genere. Flandria. 4. Me. q. 5. art. 2. Sotus q. 5. proœ. & ex antiquiorib. Cõ. in Ep. præd. c. vlt. & 4. Me. tex. comment. 2. Avicenna 1. Me. c. 2. & ex modernis nõ pauci: habetque fundamentum in doctrina Arist. 9.

e. tex. 5. vbi asserit: *Dialecticum sicut & Philosophum agere de ente vniuersali*: sed non agit de ente vniuersali reali; de quo agunt metaphysicus atque Philosophus; ergo intelligit Arist. agere de ente vniuersali non habente esse reale in rerum natura, sed solum obiectiue in intellectu, quod est ens rationis.

Probatum deinde hoc vnico arg. Logica agit per se de genere & 20 specie, quatenus praedicabilia sunt, de subiecto etiam, & praedicatum, vt alia sunt, & propositionem componunt: sed haec omnia sunt entia rationis: nam a parte rei, aut ante operationem intellectus, nec dantur genus, & species, nec subiectum, & praedicatum: ergo ens rationis, vt comprehendit haec, & alia erit obiectum Logicae, & confirmari potest. Quia ea, quae tractantur in Logica secundum operationem materialem entia realia sunt, praedicamentum, propositio, & syllogismus formaliter vero sunt entia rationis: sicut forma, a quibus denominantur, quae sunt relationes rationis, aut secundae intentionis: ergo formale obiectum huius scientiae, ens rationis est: quamuis materiale sit ens reale.

Tertia sententia considerans omnia quae tractantur in Logica ordinari ad argumentationem componendam tanquam ad finem, tenet hanc esse obiectum eius, ita Albertus Magnus in prol. praedicabilium, quem sequitur Lemosius li. 1. de erratis Dialect. c. 6. Et quia inter species argumentationis, principalis est syllogismus. ad quem componendum ordinantur caetera, de quibus agit haec scientia, ideo Scot. q. 3. inae Logicae, tenuit obiectum eius esse syllogismum: & tandem: quia inter species syllogismi, praecipua est demonstratio, ad quam ordinantur reliqui, docuerunt alij demonstrationem esse obiectum, vt Ammonius, & Simplicius in prol. praed. Alexander, & Philoponus, in principio priorum.

Antequam sententiam nostram proponamus, has tres opiniones tanquam insufficientes, refutamus vnico arg. Obiectum adequatum debet continere proxime & adaequate omnia, quae tractantur in scientia: sed nec argumentatio, nec syllogismus, aut demonstratio, proxime, & adaequate continent simplicia, de quibus Dialectica disputat, sed solum remote, in quantum sunt partes enunciationum, ex quibus proxime componuntur: diuisionem vero, aut definitionem, nullo modo: ergo non possunt esse obiecta adaequata Logicae, bene tamen alicuius partis: & forte aliquod eorum posset dici obiectum principale, vt demonstratio; quae praecipuum instrumentum est ad scientiam assequendam. Vnde si obiecto principali loquerentur, admitti posset saltem vltima: de adaequato vero, nulla earum admittenda est.

Restant prima & secunda de quibus iudicandum est, vtra illa 21 rum sit probabilior: quod, vt melius fiat, illud tanquam certum supponendum est propria materia Dialecticae esse operationes intellectus:

intellectus: & ideo ad obiectum eius pertinere non secundum propriam naturam: nã hoc modo, ad Philosophiam potius pertinent, sicut anima, & intellectus, à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt: sed in quantum ab eo diriguntur.

22 Secundo supponendum est, quid sit operationes has dirigi ab intellectu: non est enim aliud quam fieri syllogismum, definitionem aut aliud instrumentum: vt tres propositiones ordinari non est aliud quam vnã pro maiori sumere, pro minori aliã, & tertiam pro conclusione: ita vt in modo, & figura, constituatur ex eis syllogismus: & quod in eis resultat, est passiuã ordinatio, id est, esse ordinatas, ac syllogismũ constituentes. Tria igitur possumus considerare in his operationibus, in quantum pertinent ad Dialecticã, ordinabilitatem, seu dirigibilitatem, directionem actiuã intellectus & passiuã, resultantem in eis ex actiuã.

Et de dirigibilitate probatur, vel nõ pertinere operationes secundũ eam ad Logicã, vel nõ esse realẽ, sed ens rationis, hoc arg. Aut operationes esse dirigibiles, est potẽtia seu aptitudo naturalis; cõueniens eis ex propria natura: vel solum obediẽtialis, in eo cõsistens, quòd sicut lignũ subditur artifici, & quasi ei obedit, vt ex eo possit cathedrã efficere, sic operationes istæ subduntur intellectui, vt ex eis possit facere syllogismũ: & si naturalis sit, potentia euidentis est, nõ ad Dialecticã, sed ad naturalẽ Philosophiã pertinere: sicut quæcũque à natura habent operationes ipsa, pertinent ad scientiam, quæ agit de natura earũ, & hæc est Philosophia naturalis: si verò sit obediẽtialis, nõ potest esse realis. Nam potentia obediẽtialis ligni ideo est realis, quia per eam subditur artifici, ad formã realem cathedræ suscipiendã: quare si forma cathedræ, nõ esset realis, sed ens rationis, nec potentia illa esset realis: sed operationes subduntur intellectui ad suscipiendam formã syllogismi quæ nõ est realis, sed ens rationis: ergo talis potentia nõ est realis. Probatũr minor. Ordinatio per quam efficiunt syllogismum est relatio vnus ad alteram, non realis quia non ordinantur ex natura rei sed ab intellectu: ergo est relatio rationis.

23 Secundum, quod in operationibus cõsiderare possumus, est ordinatio actiuã, quam intellectus facit per actum reflexũ quo supra eas reflectitur, & eas ordinat cõstituens syllogismum: & hæc ordinatio actiuã, realis est cum sit actus realis intellectus ordinantis: & per illã solum dicuntur operationes ordinatæ, denominatione reali extrinseca. v.g. syllogismus, aut demonstratio: sed esse syllogismũ, aut demonstrationẽ, habent formaliter, per relationẽ ordinationis inter eas resultantem ex operatione intellectus ordinantis: & relatio ordinationis inter eas, nõ potest esse realis, quia nõ ordinantur ex sua natura, sed ab intellectu qui nihil reale in rebus per suã ordinationem ponere potest. ergo directio per quã
formali

formaliter sunt syllogismus, vel aliud instrumentum, & ad Logi-
 pertinent, non est aliquis modus realis, sed sola relatio rationis.
 His explicatis, est prima conclusio huius questionis; Obiectum
 logicae aliquid dicit pro materiali, & aliquid pro formali; pro
 materiali quidem, reales operationes intellectus; pro formali ve-
 ro relatione rationis, quae dicitur ordinatio formalis earum, per
 quam efficiunt syllogismum, aut aliud instrumentum. Haec probatur, ef-
 ficaciter ex doctrina tradita, hoc arg. Logica habet pro obiecto
 operationes intellectus, quas dirigit, ut per directionem constituat
 ex eis syllogismum, aut aliud instrumentum: ergo materiale ob-
 iectum, sunt operationes reales: formale vero, directio, aut ordi-
 natio earum, per quam constituunt talia instrumenta: sed ordi-
 natio est relatio rationis: ergo obiectum formale est ens rationis.

Secunda conclusio. Obiectum adequatum Logicae, est modus scien-
 ti communis omnibus instrumentis, quae ex ente reali, pro materia-
 li constat, & ex ente rationis pro formali, haec sequitur ex prima:
 quare non indiget nova probatione. His duabus conclusionibus com-
 inetur, & explicatur secunda opinio D. Tho. & aliorum, quae com-
 munis fuit semper in schola, & ut probabilior est amplectenda.

Solum restat arg. primae opinionis solvere: & ad primum concess- 25
 a maiori, neganda est minor, quod ens rationis Logicum, nec na-
 turam, nec proprietates habeat, nec per se consideretur in Diale-
 ctica: quamvis enim non habeat naturam realem, nec subiecto in-
 haereat, sed solum sit obiective in intellectu, actu considerante: est
 tamen quaedam denominatio rebus attributa ab intellectu, per
 modum, ac similitudinem formae inhaerentis ut esse genus, aut spe-
 ciem, attribuitur naturae ab intellectu: sicut albedo, aut alia forma
 inhaerens attribuitur corpori, unde non est omnino ens fictum,
 sicut chimera, sed habet fundamentum in eisdem naturis, quibus
 attribuitur, prout ab intellectu, hoc aut illo modo, concipiuntur:
 & hoc esse diminutum, considerari potest ab aliqua scientia.

Quod vero ad proprietates eius pertinet, hac distinctione ex- 26
 plicandum est: ens rationis dupliciter considerari potest: primo,
 in abstracto, hoc est, ut forma quaedam sine ordine ad subiectum, cui
 attribuitur: quemadmodum consideratur albedo, sine ordine ad cor-
 pus, cui inhaereat. Alio modo, potest considerari, in concreto, hoc est,
 ut forma applicata ad naturam, quam denominat. Et considerata pri-
 mo modo, habet passiones universales iuxta similitudinem entis
 realis, ut verum, bonum, &c. consideratum vero secundo modo, non
 habet passiones adeo universales quia non applicatur, aut attribui-
 tur naturis in communi consideratum, sed in particulari, secundum
 suas species: non enim denominatur natura aliqua ab ente ratio-
 nis universalissimo, sed a particularibus: ut a genere, specie, subie-
 cto, aut predicato, quare sic sumptum, non habet passiones, nisi in
 suis

fuis speciebus, vt vniuersale in communi, habet prædicabilitatem pro passione, & prædicabilia habent particulares passiones, vt genus, esse de prædicabile de speciebus: sicque de cæteris: & quæ admodum ens rationis, consideratum in abstracto, non pertinet ad Logicam, sed ad Met. tanquam deficiens à perfectione entis realis, quod per se ab illa scientia consideratur: ita probare passiones vniuersales de illo, non ad Logicum, sed ad Metaphysicum pertinet: sed passiones quas habet, vt applicatum naturis; aut eas denominans, in Logica probantur: & hoc sufficit, vt sit obiectum eius, de his verò passionibus; non prædicantur species entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali: quia non est verum formaliter, quod prædicabile sit vniuersale; sicut nec risibile formaliter est homo.

Ad secundum respondeo; Ens rationis dum fit ab intellectu, non esse directè, aut per se cognitum, sed indirectè, & quasi per accidens: sed postquam factum est: bene potest intellectus illud pro obiecto quasi per reflexionem sumere, & cognitionem eius per se primò intendere: & hoc modo accipitur, dum dicitur esse obiectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probantur operationes reales esse obiectum Dialecticæ, hac distinctione respondendum est. Demonstratio dupliciter consideratur, materialiter, pro operationibus ordinatis; aut formaliter, pro ordinatione, à qua habet vt sint syllogismus aut demonstratio: & in prima consideratione, admittendum est esse instrumentum reale; non in secunda: sed relatio rationis est. Et quod dicitur habere effectum realem, nempe scientiam, quam generat: etiam est admittendum, ratione operationum, quas pro materiali includit: non ratione significati formalis, in relatione rationis consistentis. Quod denique Logica sit scientia practica, vt in eodem argumèto dicitur, verum est, & habere praxim, aut operationem pro obiecto, ab intellectu directam: ex quo non sequitur directionem esse realem, neque id est necessarium, vt Logica sit scientia practica: sed satis est operationem vtcunque dirigere, siue directio passiva realis sit vel solum relatio rationis.

Ad secundum concedendum est, operationes, vt dirigibiles considerari posse ab aliqua scientia, & verè considerari à Dialectica: negandum verò, quod dirigibilitas sit realis: non est enim nisi ens rationis: sicut directio, per quam constituunt syllogismum, & ad quam ordinatur dirigibilitas, solum est relatio rationis, vt probatum est. De intelligibilitate verò, & numerabilitate, diuersa est ratio: quia istæ conueniunt rebus, aut qualitatibus, ex propria natura: dirigibilitas verò, non nisi potentia obedientialis est, respectu formæ syllogisticæ, quæ solum est relatio rationis: & ideo non est quid reale, sed ens rationis.

COMMENTARII

N PRÆDICABILIA

PORPHYRII, VNA CVM

Dubiis & Quæstionibus hac tem-
pestate agitari solitis,
compositi.

CAPVT I. PORPHYRII.

*nam necessarium sit, Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristote-
lem, Prædicamentorum doctrinam, &c.*

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

Hoc primum caput, quasi præmium est totius libri
Prædicabilium; & tria in eo agit Porphyrius. Nam pri-
mò docet necessariam esse cognitionem prædicabilium,
prædicamenta Arist. intelligenda: quia cum prædicamentum
prædicabilium ordinatio secundum debitam subiectionem, &
edicationem; non potest ordinatio prædicamentalis cognos-
sine cognitione prædicabilium. Secundo proponit materiam,
qua agendum est in toto libro: quæ sunt quinque vniuersa-
lia, aut prædicabilia, nempe genus, species, differentia, proprium
accidens, & tandem asserit, quæstiones, quæ de his prædicabi-
liis tractari possunt, esse in duplici differentia: nam, quædam
faciles sunt: quia circa ea versantur quæ naturæ eorundem præ-
dicabilium proxima iudicantur; & ideo cognita eorum natura,
facilem solutionem habent: vt An vniuersalia, hoc aut illo
modo prædicentur de inferioribus: & similes. Aliæ verò sunt dif-
ficiles: quia altiora quædam inquirunt; vt An vniuersalia sint in
rebus; vel obiectiue solum in nostra cognitione, & illas quidem
proponendas, ac disputandas esse asserit, has verò vsque ad Philo-
sophiam relinquendas: quia non facile à Dialecticis intelligi
possunt. Ex his continetur litera Porphyrtj.

QVÆSTIO I. VNIVERSALIS.

Vtrum Vniuersalia sint in rebus.

Quæstio hæc quasi fundamentum est omnium aliarum, quæ
de vniuersalibus disputari possunt. Vt autem titulus eius
intelli

intel ligatur, notandum est Vniuersale duplex esse, Complexum & Incomplexum. Vniuersale complexum, est propositio vniuersalis, & per se nota, quæ principium est vniuersale alicuius scientiæ: ex quo multæ inferuntur conclusiones: vt in scientia de homine, vniuersale principium est, quod sit rationalis, ex quo colligitur, quod sit admiratiuus & risibilis. Vniuersale incomplexum, est vox quædam simplex, significans aliquid multis commune vt homo, & animal. Et de vniuersali complexo non procedit quaestio præsens sed solum de incomplexo: quod quadruplex est, in causando, in significando, in essendo, & in prædicando. Vniuersale in Causando, dicitur causa, quæ plures effectus producere potest, vt cælum. Vniuersale in Significando, est vox, vel conceptus communis, rem etiam communem multis significans vt vox, homo, & conceptus hominis, quem in mente formamus. Vniuersale in Essendo, esset res separata à singularibus, & in eis existens si daretur qualis esset idea illa, quam dicunt aliqui posuisse Platonem, nempe homo separatus à Petro & Ioanne, à quo procederet. Vniuersale denique in prædicando, dicitur natura communis, quæ de multis prædicari potest, & quam significant voces communes: vt natura hominis signata per hanc vocem homo, quæ de Petro & Ioanne prædicari potest.

Et vniuersale in Causando ad Phisicum, aut Metaphysicū pertinet, qui de natura causarum agit: quare de illo non disputamus modo, nec de vniuersali Significando, quia Dialecticus non agit principaliter de vocibus, sed de rebus per eas significatis: sed nec de vniuersali in Essendo, quia iudicatur impossibile, vt videbimus inferius. Solum ergo proponitur quaestio de vniuersali in Prædicando; an in rebus verè sit; vt an id, quod de Petro & Ioanne prædicatur in his propositionibus, Petrus est homo, Ioannes est homo; sit aliquid præter vocem, quod in eis existat.

Circa quam fuit prima opinio Heracliti Ephesij, & Cratylis antiquorū Philosophorum, vt asserit Arist. 3. lib. de cælo, & mundo, tex. 3. 1. lib. Met. cap. 5. tex. etiam lib. 4. tex. 22. qui omnino negabant aliquid vniuersale in rebus esse, propter hoc argumentū. Omnia quæ sunt in mundo, sunt singularia: ergo nihil est vniuersale. Antecedens probabant dupliciter: Primo ex sensibus quia quæcumque per sensus cognoscimus, vt per visum, auditum, & reliquos, singularia sunt, & nihil commune multis; ergo non datur vniuersale in rebus. Secundo, omnia quæ fiunt in rerum natura singularia sunt, cum fiant per actiones causarum, quæ non nisi de singularibus sunt: ergo nihil sit vniuersale: sed nihil est in rebus quod non sit factum: ergo omnia sunt singularia, & nihil est vniuersale. & cum scientiæ non sint de singularibus, quæ passim corumpuntur, negantes vniuersalia, cōsequenter negabant scientiæ & v.

detur idem tenere Arist. lib. de Anima, tex. 8. vbi ita ait.
al vniuersale aut nihil est, aut posterius: similiter autem, &
id commune aliud predicetur.

Secunda opinio fuit Platonis, vt affirmat Arist. 1. lib. Meta. c.
 tex. 12. & cap. 5. & 6. qui ponebat *naturas quasdam vniuersa-*
separatas à singularibus, à quibus eadem singularia procedebant
 pro hominibus, naturam humanam separatam à Petro, Ioan-
 & cæteris, à quibus singulares homines fiebant: quamuis
 August. lib. 73. quæstionum, quæst. 46. & Seneca lib. 8. episto-
 um, epist. 66. affirmant, hanc non fuisse mentem Platonis; sed
 ideas intellexisse qualdam similitudines rerum omnium, quas
 intra se habet, & per quas eas producit. Omitto opinio-
 nem Nominalium; qui solum posuisse videntur vniuersalia in
 verbis, de quibus scientias esse dicebant, & non de rebus.

Vera sententia Arist. & communis iam in schola, ab omnibus
 tenenda, tribus conclusionibus explicanda est. Prima conclusio.
 Non solum dantur voces vniuersales, sed etiam res, de quibus
 datur scientia. Probat hanc, aduersus Nominales autoritate Arist.
 de interpretatione cap. 5. vbi *quasdam res vniuersales esse* ait,
quas singulares: ergo sentit non solum in vocibus, sed in rebus
res vniuersales. Deinde ratione; quia nomina vniuersalia, vt ho-
 mo, aut equus, non sunt imposita ad significandum res singula-
 res, vt Petrum, & Ioannem; nec aliquem eorum distinctè signifi-
 cant; sed propriis nominibus significantur: ergo aliquid datur,
 præter singularia, ad quod proximè atque distinctè significan-
 dum imponuntur. Quod cum non sit singulare, erit vniuersale.
 Secundæ istæ propositiones sunt veræ, ac necessariae; Petrus est
 homo, & homo est animal; & tamen si nihil præter voces præ-
 dicatur, erunt falsæ; cum nec vna vox sit alia, nec in ea inclu-
 ditur: ergo necesse est præter voces, res vniuersales ponere. 31

Secunda conclusio. Non datur vniuersale separatum realiter à
 singularibus. Hæc est contra Platonem (si sententiam illam te-
 net, de ideis, quam ei tribuit Aristoteles) & probatur ex Arist.
 1. lib. Poster. ca. 35. tex. 38. 3. Meta. tex. 10. 7. Meta. tex. 51. & 57. &
 1. lib. Meta. tex. 6. quibus locis ostendit *vniuersalia esse nõ posse sepa-*
ratim à singularibus. Deinde probatur ratione; quia quidquid verè
 realiter prædicatur de aliquo, debet esse in eo: sed vniuersalia
 verè prædicantur de singularibus in his propositionibus, Petrus
 est homo, & homo est animal, ergo verè & realiter in eis sunt.
 Probatur maior; quia ab eo, quod res est, vel nõ est, propositio di-
 citur vera, aut falsa: sed in his propositionibus prædicatur vniuersa-
 lia de singularibus, ergo aut sunt in eis, aut propositiones sunt falsæ.

Tertia conclusio. Licet omnes res mundi sint singulares, in ipsis
 et singularibus dantur vniuersales naturæ, quæ de eisdem præ-

Log.

C

dicantur

dicantur. hæc est aduersus Heraclitum. & probatur simul ac declaratur hac ratione, Singularia naturæ humanæ, vt Petrus, & Ioânes, magis similia sunt inter sese quàm singularia alterius naturæ; habent enim definitionem, & prædicata essentialia sibi cõmunia. Nam vterque est homo, & animal rationale: ergo concipit intellectus naturam humanam in vtroque existentem, & vtrique communem; & ideo erit vna, & in multis; quod est esse vniuersalem.

Ad argumentum primæ opinionis, concesso antecedenti, quòd omnes res mundi sunt singulares: neganda est consequentia; quòd nihil sit vniuersale: nam licet nihil sit vniuersale, ab eisdem singularibus realiter separatum, (vt fortè asseruit Plato) nec in ipsismet singularibus realiter ab eis distinctum, natura tamen, in qua omnes conueniunt, vniuersalis est, solùm ab eis distincta per intellectum, eam concipientem, non conceptis singularibus, & de hac est scientia, etiam si non sit de singularibus. Ad testimonium autem Arist. respondet D. Tho. in commentariis eiusdem; per illa verba excludere voluisse errorem Platonis, de ideis separatis, & simul docere, quonam modo vniuersale in rebus reperiatur: ideo sensus verborum eius talis est: Animal vniuersale nihil est, separatum à speciebus hominis & equi; vt fingebat Plato: est tamen in eis quasi quid posterius; quia in eisdem fundatur, & ex eorum conuenientia sumitur.

Q V Æ S T I O II.

Quanam sit essentia, & natura vniuersalium.

3 **N**atura, & essentia cuiuslibet rei, explicatur per definitionem eius: ideo solutio huius quæstionis ex definitione vniuersalis depēdet; qua adducta & explicata, soluta etiam erit quæstio. Duplicem definitionem vniuersalis tradit Aristot. diuersis suæ doctrinæ locis; Primã 7. lib. Meta. tex. 45. his verbis, *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse*: Secundam verò 1. lib. de interpretatione c. 5. vbi ita ait; *Dico autem vniuersale: quod in pluribus prædicari natũ est, vt homo quidem vniuersalium est*. Vtraque verò simul posuit 1. lib. de posteriori resolutione, c. 10. tex. 25. dicens; *Esse quidem igitur vnum de multis, verum dicere necesse est: non erit enim vniuersale, nisi hoc sit, oportet igitur aliquid vnum, idẽmque in pluribus esse nõ æquiuocè*: quibus vniuersale duo habere docet: Quòd sit vnum, hoc est vniuocum: quare excluduntur æquiuoca, & analogia à ratione vniuersalis: quia vel nullam habent vnitatem, vt æquiuoca: vel solùm vnitatem secundum quid, hoc est secundum proportionem, vt attributionem, vt analogia. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur; quæ licet non distinguantur realiter in vniuersali; quia formaliter sum-

ptum,

non est quid reale; sunt tamen duæ rationes, ita se habent, si realiter distinguerentur: ex quibus prior est, quod in multis; posterior verò, quod prædicetur de multis. Quod ita propter causam veritatis prædicationum est rem ita se habere extra, et per illas significatur, & enuntiatur, vt docet Aristo. 1. lib. 1. interpretatione, dicens; *Ab eo quod res est, vel non est, propositio prædicatur vera, vel falsa*: ergo causalis ista propositio vera est; Quia vniuersale est in multis, prædicatur de multis; sed causa prior naturæ est suo effectu: ergo prius est, quod vniuersale sit in multis, quam quod prædicetur de multis. Licet autem prior sit ratio effectus in illis, quàm prædicandi; conuertuntur tamen: quia verum est, quod est in multis, prædicari de multis: & contra, quicquid prædicatur de multis, in eis esse; cum nihil prædicetur de aliquo, nisi sit in eo.

Ex quibus sequitur primò essentiam vniuersalis esse, quod in multis sit, & quasi propriam passionem eius, quod de multis prædicatur. Probat hoc argumento. Illud quod primò intelligimus de aliquo, dicimus esse essentiam illius; sed primum quod intelligimus de vniuersali, est, quod sit in multis: ergo hoc erit de essentia eius. Illud etiam quod posterius intelligimus, si conuertatur in priori, dicimus esse propriam passionem eius; sed prædicari de multis est quid posterius quàm esse in multis; & cum eo conuertitur, vt probauimus: ergo erit propria passio eius.

Ad id dum dicimus esse in multis, pertinere ad essentiam vniuersalem, & prædicari de multis, esse passionem: neutrum intelligentur esse secundum actum: sed vtrumque secundum aptitudinem, vt verba Arist. docent, & probat experiètia: cum videamus naturam Solis, & Lunæ esse vniuersalem, & nec esse actu in multis, nec de illis prædicari, sed vtrumque habere in potentia. Et hoc quod communiter dici solet; *Verba in definitionibus non dicuntur, sed aptitudinem*; quare sensus primæ definitionis est; Vniuersale est, quod aptum est esse in multis; sensus verò secundæ, vniuersale est, vnum prædicabile de multis.

Secundò sequitur, primam definitionem esse quidditatiuam, & essentialem: quia continet essentiam vniuersalis. Secundam verò descriptiuam, quia datur per passionem.

Tertiò sequitur, falsum esse, quod à quibusdã modernis dicitur; quod esse in multis & prædicari de multis, non esse rationes distinctas vniuersalis; sed eandem omnino: quia eo ipso, quod intelligimus, quod sit in multis esse, intelligimus etiam esse prædicabilem. Hoc tamen non est verum. nam si esse in multis est ratio prior, & causa prædicabilitatis de multis, vt probauimus, euidenter sequitur, quod non possit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis: nisi sit euidenter, id quod prius est, posse intelligi sine posteriori.

Explicata essentia vniuersalis; respondendum est tribus quæstionibus quas Porphyrius omisit, propter earum difficultatem: quia ex earum solutionibus, melius intelligetur eadem essentia vniuersalis. Prima quæstio erat, An vniuersalia sint in rebus. Secunda, An sint substantiæ vel accidētia. Tertia an sint æterna, vel temporanea. Pro quarum solutione, notanda est distinctio vniuersalis, quam tradit D. Thom. 7. Meta. lect. 23. dupliciter enim sumi potest; nempe pro natura, quæ denominatur vniuersalis, qualis est homo, vel animal: & hoc modo sumitur materialiter, aut fundamentaliter; aut pro vniuersalitate, quæ est forma, à qua denominatur vniuersale: & hæc forma vocatur secunda intentio, aut relatio rationis, per quam refertur natura ad indiuidua. Et si Vniuersalia sumantur primo modo: in rebus esse dicuntur, & non ab eis separata: quia homo & animal, in rebus ipsis sunt: homo in singularibus hominibus: animal verò in suis speciebus; equo, & leone. Si verò sumantur secundo modo, nō sunt in rebus, sed obiectiuè solum in intellectu: quia secunda intentio, aut relatio rationis, non habet aliud esse, quàm cognosci ab intellectu: eam attribuyente naturæ, quam cum indiuiduis comparat.

36 Et eodem modo soluitur quæstio secunda: quia Vniuersalia materialiter, aut pro fundamento considerata: aut sunt entia realia, vt equus, aut leo, vel entia rationis, vt genus, aut species: vel substantiæ, vt homo vel animal: aut accidentia, vt albedo, & color. Si verò sumantur secundo modo; non sunt substantiæ, sed accidentia: non realia, sed rationis: quia solum sunt denominationes quædam, quas intellectus attribuit naturis, eas vniuersales vocans. Ad tertiam tandem quæstionem sic respondendum est: si vniuersalia sumantur formaliter pro vniuersalitate, non sunt æterna, sed temporanea: quia vniuersalitas non est, nisi dum actu cōsideratur ab intellectu: sed nō semper est intellectus in actuali consideratione: ergo nec semper est vniuersalitas. Si verò accipiatur pro fundamentis, alia distinctio addenda est. Nam res vniuersales, dupliciter sumi possunt: nempe secundum actualem existentiam, quam habent in inferioribus, hoc est in indiuiduis, aut speciebus: & hoc modo non sunt æterna, sed eis corruptis, ipsa quoque corrumpuntur. v.g. Flores diuersarum specierum, vniuersales sunt: & si sumantur secundum actualem existentiam in indiuiduis, non sunt in hyeme: ergo nec sunt semper, nec æterna, sed temporanea: sicut indiuidua ipsa. Si verò considerentur secundum essentiam: hoc est secundum prædicata essentialia: æterna sunt: quia licet actu non existant in singularibus, debita sunt eis eadē prædicata essentialia, non minus quàm si actu in eis existerent, vt homo, & animal, secundum essentiam æterna sunt: quia etiam si nullus sit homo, aut animal in rerum natura: verum est hominem esse

animal rationale, & animal viuens sensibile: quia hæc prædicationa essentialia eis debentur.

Et si inquiras, vbi essent vniuersalia, si nullum esset singulare (si si perpetua sunt, alicubi permanere deberent) Respondeo tibi esse actu, sed solum obiectiuè in intellectu diuino, actu cognoscente eis esse debita essentialia prædicata atque etiã virtualiter in diuina omnipotētia, à qua produci possunt in suis singularibus: & ecce quomodo essentialiter sumpta æterna sunt.

Q V Æ S T I O I I I.

An detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis minor numerali.

gens Aristotel. de vnitate rerum, 5. lib. Meta, cap. 6. triplicem posuit vnitatem, Genericam, Specificam, & Numericam. Generica est, quam habent species in genere, vt equus, & leo animali. Specifica quam habent indiuidua in specie, vt Petrus & Ioannes, in homine. Numerica quam habet quodcunque indiuiduum in seipso; in quantum non est distinctum à se, sed à quocunque alio: vt Petrus, dicitur vnus numero, quia hoc est indiuiduum, hoc est, à seipso non distinctus, sed à Ioanne, & cæteris.

Ex his autem tribus vnitatibus, maior est numerica; minor specifica, & minima generica: cuius ratio est manifesta; quia illa est maior vnitas, quæ secum compatitur maiorem diuersitatem; sed vnitas generica maiorem compatitur, secum diuersitatem: minor verò vnitas specifica, & nullam numerica: ergo hæc maxima vnitas vocari potest; specifica minor; & generica minima. Propter hoc minor; quia quæ sunt vnum genere, differunt per differentias essentielles, & specificas, vt homo, & leo: quæ sunt vnum specie, non per differentias essentielles, sed per indiuiduales multò minores: at quod est vnum numero, neque habet in se diuersitatem specificam, nec indiuidualem, sed vtroque modo est in se vnum. Et de vnitate numerica, non potest esse dubium; quin & dari potest, & ante operationem intellectus detur: quare de hac non procedit quaestio, sed de specifica, aut generica, quæ formalis dicitur: quia est vnitas in essentia, & prædicatis essentialibus à forma substantiali rerum procedentibus; & est minor numerali: de qua ideo quaerit titulus quaestionis, an detur ante operationem intellectus.

Et est prima opinio Scoti 7. lib. Meta. quaest. 16. & in 2. dist. 3. quaest. 2. afferentis, dari vnitatem formalem, genericam, & specificam, ante operationem intellectus; esseque essentialem ipsis naturis, aut saltem eis conuenire tanquam propriam passionem. Et probatur 1. ex Aristotele in prædicamento ad aliquid, vbi docet,

Primum genus relationis fundari in vnitatem specificam, aut genericam quæ si sit inter substantias, erit relatio identitatis; vt identitas specifica inter Petrum & Paulum, in vnitatem naturæ humanæ: sit inter qualitates, erit relatio similitudinis; vt inter duo alba: inter quantitates, relatio æqualitatis, aut inæqualitatis: vt inter duo corpora eiusdem longitudinis. Ex quo tale argumentum colligitur. Relatio huius generis est realis, & datur ante operationem intellectus; nam duo alba, etiam si non cognoscantur a intellectu, erunt similia: ergo fundamentum eius, quod est vnitatem formalis, erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatum etiã ratione; quia vnitatem est passio entis realis; ergo cuiuscumque gradui entis realis, correspondet sua vnitatem realis: vt gradui entitatis numericæ, vnitatem numerica realis; & gradui entitatis specificæ, vnitatem realis specifica; & hæc est formalis; ergo erit realis; sicut gradus entitatis specificæ realis est, dabiturque ante operationem intellectus.

Secunda opinio, negat omnino dari aliquam vnitatem formalem minorem numerali, ante operationem intellectus; quam sequitur S. Thom. opusc. 55. non longè à principio, & 1. p. quæst. 8. art. 1. & 2. Albertus Magnus in lib. prædicabilium q. 6. Themisti paraphrasi super proœmium Arist. de Anima, cap. 4. Alexand. Aphrodisius super 7. lib. Meta. post medium, fol. 131. pag. 1. & Iauel. tract. 4. de quinque vniuersalibus in sua Dialectica. I. Ioannes Damascenus libr. de Dialectica c. 64. Capreol. in 2. d. quæst. 2. Venetus lib. 2. suæ Dialecticæ tract. 4. part. 4. cap. 4. probatur. Quia quidquid conuenit naturæ specificæ essentialiter aut tanquam propria passio; debet etiam conuenire cuiuscumque indiuiduo eiusdem: vt si naturæ humanæ conueniunt rationalitas & risibilitas; Petro & Ioanni conuenire debent: ergo si vnitatem formalis specifica conuenit ei essentialiter, aut tanquam propria passio, necesse est cuiuscumque indiuiduo conuenire; & ita, Petrus erit vnus, vnitatem formali specifica multis communi, quod euidenter falsum est.

Tertia opinio, distinguit vnitatem formalem, in Actualem & Potentialem: Actualem vocat eam, per quam natura est actu, formaliter vna multis communis; Potentialem verò, quam habere potest: & vtramque ait esse realem: sed potentialem tantum conuenire naturæ ante operationem intellectus in illa prioritate naturæ, qua prior est suis indiuiduis; quam haberet (inquit) actualem, si ab eis realiter separetur; licet hoc sit impossibile: hanc verò vnitatem non communicare indiuiduis, quia ei conuenit, vt est prior natura eis. Hanc sententiã tenent Socin. 7. Metaph. quæst. 40. Fonseca 5. Meta. cap. 18. quæst. 3. sect. 2. 3. & 4. probantque hoc arg. Natura specifica significatur communi, & vniuoc

natura humana, hoc nomine homo : sed vniuocum nomen significat aliquid vnum: ergo datur aliqua vnitas formalis in natura ante operationem intellectus, ratione cuius significetur nomen commune. Quod si negaueris, sequitur nomen homo, & quocumque aliud, significans naturam communem, esse æquiuocum: cum non significet aliquid vnum, quod est falsum.

Postrema sententia, est Caietani in opusculo de ente, & essentiali cap. 4. quaest. 6. Vbi alio modo distinguit vnitatem formalem, positivam & negatiuam. Positiua vnitas est, quam habent alia in forma, aut prædicatio positiua; vt Petrus & Ioannes, habent vnitatem formalem positivam, in humanitate abstracta per intellectum ab indiuiduis, aut cum eis comparata. Negatiua vero vnitas est aliud, quam negatio diuisionis, & si sit negatio diuisionis materialis; erit vnitas numerica, quam habet Petrus per hanc vnitatem in se non diuisam: si vero sit negatio diuisionis formalis; erit vnitas formalis negatiua. Hac distinctione supposita, asseritur naturam non habere vnitatem formalem positivam, ante operationem intellectus: quia diuisa est per differentias numericas singularibus: quare nulla datur forma positiua communis, in qua singulares homines conueniant; quousque abstrahatur eadem natura humana per intellectum ab eisdem singularibus, & cognoscatur eis non cognitis: tunc enim tamquam forma positiua eis communis concipietur: Sed habet, inquit, vnitatem formalem negatiuam à parte rei: quia licet sit diuisa per differentias materiales & numericas, non tamen per formales, & específicas: vnde Petrus & Ioannes, conueniunt in humanitate ante operationem intellectus negatiue, ex eo solum, quod non distinguuntur in ea formaliter, aut essentialiter: licet distinguantur per hanc, & illam humanitatem singularem inuidualiter. Hanc sententiam Caietani sequuntur plures moderni, probantque hoc argumento. Vnitatem numerica, est carentia diuisionis materialis, ergo vnitas formalis, & specifica, est carentia diuisionis formalis, & specificæ: Petrus & Ioannes ante operationem intellectus, carent diuisione formali, & specifica, cum non distinguantur per differentias formales, aut essentielles, sed solum per numericas, & quales materiales: ergo habent vnitatem formalem in humanitate, negatiuam.

Et confirmari potest: quia quæcumque non sunt distincta in alio, dicuntur in eo conuenire, & esse vnum, saltem negatiue: sed Petrus, & Ioannes, ante operationem intellectus, non distinguuntur formaliter, aut specie in humanitate: ergo in ea conueniunt, & sunt vnum: quare dabitur vnitas negatiua vtrique communis. Pro solutione huius questionis notandum est primò. Vnitatem formalem duplicem esse: Nam quædam est, per quam aliquid dicitur

in se vnum formaliter : quam habet Petrus per suam formam & essentiam à qua dicitur vnus formaliter: Altera est, per quam aliquid dicitur vnum formaliter, multis commune; vt vnitas formalis quam habet natura humana, dum consideratur ab intellectu abstracta à conditionibus singularium, per quas diuisa est in eis. Et de prima vnitatem formalem, duo sunt certa apud omnes. Primum, quod cuiusque naturæ conueniat ex se, realiter, & essentialiter & ideo eam habeat ante operationem intellectus in suis indiuiduis: ita vt quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo est, vnum formaliter, & essentialiter; ita sentiunt D. Tho. Scotus, & alij vbi supra.

44 Secundò certum est, hanc vnitatem formalem, aliquo modo distingui à numerica: cum ex diuersa radice oriatur. Numerica enim oritur ex materia, aut etiam ex forma; in quantum ex earum vnione resultat hæc entitas huius indiuidui: formalis verò ex sola forma, non vt est causa huius entitatis, sed vt est radix omnium prædicatorum essentialium, quæ ei possunt conuenire. v.g. Vnitas formalis à qua Petrus est vnus homo, procedit ab eius anima, in quantum est principium ratiocinandi, ex quo habet idem Petrus vt sit rationalis, & eodem modo in cæteris naturis. Sed an distinguantur hæc vnitas formalis, & numerica, in eodem indiuiduo, ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel sola ratione, & per intellectum, in hoc non conuenit, Scotus cum D. Thom. asserit enim distinctas esse ex natura rei: sed D. Tho. quem omnes ferè sequuntur, tenet, non distingui ex natura rei; sed sola ratione per intellectum; præsupposito tamen fundamento in re, in quantum à diuersa radice procedunt, vt explicatum est. Et hoc videtur nobis non solum probabilius, sed omnino verum, & tenendum: quod hac ratione efficaciter probatur. Idem est ex natura rei in Petro, esse hominem, & esse hunc hominem, quia non est, nisi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam, sed per hanc humanitatem est vnus homo formaliter: ergo vtraque vnitas, formalitas, & numerica est eadem res. Sed distinguuntur per intellectum, in quantum ex diuersa radice proueniunt.

45 Certum est tertio, Vnitatem formalem cuiuscunque rei, determinari per differentiam indiuidualem, & per eam fieri hanc numero: quod probo primò. Petrus est vnus formaliter, per vnam formam & vnam essentiam quam habet, hoc est, per vnam humanitatem; sed humanitas eius est vna numero ratione differentie indiuidualis: ergo vnitas formalis, quam habet per eam, est vna numero ratione eiusdem differentie indiuidualis. Quòd adeo verum est, ac necessarium; vt omnes gradus naturæ eius, omnia prædicata essentialia; quæ ratione eorum possunt ei conuenire, sint

hæc, propter differentiam indiuidualem: est enim Petrus hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, hic homo; imò repugnat aliquid esse in Petro, quod non sit e numero ratione differentia indiuidualis, à qua natura eius, essentia fit hæc distincta à quacunque alia. Vnde sequitur, quòd ut tot sunt in Petro vnitates formales, ratione distinctæ, quot gradus naturæ eius, ita omnes sunt indiuiduæ, quia coniunguntur differentia indiuiduali determinanti omnes, & facienti s has numero.

Quibus suppositis, nostra sententia tribus conclusionibus conuenitur: Prima. Non datur aliqua vnitas formalis positiua & actualis, ante operationem intellectus, quæ conueniat naturæ reter, & essentialiter, aut tamquam propria passio, per quam dicitur multis communis. Hæc est contra Scotum.

Secunda conclusio. Non datur ante operationem intellectus vnitas formalis in potentia, quæ conueniat naturæ in illa prioritate, quam habet respectu indiuiduorum, quibus non communis. Hæc est contra secundam opinionem Soncinatis.

Tertia conclusio. Non datur vnitas formalis negatiua ante operationem intellectus. Hæc est contra Caiet. & probantur omnes simul ex doctrina tradita, hoc argum. Vnum, & indiuisum idem non potest; ergo diuisio opponitur vnitati, & eam tollit, ac dissoluit: ut si diuidantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus; eo ipso tollitur vnitas compositi, & earundem partium: sed omnis natura secundum omnes gradus quas habet à parte rei, est diuisa per differentias indiuiduales; ergo nullam vnitatem formalem multis communem: Probatur minor. Natura humana, quæ est in Petro & Ioanne; est diuisa per differentias eorum indiuiduales: ita ut quicquid habet Petrus, sit hoc, & distinctum ab his quæ habet Ioannes; nempe, hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hic homo; & Paulus alia substantia, aliud hoc corpus, aliud hoc viuens, aliud hoc animal, alius hic homo: ergo nec naturam, aut essentiam neque unum gradum naturæ possunt habere vnum aut communem, sed vnitas formalis debet eis conuenire ratione naturæ, aut gradus eius, qui in eis sit vnus: ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

Argumentum hoc concludit aduersus Scotum, quòd nullam vnitatem habeant vnitatem realem positiuam & actualem. Sed videtur posse respondere Soncinas, & Caiet. quòd ille non ponit vnitatem actualem sed potentialem: & Caietan. non ponit vnitatem positiuam, sed negatiuam. Sed verè non minus aduersus eosdem concludit, quàm aduersus Scotum. Probatur, aduersus Soncinas concludere, quia si natura humana in Petro ante operationem

tionem intellectus est hæc, secundum omnes gradus formales, & essentielles; & diuersa à natura Pauli, & gradibus eius: ergo repugnat quòd à parte rei possit aliquam habere vnitatem in eis: quare nec habebunt vnitatem formalem in potentia: nam quibus repugnat actus, non potest conuenire potentia. Sed eadem secunda opinio probatur falsa, quia duo asserit impossibilia. Primum, quod natura, vt est prior indiuiduis, habet vnitatem formalem realem: hoc autem impossibile est; quia natura non est prior indiuiduis aliqua prioritate reali, sed solum per intellectum, considerantem illam, non consideratis indiuiduis; ergo si secundum hanc prioritatem est vna formaliter, non conuenit ei talis vnitas à parte rei, sed per intellectum.

Secundum, quod asserit, est; naturam non communicare illam vnitatem formalem indiuiduis; quod impossibile probatur hac ratione. Natura communicatur indiuidui: secundum omnes gradus formales, & essentielles, quos habet: sed non potest habere vnitatem formalem actualem, aut potentialem à parte rei, nisi ratione alicuius gradus formalis, atque essentialis: ergo nec potest habere vnitatem, quæ indiuiduis non communicetur.

Quòd verò aduersus Caie. concludat argumentum nostrum probatur: Quia solum posset respondere, naturam esse diuisam secundum omnes gradus per differentias indiuiduales; non per essentielles, aut formales: quare cum tali diuisione bene potest esse non distinctio formalis, quæ vocatur vnitas formalis negatiua. Sed hoc non tollit difficultatem nostri argumenti. Nam licet natura humana non sit diuisa per differentias formales, in Petro, & Ioanne: satis est esse diuisam per indiuiduales: vt verum sit, quòd diuersa est vnitas formalis eius in eis: ergo non potest habere aliquam vnitatem formalem etiam negatiuam, aut non distinctionem eis communem. Probatur consequentia: quia cum formæ, & essentiæ sint diuersæ, necesse est vnitates formales, etiam negatiuas, aut non distinctiones esse diuersas: quare sicut non possunt habere aliquid positium commune ante operationem intellectus, sic non possunt habere aliquid commune negatiuum: ideo non dabitur vnitas negatiua à parte rei, quam ponit Caietanus.

Argumenta aliarum opinionum soluenda sunt; & pro solutione illius testimonij, quod pro opinione Scoti adduximus ex Aristotele, in prædicamento ad aliquid, notandum: est quòd licet vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum, sit realiter coniuncta, & realiter eadem cum vnitatem numericam, distinguitur tamen ab ea quasi virtualiter, ante operationem intellectus: quia ex diuersa radice prouenit, vt vidimus: & ratione huius distinctionis virtualis, potest intellectus eas distinguere, cõcipiendo vnitatem formalem,

alem, non concepta vnitate numerali; & dum sic eam cōcipit, citur etiam abstrahere ab indiuiduis, & facere comunē multis, & vniuersalem. Ex quo intelligitur, totum fundamentū vnitis formalis, specificæ, aut genericæ, per quam aliquid est multis commune, & vniuersale, esse vnitatem formalem, qua aliquid est in se vnum formaliter, in quantum virtualiter distinctam ab vnitate numerica, cui, à parte rei coniuncta est: ideo talis vnitas formalis, vocari potest vnitas vniuersalis, specifica, aut generica, fundamentum saltem remoto: & fundamentum etiam remotum vniuersalis: sufficiens tamen pro relationibus primi generis, identitatis, similitudinis, & æqualitatis, & in ea fundari intelligit Arist. non in alia.

Ad argumentum Scoti respondeo; singulis gradibus entitatis, correspondere suas vnitates; non tamen distinctas, nisi per intellectum: sicut nec gradus naturæ distinguuntur, nisi ab intellectu: & ideo, nec conuenientes naturæ à parte rei, sed solum per intellectum.

Ad argumentum Caietani neganda est maior, quòd vnitas numerica, sit carentia diuisionis materialis, aut specifica, carentia diuisionis formalis: Nam carentia negatio est; vnitas vero non dicit solam negationem, sed entitatem etiam pro fundamento: & cum diuersæ sint entitates specificæ, diuersæque vnitates formales, ante operationem intellectus; etiam si diuisione careant formali, non possunt habere vnitatem formalem.

Et eodem modo respondeo ad confirmationem, antecedens esse falsum; quòd quæcunque non sint distincta in aliquo, dicuntur in eo conuenire: quia non distinctio solam negationem dicit: vnum verò, positiuam entitatem cum negatione adiuncta. Argumentum igitur procedit à pura negatione, ad positiuum habens negationem adiunctam, & ideo non est bonum.

Ad argumentum denique tertie opinionis respondendum est, nomina significare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus: vnde non significat eas, vt sunt à parte rei, sed vt à nobis cognoscuntur: & cum viuoca nomina sint communia, significat eam, vt à nobis conceptam, conceptu communi: quare non sequitur ex eorum significatione, dari vnum multis commune à parte rei, sed solum obiectiue in intellectu; nec proinde vnitatem formalem inter multa, sed hanc fieri ab intellectu, naturā cognoscente, nō cognitis inferioribus; siue positiuam illa sit, vel negatiua.

Q V Æ S T I O I V.

An vniuersale sit in rebus ante operationem intellectus.

CVM vniuersale sit vnum in multis, eodem ferè modo loquuntur authores de illo, & de vnitate; & ideo Scotus qui docuit

docuit quæst. præcedenti : vnitatem formalem maiorem numeri ex se conuenire naturæ , & ideo ante operationem intellectus eam habere, cōsequenter docet, esse vniuersalem à parte rei. Et hæc est prima opinio circa hanc quæstionem, quam tenuit in 2. d. 3. quæst. 1. & 2. Meta. q. 18. Vbi eam defendit Antonius Andreas, atque etiam Ioannes Morlorius in disputatione quadam de vniuersali cap. 5. & 6. Probatúrque duplici argumento. Primò, quia vniuersalia sunt obiecta scientiarum, & etiam dicuntur ingenerabilia, & incorruptibilia, sed conditiones istæ sunt reales: ergo conueniunt naturis ante operationem intellectus: quare ante illam erunt realiter vniuersales. Probatúr minor; Quia sciëntiæ sunt de naturis realibus, quæ non generantur, neque corrumpuntur, nisi secundùm esse reale, quod habent.

52 Secundò, natura humana ex se non est incommunicabilis pluribus: ergo ex se est communicabilis, & ante operationem intellectus cōmunicatur multis singularibus: sed esse vniuersalé idem est, quod esse communicabilem multis; ergo ex se, & ante operationem intellectus erit vniuersalis. Maiorem ita probò; Si natura ex se non est communicabilis multis; ergo de se est incommunicabilis: sed esse incommunicabilem, est esse singularem: ergo ex se erit singularis; quare nullo modo posset fieri vniuersalis: quod est falsum.

Secunda opinio est D. Tho. 7. Meta. lect. 13. opusculo de ente, & essentia cap. 4. 1. p. q. 85. art. 1. & 2. quæst. 29. art. 6. quibus locis asserit naturam ex se, hoc est, ex propria essentia, non esse vniuersalem, nec singularem, sed per cōditiones indiuiduantes fieri singularem, & per intellectum vniuersalem: ideo ante operationem intellectus non dari vniuersale. D. Tho. sequuntur Capreol. in 3. art. 3. d. 5. quæst. 3. Soncinas 7. Meta. q. 40. Caietanus in opusculo de ente, & essentia, cap. 4. Scotus q. 2. vniuersalium. Durandus in 1. q. 2. prologi, & d. 12 p. 1. Toletus in quæstionibus vniuersalibus. P. Fran. Suarius tomo 1. disp. 6. sectio. 3. Et est communis sententia scholæ à nobis tenenda.

53 Sed vt eam probemus, notandum est, quòd cùm vniuersale sit vnum aptum prædicari de multis, secundùm definitionem ab Arist. traditam; duo sunt necessariò requisita vt aliquid sit vniuersale: Primum, quòd sit vnum, non solum vnitatem formalem, qua aliquid est in se vnum; sed vnitatem formalem, qua aliquid est multis commune. Quòd enim prima vnitatis formalis requiratur: quæstione præcedenti probatum à nobis est: quia cùm vniuersale communiter suam essentiam singularibus, & per suam essentiam sit aliquid vnum formaliter in se: necesse est, quòd vniuersale habeat vnitatem formalem, per quam sit vnum formaliter in se: & hanc vnitatem dicimus esse primum fundamentum atque remo-

vniversalis. Sed quod hæc vnitas non sufficit ad rationem
vniversalem, probatur; quia vt etiam quaest. præcedent. diximus;
vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum; eadem est secundum
vnitatem cum vnitate numerica, & ideo ei semper coniuncta à parte
vnitatis; ex quo sequitur esse diuisam in singularibus; ita vt tot sint
vnitates formales, quot sunt indiuidua. Non ergo sufficit vt na-
tura dicatur vniversalis; sed requiritur, quod ab intellectu consi-
deretur eadem vnitas formalis, non consideratis singularitatibus;
per quas diuisa est à parte rei: & ita considerata, vocatur vnitas
formalis, per quam natura est vna formaliter multis communis,
quod est esse vniversalem.

Secundò requiritur, quod sit apta esse in multis; hæc autem
aptitudo secundum Scotum, & alios, qui sequuntur eius senten-
tiam, realis est in natura, & ante operationem intellectus; sed
secundum D. Tho. neutrum habet, sed per operationem intellectus ei
inuenit. Duas igitur conditiones debet habere natura, vt dicatur
apta esse in multis. Prima est, quasi remota. nempe; quod ex suis
principiis realibus multiplicari possit in multis indiuiduis: quod
tenent omnes naturæ materiales, & corruptibiles: si verò in vna
natura esse possit; ita, vt repugnet omnino habere multa; vt de
naturis Angelorum tenent multi, non erit vniversalis, vt videbi-
mus in capite de specie. Alterum requiritur, tanquam proximum
nempe, quod non sit determinata per singulares conditiones; sed
quasi indifferentis: ita vt non magis respiciat vnum singulare, quam
alterum: & cum à parte rei sit determinata per conditiones sin-
gulares, non habet aptitudinem, vt in multis sit: quia singulare
vnum sit incommunicabile, non potest communicari multis; na-
tura esse ergo vt indifferentis sit, quod per intellectum considere-
tur sine conditionibus singularibus: & ita considerata, non erit
determinata ad aliquod singulare; sed æqualiter poterit deter-
minari ad omnia: & hoc est esse indifferentem, & aptam com-
municari multis. Itaque aptitudo naturæ præsupponit tria; duo
quasi remota. Primum, quod ex suis principiis realibus
possit multiplicari: Secundum, quod sit vna vnitate formali, per
quam aliquid est in se vnum. Et præterea, tertium, quasi proximū
quod sit vna vnitate formali, qua aliquid est commune multis. Et
præter hæc tria, addit, quod sit indifferentis ad multa: & licet hanc
indifferentiam habeat, eo ipso, quod vna est vnitas vniversali; ta-
men prius hæc vnitas intelligitur in ea, quam indifferentia,
vel aptitudo, sicut dicebamus qu. 2. prius intelligi in natura, quod
est vniversalis; quam quod sit prædicabilis.

Ex tota hac doctrina, colligitur efficax argumentum ad pro-
bandam nostram sententiam, quod non detur vniversale à parte
rei, sed solum per operationem intellectus, contra Scotum. Vni-
uersale

uerfale est vnum in multis, & aptum prædicari de multis: sed natura ante operationem intellectus, nec est vna, neque habet aptitudinem prædicandi de multis: ergo non est vniuersalis. Probatur minor. Natura à parte rei, est diuisa per differentias indiuiduales ita vt alia sit in Petro, & alia in Ioanne: ergo & plures, & nõ vna. Sed si non sit vna, non potest habere aptitudinem prædicandi: quia aptitudo præsupponit vnitatem, & probatum est: ergo nec vna, nec in multis erit, quousque per intellectum abstrahatur à conditionibus, per quas diuidatur & fiat vna.

Ad primum argumentum Scoti, concedenda est maior, & minor neganda; quia sicut scientiæ habentur per operationes intellectus, & ante illas non dantur; eadem ratione non dantur obiecta scientiarum, nisi per intellectum abstrahentem naturam, & efficientem illam aliquo modo vniuersalem: & vt sic abstracta, ingenerabilis est, & incorruptibilis; & non vt est in indiuiduis, quæ passim corrumpuntur. Quare falsum est, quod in minori dicitur, naturam habere tales conditiones à parte rei: neutram enim habet, nisi operatione intellectus præsupposita.

Ad secundum concessio antecedenti, neganda est cõsequentia: dicendumque naturam necesse ex se proximè communicabilem multis, sed solum remotè, nec ex se incommunicabilem; vt docuit D. Tho. vbi supra: sed primum habere per intellectum; secundum à parte rei, per differentias indiuiduales, quibus coniuncta est; ex se autem solum ei conuenire prædicata essentialia, vt naturæ humanæ rationalitatem; sicque de cæteris.

Q V Æ S T I O V.

Per quam operationem intellectus fiat vniuersale.

17 **V**T quæstio intelligatur, explicandus est modus, quo intellectus procedit, dum intelligit, vt ex eo cognoscamus quoniam modo efficiat vniuersale. Notandum est ergo, quòd cum omnis nostra intellectio incipiat à sensibus, necesse est, vt id quod intelligendum est, prius percipiatur à visu, vel alio sensu: quod fit per quandam similitudinem sui, quam ad oculum mittit, & quæ vocatur species intentionalis eius rei, à qua repræsentatur. Per hanc ergo speciem vnitur obiectum potentiæ visuæ, & fit visio rei. Virtute huius visionis, producitur alia species eiusdem rei visæ in alio sensu interiori, qui dicitur sensus communis, ex eo, quòd ad ipsum perueniunt species omnium, quæ sentiuntur per sensus externos: & ipse discernit inter omnia, cognoscens esse diuersa. Deinde ab hoc sensu, emittitur alia species eiusdem obiecti in alium, qui vocari solet phantasia. & est veluti memoria quædam: non solum sentiens ea, quæ per alios sensus perci-

piuntur, sed conseruans species omnium sensibilibum: quæ
es in ea conseruatae solent vocari phantasmata.

Notandum est secundò, quòd obiecto iam cognito per sensus, 58
e ad phantasia: incipit operatio intellectus: qui duplex est:
qui dicitur Agens, & alter Possibilis: inter quos hæc est dif-
ntia. quòd intellectus agens non est virtus cognoscitiua, nec
uid intelligit: possibilis verò est, qui cognoscit. Præterea, in-
ctus agens, adiutus phantasmate, hoc est, specie sensibili con-
ata in phantasia, producit aliam speciem eiusdem rei, repræ-
ata per idem phantasma in intellectu cognoscente, non iam
bilem, & corpoream, sed spiritualem: sicut intellectus agēs, à
producitur: & possibilis, in quo recipitur, spirituales potentię
. Et agens dicitur ille: quia sua actione speciem producit: iste
possibilis, quasi passibilis aut passiuus: quia recipit eandem
iem, per quam ei vnitur idem obiectum, quod à sensibus co-
ū est. & informatus hac specie, seu similitudine obiecti, quæ
lligibilis dicitur: sicut species per quas cognoscunt sensus, di-
tur sensibiles, ipsum intelligit. Per hanc autem speciem intel-
ibilem (vt multi asserunt) repræsentatur natura sine condi-
ibus singularitatis, & ideo eam vocant abstractionem. Quia
ra sine conditionibus repræsentata, quasi abstracta ab eis di-
r.

ed tertio est notandum, quòd intellectus possibilis duplicem
et operationem Vnam per quam cognoscit obiectum, vt re-
entatum in specie, sine conditionibus: & hæc propriissime
tur abstractio; quia est cognitio naturæ, non cognitio indiui-
: Alia est operatio intellectus, per quam eadem natura co-
a, non cognitio singularibus, iterum cognoscitur eisdem si-
cognitis, & ad ea comparatur: & ideo vocatur comparatio.
ecce tres operationes; vna intellectus agētis à quibusdam vo-
abstractio, & duæ aliæ intellectus possibilis; vna quæ voca-
abstractio, & alia comparatio.

Iuxta has igitur tres operationes; sunt tres opiniones diuer-
Prima, asserit vniuersale fieri per abstractionem intellectus
ntis; quam sequitur Caie. in opusc. de ente, & essentia, cap. 4.
stio. 6. ad finem. Sotus q. 3. vniuersalium. Zumel. 1. p. quæ. 13.
7. conc. 3. Et probatur testimonio Aristotelis. 3. lib. de ani-
tex. 18. vbi comparans officium intellectus agentis, cum lu-
e corporeo, docet; *quòd sicut lumē corporeum sua illustratione
eriali, facit colores visibiles actu: qui in tenebris solum erant
biles in potentia, ita intellectus agens per actionem, qua producit
iem intelligibilem in intellectu possibili: facit naturā actu intelli-
m.* Ex quo ita colligunt: Obiectum intellectus possibilis, est
uersale; sed per intellectum agentem, fit natura actu intelli-
gibilis;

gibilis; dum repræsentatur in specie intelligibili, sine conditionibus: ergo fit actu vniuersalis.

Deinde duplici argumento. Primum sumitur ex definitione vniuersalis, quod est vnum in multis; sed natura per abstractionem intellectus agentis, est vna in multis: ergo est vniuersalis. Probat minor; quia in specie intelligibili repræsentatur sine conditionibus; ergo vt sic representata est vna, cum solum per conditiones sit à parte rei plures: & est etiam in multis, quibus abstrahitur; ergo vniuersalis.

Secundo; naturam esse vnam vnitatem vniuersali, duo dicit; Vnum pro fundamento, nempe vnitatem formalem; quia est in se vna & aliud quasi pro formali, nempe carentiam diuisionis quam habet à parte rei, per differentias individuales: sed repræsentata in specie intelligibili, est vna formaliter: & caret diuisione; cum repræsentetur sine conditionibus: ergo est vna vnitatem vniuersali: & habet aptitudinem prædicandi de multis; quia repræsentata sine conditionibus, non est determinata ad aliquod indiuiduum, sed indifferens ad omnia; ergo est vniuersalis.

Secunda opinio tenet; per abstractionem intellectus agentis nondum esse naturam vniuersalem, sed requiri abstractionem intellectus possibilis; per quam natura cognoscatur sine conditionibus, & per illam fieri vniuersalem. Hæc est sententia Durandi in 1. d. 3. q. 5. ad 2. & in 3. d. 3. q. 7. num. 12. & Cardinalis Toletus q. 2. vniuersaliu. Vnicum est argumentum huius sententiæ: Natura est vniuersalitas à parte rei; ergo vniuersalitas eius non est realis, sed ab intellectu tribui debet: sed intellectus nihil potest tribuere naturæ, nisi eam cognoscat: ergo cum intellectus agens non cognoscat, non potest ei tribuere vniuersalitatem, sed cum primùm cognoscitur ab intellectu, denominatur vniuersalis.

Tertia sententia, neque vnam, neque aliam abstractionem sufficere docet; vt natura fiat vniuersalis; sed necessarium esse, vt comparatur ad indiuidua: quod cum fiat per secundam operationem intellectus possibilis; quæ dicitur comparatio: per hanc fieri vniuersale: hanc sequuntur Soncin. 5. Meta. quæst. 27. concl. 1. & 10. Meta quæst. 15. Niphus, Meta. quæst. 17. conc. 1. Deça Hispalensis in 1. d. 5. quæst. 2. art. 4. ad 1. Canar. 1. par. quæ. 28. art. 4. fol. 1. Probatur primò: Quia intellectus non potest tribuere naturæ denominationem vniuersalis, nisi eam cognoscat vt vniuersalem. Vniuersale dicit respectum ad multa, vt colligitur ex eius definitione, qua dicitur esse vnum in multis: ergo non cognoscitur natura vt vniuersalis, nisi cognoscatur per respectum ad multa, sed non potest cognosci per respectum ad multa, nisi eis cognitis: qui respectu non est cognoscibilis nisi cognito termino. At per abstractionem intellectus agentis nullo modo cognoscitur, & per abstractionem

impossibilis cognoscitur non cognitis indiuiduis ergo non
dicitur vt vniuersalis, nec ei tribui potest talis denominatio,
sed solum comparationem, per quam cognoscitur in ordine
ta.

Secundò vniuersalitas est relatio vnus ad multa; non realis,
non conueniat naturæ à parte rei; ergo rationis: sed relatio
is non potest fieri, nisi per notitiam comparatiuam; ergo
per hanc fit vniuersale. Probat minor: quia relatio est
ratio inter duo extrema: ergo non potest fieri, nisi ab in-
u utrumque cognoscente, & comparante; solum ergo fit
falis per comparationem.

Per has tres opiniones diuersas, inuenio quartam: per quam 62
multi quidam videntur ad concordiam reducere secundam &
tertiam: hac distinctione. Vniuersale duobus modis sumi potest.
Primo per modum absoluti, non dicentis respectum ad alterum:
talis fundare talem respectum, vt album, aut quantum: quæ
res sunt, & possunt fundare relationem similitudinis, aut æqua-
litatis. Alio modo, tanquam relatiuum: utroque enim modo putant
possibile esse vniuersaliter, nempe, vt formam relatiuam, &
vt absolutam: quam tamen consequitur quidam respectus,
quod explicatur: nam vnitas, qua aliquid est commune, & apti-
tudo radicandi de multis: formæ absolutæ sunt: sicut vnitas nu-
meri & aptitudo ad ridendum: quas tamen explicamus per re-
lationem ad actum ridendi, & ad obiectum. Idque declarant exem-
pla vniuersalis Platonici, separati à singularibus: quod verè esset
vnitas, cum per se existeret: & ideo vniuersalitas eius forma
relatiua, quia substantia res absoluta est, non dicens respectum ad
alterum: & tamen explicaretur à nobis per respectum
ad multa, à quibus participaretur: ergo etiam sumi potest vniuersaliter
per modum absoluti: Alio modo sumitur
per modum relatiuum, essentialiter respiciens indiuidua. Vniuersale
per primo modo acceptum, dicunt fieri per primam cognitio-
nem intellectus possibilis: quia habet vnitatem cum aptitudine
ad multa, à quibus abstractum est. Si verò accipiatur se-
cundo modo, non fit nisi per comparationem: quia relatiuum nõ
potest cognosci, nisi per comparationem ad suum terminum: &
nec vniuersale, vt relatiuum, nisi comparationem ad multa.
Secundam opinionem, intelligendam esse affirmant de vniuersalitate
per modum absoluto: & ita intellectam esse veram. Tertiam verò, de
vniuersalitate, vt relatiuo.

Ad nostram sententiam proponamus, quædam notanda sunt. 63
Primum vniuersale nomen concretum esse, habens materiale si-
gnificatum, quod est natura; & formale, quod est vniuersalitas,
quod denominatur. Concretum verò duplex est; absolutum, &

relatiuum, sicut forma denominans; est etiã absoluta, aut relatiuum. Concretum absolutũ est album: relatiuum verò, simile, aut patet. Hæc est autem differentia inter vnum, & alterum; quòd concretum absolutum, pro materiali significato, solum habet nudum subiectum, vt album, nudum corpus. Concretum verò relatiuum non nudum subiectum, sed aliquid aliud ratione cuius efficitur fundamentum proximum relationis: vt simile præter album, habere debet aliquam vnitatem, aut commensurationem cum alio ratione cuius fit capax relationis: vnitatem quidem in albedine, & commensurationem in eodem gradu eius. Nam vt aliqua dicuntur propriè similia, conuenire debent in albedine, atque etiã in gradu eius, ita vt in vtroque sit, vt tria, vt quatuor.

Secundò, notandum est, tria esse fundamenta relationis, Remotissimum, Remotum, & Proximũ: vt in similitudine; Fundamentum remotissimum est corpus: remotum est album: proximum verò album habes vnitatem, & commensurationem cum alio. Vocatur autem fundamentum remotissimum, & remotum; quia non sequitur relatio; nam corpus nisi habeat albedinẽ, aut aliam qualitatem, non dicetur simile: neque etiam, si habeat albedinem quousque habeat vnitatem, & cõmensurationem cum alio. Tunc autem dicetur fundamentum proximum; quia eo posito, statim ac necessariò sequitur relatio. Ita ergo intelligendum est de vniuersali; si sit relatiuum. Erit enim fundamentum remotum relationis vniuersalitatis, natura à parte rei per vnitatem formalem qua est vna formaliter in se. Fundamentum verò remotum, dum repræsentatur in specie intelligibili sine conditionibus, aut dum cognoscitur per primam cognitionem intellectus sine illis; si non sequatur statim relatio vniuersalitatis, à qua denominetur. Et tandem erit fundamentum proximum dum comparatur ad inferiora: quia statim sequitur relatio vniuersalitatis ad illa.

His suppositis, nostra sententia his concl. continetur. Primum Vniuersale non esse nomen absolutum, sed relatiuum: hæc est aduersus vlt. sententiam: probatur duplici argumento. Primò: Nomen concretum est absolutũ, si forma per ipsum significata fuerit absoluta: & relatiuum, si fuerit relatiua; sed forma vniuersalitatis nõ est absoluta, sed relatiua; ergo nomen vniuersale nõ erit absolutum, sed relatiuum. Probatur minor ex definitione vniuersalis: Vnum in multis, & aptum prædicari de multis. In qua, per relationem ad multa explicatur vniuersale: nec solum explicatur, sed vniuersalitas relatio est: non forma absoluta, vt vltima opinio asserit: quod sic probo: Vniuersalitas non est forma conueniens naturæ ex se, aut essentialiter, neque à parte rei, sed per intellectum; vt concedit eadem opinio: ergo non est forma substantialis, sed accidentalis: non est accidens reale, sed ra-

ad omne accidens rationis, quod intellectus attribuit re-
 relatio rationis: non enim attribuit eis accidens rationis
 um, per modum qualitatis, aut quantitatis, aut alterius
 menti; habens fundamentum in eisdem rebus à se intel-
 t probabitur: ergo vniuersalitas est relatio rationis, & non
 absoluta. Secundò: Non dicitur natura vniuersalis, ex eo
 quòd in se est vna, aut communis: sed quia est vna multo-
 ultisque communis: aut vna, in qua multa conueniunt: vt
 rius docuit, c. de specie, dicens: *Participatione speciei plu-
 nes sunt vnus homo.* Ergo per vniuersalitem, essentiali-
 inatur ad inferiora: quorum est vna natura: & ideo vni-
 cas, relatio est, & non forma absoluta: & vniuersale nomen
 um non absolutum. Quòd intelligens Porphy. docuit: *No-
 radicabilia* (quæ sunt quædam vniuersalia) *definienda esse*
inferiora, vt genus, quod sit prædicabile de pluribus dif-
 bus specie. sicque de reliquis.

nda conclusio: Per operationem intellectus agentis solùm 65
 vniuersale pro fundamento remoto, seu in potentia remo-
 pro fundamento proximo, neque actu, & formaliter vni-
 e. Hæc sequitur ex præcedenti: atque ex doctrina annota-
 probatur hoc argumento: Vniuersale est relatiuum: ergo
 citur natura actu, & formaliter vniuersalis: nisi ab vniuer-
 e, quæ est relatio, denominetur: sed per operationem in-
 us agētis, solùm habet repræsentari in specie intelligibili,
 præsentatis singularibus: ergo nec illa respicit, nec deno-
 potest ab vniuersalitate, quæ est respectus ad illa: & hoc
 esse actu, & formaliter vniuersalem. Solùm ergo potest
 iuersalis in potentia, aut in fundamento: nō proxima: quia
 num fundamentum statim sequitur relatio: & tamen na-
 sic repræsentatam, non sequitur relatio ad indiuidua:
 que intelligatur in ordine ad illa: sed in potentia, & funda-
 o remoto quamuis minus remoto, ac dum est extra

tia conclusio: Vniuersale actu, & formaliter, aut in poten- 66
 oxima, non fit per primam cognitionem intellectus possi-
 quæ vocatur abstractio. Hæc est aduersus vltimam senten-
 Et probatur primò: Nihil denominatur actu & formaliter
 nisi à forma propria: sed propria forma vniuersalis est vni-
 itas: quæ est relatio rationis ad indiuidua: ergo non deno-
 ur natura actu, & formaliter vniuersalis, nisi à relatione
 is ad indiuidua: naturam autem cognitā per primam ope-
 em intellectus non consequitur talis relatio rationis: ergo
 st per illam actu, & formaliter vniuersalis. Probatur minor:
 lam cognitionem non cognoscitur in ordine ad indiuidua:

immò neque cognoscuntur indiuidua : ergo neque cognoscitur
 relatio rationis naturæ ad illa : sed relatio rationis non habet
 aliud esse quàm actu cognosci : ergo si non cognoscitur per illam
 cognitionem, non est : nec denominat naturam actu, & forma-
 ter vniuersalem.

Secundò, naturam per primam cognitionem non habere,
 aliud, quàm cognosci : vt repræsentatam in specie intelligibili
 conditionibus : ergo solum cõsequitur per illam nouam denomi-
 nationem realem extrinsecam, cognitæ sine conditionibus : quod
 certum est non esse denominationem vniuersalis : nam hæc
 realis est, nec solum denominatio extrinseca, sed rationis, & ha-
 bens modum, & similitudinem formæ inhærentis : sicut denomi-
 natio prædicati, aut subiecti : solum ergo erit natura per talis
 cognitionem vniuersalis in potentia : non proxima, sed remota
 ta : eodem modo ac per operationem intellectus agentis iam
 multiplicato.

67 Ultima conclusio : Natura fit vniuersalis, non solum in pot-
 tia proxima, sed actu, & formaliter, per cognitionem intellectus
 quæ dicitur comparatio. Hæc probatur primò, ex tribus præ-
 cedentibus : quia si non fit per operationem intellectus agentis, non
 per primam cognitionem intellectus possibilis, non restat alia
 operatio per quam fieri possit, præter comparisonem.

Sed probatur secundò quòd per eam fiat : quia vniuersalitas
 relatio rationis naturæ ad indiuidua : & relatio est compara-
 duorum extremorum : ergo relatio rationis naturæ ad indiuidua
 est comparatio naturæ ad illa : quare fiet per comparisonem
 vniuersalitas, & vniuersale formaliter.

88 Sed, vt conclusiones istæ melius intelligantur, & ex eis cognoscimus
 aliquo modo fieri vniuersalem, per tres illas operationes
 intellectus agentis, & possibilis, notanda est illa distinctio vniuersalis,
 satis manifesta in schola Dialecticorum : Vniuersale dupliciter
 est, Logicum, & Metaphysicum. Vniuersale Metaphysicum,
 natura realis in communi sumpta, hoc est sine conditionibus
 indiuiduantibus, & non vt denominata à secunda intentione
 aut relatione vniuersalitatatis. Et vocatur vniuersale Metaphy-
 cum : quia solum sumitur secundum essentialem realem, quod
 abstractam à materialibus conditionibus, qui est proprius modus
 dus, secundum quem res considerantur in Metaphysica : & vocari
 etiam potest Vniuersale fundamentaliter, atque etiam Vniuersale
 vniuersale in potentia, saltem remota, vt explicatum est. Aliud
 Vniuersale Logicum, nempe natura denominata à secunda intentione,
 aut relatione vniuersalitatatis : quæ etiam dicitur Vniuersale
 vniuersale in potentia proxima, actu & formaliter : quia dum ad
 denominatur natura à relatione, proximè dicitur eadem relati-

dare: & vocatur vniuersale Logicum, quia secunda in-
ut relatio vniuersalitatis, proprie pertinet ad considera-
Logicam. Hac distinctione supposita dicimus, vniuersale
yficum fieri per operationem intellectus agētis, cum re-
etur natura in specie intelligibili per eam producta, sine
onibus: quod est esse vniuersale Metaphysicum. Per pri-
erò cognitionem intellectus possibilis, fit idem vniuersa-
aphysicum: vel potius iam factum per intellectum agen-
gnoscitur: sed vniuersale Logicum, fit per solam compa-
em.

argumenta aliarum opinionum respondendum est; & ad 69
oniam Aristo. pro prima opinione duobus modis. Primò,
eius esse, quòd lumen facit colores actu visibiles: nō quia
u visibiles non essent in tenebris; sed quia videri non po-
per medium obscurum: illud verò illuminans, facit, vt
deantur. Vel secundo, respondeo: concedendo quòd lu-
ciat colores actu visibiles, cum in tenebris non essent, nisi
es in potentia: & ita intellectus agens quasi lumen quod-
irituale, facit naturam actu intelligibilem: ex quo non se-
eam facere actu vniuersalem: quia vt sit actu intelligibi-
icit esse vniuersalem in potentia quod habet, dum per spe-
ntelligibilem repræsēntatur sine conditionibus, &c.

primum argumentum eiusdem sententiæ, concessa maiori;
uenda est minor: nā duobus modis natura est vna. Primò,
e negatiua: & hāc habet repræsēntata in specie intelligibili
ne conditionibus indiuidantibus repræsēntatur: sed per
nitatem solum est vniuersale Metaphysicum, aut in potē-
o modo est vna, positiuè; quod non habet, nisi dum com-
r ad indiuidua: & quia hęc requiritur, vt sit actu, & forma
niuersalis: non est vniuersalis hoc modo, nisi per compa-
em.

secundum respondetur, eadem distinctione: quia natura
entata in specie intelligibili, habet vnitatem negatiuam
falis Metaphysici, & in potentia, non vniuersalis Logici,
er comparisonem.

argumētum secundæ opinionis concedo, quòd natura non
uerfalis à parte rei, sed fit vniuersalis per cognitionem in-
tus: nego tamen, quòd per primam cognitionem intelle-
ribuatur ei forma vniuersalitatis: sed solum ei tribuitur per
arationem.

tertiam opinionem negandum est: quòd vniuersale possit
gui in absolutū, & relatiuum: quia ex propria natura, & es-
a relatiuum est, vt probauimus. Falsum igitur est, quòd detur
rsale absolutum: & non minùs falsum, quòd hoc vniuersale

absolutum fiat per primam cognitione intellectus.

Q V A E S T I O V I.

Utrum Vniuersale Logicum fiat per simplicem comparisonem naturae cum indiuiduis, vel non nisi per compositam, quae vocatur Actualis praedicatio.

70

VT titulus quaestionis explicetur, notandum est; quod omnibus ferè ponitur in intellectu duplex comparatio; vna Simplex; alia Composita.

Simplex comparatio est; per quam intellectus vnum in altero vel in ordine ad alterum cognoscit sine compositione; vt duobus in simplici cognitione cognoscimus patrem in ordine ad filium non affirmando, quod habeat filium; vel albedinem in pariete non affirmando, quod in ea sit. Alia est comparatio: per quam cognoscit intellectus duo extrema. & vnum attribuit alteri, affirmando quod in eo sit: & ideo comparatio haec vocatur actualis praedicatio. Quærimus ergo: An supposito quod vniuersale fiat per simplicem, vel per compositam. Et sunt duæ opiniones. Prima non admittit comparisonem simplicem, sed solum compositam: & per eam asserit fieri vniuersale: & cum comparatio haec sit actualis praedicatio vnius de altero; per actualem praedicationem fieri docet, & ante illam non dari vniuersale actu, formaliter, sed actualem praedicationem esse vniuersalitatē, à qua natura denominatur vniuersalis: & ita non admittit aptitudinem nec potentiam praedicandi in natura, sed idem esse, quod vniuersale sit, & quod sit actuale praedicatum. Hanc opinionem sequuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

71

Non potest intellectus comparare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse: sed non potest cognoscere, quod in eis sit, nisi iudicando quod eis conueniat. Iudicare autem quod in eis sit, & eis conueniat, est praedicare eam de indiuiduis: ergo non datur simplex comparatio naturæ ad indiuidua, sed solum composita quæ est actualis praedicatio: quare si verum est vniuersale fieri per comparisonem, necessario sequitur, quod fiat per actualem praedicationem, ita vt ante illam non detur.

72

Hæc opinio in primis est contra Arist. & D. Tho. quod vniuersale testimonio vtriusque probatur. Arist. enim agens de vniuersali in 1. lib. de interpretatione, c. 1. definit illud his verbis: *Dico autem vniuersale, quod de pluribus aptum est predicari.* Ex quibus euidenter colligitur naturam esse vniuersalem, per aptitudinē praedicandi de indiuiduis, sed aptitudo praedicandi cum sit potentia est prior, quàm actualis praedicatio, quæ est actus eiusdem potentie.

ergo prius est natura vniuersalis, quam actu praedicetur, ex Arist. Quare non fit vniuersalis per comparisonem sitam, quae est actualis praedicatio, sed per aliam comparisonem priorem, quae vocatur simplex.

D. Tho. in eodem loco, declarans eandem definitionem ait *Bene definisse vniuersale per aptitudinem praedicandi, & per actualem praedicationem: quia aliqua sunt natura, ut Sol; Luna, quae non praedicantur actu de multis, cum non habeant proprium individuum, & tamen sunt verè vniuersales per aptitudinem, & potentiam praedicandi de multis.* Ponit ergo D. Tho. aptitudinem praedicandi in natura vniuersali; & per illam asserit vniuersalem cum Arist. Ergo opinio quae aptitudinem tollit, nisi per actualem praedicationem affirmat fieri vniuersale, esse est contra Arist. & D. Thom.

Inde est contra rationem; quod sic probo: Si natura est vniuersalis, per actualem praedicationem, sequitur non esse vniuersalem nisi simul praedicetur de multis; ita vt dicamus Petrum & Paulum esse homines, non hominem; & equum esse animalia; non, dum de singulis praedicatur: quare neque erit praedicatio vniuersalis: dum species praedicatur de individuo, aut genus de genere: vt in his praedicationibus, Petrus est homo, & homo est animal: consequens autem falsum est, ergo etiam antecedens. Ergo si fit vniuersalis natura per actualem praedicationem, probatur consequentia: quia vniuersalitas est actualis praedicatio: sed vniuersalitas est respectus naturae ad multa, ergo non est natura vniuersalis, nisi dum actu praedicatur de multis, & non de vno individuo. Quod verò consequens fit falsum, probo, quia haec est praedicatio generis, Homo est animal: ergo est praedicatio superioris, quia genus superius est specie: sed praedicatum superius est vniuersale, ergo est praedicatio vniuersalis: & tamen de solo individuo ergo vniuersalis erit natura, dum de vno inferiori praedicatur, quia praedicabilis est de multis: quare non per actualem praedicationem, sed per praedicabilitatem, vt omnes asserunt.

Communis ergo sententia Arist. D. Tho. & omnium vera est, *14*
 tenenda, *Quod natura prius sit vniuersalis, quam actu praedicetur per potentiam praedicandi de multis: & quod fiat vniuersalis per comparisonem simplicem intellectus, per quam cognoscitur in ordine ad individua, & non per compositam, quae est actualis praedicatio.* Nam hoc argumento probo: Intellectus potest cognoscere vnum altero, aut in ordine ad alterum; sine affirmatione, & negatione: & sine actuali praedicatione: ergo potest cognoscere naturam in ordine ad individua, per simplicem comparisonem; sine eo, quod ea actu praedicet de illis: sed cognita in ordine ad individua, cognoscitur vt vniuersalis: ergo per comparisonem simplicem

fit vniuersalis . non per compositam. Antecedens probatur duobus modis: primo in intellectu : deinde in sensibus. In intellectu quidem : quia per simplicem cognitionem cognoscimus partem ordinatum ad filium : & duos parietes similes in albedine, simul in utroque cognita : & in tali cognitione nihil componimus ne iudicamus: ergo absque compositione, & iudicio possumus comparare vnum cum altero. Deinde in sensibus de quibus certissimum est, non iudicare, nec componere, aut diuidere : & non est minimum certum quod cognoscant vnum in ordine ad alterum: vel comparando ad alterum : ergo idem poterit intellectus facere per simplicem comparationem naturæ ad indiuidua. Probatur minor Sensus communis cognoscit sensibile vnius sensus externi: vt visus non esse sensibile alterius sensus: nempe auditus: quod non potest villo modo fieri sine comparatione vnius cum altero : & ouis cognoscit lupum vt inimicum , & ideo fugit ab illo : & agnum vt amicum à quò non fugit: & inter duos agnos, cognoscit hunc esse filium, & alium: non ergo cognoscit vnum in ordine ad alterum & per comparationem cum eo: sine formali iudicio, & sine compositione , aut actuali prædicatione: ergo melius poterit intellectus cognoscere naturam in ordine ad indiuidua , & eam cum illis comparare : sine compositione, aut actuali prædicatione.

Pro solutione argumenti alterius opinionis notandum est, duobus modis posse cognosci vnum in ordine ad alterum, vel comparari ad illud. Primò, cognoscendo vtrumque extremum per se tanquam conueniens alteri : attribuendo illud alteri , & hoc non potest fieri nisi per formale, & expressum iudicium, & comparationem compositam: quæ consistit in actuali prædicatione vnius de altero. Secundò, non cognoscendo vtrumque extremum per se , neque attribuendo illud alteri , sed vnum tantum cum ordine ad alterum, vt conueniens, aut disconueniens: sed non per modum attributionis , aut aliquid affirmando de conuenientia , vel disconuenientia. & hoc fit per simplicem comparationem ab intellectu, atque etiam à sensibus , vt probaui: sic autem comparatur natura ad indiuidua, & fit vniuersalis, & prædicabilis : antequam prædicetur actu de illis. Ad formam igitur argum. distinguenda est minor ; quod non possit intellectus cognoscere naturam esse in indiuiduis, nisi iudicando: nam duplex est iudicium. Vnum formale, & expressum, per quod intellectus iudicat vnum conuenire alteri per modum attributionis : Alterum , quasi virtuale, per quod notitia simplici cognoscit vnum in altero, vel in ordine ad alterum : tanquam ei conueniens aut disconueniens, sed non per modum attributionis. Negamus igitur, quod intellectus non possit cognoscere naturam esse in multis, nisi per expressum, & formale iudicium: & concedimus, quod non possit sine iudicio

o virtuali incluso in comparatione simplici, quam ideo
ius iudicium virtuale: quia cognoscere vnum per compa-
nem ad alterum, fundamentum est formalis, & expressi-
ij, per quod ei attribuitur.

Q V A E S T I O V I I.

*An vniuersale sit vniuocum respectu praedicabilium, &
verum genus eorum.*

Resupponit titulus quaestionis: quid sit nomen vniuocum: 75
quid etiam analogum quod ex Summulis notum est. Quærit
quonam modo se habeat vniuersale respectu praedicabilium,
analogum, vel potius, vt vniuocum: ita vt sit genus eorum.
prima opinio tenet, analogum esse. Quam diuersis modis de-
unt diuersi auctores: sed in eo conueniunt, quòd per prius
no, aut multis dicatur; per posterius verò de reliquis. Ita do-
Albertus Magnus tract. 2. praedicabilium, c. 9. affirmans pri-
conuenire generi, deinde speciei, & ratione huius differen-
Per posterius vero, & quasi per accidens proprio, & acci-
di, tanquam praedicatis accidentalibus. Et eodem ferè modo
dicat analogiam Canterus 4. cap. praedicamentorum. Potissi-
m argumentum huius opinionis est, quia ens reale est analo-
ad substantiam, & accidentia: sed tria praedicabilia, vt ge-
species, & differentia sunt substantiæ, duo verò alia, vt pro-
m & accidens, sunt accidentia; ergo vniuersale, quod de om-
is dicitur, cum omnia praedicabilia sint vniuersalia, non po-
esse vniuocum.

Secundò probari potest hoc modo. Vniuersale, & praedicabile
uertuntur: & se habent tanquam essentia, & propria passio:
praedicabile est analogum, respectu omnium: ergo erit etiam
analogum vniuersale. Probat minor: Praedicatio analogicè di-
r de praedicatione per se, & per accidens, cum illa sit simpli-
r talis, hæc verò solùm secundum quid: ergo praedicabile erit
m analogum, cum se habeant sicut actus, & potentia, respe-
praedicabilis per se, & per accidens. sed tria praedicabilia,
us species, & differentia praedicantur per se; cum praedicentur
ntialiter: & duo alia praedicantur per accidens cum prædi-
tur accidentaliter: ergo praedicabile analogum est respectu
nium.

Secunda opinio asserit; Vniuersale vniuocum esse respectu
dicabilium, & verum genus eorum, sicut animal respectu ho-
nis, & equi: & est D. Tho. in quaestionibus vniuersalibus,
st. 2. Scot. quaest. 8. Iauelli tract. 4. de praedicabilibus, cap. 1. §.

& 6. Soti quæst. 4. vniuersalium, & cap. de genere, quæst. vnica
& Cardinalis Toleti, quæst. 2. vniuersalium: & iam ferè com-
munis, vera, & tenenda.

76 Sed vt eam efficaciter probemus, notandū est, Vniuersale cum
sit nomen concretum, & accidentale, duobus modis sumi posse,
Materialiter, pro subiecto, seu natura denominata; & forma-
liter, pro vniuersalitate eam denominante: sicut album sumitur
pro corpore, & albedine. Sed adhuc subiectum denominatum
consideratur duobus modis, secundum propriam essentiam, &
naturam, aut in quantum denominatur ab vniuersalitate: quem-
admodum corpus sumitur, secundum quod est substantia cor-
pore: aut in quantum denominatur ab albedine: quo pacto visi-
bile est, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ,
quæ denominantur vniuersales, si secundum propriam essentiam,
aut entitatem sumantur, quædam sunt substantiæ, & quædam
accidentia, imo quædam accidentia realia, & quædam accidentia
rationis: & cum nihil possit esse commune vniuocum substantiæ,
& accidentibus, nec accidentibus realibus, & rationis: nihil
iam potest esse commune vniuocum diuersis naturis, quæ deno-
minantur vniuersales, hoc modo sumptis. Sed si accipiantur se-
cundo modo, vniuocam rationem habere poterunt: si forma eas
denominans vniuoca sit. Exemplum afferre possumus in genere:
quod est primum ex quinque vniuersalibus: & considerare di-
uersas naturas, quæ à secunda intentione generis denominantur,
tanquam à forma; vt substantiam, quantitatem, & qualitatem.
Primo quidem secundum proprias essentias: & hoc modo nihil
commune vniuocum habere possunt. Deinde, in quantum deno-
minantur genera; & cum ratio generis vniuoca sit; per vnā de-
finitionem explicata à Porphyrio: *quod sit prædicabilis de pluribus
differentibus specie in quid*, vniuocè conueniunt sub ratione gene-
ris, substantia, quantitas, & qualitas: quia eodem modo denomi-
nantur à tali forma: ita vt non magis, nec prius substantia sit
prædicabilis de pluribus differentibus specie: quàm quantitas
aut qualitas: sed omnino æqualiter.

77 Ex hac distinctione colligitur argumentū, ad probandam no-
stram sententiam, & communem: Vniuocum est, quod multa si-
gnificat sub eadem ratione: sed vniuersale significat omnia vni-
uersalia, aut prædicabilia sub eadem ratione: ergo est vniuocum
respectu eorum. Probatur minor: illa est vna, & eadem ratio,
quæ per vnā definitionem explicatur: sed ratio vniuersalis ex-
plicatur ab Aristotele per vnā definitionem, nempe, quod sit
vnum in multis, aptum prædicari de multis: ergo est vna res-
pectu omnium vniuersalium, sub qua vniuocè conueniunt.

Ad primum arg. respondendum est, ex doctrina tradita: di-
stinguendo

endo maiorem hoc modo : Si substantia , & accidentia sunt secundum propriam entitatem, & essentiam : nihil commune vniuocum habere possunt: si verò sumantur vt sunt vniuersales, vniuocè conteniunt : quia eodem modo denominantur ab vniuersalitate : & ideo vniuersale respectu eorum vniuocum est. In solutione secundi notandum est, quòd sicut animal significat solum naturam sensitivam : non-rationalem, aut irrationali- quia *differentia*, vt docet Porphyrius in *predicabilibus*, sunt *extra significationem generis*: eodem modo vniuersale, solum dicit vniuocum, & aptum predicari de multis : quod verò predicetur essentialiter aut accidentaliter, per se aut per accidens, extra significationem eius est, & diuersis vniuersalibus conuenit : non ratione vniuersalium, vel vt tali nomine significantur: sed secundum alias rationes particulares, non significatas per nomen vniuersale. vnde licet rationes illæ ita se habeant, vt vna sit prior, vel vna sit talis simpliciter, alia secundum quid : non ideo commune nomen quo significantur, desinit esse vniuocum. Hinc ergo ad formam argumenti neganda est minor : quòd predicabile, aut predicatio sit analogum, respectu quinque predicabilium : nam licet quædam illorum predicentur essentialiter aut per se : alia verò accidentaliter, & per accidens: istæ rationes particulares non pertinent ad significationem predicabilis: sed solum potentia predicandi in communi : quæ cum eadem in omnibus, vniuocè significantur omnia predicabilia, nomen predicabile omnibus commune : nec tollitur vniuocum per particulares rationes, eodem nomine non significatas.

QVÆSTIO VII.

An vniuersale sit adequatum obiectum libri predicabilium, vel potius predicabile.

Obiectum predicabilium pars quædam est totius Logicæ : & ideo ⁷⁹ aliquod obiectum parziale debet ei correspondere: quod sit si pars totalis, & adæquati obiecti eiusdem scientiæ : de quo querimus. An sit vniuersale, vel predicabile: cum sit certum nullum aliud, præter hæc, obiectum esse posse : ex quibus illud erit obiectum, cui generales conditiones obiecti, quæstione vltima generali à nobis traditæ conueniant, potius quàm alteri. Prima opinio defendit, predicabile esse obiectum, potius, quàm vniuersale : quæ attribui solet Scoto, & defenditur à multis nominis. Habetque duo arg. Primum, illud est obiectum alicuius scientiæ, vel scientiæ, quod continet omnia de quibus illa agit: sed vniuersale non continet omnia, de quibus agitur in hoc libro: ergo non est eius obiectum: probatur minor. Porphyrius in cap. de specie

specie agit de indiuiduo, atque etiam de specie subiicibili, quæ non sunt vniuersalia: quia indiuiduum non est in multis: nec species subiicibilis, in quantum talis, respicit indiuidua.

Secundum illud est obiectum formale sciētiae, sub cuius ratione formali considerat omnia, sed omnia quæ tractantur in hoc libro considerantur sub ratione prædicabilis, & nõ sub ratione vniuersalis: ergo vniuersale nõ est obiectum, sed prædicabile: Minorem probo, ex definitionibus prædicabilium, quas tradit Porphyrius, per prædicabile, vt definitionem generis, quòd si prædicabile de pluribus differentibus specie in eo quòd quid: & sic de cæteris, vnde & librum prædicabilium vocat opus hoc.

Secunda opinio asserit Vniuersale potiùs esse obiectum quam tenet D. Tho. q. 9. de obiecto huius libri. Sotus quæst. 4. vniuersalium. Toletus quæst. 1. & videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro eius declaratione notandum est, ex doctrina D. Tho. opus 48. cap. 1. quòd intellectus tribuit naturæ vniuersalitatem, tanquam fundamentum cæterarum denominationum: quia primum quod in ea intelligit, est esse in multis: & ideo vocat eam vniuersalem: & quia ex ratione essendi in multis, sequitur posse prædicari de multis, statim ei tribuit denominationem prædicabilis: deinde alias denominationes speciales, generis, & speciei. Vnde sequitur, quòd sicut primum, quod est in aliqua re, tanquam fundamentum aliorum, est eius essentia: ita vniuersalitas, quæ est prima denominatio naturæ: sit quasi essentia eius in ordine Logico: prædicabilitas verò, passio omnibus vniuersalibus communis.

Ex hac doctrina D. Tho. vera & necessaria, hoc argumentum colligitur, ad probandam eius sententiam, & nostram. Vniuersale, & prædicabile, considerantur per se in hoc libro, & illud se habet tanquam essentia: hoc verò tanquam propria passio: ergo vniuersale potiùs est obiectum, quam prædicabile. Probatur cõsequentia: Quia officium sciētiae est, probare passiones de subiecto: sed in hoc libro probatur de vniuersali, quòd sit prædicabile, tanquam posterius de priori: ergo tanquam propria passio de subiecto: quòd non potest conuenire prædicabili, cum nullam habeat passionem, quæ de illo probari possit: ergo nec potest esse obiectum.

81 Ad primum argumentum alterius opinionis, neganda est minor, quia species subiicibilis, & indiuiduum, suo modo cõtinentur sub vniuersali: non quòd vniuersalia sint formaliter, sed quia termini sũt relationis vniuersalitis generis, & speciei: genus enim vniuersale est, quia est in multis speciebus, de quibus aptum est prædicari: & ex hac relatione generis ad species, resultat in eis relatio alia subiicibilitatis, per quam dicuntur illam terminare, vt in cap. de specie explicabitur. Et eadem ratione indiuiduum, est terminus

us relationis speciei, à qua vniuersalis, & prædicabilis denominatur: quia in multis indiuiduis est, & de illis apta prædicatio deo indiuidua, & species subiicibiles, ad genus, & speciem, ad eorum reducuntur.

Ad secundum respondeo, distinguendo minorem: quia Viueri considerari à Porphyrio in hoc libro, sub ratione prædicabilium tribus modis intelligi potest. Primo, ita, vt prædicabilitas sit obiectiua, quæ consideratur, & in hoc sensu negandum est, cum vniuersalitas sit essentialis ratio, & fundamentum prædicabilitatis, atque aliarum denominationum, quas intellectus in natura, ratio obiectiua est, sub qua considerantur omnia. Secundo modo potest intelligi, sub ratione prædicabilitatis considerari omnia, tanquam sub passione communi, quæ de quinque vniuersalibus in hoc opere demonstratur, & in hoc sensu concessa est minor: sed ex eo non bene infertur, quòd prædicabile obiectum sed solum, quòd sit passio, quæ de obiecto demonstratur. Demonstratur autem hoc modo: Quidquid est vnum in multis est prædicabile de multis: sed genus est in multis speciebus ergo prædicabile de illis est: & sic de cæteris prædicabilibus per prædicabilitatem definiuntur à Porphyrio, tanquam per rationem passionem, magis nobis manifestam: & ideo definitionibus quidditatiuis: sed descriptiuis, vt in cap. de genere explicatur. Et eodem modo intelligendum est, Librum quinque prædicabilium, vocari hoc opus, denominatione sumpta à communi passione, quæ de illis demonstratur magis nota, potius quam ab vniuersali, quod eius obiectum est.

Q V Æ S T I O IX.

An prædicabilia sint quinque, vel plura, aut pauciora.

ut prædicamentorum artem inuenit Arist. vt modos essendi omnium rerum, ad certa quædam capita reduceret, & ita faceremur agnoscere earum naturam, cognito prædicamento, in quo collocatur, ita Porphyrius inuenit artem prædicabilium: vt ad certa capita reduceret omnes prædicationes: & facile possemus cognoscere, qualis sit prædicatio quæcunque: essentialis, aut Accidentalibus: & essentialis, generica: aut specifica: eodem modo accidentalibus: accidentibus propriis, aut communibus, per earum cognitionem naturas rerum cognoscere possemus. Vt per hanc artem prædicabilium melius possimus intelligere: esse est determinatum numerum eorum cognoscere: & ideo quæstio vltima vniuersalis de eorum numero inquit, An quinque sint, ita vt nec plura, nec pauciora: & licet non sint diuersæ prædicationes, circa numerum sed omnes Porphyrium sequantur auctorem

Etorem huius libri, ponentem tantum quinque.

Quædam tamen argumenta in contrarium proponemus: quæ videntur probare, ex vna parte pauciora esse: ex alia verò esse plura: vt ex eorum solutionibus veritas manifesta fiat. Probat ergo pauciora esse quàm quinque: duobus argumētis. Primò, prædicabilia, & prædicata, solum distinguuntur, tanquam potentia, & actus: quia prædicabile est, quod potest prædicari de alio: & prædicatum, quod prædicatur actu: sed *Prædicata sunt quatuor*, & non plura: vt docet Aristoteles primo lib. Topicorum, c. 2. 3. & 4. nempe Genus, Definitio, Proprium, & Accidens: ergo quatuor tantum erunt prædicabilia.

83 Secundò, Porphyrius distinguit duo prædicabilia, generis, & differentia: quia genus prædicatur in quid, & differentia, in quale quid: sed definitio continet vtrumque: ergo pro duobus prædicabilibus sufficiet. Probat consequentia: quia de eisdem prædicatur definitio: de quibus prædicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi vtriusque, in quid, & in quale quid, per modum vnius prædicabilis. Nam si definitio sit speciei subalternæ, vt viuens, sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de homine, & leone, sicut genus: si verò sit speciei infimæ, vt animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero, vt de Petro & Ioanne prædicatur differentia: ergo non sunt distinguenda duo prædicabilia generis, & differentia, sed sufficiet definitio pro vtroque, & ita erunt quatuor tantum & non quinque.

Altera verò pars, quòd prædicabilia sint plura, quàm quinque, probari potest. Primò, quia Porphyrius in cap. de genere, distinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, vt genus ab specie: quia prædicatur de pluribus differentibus specie: hæc verò de pluribus differentibus numero: & sic de cæteris. sed si ita distinguatur, sequitur septem saltem esse ponenda, ita vt duo sint prædicabilia differentia, & duo alia proprii. Probat consequentia: quia differentia subalternæ, vt corporeum: prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de corpore viuente, & non viuente: si verò sit infima, vt rationale, solum de pluribus differentibus numero: nempe de Petro & Ioanne: ergo distincta efficiunt prædicabilia. Proprium etiam si sit subalternum, vt sensibile, quod sequitur naturam speciei subalternæ animalis, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de equo, & leone: si autem sit infimum, vt risibile, prædicatur solum de differentibus numero, vt de Petro, & Ioanne: ergo erunt septem prædicabilia.

84 Secundò indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus differentibus numero, vt de Petro, & Ioanne: & tamen, nõ est spe

ies, quia non prædicatur in eo quod quid. Et etiam, actua-
tencia idem habet: ergo aliud prædicabile distinctum ab
eodem, ponendum est pro illis. Probatur minor: quia sicut qui-
libet homo non dicit essentiam, aut quidditatem indiuiduorum,
sed communem rationem indiuidui, quæ vel accidentaliter est,
vel essentialiter extra essentiam eorum: ita existentia actualis nõ per-
dit essentiam alicuius creaturæ, facile eam amittentis per
annihilationem, aut potest eam amittere per annihilationem. Qua-
propter prædicatur in quid, cum prædicari in quid, idem sit, quod
prædicari quidditatem, aut essentiam rei.

Quæ tamen est sententia Porphyrij, & communis in schola. Sed
difficultas eius consistit in assignanda ratione, per quã sufficien-
ter ostenditur, prædicabilia nõ esse plura, aut pauciora quàm quin-
que diuersæ assignantur à diuersis. Nã quidam prædicabilia di-
stinguuntur per ea, de quibus prædicatur, alij per ea, quæ de re aliqua
sciri possunt, quæ videtur esse quinque. Sed rationes istæ insuf-
ficientes mihi videntur: sufficiens verò, per quã probatur efficaciter
quod prædicabilia nõ esse plura, nec pauciora, quàm quinque; ex modo for-
maliter prædicandi, aut se habendi in ordine ad subiectum, sumenda est:
per quam probatur. Modus prædicandi, qui ex modo se habendi præ-
dicandi ad subiectum sumitur, est formalis ratio prædicationis: ergo
quod prædicabilia nõ sunt plura, sed essentialis distinctio re-
sumitur ex diuersis rationibus formalibus earum: ergo præ-
dicabilia distinguuntur per diuersos modos prædicandi.

igitur discursu probari debet, quod non sint plura, nec
pauciora quàm quinque. Ea quæ constituunt prædicabilia, in pri-
mo debent esse vniuersalia, quia prædicabile tamquam pro-
positio vniuersalis, cum eo conuertitur: sed vniuersale est
in multis: ergo nihil erit prædicabile, si non sit vnum. Vt
si sit vnum, simplex debet esse, hoc est non complexum:
complexum non est vnum, sed plura: vt homo albus, aut
rationalis. Præterea, si vnum est, vniuocum erit, nõ æqui-
uocum, neque analogum. Per primam igitur conditionem exclu-
duntur prædicata complexa à ratione prædicabilis, vt definitio. Per
secundam verò, æquiuoca, & analogica; vt canis, ens, accidens, & si-
milia. Deinde, quod vnum est, hoc est incomplexum, & vniuocum,
non potest tantum modis se habere potest in ordine ad subiectum:
quinque tantum modis potest de illo prædicari: quare quin-
que tantum erunt prædicabilia. Probatur antecedens: nam vel
prædicatur essentialiter, vel accidentaliter: & si essentialiter: aut
per modum totius actualis; quia totam essentiam subiecti actu
prædicatur, vt prædicatur homo de Petro & Ioanne: & est prædica-
tio speciei; aut per modum totius potentialis, quod verè est pars
totalis eiusdem speciei; & ideo contrahibile per differentias,
tanquam

tanquam per formas; & est genus: vel per modum partis form
lis, actualis, & contrahentis; & est differentia. Si verò prædicet
accidentaliter, aut per modum eius, quod ab essentia procedit
& cum ea conuertitur, & est proprium: & si per modum acci
dentis extrinseci, aut communis, dicitur prædicabile accide
tis: & cum non sint possibiles alij modi prædicandi, præ
istos, & ad eos reduci possint omnes prædicationes, sequit
quinque tantum esse prædicabilia, ita vt nec plura, nec pauciora.
Pro solutione primi argumenti notanda est differentia inter præ
dicabile, prædicatum, & prædicamentum, quod prædicame
tum est quædam ordinatio essentialis prædicabilium, secundum
debitam subiectionem, & prædicationem, à supremo genere, v
que ad vltimam speciem, & indiuiduum: vt prædicamentum sub
stantiæ, est ordinatio hæc, substantia, corpus, viuens, animal, ho
mo, Petrus.

86 Prædicata verò sumpsit Arist. primo lib. Topicorum, cap. 2.
& 4. per ordinem ad propositionem Dialecticam, seu probabilem
ex qua efficiatur syllogismus Dialecticus, aut probabilis. & quæ
forma syllogistica petit propositiones de subiecto cõmuni: nam
ex propositionibus singularibus non fiunt, nisi syllogismi expo
sitorij, qui non habent modum, nec figuram, nisi per ordinem
propositiones vniuersales, ideo sumit rationem prædicatorum
ex ordine ad subiectum commune.

Ex quibus sequitur, quatuor tantum esse prædicata: quod
probat. Species non est prædicatum, sed subiectum commune
in ordine ad quem sumitur distinctio prædicatorum: quod ad
verum est, vt non sit aliud subiectum cõmune præter illam. Quod
supposito, vel prædicatum conuertitur cum specie, aut vniuersali
lius est, si conuertitur cum ea: vel est intra essentiam eius, & est
definitio, vt animal rationale: vel ex ea naturaliter sequitur
& erit proprium, vt risibile respectu hominis: si verò vniuersali
lius est specie, vel ad quidditatem eius pertinet, & est genus: aut
extra illam est, & erit commune accidens. differentiam verò
cum genere numerandam esse docet Arist. c. illo 3. his verbis: *Dif
ferentia cum generalis sit, cum genere ordinanda est.* Et loquitur de
differentia subalterna, quia hæc tantum generalis est, quia cum
genere conuertitur vt corporeum cum corpore: si verò sit infir
ma, ad definitionem reducitur. In distinguendis verò prædicati
nihil dicitur de modis prædicandi in quid, aut in quale quid, ge
neris & differentiæ: quia in ordine ad propositionem Dialecti
cam, & syllogismum, nullam distinctionem efficiunt, cum idem
sit modus disputandi probabiliter in his propositionibus, in quibus
prædicatum est vniuersalius subiecto, & intra essentiam eius
est: siue sit genus, vel differentia. Nec sunt diuersa prædicata

ab incomplexis ; si eodem modo se habeant in ordine
tum commune: quia eodem modo disputatur de propo-
Dialecticis , ex utroque factis , & ideo definitio inter
numeratur ; quæ tamen à prædicabilibus excluditur
omplexionem.

abilia tandem in ordine ad prædicamenta sumuntur: & 87
nitio excluditur: quia prædicamentum ex solis simplici-
nus verò, species, & differentia, in eo collocantur. Nu-
rò prædicamentorum, ex diuersis modis essendi accipi-
um primus est modus essendi per se. Modi verò essendi
i accidentibus conueniunt, nouem sunt : & ideo sequi-
esse prædicamenta quatuor prædicata, & quinque præ-

formam argumenti, negandum est antecedens, quòd
um, & prædicabile solùm distinguantur tanquam actus;
ia: nam si prædicatum communissimè accipiatur, non est
dicabilis, nec etiam si accipiatur speciali modo, pro
o topico, sed solùm se habet ad prædicabile, sicut actus,
tur tali modo, nempe vt petit naturà eiusdem prædi-
secundum verò argumentum huius partis, ex doctrina
olutum est.

imum verò alterius partis respondeo, quòd Porphyrius 88
nguit genus ab specie per ea, de quibus prædicantur, nisi
tali modo prædicandi, ex quo essentialis distinctio præ-
m sumenda est.

undum argumentum, respondent quidam, indiuiduum
on prædicari vniuocè de Petro & Ioanne: sed æquiuocè:
n indiuidua talia sint per differentias indiuiduales om-
ersas, nihil commune habere possunt, præter nomē. Ego
abilius esse teneo, quòd à differentiis indiuidualibus,
strahi conceptus communis modalis: quia omnes con-
in eo, quòd sint modi particulares, & substantiales, deter-
s speciem: vnde ratio modi particularis, in cōmuni con-
quam significat indiuiduum vagum, vniuoca est respectu
orum. Ideo alio modo respondeo, concedendo, quòd in-
n vagum non prædicetur propriè in quid, sicut species,
icatur modo simili, cum significet modum substantia-
tione huius similitudinis reducitur ad prædicabile spe-
cum non sit prædicatum naturæ, sed modi eiusdem na-
n debet pro eo poni distinctum prædicabile, sed ad præ-
naturæ reduci. Et eo modo sentiendum est de actuali
a.

uo restant breuissima dubia, quæ aliquo modo pertinent 89
erum prædicabilium: & ideo in fine huius quaestionis

soluēda sunt. Primum est, An supposito, quòd quinque prædicabilia sunt species vniuersales. Vniuersale sit genus immediatum, vel remotum: ita vt inter illud, & prædicabilia, detur genus immediatum: sicut viuens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipsum, & species has mediat animal. Respondeo, non esse immediatum genus, sed remotum: quod argumento probatur: A quacumque conuenientia essentiali, strahi potest conceptus communis eis, quæ essentialiter conueniunt: sed prædicabilia conueniunt essentialiter in aliqua ratione inferiori vniuersali: ergo illius rationis dari poterit conceptus vniuersali inferior; qui prædicabitur de eisdem specie differentiis: & ideo erit genus eorum immediatum; vniuersale verò remotum. Probatur minor; quia tria prædicabilia conueniunt modo prædicandi intrinseco, aut essentiali; nempe genus, species, & differentia: & duo alia in modo prædicandi accidentaliter, nempe proprium, & accidens: ergo prædicabile essentialiter erit commune illis: & prædicatum accidentale erit commune his; & magis proximum, quàm vniuersale: & quodlibet prædicatur de partibus tribus: illud de tribus, hoc de duobus: ergo erunt genera magis proxima quàm vniuersale; & consequenter non erit vniuersale genus proximum eorum, sed remotum.

Secundum dubium est, An quinque prædicabilia sint species subalternæ, habentes sub se alias species; sicut animal, aut viuens, vel infimæ non habentes sub se alias species, sed solum indiuidua, vt homo, vel equus, & reliquæ species infimæ aliorum generum. Si enim dicatur esse species subalternas; sequitur prædicabilia plura esse quàm quinque; quia cum eis debebunt connumerari species, quas sub se habent: si verò sint infimæ; non erit maior numerus prædicabilium. Respondeo esse species infimas, quod probo. Prædicabilia distinguuntur specie, per diuersos modos prædicandi, sed isti modi non sunt diuisibiles in alios: ergo prædicabilia non habent alias species. Probatur minor; quia modus prædicandi generis est, quòd prædicetur vt pars materialis speciei per modum totius potentialis; contrahibilis per differentias: impossibile est dari genus, quod non prædicetur eodem modo: ergo modus iste non est diuisibilis in alios; & hoc est genus eorum specie infimam vniuersalis. Et idem argumentum fit de cæteris prædicabilibus: quare nullum eorum species subalternæ esse potest.

TRACTATUS DE NATURA
ENTIS RATIONIS, ET SE-
cundarum intentionum.

DEPTEM hoc ordine disputanda sunt de Ente ratio-
nis. Primum, An sit. Secundum, Quid sit. Tertium,
Quotuplex sit. Quartum, An à solo intellectu, vel ra-
tione fiat; aut etiam ab aliis potētis. Quintum, An à
lectu nostro vel etiam ab angelico, & diuino. Sextum,
Scientiam pertineat de eo agere. Postremum, Quonam
ordinem prædicamentalem reducatur.

An Ens rationis sit.

quidam, & sine fundamento, negant Ens rationis esse, ut
ius controuersia 9. ad Tyron. & alij: ideo nõ est opinio
ec tenenda, sed communi sententia totius scholæ; quod
is sit. Ut autem eam intelligamus notandam est: duplex
tionis. Primum; quod directè, & per se fit à ratione, vel
& in eo inhæret, tanquam in subiecto; & hoc est ope-
s intellectus: & ideo est Ens reale; sicut operatio vi-
um dicitur Ens rationis, quia fit à ratione. Aliud est
is; quod non fit directè ab intellectu, nec per se: sed
accidens sequitur operationem eius, ut si intellectus
hanc propositionem; Homo est animal: composi-
sam: quæ est operatio realis intellectus, sequitur de-
o propositionis, & prædicati, atque subiecti; quæ de-
ones non sunt aliud, quàm relationes quædam ratio-
is propositionis comparatæ ad prædicatum, & subie-
quam ad partes: & eiusdem prædicati, & subiecti in-
m eo ipso, quod vnum attribuitur alteri; illud dicitur
m, & hoc subiectum. Et primùm Ens rationis, non
citur tale; cum sit Ens reale: & ideo non agimus de eo;
de secundo: quod non est in aliquo tanquam in sub-
solum habet esse, dum cognoscitur ab intellectu: &
ur solū esse obiectiuè in intellectu. De hoc ergo Ente
st nostra conclusio: quod sit in rerum natura: quæ colli-
rist. 4. Meta. tex. 3. lib. 4. 13. & 4. lib. 6. tex. 8. quibus loci

docet, *Ens* vniuersalissimum, diuidi in illud, quod est in rebus aliud quod non in rebus, sed solum in mente dicitur esse. Quod solum esse obiectiue in intellectu: & eandem conclusionem quitur tota schola.

Probatum ratione: quia intellectus componit propositiones duobus extremis, quæ non distinguuntur à parte rei: vt ex homo & Petro: & ex solo Petro facit propositionem identicam, efficit ipsum prædicatum, & subiectum: sed distinctio, & attributio vtrius ad alterum, est ordinatio ad illud: & ordinatio est ratio. Illa; non realis: quia à parte rei, nec distinguitur Petrus à seipso, nec ad seipsum ordinatur, ergo est ratio rationis, aut *Ens* rationis: sequitur ergo, quod *Ens* rationis detur, & sit.

Quid sit ens rationis.

Circa essentiam *Entis* rationis, est prima opinio asserentis, quod omnem denominationem extrinsecam esse *Ens* rationis. Denominatio, à qua paries dicitur dexter: quia est à manu dextera hominis: aut lapis dicitur visus, quia videtur à nobis. Quod probant primò, Quia denominatio est opus rationis: ergo non datur ante operationem intellectus: sed denominationes extrinsecæ nihil in rebus denominatis ponunt, præter denominationem ipsam quam intellectus efficit: ergo sūt entia rationis. Probatum minor, quia lapis nihil acquirit per hoc, quod sit ad meam dexteram, nisi denominationem dextri; & sic de reliquis.

Secundò; denominationes extrinsecæ sunt relatiuæ: & nō à relationibus realibus: ergo à relationibus rationis: quod est *Ens* rationis. Maiorem sic probo: Quia per denominationes extrinsecas referuntur res denominatæ ad alias: vt paries dicitur dexter ad hominem, ad cuius dexteram est: Minorem verò: quia per denominationes nullam relationem realem acquirunt res denominatæ: vt paries ex eo quod videatur, non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc sententia falsa est. Probatum duobus argumentis. Primum, *Ens* rationis non habet aliud esse, quam cognosci ab intellectu: & ideo nō datur ante operationem intellectus: sed denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus: ergo sūt entia rationis. Probatum minor. Deus dicitur creator: & paries qui videtur ab aliquo animali, dicitur visus: non solum à nobis, quam cognoscantur ab intellectu: sed etiam si nullus sit intellectus in rerum natura: ergo denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus: & ideo non possunt esse entia rationis.

Secundò: Istæ denominationes (quamuis non fiant ab aliqua forma inherente in rebus denominatis, & ideo appellentur extrinsecæ)

reales sunt: ergo non sunt Entia rationis. Consequentia
est: quia Ens rationis nihil habet reale, sed solum cogno-
scentia. Antecedens probatur: quia Deus realiter dicitur
paries, & paries realiter visus. Ergo denominationes istæ
reales.

Argumentum huius opinionis, distinguendum est antequam
demonstratio sit opus rationis. Nam denominatio dicitur
duo modis, quæ fit ab aliqua forma reali, siue inhæreat in re de-
terminata: quales sunt denominationes intrinsecæ, aut in alia ab-
soluta, ut denominationes extrinsecæ: & istæ non sunt opus ra-
tionis, sed ab intellectu dependet: sicut nec dependet forma rea-
lis, quia si dependerent: sicut non denominatur paries
propter operationem intellectus, ita nec denominaretur homo
propter albedine: quod patet esse falsum. Alia est denominatio,
quæ fit à forma reali, sed solum tribuitur ab intellectu rebus
determinatis. Ut denominatio subiecti, aut prædicati: & de hac de-
nominatione verum est, quod sit opus rationis: sicut forma à qua
est relatio rationis, dicitur fieri ab intellectu.

Secunda opinio asserit, Non omnes denominationes extrinse-
cæ sunt Entia rationis: sed eas tantum, quas res cognita accipit ab
intellectu, per quem cognoscitur: & à quo denominatur
res determinata & cognita. Et ut vno verbo sensus huius opinionis de-
claratur, Ens rationis asserit esse, illud esse cognitum: quod ac-
cipitur, quando cognoscitur ab intellectu: quod patet esse ex-
trinsecam denominationem.

hæc opinio eisdem rationibus probatur falsa, quibus falsi-
tudo probata est, quia non est minus realis denominatio
(quamvis sit extrinsecæ) quam denominatio visus in parie:
denominatio creatoris in Deo: ergo non potest esse Ens
rationis: quia Ens rationis nihil reale habet.

Secunda sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima
conclusio est, quod Ens rationis non est aliquid inhærens in rebus denominatis, nec
denominatio extrinsecæ ab aliqua forma reali existente in alio,
sed denominatio, quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc
argumento: Esse genus, aut esse speciem, non conuenit homini,
sed tribuitur à parte rei, sed has denominationes tribuit eis intel-
lectus per comparisonem ad inferiora: ergo, nec sunt aliquid in-
hærens, nec fiunt ab aliqua forma reali existente in alio. Proba-
tur consequentia: quia id quod inhæret alicui, vel fit à forma in-
hærente in alio: conuenit illi à parte rei.

Secunda conclusio: Licet Ens rationis non sit aliquid inhærens
in rebus, ideo possit dici extrinsecæ denominatio: tamē habet simi-
litudinem cum forma inhærente, & propter hanc similitudinem
possit dici denominatio intrinsecæ. Prima pars huius conclu-

tionis, sequitur euidenter ex conclusione precedente iam p
ta: secunda verò pars: quòd possit dici denominatio intrin
propter similitudinem, probatur: quia denominatio generis,
ciei, prædicati, & subiecti: similes sunt denominationibus
bus, prouenientibus à formis inhærentibus: vt denomi
bus albi, & nigri, ergo sicut istæ sunt verè denominatione
trinsecæ: illæ possunt dici intrinsecæ per similitudinem.

Quotuplex sit Ens rationis.

Prima diuisione diuiditur Ens rationis; in illud quod h
fundamentum in re: & aliud, quod non habet fundamen
sed verè impossibile est. Ens rationis habens fundamentum
denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali m
ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum, v
modo cognita. Verbi gratia, dum cognoscit intellectus natu
humanam abstractam ab indiuiduis, & eam comparat cum
petit vt ita cognita, denominationem speciei: & ideo talis de
minatio est Ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diu
modernis. Primò, ita vt solùm consistat in modo nostro int
gendi, qui ea quæ verè non sunt distincta distingui, & ea
verè non sunt separata ab inferioribus, separat, vel abstrahit,
tamen in rebus ipsis. Ab aliis verò non solùm in nostro m
intelligendi, sed in rebus ipsis cognitis fundamentum ha
Entia rationis, affirmatur.

Sed pro huius intelligentia notandum est; Primò: necessar
esse ad efficienda Entia rationis, & attribuenda rebus cogn
quòd imperfectè cognoscantur: hoc est, per plures concep
cum tamen per vnum cognosci possent ab intellectu perfe
cognoscente. Exempli gratia: vt intellectus attribuat homini
nominationem speciei, & prædicati, huius propositionis: Pe
est homo, debet illum cognoscere quasi abstractum, aut sepa
tum, atque distinctum ab eo, cum tamen à parte rei, non dist
guatur, nec separatus sit. Verùm hoc sine mendacio facit, e
sine affirmatione aut negatione, sed per hoc tantum, quòd vn
cognoscit sine alio: & hoc prouenit ex imperfecto modo
goscendi; quia non totum simul, sed quasi per partes cognos
vel per diuersos gradus. Vt dum distinguit in anima ration
gradum vegetandi, sentiendi, atque intelligendi; cum tan
anima ipsa sit simplex quædam substantia.

Secundo notandum est; in rebus ipsis cognitis dari etiam fu
damentum; vt cognoscantur distinctæ, aut vt eis attribuat
denominatio, quæ dicitur Ens rationis: vt in rebus compositis

forma, reperitur vnitas formalis; quam tribuit ei forma vnitas numerica, quæ ex hac materia, & forma ſumitur ex ſola forma diuerſa ratione ac ſumitur numerica: formalis ſumitur à forma, vt eſt principium, & radix prædicatorum eſſentialium: Numerica verò ab eadem, vt eſt principium componens. Ex hoc ergo reperitur fundamentum in natura humana, vt intelligi poſſit in ea vnitas formalis, non intellegate numerica: quod eſt abſtrahi ab indiuiduis: atque vnitas vnitas multis eorum comparatur, & denominetur ſpecies; non tantum, per modum attributionis, & denominetur vnitas vnitas.

poſitis, noſtra ſententia explicatur duabus conſolutionibus: eſt: Ens rationis aliquando habet fundamentum, non in nostro modo intelligendi imperfecto, ſed in rebus ipſis, propria natura habent fundamentum, vt eis tribuitur rationis attributione. Probatur vnico argumento, ex doctrina tradita. eſt in nostro modo cognoscendi imperfecto, ſed in rebus intelligimus, datur aliquando fundamentum, vt poſſit in rebus poſci vnus ſine alio; ergo datur fundamentum, vt poſſint poſci denominationes, quæ ſunt entia rationis. Probatur antea. Primò: In natura humana, in qua datur fundamentum, datur vnitatem formalem, non cognita vnitate numerica: datur fundamentum abſtrahendi eam ab indiuiduis, & comparandum multis, comparatione ſimplici, & attribuendi ei denominationem ſpeciei, aut cum vno tantum comparatione comparatione modum attributionis, & tribuendi illi denominationem predicati. Secundò: In anima rationali, in qua datur fundamentum, datur diſtinguendi gradum vegetatiuum, ſenſitiuum, & rationis: & hoc fundamentum non eſt aliud, quàm eminentia ſeu dignitas eius, ratione cuius ſub gradu formæ ſuperioris non deſcendit à materia, continet alios gradus, qui in diuerſis formis inferioribus reperiuntur.

ſecunda conſolutio. Entia rationis aliquando non habent fundamentum in rebus quibus attribuuntur, ſed in aliis, aut in ſolo modo nostro intelligendi imperfecto. In hac conſolutione conueniunt, & probatur duplici exemplo. Primò in Deo, in quo datur vnitas iuſtitiam à miſericordia: non propter fundamentum in ſeipſo, ſed in creaturis, in quibus virtutes iſtæ diſtinguuntur. Secundò, in proſitionibus, quæ dicuntur Identice, in quibus prædicatur de ſeipſo, vt in hac, Petrus eſt Petrus: in quibus intellectus diſtinguit Petrum à ſeipſo, eum faciens quaſi vnitas vnitas tribuit illi denominationem prædicati, & ſubiecti, cuius vnitas vnitas nullum eſt fundamentum in eo, ſed ſolum in modo intelligendi imperfecto, qui diſtinguit quaſi in duo extrema illud vnitas vnitas.

quod in se nec distinctum est nec habet fundamentum, seipso distinguatur.

Ex his conclusionibus sequitur, distinctionem rationis du-
cem esse, ut communis consensus scholæ asserit. Vna est quæ
bet fundamentum in rebus ipsis; & hæc dicitur distinctio Ra-
tionis ratiocinatæ; quam ponimus inter vniuersale & singulari;
inter diuersos gradus vegetandi, sentiendi, & intelligendi ani-
rationalis: Alia est distinctio, non habens fundamentum in
ipsa cognita, sed in aliis; aut solum in nostro modo cognoscen-
di imperfecto; ut ea, quam ponimus inter Petrum, & seipsum
dum prædicatur in propositione identica. Et hæc de Entibus
tionis habentibus fundamentum in rebus.

8 Alia sunt Entia rationis, quæ nullum habent fundamentum
in rebus: sed ex quibusdam impossibilibus ab intellectu con-
ctis finguntur, ut Chimæra, & Sphinx. Et impossibilibus con-
iunctis fieri dicimus: nō quod impossibilia in se sint; hoc enim
necessarium: sed quia licet possibile sint, coniunctio tamen
possibilis iudicatur; & hoc modo dicitur Chimæra impossibi-
quia ex rebus diuersæ speciei, ut ex parte aliqua hominis, &
alia parte leonis, alteriusve animalis quasi composita fingit.
Et huiusmodi Entia rationis, in infinitum possunt multiplicari
ab intellectu, sicut infinitis modis potest res diuersæ speciei
coniungere.

Secūda diuisio Entis rationis, quasi subdivisio est primi mem-
bri. nam Ens rationis habens fundamentum in rebus, diuiditur
tria membra; nempe, in Negationem, Priuationem, & Relati-
onem: quam diuisionem insinuauit Arist. 4. lib. Met. tex. 2. & lib.
c. 7. tex. 14. asserens priuationem, & negationem, esse non Entia: ut
significarent non esse vera Entia realia; sed ad similitudinem e-
rum facta ab intellectu. Et in secūdo loco præter vera Entia; quæ
dam alia esse docet, non tam vera secundum entitatem; quæ
secundum veritatem prædicationis, tam affirmatiuæ, quàm neg-
tiuæ; quæ nō possunt esse nisi Entia rationis; quæ vocantur priu-
ationes, & negationes. De relatione verò rationis, egit c. 15. eius-
libri, explicans relationes tertij generis mensurabilis, & mensurabile
docensque mensuram referri ad mensurabile, non per relatio-
intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsam; cum tam
certum sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in-
existentem: quam certum est etiam non habere mensuram in se
quæ potius est res absoluta. Intelligit ergo Arist. inferri, per rel-
tionem factam ab intellectu, eandem mensuram ordinante ad me-
surabile; ac si ex propria natura ordinaretur. Eandem diuisionem
videtur colligere ex his locis D. Tho. q. 21. de veritate art. 1.
1. q. 1. art. 3. & d. 19. q. 1. art. 1. & est iam communis in scholæ

circa Negationem, & Priuationem, duo sunt adnotanda, in natura, & distinctio intelligatur: Primum est, duobus posse vtramque considerari: Primò secundum se, autem suas essentias, nempe, vt sunt negationes alicuius formalis; & in hac significatione dicuntur ab Aristotele *non realia*: quia cū Ens reale habeat esse ab aliqua forma reali, non aut priuatio quæ formam realem negant; consequenter non possunt negare Ens reale: & ideo non esse entia realia, sed *positiua*, vt Arist. 1. & 5. lib. Physicorum docuit. Quod de se simpliciter intelligendum est, nam negationes formæ realis non realia secundum quid vocantur, hoc est, non positiua, sed negatiua. In hac etiam significatione docuit Aristoteles 1. lib. Meteororum de priuatione, *quòd sit principium rei naturalis*. Et de negationibus, docet D. Tho. in opusculo de Ente, & essentia, *de essentia natura realis*. Vt de essentia hominis est esse in actu, aut non in actu. In hac tandem significatione, verum est, & necessarium, quòd dentur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probat euidenter, non potest priuatio esse principium generationis naturalis, si dependeat ab intellectu, ante cuius operationem certum est non dari generationem. Nec potest esse negatio de essentia reali, si non detur ante operationem intellectus, hoc sumpta.

Secundo modo sumi possunt Priuatio, & Negatio; vt attribuitur in propositione: & hoc modo non accipiuntur secundum operationem negationis, & priuationis; sed ad similitudinem operationis positiuæ; quia quod alteri attribuitur, forma positiua debet, aut similitudinem eius habere: & quia sumi per modum formæ positiuæ non habent ex se, sed solum ab intellectu, hoc modo sumptæ, ab eo dependent: ante operationem non dantur, neque villo modo possunt esse Entia realia. sed Entia rationis. Quod hoc exemplo explicare possumus: dum dicitur homo esse cæcus, non sumimus cæcitatem vt negationem, seu priuationem visus: quia hoc modo sumpta, non dicitur esse in alio, sed potius tollere formam ab eo: nec vt priuatio est, alteri attribuitur in propositione, sed tantum concipitur ad similitudinem formæ positiuæ: & cum habeat à solo intellectu; ab eo etiam necessario dependere, & ante operationem eius non dari: quæ sunt conditiones propriæ Entis rationis.

Undò notandum est, pro intelligenda distinctione priuationis & negationis, quòd in vno cōueniunt, & in alio distinguuntur: cōueniunt in eo, quòd vtraque est negatio formæ realis in subiecto, differunt verò: quia Negatio solum negat formam in sub-

iecto: siue sit aptum eam habere, siue non: Priuatio verò dicit negationem formæ, non in quocunque subiecto; sed apto habere illam: vnde non dicitur lapis cæcus, etiam si non habeat visum, quia non habet aptitudinem habendi illum, sed bene homo, vel animal: in quibus si non sit, est tamen aptitudo habendi visum.

Ex quibus intelligitur; quonam modo distinguantur Priuatio, & Negatio: distinguuntur enim distinctione formali, quæ vocari solet Includentis, & Inclusi: quia priuatio includit negationem, & addit supra illam ordinem ad determinatum subiectum, aptum habere formam, qua caret; cum tamen negatio non dicat ordinem, nisi ad subiectum non habens; siue aptum sit habere, siue nō.

Ex his, quæ de diuersitate Entium rationis dicta sunt; sequitur non esse absolutè asserendum, quòd ens rationis, sit Ens confictum ab intellectu, sed solùm esse veram hanc locutionem; de Ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur: vt Chimæra aut Sphinge; nō verò de iis, quæ habent fundamentum. Et huius ratio est manifesta: quia fingere solùm dicitur ille, qui sine aliquo fūdamento loquitur: locutio verò aliquo modo fundata in veritate, aut natura rerum, nō propriè dicitur ficta: sed si propriè loquendum est, de his Entibus rationis, dicendum est, quòd facta sint ab intellectu, præsupposito fūdamento in rebus.

Per quam potentiam, & operationem fiat Ens rationis.

AD hoc dubium respondent aliqui, non solum intellectum efficere Entia rationis, sed etiam sensus interiores, præsertim imaginationem, vel phantasiam; de qua scimus, quòd fingat montem aureum, qui cum non detur in rerum natura, vocabitur Ens fictum ab imaginatione; quod est Ens rationis.

Nos verò sub distinctione respondendum esse asserimus: nam Entia rationis ficta, hoc est, non habentia fundamentum in re, non solùm ab intellectu, sed etiam à phantasia, fieri possunt: ea verò, quæ habent fundamentum, solùm ab intellectu. Et de primis patet, fieri à phantasia, quasi componente vnum aliquid non existens in rerum natura ex duobus verè existentibus; vt ex speciebus montis, & auri, componit montem aureum; quod non potest fieri ab aliquo alio sensu; nec à voluntate aut appetitu: quia non habent talem virtutē componendi. Entia verò rationis, quæ habent fundamentum in rebus non possunt fieri ab alia potentia, nisi à solo intellectu. Et ratio huius est, quia hæc Entia rationis sunt denominationes quædam, vel relationes, quas intellectus tribuit naturis, iam cognitis à se, per aliam cognitionem: vnde quasi per cognitionem reflexam fieri dicuntur: sed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexiuam, per
quam

possit sumere pro obiecto rem, ut à se cognita alia cognoscatur: ergo nec habebit virtutem efficiendi Entia rationis. Maior manifesta ex his, quæ diximus in qu. 5. Vniuersaliū, de modo, vniuersale fit ab intellectu per simplicem comparationē. Dicitur enim Comparationem esse cognitionem, per quam intellectus quasi reflectitur supra naturam iam cognitam, per simplicem abstractionem: & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor verò manifesta est, quia reflexio hæc non potest conferri voluntati, quæ nihil cognoscit, sed tendit in obiectum commune ab intellectu: nec minus potest tribui sensibus, quorum cognitio imperfectissima est: & ideo non possunt operari circa rem, se iam cognitam: quamuis possit contingere, quod eandem naturam iam cognitam, iterum cognoscant, non tamen cognitionē directam, sed pluribus cognitionibus quasi directis.

Ad iam, quod à solo intellectu fiant Entia rationis, poterit dubitare; per quam operationem eius fiant: An per primam, quæ est apprehensio simplicium; aut per secundam; quæ est compositio, & diuisio, per discursum; qui est tertia. Respondent quidam, non posse fieri per primam: & probant hac ratione: Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus; aut prædicati cum subiecto: sed omnis comparatio est compositio, & diuisio, & actualis prædicatio: ergo non possunt fieri per simplicem apprehensionem.

Communis tamen sententia à nobis sequenda tenet, (ut vidimus in qu. 5. vniuersali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus; alia per secundam, & quædam alia per tertiam. Ad hoc argumento probatur. Quædam Entia rationis conueniunt simplicibus, priusquam ex eis fiat compositio: alia conueniunt compositis simplicibus, ut sunt iam in compositione, vel ipsi componuntur: alia denique compositionibus, ut sunt in syllogismo: ergo per singulas has operationes fiunt diuersa Entia rationis. Probatur antecedens; quia per simplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit Ens rationis, quod est vniuersale; fit etiam genus, & species, quæ omnia conueniunt prædicabilibus, priusquam actualiter prædicentur: ergo priusquam ex eis fiat propositio. Quare necesse est fieri per simplicem apprehensionem, per quam cognoscimus naturam in ordine ad alterum. Nam hæc simplex cognitio, prior est compositione. De Entibus rationis, quæ conueniunt compositioni, & discursui, manifestum est fieri per secundam, & tertiam operationem intellectus, & talia sunt denominatio prædicati, & subiecti, atque etiam propositionis: & præterea denominationes argumentationis & syllogismi.

Ad argumentum verò alterius opinionis, negandum est; quod naturæ comparatio sit compositio, aut diuisio; cum probatum sit

in quæst. 5. vniuersali, dari comparationem, quæ sit simplicium apprehensio; per quam cognoscimus vnum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An Entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel angelico.

Prima opinio affirmat, diuinum & angelicum intellectum efficere entia rationis: quam tenent moderni quidam. Et probatur i. testimonio D. Tho. 1. part. quæst. 15. art. 2. ad 3. vbi habentur hæc verba: *Huiusmodi respectus quibus multiplicantur idea non causantur à rebus, sed ab intellectu diuino, comparante essentiam suam ad res, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur: Distinctio idearum in Deo non est realis; cum ideæ conueniant essentiæ diuinæ, in qua non potest esse distinctio realis: ergo solum est distinctio rationis: sed distinctio rationis est relatio rationis: ergo Ens rationis fit ab intellectu diuino, secundum mentem D. Thom. Probatur consequentia; quia dicit distinctionem idearum, causari ab intellectu diuino.

Probatur etiam duplici ratione. Primò, Intellectus diuinus cognoscit perfectissimè Entia rationis: sed Entia rationis non habent aliud esse, quàm cognosci: ergo habent esse ab intellectu diuino; quod est fieri ab eo.

Secundò, Intellectus diuinus distinguit ea, quæ à parte rei non sunt distincta: sed hoc non potest fieri, nisi efficiendo Ens rationis: ergo diuinus intellectus efficit Entia rationis. Maior est manifesta: quia distinguit suam iustitiam, & misericordiam, atque etiam ideas in se existentes, quæ nõ distinguuntur à parte rei. Probatur minor, quia distinguere ea, quæ non sunt distincta, fit per relationem rationis, quæ est Ens rationis.

Secunda opinio asserit; diuinum intellectum non efficere Entia rationis, & hæc est probabilior, & tenenda. Quam explico duabus conclusionibus. Prima: Intellectus diuinus perfectissimè cognoscit Entia rationis, quæ fiunt ab intellectu nostro. Hanc omnes concedunt: & probatur euidenti ratione, Entia rationis fiunt ab intellectu nostro: ergo cognoscuntur ab eo: sed quidquid ab intellectu cognoscitur, continetur sub obiecto eius: ergo entia rationis; continentur sub obiecto intellectus nostri: sed obiectum diuini intellectus non est minùs vniuersale, quàm nostrum: quia diminuta, & imperfectissima comprehendit: ergo non minùs continet Entia rationis, nec minùs ea cognoscit.

Secunda conclusio: Diuinus intellectus nullum Ens rationis facit: sed nec potest illud facere. Quam vt probemus, supponendum est, quòd ad efficiendum Ens rationis, duæ sunt imperfectiones necessariò requisitæ, in modo intelligendi. Prima quòd res, quæ non sunt à parte rei distinctæ, sed vnum; distinguantur ab

intelle.

ectu, & per plures conceptus concipiantur.
Secunda, quod obiectum representetur intellectui, & ab eo in-
gatur, non sicut se habet in se, aut à parte rei; sed alio modo.
que conditio manifestatur hoc exemplo: Vt intellectus effi-
naturam vniuersalem genus, aut speciem, necesse est; vt eam
distinguat ab inferioribus à quibus non est distincta; & eam ab
abstractat: cum non sit secundum se abstracta, sed à parte rei sit
coniuncta: & hoc est alio modo eam intelligere, atque est à
parte rei; hoc est pluribus conceptibus, atque distinctis intelli-
gentia, quæ à parte rei sunt vnum. Sed vtrūque facit intellectus
per affirmationem & negationem: quia sine affirmatione, & negatione. Et quod de
Entibus rationis dicimus, euidens est in cæteris.
Ex his colligitur argumentum, ad probandum efficaciter non
posse fieri sententiam. Entia rationis non possunt fieri ab intellectu,
distinguen- do ea, quæ à parte rei, aut secundum se non sunt
distincta; & concipiendo per plures conceptus ea, quæ in se sunt
vnum, atque etiam alio modo ea intelligendo, atque se habent à
parte rei: sed modus sic intelligendi, est imperfectissimus, & qui
non potest conuenire intellectui Diuino: ergo nec poterit efficere
entia rationis. Probatur minor: nam diuinus intellectus vnica
conceptione & vnico conceptu, & simplicissimo intelligit omnia, &
secundum eundem modum, quem habent à parte rei: vt si sint
vnum, cognoscit ea per modum vnius: si verò sint distincta, tan-
quam distincta: ergo non potest ei conuenire talis modus imper-
fectus intelligendi, per quem necessariò debet fieri Ens rationis:
ideo nec poterit illud efficere.

Ad arg. alterius opinionis respondeo, & ad primū testimonium
Thomæ. Sensus eius ex alio loco colligi, nempe ex qu. 17. de po-
tentia art. 6. vbi docet distinctionem rationis, quæ reperitur inter
ideas attributa: vt inter iustitiam, & misericordiam, aut inter
ideas, diuerso modo reperiri in intellectu diuino, & nostro: quia
in illo reperitur tanquam in radice, & quasi virtualiter: in nostro
verò formaliter. Quod hoc modo explicandum est: Idea non est
aliquid quàm essentia diuina, pro vt participari potest à creaturis,
cum plures creaturæ sint distinctæ secundum essentiam, di-
stinguimus in ea plures ideas, ita, vt ea ratione, qua potest parti-
cipari ab homine, sit idea hominis, & non leonis: & vt participari
potest à leone; sit idea leonis & non elephantis: & sic de cæteris.
Quamuis autem diuinus intellectus intelligat essentiam diui-
nam, vt imitabilem ab omnibus creaturis, vnico ac simplicissimo
conceptu, & ideo non distinguat in ea plures ideas, per illum ta-
men vnicum conceptum intelligit, quod à nostro intellectu im-
perfecto modo eam concipiente, hoc est per plures ac distinctos
conceptus, distinguitur in plures ideas, hominis, leonis, & aliarum
rerum.

rerum. Nam vnico cōceptu intelligimus non essentiam diuinam vt participari potest ab homine, & per alium conceptum distinctum, vt participari potest à leone: & hoc est distinguere in essentia diuina plures ideas distinctione rationis, & ideo efficere entia rationis, intelligendo diuinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter diuinum intellectum, & nostrum: quòd ille, non distinguit ideas in essentia diuina distinctione actuali, aut formali, sed fundamentali, aut virtuali, in quantum cognoscit distingui posse à nostro: noster verò intellectus actualem distinctionem rationis inter ideas facit: & quia omnis nostra intellectio causatur, & regulatur per diuinam, docuit D. Tho. intellectum diuinum causare distinctionem idearum, non efficiendo eam actualiter, sed solùm virtualiter, in quantum intelligit essentiam diuinam, vt intelligi potest à nostro intellectu per plures conceptus, & ideo distingui possunt à nobis plures idæ: quam distinctionem à nobis factam, causat intellectus ipse diuinus per suam intellectioem; & iste est sensus illius testimonij.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens, quòd diuinus intellectus, perfectissima cognitione cognoscat Entia rationis, sed neganda est consequentia, quòd ea faciat. & ratio est, quia non cognoscit res cum duabus illis imperfectionibus necessariò requisitis ad efficienda Entia rationis. Et vt vno verbo solutionem declarem, dicendum est; diuinum intellectum non cognoscere Entia rationis, cognitione factiua eorum; sed cognitione, per quam facta à nobis intelligit.

Ad secundum distinguenda est maior; quia distinguere ea quæ non sunt distincta, duobus modis potest intelligi. Primo, efficiendo actualem distinctionem inter ea; & in hoc sensu neganda est: Alio modo, solùm efficiendo distinctionem quasi virtualiter, aut fundamentaliter; & hoc modo concedi potest. Nam cùm intellectus diuinus intelligit ea quæ non sunt distincta: vt distingui possunt à nobis imperfectè cognoscentibus per plures conceptus; virtualiter dicitur efficere distinctionem, quam noster intellectus facit actualiter; in quantum intellectio nostra causatur, & regulatur per diuinam. Et quæ de diuino intellectu dicimus, de angelico etiam, suo modo intelligi debent: qui cùm perfectè intelligat, non dicitur facere Entia rationis; sed ea cognoscere à nobis facta.

Ad quam scientiam pertineat agere de Ente rationis.

DVabus distinctionibus præsuppositis respondendum est huic dubio, Prima est, quã superius adduximus de Ente rationis habente

e fundamentum in rebus, & non habente tale fundamentum de hoc secundo certum est, ad nullam scientiam per se agere. Quod duobus argumentis probatur: Primo, Quia ea de scientia per se agit, determinata esse debent: sed Entia rationis quæ non habent fundamentum, possunt in infinitum multiplicari ab intellectu; ergo nulla scientia potest per se agere de secundo, Illud de quo agit scientia, debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatæ passiones; sed Entia rationis non habent determinata principia; ergo scientia potest agere per se de illis. Minorem probo, quia conueniuntur ex rebus disparatis, aut specie diuersis; ergo ex eis non potest sumi determinatum principium, nec tale compositum simpliciter, potest habere determinatas passiones.

hæc distinctio est Entis rationis, habentis fundamentum in rebus, quod si sit relatio rationis, duobus modis considerari potest. Primo, secundum se aut secundum propriam Entitatem: & hoc pertinet ad Metaphysicam: non per se; quia obiectum per se scientiæ est Ens reale; sed quasi per accidens, in quantum habet quandam similitudinem cum relatione reali; de qua per se agit scientia. Secundò potest considerari, ut est denominatio generis, cui attribuitur; ut denominatio generis, speciei, prædicamenti, & subiecti. Et secundum hanc considerationem dicitur Ens rationale, de quo agit per se Logica, tamquam de proprio obiecto. Si verò sit priuatio, aut negatio; ad illam scientia respicitur, quæ per se agit de forma, aut essentia, quam negat, vel priuat; ut priuatio formæ naturalis, pertinet ad Philosophiam; tanquam vnum ex tribus principiis naturalis generationis, docet Aristoteles i. lib. Physicorum; & negatio quæ est de forma huius, aut illius naturæ; reducitur ad scientiam, quæ per se agit de tali natura, ut non esse equum, ad scientiam de homine; & de cæteris.

Quoniam modo Ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

De Ente rationis non habente fundamentum in rebus, certum est non posse reduci ad ordinem prædicamentalem; quia conueniuntur ex rebus diuersis secundum essentiam: & ideo non habet aliquam determinatam naturam, secundum quam possit in prædicamento ordinari. De Ente autem rationis, habente fundamentum, quantum ad priuationem, & negationem; etiam est possibile habere quandam similitudinem cum qualitatibus. Quod probo. Priuatio, & Negatio, sunt entia rationis, ut considerantur ab intellectu, tanquam formæ positivæ, & attribuuntur alicui subiecto

subiecto in propositione: vt dum dicimus, Hominem esse cæcum sed ita consideratae habent similitudinem cum qualitatibus: ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probat minor. Quia si prædicatur cæcitas de homine, sicut albedo, aut color; ergo similitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

Solum restat Relatio rationis, quæ possit ordinari in specialis prædicamento. Quod tamen non erit proprium; quia prædicamentum propriè ex solis entibus realibus fieri potest: sed maximam habebit similitudinem cum vero prædicamento ad aliquid, ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis sic ordinandum est; vt supremum genus sit relatio rationis, (nam Ens rationis vniuersalissimum, ab hoc prædicamento excludi debet, propter transcendentiam; sicut Ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod diuidi potest in tria genera, siue species subalternas, secundum diuersa fundamenta; quæ sunt diuersæ operationes intellectus. Vt apprehensio simplicium, compositio, & diuisio, atque discursus. Quemadmodum Arist. diuisit supremum genus, prædicamenti ad aliquid, quod est relatiuum, vt relatio realis; per diuersa fundamenta. Ita vt primum genus sit relationum; quæ fundantur in vnitatem, vt relationi; identitatis, similitudinis, & æqualitatis. Secundum, relationum quæ fundantur in actione, & passione; vt paternitas, & filio. Tertio, earum quæ fundantur in mensura; vt sunt relationes scientiæ ad scibile, & potentiæ ad obiectum. Ita ergo diuidenda est relatio rationis; In eam quæ fundatur in cognitione simplicium, & eisdem simplicibus attribuitur: & hoc est primum genus, habens sub se diuersas species; vt relationis vniuersalis, generis, speciei, & aliorum prædicabilium. Deinde in eam; quæ fundatur in compositione; & diuisione; ad quod genus pertinent variæ species propositionum: & tandem in eam, quæ fundatur in tertia operatione, quæ est discursus, sub quo genere continentur diuersæ species argumentationum, & syllogismorum. Itaque hæc tria genera habent sub se alia, vsque ad species infimas, ex quibus omnibus sic ordinatis resultat prædicamentum proprium Entis rationis.

TRACTATUS DE MODO, QVO
prædicationes fiunt in concretis & abstractis
primarum & secundarum intentionum.

AD finem tractatus præcedentis, diximus de Ente rationis agere Dialecticam; vt est relatio quædam, aut denominatio attributa

naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur Ens rationale. Ideo in hoc tractatu secundo, agendum est de ordine, quem habet ad predicationes concretorum, & abstractorum: in quibus denominationes exercentur, quas naturam ab eo. Et quoniam predicationes possunt fieri in primis intentionibus: quae sunt naturae reales: atque etiam in secundis: sunt Entia rationis, in duas partes diuidemus praesentem tractatum: ita ut in prima tractetur de predicationibus concretorum & abstractorum primae intentionis, & in secunda de eis abstractis, & concretis secundarum intentionum.

primis intentionibus quatuor modis exerceri possunt. Primum ut concretum praedicetur de concreto; ut homo est animal, abstractum de abstracto; ut humanitas est animalitas, abstractum de concreto; ut homo est humanitas. Quartum concretum de abstracto; ut humanitas est homo. Et ut ea quae supra supponamus: quantum ad veritatem, & falsitatem propositionum; de his tantum propositionibus loquendum est, in quibus praedicatum & subiectum aliquo modo sunt ordinata, ita ut praedicatum sit tanquam superius, & inferius, aut tanquam aequalia, quae ad unum pertinet ad alterum, quia in eo includitur; vel praedicatum est passio eius est, vel commune accidens.

Superius explicatis: certum est primo, Veram esse illam propositionem, in qua concretum praedicatur de concreto inferiori, aut aequali: vel etiam aequale, siue sit de essentia eius, aut propria, vel commune accidens: tales sunt istae, homo est animal, homo est rationalis, homo est risibilis: homo est albus: verae etiam sunt propositiones, in quas convertuntur istae; sed indirecte atque improprie. Secundo certum est, propositiones in quibus abstractum praedicatur de concreto, aut concretum abstracto, falsas esse, siue se habeant tanquam superius, & inferius, vel sint aequalia: ut homo est animalitas, homo est rationalitas, aut risibilitas, vel albedo. Et hoc magis est manifesta: Primo, propter diuersum modum significationum terminorum, quia abstractum significatur per modum partem concretum vero per modum totius, pars autem non praedicatur de toto; ut pes, vel manus de homine. Secundo, quia subiectum in propositionibus aliquid includit, quod nullo modo includit praedicatum: ut album includit corpus, quod non includit albedinem, vel est contra aliquid includit praedicatum, quod non includit subiectum, ut in propositionibus indirectis, ex eisdem terminis praedicatur quod sufficit, ut non sit verum, quod unum sit aliud, ut fitur per propositionem.

quo sequitur: Primo; falsam esse sententiam Soti, q. 3. uniuersalem, assertentis, propositionem, in qua praedicatur abstractum de concreto, ut homo est humanitas, solum esse falsam, propter

diuersum modum significandi terminorū : nam falsæ etiam sunt propter inclusionem alicuius in vno, & nō in alio: quia vt suo loco videbimus, non potest esse vera propositio aliqua, nisi totum quod includitur in subiecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secundò sequitur magis falsam esse sententiam Durandi, in r. d. 24. q. vltima. Vbi regulam vniuersalem assignauit, dicens, in creaturis veras esse omnes propositiones, in quibus prædicatur abstractum substantiale de concreto substantiali, vt homo est humanitas: quamuis sint falsæ in concretis & abstractis accidentalibus, vt homo est albedo, & aliæ similes.

Tertiò certum est, propositiones in quibus abstractum generis prædicatur de abstracto differentia, vel contra, abstractum differentia de abstracto generis, vt rationalitas est animalitas, vel animalitas est rationalitas, falsas esse. Et ratio huius est: quia gradus genericus, & differentialis, formaliter sunt diuersi: & in abstracto significati, non se includunt, quia neque animalitas includit rationalitatem, neque rationalitas animalitatem: ergo neque vna prædicatur formaliter de altera. Probatur consequentia: nam vt propositio vera sit, prædicatum debet includi in subiecto.

An Abstractum superius prædicetur de abstracto inferiori.

14 **S**olūm potest esse quæstio de propositionibus, in quibus abstractum superius prædicatur de abstracto inferiori, aut æquali: sed istæ duobus modis sumi possunt: nempe in terminis accidentalibus aut essentialibus. Et si in accidentalibus fiant: certum est omnes esse falsas. Vt humanitas est risibilitas, aut humanitas est albedo. Et ratio huius est: quia prædicatum, & subiectum harum propositionum sæpe distinguuntur realiter: & nunquam includitur vnum in altero: nam licet homo includat albedinem, tãquam subiectum eius: tamen humanitas cū significetur vt forma: non est subiectum accidentium, neque ea includit, vt significata in abstracto. Solūm ergo potest esse quæstio de propositionibus abstractorum, quæ fiunt in terminis substantialibus: quales sunt istæ, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas: an veræ sint, vel falsæ.

Et prima opinio asserit esse veras quam sequitur Sotus quæst. 3. Vniuersalium. Canterus cap. de differentia, & ex modernis multū. Et probatur duobus argumentis. Primò: Illa propositio in qua concretum superius prædicatur de inferiori, vt homo est animal: est vera: quia prædicatū includitur in subiecto, vt animal in homine: sed etiam abstractum superius includitur in abstracto inferiori: vt animalitas in humanitate: ergo vera erit hæc, humanitas est ani

animalitas. Probatur minor; quia humanitas componitur ex animalitate, & rationalitate, sicut homo ex animali, & rationali: includit utramque.

Undò probatur, in formis substantialibus & accidentalibus. Primò in substantialibus: quales sunt anima rationalis, & sensus, ex quibus hæc est superior, & illa inferior: & utraque significatur nomine abstracto: & tamè vera est hæc, anima rationalis essentialis: ergo vera etiam erit, humanitas est animalitas. Proinde consequentia: quia ideo forma superior prædicatur de inferiori, quia in ea includitur; sed animalitas est forma superior reuera humanitatis: ergo includitur in ea: & consequenter verè prædicabitur. in formis etiam accidentalibus, quales sunt albedo, calor: manifestum est. nam hæc est vera apud omnes, albedo est calor: & prædicatur in ea abstractum superius de abstracto inferiori: sicut in alia, humanitas est animalitas: ergo vera etiam animalitas, & concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propositiones esse falsas. Quam sententiam tenet Scotus in 1. dist. 5. q. 1. art. 1. Niphus 3. Meta. quæst. 2. contra ad 3. Canariensis 1. par. quæst. 28. ar. 2. disp. 2. Ferra. 1. lib. 1. de gentes cap. 18. 2. 3. §. considerandum, & lib. 4. cap. 81. Caic. de ente, & essentia, c. 3. & 4. Sed Scotus, falsas esse defendit, quia existimat prædicatum, & subiectum distingui ex natura rei formaliter, ante operationem intellectus: alij verò, qui solidam distinctionem rationis ponunt inter illa propter modum significandi abstractorum, à quibus significatur animalitas, ut principium, aut pars animalis, & humanitas, ut principium hominis: principium unius non prædicatur de principio alterius. Et hæc sententia colligitur evidenter ex D. Tho. duobus locis citatis, & tenetur nobis probabilior, & sequenda.

Sed ut efficacius eam probemus, duo sunt annotanda. Primum 15
Concretum & Abstractum eandem rem significare, diuersa ratione: nam Concretum significat eam per modum habentis, abstractum verò, per modum principij, aut formæ eiusdem habentis. Gratia exempli, homo & humanitas, significant eandem rem humanam: sed homo significat eam per modum totius animalis, atque completi: & ideo per modum habentis: humanitas non nisi per modum principij & formæ, eiusdem totius completi, aut habentis. Quod ex communi modo loquendi, & intelligendi manifestum est: dicimus namque, hominem idem esse, habentem humanitatem: & humanitatem, esse quasi principium, & partem hominis.

Ex quo primò colligitur, concretum signare naturam, non omnino præcisam à conditionibus singularibus, sed ut eas continens: diffuse saltè, & in potentia: nam licet abstrahatur à singularibus

abſtractione, per quam fit aliquo modo vniuerſalis : & ideo non ſignificet, neque contineat eadem ſingularia actu, continet tamen in potetia: quia ex proprio modo ſignificandi, determinari poteſt per conditiones ſingulares, ad hoc, & illud indiuiduum, vt ad Petrum, aut Ioannem. Abſtractũ verò ſignificat eandem naturam, vt omnino præciſam à ſingularibus, nec vt determinabilem per conditiones ſingulares eorum: quia cum non ſignificet eam per modum habentis, ſed principij, aut formæ: principium verò, aut forma, non habeat modum determinabilis per aliud, ſed potiùs determinantis aliud: illud nempe, cuius eſt principium, vel forma non poteſt natura in abſtracto ſignificata per modum habentis intelligi: & ideo nec poteſt ita ſignificata cõtinere actu, nec potentia conditiones ſingulares, per quas contrahatur ad hoc, vel illud ſingulare. Et quod de natura ſpecifica dicimus reſpectu ſingularium, eodem modo intelligendum eſt de natura generica, in concreto, aut in abſtracto ſignificata, vt de animali, aut animalitate. Ita vt animal ſignificet naturam ſenſitiuam, vt contrahibilem, aut perfectibilem per differentias, rationale, & irrationale; quas continet in potentia: animalitas verò nullo modo, ſeu potiùs, vt forma, vel principium eiùſdem animalis, atque ſpecierum eiùs.

Secundò colligitur, abſtracta ſignificare naturam per modum partis, ſicut concreta per modum totius. Quod probatur duplici ratione euidenti. Primò; quia abſtracta ſignificant naturam per modum principij, & formæ eiùſdem, vt ſignificatur nomine concreto: vt animalitas, ſignificat naturam ſenſitiuam prout eſt principium, & quaſi forma animalis: ſed illud, quod eſt principium, & forma alterius, habet ſe vt pars illius: ergo abſtractũ ſignificat naturam per modum partis. Secundò: animalitas non ſignificat naturam ſenſitiuam per modum totius: ergo per modum partis. Probatür antecedens: quia ſic ſignificaret eam per modum totius: aut totius actualis, aut potentialis: ſed neutro modo eam ſignificat: ergo non per modum totius. Minorem probo: quia totũ potentiale, vel actuale, ſignificat rem per modum habentis: abſtractum verò, non niſi per modum formæ eiùs, quod habet: ergo non per modum totius, ſed partis. Et hinc prouenit, quòd nec animalitas prædicatur de animali, nec humanitas de homine: quia pars non poteſt prædicari de toto.

Tertiò ſequitur; abſtracta nõ eſſe genera, nec ſpecies, ſed principia generum, & ſpecierũ: quod aſſeruit Auicena 5. Meta. cap. 7. vt reſtatur Caie. in opuſc. de Ente, & Eſſentia: cap. 4. & probauit D. Tho. ibidem, hoc argumento. Genus ex propria natura habet modum totius potentialis, & ſpecies modum totius actualis, ſed abſtracta non ſignificant naturam per modum totius potentialis

alis; sed per modum partis: ergo non sunt genera, nec species; propterea non denominantur à secundis intentionibus generis, vel speciei, vel aliorum predicabilium. Tota hæc doctrina habetur, apud D. Th. opusc. de ente & essentia, cap. 4. Quia duo argumenta colliguntur, ad probandam nostram sententiam. Quod hæc predicatio, humanitas est animalitas, & si- militer falsæ. Primum est: Ut vera sit aliqua predicatio, necessarium est, quod quidquid continet subiectum, contineat etiam predicatum actu, vel potentia: sed animalitas non continet actu, vel potentia, quidquid continet humanitas: ergo non potest verè predicari de illa. Maior certissima est, quia non potest esse verum, nisi sit illud, ut per propositionem affirmatur, nisi totum subiectum contineat hoc, etiam contineat illud: & hæc est ratio propter quam pars non predicatur de toto: nec genus posset predicari de specie, nisi differentiam quam species continet actu, contineret etiam potentia: ut bene D. Tho. vbi supra. Sed probatur minor: quia humanitas continet animalitatem & rationalitatem, ex quibus componitur: sed evidens est animalitatem non continere rationem actu, nec potentia, cum non habeat modum totius, sed partis, nec potentialis, sed partis vel formæ: ergo non potest predicari de humanitate.

Ad secundum: pars actualis non predicatur de toto, ut concedunt philosophi: sed animalitas est pars actualis humanitatis: ergo non verè predicatur de illa. Probatur minor: quia sicut homo componitur ex animali, & rationali, ita humanitas ex animalitate, & rationalitate. Et si dicas, hoc arg. etiam probari, quod hæc propositio non est vera, homo est animal, quia animal est pars actualis hominis: respondeo, animal esse quidem partem: non tamè significari per modum partis, sed per modum totius potentialis: & ideo verè predicatur de homine: animalitas verò non solum est pars, sed significatur per modum partis, quæ non potest predicari de toto: & ideo est ratio propter quam hæc est vera, Homo est animal, & hæc est falsa, Humanitas est animalitas.

Ad primum argumentum respondetur. Non satis esse quod predicatum includatur in subiecto, ut propositio sit vera: quia si id non includatur, sequeretur veram esse propositionem, in qua pars predicatur de toto: cum certum sit partem includi in toto. Requiritur ergo, non solum quod includatur in eo, sed quod totum quod continet subiectum contineat predicatum actu, vel potentia, ut predicatum est: & cum animalitas non contineat totum, quod continet humanitas: quia non continet rationalitatem actu, nec potentia, sequitur non verè predicari de illa.

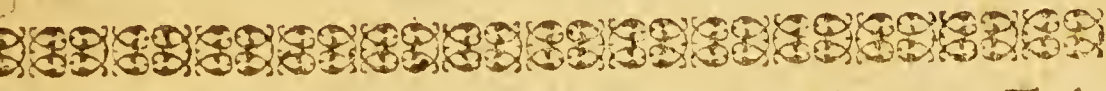
Ad secundum argumentum duas habet partes. Prima procedit de fortibus, & substantialibus. Secunda de accidentalibus. Ad primum ergo

respondeo negando antecedens: quod predicatio illa, anima rationalis est sensitiva, sit abstracti de abstracto: & de predicato, nēp sensitiva, euidēs est, quod nō sit abstractū nomen, sed concretum quod etiam est verum de anima: nam licet sit forma, per modum tamen habētis gratum sentiendi significatur: non quidē sicut habet homo, qui ex ea componitur: sed sicut forma, quæ compositum eum tribuit: significata tamē quasi per modum totius, & ideo per modum concreti. Quod ex eo fit manifestum: quia nisi per modum concreti significaretur anima: non posset sensitiva, quæ concretum nomē est, de ea verē prædicari: & eo ipso, quod verē prædicatur idem significans, quod habens gradum sentiendi: negari non potest, quod per modum concreti etiam significetur anima: unde non bene infertur, quod vera etiam sit hæc: Humanitas est animalitas: in qua certum est abstractum prædicari de abstracto: & ideo diuersam habere rationem.

Pro solutione secundæ partis, annotanda est triplex differentia inter abstracta substantiarum: & accidentium. Prima: quod illa abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, speciebus, aut differentiis. Vt animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abstracta verò accidentium, abstrahuntur abstractione physica à subiecto, in quo forma accidentalis significata realiter inhæret. Vnde eo ipso quod significatur vt abstracta ab eo: non significatur vt inhærens, aut dependens ab eo: sed ad modum naturæ completæ per se subsistentis. Secunda: Quia abstracta substantiarum, semper habēt modum formæ aut principij eius, à quo abstrahuntur, abstracta verò accidentium potius habent modum completum naturæ totalis, ac per se subsistentis: quod prouenit ex proprio modo abstractionis physicæ. Postrema differentia est, quod abstracta substantiarum, quia metaphysicè abstrahuntur, sunt abstracta vltima: quia abstractio metaphysica vltima est. Vnde non potest ab eis alia abstractio fieri: nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abstrahi potest. Abstracta verò accidentium, non sunt vltima: quia nec abstractio physica vltima est, sed adhuc potest ei succedere abstractio metaphysica, ita, vt ab albedine, quæ abstrahitur abstractione physica, possit aliud abstractum metaphysicum sumi: quod erit ratio albedinis, vel albedineitas (barbaro vocabulo, sed naturam rei explicante significata) ex quo intelligitur, abstracta accidentium solū vocari abstracta in ordine physico, in ordine verò metaphysico concreta potius esse.

Ex his differentiis ad formam argumenti respondere possumus, concedendo maiorem, quod vera sit hæc: albedo est color, sed negando minorem, quod in ea prædicetur abstractum superius de abstracto inferiori: sed potius est predicatio cōcretorū in ordine metaphysico, sicut hæc, homo est animal. Vnde nec prædicatum

significatur per modum partis, sed per modum totius cō-
& per se subsistentis atque cōtinentis, quidquid cōtinet sub-
n, quod se habet sicut genus ad speciem: vt in hac, homo est
l. Illa verò, humanitas est animalitas, prædicatio abstracto-
st in eodem ordine metaphysico; & ideo est falsa. Et eodem
o, erit falsa prædicatio abstractorum in accidentibus, si ab-
antur abstractione metaphysica: vt si ab albedine & colore,
physicè abstrahamus albedineitatem, & coloreitatem, vel ra-
albedinis, & rationem coloris, falsa erit, albedineitas est
eitas: quia abstracta metaphysica, per modum principij, &
e significantur: & ideo non possunt efficere veram prædi-
nem.

*CVNDA PARS HVIVS TRACTA-
tus, de predicationibus secundarum
intentionum.*

SECVNDÆ intentiones, sunt relationes quædam
rationis, quas intellectus attribuit primis intentio-
nibus nempe naturis realibus, quæ ab eis denominā-
tur: vt secunda intentio speciei, est ratio rationis
naturæ specificæ, quam ei attribuit intellectus, dum
cōparat ad indiuidua: & prædicabilia omnia, sunt quædā re-
ones rationis diuersæ, quia diuersis naturis attribuuntur, & in
ne ad inferiora diuersa, vel, de quibus diuerso modo prædi-
ur. Vt prædicabile generis, est secunda intentio aut relatio
onis in ordine ad plures species, de quibus prædicatur in
l tanquam totum potentiale. Prædicabile differentia, est se-
da intētio aut relatio rationis, in ordine ad plures species, aut
uidua, de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile pro-
est secunda intentio, aut relatio rationis propriæ passionis ad
ies, aut indiuidua: vt sensibilis ad hominem, & equum; aut ri-
is ad hominem, ad Petrum, & Ioannem. Et prædicabile acci-
tis, est secunda intētio, aut relatio rationis; accidētis ad plura
ecta specie aut numero distincta, vt relatio rationis albi, ad
minem & equum, vel ad Petrum, & Ioannem. Et tandem vni-
sale, quod est commune omnibus prædicabilibus: est secunda
entio, aut relatio rationis ad omnia, & singula prædicabilia:
e de omnibus prædicauit in quid, tanquam genus.

His suppositis, duobus modis comparari possunt secundæ in-
tiones. Primo, inter sese, in quârum vna prædicatur de alia: & si

ita comparentur, siue in concreto, siue in abstracto, eodem modo se habent ac primæ intentiones: ita ut si vna aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicentur essentialiter vel accidentaliter, tanquam accidens proprium, vel commune. Ideo veræ sunt omnes istæ; Genus est vniuersale, species est vniuersalis: & etiam hæc, Vniuersale est genus, sed illæ sunt essentialiter: ista verò accidentaliter. Hæc verò: Vniuersale est prædicabile; est prædicatio proprii, aut quarti prædicabilis. Concreta verò de abstractis vel abstracta de concretis, semper efficiunt propositiones falsas: ut genus est genereitas, aut species est specietas, vel genus est vniuersalitas. Solum est differentia in prædicationibus abstractorū: quia in secundis intentionibus, vera est prædicatio abstracti superioris, de abstracto inferiori, ut genereitas est vniuersalitas: quam tamen in primis intentionibus diximus esse falsā, ut humanitas est animalitas. Et ratio huius differentiæ est: quia secundæ intentiones sunt relationes rationis: & ideo accidentia rationis: quare sicut accidentia realia, in abstracto significata, non habent modum partium, sed totius per se subsistentis, quia non abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, aut speciebus, sed abstractione physica à subiectis: eodem modo secundæ intentiones, habent similitudinē cum formis accidentalibus, & ideo non significantur per nomina abstracta, tanquam formæ aut principia generum, aut specierum, sed per modum totius ac per se subsistentis. Et hæc est ratio, propter quā veram constituunt prædicationem: quamuis in primis intentionibus sit falsa.

Secundò, cum primis. Si secundæ intentiones comparentur ad primas, semper comparantur accidentaliter: cum sint relationes, & accidentia eis attributa: & eodem etiam modo, se habent in omnibus, ut diximus se habere primas inter se. Dum comparantur accidentaliter: in hoc solo differunt: quòd accidentia realia quæ verè prædicantur de inferioribus, verè etiam prædicantur de superioribus: & si verè prædicantur de superioribus, verè etiā prædicantur de aliquo inferiori: ut si album prædicatur de Petro: necesse est verè prædicari de homine: & si prædicatur de homine: necesse est verè prædicari de aliquo homine singulari. Quod non reperitur in secundis intentionibus: sed contrarium; quia nec secundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, possunt verè prædicari de superioribus: nec etiam verè prædicantur de inferioribus, quæ prædicantur de superioribus: ut his exemplis fit manifestum. Species prædicatur de homine: & non de animali, nec de Petro: & genus prædicatur de animali, & non de homine: & secunda intentio indiuidui, verè prædicatur de Petro: dum dicimus, Petrus est indiuiduum; & tamen non prædicatur de homine: sed falsa est hæc, homo est indiuiduum. Et ratio huius

Tractatus de predicationibus secundarum inten. 89
differentiæ est, quia accidentia realia conueniunt subie-
solutè, & vt sunt à parte rei, sed secundæ intentiones, quæ
relationes & accidentia rationis, non conueniunt naturis ab-
solutè, nec à parte rei, sed vt tali modo concipiuntur ab intelle-
ctibus, nempe in communi, in ordine ad species, vel indiuidua: aut
in singulari; & ideo quæ conueniunt inferiori, nempe in-
diuiduo, non possunt conuenire speciei, nec illa quæ conuenit
speciei, potest conuenire generi: quia secunda intentio indiuidui
conuenit Petro, vt concipitur tanquam indiuisibile in alia indi-
uidua: & hoc modo concipi repugnat speciei: & secunda inten-
tio generis, conuenit naturæ; vt concipitur in ordine ad species,
in ordine ad indiuidua concipitur.

C A P V T I I.

De Genere.

*Videtur autem neque genus, neque species sim-
pliciter dici, &c.*

Breuis expositio textus.

Intentum Porphyrij in præsentî capite est, explicare naturam
generis, quod est primum prædicabile. Diuiditur autem in
duas partes. In prima, ponit duas acceptiones reales generis, &
inter se eas comparat, ex quarum similitudine, in secunda par-
te colligit tertiam acceptionem eius Logicam. In tertia verò,
dat definitionem generis, & simul eam exponit.

Prima acceptio realis generis est, qua accipitur pro collectio-
ne aliqua hominum, habentium ordinem inter sese, & ad vnum
primum, à quo omnes deriuantur: in qua significatione, Roma-
na gentem solemus vocare genus Romanorum, quia inter sese
tales leges ordinantur, & à Romulo, tanquam à primo prin-
cipio; descendunt.

Secundò, accipitur genus pro principio ipso generationis, à
quo deriuantur alij: siue sit pater aut patria; in qua significatio-
ne loquitur poëta, dum dicit; *Mantua me genuit*, &c. Genus
autem, aut principium generationis, patriam vocans. Sed proprie
dicendo, non tam pater, vel patria, quàm origo, per quam ab
eo deriuantur homines, genus vocatur: quia non ita Romanos
dicere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus, secun-
da esse magis propriam, quàm primam: docet Porphyrius. Pri-
ma quia frequentius ea vtimur. Secundò, quia collectio homi-
num, ideo vocatur genus, quia homines illius ab vno primo du-
cunt originem; ergo origo, per quam ab eo deriuantur, magis
proprie vocatur genus, quàm collectio ipsa.

In secunda parte, ex vtraque acceptione reali, colligit Porphyrius Logicam, quam per se intendit, dicens: *Logicum genus accipi pro eo, cui supponuntur species*: id est, sub quo collocantur; ut animal est genus, quia sub eo ponuntur, homo, & leo: quæ species habent ordinem, & similitudinem quandam inter se, ratione eiuſdem naturæ, quam participant ab ipso genere, à quo etiam dicuntur suo modo ducere originem.

In tertia parte cap. definit genus Logicum, secundum ultimam acceptionem sumptum, & definitio talis est: *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quid*. Quam ita explicat: Ea quæ prædicantur, aut prædicantur de vno: ut indiuiduum: aut de pluribus; ut vniuersalia. Per particulam ergo de pluribus, separatur genus ab indiuiduo, quòd de vno solo prædicatur. Per particulam verò, de differentibus specie, separatur ab specie, quæ est secundum prædicabile, & solum prædicatur de differentibus numero. Per ultimam particulam, in eo quod quid, separatur à tribus aliis prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti: nam illa, in quale quid; proprium, & accidens, in quale genus non nisi in quid prædicatur: quia ad quæſtionem factam per quid, non bene per illa, sed per genus respondemus: ut si inquiras quid est homo, bene respondeo, quòd sit animal: Hæc Porphyrius.

Q V Æ S T I O I.

Quodnam sit definitum definitionis generis.

Quòd definitio generis assignata à Porphyrio, nullum habeat definitum, duobus argumentis probo. Primum, si aliquid haberet, maximè genus: sed genus non est definibile, ergo nullum habet. Probat minor: Bona definitio debet constare genere, & differentia, aut aliquo loco generis, & alio loco differentia: sed generis non datur genus: nam si daretur, illius generis daretur aliud genus, & sic procederemus in infinitum; sequitur ergo, genus non esse definibile, & ideo nullum habere definitum prædictam definitionem.

Secundò: Definitio debet dari per genus, & differentiam: ergo nihil potest definiri: nisi species, quia hæc sola componitur ex genere, & differentia: imò nec definiri potest aliquid, nisi in quantum est species, quia habere genus & differentiam, conuenit speciei, in quantum est species: ergo genus non potest definiri. Probat consequentia, quia non est species, sed aliud prædicabile distinctum ab specie: & ideo nullum habebit definitum præsens definitio.

Tenendum tamen est: Bonam esse definitionem generis, & certum

re definitum, cuius naturam explicat. Et quòd bona sit probatur primò ex Aristot. 1. lib. Topic. cap. 4. vbi carnist, Et à quo illam desumpsit Porphyrius. Secundò, quia bona definitio est, quæ ita naturam definiti explicat, distinguat, à quibuscunque aliis rebus, cum quibus confisset: sed per hanc definitionem explicatur quid sit genere prædicabile de pluribus differentibus specie, in quid, dicitur ab individuo, & reliquis prædicabilibus, vt vidi-
 explanatione tex. Est igitur bona.

Secundum verò, quod habeat certum, ac determinatum defini-
 probo. Prædicari de pluribus differentibus specie in quid, 3
 communis ratio, eodem modo, atque æqualiter conueniens
 generibus, ergo est vna, & per vnam definitionem potest
 i: quare hæc erit determinatum definitum, eiusdem de-
 s.

Et hæc veritas meliùs intelligatur, & argumenta soluan-
 otandum est secundam intentionem generis, quæ est præ-
 dicabile, relationem quandam rationis esse, & vniuer-
 sam rationem denominandi omnes naturas genericas, etiã
 prima genera prædicamentorum, vt substantia, quanti-
 talitas, & simul esse speciem quandam vniuersalis: vnde
 species quælibet componatur ex genere & differentia: hæc
 secunda intentio, componitur ex vniuersali, quod est com-
 munis prædicabilium, & ex differentia, quæ est esse respec-
 tu plures species, de quibus prædicari potest in quid. Ita-
 us cõuenit cum cæteris prædicabilibus, in ratione cõmu-
 nifalis, quæ est esse vnum in multis: & distinguitur ab eis,
 in multis speciebus, de quibus prædicari potest in quid: &
 èt sit vniuersalissima ratio denominandi, quia nature, quas
 nominat genera, sunt etiam magna ex parte vniuersalissimæ,
 et suprema genera prædicamentorum: nihilominus secun-
 dentiam est particularis, & determinata species cuiusdam
 quod est vniuersale. Ex quo intelligitur: quòd per deter-
 min definitionem possit definiri, quòd definitio eius tra-
 porphyrio, determinatum habeat definitum.

Formam primi argumenti respondendum est, negando mi-
 nori syllogismi; & dum dicitur in minori secundi syllo-
 quò generis non datur genus distinguendo, quia secunda
 o generis, dupliciter sumi potest, in ratione denominandi,
 ratione essendi. Et primo modo, non habet aliud genus, &
 nominetur: quia non est genus denominatiuè aut acciden-
 sed essétialiter: sed in ratione essendi, determinata species
 habet genus superius, quod est vniuersale: ex quo simul ac
 entia componitur,

Et

Et, si dicatur, etiam vniuersale denominari genus, ab hac secunda intentione generis, quæ est primum prædicabile, sicut reliqua genera, & ideo esse inferius respectu illius: respondetur, verum esse antecedens, sed distinguendum consequens: nam in ratione denominandi, est superius vniuersali, sed in ratione essendi inferius: & quia denominatio est accidentaliter, respectu eius, quo denominatur: vt denominatio albi respectu corporis: & ratio essendi essentialis: ideo secunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidentaliter est superior vniuersali, sed essentialiter inferior, tanquam vera species eius.

Ad formam secundi argumenti respondeo. Nihil definiri propria definitione, nisi speciem: sed genus, quod est primum prædicabile, esse speciem alterius generis, nempe vniuersalis, quod accidentaliter denominat: & ideo proprie definiri posse. Ad illud verò, quod in argumento additur, Omne quod definitur, definiri in quantum est species, hac distinctione respondendum est. Definiri aliquid in quantum est species, duplicem sensum habere potest. Primum, quod ratio speciei explicetur per definitionem: & hoc est falsum: quia licet homo sit species, dum definitur, quod sit animal rationale, non tamen explicatur per talem definitionem quod sit species. Secundus sensus est, definiri in quantum est species: ita vt esse speciem sit conditio necessaria, ad propriam definitionem, & hoc est verum: sed non explicatur per definitionem nisi propria & essentialis ratio definiti, quæ tamen accidentaliter denominatur species, à secundo prædicabili.

QVÆSTIO II.

An definitum proprium eiusdem definitionis, sit natura realis, quæ denominatur genus, vel secunda intentio generis, à qua denominatur.

Genus in communi cōsideratum, quatuor modis sumi potest. Primò, pro natura, quæ denominatur genus, secundum suam essentiam considerata; vt si animal accipiamus, pro natura sensitiva. Secundò, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & secunda intentione denominante, quemadmodum album sumi potest pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertiò, accipitur pro natura generica, non secundum suam essentiam, sed in quantum denominatur genus à secunda intentione generis. Quartò, pro eadem secunda intentione, denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor, certum est aggregatum non esse definitum: quia est ens per accidens, ex duobus entibus in actu compositum: nempe ex natura, & secunda intentione: *Ens autem per accidens non habet unam essentiam, sed duplicem: & ideo*

per unam definitionem explicari, vt expressè docet Arist.
tex. 21.

ergo procedit de tribus aliis. Et sunt circa eam tres
es. Prima asserit, definitum huius definitionis esse na-
enericam, secundum essentialia; ita vt animal sit genus;
abile de pluribus differentibus specie in quid; vt est viuens,
& sic de cæteris generibus. Hæc attribuitur Scoto: qui
met naturam esse vniuersalem secundum se; & ante ope-
n intellectus, videtur consequenter asserere, quod sit
el species essentialiter. Et probatur ratione: Quia illud
itum, cui conuenit definitio: sed prædicari de pluribus
tibus specie, conuenit naturæ secundum essentiam, & non
minatur à secunda intentione: ergo illa est definitum. Mi-
atur, quia animal secundum quod est viuens sensibile,
tur de homine, & leone, & non vt denominatur à secun-
tione: nam si hoc modo prædicaretur, dum dicimus, ho-
animal, ergo sensus esset; homo est genus. Probatur con-
ia: Quia animal, vt denominatur à secunda intentione, est

sententia nec est Scoti, nec est vera, sed falsa, Probatur,
quia licet Scotus asserat dari vnitatem formalem à par-
quæ est fundamentum generis, & speciei: genera tamen,
es, denominationes tributas naturis ab intellectu esse
quare non tenet naturam realem secundum essentiam esse
m. Quod verò talis opinio sit falsa, hoc argumento pro-
i natura generica secundum propriam essentiam est defi-
ergo secundum propriam essentiam est genus, vel saltem
us, erit propria passio eius: sed quæ sunt essentialia natu-
rica, aut propriae passionis eius, conueniunt necessariò
us, vt quæcunque sunt essentialia animali, aut tanquam
e passionis ei conueniunt, sunt essentialia equo, & leoni,
priae passionis eorum: ergo esse genus, aut prædicari de
s differentibus specie, conueniet speciebus: quod patet esse

nda opinio est Caietani in opus. de Ente, & Essentia, cap.
enet nec naturam genericam, secundum Essentialia, nec
ominatur à secunda intentione, esse definitum, sed secun-
tentionem. Quam tamen dupliciter posse considerari ait:
, vt Quo: hoc est, vt ratio est denominandi naturam ge-
n: sicut albedo est ratio denominandi corpus album: &
considerare illam in abstracto. Secundò, potest conside-
quatum refertur ad species: nam cum sit relatio rationis,
aliter respicit terminum: terminus autem relationis ge-
sunt species: & ideo considerari potest in ordine ad illas.
& hoc

& hoc modo sumitur ut Quod, & in concreto; & est proprium de finitum huius definitionis, non vero primo modo sumpta.

Probat Caiet. hoc argum. Definitio debet convenire definit essentialiter, si sit quidditatiua: aut tanquam propria passio, sive descriptiua: sed prædicari de pluribus differentibus specie, convenit naturæ genericæ; ut animalis, aut colori accidentaliter, etiam considerata in communi: & secundæ intentioni in concreto essentialiter; quia secunda intentio generis, essentialiter respicit species; cum sit ratio ad illas: ergo hæc & non illa erit definitum.

8 Hæc opinio etiam est falsa: quod probo. Primò, Prædicari de pluribus, convenit generi concreto: quia quod prædicatur de pluribus, concretum est; sicut disgregare visum, convenit albedini in concreto: sed hæc opinio non ponit genus in concreto definitum: ergo est falsa. Probatur minor. Quia concretum accidentale quale est genus, significat formam, nempe secundam intentionem: & connotat subiectum, nempe naturam genericam, cui convenit prædicari de pluribus: si ergo natura generica non est definitum, sed secunda intentio; ergo non definitur genus in concreto, sed in abstracto, quod contradicit verbis definitionis.

Secundò, etiam si consideretur secunda intentio generis, in quantum ratio ad species: non est concretum, sed abstractum: ergo falso eam vocat concretum Caiet. Probatur antecedens; quia concretum relationis est relatiuum, sicut concretum albedini est album: sed secunda intentio generis; etiam in ordine ad species, non est relatiuum, quia non est id quod refertur; sed ratio referendi: ergo non est concretum; sed abstractum.

9 Tertia opinio, est D. Tho. in opusc. de ente & essentia cap. 4 ubi asserit; definitum adæquatum ex natura generica, & secundæ intentione constare: hoc modo consideratis; nempe, natura generica, non secundum se, sed ut denominatur à secunda intentione & secunda intentione denominante: ita ut natura hoc modo considerata, sit definitum materiale, & ut Quod: quia illa est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. Et secunda intentio, sit definitum formale, & ut Quo: quia non est id quod prædicatur, sed ratio prædicandi: ex utraque vero resultat unum definitum adæquatum, & per se: quia non consideratur tanquam aggregatum ex eis: sed tanquam includens unum in ordine ad alterum: quæ vero per se sunt ordinata, non efficiunt unum per accidens. Exemplum habemus in hac definitione, Disgregatiuum visus. Cuius definitum materiale, & ut Quod, est corpus; denominatur ab albedine: quia ei convenit disgregare visum: formale vero, & ut Quo; albedo: quæ potius est ratio disgregandi visum: sed ex utroque, ut ordinato ad alterum, resultat unum definitum adæquatum, & per se. Hanc sententiã sequuntur Iauel. in sua Lo-

t. 4. c. 2. Paulus Venetus c. de genere. Sotus ibidem q. vnica.
 us q. 1. Et videtur nobis probabilior, & sequenda.

probatum hoc argumento. Illud est definitum alicuius defi-
 nis, cui per se conuenit definitio: sed prædicari de pluribus
 entibus specie in quid, per se conuenit naturæ genericæ, vt
 denominatur à secunda intentione generis, & cum ea per se con-
 uenit: nec alteri potest cōuenire: ergo hæc sola potest esse de-
 nominata. Probatum minor: quia sicut corpori, vt denominatum,
 formatum albedine, per se conuenit esse disgregatiuum vi-
 uæ natura generica, vt denominatur à secunda intentione,
 prædicabilis est de pluribus differentibus specie: & quid-
 est prædicabile, de pluribus differentibus specie in quid; est
 generica; vt denominata, à secunda intentione. Quòd
 soli conueniat per se, probatur, quia eidem naturæ non
 conuenit essentialiter; vt contra primam opinionem probatum
 solum potest ei conuenire accidentaliter, & secundæ in-
 tentioni solum potest conuenire, vt Quo, cum non prædicetur
 de pluribus differentibus specie, sed tantum sit ratio prædicandi:
 ergo conuenire potest per se eidem naturæ, vt denomina-
 ta à secunda intentione.

In solutione argumenti primæ opinionis, notandum est: Duo
 consideranda in prædicatione cuiuscunque prædicabilis ex
 prædicati.

Primum; Ratio formalis, quam prædicat de subiecto. Secun-
 dum; Conditio sub qua de illo prædicatur: vt dum prædicatur
 de indiuiduo in hac prædicatione: Petrus est homo, ratio
 formalis quam prædicat de illo, est essentia hominis, sed cōditio
 sub qua prædicatur, est esse speciem: quod est denominari à se-
 cunda intentione speciei, quæ est relatio speciei ad indiuidua.
 In hac distinctione, respondeo ad formam arg. distinguendo
 eam hoc modo: Si in prædicatione generis de specie, dum
 dicitur, Homo est animal, consideretur ratio formalis, quam
 prædicat de homine, verum est quòd prædicetur secun-
 dum essentiam, in quantum est viuens sensibile: si verò considere-
 tur cōditio sub qua prædicatur: est secunda intentio generis, à
 qua denominatur: & ideo ratione talis conditionis conuenit ei
 prædicari de pluribus differentibus specie in Quid: & non secun-
 dum essentiam, aut prædicata essentialia: quamuis hæc prædicet
 de eisdem speciebus. Et ex hoc intelligitur sensus huius proposi-
 tionis: Homo est animal: & aliarum, in quibus genus prædicatur
 de specie: qui non est, hominem esse genus, sed esse viuens sensi-
 bile: nam hæc est ratio formalis, quam prædicat de illo: ex qua
 pendendus est sensus propositionis, & non ex conditione sub
 qua prædicatur: quæ est secunda intentio.

Pro solutione argumenti Caiet. aliud est notandum: nempe duplex esse materiale significatum generis, in cōcreto significati sicut aliorum concretorum accidentalium. Vnum proximum adæquatum, & per se; Aliud remotum, inadæquatum & per accidens: vt materiale significatum albi, adæquatum, & per se, est corpus: inadæquatum, & per accidens, paries, aut aliud quodcumque corpus particulare: ita significatum materiale, per se adæquatum, & proximum generis, est natura generica in communiquæ denominatur genus, à secundo prædicabili: Remotum vero, inadæquatum, & per accidens, est animal, vel color. Et ex hoc respondetur ad formam arg. distinguendo minorem: Nam licet animali, aut colori conueniat accidentaliter definitio generis quia sunt significata materialia, remota, & per accidens: natura tamen genericæ, vt denominatæ à secunda intentione generis, per se conuenit, & non accidentaliter. Sicut corpori, vt habenti albedinē, per se conuenit esse disgregatiuum visus: secundæ autem intentioni, etiam in ordine ad plures species, non conuenit definitio: nisi, vt Quo: sicut probatum à nobis est contra Caiet.

QVÆSTIO III.

An definitio generis sit quidditatiua, vel descriptiua.

DVO sunt explicanda, vt soluantur quæstio præsens. Primum qualisnam sit definitio generis: quidditatiua, vel descriptiua. Secundum: quidnam pro genere in ea ponatur: vniuersale aut prædicabile, vel quid aliud: ideo in duas partes diuidenda est quæstio. Circa primam verò, duæ sunt opiniones; quasi extremæ, & altera media.

Prima opinio extrema asserit. Non solum non esse quidditatiuam, aut essentialem definitionem generis; sed nullo modo posse definiri genus definitione quidditatiua. Quam sequuntur Albertus Magnus, tract. 1. prædicabilium. cap. 3. Villalpandus in præsentis cap. & pro eadem citat Ammonium. Toletus quæst. 1. huius cap. Probatúrque hoc argumento. Genus est concretum accidentale, includens pro materiali naturam genericam: quæ potest esse substantia, aut accidens reale: & pro formali secundam intentionem, quæ est ens rationis: hæc autem diuersas habent essentialia ergo non possunt vna definitione explicari. quare non poterit genus definiri definitione quidditatiua.

Secunda opinio extrema, Non solum asserit, posse genus definiri definitione quidditatiua; sed hanc definitionem eius Porphyrio assignatam, esse quidditatiuam. Ita Scotus quæst. 14. 1. 5. vniuersalium: quem sequitur Caiet. quæst. 1. huius ca. in solutione
 tion

primum. Probat Scotus hac ratione. Genus consideratur
 in hoc opere sub ratione prædicabilis: sicut & cætera
 bilia: sed definitur per prædicari de pluribus differētibus
 ergo definitio est quidditatiua. Probatur cōsequētia: quia
 bile dicit potentiam prædicandi; & prædicari est proprius
 lis potentiæ; sed potentia definitur quidditatiuè per pro-
 ctum; à quo sumit suam essentiam, aut speciem: ergo de-
 genus, vt prædicabile quidditatiuè.

ia opinio est communis, quæ duo affirmat. Primum, quod
 potest definiri quidditatiuè. Secundum; quod definitio Por-
 non est quidditatiua; sed descriptiua. Et quantum ad hoc
 am; eam tenet D. Tho. opus. 84. tract. 1. cap. 2. & 3. Alber-
 gnus tracta. 3. prædicabilium, cap. 34. Ammonius & Villa-
 s, vbi suprà. Sotus quæst. vnica huius capituli. §. vltimo.
 s quæst. 2. Mercatus cap. de specie, fol. 16. col. 2. Et hæc est
 illior & sequenda.

atur autem primum, quod affirmat: genus posse definiri
 tatiuè, hoc argumento. Vniuersale est genus ad quinque
 abilia, vt quæst. 8. vniuersalium probauimus, ergo primum
 abile, quod est genus; est species vniuersalis: sed qualibet
 componitur ex genere, & differētia, tanquam ex partibus
 alibus; ergo per eas potest definiri: & definitio tradita per
 & differentiam, est quidditatiua; ergo genus potest defini-
 tione quidditatiua.

atur secundo, Quod definitio Porphyrij non fit quiddita-
 imò ex verbis eiusdem c. præsentis; quæ sic habent. *Quod*
describentes assignarunt: genus esse dicentes: quod de pluribus,
rentibus specie, in eo quod quid, prædicatur. Deinde ratione:
 io habent prædicabilia, vt superius probauimus: Primum;
 int vniuersalia: hoc est, vnum in multis: deinde quod præ-
 possint de eisdem: & primum se habet tanquam essentia
 secundum vt propria passio. Sed genus definitur per præ-
 le multis: ergo definitur per propriam passionem: definitio
 quæ datur per propriam passionem, est descriptiua: vt si
 tur homo per risibilitatem: ergo definitio generis est de-
 ia.

argum. primæ opinionis, respondetur; diuersa esse, quæ in-
 genus; sed ordinatâ inter se: nam includit naturam, vt or-
 m ad secundam intentionem: tanquam ad formam deno-
 tem: & secundam intentionem, vt ordinatam ad naturam,
 im ad subiectum denominatum: & ex hoc efficiunt vnum
 m; quod vna definitione possit explicari.

argumentum Scoti respondeo, distinguendo antecedens:
 intelligatur genus, & reliqua prædicabilia considerari à

Porphyrus, ut prædicabilia, in eo sensu, ut prædicabilitas sit ratio essentialis eorum: falsum est: nam essentialis ratio potius est uersalitas. Si uero intelligatur considerari, ut prædicabilia, ita prædicabilitas sit passio communis, quæ de illis probatur, uerum est: & ideo per illam definiuntur omnia, tãquam per communem passionem, quod est definiendi definitionibus descriptiuis: & talia debent omnes reputari.

Secunda pars questionis.

14 **S**ed supposito, quod sit descriptiua definitio, quæritur in secunda parte quæstionis: Quidnam ponatur in ea pro genere. prima opinio asserit, genus huius definitionis esse uniuersale quia licet non ponatur expresso uerbo, refertur tamen per illud relatiuum, quod prædicatur de pluribus: idem enim est dicere Genus esse quod prædicatur de pluribus, ac dicere, Genus esse uniuersale. Hac tamen sententia non potest in primis defendi, apud Porphyrium quod sic probo. Porphyrius exponens eandem definitionem, inquit, per illam particulam, *prædicari de pluribus*; excludi indiuiduum: quod non potest esse uerum, si uniuersale genus: nam iam esset exclusum per illud: cum indiuiduum non uniuersale. Deinde, non potest defendi, quod definitio sit descriptiua: nam si auferas illas particulas, *prædicari de pluribus*, & locum earum ponas uniuersale: sensus definitionis erit, Genus est uniuersale in multis, differentibus specie in quid: & ideo auferet propria passio: qua ablata, non erit definitio descriptiua, contra communem sententiam, ex Porphyrio, & ratione probatam.

Secunda opinio asserit, genus in hac definitione esse prædicabile: quod explicatur per illa uerba, *quod prædicatur de pluribus*, nam uerba in definitione, non dicunt actum, sed aptitudinem: idem ergo est dicere genus est, quod prædicatur de pluribus: ac prædicatur, quod aptum est prædicari de pluribus, sed esse aptum prædicari de pluribus idem est, ac esse prædicabile de pluribus: ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

15 Tertia opinio est communis, & tenenda: quod loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo sumpta, ac si dicitur esse definitum, sed alio: nam dum definitum est, sumitur simul cum secunda intentione, à qua denominatur, & cum quod unum definitum per se facit, unitate ordinis: sed pro genere ponitur solum, ut in communi sumitur, non ut ordinata ad secundam intentionem. Quod possumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, Album est disgregatiuum visus, definitum est corpus, ut denominatur ab albedine: ita ut ex utroque, nempe ex corpore, & albedine, ordinatis, fiat unum definitum comple-

per se: sed loco generis ponitur corpus absolute sumptum: non considerato sub denominatione albedinis, nec similia. Hanc sententiam sic explicatam sequuntur Ammonius, et Magnus, & Canterus, locis superius citatis. Et videtur probabilior.

In primis colligitur ex doctrina D. Tho. 1. lib. de intentione, cap. 1. lect. 4. & opus. de ente & essentia cap. 7. ubi traditur modus definiendi accidentia in concreto per subiectum loco generis: & in abstracto; per verum genus; & subiectum loco differentie: ut risibile quod sit homo aptus ad ridendum: risibilitatem quod sit aptitudo hominis ad ridendum. Et rationem utriusque: quia posse inherere subiecto, est de essentia accidentis: & accidentia in subiecto proprie explicatur per idem subiectum loco generis: in definitione: ergo proprie definiuntur accidentia, per subiectum loco generis: si definiantur in concreto; & loco differentie: si in abstracto.

Unde, ex hac doctrina conficitur hoc argumentum ad illam sententiam. Genus definitur à Porphyrio in concreto; ut significatur in verbis definitionis. *Quod predicatur de pluribus differentibus in quibusdam.* Nam concretum est; quod predicatur; non abstractum: sed genus est concretum accidentale: sicut album: ergo deper subiectum loco generis: subiectum verò est natura generis: sicut subiectum albedinis est album: ergo per illam locum in definitione positam definitur: & sensus definitionis est: quod sit natura: quæ predicatur de pluribus differentibus speciebus.

Ad argumentum primæ opinionis respondetur: Accidentia definiuntur in concreto, per subiectum, quam per genus: quia multiplicatur per illud inherencia aptitudinalis: quæ est de essentia accidentis. Unde magis proprie refertur subiectum generis, quod sit natura, per illud relatiuum, quod predicatur: quam unumquodque. Et eodem modo respondetur ad argumentum secundæ opinionis.

QVÆSTIO IV.

Vtrum genus includat differentias, & species actu, vel solum potentia.

Utile est quæstio hæc, ad intelligendam naturam generis: sed pro breuiori resolutione eius notandum est: Tribus modis intelligi posse, quod unum contineat alterum actu. Primum distincto: sicut definitio continet utramque sui partem: genus, & differentiam. Secundò: actu determinato, sed non expresso: sicut species continet genus, & differentiam: ut

G 2 homo,

homo, animal, & rationale. Tertiò, confusè, & indeterminatè ens continet modos intrinsecos substantiæ, & accidentis: qui sunt per se, & in alio: non solum confusè, sed neutrum determinatè potius, quàm alterutrum.

Ex his tribus modis: Primò certum est; genus non continet differentias actu distincto, sicut definitio continet genus, & differentiam. Probatur euidenter: quia si animal contineret actu distincto rationale, per illud solum possemus definire hominè, dicentes hominè esse animal: quia in animali etiã includitur actus distinctè rationale: & ideo talis definitio constaret generis & differentia: & ideo esset sufficiens: quod patet esse falsum.

Secundò, certum est genus non continere differentias actu terminato, licet confuso contineat, vt animal non continet rationale, sicut homo. Quod probatur: quia si animal contineret actu terminato rationale, & irrationale, falsæ essent omnes prædicationes quibus prædicatur de suis speciebus, vt homo est animal, leo est animal: quia sensus esset, homo est rationalis, & irrationalis similiter leo, quod est absurdum.

Solum ergo potest esse dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuso; ita vt nullam particularem potius, quàm alteram exprimat, sed omnes indeterminatè dicat continere, diuerso modo, ac species quælibet continet suam differentiam: nam homo, licet non expressè contineat rationale, tamen determinatè, ita vt hanc differentiam, & non aliam contineat; animal verò non sic potest continere rationale, & irrationale: quia non magis vnâ quàm alteram dicit; sed sub eadem confusione vtramque. Nihilominus posset intelligi actu confuso, & indeterminato, eas continere, iuxta tertium modum. Et hoc modo continendi actu differentias, procedit quæstio: cuius sensus est. An genus actu confuso, atque indeterminato continet differentias, vel solum in potentia: sicut materia continet formas, solum in potentia.

28 Et prima opinio asserit, Genus hoc tertio modo continere actu differentias. Probatur duobus testimoniis Arist. Primum habetur 1. lib. Physic. text. 4. vbi ita ait: *Vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit, vt partes.* Secundum verò 7. lib. Physic. text. 31. vbi de genere sic loquitur: *Genus non vnum quidam, sed in hoc latent multa.* Ex quibus sic argumentor. Genus continet multa, tanquam partes; ergo continet illa actu: quia omne totum actu continet partes, cum ex eis componatur: sed ea, quæ in actu continentur, ita continentur, vt non possunt esse alia præter differentias, & species, vt notum est: ergo eas continet actu, & non in potentia ex mente Arist.

Deinde probatur hac ratione: Vt vera sit prædicatio, necesse est

totum quod continet subiectum, continere prædicatum, in potentia; sed etiam actu: at genus prædicatur de ergo debet actu continere, quidquid species continet, nempe differentiam, ex qua simul cum genere componitur. Probatur Quia cum animal prædicatur de homine, sensus prædicatus est, hominem esse animal actu: quod verum non erit: si a- solum dicat actu naturam sensitivam: nam cum hæc sit hominis, prædicabitur pars de toto: ut ergo sit vera, debet animal actu continere rationalitatem, & non sufficit in potentia: cum actu, & non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet, Genus non actu, sed in potentia tantum continere species, & differentias, ut animal rationale, & irrationale posteriori resolutione, tex. 17. ubi ita ait: *Supponatur enim genus, ut sit secundum potentiam in plus.* Esse autem in plus continere speciem, est esse uniuersalius, & plus continere quam singula species: hoc est, alias species, & earum differentias, si ergo genus in plus secundum potentiam, in potentia tantum continebit species, & differentias. Hæc est etiam expressa sententia Porphyrii in de differentiis, ubi de genere loquens sic ait: *Potestate quæ continet omnes, quæ sub se sunt differentias, actu verò nullam.* Et sic dicitur in Thomæ super verba Arist. citata, & opusc. 42. c. 9. quam sequuntur Albertus Magnus tractatu 5. prædicabilium, cap. 4. Iauellus in 4. prædicab. c. 4. ante medium. Caiet. Scotus, Canterus, Thomas in 4. cap. de differentia, in expositione textus; Mercatus quæst. 1. huius capituli. Et est vera, ac tenenda. Sed ut eam probemus, sunt notanda. Primò, Genus significare gradum superiorem continere, differentiam verò gradum inferiorem, per quem determinatur ad constituendam speciem, ut animal, significat gradum naturæ sensitivæ, qui superior est gradu rationalitatis, quem significat differentia rationalis, per quam contrahitur ad constituendam speciem hominis.

Secundò notandum est, duobus modis considerari genus. Primum, ut partem actualem componentem speciem simul cum differentia. Secundò, ut totum potentiale, contrahibile per differentias: ut animal, quod est pars actualis speciei humanæ, quam componit cum differentia rationali: & ut totum potentiale est, quod contrahitur per eandem differentiam, ad constituendum hominem, & per differentiam equi, ad constituendum equum.

Ex his duobus notabilibus, duo colliguntur argumenta, ad probandam nostram sententiam. Primum est, genus significare naturam diuersam, ac superiorem, à gradu, quem significat differentia: & est abstractum ab speciebus, & differentiis, ut animal ab homine, & equo: & consequenter à rationali, & irrationali: id quod ab inferioribus abstrahitur, ut sic abstractum, non includit

includit illa: cum abstrahi ab illis, sit cognosci sine illis: ergo genus non potest includere actu species & differentias, à quibus abstrahitur, sed solum in potentia.

Secundum argumentum. Genus solum potest considerari ut pars actualis speciei, vel ut totum potentiale, contrahibile per differentias: sed neutro modo includit ea actu: ergo solum in potentia. Probat minor: quia non includit eas actu, ut est pars speciei: una pars actualis, non includit alteram: quia eo ipso, quod ea actu includeret, non posset cum ea componere totum: cum componenda distincta esse debeant; & ideo non se includentia: sed ne ut est totum potentiale includere potest eas, nisi solum in potentia, quia solum sunt partes potestatiue eius, ex quibus ut tale totum potestatiuum componitur. Et confirmari potest; quia si genus contineret actu differentias, cum illæ sint omnino diuersæ, ut rationale, & irrationale, contineret actu plura diuersa, & ideo esset æquiuocum respectu specierum, de quibus prædicatur, vel saltem analogum: sicut ens, respectu substantiæ & accidentis, quæ actu confuso, atque indeterminato continet: sicut genus continet differentias, secundum opinionem oppositam: consequens autem falsum est, cum genus sit vniuscum: ergo etiam erit falsum quod genus contineat actu differentias.

Ad testimonia Aristotelis, pro alia sententia adducta, respondeo. Genus continere multa in potentia, hoc est, species, & differentias, non tanquam partes actuales, sed potestatiuas: nam sicut totum, aliud est actuale, & aliud potentiale, ita partes, aliæ sunt actuales, & aliæ potentiales. Actuales sunt, quæ essentiam actualem componunt: potentiales verò aut potestatiuæ, per quas, vel ad quas constituendas contrahitur, aut determinatur totum: idem namque est esse partes, ad quas actu constituendas determinatur totum, & esse partes suæ potestatis.

20 Ad argumentum, neganda est maior: Quia non requiritur ad veritatem propositionis, quod prædicatum contineat actu, quid quid continet species, sed sufficit quod aliquid contineat actu, & aliquid in potentia: si enim prædicabit partem speciei, inclusam in specie: non tamen per modum partis, sed totius: & ideo veram efficiet propositionem, in qua dicitur hominem esse animal: cuius sensus est hominem includere animal, quod determinatur, per rationale ad constitutionem eius. Hoc est enim includere rationale, ac cæteras differentias in potentia, Quod sic declarandum est Contrahibile, aut determinabile, dicit potentiam, & contrahens actu: sed genus est contrahibile per differentiam, tanquam per actu, ergo est potentia respectu differentiarum, & speciei, quam cum ea potest constituere: quare non potest continere species, & differentias actu, sed potestate tantum.

Q V Æ S T I O V.

trum genus prædicetur de specie tanquam totum, vel etiam ut pars illius.

Genus tribus modis considerari potest. Primò, ut dicit natura genericam abstractam ab speciebus, ut animal in quâ natura sensitivâ, abstractam ab homine & equo: & hoc sumptum nõ est pars, sed totum: quia significatur per motum potentis naturam: non est tamen totum actuale, sed potentia significatur ut habens naturam perfectibilem, per diversas: Quod verò perfectibile est, significatur tanquã in potentia ad ulteriorem perfectionem, quod est significari ut potentia. Alio modo sumitur genus, tanquam altera pars speciei, cum eam simul cum differentia: & tunc non accipitur, ut totum à speciebus, sed solum ut actu dicit partialem naturam. Sed adhuc per modum partis significatum, potest sumi tanquam pars actualis, in quantum actu coniunctum est cum differentia componendo speciem, aut tanquam pars potentia: illud consideremus, non ut actu componens, sed ut potentia componere.

Secundum has tres acceptiones, tres sunt opinionès. Prima tenet tanquam partem etiam actualem prædicari de specie, sequuntur Caiet. cap. præsentis. Venetus cap. sequenti ad 1. & alij. Et probant primo ex Arist. 1. lib. de posteriori re-
sione, cap. 4. ubi docet, *Integram definitionem, & singulas partes, per se prædicari de definito*: sed partes definitionis actuales, ex quibus altera est genus: ergo tanquam pars prædicatur de specie.

Secundò, probant deinde ratione. Primò; quia hæc differentia inter prædicatio-
nem generis, & speciei, ab omnibus concessa, quòd prædicatio speciei est completa: prædicatio verò generis incompleta: prædicatur ergo genus tanquam quid incompletum de toto: sed incompletum est pars: ergo prædicatur ut pars.

Secundò, partes Physicæ, ut materia & forma, magis distinguuntur inter se, & à toto, quàm partes Metaphysicæ, quæ sunt differentia, & differentia, cum illæ sint res distinctæ, istæ verò, non conceptus distincti, eiusdem rei: sed partes Physicæ, in conceptu significatæ, verè prædicantur de toto: dum dicimus, Homo est animal, aut est animatus: ergo melius prædicabuntur partes Metaphysicæ, quæ sunt genus & differentia in cõcereto significatæ de specie, quam componunt: & ita vera erit hæc; Homo est animal, etiam si tanquam pars accipiatur genus: sicut etiam est homo animal; Homo est rationalis; cum tamen rationale, non sit totum potentiale, sed actualis pars.

Secunda opinio affirmat. Genus non ut partem actualem predicari de specie; sed ut partem potentialem: hoc est, non ut a componens; sed ut potest simul cum differentia componere. Hæc tenet Canterus cap. præsentis, dub. 3. & probat hoc arg. Ut prædicatio sit vera, prædicatum debet continere totum, quod continetur subiectum, sed genus ut pars actualis, non continet aliam partem speciei, quæ est differentia, actu, nec potentia; sed bene potentialis: quia ut potest componere speciem non consideratur actu coniunctum cum aliqua differentia; sed ut potest coniungi quare omnes continebit in potentia: quod satis est, ut dicatur continere totum, quod continet species; nempe unam partem actu, & alteram in potentia: prædicabitur ergo ut pars potentialis, non ut pars actualis.

22 Tertia opinio est D. Tho. in 1. dist. 13. & opusc. de ente, & essentia c. 3. assertentis, genus non predicari de specie, ut partem, sed ut totum. Verba eius sunt; *Si animal non esset totum, quod est hominem non predicaretur de eo, cum nulla pars predicetur de suo toto.* Eadem sequuntur Boëtius lib. de diuisionibus, ferè in principio. Cuius etiam licet citetur pro opposita sententia, assertit expressè etiam in eodem c. 3. opusc. de ente, & essentia, genus non ut partem, sed ut totum potentiale predicari de specie. Item Sotus quest. vniuersalis huius capituli, & pater Franciscus Suarius tom. 1. suæ Metaphysicæ disp. 15. sect. 11. num. 16. Et videtur nobis probabilior.

23 Sed ut fundamentum eius explicemus: Notandum est primum quod tam genus, quam differentia, sumuntur à tota natura specifica, aut à tota entitate eius, sub diuersis gradibus considerata, non à sola parte: ut capite de differentia explicabitur; diuersa tamen ratione, nam genus sumitur à tota natura rei, sub ratione vniuersaliori, atque imperfecta; perfectibili tamen per eandem naturam sub gradu speciali consideratam: differentia verò, à tota etiam natura, ut determinata atque perfecta. Gratia exempli: Animal, ut est genus hominis, sumitur à tota natura eius secundum gradum superiorem & imperfectum, hoc est, ut sensitiua, per eandem naturam hominis, ut rationalem, determinabilem: & rationale, quod est differentia, sumitur etiam à tota natura hominis: ut perfecta ac determinata: vnde sequitur, tam genus quam differentiam significare totam naturam speciei: illud quidem sub ratione contrahibilis; hanc verò sub ratione contrahentis.

Secundo, notandum est, quod genus sumptum ut totum potentiale, valde diuersum est à seipso, sumpto ut parte actuali, aut potenti: nam ut totum potentiale, non solum dicit partem speciei; sed totam naturam eius, sub gradu superiori, & imperfectiori consideratam, & contrahibilem per gradus inferiores, & speciales.

ndifferentiarū: sed vt pars est sepeciei nō dicit vllō mo-
 um naturam speciei, sed partem dumtaxat: & ratio huius
 est: quia genus vt totum potentiale, abstrahitur à spe-
 tractione vniuersali: qua abstrahitur commune à par-
 us: vt animal abstrahitur ab homine, & leone, tanquam
 e à particularibus: & ideò dicit totam naturam eorum:
 radu superiori sensitiuo, idem significans: quod habens
 sensitiuam determinabilē per rationalem. Si verò idena
 cipiatur vt pars speciei, nō abstrahitur abstractione vni-
 particularibus: sed potiùs abstractione præcisua, qua
 cinditur à toto: vt brachium ab homine.

doctrina colligitur duplex argumentum ad proban- 24
 d genus, vt totum potentiale: & non vt pars, prædicetur
 .Primum, genus prædicatur de speciebus, vt vniuersale,
 as prædicatum abstractum ab eis: sed vniuersale, quod
 ur à particularibus, continet totam naturam eorum, sub
 superiori consideratam: non consideratis rationibus in-
 s, à quibus abstrahitur: vt patet de specie abstracta ab in-
 ergo prædicatur de illis, vt totum potentiale, contrahi-
 differentias, & non vt pars. Probatur consequentia, quia
 potest abstrahi à toto, abstractione vniuersalis à parti-
 sed solūm præscindi ab eo, vt brachium ab homine:
 et non prædicari de toto.

do, vt vera sit prædicatio aliqua, non sufficit quòd præ-
 ncludatur in subiecto: nam si hoc sufficeret, quælibet
 licaretur de toto. Ergo requiritur quod contineat, quid-
 tinet subiectum. Probatur consequentia, ex sensu ipsius
 onis; per quam significatur hoc esse illud: quod non po-
 verum; nisi totum quod continet subiectum, contineat
 um: nam si aliquid subiecti non continet; non erit ve-
 parte illius, esse illud. Et hæc est ratio, propter quam,
 s prædicari potest de toto: quia ratione alterius partis,
 tum dicit, non potest esse verum, totum esse partem; vt
 m esse caput. Et argum. hoc eodem modo probat de par-
 taphysicis: quales sunt genus, & differentia; ac de parti-
 icis quales sunt materia & forma: quia licet illæ non di-
 ur realiter à toto, satis est distingui ratione formali: pro-
 ersum modum essendi, & significandi totius & partis, vt
 ectu conceptis: vt falsam efficiant propositionem.

stimonium Arist. pro prima opinione respondeo, Partes
 nis prædicari de definito per se, seruato modo prædicā-
 o, nēpe sumptas per modum totius potētialis, vel actua-
 sub forma partis impossibile est. Ad intentum verò Ari-
 in eo loco sufficit, quòd hoc vel illo modo prædicentur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ respondetur, distinguendo antecedens. Nam prædicatum, ex duplici parte potest esse incompletum: ex parte eius quod prædicat de subiecto & ex modo, quod illud prædicat: & in primo sensu incompletè prædicatur genus de specie: quia tantum prædicat naturam sensitivam: quæ est pars speciei: sed ex parte modi, completè potius prædicatur: quia eandem naturam sensitivam prædicat, non per modum partis, sed per modum totius: quia per modum habentis illam, non quidem totius actualis, sed potentialis: quia per modum perfectibilis, ac determinabilis, per gradus differentiales.

25 Ad secundum respondetur: Concedendo antecedens, quod pars physica in concreto significata, prædicetur de toto: quia non significatur ut pars, sed sub ratione totius, quia significatur nomine adiectivo: quod cum significet per modum adiacentis, renouo quoque significat per modum habentis; ut dum dicimus, hominem esse materialem; idem est, ac si dicamus; esse habentem materiam: & esse materialem, adiectivo nomine significatur per modum adiacentis, ac si esset accidens hominis; cum verè sit pars substantialis. Genus verò etiam in concreto significatum, sum potest ut pars: quia significatur nomine substantiuo; & ita sumptum non potest prædicari de toto; secundum verum sensum propositionis: per quam dicitur hoc esse illud. Quod non potest esse verum, ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat, diuersum à qualibet parte per se.

Ad argumentum secundæ opinionis respondetur, Differentiam inter genus, ut partem actualem, & potentialem; non consistere in eo, quod ut pars actualis, vni tantum differentiæ coniunctum sit: ut potentialis verò, omnibus coniungi possit: nam utroque modo vnam tantum determinatam differentiam respicit sed solum, ut pars actualis distinguitur à se: ut parte potentiali: quia ut actu coniunctum, consideratur cum tali differentia determinata, sed ut pars potentialis, consideratur ut potest coniungi, non omnibus, sed eidem tantum determinatæ differentiæ. Vnde falsum est, quod ut pars potentialis, contineat differentiam aliquam in potentia, & consequenter est falsum, quod ut pars potentialis prædicari possit de specie.

Q V Æ S T I O V I.

An modus prædicandi in quid, separet genus à differentia.

26 **P**ars negatiua: quod non distinguantur per modum prædicandi in Quid, & in Quale quid: probatur ex Aristot. 1. lib. Posteriorum tex. 12. vbi docet, Vtramque partem definitionis, nempe,

& differentiam, predicari de specie in quid : & expressius Topicorum cap. 2. loco 31. his verbis. Eorum quæ sunt in asseratione, hoc quidem genus, illud autem differentia : & in quid est, genus & differentia predicantur.

ur etiam, ratione: Quia modus prædicandi sequitur modum essendi: sed differentia habet modum essendi perfectiorem compositione speciei, quam genus; cum se habeat tanquam prædicatum ad genus, ut materia: ergo habebit modum perfectiorem prædicandi. Sed modus perfectior prædicandi, est prædicari in quid, ergo hoc modo potius quam in Quale prædicabitur. Mihi obicitur: quia modus prædicandi in quid, est proprius subiecti, & modus prædicandi in quale, est modus accidentis: quod videtur posse negari, cum sit prædicatum essentiale. Cõmuni sententia Porphyrij, & omnium interpretum eius est: quod genus distinguatur à differentia, ex eo, quòd illud prædicatur in quid, hæc verò in quale quid: vera est & tenenda. Quæ probatur esse testimonio Aristot. 4. lib. Topicorum, cap. 6. loco 81. dicitur. Quoniam differentia quidem qualitatem generis semper prædicat, genus autem differentia non: nam qui dicit gressibile quid animal dicit: qui verò animal dicit, non dicit quale quid animal: differentia igitur à genere sic separanda. Et hunc modum distinguendi hæc duo prædicabilia, generis, & differentia, quod prædicandi in quid & in quale quid, sequitur D. Tho. 3. tract. 1. cap. 4. Probatur deinde ratione: quia genus prædicatur de specie per modum substantia: hoc est per se stantis, quod videns signum est, quod nomine substantiuo significatur: quod modus prædicandi in quid, est proprius substantia, quæ est substantia rei: ergo prædicatur in quid. Differentia verò prædicatur per modum formæ, qui non est rei per se stantis: sed inest substantia: & determinantis, ac modificantis illam, ad finem qualitatis: ergo non prædicatur in quid, sed in quale quid, tamquam sicut vera qualitas, quia ad essentiam rei pertinet: & non prædicatur in quale simpliciter, sed secundum quid, & in quid, dicitur, hoc est in quale quid: & in hoc distinguitur à genere, & in hac declaratione testimonij Aristotelis, adducti ad probandam hanc partem, notandum est: duo esse consideranda in prædicabilius prædicationis. Primum; rem ipsam quæ prædicandum, modum, quo concipitur, & significatur, secundum quod attribuitur subiecto: & Primum, quasi materiale est in prædicatione: ex quo non sumitur modus prædicandi, distinguens prædicabilia, sed ex secundo, in quo consistit ratio formalis prædicationis. Aristoteles ergo in diuersis locis vtrunque considerat in eo quidem, cuius verba adduximus, pro negatiua parte, prædicatur primum: modum verò concipiendi prædicatum,

& attri

& attribuendi subiecto, consideravit in secundo loco, quem p
 nostra sententia adduximus: & ideo distinxit genus à differenti
 per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio verò eode
 modo prædicari docuit: quod verū est ex parte rei, quæ prædic
 tur, in se considerata: nam tam differentia, quàm genus, est pa
 quidditatis speciei.

Ad argumentum verò respondeo. Distinguendo maiorem. na
 modus essendi dupliciter sumi potest, secundum se, vel vt conc
 pitur à nobis: & ab eo, hoc modo sumpto, accipitur modus præ
 dicandi: quia non prædicantur res, vt sunt à parte rei, sed vt t
 li modo cognoscuntur: & licet secundum primam considerati
 nem, perfectior sit differentia quàm genus, ex modo tamen po
 steriori, perfectionem habet modum prædicandi hoc quàm ill
 per quem distinctum prædicabile constituit.

CAPVT III.

De Specie.

Intentum Porphyrij in hoc capite est: explicare naturam se
 cundi prædicabilis, quod est Species. Diuiditur autem in qua
 tuor partes. In prima proponit duas acceptiones speciei: primam
 Physicam & realem, ex cuius similitudine colligit secundam Lo
 gicam. In secunda definit speciem duplici definitione. In terti
 ponit ordinationem prædicamentalem, prædicamenti substantia
 vt per eam intelligatur duplex habitudo speciei: Vna quàm ha
 bet ad genus, sub quo collocatur: Altera ad indiuidua, de qui
 bus prædicatur. In vltima, definit indiuiduum duabus definitio
 nibus. Prima acceptio realis speciei est, qua accipitur pro forma
 ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici solet: *Præstantissima*
speciem dignam esse imperio Hoc est pulcherrimum hominem di
 gnum esse imperio: quia pulchritudo corporis, signum est virtuti
 in anima existentis. Et huic acceptioni reali, similis est acceptio
 Logica, qua accipitur species pro ea qua sub assignato genere colloca
 tur, inquit Porphyr. id est sub genere iam definito, & explicat
 capite præcedenti. Similitudo autem vtriusque acceptionis confi
 stit in hoc: quia quemadmodum forma rei, in qua pulchritudo
 consistere solet, accidentali modo includit atque ostendit perfe
 ctionem essentialem rei: ita species, quæ sub genere collocatur, &
 ab eo simul cum differentia constituitur, includit modo substan
 tiali totam perfectionem essentialem rei: vt species humana to
 tam perfectionem essentialem hominis. Et hæc in prima parte
 capituli.

In secunda verò, definit Porphyrius speciem, secundum hanc
 acceptionem Logicam, duplici definitione. Prima definitio talis
 est

es est, qua subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur
quam explicatur species secundum habitudinem, quam
genus; à qua dicitur species subiicibilis.

Definitio speciei est: *Species est qua prædicatur de pluri-*
entibus specie in eo, quod quid. Per quã explicatur species,
in habitudinẽ, quam habet ad indiuidua, & vt est secun-
dicabile: & hæc Porphyrius in 2. part. In tertia, proponit
prædicamentalem in prædicamento substantiæ: quod his
prædicatis constat: Substantia, Corpus, Viuens, Animal,
Sed vt intelligatur, tria ait esse in eo consideranda. Pri-
ma, tria in eo reperiri, nempe supremũ genus, quod ita est
genus, vt non sit species; vt substantia. Infimam speciem, quæ ita
est, vt non sit genus vt homo, aut leo; & Intermedia ge-
nera simul sunt genera respectu inferiorum specierum, &
respectu superioris generis. Indiuidua verò, non collo-
cantur in prædicamento, tanquam partes eius, sed tanquam fun-
damenta omnium prædicamentorum essentialium: ex quibus tan-
quam partibus componitur prædicamentum. Gratia exempli
gratia, est supremum genus: Homo, infima species. Et hæc
sunt extrema prædicamenti: Animal, Viuens, & Corpus, di-
uerſa: quia ita sunt genera, vt simul sint species: ani-
malis est genus hominis, & species viuentis: & ideo vocantur
genera subalterna: quia ita sunt genera; vt sub alio genere
continentur, respectu cuius species dicuntur: & hoc est simul esse
genera & species respectu diuersorum.

Ad id, considerandum est; suprema genera esse decem; nem-
pe Substantiam, Quantitatem, Relationem, Qualitatem, Actio-
nem, Vbi, Situm, Quando, Habere, & cum hæc sint
suprema prædicamentorũ; decem quoque sunt prædicamenta:
verò infimæ, finitæ sunt: & eodem modo intermedia ge-
nera & indiuidua in infinitum procedunt: quia quibuscunque
genera & alia multiplicantur in infinitum: & ita à scientia præ-
dicamentorum deficiunt.

Ad id, considerandum est; hanc esse differentiam, inter ascen- 3
dum & descendum prædicamentalem: quòd descensus fit per diui-
sionem vnius in plura; nempe generis, in plures species, per diffe-
rentiam ascensus verò, per collectionem plurimum in vnum: vt dũ
descendimus, à supremo genere substantiæ; vsque ad infimam
speciem hominis, prædicemus diuidendo illud, in Substantiam
animalem, & incorpoream: & hanc in viuentem, & non viuen-
tem, & ad hominem, Sed dum ascendimus; plures species
conuenimus in vnum genus: vt hominem, leonem, & cæteras
species animalis, in vnum genus animalis: & ita vsque ad supre-
mum genus substantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte. In vltima
verò,

verò, quia speciem vt prædicabilem, definiuit per indiuidua, tãquam per terminum relationis eius; explicat naturam indiuidui duabus definitionibus: quarum prima est: *Indiuiduum est, quod vno solo prædicatur.* Vt Petrus de seipso, in hac prædicatione idem prædicatur; Petrus est Petrus.

Secunda definitio. *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum quæ in vno est, in alio non potest reperiri.* Quæ sic explicatur. Proprietates specificæ; vt risibilitas, & admiratio, communes sunt omnibus indiuiduis humanæ speciei: & plures etiam proprietates indiuiduales cuiuslibet indiuidui, possunt conuenire aliis; sed collectio omnium, quæ in vno reperiuntur, non potest in alio reperiri. Exempli gratia: quælibet proprietas indiuidualis Petri, potest conuenire Ioanni; sed omnes simul sumptæ non possunt ei conuenire. Hæc Porphyrius in toto cap.

Q V Æ S T I O I.

Vtrum species fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus.

Circa numerum definitionum, quibus species definita est à Porphyrio, certum est, apud omnes interpretes eius, duabus saltem definitionibus definitam esse, secundum duas habitudines, vel respectus, quos habet; vnũ ad genus, à quo species subiiciibilis vocatur; alterũ ad indiuidua, à quo dicitur species prædicabilis. Sed an duabus tantum definita fuerit, vel tribus; diuersæ sunt opiniones.

Prima est, Soti asserentis, duabus tantum esse definitam: ita vt prima illa, quæ asserit, Speciem esse, quæ sub assignato genere collocatur; non sit definitio, sed acceptio tantum logica speciei, aut nuda explicatio vocis. Altera verò; qua dicitur speciem esse, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur, definitionem esse: nõ tamen duplicem; sed vnã tantum: quia eundem respectum explicat: nam idem est subiici generi, & genus prædicari de illa. Et cum præter hanc, tantum sit alia, per quam explicatur species, vt prædicabilis, tantum erunt duæ. Probat hoc Aristoteles. Species solum habet duos respectus, vnũ ad genus, vt est subiiciibilis; alterum ad indiuidua, vt est prædicabilis: ergo solum habet duas rationes formales, explicabiles per definitionem: & idcirco duabus solum definitionibus explicari potest.

Alij verò omnes, asserunt tribus definitionibus fuisse definitam, sed non eodem modo eas enumerant: nam Toletus primam solum esse explicationem vocis ait, sed secundam distinguit in duas: ita vt vna sit, *Species est quæ subiicitur generi.* & altera, *Species est de qua genus prædicatur in quid:* & ideo cum alia, per quæ explicatur

species, ut prædicabilis, esse tres. Probat, quia eundem
 ad genus diuerso modo vtraque explicat: nam aliud
 respicere genus; aliud, genus respicere speciem, dum
 de illa.

genus verò, & Canterus, ita asserunt tres esse definitiones,
 non sit sola acceptio, aut vocis explicatio, sed simul de-
 cundam verò vnam tantum esse; quia vnam tantum ha-
 ad genus, omnia illa verba explicant: Et hæc videtur
 habilior sententia, & magis ad mentem Porphyrij.

obatur primum: quod illa verba, *Species est, quæ sub assi-*
ere collocatur, non sint sola acceptio, sed etiam defini-
 Porphyr. dum aliam definitionem proposuit, sic asse-
ignant ergo & sic speciem: Species est, quæ ponitur sub ge-
le qua genus in aliquid prædicatur. Quibus verbis docet,
 definitionem, post primam iam traditam, assignare.
 , priusquam secundam definitionem proponeret, ratio-
 dit, propter quam, cum genus per speciem definierit,
 cedenti, nunc speciem per genus explicauerit: quia cum
 iua, vnum per alterum definiendum erat: ergo fatetur
 niisse speciem, antequam secundam definitionem pro-
 : quod non esset verum, si prima solùm esset acceptio, &
 nitio.

tur secundum, quod sint definitiones distinctæ, prima,
 la, per quas species definiatur ut subiicibilis, hoc ar-
 o. Species ut subiicitur generi, habet duas rationes for-
 uersas: ergo non vna, sed duabus definitionibus debuit
 . Consequentia euidens est, quia vna definitio, vnam
 rationem formalem explicare potest. Probatur verò an-
 , quia in genere, diuersæ rationes formales sunt: esse
 le, hoc est vnum in multis speciebus, & esse prædica-
 lis: & ratio vniuersalis prior est, & essentialis illi: ratio
 dicabilis posterior, & propria passio eius: & sub vtra-
 one respicit speciem: ergo etiam in specie debent cor-
 re diuersæ rationes formales: nempe esse subiectum, in
 genus: & esse subiectum, de quo prædicatur: ita ut illa sit
 quasi essentialis speciei, ut subiicibili: hæc verò posterior,
 propria passio eius: sed diuersæ illæ rationes formales in
 xplicantur diuersis definitionibus, nempe vnum in mul-
 ebus: & prædicabile de illis: ergo etiam diuersæ rationes
 speciei, debent explicari per diuersas definitiones. Et ita
 est à Porphyrio, qui per illa verba: *Species est, quæ sub*
genere collocatur, explicuit speciem subiicibilem, ut est
 m, in quo est genus: per secundam verò, ut est subiectum,
 prædicatur.

Sed

Sed quòd secunda definitio non sit duplex, sed vna, probatur quia prima verba, *Species est, quæ subiicitur generi*, eadem probationem speciei explicant, quæ per primam definitionem fuerat explicata: nempe esse subiectum in quo est genus: quare fortiter videntur repetitio primæ definitionis. Alia verò verba, nempe *De qua genus in quid predicatur*, explicant aliam rationem formalem eiusdem speciei subiicibilis, videlicet esse subiectum in quo predicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius speciei subiicibilis definitiones, secundum duas rationes formales eiusdem speciei, vt prædicabilis.

6 Ad argumentum Soti & Toleti, eadem solutione respondetur, nam dum dicitur, Speciem solùm habere respectus ad genera indiuidua, concedendum est: dicendum tamen respectum ad genera, duplicem habere formalem rationem diuersam: qua diuerso modo respicit genus, nempe, vt subiectum in Quo, & vt subiectum de Quo: sicut genus diuersa ratione respicit eandem speciem, nempe vt subiectum in quo est, & de quo prædicatur: idcirco diuersis definitionibus debuit explicari.

Sed duo restant breuissima dubia. Primum, qua ratione a Porphyrio de specie subiicibili: nam cum opus hoc prædicabile sit; non pertinet ad ipsum species, nisi vt prædicabilis: sed ad eam quæ est prædicabilis, vt respicit genus; sed indiuidua: ergo non debet defini, nisi respectu eorum: & ideo vnica definitione; & non per duos. Respondetur, agere Porphyriũ de specie subiicibili. Primum quia est subiectum generis; & subiectum ad eandem considerationem pertinet, ad quam prædicatum; quia terminus relationis eius est; sine quo non potest cognosci. Secundò, Quia subiectum opponitur prædicato: oppositorum verò eadem est sciẽtia: & ideo in duabus definitionibus debuit species defini, vt subiicibilis, quod duobus modis formaliter diuersis est subiectum generis.

7 Sed circa vtramque eius definitionem est secundum dubium, quia videtur conuenire indiuiduis, cum sub assignato genere collocentur; vt hoc, vel illud animal sub animali, atque etiã Petrus & Ioannes; & eidem generi subiiciantur, quod de illis prædicatur in quid, sicut de speciebus. Respondeo: collocari sub genere, & esse subiectum eius; duobus modis posse intelligi: per se quidem ratione sui, & immediatè. Per aliud autem, ratione alterius & remotè. Et primo modo conuenit soli speciei: indiuiduis verò tantummodo secundo modo. Et ratio huius est: quia genus per se, & immediatè descendit ad species per differentias: ad indiuidua verò, nisi ratione speciei: ergo species sola est, quæ per se primò collocatur sub genere; indiuidua verò, non nisi per speciem. Definitiones igitur speciei subiicibilis, secundum primum modum intelliguntur à Porphyrio: ita vt sensus primæ sit: Species est, quæ assignatur

enere per se primò, atque immediatè collocatur. Sen-
cūdā, Species est, quæ per se primò, & immediatè sub-
neri, & de qua genus per se primò & immediatè præ-
quid: & ita excluduntur indiuidua, quæ non sic ponun-
nere, nec ei subiiciuntur.

Q V Æ S T I O II.

*Species subiicibilis, ut subiicibilis est, sit uniuersalis: vel quo-
do se habeant habitudines ista speciei inter se: uniuers-
salitas, prædicabilitas, & subiicibilitas.*

telligatur quæstio, præsupponenda sunt duo, tanquam
apud omnes. Primū hos duos respectus speciei, nem-
bilitatem, & subiicibilitatem, quasi oppositos esse, cum
nt ei respectu diuersorum, & quasi oppositorum termi-
m respectus subiicibilitatis conuenit speciei, in ordi-
rius genus: respectus prædicabilitatis, in ordine ad in-
diuidua.

ò, certum est respectum prædicabilitatis conuenire
uniuersali. Probat, quia ut superius probatū est, uni-
se habet tanquam essentia uniuersalis: prædicabilitas
uam propria passio eius: ergo verū est, speciem, ut uni-
esse prædicabilem, sicut verum est hominem esse risibi-
st rationalis. Quæstio igitur est, An etiam conueniat
spectus subiicibilitatis, in quantum est uniuersalis.

quam, duæ sunt opiniones. Prima; Caietani cap. præ-
ait, *Ita esse connexas has duas rationes speciei, nempe,
tatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ est subiicibili-
se habeat tãquam essentia, à qua illa dua procedunt, tan-
pria passiones.* Vnde sequitur, speciem ut subiicibilem esse
em: sicut verum est, hominem esse risibilem: in quatum
quia risibilitas procedit à rationalitate, tanquam pro-
o ab essentia.

la opinio est Cardinalis Toleti, q. i. huius capituli. Vbi
uniuersalitatē esse essentiam speciei, & ab ea procedere duas
Vna est prædicabilitas de multis, respectu indiuiduo-
ra subiicibilitas, respectu generis: ex quo sequitur, spe-
respicit genus, esse uniuersale subiicibile; & ut respicit
a, esse uniuersale prædicabile: & ut vno verbo hanc sen-
xplicemus, ita ait speciem, ut subiicibilem, esse uniuers-
ut uniuersalis est, in quantum prædicabilis.

tur duplici ratione. Prima, uniuersale (inquit) est genus
ue prædicabilia, sicut animal ad hominem, & leonem:
dlibet prædicabile respicit illud, tanquam proprium

genus cuius rationē participat: sed species respectu generis subiicibiles, ergo prædicabilia, vt species subiicibiles, participent rationem genericam vniuersalis, sicut homo & leo rationem animalis. quare vt subiicibiles, sunt vniuersales.

9 Secunda, Species subiicibilis, vt subiicibilis est: non est singularis: ergo vniuersalis. Consequentia necessaria est, quia inter vniuersale, & singulare, non datur medium. Sed probatur antequam quia species subiicibilis, non est natura contracta per conditiones singulares, vt natura Petri, sed abstracta ab illis: natura vniuersalis abstracta, communis est multis, ergo est vniuersalis: & ideo quantum subiicibilis, erit vniuersalis.

Et confirmatur: Quia species subiicibilis, in quantum subiicibilis, est communis huic & illi speciei subiicibili, de quibus prædicatur in his prædicationibus; Hæc species subiicibilis, est species subiicibilis. Et illa, species subiicibilis, est species subiicibilis. ergo est vniuersalis. Probatur consequentia: quia prædicabile sequitur ex vniuersali; tanquam propria passio ex essentia.

Vtraque hæc sententia falsa est. Probatur hoc argumento. Vniuersalitas, & prædicabilitas, sunt respectus naturæ ad inferiora. Subiicibilitas verò, est respectus eiusdem ad superiora: ergo respectus ille oppositus est illis: sed vnum oppositorum non potest procedere ab alio, tanquam propria passio ab essentia: ergo vniuersalitas, & prædicabilitas, non procedunt à subiicibilitate, tanquam ab essentia; vt affirmat Caiet. nec subiicibilitas procedit à vniuersalitate, tanquam ab essentia: vt affirmat Toletus.

10 Vera igitur sententia, tria affirmat. Primum: Vniuersalitate & prædicabilitatem non esse respectus oppositos, sed se habere tanquam essentiam, & propriam passionem. Probatur hoc, quia vterque respectus habet pro termino inferiora: quamuis diuersimodò considerata: vt questione præcedenti explicatum est.

Secundum. Hos respectus esse quasi oppositos subiicibilitati & ideo nec ab ea procedere possunt, tanquam propria passio ab essentia, nec subiicibilitas ab illis. Vtrumque probatum est contra Caietanum, & Toletum.

Tertium, Speciem subiicibilem, vt subiicibilis est, non esse vniuersalem, sed subiectum commune, atque proximū generis. Hoc sequitur euidenter ex duobus primis: & probatur hoc argumentum. Respectus oppositi, non possunt eidem rei sub eadem ratione formali conuenire: sed vniuersalitas, & subiicibilitas, sunt respectus oppositi, vt probatum est: ergo non possunt speciei sub eadem ratione conuenire: ideo nec vniuersalis, est subiicibilis; neque vniuersalis, est subiicibilis.

11 Ad primum arg. secundæ opinionis; concedendum est antecedens; Quod vniuersale sit genus, ad quinque prædicabilia, &

etiam

ima consequentia; quod naturam eius participant: sed
 m est, quod eam participant, ut sunt species subiicibiles:
 quidem participant secundum propositam essentiam: ex
 tione vero, resultat in eis accidentaliter respectus subii-
 s, secundum quem non sunt uniuersales, sed subiecta ge-
 uod hoc exemplo declaratur: Animal est genus homi-
 nis, secundum proprias naturas sensitivas; & hoc modo
 eius participant, & animalia sunt formaliter. Ex hoc ve-
 tat in eis denominatio specierum subiicibilium: Acci-
 quide: cum sit eis tributa ab intellectu: & ideo ut sunt spe-
 icibiles: non sunt animalia, sed subiecta. Eadem ratione
 oilia, secundum proprias naturas, participant essentiam
 lis, quod est genus eorum: propria autem natura prædi-
 n est, esse secundas intentiones, denominantes naturas
 les, ut primi prædicabilis, denominare naturam uniuers-
 multis speciebus: secundi prædicabilis, in multis diffe-
 numero in Quid, & sic de reliquis. Vnde hoc modo par-
 naturam uniuersalis, & essentialiter sunt uniuersalia: sed
 natio speciei subiicibilis, accidentaliter ea consequitur: &
 undum eam, non possunt esse uniuersales, sicut neque ho-
 o, ut sunt species subiicibiles, sunt animalia.

undum; Concedendum est antecedens, nempe speciem
 ibilem non esse singularem: sed neganda est consequen-
 sit uniuersalis: nam inter uniuersale, & singulare, datur
 : quod est subiectum commune: id est natura abstracta
 is negatiue: quia nulli singulari appropriata est, neque
 cit: sed solum genus: ad quod comparatur, & sub quo col-
 ut autem uniuersalis sit formaliter, necesse est ad indiui-
 paretur, & referatur.

Confirmationem respondeo, Speciem subiicibilem, compa-
 l hanc, & illam speciem subiicibilem, non esse secundum
 icibilem, sed solo nomine: quia non comparatur ad ge-
 illud respicit: verè autem prædicabilem, & uniuersalem;
 ynum in multis, & de multis: quare non probatur; quod,
 ibilis, secundum rem sit uniuersalis.

Etis in hac questione, tria intelliguntur. Primum: Quod
 ci respectu prædicabilitatis, & subiicibilitatis, secundus
 t primò speciei. Cuius ratio est, quia primū, quod habet
 est esse compositam ex genere & differentia: postquam
 mposita ex eis est; participatur ab indiuiduis: ergo primò
 ur naturam eius respectus ad genus quam ad indiuidua.
 adum, quod intelligitur, est, respectum prædicabilitatis
 rem in ea esse, respectu subiicibilitatis: & ideo nobilita-
 nominationem speciei, ab eo cōsequitur. Quod sic probò:

Prædicatum nobilius est subiecto, cum sit forma eius: ergo respectus prædicabilis, nobilior est respectu subiicibilis. Interdum tandem tertio, Speciem respectu subiicibilis, & prædicabile æquiuocum nomen esse. Probat: quia respectus subiicibilis & prædicabilitatis, sunt oppositi, & omnino diuersi; ita ut summe speciei, in nullo conueniant; ergo solum habent commune: quod proprium est æquiuocorum.

Q V Æ S T I O III.

An species possit conseruari in unico individuo, & genus in unica specie.

12 **V**T facilius intelligitur, atque soluatur quæstio, an Genus & Speciem tribus modis considerari possint. Primò, secundum entitatem Physicam, & realem. Secundò, Logicè, in quantum Genus est prædicabile de multis differentibus specie in quid: & Species de pluribus differentibus numero. Tertio, Metaphysicè, in quantum Genus, est totum potentiale, contrahibile per oppositas differentias aut pars speciei, eam componens differentia: & secundum considerationem physicam certum est, apud omnes Genus posse conseruari in vna specie: imò in vno solo individuo: atque etiam Speciem: & huius ratio manifesta est, quia tota entitas generis, & speciei, ut animalis, & hominis, conseruitur in quolibet individuo: ut in Petro, aut Ioanne.

Secundum Logicam etiam considerationem, est certum, Genus non conseruari in vna specie, nec Speciem in vno individuo. Probatur hoc, ex definitionibus vtriusque: nam Genus est prædicabile de multis speciebus: & Species de multis individuis: ergo vna que postulat plura, ad sui conseruationem, in quo æqualia sunt. Sed an Genus postulet plures Species, actu existètes, & Species plura individua: vel sufficiat eis vnum actu, dummodo plura sint potentia, ad sui conseruationem. De specie nemo dubitat; & non possit conseruari in vno individuo, si plura sint possibilis. Probat euidenti experiètia; quia Sol, & Luna, sunt Species Logice, non habet nisi vnum individuum actu existens, plura tamen possibilis: ergo hoc sufficit ad conseruationem Logice speciei.

13 De genere verò Logico, asserit Toletus, quæstione vnica eius capituli: *Non posse conseruari in vna specie actu existente: quia si plures sint possibilis: sed plures actu existètes postulare, ad sui conseruationem.* Probat i. testimonio Arist. 4. lib. Topicorum, c. 3. ita ait; *Dum autem omnis generis plures sint species: inspiciendum si non contingit alteram speciem esse dicti generis: nam si non est, manifestum, quoniam non erit Genus omnino.* Deinde ratione, quia Genus contrahitur ad Speciem per differentiam: sed differentia

speciem, nisi distinguendo illam ab aliis: ergo requirit
 plures species, actu existentes. Probatur consequentia: quia
 differentia non distinguit speciem ab aliis non existentibus, sed
 tantum quæ actu sunt.

Ita tamen sententia falsa est. Quod probatur hoc argumen-
 tum Logicum, est prædicabile de pluribus differentibus spe-
 cibus si actu non prædicetur, ut definitio eius ostendit, sed
 in vna tantum sit specie actu existente: sufficit alias esse
 species, ut sit prædicabile de pluribus: ergo cōseruabitur in vna,
 si sint possibles; & non requirit plures actu existentes: sed
 in ad considerationem Logicam, æqualis est ratio de ge-
 nere & specie: ita ut vtrumque postulet plura ad sui cōseruatio-
 nem actu existentia, sed vnum actu, & plura in potentia. Cir-
 ca considerationem Metaphysicam, primò certum est
 quod omnes de genere, ut est totum potentiale, quòd non possit
 cōseruari in vnica specie: nisi aliæ sint possibles. Et ratio est
 ista, quia ut est totum potentiale, essentialiter est contra-
 hibile per oppositas differentias, ad constitutionem diuersarum
 specierum: ergo plures saltem possibles postulat, ad sui cōser-
 uationem.

Secundò certum est, de eodem genere, ut est pars actualis spe-
 ciei, quòd possit cōseruari in vna specie, etiam si plures non sint
 species. Probatur hoc: quia ut est pars actualis speciei, solum
 requirit differentiam, cui actu coniungitur: ergo solum petit
 cōseruationem vnã speciem, quam cum ea componit.

In specie verò Metaphysica, non est ita certum: An in vno in-
 diuiduo cōseruari possit, vel plura postulet saltem possible. Sed
 sunt opiniones contrariæ. Primam tenet Onna, q. 2. huius
 2. affirmans Æqualia esse genus & speciem Metaphysi-
 ca: ut sicut genus postulat plures species, vnã actu, & aliam
 in potentia: ita species non potest cōseruari in vno indi-
 uiduo nisi non sint plura possible.

Probatur hoc argumento. Ideo genus non potest cōseruari in 14
 vnica specie, quia est contrahibile per oppositas differentias speci-
 e, hoc est, tales, quæ non possunt esse in eadem specie, ut ani-
 mal rationale, & irrationale: sed etiam species est contrahi-
 bile per differentias individuales oppositas: hoc est non poten-
 tialiter cōseruari eidem indiuiduo: ut homo, per differentias Petri, &
 Pauli: ergo sicut genus non potest cōseruari in vna specie, sic
 species non poterit cōseruari in vno indiuiduo. Sed hæc etiam
 sententia falsa probatur, hoc argumento Species Metaphysica, se-
 cundum essentiam, solum dicit quid compositum ex genere, &
 differentia: & per solum genus, & differentiam definitur: sed in
 vno indiuiduo, etiam si alia non sint possible, saluari potest

compositio ex genere, & differentia: ergo etiam saluabitur
conseruabitur species Metaphysica. Probatur minor: quia d
rentiæ individuales, extra genus, & differentiam sunt: ergo co
positio speciei ex genere, & differentia, non dependet essenti
ter ab illis: & ideo, non minus in vno individuo, quam in mu
conseruabitur: & ex consequenti species. Et confirmatur: q
probabile est, species Angelorum nec habere, nec posse hab
nisi vnicum individuum: & tamen nullus negat, quod sint v
species, compositæ ex genere, & differentia.

Nostri igitur sententia duo asserit. Primum, quod genus
species secundum Logicam considerationem æqualia sunt; ita
nec genus possit cōseruari in vna specie, nisi alia saltē sit possib
nec species in vno individuo, nisi alterū saltem sit possibile: n
trum tamen postulare plura actu existentia ad sui conseruatio

Secundum quod asserit, est, Genus, & speciem secundum co
siderationem Metaphysicam, non esse æqualia, sed genus vt
totum potentiale, non posse conseruari in vna specie, nisi alt
saltem sit possibilis: quamuis vt est pars speciei, in vna conf
uari possit: speciem verò conseruari posse in vno individuo, e
si aliud non sit possibile. Vtrumque autem probatum est iam,
refutatione aliarum opinionum.

15 Sed vt veritas secundi magis fiat manifesta, & argumentu
oppositum facilius soluatur, annotanda est: hanc esse differe
tiam inter genus & speciem, Metaphysicè consideratā: quod g
nus est totum potentiale, & imperfectum essentialiter; perfec
bile tamen per differentias específicas, tanquam per alios grad
perfectionis, essentialiter distinctos. Vt animal, dicit naturā se
sitiuam, essentialiter imperfectam; perfectibilem verò per rati
onale & irrationale; tanquam per diuersos gradus essentialis pe
fectionis. Vnde sequitur primò; Genus essentialiter esse contr
hibibile, per oppositas differentias; ad constitutionem diuersaru
specierum. Species verò, totum actuale, & perfectum est; ita
non possit vltiorem perfectionem essentialem suscipere, (lo
quimur autem de specie infima; quæ ita est species, vt non sit g
nus: (quare non est contrahibilis per differentias essentielles; qu
sunt gradus essentialis perfectionis: sed solum multiplicatur i
individuis, per differentias individuales: quæ non sunt essentia
les, sed omnino extra essentiam eius: accidentales enim sunt; ve
ad summum modi quidam substantiales. Secundo, sequitur; Spe
ciem non esse essentialiter contrahibilem per differentias indi
uiduales; sed sine tali contractione esse perfectam, & completam
essentialiter: & ideo siue per plures determinetur ad plura indi
uidua: vel per vnam tantū ad vnum: & siue aliæ sint possibiles, ve
non perfecta erit atque completa species, essentialiter in vno: non

nam in multis: & ideo in solo illo conseruabitur: quia de-
 tio per tales differentias, non est ei essentialis, sed vel
 ntalis, vel modalis, & omnino extra essentiam.

estimonium Arist. quod adduxit Toletus, respondeo; sen- 16
 stotelis esse; quod genus Logicum non possit conseruari,
 noscatur ab intellectu, in ordine ad plures species: quia
 per cōparationē ad plures sit ab intellectu: nec aliud esse
 quam ab eo cognosci: non tamen requirit plures existētes,
 rei; sed in vna conseruatur; si aliæ sint possibiles.

argum. eiusdem opinionis responderetur. Differentiam con-
 speciem, & distinguere eam ab aliis, existentibus quidem;
 sibilibus: nam cum distinctio specifica per differentias; sit
 alis; necessario dependet ab actuali existentia specierum.
 probatur euidenter, quia diuersæ species florum, non mi-
 nguuntur specie in hÿemē; quando actu non existunt,
 dum actu sunt: Bene ergo potest differentia constituere
 n, & distinguere eam ab aliis, etiam actu non existentibus,
 um possibilibus.

argumentum secundæ opinionis: quod de specie Metaphy-
 cedebat; ex annotata doctrina responsum est: Quæ sic est
 anda ad formam eius; vt dum dicitur genus non posse con-
 in vna specie, quia est contrahibile per differentias oppo-
 oncedendum sit antecedens: sed minor distinguenda: nam
 non est essentialiter cōtrahibilis per differentias indiui-
 sicut genus per specificas: sed determinatio ad indiuidua
 essentiam eius est: & ideo non minus in vno, quàm in
 potest conseruari essentialiter.

Q V Æ S T I O I V.

*definitio postrema speciei, illis speciebus conueniat, quæ vnura
 tantum indiuiduum habere possunt.*

Vlla reperitur natura specifica, de qua certum sit non posse 17
 habere plura indiuidua: sed de Angelis, & corporibus cœ-
 s, plures opinantur ita se habere, vt quælibet species, nec
 t, nec habere vllō modo possit plura: sed omnes Angelos
 distinctos esse, & non posse distingui solo numero, sicut
 n & Ioannem. Quæstio igitur hæc conditionalis est, & non
 ata; & sensus eius est: An supposito quod aliqua sint species;
 s repugnet habere plura indiuidua, eis conueniat vltima
 tio Porphyrij, quod sint prædicabiles de pluribus differen-
 specie in quid.

Ad priusquam probabiles opiniones circa eam proponamus,
 andum est illud, quod sine fundamento rationis quidam

asserunt: nempe his speciebus conuenire definitionem Porphyri per non repugnantiam. Quod ita declarant, vt quamuis non conueniat eis, prædicabiles esse de pluribus, in quantum tales species sunt, non multiplicabiles per plura indiuidua; tamen si considerentur sub communi ratione speciei, non repugnat eis, de multis prædicari: quia species, vt species, prædicabilis est de multis. Quod aperte falsum esse probatur. Primò, quia definitiones debent conuenire rebus positiuè, cum naturam positiuam earum explicent: sed non repugnantia solum est quædam negatio: ergo non sufficit, vt definitio eis conueniat. Secundò, quia si talis non repugnantia sufficeret, vt dicatur his speciebus conuenire, sequitur etiam conuenire cuilibet indiuiduo, vt Petro, aut Ioanni. Probatur consequentia: quia licet ei repugnet prædicari de multis, quantum est res singularis, tamen si consideretur sub ratione communi hominis, non repugnabit: cum homo sit prædicabilis de multis: ideo quodlibet indiuiduum erit species prædicabilis, quod absurdum est.

18 Hoc igitur refutato: Prima opinio est Caiet. 1. par. quæst. art. 9. in opusc. de ente, & essentia, cap. 5. & cap. præsentis, dubium 3. circa vltimam definitionem speciei, asserentis his speciebus verè conuenire. Quod vt declararet, distinguit duplicem potentiam in natura ad plura indiuidua, Physicam, & Logicam: Potentiam Physicam vocat realem, quam habet à parte rei, in quantum ex suis principiis potest multiplicari in pluribus indiuiduis, vt natura humana: Logicam verò, quam non habet, nisi vt nobis intelligitur: & quia nos intelligimus naturas spirituales Angelorum; per similitudinem specierum materialium, habentium plura indiuidua, & eas abstrahimus ab illo vno indiuiduo quod habent, sicut naturas materiales à multis, vt hominem à Petro, & Ioanne: hinc est, quòd non minus illis attribuamus nominationem prædicabilis de pluribus indiuiduis, quam his, quæ plura habent indiuidua.

Probatur hæc sententia sic explicata, auctoritate Aristotelis, qui in cap. de substantia duo asserit. Primum, secundas substantias esse genera, & species, vt homo, & anima: primas verò, indiuidua, vt Petrus & Ioannes. Secundum easdem secundas substantias esse prædicabiles de primis: sed naturæ Angelorum sunt genera, & species: vt spiritus est genus, Michaël & Gabriel sunt species: ergo sunt secundæ substantiæ, & consequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione: quia si species Michaelis non potest habere nisi illud vnicum indiuiduum Michaelis; sequitur differentiam specificam eius, & indiuidualem, eandem esse secundum rem, ratione tamen distinctam: vt specifica est à seipsa, vt est indi

alis : quia vt specifica, componit speciem simul cum ge-
 t individualis verò, determinat speciem iam compositam
 ndividuum. Quo supposito, poterit intellectus cōsidera-
 ram Michaëlis, vt compositam ex genere & differentia:
 ficam, non considerata eadem differentia, vt individuali:
 erit abstrahere naturam ab illo vno individuo: Sic autem
 ta, prædicari poterit de illo, non prædicatione idéntica:
 tione formali distinguitur ab individuo : nec prædicatio-
 ali, quia individuum inferius est respectu speciei : ergo
 atione superioris de inferiori: sed prædicatio superioris
 dicatio vniuersalis : ergo prædicabitur prædicatione vni-
 de singulari: eritque verè prædicabilis de multis, cui con-
 definitio speciei. Probarur consequentia : quia vniuersale,
 icabile conuertuntur. Hanc sententiam sequuntur Cante-
 2. parte huius cap. dub. 2. & Mercatus q. vnica, arg. 2.
 nda opinio est multorum modernorum, quòd his specie-
 n cōueniat vllò modo definitio Porphyrij. Et videtur mi-
 abiliior, & tenenda.

vt eam efficaciter probemus, vnum est notandum, nempe ¹⁹
 intelligere Deum & Angelos, per species, aut similitudi-
 um materialium, vt ex eis non formemus conceptus eis
 nantes, sed proprios: hoc est, qui eis solis cōueniant, & cum
 uertantur. Gratia exempli, per similitudinem rei corpo-
 intelligimus Deum, imperfectionem ab eo auferentes : &
 ncipientes de illo quòd corpore careat, & purus spiritus
 er naturam compositam ex genere, & differentia auferen-
 eò imperfectionem, compositionis, intelligimus esse sim-
 mum. Et eodem modo intelligimus angelicam naturã, per
 rerum corporearum, proprium concepum de ea forman-
 npe, quòd incorporea sit, & spiritualis: & per species natu-
 materialium, quæ in pluribus indiuiduis multiplicantur,
 gimus Angelos non posse multiplicari, secundum probabi-
 tentiam multorum. Et hæc doctrina vera est: Quia si non
 remus proprios, & veros conceptus de rebus spiritualibus:
 is imperfectos, & per alienas species rerum corporearum;
 è eas intelligeremus: quin multa eis attribueremus falsa,
 uræ earum repugnantia.

eadem igitur doctrina, probatur primò nostra sententia ²⁰
 Caiet. Quia licet intelligamus naturas spirituales per spe-
 rporum, non tamen iis attribuimus proprietates corpo-
 s repugnantes : sed potius eas remouentes ab illis, intelli-
 incorporeas esse, ergo supposito, quòd intelligamus non
 habere plura indiuidua, sicut habent corporeæ naturæ, per
 m species eas intelligimus: impossibile est, quòd eis tribuat

intellectus denominationes vniuersalium, aut prædicabilium

Et in hoc decipitur primò Caiet. quia putat ex eo, quòd species rerum materialium à nobis intelliguntur, denominari intellectu vniuersales, & prædicabiles de pluribus, quòd non verum, sicut nec verum est quòd intelligamus esse corporeas. Secundò, decipitur in sua illa diuisione potentia Physicæ & Logicæ: nam potentia Logica, fundamentum saltem remotum habere debet in natura etiam; vt à nobis intelligitur; vt vera sit, non ficta: sed nullum habet fundamentum in natura angelicâ etiam vt à nobis intelligitur, multiplicatio indiuiduorum; cù potius intelligamus ei repugnare: ergo nec habet potentia Physicam, nec Logicam; secundùm quàm possit denominari prædicabilis de multis.

Secundò probatur: Quia Deum intelligimus per species re materialium sicut Angelos; ergo si angelica natura vniuersalis est vt sic à nobis abstracta, & intellecta: Deus etiam erit vniuersalis & prædicabilis de multis: quòd patet esse falsum. Et si respòdeatur adhuc esse diuersam rationem de Deo, & Angelis: quia species angelica componitur ex genere & differentia: & ideo potest attribui intentio vniuersalitatis: Deo verò non potest attribui quia caret tali compositione. Solutio hæc nihil valet: quia species non attribuitur denominatio vniuersalis, aut prædicabilis: eo quòd componatur ex genere, & differentia: sed quia componatur ad plura indiuidua. Probatur hoc in speciebus subalternis quæ licet componantur ex genere, & differentia, non sunt species prædicabiles, sed tantùm subiicibiles: ergo licet species angelicâ componatur ex genere, & differentia: non ideo capax est denominationis vniuersalis, aut prædicabilis: sed repugnat ei: sicut multiplicitas indiuiduorum.

21 Ex quibus sequitur: Non omnem speciem subiicibilem esse prædicabilem (etiam si infima sit) sed posse esse subiicibilem, & non prædicabilem. Quòd euidentius est in speciebus subalternis: quæ non sunt prædicabiles, sed subiicibiles tantùm: in infimis quoque verum erit; si repugnet illis pluralitas indiuiduorum. Et ratio eadem est: quia ad speciem subiicibilem satis est quòd componatur ex genere & differentia: ad prædicabilem verò de multis requiritur necessariò multitudo indiuiduorum, actu existentium, aut possibilium.

Ad testimonium Arist. pro sententia Caietani adductum, respondent aliqui, negando: quòd naturæ Angelorum sint secundæ substantiæ: sed hoc contrarium est verbis eiusdem Arist. quòd ita probo: Quia Aristoteles asserit expressè, *Genera & species esse secundas substantias*: sed naturæ Angelorum sunt species compositæ ex genere, & differentia: ergo sunt secundæ substantiæ. Continent etiam prædicata superiora, & spiritalia accidentia sustentant

eo dicuntur eis substare : non minus quam species ma-
nec solum prout singulares sunt, aut primæ substantiæ:
n, vt sunt species : ergo negari non potest in doctrina
quod sint secundæ substantiæ.

concedendum est ergo, quod tales species sint secundæ sub-
negandū verò quod in eis non conueniat vniuersalis pro-
assignata ab Aristotele: nempe, quod de primis prædicen-
n hæc proprietas singulis speciebus applicanda est, iuxta
naturam: ita vt si plures habuerint primas substantias, de
s prædicentur : si vnā tantum, solum de illa: quod satis
ritatem vniuersalis locutionis, videlicet, proprium est
substantiis prædicari de primis.

concedendum est, quamlibet harum specierum ab- 12
esse à suo indiuiduo : negandum tamen, quod sic abstra-
t, ei attributi relatio rationis, per quam sit prædicabilis
is : nam idemet intellectus eam abstrahens, præsup-
repugnare plura indiuidua. Nec sequitur, Quod intel-
am abstrahat per species rerum materialium, quibus ab-
lias naturas, plura indiuidua habentes: ergo sicut has de-
t vniuersales, sic illas. Nam ex eo, quod per tales species
materialium eas intelligit, non format eundem conce-
rum, ac materialium rerum, sed diuersum, iuxta natu-
uscunque: ita vt has intelligat esse multiplicabiles in plu-
diuiduis, illas verò ad vnicum esse determinatas. De quo
mus, prædicari posse, non prædicatione identica, nec præ-
e superioris, sed æqualis, ad modum, quo differentia vlti-
licatur de sua specie. Et ratio huius est : quia supposito,
tura Michaëlis non potest habere plura indiuidua, solum
dinem ad vnā differentiam indiuidualem, etiam si ab-
rahatur: ideo nō magis coarctatur per illam: sed quomo-
que accipiatur, cum ea conuertitur. Talis autem prædica-
dem speciei de suo indiuiduo: licet similis sit prædicatio-
æ differentiæ, de sua specie, ratione æqualitatis, sed quia
tur in Quid, tanquam totum actuale, & completum, ad
m prædicabile potius reducenda est. Species igitur, qui-
gnat pluralitas indiuiduorum, subiicibiles tantum sunt:
conueniunt duæ definitiones assignatæ à Porphyrio : nam
Michaëlis, subiicitur suo generi proximo: quod est spiri-
etiam remoto, quod est substantia incorporea aut spiri-
sed non sunt species prædicabiles : ideo non conuenit eis
definitio.

QVÆSTIO V.

An species distinguatur à genere, per illas particulas sua definitioni prædicari de pluribus differentibus numero.

23 **Q**uestio hæc occasionem sumpsit ex Porphyrio : quia cap. de genere docuit *Speciem distingui à genere*: quia genus de pluribus differentibus specie prædicatur ; species verò de pluribus differentibus numero. Sed in præsentī capite, & etiã in ultimo huius libri concedit, *Genus etiam differētibus numero prædicari*: quia cum sit prædicatum superius respectu speciet, vt animal respectu hominis, necesse est prædicari, de quibuscumque prædicatur species. Quare non videtur excludi posse à definitione vltima speciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero* nec est alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio quia non distinguit secundum prædicabile à primo.

Est igitur prima opinio Alberti Magni tractatu de prædicabilibus ca. 1. afferentis, speciem distingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differētibus numero*) quia in hoc sensu intelliguntur à Porphyrio, vt species per seipsam, & immediatè prædicetur de indiuiduis: genus verò non per seipsum, aut immediatè: sed mediante specie. Et ratio huius sententiæ est: quia species per se componitur ex genere, & differentia: & ideo per se ipsam participat naturam generis: indiuidua verò non componuntur per se ex genere & differentia, sed solum participant naturam generis: quia participant naturam speciei, in qua continentur: ideo enim Petrus est animal; quia est indiuiduum speciei humanæ, compositæ ex natura sensitua, & rationali.

Hæc expositio probatur falsa duobus argumentis, Primò ; Genus prædicatur per seipsum, aut immediatè de indiuiduis: ergo per hoc non distinguitur ab eo species. Probatur antecedens: in his prædicationibus; hoc animal est animal, hoc viuens est viuens quæ verè sunt immediatè, & non solo nomine: nam prædicatum significat naturam sensitua in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam: sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari, nullum potest esse medium; ergo immediatè prædicatur genus de indiuiduis.

24 Secundò ; Quia indiuidua duobus modis considerari possunt. Primo, vt sunt à parte rei: & sic nullum est, quod non contineatur sub aliqua specie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur indiuidua specie: vt Petrus, & Ioannes, sub his nominibus. Alio modo, in quantum concipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris: non considerato gradu specifico: quem reuera participant, vt si Petrus consideretur sub

du naturæ sensitivæ, non considerato gradu rationali, participat ab specie humana, in qua acceptione significatur de huius animalis. Et individua hoc modo considerata, videntur generica: quia formaliter, & immediatè significat, & pariter naturam genericam. Vnde sequitur; quod licet de individuis specificis prædicetur genus media specie, de genericis tantum per seipsum, & immediatè prædicatur: quare dū prædicatur de individuis, hoc modo consideratis, nō distinguetur ab specie. Secunda opinio Avicenæ, concedens genus per seipsum, & immediatè prædicari de individuis asserit; illa verba definitionis, prædicatur de pluribus differentibus numero) cū duplici ratione intelligenda esse; vt per ea distinguatur species à genere nempe de his; quæ solo numero distincta sunt: & de his tantum non de aliis; quæ plusquam numero distinguuntur. Vnde genus non de individuis tantum, sed etiam de speciebus prædicatur, excluditur per illa verba, sic exposita, à definitione sui.

Hæc etiam sententia insufficientis est. Probatū primò: quia definitio debet conuenire definito positivè, & non tantum negationem; sic etiā debet illud distinguere ab aliis, per differentiam positivam, & non per solam negationem: quia sola negatio non potest esse differentia distinguens species: sed prædicari de individuis, & nō de aliis magis diuersis, est pura negatio: ergo non potest distinguere secundum prædicabile à primo.

Secundò; Si semel concedatur genus immediatè prædicari de individuis, sicut speciem; etiam si de speciebus prædicetur: nō ferretur non esse speciem: sed non esse solum speciem, sed etiam genus; cū definitio vtriusque ei conueniat: ergo non distinguuntur à specie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet; Nō distingui per illas materiales consideratas, sed formaliter: hoc est, sub tali modo prædicandi speciei proprio: quia species prædicatur de individuis, completè, hoc est, vt totum actuale, & completum, prædicans de tota essentia: genus verò prædicatur incompletè; quia per modum totius potentialis prædicatur, tamen solum prædicat partem: vt animal non prædicat totam naturam Petri, sed solum sensitivam, quæ pars illius est. Et hoc modo intelligitur: Porphyrius, dum distinguit speciem à genere, per prædicandum de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falsa probatur, argumento ad hominem, ex quo concedit, desumpto: nempe, genus prædicari per seipsum, & immediatè de individuis generis: vt animal de hoc, & illo animali. Quo supposito, sic argum. Animal prædicatur per se, & immediatè de hoc & illo animali: ergo natura sensitiva sumitur in his

his prædicationibus, vt immediatè participata ab eis, & non mediata aliqua specie: sed non sumitur genus vt totum potentiale, incompletum, atque contrahibile per differentias, nisi in quantum per illas descendit ad species; ergo nec prædicatur incompletè nisi de speciebus, aut de indiuiduis eius mediantibus: ideo impossibile est, immediatè prædicari de indiuiduis, & prædicari incompletè. Quare, nec potest distingui ab specie, per modum prædicandi incompletum de indiuiduis.

27 His sententiis refutatis, duabus conclusionibus explicatur nostra. Prima est, Genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum & immediatè tanquam genus, sed per modum speciei: & ideo tales prædicationes, non ad primum, sed ad secundum prædicabile pertinent. Hæc conclusio primò explicanda est, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo: Genus non prædicatur per seipsum aut immediatè: nisi de indiuiduis genericis: vt animal de hoc & illo animali; & in his prædicationibus significatur natura generica, vt immediatè participata ab indiuiduis; & non mediata aliqua specie: quare non consideratur vt contrahibilis per differentias essentielles: & ideo nec vt imperfecta, & incòpleta, sed vt completa ex genere, & differentia immediatè determinata ad indiuidua, per differentias indiuiduales proprias, & nõ alterius naturæ inferioris: quæ propria sunt infimæ speciei: vnde in eisdem prædicationibus immediatis formaliter sumitur, per modum infimæ speciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur; sed tanquam species, & prædicatione speciei.

28 Sic autem explicata conclusio probatur duplici argumento. Primò: Cùm genus prædicatur immediatè de indiuiduis generis, concipitur natura generica, vt immediatè participata ab eisdem indiuiduis: ergo vt immediatè contracta per differentias indiuiduales sibi proprias: sed immediatè contrahi per differentias indiuiduales, conuenit speciei, & non generi, vt genus est: ergo in his prædicationibus, non habet modum generis; sed speciei. Probatur minor: quia genus vt genus, non contrahitur immediatè per differentias indiuiduales, sed específicas: ergo dum formaliter concipitur in eisdem prædicationibus, tanquam contractum immediatè per differentias indiuiduales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus; sed per modum speciei.

Secundò: Id quod concipitur tanquam immediatè contractum, per differentias indiuiduales concipitur; vt quid iam completum in sua natura: sed animal in hac prædicatione, Hoc animal est animal, consideratur, vt immediatè contractum, per differentias indiuiduales eiusdem naturæ sensitivæ; ergo significatur vt quid completum in sua natura; composita ex genere, & differentias: nempe ex viuente, & sensibili: & ideo non vt incom

etum, neque ut genus, sed per modum speciei.
 ada conclusio: Genus ut genus non prædicatur de indi-
 er seipsum, sed per speciem. Hæc satis est manifesta, sup-
 præcedenti: nam si genus non prædicatur immediatè de
 nis, tanquam genus, sed per modum speciei, sequitur, quòd
 prædicatur de illis tanquam genus, non per seipsum, & im-
 prædicatur, sed per speciem, & diuerso etiam modo, at-
 cies: quia per modum totius potentialis, & contrahibilis,
 prædicant partem essentiæ, cum tamè species prædicetur,
 m completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur,
 esse exclusum à Porphyrio genus à definitione speciei, per
 ticular: *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero;*
 o intellectas, ut per se, & non per aliud prædicetur species
 iduis; atque etiam completè; cum tamen neutrum con-
 possit generi, ut genus est.

rmã arg. primæ opinionis respondeo: Solam speciem cõ-²⁹
 r se ex genere, & differentia: & ideo solam speciem per se
 are naturam generis, ut genus est: indiuidua verò media
 ed eadè natura generica, ut consideratur immediatè con-
 d propria indiuidua, immediatè etiam participatur ab eis:
 nē sub ratione generis; sed speciei, cui cõuenit immediatè
 i per differentias indiuiduales. Talia autem indiuidua ita
 rata, non existunt à parte rei, sed formaliter accipiuntur
 lectu, sub gradu naturæ superioris, & generica.

QVÆSTIO VI.

*ut una ratio communis, atque realis, indiuiduorum, qua de-
 finiatur per secundam definitionem indiuidui.*

indiuiduo agit Porphyrius cap. præsentis, quia est terminus
 lationis speciei, per quem definita est species vltima defi-
 : & ideo ex eius notitia dependet notitia speciei. Sed du-
 finitione definiuit indiuiduum. Prima, *In quantum est præ-*
de uno, per terminos secunda intentionis: & propterea se-
 ntentionaliter intelligitur talis definitio ab expositori-
 undam verò tradidit, per proprietates reales, dicens, *In-*
m esse, cuius collectio proprietatem qua in uno sunt, in alio
non possunt: quare hæc est veluti fundamentum primæ, &
 us est à nobis examinanda, quàm illa. Et quia definitio
 que explicare debet aliquam rationem communem om-
 uæ sub definitio continentur, ut definitio hominis, ratio-
 minis communem omnibus hominibus; quærit titulus
 nis, An per hanc definitionem Indiuidui, definiatur aliqua
 alis communis omnibus indiuiduis.

Et

30 Et est prima opinio Soti, quæstione vnica huius capituli, in solutione ad secundum, asserentis, Nihil dari reale, quod omnibus indiuiduis sit commune, & per hanc definitionem explicetur: definitum Formale, & vt Quo, esse secundum intentionem indiuidui; Materiale verò, & vt Quod reale Indiuiduum non secundum esse reale commune omnibus, sed vt denominatur à secunda intentione, sicut in definitione generis diximus, definiri naturam genericam, prout denominatur à secunda intentione.

Habet autem hæc opinio duo argumenta, quibus probatur nihil dari reale commune omnibus indiuiduis, quod definitum possit. Primum, Quia indiuidua duo habent: Vnum est participatio naturæ specificæ, sub qua vniuocè conueniunt, vt Petrus, Ioannes, in eo, quod vterque est homo. sed communis hæc ratio, specifica est, & non indiuidualis: quare non potest esse definitum huius definitionis, sed per definitionem potius speciei explicatur. Alterum quod habent, est differentia indiuidualis, propria atque distincta per quam contrahitur natura specifica, & singularis, & per hanc differentiam constituuntur in ratione singularium, aut indiuiduorum, & distinguuntur inter se. Gratia exempli, Petrus habet naturam humanam, per quam est homo, conuenit cum Ioanne, & differentiam indiuidualem, per quam est talis homo singularis, & distinguitur à Ioanne, & sub prima ratione, certum est non definiri, quia sub ea consideratus, non est singularis, sed sub secunda. Sed sub ratione singularium, non possunt conuenire indiuidua: ergo nihil reale datur eis commune quod definiatur. Minorem sic probo: differentia indiuiduales sunt primò diuersæ; & per quas vltimò distinguuntur indiuidua: ergo ratione illarum non possunt conuenire: quare nihil reale commune habere possunt, quod definiatur, sicut in quantum diuersæ sunt, non possunt conuenire.

31 Secundum; Singularia vt distincta sunt, propriis, ac diuersis nominibus significantur, vt Petrus, & Ioannes: ergo sub propria, & vltima ratione singularitatis non conueniunt. Probatur consequentia: quia si sub ea conuenirent, per alias differentias indiuiduales deberent distingui, quarum ratione conuenire etiam possent, si ratione earum, quas modò habent, conueniunt: & tunc per alias differentias distinguerentur, dareturque processus in infinitum.

Et confirmari potest arg. hoc modo: Si indiuidua vt indiuidua sunt realia, habent conuenientiam vniuocam abstractam. Petro, & Ioanne, ac cæteris: sequitur species etiam reales atomas, vt distinctas, habere conuenientiam realem vniuocam: ita vt ab homine & equo non solum vt conueniunt in animali, sed etiam, vt sunt species distinctæ per rationale, & irrationale, possunt abstrah

vnus conceptus realis eis communis, & vniuocus: quod
e falsum.

da opinio affirmat; Dari aliquid reale commune, & vni-
ndiuiduis, quod per hanc definitionem Porphyrij defi-
hæc est D. Th. 1. par. q. 30. art. 4. Caie. cap. præf. & 1. par.
art. 1. & Canteri in expositione huius definitionis, & ca-
bstantia, in expositione definitionis primæ substantiæ,
quuntur plures moderni. Et mihi videtur probabilior.

uo sunt probanda, aduersus primam opinionem, vt ma-
abilitas secundæ constet. Primum est, quod non defini-
nda intentio, vel natura indiuidui vt ab ea denominatur.
m, quod definiatur aliquid reale.

tur primum, Quia omnia verba in definitione posita, si-
e proprietates reales indiuidui, per quarum collectionem
itur vnum ab altero: nam licet in multis conuenire pos-
en quodlibet habet aliquam sibi propriam, diuersam à
aliorum: vnde collectio, quæ ex communibus, & propria
distincta est in singulis, & per illam distinguuntur: ergo
o, per quam definitur indiuiduum, constat ex proprietati-
ibus, vt reales sunt, & non vt denominatur à secunda in-
e. Probatur consequentia: quia indiuiduum constituitur
rietates reales, ante operationem intellectus: ergo sine
ine ad secundam intentionem.

tur secundum, duplici ratione. Primò: Definitio hæc,
is est omnibus indiuiduis substantiæ, quæ per eam defi-
ergo aliquid commune definitur per eam, non sola vox:
niuocum esset, quod definiretur; vt canis, quod constat
e definiri: ergo definitur aliquid commune, per vocem,
tum, vt reale: vt probatum est; nempe, ratio indiuidua-
ealis in concreto.

do: A quacunque cõuenientia reali vniuoca, abstrahi po-
ceptus realis vniuocus: sed indiuidua conueniunt vniuoc-
do particulari essendi: ergo talis modus abstrahi potest
e in eo æqualiter conueniunt, poterunt definiri. Probatur
quia æquæ conuenit Petro, & Ioanni, modus particularis
per quem determinatur natura humana, vt sit singularis
ue. Hoc autem commune definitur, & confirmari potest
do: Syllogismus iste constituitur in Darij: Omne indi-
est incommunicabile: Petrus est indiuiduum: ergo est in-
nicabilis: sed si nihil commune datur indiuiduis, sequi-
viciosum: ergo dicendum est, aliquid reale commune eis
obatur minor: quia medium erit æquiuocum, nempe indi-
nihil commune indiuiduis significans præter vocem.

olutione argumentorum notandum est: Tribus modis

Log.

I

confi

32

33

34 considerari posse indiuidua. Primo ; in quantum conueniunt natura specifica: vt Petrus, & Ioannes, in natura humana : rationis cuius conuenientia, quilibet vocatur homo ; & conceptus non est indiuiduorum, vt indiuidua sunt ; sed conceptus speciei. Secundo modo considerantur, vt sunt particulares: ac determinati homines ; per proprias differentias indiuiduales: & iste conceptus, non est naturæ, sed indiuiduationis. Quem adhuc dupliciter consideramus. Primo, vt talis indiuidui est, nomine particulari, & proprio significati, Petri, aut Ioannis. Secundo ; vt est rei singularis, & indiuiduæ : non determinando hanc differentiam indiuidualem, Petri aut Ioannis ; sed differentiam indiuidualem vt sic: abstrahendo à determinatis, Petri & Ioannis : & secundam primam considerationem, nihil commune habere possunt: in secunda verò, communis est eis conceptus indiuidui, vt sic ; quem significatur differentia indiuidualis : & non aliqua determinata, & in concreto indiuiduum sub ratione indiuidui : non determinando hoc, vel illud.

35 Vnde sequitur : Conceptum communem, quem indiuidua habere dicimus, non esse conceptum rei, aut naturæ: sed conceptum modi determinantis naturam: & sub tali conceptu defini in indiuiduum in hac definitione.

Ad primum arg. Concessa maiori, negatur minor: quod indiuidua, vt indiuidua sunt, nihil commune habere possunt: nam licet differentia indiuiduales sint primo diuersæ: & vt tales nihil propriis rationibus commune habere possunt: tamen in officio conueniunt; nempe, in determinando naturam specificam ad particularem modum essendi: quod est constituere eam in indiuiduo: licet quælibet secundum propriam rationem: constituat indiuiduum determinatum ac diuersum.

Ad secundum respondetur. Distinguendo consequens: nempe singularia sub vltima ratione singularitatis, non conuenire. Nam propria singularitates Petri, & Ioannis, duobus modis considerari possunt. Primo vt singularitates sunt. Secundo, vt tales singularitates. Et si primo modo considerentur, conueniunt: quod commune est eis officium singularizandi naturam: si verò secundo modo, conuenire non possunt. Nec datur processus in infinitum: quia sub illa ratione communi, considerata indiuidua, non distinguuntur per alias differentias indiuiduales; sed per easdem consideratas sub vltima ratione particulari, ac determinatâ: quibus hoc modo sumptis, nihil commune datur; & ideo nec est necessarium, per alias differentias distinguere.

36 Et quod de indiuidualibus differentiis dicimus, de specificis intelligendū est: quæ licet secundum proprias rationes, non conueniant in aliquo; sed sint primo diuersæ: vt rationale, & hinc
nibile

men in officio diuidendi genus, & constituendi speciem; ut. Quam conuenientiam definiuit Porphyrius, cap. 1. de differentiis, dicens: *Differentia est, qua diuidit genus, & constituuntur, etiam est modalis: quia non est ratione differentiarum; sed solum ratione officij constituendi speciei. Et conuenientia hæc specierum: ut per differentias constituantur, etiam est modalis: quia non est ratione differentiarum; sed solum ratione officij constituendi speciei. Et conuenientia hæc specierum: ut per differentias constituantur, etiam est modalis: quia non est ratione differentiarum; sed solum ratione officij constituendi speciei.* Et conuenientia hæc specierum: ut per differentias constituantur, etiam est modalis: quia non est ratione differentiarum; sed solum ratione officij constituendi speciei. Et conuenientia hæc specierum: ut per differentias constituantur, etiam est modalis: quia non est ratione differentiarum; sed solum ratione officij constituendi speciei.

QVÆSTIO VII.

secunda intentio Individui, per primam definitionem Individui definita, sit vna.

Questio hæc præsupponit vnum: & quærit alterum. Illud 37
quod præsupponit est: quòd secunda intentio Individui, in
communi considerata, hoc est abstracta ab hac, & illa secunda in-
tentio Individui, denominante Petrum, & Ioannem, prædica-
bile sit definitum primæ definitionis individui: nempe,
Individuum est, quod de vno prædicatur. Quærit verò, An sit vna:
quæ habeat vnâ rationem communem, & vniuocam, re-
spectu secundarum intentionum, denominantium particularia
Individui.

Ad hoc quod præsupponit, videtur falsum, ut probant hæc
verba: Secunda intentio Individui, in communi considera-
ta, prædicatur de hac & illa secunda intentione Individui, deno-
minante Petrum & Ioannem: ergo est prædicabilis de multis: sed
asserit, Individuum esse prædicabile de vno: ergo non
potest conuenire: sed potius conueniet ei definitio speciei:
quæ dicitur de pluribus differentibus numero in Quid.

Adò: Probatur quòd non sit vna: ex quo etiam colligitur,
quòd non sit definitum: quia definitum vnum debet esse: hoc est
vniuocum, respectu omnium, quibus definitio conuenit: sed

non omne indiuiduum prædicatur de vno: sed quædam de pluribus: ergo secunda intentio Indiuidui, quæ est eis ratio prædicandi: non habebit vnã rationem communem vniuocam, respectu omnium. Consequentiã euidens est: quia ab eo, quod prædicatur de vno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, non potest abstrahi ratio communis prædicandi de vno, cui conuenit definitio hæc. Probatũr item antecedens: quia Indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus vniuocè, vt de Petro & Ioanne: & Indiuiduum ex demonstratione; vt hoc album, prædicatur de eisdem: ergo quædam secunda intentio Indiuidui erit ratio prædicandi de vno, alia verò ratio prædicandi de multis.

38 Pro solutionibus huius quæstionis notandum est, quòd si in definitione generis diximus, duplex esse definitum, *Quod* & *Quo*: Definitum *Quod*, esse naturam genericam, vt denominatur à secunda intentione generis; & definitum, *Quo*, eandem secundam intentionem, vt denominantem naturam: & ex vtroque sic ordinato, fieri vnum totale, atque completum. Præterea tam definitum *Quod*: quam definitum *Quo*, duplex esse: Adequatum, & Proximum: & Inadequatum, atque Remotum: ita definitum *Quod*, si natura generica, in communi sumpta, sit definitum adequatum & proximum: remotum verò, & inadequatum, quæcunque natura generica particularis, vt animal, vel color: & definitum, *Quo*, si natura generica, in communi sumpta, sit definitum adequatum & proximum, esse secundam intentionem generis in communi sumptam: inadequatum verò, & remotum particularem secundam intentionem denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum est modò; Definitum, *Quod* proximum, & adequatum, esse naturam Indiuidui in communi acceptam, vt denominatur à secunda intentione, prædicabilis de vno; inadequatum, & remotum, esse quodlibet Indiuiduum in particulari. Et definitum *Quo*, adequatum, & proximum; esse secundam intentionem Indiuidui, in communi sumptam, vt est ratio denominans Indiuiduum in communi prædicabile de vno: remotum verò, & inadequatum; quæcunque intentionem indiuidui, denominantem Petrum, & Ioannem prædicabilem de vno. Et ex vtroque definito, *Quo*, & *Quod*, ordinato ad alterum, fit vnum completum, & adequatum; quod per definitionem explicatur: quæ definitio conuenit, vt *Quod* naturæ indiuidui; vt denominatæ à secunda intentione, prædicabili de vno: & secundæ intentioni, vt denominanti eandem naturam.

39 Ex quibus colligitur vnica conclusio: per quam respondemus quæstioni: & est talis: Secunda intentio Indiuidui in communi accepta, vt est ratio denominans naturam indiuidui, etiam in communi acceptam, est vnã, atque vniuoca: & est etiã definitum
form

ius definitionis, sicut natura indiuidui denominata, est definitum materiale. Probatur vtrumque hac ratione: Intentio Indiuidui, æqualiter denominat quodlibet Individuabile de vno: & natura Indiuidui, in communi est denominata ab ea: ergo vtraque est vniuoca; & suo finitum huius definitionis.

In solutione primi argumenti, notandum est; Secundam intentionem Indiuidui in communi, dupliciter posse considerari vt Quod: & prima consideratio formalis est: quia consistit in forma denominans naturam indiuidui, prædicabilem secundam verò, materialis: quia consideratur tanquam id, prædicatur de multis, secundis intentionibus Indiuiduorum. Secundum primam considerationem tantum, pertinet ad prædefinitionem; vt formale definitum eius: secundum aliam prædicabile speciei pertinet, quia prædicatur de pluribus Individuis numero, in Quid: pertinet quidem, non proprie, sed è, & improprie: quia sicut indiuiduum quodcunque, non prædicatur prædicatione propria, pertinente ad artem, & scientiam, impropriissima, & quæ vocatur identica, & naturalis: ita intentio indiuidui, tanquam incompletum quid, & improprie prædicatur de hac & illa secunda intentione Indiuidui: solum per quandam similitudinem denominatur à secunda intentione speciei; sicut naturæ completæ, denominantur proprium. verò procedit de secunda intentione Indiuidui materialiter considerata, & ideo nihil probat contra nostram conclusionem.

Secundam respondeo, quòd per hanc definitionem non de quodlibet Indiuiduum, sed proprium, ac determinatum; de vno prædicatur, hoc est de seipso, prædicatione idetica: nec definitum formale est, nisi secunda intentio propria; quæ est ratio prædicandi de vno. De indiuiduo verò prædicantur quidam, non definiuntur hac definitione, quia est complexum vt quidam homo. Alij verò dicunt, non definiuntur: quia nomen determinatum significat; sed vagum quid, quod ad singularia eiusdem naturæ se extendit, nullum determinando. Sed hoc est falsum. Primum quidem; quia Quidam, vel aliquis, nomen sunt; non significantia rem distinctam à nomine, significatur; sed particularem modum essendi; qui est indifferentia, à qua denominatur: res autem determinata est, vna, & eadem est: ergo Indiuiduum vagum; aut ex ratione, res simplex est; & nomen, quo significatur, incomplexum; quamuis voce videatur complexum; vt quidam homo significat naturam humanam singularizatam; non significantia rationes singularium, per quas distinguitur in diuersis

indiuuiduis. Hanc verò rem, determinatam esse, aut determinatum conceptum, manifestum est quamuis non determinet quod indiuuiduū, de quo verificetur in propositione: sed sufficit vno, aut altero verificari. Ex quo patet, falsum esse secundum Quare dicendum est Indiuuiduum vagum, non esse propriè diuuiduum cum de multis prædicetur: & ideo non pertinere præsentem definitionem.

Si autem aliquis obiiciat, aduersus hanc definitionem Indiuuidui: illud quod asserit Arist. in prædicamento substantiæ, nempe *A prima substantia, nulla est prædicatio*; quod est idem, ac si dicatur ab Indiuuiduo nulla est prædicatio: cum indiuuiduum, & prima substantia, idem sint: vnde ex eo videtur sequi, Indiuuiduum non modo prædicari: consequenter nec de vno; vt in definitione dicitur. Respondetur; duplicem esse prædicationem: Vnam propriam & doctrinalem; cuius prædicatum aliquo modo diuersum est subiecto: Alteram impropriam, & non aptam ad doctrinam, scientiam, sed quasi naturalem: in qua idem est prædicatum subiectum: dum ergo Arist. asseruit; *A prima substantia, verum indiuuiduo, nullam dari prædicationem*; de doctrinali loquitur, & naturalem seu identicam non excludit, de qua intelligitur hæc definitio Porphyrij: *Indiuuiduum est, quod de vno solo prædicatur*

CAPVT IV.

De Differentia.

TEXTVS PORPHYR.

Differētia verò, & cōmuniter, & propriè, & propriissimè, dicitur, & Breuis expositio textus.

I Ntentum Porphyrij in præsenii capite, est explicare naturam tertij prædicabilis, quod est Differentia. Diuiditur autem conceptus in duas partes; in quarum prima diuidit Differentiam quæ diuisionis. In secunda, eam definit quinque aliis definitionibus.

Prima diuisio est, Differentia vna est Communis; alia Propriè & alia Propriissima Communis differentia est, illa; qua aliqua differunt accidente communi; vt albedo Petri, est differentia communis, qua differt Petrus albus, à Ioanne nigro. Differentia propriè est, qua differunt aliqua accidenti inseparabili; vt albedo cygni; per quam differt à coruo. Propriissima tandem differentia vocatur illa; per quam distinguuntur aliqua specie; vt rationalitas per quod differt homo à leone.

Secunda diuisio differentiæ est; secundum officium proprium eius, quod est diuersum facere; & sic se habet. Differentia qua

quæ facit diuersum per se, vt essentialis : alia quæ facit per accidens : vt accidentalis. Hæc diuisio, non est vniuersalis, quam præcedens; quamuis duo tantum membra sub membro eius secundo continentur duo membra nempe differentia communis & propria.

Diuisio diuiditur etiam Differentia, secundum totalitatem, in Separabilem, & Inseparabilem : ita vt in primo membro, comprehendatur differentia communis, & in secundo differentia separabilis est, qua differunt aliqua comparabili, vt albedo parietis : inseparabilis verò qua differunt inseparabiliter ; vt rationalitate, aut risibilitate.

Diuisio est Differentiæ inseparabilis, in Inseparabilem rationalem : & Inseparabilem per accidens, vt albedo cymini vniuersalis, quam præcedentes : quia subdiuisio in membra, tertiæ diuisionis; nempe differentia inseparabilis duo tantum membra continet primæ, videlicet propriam differentiam, & propriissimam.

Diuisio est: Differentia vna est; quæ diuidit genus; alia, constituit speciem : Exemplum ponit in animali; cuius differentia constitutiua est sensitium ; diuisiua verò rationale. Et hæc minus comprehendit, quam præcedens ; cum sit subiectum vniuersalius membri eius, nempe differentia inseparabilis : potestque vtrumque membrum eius conuenire eidem differentia, non tamen eadem ratione; nec respectu eiusdem ; secundum : quia vtrumque officium exercere potest; vt rationale, differentia diuisiua animalis ; & constitutiua hominis.

In secunda parte cap. definit Differentiam quinque definitio-
narum prima talis est : *Differentia est, qua species excedit genus* homo excedit animal: quia propter naturam sensitiuam continet rationalem; non contentam actu in eodem anima-
verò differentiam asserit habere speciem; non à se, nec ex se, sed ab ipso genere, in cuius potestate continetur, & ab ipso inducitur de potentia eius, & tribuitur speciei, vt ex ea in genere componatur.

Secunda definitio talis est: *Differentia est, qua prædicatur de pluribus specie, in Quale quid.* Probat Porphyrius Differentiam prædicari in Quale quid: quia ad quæstionem factam de Quæstione Quid: propriè respondemus per Genus ; ad quæstionem factam per Quale ; non minus propriè per Differentiam si inquiratur, Quid est homo propriè respondemus esse animalis : si verò Quale animal, non minus propriè dicimus, esse animalis : ergo Genus prædicatur in Quid, sed Differentia in Quale non quidem absolute : quia non est qualitas accidentalis, sed essentialis speciei: & ideo prædicatur in Quale ; addito;

quid; ut denotetur prædicari in Quale essenziale.

Tertia definitio est: *Differentia separat ea, quæ sub eodem genere conueniunt; ut rationale, separat hominem à leone; cum quo conueniunt in animali.*

Quarta definitio: *Differentia est, quæ differunt à se singula, per rationale differt homo à leone. Differentia enim constituit Speciem, & ab aliis separat eam.*

Ultima definitio, magis propria videtur, quàm præcedentes, quia explicat potissimum actum eius. Ait enim: *Differentia confertur ad substantiam rei, & est pars essentia ac definitionis eius.* Vtrumque habet rationale: confert enim, hoc est, iuuat per se, ad substantiam hominis, & cum eum componat cum animali, est vera pars essentia ipsius: & ultima quidem, ut per hoc distinguatur à Genere. Per has quinque definitiones, solum definit Porphyrius. Differentiam propriissimam, quia hæc sola est essentialis, & sola etiam pertinet ad tertium prædicabile.

QVÆSTIO I.

Utrum prima diuisio Differentia in Communem, Propriam & Propriissimam, sit sufficiens.

DVobis modis intelligi potest, Insufficientem esse aliquam Diuisionem: vel quia aliquod membrum ei deficit: aut quia aliud continet superfluum. Vtroque autem modo insufficientes probatur hæc diuisio Differentia. Et primò, quòd aliqua membrum contineat, quæ non continentur sub diuiso, hoc arg. Diuisum huius diuisionis est tertium prædicabile: sed Differentia communis & propria, non pertinent ad tertium prædicabile, sed ad quintum ergo non continentur sub diuiso. Probatur minor: quia Differentia communis, & propria, sunt accidens separabile, & inseparabile: sed hæc pertinent ad quintum prædicabile, ut notum est: ergo non possunt pertinere ad hanc diuisionem.

Quòd verò alia membra ei desint, duobus aliis argumentis probatur. Primò, quia Differentia indiuidualis, per quam differunt vnum Indiuiduum ab altero, non est communis, nec propria, cum non sit accidens, nec est propriissima: ergo non continetur sub aliquo membro diuisionis, sed aliud pro illa addendum est. Probatur non esse propriissimam: quia *Differentia propriissima est specifica; ut docet expressè Porphyrius in eadem diuisione: sed indiuidualis non est specifica, ut notum est: ergo nec est propriissima Differentia.*

Secundò: Propriae passionis specierum, ut risibilitas, faciunt differre easdem species, accidenti inseparabili: & tamen non sunt differentia propria; ergo nec pertinent ad hanc diuisionem. Con-

sequentia

evidens est: quia non possunt ad duo alia membra per-
 nec sint accidentia separabilia, nec Differentiæ speci-
 probatur minor: quia Differentiæ propriæ, vt Porphy-
 in explicatione quartæ diuisionis, suscipiūt magis, &
 quod constat conuenire propriis passionibus specierum.
 dum tamen est, Diuisionem hanc sufficientē esse: Quod
 n probatur autoritate Porphirij, & expositorum om-
 hac ratione: Sufficiens Diuisio est illa, cui nullum mem-
 st, nec aliquid habet, quod non contineatur sub diuiso:
 est hæc, ergo sufficiens. Minor probabitur, ex solutione
 d primum quo probabatur communem & propriam dif-
 n, non pertinere ad hanc diuisionem: distinguenda est
 am Differentia Communis, & Propria, dupliciter consi-
 sunt. Primò, vt sunt accidentia quædam: & hoc modo
 ut ad quartum, vel quintum prædicabile. Secundò, vt fa-
 ferre vnum ab altero accidenti separabili, aut insepara-
 hoc modo pertinent ad hanc Diuisionem: cuius diuisum
 tertium prædicabile; sed quid vniuersalius; nempe Diffe-
 cundum communem rationem, ad essentialem, & acci-
 n; sed tertium prædicabile, sola propriissima constituit.
 verò explicantur, vt ex earum rationibus magis manife-
 Differentia propriissima; vnde non pertinent ad duo præ-
 sed ad vnum tantum: quamuis in hoc tertio adducan-
 ciliorem eius intelligentiam.

differentiam indiuidualem, de qua procedit primum
 tum alterius partis moderni quidam asserunt, Essentialia-
 quia indiuiduum non potest sine illa esse, nec intelli-
 erum est: erit propriissima differentia. Sed probatur fal-
 argumento: Essentialia, ea solū appellantur: quæ præ-
 unt, ex aliquo gradu ipsius essentiæ desumpta, vt rationa-
 adu rationalitatis: & sensitium, ex gradu sentiendi: sed
 tia indiuidualis, non accipitur ex aliquo gradu essentiæ:
 n est essentialis. Probatur minor: quia vltimus gradus es-
 ut naturæ, est Differentia vltima: per quam constituitur
 species, sed Differentia indiuidualis determinat vltimam
 iam constitutam, per vltimam Differentiam: ergo non
 se essentialis, sed extra essentiam indiuidui.

tenendum est, Modum potius substantialem esse, extra
 n, aut naturam: quam determinat, atque constituit sin-
 , aut indiuiduam: & ideo non est Differentia propriissi-
 propter similitudinem, quam habet cum differentiæ speci-
 ducitur ad propriissimam Differentiam. Quod verò sine
 possit esse, nec intelliigi indiuiduum: non probat esse
 em: sed solū esse modum intrinsecum: naturam vel
 I s essentialiam

essentiam determinantem; nam in relatiuis, notum est non posse vnum esse, nec intelligi, sine alio: vt patrem sine filio; & tamen vnum, non est de essentia alterius.

Circa proprietates denique specierum, est prima opinio Soti Mercati, & Canteri, in expositione textus: afferentium, non pertinere ad hanc diuisionem. Quod etiam videtur tenere Toletus in explicatione huius diuisionis. Et ratio eorum est: quia Porphyrius loquens, de Differentia propria; semper ponit exempla in proprietatibus Individuorum: quibus indiuidua differunt, accidenti inseparabili. Et in quarta diuisione, vocat Differentias proprias, Inseparabiles per accidens: quod non conuenit propriis passionibus specierum: quæ potius sunt inseparabiles per se.

Alij verò affirmant, proprias passiones specierum, reducendas esse ad Differentiam propriissimam: quia Porphyrius in 4. diuis. posuit exemplum Differentiarum inseparabilium, per se (quas constat esse propriissimas in propriis passionibus; vt in capacitate disciplinæ: ergo sentit esse differentias propriissimas.

Communis tamen sententia, & vera duo asserit: Primum, passiones specierum propriè pertinere ad hanc Diuisionem aduersus primam sententiam. Secundum Non, esse differentias propriissimas, sed proprias: & ideo in secundo membro diuisionis collocari, aduersus secundam. Probatur primò hoc argum. Proprietates indiuiduorum, ideo sunt differentia propria: quia faciunt differre indiuidua, accidenti inseparabili: sed proprietates specierum faciunt differre easdem species accidenti inseparabili: ergo sunt differentia propria.

7 Probatur secundò: quod non sint propriissimæ, testimonio Porph. & ratione. Porphyrius enim in secunda Diuisione ita ait: *Vniuersaliter ergo, omnis differentia addita alicui, alteratum facit: sed hæc quidem quæ communiter, & propriè sunt alteratum, faciunt quæ vero propriissimè, aliud.* Sed propria passio speciei, facit alteratum & non aliud: ergo ex mente Porphyrij, non est Differentia propriissima; sed propria. Probatur primum, quia alteratum, est accidentaliter diuersum, cum alteratio sit motus circa Qualitatem; sed propria passio speciei, est verum accidens, & vera qualitas: vt risibilitas: ergo facit alteratum. Probatur secundum: quia illud est aliud ab altero, quod differt ab eo essentia, aut natura: sed propriij passio, non facit differre vnam speciem ab altera essentia, aut natura, sed quodam accidenti proprio: ergo non est differentia propriissima. Probatur etiam ratione: quia Differentia propriissima, est omnium maxima; cum maximam efficiat differentiam nempe, essentialè atque specificam: sed propria passio non facit Differentiam essentialè inter species; ergo non est maxima Differentia, nec erit Differentia propriissima.

Ultimum igitur argumentum neganda est minor: quod pro-
 siones specierum, non sint Differentiarum propriae: & quod
 rius asserit, Differentias proprias, suscipere magis, & mi-
 de omnibus intelligit; sed de his, quae conveniunt indi-
 in quibus exempla posuit, potius quam in propriis passio-
 pecierum: quia communiter sunt nobis notiores.

Q V A E S T I O II.

*Diuisio differentiae, in Communem, Propriam, & Propriissi-
 mam, sit generis in species, aut analogi in
 analogata.*

Intelligatur difficultas quaestionis, supponendum est, tan-
 quam certum apud omnes: membra huius Diuisionis non
 nire in sola voce, sicut conveniunt significata nominis æ-
 ci: sed etiam aliquo modo; in re significata: quae est, esse
 entias, per quas vnum differt ab altero: iste enim conceptus,
 di differre, communis est eis: unde certum est apud om-
 Diuisionem non esse æquiuocam. Sed an sit Vniuoca, aut
 ga, in hoc consistit difficultas quaestionis.

ius solutio maxime dependet ex alia: nempe, An sumatur
 o realiter, hoc est, pro realibus differentiis, facientibus dif-
 vnum ab altero, ante operationem intellectus: aut pro se-
 s intentionibus, seu differentiis realibus: non ut reales sunt,
 denominantur à secundis intentionibus: & ideo hoc in pri-
 terminandum est.

ca quod, duae sunt opiniones. Prima tenet, Diuisionem non
 pro differentiis realibus, ut reales sunt: sed pro eisdem ut de-
 nantur à secundis intentionibus, vel pro eisdem secundis
 tionibus, ut eas denominat; quemadmodum Genus, & Spe-
 n suis definitionibus. Hæc est Caiet. cap. praesenti, quem se-
 tur aliqui ex recentioribus.

batur hoc arg. Quia si pro realibus differentiis acciperetur,
 bra eius coinciderent: ita ut eadem Differentia esset Com-
 s, Propria, atque Propriissima, & ideo nulla esset diuisio.
 tur antecedens: quia differentia albedinis respectu parietis,
 mnis; respectu cygni, propria; & respectu sui, propriissima.
 obatur secundo; Quia diuisum huius Diuisionis, est Diffe-
 a formaliter, & in communi considerata: & membra sunt
 entiae particulares, etiam formaliter acceptae: sed Diffe-
 a formaliter; est ens rationis, sicut Genus & Species; ergo
 ienda est Diuisio pro secundis intentionibus.

secunda opinio, est communis, quod non pro secundis inten-
 bus accipiatur diuisio, nec pro differentiis, ut denominatur
 undis intentionibus: sed pro eisdem, secundum actus reales
 faciendi

faciendi differre. Ita sentiunt, Avicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præsentis capite. Et mihi videtur probabilior sententia.

Probatur testimonio Porphyrij, & ratione. Verba Porphyrij sunt: *Differentia qua alicui adiuncta, facit illud diuersum ab alio. Vna est Communis: alia Propria: Propriissima altera.* Sed alicui coniungi, & illud facere diuersum ab altero, non conuenit secundis intentionibus, nec differentiis, vt ab eis denominantur, sed actus reales, faciendi differre vnum ab altero realiter: ergo realiter in Diuisione accipiuntur à Porphyrio, & non pro secundis intentionibus.

10 Ratio verò talis est: Differentiæ istæ possunt sumi, vt prædicabiles sunt, vel vt faciunt differre vnum ab altero: & in prima consideratione, non pertinent ad tertium prædicabile, sed ad quartum; & quintum: cum prædicentur in Quale accidentale; & non in Quale quid: in secunda verò non possunt sumi, vt denominantur à secundis intentionibus: quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis est, & ante operationem intellectus eis conuenit; imò sine vlla dependentia ab intellectu, vt patet in albedine: quæ sine dependentia ab intellectu, facit differre hominem album à nigro, ergo non potest sumi Diuisio hæc pro secundis intentionibus.

Ad primum arg. respondeo, Membra bonæ Diuisionis, concidere posse in eadem re: dummodo distinguantur ratione formali: quod patet in Diuisione, Boni in Honestum, Vtile, & Delectabile; cuius membra in virtute realiter coincidunt: sed satis est, distinguere rationes eorum formales: quia alia est ratio honestatis, alia vtilitatis, & alia delectabilitatis, in eadem virtute. Ita ergo Differentia Communis, Propria, & Propriissima, coincidunt in eadem re; sed semper habent rationes formales distinctas: quia alia est ratio eiusdem differentie albedinis; vt Communis est differentia: alia, vt est Propria, aut Propriissima.

11 Ad secundum; distinguenda est maior: quia ratio formalis Differentie duplex est; Vna est ratio prædicabilis; alia est ratio faciendi differre: dum ergo dicitur, Differentiam in hac Diuisione, sumi formaliter: si sensus sit de ratione formali prædicandi, falsum est antecedens: si verò de ratione formali faciendi differre verum: sed tunc neganda est minor: quòd Differentia hoc modo considerata, formaliter sit ens rationis: est enim, reale potius, per realem actum faciendi differre vnum ab altero.

Hoc iam supposito de alio agendum est: quod principaliter queritur: An Diuisio sit Vniuoca, vel Analogica. Et est prima opinio eorum: qui tenent Diuisionem sumi, pro secundis intentionibus, & propterea esse Diuisionem Vniuocam generis in species:

Differentia in communi, prout denominatur à secunda intentione, Genus fit ad Differentiam Communem, Propriam, & Propriissimam, prout denominantur etiam à secundis intentionibus consideratas.

Probant ex Porphyrio, qui in textum, vocat membra huius divisionis tres species Differentiæ: sentit ergo diuisam esse tangentem in suas species.

unde ratione: quia licet sumpta Diuisione realiter, non membra eius uniuocè continere: cum sola Differentia Propriissima faciat differre simpliciter, cæteræ verò, non nisi secundum quid: quia solùm faciunt differre accidentaliter: nihil aliud, vt denominatur à secunda intentione Differentiæ, à qua per conuenit illis ratio Differentiæ: sicut ratio Generis, propter primam intentionem, æqualiter conuenit generibus substantiæ, & accidentis.

Secunda sententia est aliorum omnium, qui tenuerunt Diuisionem hanc sumi realiter à Porphyrio, & consequenter asseruisse Analogi in analogata: quod etiam tenet Caiet. quam sententiam sumi pro secundis intentionibus. Et hæc est probabilior sententia.

Propter que duo asserimus. Primum est, Diuisionem sumptam realiter à Analogi in analogata, quod concedunt auctores vtriusque opinionis. Et probatur euidenter: quia illa quæ differunt substantialiter, differunt simpliciter: quæ verò differunt accidentaliter, differunt secundum quid: sed sola Differentia Propriissima, facit differre substantialiter; duæ verò aliæ solùm accidentaliter: non in ratione faciendi differre realiter: non uniuocè, sed solùm analogice conuenire possunt.

Secundò asserimus; Quòd, etiamsi accipiatur Diuisio pro secundis intentionibus, aut pro differentiis, vt ab eis denominantur non est Generis in Species, sed Analogi in analogata, vt asserit Caieta. Quod probatur hoc argu. Membra huius diuisionis vel considerantur sub ratione prædicabilis; vel sub ratione faciendi differre; & in prima consideratione, Communis, & Propriæ non pertinent ad tertium Prædicabile: quia non prædicantur quale quid; sed ad quartum, & quintum: cum prædicentur quale accidentale, proprio, vel communi. Et certè, si in ratione prædicabilis Differentia in communi esset Genus; & membra essent Species; distinguerentur specie, in ratione prædicabilis: & duo, aut tria prædicabilia Differentiæ essent multiplicanda. Secunda verò, non denominantur à secundis intentionibus: sed facere differre accidenti proprio, aut communi, non dependet ab intellectu: sed est actus realis, ante operationem intellectus conueniens: in quo non possunt uniuocè conuenire cum

Differen

Differentia Propriissima; quia istæ non faciunt differre, nisi secundum quid, & per attributionem ad Differentiam propriissimam; quæ sola facit differre substantialiter, & simpliciter: ergo repugnat membra huius Diuisionis habere conuenientiam uniuocam. Sed etiam si in ratione faciendi differre, denominarentur à secundis intentionibus; non possent conuenire uniuocè. Probatur; Quia facere differre in communi sumptum, Analogum est: cum primò, & per se conueniat Differentiæ propriissimæ, facienti differre substantialiter: & solum secundum quid, cæteris facientibus differre accidentaliter: ergo nec secundæ intentiones denominantes hæc membra, possunt conuenire uniuocè. Probatur consequentia: Quia una est ratio faciendi differre simpliciter: alia faciendi differre secundum quid: ergo sicut facere differre in communi est Analogum: sic etiam raro faciendi differre in communi, erit Analoga.

13 Ad testimonium Porphyrij, pro alia sententia, facile respondeo, tres species Differentiæ, appellasse membra huius diuisionis; id est, tres modos differentiæ; non propriè de Specie loquens; sed per similitudinem.

Ad arg. Negandum est antecedens ex ea parte: quia dicit membra huius Diuisionis, ut denominantur à secundis intentionibus, Uniuocè conuenire: quia nec denominantur ab illis; cum non pendeant ab intellectu, in ratione faciendi differre: & etiam si denominarentur, non possent Uniuocè denominari: quia conceptus faciendi differre, quantumcumque abstrahatur, non potest æqualiter participari ab his, quæ non faciunt differre; nisi accidentaliter: & ab eo, quod facit differre substantialiter; sicut conceptus entis non potest abstrahi; quin diuerso modo participalis sit, ab ente simpliciter; quod est substantia; & ab ente secundum quid, quod est accidens.

14 Et, si dicatur, verum hoc esse, si membra Diuisionis accipiantur realiter; sed ut denominantur à secundis intentionibus, æqualiter eis conuenire rationem communem faciendi differre, sicut Generibus Substantiæ, & Accidentis, ut animali & colori, uniuocè conuenit ratio Generis, quia æqualiter denominantur à secunda intentione: quamuis sumpta realiter nihil commune uniuocum habere possint. Respondeo, diuersam esse rationem de Generibus, & Differentiis, sub ratione faciendi differre sumptis: quia Genera Substantiæ, & Accidentis, eodem modo sunt in multis speciebus, & de illis prædicantur in Quid: & ideo uniuoca est eis denominatio Uniuersalis, & Generis à secunda intentione: sed differentiis substantialibus & accidentalibus, non potest esse uniuoca, ratio faciendi differre, sed semper est inequalis: quia simpliciter à Propriissima, tanquam à substantiali, & secundum quid participatur ab aliis,

inquam ab accidentalibus: sicut ratio Entis, à Substanti-
 cidenti. Vnde quantumcumque abstrahatur, aut cor-
 ordine ad secundas intentiones, semper adducit secum
 atem, & Analogiam.

QVÆSTIO III.

*Genus sumi à materia, & Differentiam à for-
 ma, & quomodo intelligendum.*

locutionibus, Genus sumitur à materia, & differentia su- 15
 à forma, utitur Arist. 8. Meta. tex. 3. ubi inquit: *Aliquid
 significat ratio definitiva, & oportet, hoc quidem, ut ma-
 teria verò, ut formam esse.* Et eas sumpsit ab eo tota scho-
 la: D. Tho. in opusc. de ente & essentia, c. 7. & 9. & 1. p.
 art. 5. ad 3.

arg. probantur falsæ. Multa sunt, in quibus dantur vera
 veræ Differentiæ, quæ non possunt sumi à materia, nec
 ergo locutiones istæ non sunt uniuersaliter veræ. Pro-
 cedens in Angelis, in quibus est, aut esse potest distin-
 ctiva: ergo verum Genus & vera Differentia: sed non ha-
 beriam, nec formam à quibus sumatur, cum sint substan-
 tiales, & simplices, hoc est non compositæ ex materia, &
 ergo non est verum, Genus sumi à materia, & Differen-
 tia.

Difficultas huius quæst. consistit in explicandis his locu-
 tionibus, nam ex earum explicacione constabit, in quo sensu verè
 autem sunt, in quibus reperiuntur Genus, & Differentia,
 substantiæ Corporeæ, Substantiæ Spirituales, & Acciden-
 de singulis eodem ordine explicandum est, quomodo, à
 sumatur Genus, & Differentia.

Primo, de Substantiis Corporeis, in quibus, ut veritas ha- 16
 tionum intelligatur, tria sunt notanda. Primum est,
 tionem speciei ex Genere, & Differentia; non esse Phy-
 sica: & ideo, non est ex rebus, sed ex conce-
 ptionibus quidem formalibus: quia conceptus formales, sunt
 accidentia in intellectu inhaerentia, sed obiectiuis,
 representantur per formales: ut compositio hominis, non
 conceptibus formalibus Animalis, & Rationalis, in intel-
 lectibus, sed ex gradibus naturæ Sensitiuæ, & Ratio-
 nis per ipsos representantur. Vnde Genus, & Differentia,
 diuersæ res, etiam partiales, sicut materia & forma: nec
 componitur aliqua tertia res, distincta à quolibet, sicut
 materia, & forma, tertia quædam res Physica,
 realiter ab vtraque, quamuis non ab eisdem simul sum-
 ptis,

pris, & unitis: sed Genus & Differentia, sunt diuersi conceptus obiectiui, eiusdem rei: & Species ex eis composita, non est res distincta ab utroque, nec à quolibet eorum: sed conceptus quidam obiectiuus totalis, & completus, ex conceptibus Generis, & Differentiæ compositus.

- 17 Secundò notandum est, Cõceptum Generis, & Differentiæ, si se habere, ut ille sit potèntialis, atque imperfectus, determinabilis tamen, & perfectibilis, per conceptum Differentiæ; & conceptum Differentiæ habere modum actus, cum determinatis atque contrahentis. Vnde sequitur, Genus ex imperfectiori gradu naturæ desumi; Differentiam verò, ex perfectiori: & quia radix totius potentialitatis, in rebus materialibus, est materia: quæ in sua essentia nullum habet actum; sed est pura potentia determinabilis per formam, tanquam per proprium actum: & radix totius actualitatis, est forma, per quam determinatur materia ad talem Speciem: idè dictum est ab Arist. *Genus sumi à materia, & differentiam à forma*: quod solùm intellexit in rebus materialibus: in quibus compositio Metaphysica ex Genere, & Differentia, præsupponit tanquam fundamentum, Compositionem Physicam, ex materia, & forma.

Tertiò, notanda est differentia, quam ponit D. Tho. ubi supra inter Materiam, & Formam, ex vna parte, & Genus, ac Differentiam, ex alia: quòd illæ, solùm habent modum, & officium partium: & ideo nunquam prædicantur de toto; nunquam enim verum est, Hominem esse animam, aut corpus: sed Genus & Differentia, vtrumque habent respectu speciei; nempe rationem totius, & partis. Et huius ratio est: quia duo officia exercent respectu illius; Prædicatorum, Vniuersalium, & Partium: vtrumque enim per se sumptum, prædicatur de Specie: & ex eisdem, tanquam ex partibus simul concurrentibus, componitur. Vnde, cum componere sit officium partis; & ex alia parte, nihil prædicetur de altero, formaliter, per modum partis, sed per modum totius: sequitur quòd Genus, & Differentia; ut componunt speciem, habeant modum partis: & ut prædicantur de illa, modum totius: Genus quidem modum totius potentialis: Differentia verò, modum totius actualis: ita ut Genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat: Differentiam verò solùm in potentia: & Differentia, vtrumque gradum actu; sed genericum quasi præsuppositum; & pro materiali: proprium verò, pro formali: ut Animal, gradum naturæ sensitiuæ, actu, & rationalis in potentia: rationale verò, gradum naturæ sensitiuæ pro materiali; & quasi præsuppositum: gradum verò naturæ rationalis, formaliter.

- 17 Vltimò notandum; Quòd compositio Speciei, potest dupliciter considerari: in Fieri; & in Facto esse: vel clarius, dum fit, vel

am est facta: & si consideretur in Fieri; verum est, Specie
 poni ex Genere: vt genus est formaliter: hoc est, vt totum
 e; & ex Differentia, vt totum actuale: sed in Facto esse,
 ponitur ex Genere; vt genus est: nec ex Differentia: vt
 ia est: sed ex Natura generica, & differentiali, tanquam
 us. Et ratio huius est: quia licet Genus in principio
 ionis, & si totum potentiale: tamen dum iam est actu
 um cum Differentia, coarctatum est, atque determina-
 vt ad alias species, vt sic, non se extendat. In quo differt
 a: quæ etiam dum est cõiuncta vni formæ, habet poten-
 alias: sed Genus, vt iam actu coniunctum vni differen-
 habet potentiam ad alias: & ratio huius differentia est:
 entia Materiæ, ad omnes formas est naturalis: & ideo
 titur, per coniunctionem cum vna, aut altera forma:
 tia Generis, prouenit illi ex eo quod tali modo concipi-
 intellectu: nempe per modum habentis: sed imperfe-
 ctibilis per aliud: quod est concipi vt totum potentia-
 o verò actu coniungitur ab intellectu cum Differentia:
 lo concipitur: non quidem per modum habentis: sed per
 actualis componentis, hanc Speciem determinatam: &
 s ad naturam eius, cum qua idem est: quia animal in ho-
 mo est: vnde vt sic conceptum, limitato modo, non ha-
 ntiam, vt coniungatur Differentiæ Leonis. Itaque poten-
 is, solum proueniebat ei, ex eo, quod concipiebatur per
 totius cõtrahibilis: sed dum iam consideratur actu con-
 cum Differentia non permanet idem modus concipien-
 io modo diuerso concipitur, ergo non permanet eadem
 quæ tamen permanet in materia: quia eam habet à na-
 tura non variatur.

ta hac doctrina, sequuntur duæ conclusiones: quibus re- 19
 us: ad primam partem quæstionis, Prima conclusio est:
 materialibus, prima radix totius potentialitatis est Ma-
 prima radix totius actualitatis Forma. Secunda conclu-
 deò verum est in eis Genus sumi formaliter, à tota ipsa
 t concipitur sub gradu imperfecto, & perfectibili per
 tiam, radicaliter verò à Materia. Et differentiam su-
 aliter etiam à tota natura, vt concepta sub gradu per-
 radicaliter verò à forma. Prima pars, per se nota est in
 ysticis: quare non indiget probatione. Secunda verò
 r: quia propria & formalis ratio Generis Metaphysici,
 otum potentiale, contrahibile per differentias opposi-
 propria ratio Differentiæ, est esse actum, per quem idem
 ontrahitur ad constituendam speciem: & vtrumque est
 tum Vniuersale Speciei: quod necesse est totum continere:

Log.

K

quod

quod speciem, secundum proprium modum: Genus quidem, a simul, & potentia: Differentiam vero, actu: licet diuersa ratione atque specie, continet. Vnde necesse est, vtrumque sumi tota natura Speciei, formaliter, radicaliter vero à Materia Genus, & differentiam à Forma. Quia verum est, primam radicem Generis in rebus, esse Materiam: & primam radicem Differentiæ, Formam in quo sensu, dictum est ab Arist. & à cæteris omnibus intellectum: quod *Genus sumatur à materia, & Differentia à forma*: in rebus quidem materialibus; in quibus solum potest esse verum. Et ex hoc solutum est argum. in principio propositum.

20 Secundo, explicandum est breuiter; à quo sumatur ratio Generis, & Differentiæ, in substantiis spiritualibus. In quibus certum est, non sumi à materia, nec à forma; cum eas non habeant: dicimus ergo, etiam in his sumi Genus ab aliquo, habente similitudinem materiæ: & Differentiam, ab aliquo habente similitudinem formæ. Quod hoc modo intelligendum est.

Actualitas, atque perfectio essentiæ creatæ; per quam est, & extra causas: est esse actualis existentiæ, realiter: aut sola ratio ab eadem essentia distinctum. Vnde, quo magis gradus essentiæ aut essentialia prædicata, proxima sunt eidem actui: perfectior esse intelliguntur: & ideo magis habere de actu, & minus de potentia: & quo magis ab eo distat: minus actualia, & magis potentialia. Gratia exempli: Inter gradus essentialis hominis, proxime accedit ad actum essendi Rationalis: quia ei conuenit proxime aut immediatè existentiæ: nam vltimus gradus essentialis perfectionis est; ultra quem non est alius: sed solum substantialis modus, actualis existentiæ. Gradus vero Animalis, minus proxime & remotissime gradus Substantiæ: quare gradus iste, erit magis potentialis cum magis distet ab actu. Cum ergo Genus sit potentialiale quid, atque contrahibile per Differentias: & Differentia à actu per quem Genus contrahitur: primum Genus cuiuslibet Speciei substantialis, à tota ipsa essentia, secundum gradum substantiæ sumitur, tanquam à prima potentia in Genere Metaphysico materiæ simili: & sic de cæteris generibus intermediis, secundum maiorem vel minorem approximationem ad Speciem vltimam quæ proxima est actuali existentiæ. Vt genus Corporis, etiam à tota ipsa natura hominis, sub gradu corporeitatis accepta, & Genus Viuentis, à tota natura sub gradu vitæ concepta: & tandem Genus Animalis, à tota natura sub gradu sentiendi: & hoc est vltimum genus: cum ultra illud, nullus sit alius gradus potentialis naturæ, sed infimæ tantum Speciei. Vltimus vero gradus, secundum quem eadem natura hominis proxime capax est actualis existentiæ, Rationalis est: vnde cum Differentia sit actus, contrahens genus: à tota natura hominis, sub gradu Rationalis considerata, sumitur

tanquam ab actu formæ simili: sicque de cæteris Differentiarum.

intelligitur, quoniam modo accipiantur Genus, & Differentia in Angelis. Conueniunt enim cum corporibus, in gradu remotissimo, ab actuali existentia: & ideo primum genus à tota ipsa natura spiritali, sub gradu Substantiæ, materialis, materiæque simili sumitur. Secundum verò, à eadem natura, sub gradu spiritali, aut incorporeo, adhuc communi, sed minùs remoto ab actuali existentia. Et si alia Intermedia genera, nobis incognita, eodem modo à tota natura, sub aliquo gradu cõcepta, magis aut minus remoto ab existentia. Differentia verò, à tota etiam natura, sed proximo, eidem actuali existentia. Loquor autem de differentia vltima: nam subalternæ, Intermedia genera contrahuntur tanquam imperfectiores, ab aliis gradibus naturæ imperius sumuntur: quemadmodum Differentiæ, Substantiæque, quod facile potest intelligi.

Accidentibus tandem dicimus, Esse in duplici differentia: quædam sunt Relatiua, de quibus in prædicamento Ad aliquid dicitur, quoniam modo, vel à quo Genus & Differentiam sumuntur, verò absoluta, de quibus illud est certum: Quòd essentialis attributio ad substantiam, cum aliquid eius sint: & Entia appellantur, quàm Entis Entia, hoc est, substantiæ: quæ nata sunt ex propria natura. Primum igitur eorum sumitur à gradu Essendi, quem participat ab Ente vniuersali cum attributione ad substantiam, tanquam remotissimo à existentia: & ideo magis potentialis, ad similitudinem Vt primum Genus Quantitatis, à gradu, seu modo existentiam, & alia intermedia Genera, ab aliis gradibus proportionem iam explicatam.

Differentia verò, desumitur per ordinem ad proprium principium causam, à quo causatur: quod in propriis passionibus videtur: nam Differentia Risibilitatis, per ordinem ad risibilitatem, ex qua tanquam ex proprio principio naturaliter, desumenda est: & sic de cæteris. Et eodem ferè modo Accidentibus communibus: quia licet plura habeant subiecta, per tamen habent aliquam propriam causam in eis, ad ordinantur, & per ordinem ad illam sumitur differentia: & hæc est causa, propter quam semper, & necessario desumuntur Accidentia per Subiectum: siue in Concreto, vel in Absoluto definiantur: quia tam in Genere, quàm in Differentia essentialiter includitur ordo ad Subiectum: quem vocare habentiam aptitudinalem.

QVÆSTIO IV.

An compositio Speciei ex Genere, & differentia, sit realis, vel tantum rationis.

22 **D**E Speciebus naturæ realis procedit quæstio ; An compositio Metaphysica earum sit realis, vel rationis: vt compositio hominis, ex animali, & rationali: nam de Speciebus, quæ reperiuntur in Entibus rationis, certum est non esse reales: quia natura Entis rationis non est realis, sed facta ab intellectu: ergo nulla compositio in ea fieri potest, quæ sit realis.

Ad compositionem verò realem, duæ sunt conditiones necessarix, & quæ sufficiunt, vt talis dicatur. Prima est, quòd partes, aut componentia, sint realia. Probat: Quia ex compositione realis aliquid etiam reale debet resultare: sed si componentia, non sint realia; nihil reale ex eorum compositione resultabit; vt notum est: ergo realia esse debent.

23 Secunda conditio est: Quòd sint distincta realiter: aut ex natura rei: nam si solum per intellectum, non efficiunt compositionem realem: sed rationis tantum; & huius ratio est, quia compositio est, quasi vnio multorum: si verò multa hæc nõ distinguuntur realiter; non erunt multa realiter: ergo non efficiunt compositionem realem.

Et de prima conditione certum est, apud omnes, concurrere in compositione Metaphysica Speciei, ex Genere, & Differentia: nam conceptus obiectiui ex quibus fit, sunt gradus naturæ genericæ, & differentialis; qui verè sunt reales: vt gradus naturæ sensitivæ, quem dicit animal; & gradus naturæ rationalis, quem dicit rationale, reales sunt: ergo componentia sunt realia.

24 Ad secundam igitur conditionem, reducitur tota difficultas quæstionis; An gradus isti, vel conceptus obiectiui, sunt realiter distincti: nam si distincti fuerint realiter, realis erit compositio: si verò distinguantur sola ratione, non erit compositio realis; sed rationis. Quandoquidem distinctio triplex est; Vna realis, alia ex natura rei, & tertia est distinctio rationis. Realis dicitur illa quæ est inter duas res; vt inter Petrum & Ioannem. distinctio ex natura rei, ponitur inter rem, & modum eius: vt inter punctum & lineam, vel etiam ponitur ab aliis, inter rationes formales, eiusdem rei, verum distinctas ante operationem intellectus: vt inter actionem, & passionem: quæ sunt idem motus realiter. Ponitur distinctio rationis ante operationem intellectus: distinctio verò rationis, vocatur ab omnibus illa quæ non est inter aliqua distincta à parte rei: sed fit ab intellectu.

His suppositis, duæ sunt opinionones: Prima Scoti, in 2. d. 3. q. 1.

& 7. M.

h. q. 16. ubi affirmat, gradum Generis, & Differentiæ, ex natura rei: in quatum sunt rationes formales distinctionem intellectus: & cum ex eis fiat compositio consequenter debet concedere, talem compositionem esse non ex rebus diuersis, saltem ex rationibus formalibus rei: ante operationem intellectus distinctis. Scotum sequitur Antonius Andreas, in 2. loco citato, FERIA 1. lib. contra 2. 24. & 41. Fonseca 2. lib. Metaph. cap. 2. tex. 11. & lib. 4. sectio 3.

ur primò: Quia gradus differentialis, realiter perficit 25
genericum, & non tantum per intellectum: ergo Differentia
natura rei contrahit genus: sed contrahere Genus, est
re cum eo Speciem: ergo realiter componit speciem:
compositio realis. Vtraque consequentia potest pro-
exemplo: Quia gradus rationalitatis, perficit gradum
sensitive, & perficit perfectione reali: quia natura sensitive
perfecta est realiter in homine: quam in animali: ideo
dicitur contrahere genus: quia contrahere nihil aliud
determinare, atque perficere.

lo probatur: Quia si rationale non esset distinctum rea-
animali, non esset distinctum realiter ab equo: conse-
falsum: ergo etiam antecedens. Probatur consequentia:
cunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: si er-
onale est idem cum animali, ergo etiam hinnibile, quod
entia equi, erit idem cum eodem animali. Et ita ratio-
hinnibile, erunt idem realiter, & consequenter ratio-
quus: quod patet esse falsum. Et confirmari potest: quia
guuntur realiter, quorum vnum potest separari ab alte-
alibet Differentia, potest separari à Genere: & separa-
pecies quam constituit, pereat: ergo distinguitur reali-

da opinio tenet; Gradum Generis, & Differentiæ, aut
as obiectiui vtriusque, nec distingui realiter, nec ex natu-
ed tantum per intellectum: & ideo tantum Distinctione
Et consequenter compositionem speciei, non esse rea-
factam ab intellectu. Hæc est D. Thom. in opus. de ente,
a, c. 4. 7. Meta. lect. 4. & 1. part. q. 50. art. 4. ad 1. & q. 76.
4. quam sequuntur Alexan. Alenf. 7. Meta. tit. 11. & lib. 5.
urand. in 2. d. 3. q. 2. num. 14. Heruæus, quodlib. 1. q. 9.
1. d. 38. & ibidem Gab. cum cæteris nominalibus. Ca-
1. d. 8. q. 2. art. 3. Caiet. de ente & essentia, cap. 4. quæst. 6.
ubium. Socinas 7. Meta. quæst. 36. Iauel. ibidem, q. 18.
in Elucidario lib. 7. disp. 15. cap. 3. & 4. Sorus q. 1. vniuers-
concl. 3. & quæst. 3. art. 2. Toletus quæst. 3. Vniuersalium:

Et est communis iam in schola, & vera.

26 Sed explicanda prius est, deinde probanda: & pro eius explicacione notandum primò, Compositionem Speciei; ex Genere, & Differentia, Metaphysicam esse, & non Physicam: & ideo nõ fieri eis, tanquam ex diuersis rebus; vt fit compositio Physica, ex materia, & forma, quæ sunt res diuersæ: sed tanquã ex diuersis gradibus essentialibus, eiusdem rei; vt compositio hominis, ex gradu naturæ sensitivæ, & rationalis. Quare de compositione Physica non est dubium, quin sit realis: sed de compositione Metaphysica maxima dubitandi ratio esse potest: quia non est certum; An gradus isti, aut conceptus, distincti sint ex natura rei; vel solum distinguantur per intellectum.

27 Secundo notandum, Genus, & Differentiam, tribus modis sumi posse. Primò; vt sunt diuersis Speciebus, & indiuiduis: vt Animal in Leone, aut hoc Leone; & Rationale in Homine, & in hoc aut illo Homine. Et hoc modo, certum est; non solum ex natura rei, sed realiter distingui: nam Animal, quod est in Homine, aliud est essentialiter, ab Animal, quod est in Equo, quia per coniunctionem cum differentia Equi, fit equus: licet vt abstractum à Differentiis, sit vnum & idem, vnitatem solum Genericam: quæ non tollit distinctionem specifiã, quam habet in diuersis Speciebus per diuersas Differentias: vt Animal, quod est in hoc Homine: & Animal, quod est in hoc Leone: distinctam habent entitatem realem. Secundo modo, sumuntur, prout sunt in eadem Specie, aut in eodem indiuiduo; vt in Homine, Animal & Rationale, & in Petro, hoc animal, & hoc Rationale. Tertiò, prout Genus consideratur abstractum ab Speciebus; & Differentiis, & vt contrahibile per eas: & hoc modo, dicitur esse extra rationem differentiarum: quia eas non includit actu, sed gradum proprium suæ naturæ: vt animal abstractum, solum actu includit gradum naturæ sensitivæ, non rationalis, aut irrationalis, nisi in potentia tantum. Et gradu Generis, & Differentiæ his duobus modis postremis sumptis, affirmat Scotus, ante operationem intellectus & ex natura rei distingui: sed negat D. Thom. & qui eum sequuntur: & asserunt, solum distingui per intellectum: & ideo solum ratione.

Tertiò notandum: Quòd licet Scotus, & alij sentiant, gradus omnes genericos, & differentiales, eiusdem Speciei, à diuersis formis substantialibus procedere, tamen D. Tho. cuius sententia communis est iam in schola, tenet ab eadem forma substantiali promanare, vt omnes gradus essentialis hominis, nempe gradum Substantiæ, gradum Corporis, gradum Viuentis, gradum naturæ Sensitivæ, & Rationalis, ab eadem anima rationali procedere; nec esse aliam formam substantialem in homine. Cum tamen Scotus, pro gradu

stantiæ, & gradu Corporis, ponat vnã formã sub-
stantiã; quam vocat formã Corporeitatis; & pro reliquis
inferioribus, aliam distinctã realiter, nempe animã
rationalẽ. Et hæc diuersitas formarum videtur arguere Distin-
ctionem aliquã, ex natura rei, inter gradus essentialis, ab eis
deriuentem. Sicut Identicas formã substantiali, apud D. Tho.
de Unitate eorum.

Notatis, probatur communis sententia duplici argu. 28
Quia si Genus distinguitur ex natura rei, à Differentiis,
distinguitur vt abstractum ab eis, hoc est tanquam gradus
generalis, à particularibus: vt animal in communi, ab Equo, &
homo vt contractũ in Speciebus; & indiuiduis; vt in Petro
rationali, & hoc Rationale: sed neutro modo distingui potest:
quia distinguuntur isti gradus ex natura rei. Maior est ne-
cessitas quia his tantũ duobus modis considerari possunt in
re metaphysico: vt notauimus. Minor verò probatur: Nam
distinguitur tanquam Vniuersale à Particularibus: ergo da-
bitur ante operationem intellectus: quod superius
demonstrauimus falsum. Quid verò non possint distingui; tanquam
gradus singularizati in Petro; probo. Quia in vno indi-
uiduo tantũ datur vna Differentia indiuidualis realiter; per
omnes gradus generici, & differentiales, sunt singulares,
cuique gradui correspondeat sua Differentia indiui-
dualis ratione distincta: vt gradui Corporis, hoc Corpus;
gradui Animalis, hoc Animal, &c. sed gradus omnes &
sunt idem ex natura rei, cum Differentia indiuiduali
contrahente, ergo sunt idem inter sese. Probatur mi-
nimũ si ex natura rei distingueretur, eodem modo sequere-
tur Vniuersale ex natura rei, & ante operationem intellectus
distingui à singulari.

Adò, Omnes isti gradus generici, & differentiales, tribuuntur
ab eadem forma substantiali: omnes sumuntur ab eadem na-
tura: imò omnes reperiuntur in eadem forma Physica, quæ
est Entitas simplex: ergo non possunt distingui nisi à solo
gradu. Consequentia euidens est. Quia in eadem Entitate
rationali, in eadem essentia, & natura, nihil potest esse distin-
ctum ex natura rei. Quocirca probatur Antecedens: quia ab eadẽ
natura humana reali, sumuntur omnes gradus generici, &
differentiales, à Substantia vsquẽ ad naturam Sensitiuam, & Ra-
tionalem: omnes etiam in eadem natura reali Petri reperiuntur,
quia eadẽ res sunt: omnes denique, in eadem Entitate simpli-
ci animæ rationalis, in qua fundantur, existunt: nam eadem
natura substantialis Corporea, Vitalis, Sensitiua, & Rationalis:
ergo gradus isti Physicè loquendo, non possunt distingui,

nisi ab intellectu, ita multò minùs distingui poterunt, Me-
physicè eos accipiendo.

29 Sed si non distinguuntur, nisi sola ratione: explicandum e-
qua distinctione rationis: quia duplex dari solet: Vna habens fu-
damentum in re ipsa concepta, quæ appellatur Distinctio ratio-
nis Ratiocinatæ: Alia in solo intellectu, imperfectè concipiendi
hoc est, per plures conceptus, ea quæ per vnum concipi possunt
quam vocant Distinctionem rationis Ratiocinatæ, vt ea qua d-
stinguitur Petrus à seipso, in hac prædicatione identica, Petr-
est Petrus: Respõdeo: distingui Genus à Differentia; Distinctio
rationis Ratiocinatæ. Et ratio est manifesta: quia in eadem e-
sentia specifica, reperitur vterque gradus, & secundum eos hab-
operationis realiter distinctas: Vt Homo, secundum gradum
Genericum animalis, habet operationes sensitiuas, vt videre,
audire: & secundum gradum Differentiæ, habet operationes ra-
tionales intellectus, & voluntatis: ergo habet fundamentum e-
parte sua, vt intellectus distinguat in ea gradum genericum
differentiali. Verum quidem est, quòd intellectus nolter, non d-
stingueret hos gradus; nisi imperfecto modo cognosceret: se-
nec sufficeret imperfectus modus cognoscendi, nisi in re ipsa da-
retur fundamentum, & cum non detur in Petro fundamentum
distinguendi eum à seipso, non potest intellectus tali distinctio-
ne eum distinguere: sed solùm alia minori, quæ vocatur ratio-
Ratiocinantis.

30 Ex his omnibus, colligitur hæc conclusio, qua respondetur
questioni: Licet compositio Specièi, ex Genere, & differentia
realis sit: ex parte componentium realium, tamen ex parte distin-
ctionis eorum, non est realis, sed rationis: & cum vtraque condi-
tio necessaria sit ad realem compositionem, nempe componentia
esse realia, & realiter, aut ex natura rei distincta simpliciter lo-
quendo, non est compositio realis vocanda, sed rationis facta ab
intellectu: eodem modo quo fieret ex natura rei, si gradus gene-
ricus, & differentialis essent distincti ex natura rei.

Ad primum arg. negandum est Antecedens, quòd gradus diffe-
rentialis perficiat genericum, ex natura rei: nam cum non sint di-
stincti ex natura rei: sed idem: nec ex natura rei cõiungi possunt:
& ideo nec vnus perficere alterum: nam si non sunt distincti, non
erunt vnus & alter: solùm ergo perficit illum, supposita distin-
ctione facta ab intellectu, inter eos: & ideo, solùm per intel-
lectum vnus, perficit alterum: sicut solùm per intellectum distin-
guentem eos, coniungitur illi. Itaque realis est perfectio, quam
habet gradus genericus, in Specie, per gradum differentialem: &
non Est rationis: sed sicut ex natura rei non sunt distincti: ita ex
natura rei, eadem est perfectio in eo semper: sed quia intellectus
distin.

ns ea, quæ ex natura rei non sunt distincta, & considerat
 on considerato alio, & ideo sub esse quodam imperfecto,
 tibili per alium, dicitur vnus perficere alium: quo non
 m ex natura rei, cum nec sint distincti, sed solum per in-
 distinguentem: Realis ergo est perfectio ipsa, quam vnus
 ab alio, supposita distinctione, quam facit intellectus: &
 ppter defectum distinctionis, falsum est, quod vnus perfici-
 erum, ex natura rei: nam vtrumque requiritur, vt verum
 pe quod sint distincti ex natura rei, & etiam quod ex na-
 , vnus contrahat, aut determinet alterum: quare deficienti-
 o, deficit etiam veritas Antecedentis.

ecundum, neganda est consequentia: & dum sic probatur: 31
 onale est idem cum Animali: ergo etiam cum Equo, ite-
 ganda est Consequentia: nam Animal, non est quid tertium
 Rationalis, & hinnibilis; nisi solum per intellectum: quia
 rei distinctum Animal est in Homine, & Equo: & ideo non
 r; quod si Rationale est idem cum Animali, & etiam hin-
 sint idem inter se quia non sunt idem cum eo, tanquam
 io tertio, ex natura rei; sed tanquam aliquo tertio secun-
 tionem. Bene autem potest intelligi, quod duo aliqua sint
 cum aliquo tertio, sola ratione ab eis distincto: & non sint
 inter sese: vt Petrus, & Ioannes, sunt idem cum Homine ab-
 ab eis, & inter se distinguuntur realiter. Itaque vt prin-
 illud verum sit; Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt ea-
 ter se, requiritur, quod sit tertium, ex natura rei distin-
 d vtroque: ex defectu igitur Distinctionis fit, vt cum Ge-
 n sit tertium, ante operationem intellectus respectu Diffe-
 rum & Specierum, non possint cum eo comparari ex natura
 solum per intellectum illud abstrahentem, & distinguen-
 & ideo vt non possit inferri identitas realis differentiarum
 tarum inter se, ex eo quod sit idem cum genere ab eis ab-
 o per intellectum.

confirmationem, eodem ferè modo respondetur, quod
 Genus non sit distinctum à Differentiis, nisi per intellectum
 abstrahentem ab eis: non dicuntur ei aduenire, aut ab eo
 ri realiter, sed solum per intellectum, & secundum ratio-
 & hoc tantum modo, potest quælibet ab eo separari, salua
 ssentia: ex quo non sequitur distingui realiter, aut ex na-
 ei, sed sola ratione.

um restat argum. non facile, aduersus nostram sententiam: 32
 si compositio ex Genere, & Differentia, non est realis, sed
 nis: ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur: & si
 reale, nihil etiam perfectionis, aut imperfectionis. Proba-
 traque consequentia, quia ex eo, quod intellectus aliquid

intelligit vno, aut alio modo, solum prouenit ei denominatio extrinseca, intellecti eo modo: extrinseca verò denominatio nihil imperfectionis in ea ponere potest. Quæ si ita se habent, sequitur, in Deo posse reperiri compositionem ex Genere, & Differentia: quod non videtur vlllo modo concedendum, cum summa simplicitati eius repugnet quælibet compositio: Respondetur Talem compositionem, non esse admittendam in Deo, secundum communem sententiam scholæ. Cuius duplex est ratio, immixta aliis. Prima: quia conceptus Generis, tria dicit sibi intrinsecam nempe Esse limitatum; & extra rationem differentiarum, esse imperfectum: & per alium perfectibilem essentialiter: & hæc quidem cum fundamento in re ipsa, quæ omnia intrinsecam imperfectionem significant: & ideo aliena sunt à Deo, summè perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitum concipimus, neque aliquid, quod essentialiter sit extra alia, aut essentialiter imperfectum, & per aliud perfectibile: sed immensitas diuina, & infinita perfectio eius, atque esse purissimum actum, ea excludunt, etiam vt à nobis imperfecto modo intelligitur.

- 33 Secunda ratio: Quia conceptus genericus duo alia habet intrinseca. Primum, quod communis esse possit atque vniuocus multis Speciebus: sed talem conceptum in Deo reperiri repugnat; ergo repugnat dari in eo Genus, & Differentiam. Probatur minor, quia conceptus de Deo formatus à nobis, non potest esse communis multis Diis, specie differentibus, quos euidenter cognoscimus esse impossibiles: ergo solum potest esse cõmunis Deo, & creaturis, plusquam specie differentibus; sed Deo & creaturis minùs dari potest aliquid commune vniuocum, quàm Substantiæ. & Accidenti: ergo sicut Ens non potest esse Genus ad illa, ita neque in Deo dari potest conceptus vniuocus, à nobis formatus, qui sit vniuocus, & consequenter, neque qui sit Genus.

Q V Æ S T I O V.

*Vtrum Differentia superior includatur in inferiori,
& de illa predicetur.*

- 34 **D**Vplex distinctio Differentiæ necessaria est ad explicandum titulum quæstionis. Prima est, Differentiæ superioris, & inferioris: & Differentia superior vocatur illa, quæ constituit speciem magis vniuersalem: Inferior verò, quæ constituit speciem inferiorem: vt Differentia superior est Corporeum, respectu Differentiæ Viuentis: & hæc respectu Sensibilis: & Sensibile respectu Rationalis. Petit igitur titulus quæstionis, An corporeum includatur in Viuente: & Sensibile in Rationali: & An vera sit prædicatio, Rationale est Sensibile.

Secunda

nda distinctio est, differentia cuiuslibet, quæ duobus mo-
 di potest, Materialiter & Formaliter: sumitur autem mate-
 rialiter in quantum totum dicit, quod species ipsa, nempe gra-
 nis, quasi pro materiali, & gradum proprium, quasi pro
 i: ut rationale, dicit pro materiali naturam sensitivam, pro
 i verò gradum rationalitatis: sed formaliter sumitur, pro
 gradu rationalitatis: quemadmodum Album, materialiter
 sumitur, dicit Corpus affectum albedine; sed dum sumitur for-
 maliter, solam Albedinem denominantem corpus. Et utramque
 rationem habet differentia, significata in concreto; sicut ver-
 bum habet Album. Nam rationale, & pro tota natura hominis
 sumitur; & etiã pro solo ultimo gradu eius; significato tamen in
 concreto. Vnde falsò putant aliqui, differentiam formaliter su-
 mptam significatur in abstracto, ut nomine Rationalitatis, aut
 Rationalitatis: hoc enim modo significata, non est differentia; sed
 principium differentia; ut natura generis nomine abstracto signi-
 ficatur solum ut principium Generis, & non ut Genus significatur.
 In concreto ergo significatur, etiam dum formaliter sumitur, sed
 non pro gradu ultimo, atque proprio.

quidem, si differentiam inferiorem materialiter accipia- 35
 certum est, quòd superiorem includat, & hæc de illa prædi-
 catur: unde vera est hæc, Rationale est Sensibile: quamvis non sit
 Sensibile: Nam rationale, saltem pro materiali, dicit naturam
 Sensibile: in qua includitur differentia eius, nempe Sensibile, ex-
 cludit etiam Sensibile, quæ est differentia superior.
 Difficultas igitur quæstionis est, de differentia inferiori, for-
 maliter sumpta; An includat superiorem, & hæc de illa prædi-
 catur: An Rationale sumptum; prout de formali, dicit ultimum
 gradum naturæ rationalis, per quem constituitur homo, includat
 gradum Sensibile, & cæteras differentias superiores.
 Prima opinio affirmat, formaliter includi, & prædicari: quam
 Aristoteles 7. Metaph. quæst. 37. asserit; se defendere exercitij gra-
 tiam opposita ei magis placeat. In eam etiam inclinat Scotus
 in 1. genere, quæst. 1. ad 3. sed expressè eam tenet Caiet. in ex-
 positione huius capituli.

obatur primò ex doctrina Aristot. 7. Meta. tex. 43. vbi tria
 de differentiis. Primum, nihil referre siue sola ultima dif-
 ferentia ponatur in definitione, vel etiam omnes superiores: quia
 prima includit omnes. Vnde eodem modo definimus hominem,
 si dicamus esse animal rationale, ac si omnes superiores
 differentias ponamus, dicentes: Homo est Substantia corpo-
 ralis, animata, sensitiva, rationalis. Secundò asserit, ultimam
 differentiam, esse totam Substantiam speciei: & ideo si ea pona-
 tur in definitione; non licere superiorem aliam addere: quia
 com

committeretur vitium negationis; idem bis repetendo: vt si dicimus; Homo est animal rationale, sensibile, negatoriam definitionem assignamus. Asserit tertio, ad inueniendam differentiam ultimam alicuius speciei: diuidendam esse superiorem, per duas inferiores oppositas; vt bipedem, quæ est differentia animalis accidentalis quidem, sed qua vtitur Arist. loco essentialis) per fissos & non fissos pedes habentem: hoc est, scissos, vel non scissos: nam fissos habere pedes (inquit) differentia inferior est, respectu bipedis: cum fissio pedis, sit quædam pedalitas: id est cum fissio pedis, includat pedalitatem, idem significantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium, videtur euidenter sequi: quod differentia inferior, includat superiorem. Ex primo quidem: quia formaliter sumitur Differentia, dum in definitione ponitur: seculum differentia quæ inferior est, posita in definitione, tantum valet, ac si omnes superiores ponantur: ergo eas includit: nam non includeret: non tantum valeret. Ex secundo vero: quia non posset esse tota substantia rei: nisi superiores includeret: quas certum est ad substantiam infimæ speciei pertinere. Sed ex postremo efficacius sequitur: quia si ad inueniendum ultimam differentiam diuidenda est superior per duas inferiores oppositas: ergo in vtraque includitur formaliter: & de vtraque formaliter prædicatur. Probatur euidenter consequentia: quia in bona diuisione, diuisum formaliter sumptum, includitur in singulis membris diuisidentibus: & de illis prædicatur, etiam formaliter: vt animal, de animali rationali, & irrationali. Et tandem, Arist. ipse prædicat differentiam superiorem de inferiori, formaliter sumpta: dicit, *Verum esse, quod fissio pedis, sit pedalitas*: hæc enim superior differentia est: & illa inferior dicitur.

37 Probatur deinde ratione. Primo: quia Rationale, formaliter sumptum, est Substantia: Corporea igitur, aut Incorporea: & cum Corporea sit, includet formaliter differentiam superiorem: vnde etiam probat hic syllogismus in Datisi: Omnis homo formaliter est sensibilis: homo formaliter est rationalis: ergo rationale formaliter esse sensibile.

Secundo: Si differentia inferior non includeret superiorem, maxime id fieret, quia est conceptus simplex: & ideo non potest componi, nec resolui in plures alios conceptus: quia iam daretur processus in infinitum: sed conceptus genericus, est etiam simplex: & nihilominus includit genera superiora: vt Animal includit, Viuens, Corpus, & Substantiam: ergo etiam si differentia sit simplex conceptus, includere poterit differentias superiores.

Secunda opinio negat, differentiam inferiorem formaliter sumptam

includere superiorem: & consequenter negat, quòd hæc
 tur de illa formaliter. Quam sequuntur Scotus in 4. dist.
 §. ad rationes. Capreol. in 1. dist. 8. qu. 2. in solut. ad 5. arg.
 rd. Toletus cap. de substantia, dub. 2. Mercatus 1. post. ca. 4.
 3. Fonseca 5. Metaphys. cap. 28. quæst. 18. sect. 1. Et videtur
 non solum probabilior; sed vera, & quæ euidenter colligi-
 doctrina Aristotelis, & D. Thomæ.

utem hæc ita esse probemus; duo sunt præsupponenda, tã- 38
 fundamenta certa ac necessaria. Primum est, Differentiam
 unque, siue inferiorem, siue superiorem, includi formaliter
 specie, quã constituit, vt Rationale formaliter in homine,
 ibile formaliter est in animali. Quod probatur euidenter:
 differentia formaliter, constituit Specie: ergo formalis pars
 est: sed pars includitur formaliter in toto: ergo Differentiã
 itur formaliter in Specie.

undum fundamentum est; Omnes Species subalternas, esse
 a, respectu inferiorum; vt Animal, respectu equi & leonis: &
 s, respectu animalis, & plantæ. Ex quibus sequitur: quòd in
 inq; includitur formaliter differentia subalterna formaliter
 includitur genus subalternum, quod est subalterna species,
 ndem Differentiam constituta. Gratia exempli: Animal est
 s subalterna, constituta formaliter per differentiam sensibi-
 uam necesse est includere formaliter: ergo in quocũque in-
 ur formaliter sensibile; includitur etiã formaliter animal:
 in quocunq; includitur formaliter rationale; includitur
 aliter homo. Eadem igitur est quæstio: An differentia infe-
 rmaliter sumpta, includat superiorem; & An includat Ge-
 uod est Species subalterna, per eam constituta: vt eadẽ quæ-
 st; An rationale, formaliter sumptum, includat Sensibile; &
 cludat Animal. Vnde si probatum fuerit, non includere Ge-
 perius; probatum erit, quòd non includat differentiam su-
 rem: & conclusum, veram esse nostram sententiam.

obatur autem expressis testimoniis Aristot. & D. Tho. deinde
 ne. Aristot. enim 4. lib. Top. cap. 2. loco 18. sic ait: *Manifestum*
est, quoniam non participat Genus Differentia: quare neque impar-
es erit; sed Differentia: quoniam non participat Genus. & loco
 de pluribus (inquit) Genus, quàm Differentiam oportet dici; &
 participare differentiam. Et D. Th. 3. li. Met. lect. 8. ait: *Genus*
sumptum non potest predicari de differentia; quia differentia
participat genus; vt dicitur in 4. Topicorum, &c.

obatur etiam ratione. Primò: Quia Genus & differentia, for-
 iter sumpta, duo habent; Primum, quòd formaliter important
 rios gradus perfectionis essentialis: vt animal gradũ naturæ
 tiuæ, & rationalis. Secundò; Quod se habent, tanquam con-
 trahens,

trahens, & contrahibile: & ideo tanquam actus & potentia: sed ex utroque sequitur; quod non se includant formaliter: ergo nec differentia inferior, includet superiorem. Minorem sic probabo: Gradus diuersi essentialis perfectionis, habent rationes diuersas: Actus quoque & potentia, formaliter differunt: ergo nec illi, nec isti, possunt formaliter se includere; & consequenter nec Genus, & differentia; per quam contrahitur. Consequentia vero; quod nec differentia inferior includat superiorem, probatur hoc syllogismo: Illud quod non est formaliter animal, non est formaliter sensibile: sed rationale formaliter sumptum, non est animal; ergo nec erit formaliter sensibile: quare non includit formaliter differentiam superiorem.

39 Secundò: Si differentia inferiores, includerent formaliter superiores: ergo rationale, & irrationale includerent formaliter sensibile: & consequenter conuenirent in eo formaliter: sicut homo, & equus: sed quæcunque conueniunt essentialiter, in aliquo gradu perfectionis essentialis; debent à tali conuenientia separari per differentias: ut homo, & equus, separantur à conuenientia essentiali in eodem sensibili, per differentias, rationale, & irrationabile: ergo differentia ipsæ, per alias deberent separari à tali conuenientia essentiali in gradu sensibilis, & ita daretur processus in infinitum: quia illæ etiam differentia, per quas separantur, haberent similem conuenientiam in differentia superiori quam includerent, à qua deberent per alias differentias separari: nec possent separari per seipsas: quia per seipsas formaliter conueniunt: sed per alios gradus perfectionis deberent separari & consequenter per alias differentias.

40 Ad testimonium Arist. respoudetur, secundum expositionem D. Thomæ in Comment. ipsius, & Scoti in 4. d. 11. q. 3. §. ad rationes: ubi proprium eius sensum hunc esse asserunt: Ut duobus modis rem definiendam esse docuerit, videlicet, per supremum Genus, & omnes differentias superiores, & inferiores, vsque ad ultimam, vel per solum Genus proximum & ultimam differentiam, neque vnum modum esse alteri contrarium; sed rationem primi esse, quia differentia intermediæ constituunt, species subalternas, quæ sunt intermedia genera: ideo eisdem differentiis in definitione positis, sufficienter explicantur rationes formales eorum. Quod patet, si sic definiamus hominem; Homo est substantia corporea, animata, sensitua, rationalis. Rationem verò secundi: quia Genus proximum, formaliter continet rationes omnium superiorum: ergo sola ultima differentia ei addita, sufficienter explicatur tota ratio definiti: & ideo si post eam addatur aliqua ex superioribus; vitium negationis, aut inutilis repetitionis committitur: quia sufficienter explicatur talis differentia,

posito genere proximo, in quo includitur formaliter. Gra-
mpli; Animal, formaliter continet Viuens, Corpus, &
ntiam, & omnes differentias eorum: quare addito ei fo-
ionali, sufficienter explicat totam rationem essentialem
is: & si post Rationale addideris Sensibile, vel Corpo-
inutilem repetitionem committis: quia sufficienter ex-
e sunt tales differentia, posito animali in quo formaliter
untur.

x hac explicatione; Respondetur ad primum: Eundem mo- 41
efiniendi esse, per supremum Genus, & omnes Differen-
termedias, usque ad ultimam; & per solam ultimam cum
no genere: non quia ultima includit superiores; sed quia
ximo genere includuntur formaliter: & ideo eo solo po-
ficienter explicantur.

n verò asserit Aristoteles; *Ultimam differentiam esse totam*
speciem: non totaliter, sed completiue intelligendū esse
ita ut præsupposito genere proximo, quod contrahit, &
quod cadit in definitione, totam substantiam rei compleat.
m verò quod asserit Aristoteles, *de diuisione superioris dif-*
ferentia, in inferiores oppositas, ita exponunt, ut Differentia nō ra-
tione sui, sed ratione Generis, quod cōstituit, ut speciē subalter-
e quod formaliter includit, diuidatur: non quidem in dif-
ferentias, sed in species per differentias: vnde nec Genus superius,
diuiditur in differentiis inferioribus, sed in speciebus, & multò
differentia superiores in inferioribus. Illa autem verba
Fissio pedis, est pedalitas, non sic intelliguntur, ut vnam ve-
dicare, de altera formaliter: sed sensus eius est, quòd fissio
differentia per se diuisa pedalitatis, & non per accidens.

primum argu. Distinguendum est Antecedens, nempe, Ra-
tio est Substantia: nam si pro Substantia completa quæ est
supremum Genus prædicamēti, accipiatur, falsum est: cū ratio-
ne & quæcunque Differentia, formaliter sit pars speciei, &
Substantia incompleta: si verò accipiatur Substantia vniuer-
salis prout abstrahit à completa, & incompleta, verum est,
ratione esse Substantiam, non prædicamentalem, sed analo-
gicam ad completas, & incompletas substantias. Vnde ad formā
rationis negandum est, quòd sit Substantia, quæ diuiditur in
corpoream & incorpoream: & consequenter, quòd includat Dif-
ferentiam superiorem.

Logismum verò, qui adducitur, concedimus esse in modo, 42
rationis: & ideo euidenter concludere; quòd Differentia infe-
rior includat superiorem: non tamen in sensu formali: nec id ne-
cessarium est ad formā syllogisticam, cuius virtute, infertur qui-
busdam conclusionē stare in veritate cum præmissis, sed non semper
in eo

in eodem sensu : vt hoc exemplo , omnino simili potest probari.
 Omnis homo est animal; omnis homo est risibilis; ergo risibilis
 est animal: cuius præmissæ, veræ sunt in sensu formali : conclusio
 verò, nō potest esse vera formaliter, sed solum in sensu materiali.

Ad secundum; Concessa maiori, distinguenda est minor : quia
 Genus non est tam simplex, sicut Differentia : quod cum sit sp
 cies subalterna, componitur ex genere, & differentia; sed Di
 ferentia non potest habere talem compositionem; quia cum
 propria ratione, sit vltimus actus speciei, non potest esse vllō m
 do composita: nec tamen est purus actus: quia cum sit pars, p
 tentiam includit ad componendum totam, & intrinsecam in
 perfectionem, ex ratione partis ei prouenientem.

QVÆSTIO VI.

*An Differentia semper, & necessario sit perfectior
 Genere, quod contrahit.*

43 **Q**uodlibet Genus contrahitur per plures Differentias oppo
 sitas, diuersæ perfectionis, ita vt aliæ sint nobiliores ali
 & ex eis quædam eleuent genus ipsum, ad gradum altioris nat
 ræ; aliæ verò intra proprium gradum illud contrahant. Grat
 exempli, Animal contrahitur per rationale, & irrationale: & r
 tionale eleuat illud ad altiorem gradum naturæ rationalis: irr
 tionale verò non eleuat, sed intra proprium gradum naturæ se
 sitiuæ reliquit. Et de differentia eleuante, certum est, nobiliore
 esse genere ipso: vt de rationali, quod sit nobilius animali: sed
 differentiis non eleuantibus, procedit quæstio: An sint nobili
 res genere, vel minus nobiles, aut nobilitate æquales.

Et prima opinio tenet, Non omnes differentias esse nobili
 res genere, quod contrahunt: sed solum eas, per quas eleuat
 ad gradum perfectioris naturæ: cæteras verò minus nobiles
 esse, vel ad summum eiusdem nobilitatis: vt omnes differenti
 animales, excepta rationali, & omnes differētias Angelorum, p
 quas genus eorum, quod est substantia spiritualis, aut incorp
 rea, non eleuatur ad altiorem gradum essentialis perfectionis.
 Hanc sequuntur moderni quidam.

Eamque probant duplici arg. Primum est; Quia perfectior gr
 dus naturæ, radix est perfectioris operationis: ergo illa differ
 tia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem salte
 modum operandi, non eleuat naturam generis, non potest esse
 perfectior, sed plures sunt differentia, genus neutro modo ele
 uantes; ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatum mino
 in differentiis animalis: ex quibus nulla cōstituit speciem, perfe
 ctioem aliam operationem habentem, sensitiuam, quæ gradui ge
 neris propria est: & etiā in speciebus Angelorum, non aliā opera
 tionem

perfectiorē habentibus præter intellectionem, nec alium
 perfectiorem operandi, præter intelligere sine discursu.
 ndum: Inter species animalis, plures reperiuntur, adeò im- 44
 æ, ut pluribus sensibus careant. Ut de talpis, ostreis, & fan-
 is manifestum est, de aliisque, petris semper affixis, quæ
 tactum, nullum alium sensum habere videntur: ergo in
 nūs perfectus reperitur gradus sentiendi; quam in gene-
 nalis, significante naturam sensitivam, abstractam ab his
 bus.

nda opinio opposita est, affirmans, quamcunque differen-
 te perfectiorem genere, quod contrahit. Hæc est expres-
 hom. & non solum probabilior; sed vera. Probatur pri-
 uobus testimoniis eiusdem: nam in 2. d. 13. quæst. 1. artic.
 ita ait: *Differentia, non est nobilior genere, sicut natura una,*
lior altera, vel sicut forma una, nobilior est aliã: quia disse-
nullam formam dicit: qua implicite in natura generis non
atur: sed dicitur genere nobilior, sicut determinatum indeter-
: & per hunc modum, habere intellectum sic, est nobilius,
habere intellectū simpliciter: & habere sensum sic, quàm ha-
suum simpliciter, &c. Et 1. p. quæst. 75. art. 7. ad 2. inquit:
ntia specifica ultima, est nobilissima, in quantum est maximè
nata, per modum, quo actus nobilior est potentia: si autem
tuale, non est nobilissimum: quia est indeterminatum, & com-
ed multos intellectualitatis gradus: sicut sensibile, ad multos
in esse sensibili, &c.

quibus duo argum. colliguntur, ad probandam eandem 45
 iam. Primum est; Omnis differentia eleuat genus, ad al-
 gradū essendi, vel ad altiorem modum essendi, intra eun-
 adum suæ naturæ: ergo omnis differentia, est nobilior suo
 . Evidens est consequentia: quia non solum res est perfe-
 quia perfectiorem dicit gradum essendi, sed quia eundem
 n perfectiori modo participat. Sed probatur antecedens:
 fferentia duo habet, in quibus excedit genus: Nempe esse
 determinatum, atque perficientem ipsum: cum tamen
 se habeat, sicut potentia determinabilis: Esse etiam deter-
 im, atque distinctum gradum naturæ: & modo determina-
 ue distincto, eum dicere: cum tamen genus, licet determi-
 indeterminate tamen, & quasi confuse eum includat: sed
 n naturæ determinatum, atque determinatè includere, per-
 s est, quàm confuse tantum: ergo differentia ex proprio mo-
 endi, semper est perfectior.

undò: Genus se habet, tanquam materia in compositione
 i: & differentia tanquam forma: sed forma semper eleuat
 am, ad perfectius esse: ergo differentia semper eleuat ge-

nus ad perfectius esse: & forma semper est nobilior materia; ergo semper erit nobilior Differentia Genere. Probatum minor per syllogismi: quia forma eleuat materiam, in ordine physico, esse specificum determinatum, & actuale, quod ei tribuit; & eodem modo differentia eleuat genus in ordine metaphysico: Et autem specificum, determinatum, & actuale perfectius est, confuso, & potenciali: quod habet genus: ergo differentia semper est nobilior genere.

46 Ad primum arg. alterius opinionis respondetur, negando consequentiam primi Enthymematis: quia præter eleuationem perfectiorem operationem, vel perfectiorem modum operandi reperitur perfectior modus essendi, actualis, ac determinatus: quem omnis differentia eleuat genus: & ideo semper est perfectior illo.

Ad secundum: Concesso Antecedenti, neganda est consequentia; nam licet imperfectè reperiatur gradus sentiendi in illis speciebus: adhuc reperitur perfectius, quam in genere: quia determinatus, & specificus est: in genere verò, nec determinatus, nec perfectior, sed confusus, abstrahens à perfecto, & imperfecto: Quod autem determinatum, atque distinctum est, perfectius est indeterminate, atque confuso. Et ideo adhuc differentiarum harum species perfectiores genere sunt.

QVÆSTIO VII.

An secunda definitio differentia, possit conuenire vltimis differentiis.

DVO præsupponit titulus quæstionis, tanquam certa. Primum Duplicem esse differentiam: Subalternam, & Vltimam. Subalternam est, quæ constituit Speciem subalternam; vt Corporeum & Sensibile. Vltima, quæ constituit Speciem vltimam, vt Rationale. Præsupponit secundò: Secundam definitionem, conuenientiam differentiarum subalternis, cum notum sit, de pluribus differentiis specie, eam prædicari: vt Sensibile, de homine, & leone. Sed in dubium reuocat, An possit etiam conuenire vltimis. Et ratio dubitandi est manifesta: quia non prædicantur de pluribus speciebus sed de vna tantum; & indiuiduis eius: vt rationale, de solo homine, & singularibus hominibus: ergo non conuenit eis definitio quæ asserit, *Differentiam esse, quæ prædicatur de pluribus differentiis specie in Quale quid.*

47 Et est prima opinio, quæ tenet, etiam conuenire vltimis differentiis: vt autem modum quo eis conueniat, explicet, sic esse exponendam definitionem docet, vt dum dicitur, Differentia est quæ prædicatur de pluribus differentiis specie; sensus sit, quod pluribus, quæ inter sese, ab aliis distinguuntur specie. In quo sensu manifestum est Differentiis subalternis, atque etiam vltimis

conuenire: nam illæ prædicantur de pluribus differentibus inter sese, vt Sensibile, de equo, & leone. Differentia verò vt rationale, prædicatur de pluribus differentibus specie, per se, sed ab aliis: vt de homine: qui specie differt ab equo: Petro, & Ioanne, qui ab indiuiduis aliarum specierum, speinguntur, per idem rationale. Hanc sententiam tenuerunt nulli, quos attulit Auicena cap. præsentis.

Probatur falsa duplici arg. Primò; Hæc definitio differentem modo, & in eodem sensu assignatur à Porphyrio: in signatæ sunt definitiones aliorum prædicabilium: sed aliæ ones, vt Speciei & Generis, sic intelliguntur, vt hæc de pluribus differentibus numero inter se, illud de pluribus, inter se differentibus specie, prædicari debeat, vt probant exempla in eis à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda est hæc de differentia: sed sic intellectas patet non conuenire vltimis differentiis: ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

Secundò; Si sensus ille admittendus esset, vt conueniret vltimis differentiis, sequitur euidenter definitionem Generis, etiam ad Speciei. Probatur consequentia: quia prædicatur de pluribus differentibus specie, licet non inter sese, bene tamen ab indiuiduis aliarum specierum distinctis.

Secundà opinio est Caietani, in expositione huius definitionis, 48
inuenitur: vbi duo præsupponit, ad explicandum sensum definitionis, in quo vltimis differentiis conueniat. Primum est: Per definitionem, definitam esse differentiam, sub ratione differentia, abstrahente à Subalterna, & Vltima. Quia differentia communis denominatur à secunda intentione, terribilis. Secundò; Verba alicuius definitionis, duobus modis posse applicari his, quæ continentur sub definito; positiue: hoc est affirmatiue: aut etiam negatiue; hoc est, per non conuenientiam: & utroque modo applicatur definitio hæc, differentiis. Positiue quidem, Subalternis, quæ verè prædicantur, de pluribus differentibus specie: Vltimis verò, per non conuenientiam: quia verum est, eis in quantum differentibus, non repugnare, quòd prædicentur de pluribus differentibus specie. Itaque, Vltimæ duobus modis considerantur: sub Communi, ratione differentia: & sub Particulari, ratione Vltimarum: & hoc modo, omnino eis repugnat definitio; in primo. Nam si eis, vt differentia sunt, repugnaret; differentiis etiam subalternis posset conuenire: & cum definiantur, vt Vltimæ; sed vt Differentia: absolute dicentur, eis conuenire definitionem negatiue; aut per non conuenientiam. Hanc sententiam Caietani sequitur Sotus cap. præsentis, quæstione vnica ad 6. pro qua etiam referuntur, Auicena

cena cap. ultimo prædicabilium, & Iamblicus, cap. de differentia. Et Toletus quæstione vnica huius capituli, probabilem edocet, quamuis non ad mentem Porphyrij. Probat Caietanus hanc arguere. Definitio Quanti, est; quod sit diuisibile in partes: & non conuenit corpori cœlesti positiuè: quia cum sit incorruptibile non potest diuidi: alioquin per diuisionem corrumpetur: non conuenit ei negatiuè: hoc est, per non repugnantiam: ut est Quantum, non ut est corpus incorruptibile: quia ut Quantum est: non repugnat ei diuidi: quamuis repugnet ei diuisio; ut tali quantum incorruptibili. Et tamen sufficit, ita ei conuenire: ut dicatur definitio conuenire ei absolute: ergo sufficiet, quod ultimis differentiis, conueniat per non repugnantiam: ut differentia sunt: quamuis repugnet eis ut ultimis.

49 Mihi verò nullam ferè probabilitatem habere videtur. Vnde neque vllus ferè iam eam defendit. Probatur primò: Definitio non si essentialis sit, continet essentiam omnium, quæ definiuntur: si descriptiua, aliam propriam passionem eorum: sed essentia propria passio, non possunt rebus conuenire negatiuè, aut per non repugnantiam, sed necesse est eis positiuè conueniant: ergo non repugnat definitioni conuenire alicui per non repugnantiam.

Secundò: Quia si ex eo solum conuenit definitio ultimis differentiis: quia non repugnat eis, sub communi ratione differentis consideratis, prædicari de pluribus differentiis specie: quamuis repugnet, ut sunt differentia ultimæ: sequitur definitionem hominis, conuenire leoni: imò & definitionem cuiuslibet speciei conuenire cæteris speciebus eiusdem generis, Consequens est absurdum: ergo Antecedens erit falsum. Probatur Consequentia quia licet definitio hominis, repugnet leoni, sub ratione speciei leonis, non repugnat tamen ei, sub ratione communi animalis considerato.

Tertia opinio communis & vera, tenet: Per hanc definitionem solum definiisse Porphyrium differentias Subalternas, non vero Ultimas. Ita Commentator, Anicena, & Alpharabius, quos citat & sequitur Albertus Magnus, tract. 5. de differentia, cap. 6. Iacobus, Louanienses, Scotus, Canterus, Mercatus, Villapandeus, Toletus, & Fonseca, cap. præsentis, in explicatione eiusdem definitionis. Et probatur, ex impugnatione aliarum opinionum: quia nullo modo potest conuenire ultimis differentiis.

Sed quare has non definiuit Porphyrius? Respondent quidam quia eas non cognouit. Sed falsum hoc est, quia certum est, Species ultimas cognouisse, quarum mentionem fecit cap. de specie in ordinatione prædicamentali: ergo cognouit etiam ultimas differentias, saltem in ratione communi ultimarum: quamuis particulares ignorauerit: & in hoc cap. & ultimo huius libri, differentia

ultimam hominis, dixit esse rationale Mortale: unde se-
 tiam in particulari aliquam cognouisse.
 alij, eas non definisse asserunt, quia existimauit non esse sim-
 ed compositas, aut complexas: ut rationale mortale, esse
 tiam hominis; complexa uero non pertinent ad prædi-
 quæ simplicia esse debent, aut incomplexa: ut in ultima
 niuersali diximus. Hæc tamen ratio contra mentem Por-
 est, cap. ult. huius libri, ubi comparans differentiam cum
 ita ait: *Differentia quidem sæpe in pluribus speciebus cõside-
 ecies uero, in solis his, quæ sub specie sunt, indiuiduis est, &c.*
 sæpe in pluribus speciebus differentia est: non semper ex
 Porphyrij, apud quem dabitur ultima differentia prædica-
 næ cum specie comparetur.

endum igitur est, ideo solas subalternas definisse Porphy-
 uia cum nobis notiores sint, frequētius eis utimur in de-
 nibus. Quod à simili probari potest: nam cum duplex sit
 um, Subalternum & Infimum, hoc solum definiuit cap. seq.
 equentius eo utimur in demonstrationibus. Sufficit autem
 se differentias Subalternas: quia cum eodem modo præ-
 it omnes, nempe in Quale quid; ex harum notitia, facile
 erētias infimas cognoscere; in quantum pertinent ad ter-
 radicabile: facile est etiam definitionem communem sub-
 s, & infimis assignare: quæ talis erit: *Differentia est, quæ præ-
 de pluribus in Quale quid.*
 g. Caiet. respondetur, falsum esse, quod definitio Quanti,
 st. designata, non conueniat corpori cœlesti posituè: quia
 eram habeat quantitatem, uerè per se, & posituè, est diuisi-
 partes: quamuis actualis diuisio, per accidens impediatur,
 r incorruptibilitatem substantialem, eiusdem corporis.

C A P V T V.

De Proprio.

T E X T V S P O R P H Y R.

Propriam uero quadrifariam diuidunt, &c.

Breuis expositio textus.

ntum Porphyrij cap. præsentis est, explicare naturam Pro- 1
 , quod est quartum prædicabile. Diuiditur autem, in duas
 s. In prima; Tradit Porphyrius quatuor acceptiones, seu mo-
 roprij. In secunda; Solam quartam acceptionem eius, docet
 ropriam: cæteras uero communes aliis accidentibus.
 oprium, primo modo, accipitur pro eo, quod conuenit alicui
 ei soli; non tamen omnibus indiuiduis eius: ut esse medicum

aut philosophum, proprium hominis dicitur: quia soli homini conuenit: licet non omni homini conueniat. Secundo modo accipitur ex opposito, pro eo quod conuenit omni indiuiduo alius speciei, non tamen soli, sed etiam indiuiduis aliarum: ut canem bipedem, vel duos habere pedes omnibus hominibus ex propria natura conuenit: non tamen solis, sed quibusdam etiam aliis animalibus aliarum specierum. Tertio modo accipitur pro eo, quod conuenit alicui speciei, & omnibus indiuiduis eius, non tamen omni tempore, sed quodam determinato: ut canescere conuenit omnibus, & solis hominibus, verum non semper, sed solum tempore senectutis. Quarto modo accipitur Proprium pro eo, quod conueniat alicui speciei, & omnibus indiuiduis eius, non pro determinato tempore, sed semper: ut Risibile conuenit homini, omni homini, atque etiam semper: quia licet non semper homini rideat, semper tamen habet aptitudinem ad ridendum: & idcirco semper est risibilis.

Ex his quatuor acceptionibus sola quarta propria est, (inquit Porphyrius) quia proprium proprie sumptum, solum est illud quod conuertitur cum eo, cuius est proprium; sed solum proprio quarto modo acceptum, conuenitur: ergo solum in quarta acceptione proprie accipitur.

Q V Æ S T I O I.

An proprium solum quarto modo acceptum, constituat quartum predicabile, vel etiam secundum alios tres modos.

² **P**Ræsupponit tanquam certum, titulus quæstionis, quod Proprium secundum quartum modum, pertineat ad quartum predicabile: sed dubitat; An hoc solum constituat quartum predicabile, & tres alij modi potius pertineant ad quintum: vel omnibus quatuor modis, efficiatur quartum.

Et prima opinio tenet; Proprium non solum secundum quartum modum, sed etiam secundum alios, constituere quartum predicabile: hoc est, vel secundum omnes, vel saltem secundum modum tertium. Sic videtur sentire Albertus Magnus, trac. de proprio, ca. 1. & tract. 7. de accidenti, cap. etiam 1. Louaniensis cap. præf. & ibid. Canter. quos saltem, quantum ad proprium tertio modo sequuntur nonnulli ex modernis.

Probatum primò: Quia licet propria aliorum modorum, sumpta pro actu, sint communia accidentia, si tamen sumantur pro aptitudine, vel potètia, propriae passionis sunt, emanantes ab essentia: ergo non pertinent ad quintum predicabile, sed ad quartum. Probatum Antecedens in proprio primi modi: nam esse medicum vel philosophum, hoc est, habere aliquam scientiam ex his, communibus accidentibus

est: aptitudo verò ad eas habendas, sicut ad cæteras, pro-
 io hominis: quam appellare solent capâcitâ disciplinæ.
 ndò: Quia proprium tertio modo conuenit omni, & soli;
 propria passio. Probatur consequentia: Quia esse propriâ
 em, in eo solùm consistit; quòd ab essentia emanet: ema-
 erò, non tollitur ex eo quod non semper conueniat: sed
 e à natura statuto: quia eo tempore, & non alio, reperitur
 io in subiecto, ad talem emanationem: ergo nec tollitur
 opriæ passionis in emanatione consistentis.

nda ópinio communis & vera: Negat vllam acceptionem 3
 præter quartam, constituere quartũ prædicabile; sed tres
 ad quintum prædicabile pertinere affirmat: & solùm pro-
 quarto modo cõstituere quartum prædicabile. Quã tenet
 opus. 48. ca. 7. Iauel. tract. 4. præd. c. 5. Caiet. Sot. & Tol.
 & est expressa in doctrina Arist. in qua definitio proprij
 ur, solùm conueniens Proprio, quarto modo. Et præterea;
 im secundùm alias acceptiones, ad prædicabile accidentis
 re dicitur. Vtrumque habetur 1. lib. Topicorum, ca. 4. De-
 quidem Proprij his verbis; *Proprium est, quod non indicat,*
esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur. De aliis
 acceptionibus Proprij sic ait: *Nemo enim proprium dicet,*
contingit alij inesse, neque si forsitan per aliquod tempus inest
. Et sine capitis inquit: Manifestum est autem ex his, quo-
cidēs nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri,
iter autem proprium non erit, &c. Proprium autem Ad ali-
 vocat primo & secundo modo acceptum: quia in ordine ad
 le dicitur; hoc est quia conuenit soli, & non omni; vel
 & non soli. Proprium verò, Quando, idem est, atque pro-
 tertio modo: nam quando significat tempus, & cum pro-
 tertio modo, solùm conueniat pro determinato tempore;
 atur ab Arist. proprium Quando.

e minùs est expressa sententia Porphyrij, cap. vltimo huius 4
 vbi in tribus distingui docet, quartum & quintum prædi-
 . In primo quidem; quia propriũ solùm conuenit vni spe-
 ius essentiam sequitur, eiùsque indiuiduis: accidens ve-
 ribus aliis conuenit. In secundo, differunt, quia proprium
 rtibiliter prædicatur de subiecto; non tamen commune ac-
 . In vltimo verò: quia proprium non suscipit magis, &
 , sed communia accidentia suscipiunt. Hæc autem triplex
 entia, respectu accidentis, solùm conuenit proprio qua-
 do.

ione quoque probatur, ex testimoniis Arist. deducta. Nam
 muni modo concipiendi, & loquendi, inquit Arist. *illud solùm*
atur Proprium, quod omnibus ita conuenit, ut non sit aliis

commune: & praeterea, quod semper eis conuenit, quibus est proprium: sed has duas conditiones, solum habet proprium quarto modo; ergo hoc tantum erit proprium: reliqua uero accidentia communia: & ideo hoc tantum constituet quartum praedicabile: reliqua uero potius ad quintum pertinebunt. Probatur minime nam Proprium primo, & secundo modo, uel non conuenit omnibus, uel aliis, etiam commune est: proprium uero tertio modo multis indiuiduis nunquam conuenit: aliis uero omnibus, multo saltem tempore non conuenit: ergo nullum uere proprium appellari debet, neque ad quartum praedicabile pertinere intelligendum est.

5 Et si dixeris: Quare ergo propria aliorum modorum adducuntur à Porphyrio in hoc cap. Respondeo; Solum adduci, quia alia quam habent similitudinem, & analogiam, cum uero proprio quarto modo, ex qua similitudine melius cognoscitur natura, essentia ueri proprii, atque etiam ex dissimilitudine; & improprietate eorum. Quare si proprium in communi accipiatur; non uocetur, sed analogice, dicitur de omnibus: & solum de proprio quarto modo simpliciter: de aliis uero non nisi secundum quid, per attributionem ad ipsum,

Ad primum arg. Distinguendum est Antecedens: nam aptitudo ad scientias duplex est Vniuersalis, & Particularis. Vniuersalis uocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: Particularis uero, respectu particularium scientiarum. Nam unus homo particularem inclinationem; & aptitudinem habet ad unam scientiam, uel artem, quam non habent alij: licet uniuersali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. respondetur uerum esse, quod proprium primo, & secundo modo, pro aptitudine uniuersali acceptum, sit propria passio, sed hoc modo, non est Proprium primo, aut secundo modo sed quarto, quia est proprium, dimanans ab essentia hominis specifica: si uero accipiatur pro aptitudine particulari, solum est proprietas indiuiduorum, neque omnibus conueniens: licet conueniat solis: & ideo non est proprium simpliciter; sed commune accidens pertinens ad quintum praedicabile.

6 Pro solutione secundi arg. Duplex proprietas distinguenda est Specifica, & indiuidualis, Illa dimanat ex principiis essentialibus speciei, quae sunt Genus, & Differentia, ut risibilitas ex propriis hominis. Indiuidualis uero, ex complexione indiuiduali, ad quam concurrunt humores, & aliae qualitates, & dispositiones materiae. Unde sequitur, quod illa semper conueniat: quia essentia specifica eodem modo se habet semper: indiuidualem uero, non necesse est semper conuenire: quia non sunt humores in eadem dispositione: unde nec uocatur propria passio simpliciter, sed commune accidens.

Talis est canities, etiam si pro aptitudine accipiatur: quæ
 i homini propriè conueniat, aliis verò animalibus per
 dinem tantum ad hominem, vt ex causis eius colligitur,
 dicit Arist. lib. 4. de generatione animalium cap. 5. non ta-
 manat ab essentia specifica eius, sed ex complexione ho-
 particulari: & ex aliis etiam causis extrinsecis, in eis-
 & solis hominibus concurrentibus tempore senectutis:
 non ad quartum prædicabile, sed ad quintum pertinet.
 formam igitur arg. Neganda est Consequentia, quòd, pro-
 tertio modo, sit propria passio simpliciter, sed solum habet
 adinam cum propria passione. Et dum dicitur: Non esse
 rium semper conuenire, vt sit propria passio: negandum
 m: quia propria passio simpliciter, ex nuda essentia sequi-
 e non variatur, sed eodem modo se habet, sicut ipsa essen-
 oprietates verò indiuiduorum ex aliis causis accidentali-
 extrinsecis dependent, quæ diuerso tempore, diuerso mo-
 abent: ideo tales proprietates, non sunt propriæ passio-
 pliciter, nec sub nomine proprii, constituyente quartum
 abile, comprehenduntur.

QVÆSTIO II.

*Proprium sit vniuersale, aut quartum prædicabile, respectu
 speciei, vel indiuiduorum.*

faciliori intelligentia quæst. annotandum est. Primò; Du-
 x esse Proprium: Vnum, quòd consequitur naturam ge-
 ut speciei subalternæ: & ideo vocatur Proprium Subalter-
 prædicaturque de genere ipso conuertibiliter, sed cum qua-
 ecie, non conuertitur: & ideo respectu generis, est Pro-
 Adæquatum: & respectu cuiuslibet speciei, Inadæquatum:
 abile, proprium subalternum est, quòd sequitur naturam
 is: cum quo conuertitur, sed cum nulla eius specie: ideo
 um adæquatum est, respectu animalis. sed respectu specie-
 adæquatum: & omnibus tamen prædicatur eodem modo,
 enere, quamuis non proximè, sed remotè: hoc est Qua-
 rium: secundum regulam Ante prædicamentale ab Arist.
 in, cap. 3. Antepædicamentorum: *Quòd quando aliquid
 tur de aliquo; quæcunque prædicantur de tali prædicato, præ-
 ur de eius subiecto: & de omnibus contentis sub illo; & eodem
 prædicationis, secundum omnes interpretes: vt animal
 atur de homine, & leone; sensibile de animali, prædica-
 proprii: & ideo necesse est: quòd idem sensibile prædicetur
 mine, & leone, sub eodem animali contentis, prædicatione
 proprii. Aliud est proprium, quòd sequitur speciem infi-*

nam: & de illa prædicatur proxime, adæquatè, & conuertibilitè de indiuiduis verò eiusdem, inadæquatè; quia cum nullo conuertitur: & remotè, quia media specie: sed prædicatione proprii; quia in quale proprium.

8. Secundò notandum est; Vtrumque proprium definitum esse. Arist. 1. lib. Topico. cap. 4. illa definitione: *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest & conuersim prædicatur.* Quia non minus conuertitur proprium Subalternum, cum specie Subalterna, quam sequitur: vt sensibile cum animali, ac proprium Infimum, cum infima specie, vt risibile cum homine: quamuis nec illud conuertatur cum speciebus inferioribus, neque hoc cum indiuiduis: quia respectu inferiorum, neutrum est adæquatè proprium. Quod verò dicitur, *non indicare quid est esse rei*: hoc tantum significat; quod est, non pertinere ad essentiam, sed esse accidens eius, quamuis à posteriori, per illud cognoscamus essentiam: & in hoc sensu videatur indicare, *quid est esse rei*: sed sensus definitionis prior est. Vtrumque est etiam definitum à Porphyrio dum ait, *Proprium quarto modo* (quod solum est proprium simpliciter) *esse, quod conuenit omni soli, & semper.*

De utroque etiam proprio, tam Subalterno, quam Infimo, quæritur, An sit vniuersale, & quartum prædicabile, respectu speciei subalternæ, vel infimæ, quam sequitur, vel solùm respectu inferiorum specierum, aut indiuiduorum. Et ratio dubitandi est manifesta: quia nihil est Vniuersale nisi respectu plurium: sed species quam sequitur vtrumque proprium vnà tantum est: nam cum conuertitur: ergo respectu illius, non erit vniuersale, aut prædicabile, sed solum respectu specierum inferiorum, aut indiuiduorum, quæ plura sunt.

9. Prima opinio asserit, Proprium non esse vniuersale nec quartum prædicabile, respectu generis, aut speciei, quam proximè sequitur, sed respectu inferiorum. Sic Louanienses, cap. præsentis Fonsæca 5. Met. cap. 28. quæst. 19. sectio. 2. Et plures moderni probant. Primò: Quia vniuersale ad plura se extendit, quam subiectum, de quo prædicatur: ergo si cum eo conuertatur; non erit respectu illius vniuersale. Probatur Antecedens, nam Vniuersale ex vi nominis, significat id, quod non est particulare, sed ad multa particularia extenditur: ergo repugnat esse Vniuersale, respectu vnus particularis subiecti: vnde cū species sit vnum particulare subiectum, non erit proprium vniuersale, respectu illius.

Secundò: Quia ratio Vniuersalis, & ratio Proprii, oppositæ sunt: ergo non possunt eidem respectu eiusdem conuenire: sed proprium dicitur aliquid, respectu speciei, quam sequitur; ergo repugnat dici Vniuersale respectu eiusdem. Probatur antecedens, nam Vniuersale dicitur, respectu multorum, vt probat definitio eius.

si sit unum in multis: proprium verò, respectu vnus tan-
 ex eius etiam definitione patet, qua dicitur: *soli autem*
 ergo sunt rationes oppositæ.

da opinio affirmat: Proprium esse vniuersale, & prædica-
 ectu speciei, quam sequitur, & non solum respectu indi-
 m. Hanc sequitur Alber. Mag. tract. 5. de proprio, cap. 1.
 Sot. quæst. 1. huius cap. Tolet. in fine eiusdem, & etiam
 moderni.

tur ex Arist. & Porph. Ex Arist. quidem, quia definitio 10
 adit de proprio, non conuenit ei respectu inferiorum,
 m respectu speciei: ait enim: *Soli autem inest, & conuersim*
ur: hoc est, soli speciei, de qua solum prædicatur, conuer-
 & nõ de inferioribus speciebus, aut indiuiduis, ergo sen-
 . *Proprium, respectu solius speciei, esse proprium, atque adeo*
le, & quartum prædicabile. Porphyrius etiam, *Proprium,*
modo, dicit esse illud, *quod cõuenit, omni, soli, & semper:* quas
 ones non videtur habere, nisi respectu speciei: & cap. vlt.
 bri, enumerans ea, quæ conueniunt quarto prædicabili,
prædicabile de specie, quam sequitur.

ratione probatur. Primò: Quia modus prædicandi, sequi-
 lum essendi, quem res habet ex propria natura, aut ex
 quo concipitur ab intellectu: sed proprium, ex modo na-
 tendi, atque etiam vt concipitur ab intellectu, respicit
 , tanquam principium proximum, à quo dimanat: species
 eriores, aut indiuidua, remotè tantum, & per participa-
 speciei: ergo ratione vniuersalis, & prædicabilis in Qua-
 rum primò habet, respectu speciei, & quasi secundariò,
 u indiuiduorum.

ndò; Prædicabilia ordinantur ad demonstrationem, sicut
 menta, ergo propositiones necessariae, & per se ex quibus
 ratio conficitur, pertinent ad prædicabilia: sed tales sunt
 quibus proprium prædicatur de specie, vt homo est risibi-
 nebunt igitur ad quartum prædicabile, cum non sit aliud,
 l pertinere possint: & ideo proprium erit vniuersale, &
 bile, respectu speciei.

ra sententia duabus cõclusionibus explicatur. Prima; Pro- 11
 non est vniuersale, respectu solius speciei, sed respectu
 rum specierum, vel indiuiduorum. Probatur hæc ex defi-
 vniuersalis: nempe, *Vnum in multis, & de multis:* sed Spe-
 n est multa simpliciter, sed vnum: quamuis sit multa, se-
 n rationem virtualem, qua participatur à multis: ergo re-
 illius, non potest proprium esse vniuersale. Probatur con-
 ia: quia multa simpliciter non sunt, nec dicuntur, nisi illa,
 u sunt multa, ac distincta: in specie verò, nec indiuidua
 multa

multa sunt, nec distincta, sed vnum: nec species ipsa, est in
multa, sed etiam vnum; ergo proprium respectu solius speciei
non est vniuersale.

Secunda conclusio: Esse tale vniuersale, hoc est proprium, a
quartum prædicabile; nec habet proprium in ordine ad sola
speciem, nec in ordine ad sola indiuidua: sed in ordine ad indi-
dua, vt participant rationem speciei. Vt autem conclusio hæc,
præcedens, meliùs intelligatur, notandum est, in proprio, sicut
quocunque alio prædicabili, duo esse considerata: & rationem
communem vniuersalis: quam omnes participant, & in qua co-
ueniunt & rationem specialem, ex tali modo prædicandi desum-
ptam, per quam distinguuntur. Ratio ergo vniuersalis, vt sic, præ-
dit plura pro termino: & ideo eam non habet proprium respectu
speciei, vt in prima conclusione probatum est: quia species, non
est multa simpliciter, sed vnum: rationem verò specialem, ta-
vniuersalis, & prædicabilis, non habet solùm respectu indiuidu-
rum: quia non dimanat ab eis, nec primo, & per se est proprium
illorum: sed speciei, à qua primò, & per se emanet, & de qua p-
se primò prædicatur, in quale proprium: vnde in ordine ad illa
habet per se primò, specialem modum prædicandi, per quem dis-
tinguitur à cæteris prædicabilibus. Sed quia ad rationem ta-
vniuersalis, requiruntur talia multa, sicut ad rationem vniue-
falis in communi, multa simpliciter, adhuc proprium non est
tale vniuersale, respectu solius speciei nisi cum ordine ad indi-
dua, à quibus ratio essentialis eius, & consequenter proprium
ipsum, ab ea dimanans participatur.

12 **■**x hac doctrina non solùm declaratur vtraque conclusio, sed
colligitur hoc argu. quo probatur secunda. Proprium, vt est qua-
tum prædicabile, sic definiendum est: *Proprium est, quod prædica-
tur de pluribus in Quale proprium*, sed primum non habet, respectu
solius speciei: nempe esse prædicabile de multis, nec secundum
nempe, in Quale proprium, habet respectu indiuiduorum, nisi
cum ordine ad speciem, ratione cuius prædicatur de illis,
Quale proprium: ergo completam definitionem quarti præ-
dicabilis, nec habet à sola specie: nisi cum ordine ad indiuidua; nec
à solis indiuiduis, nisi cum ordine ad speciem.

Arg. verò primæ opinionis solùm probant, quòd proprium
non habet rationem vniuersalis, vt sic, respectu speciei, sed indi-
uiduorum: non tamen, quòd specialem rationem talis vniue-
falis, ex modo prædicandi desumptam, non habeat ab specie, cum
ordine ad indiuidua.

Arg. secundæ opinionis solùm probat, eandem rationem spe-
cialem, talis vniuersalis, aut quarti prædicabilis, habere ab spe-
cie, non tamen, sine ordine ad indiuidua: & quia vtrūque continet
nost

sententia; non est necessarium, argumenta aliarum in
 illari soluere; sed ex annotata doctrina, facile à quocun-
 luentur.

am restat, vno verbo explicandum id, quod à quibusdam
 ri solet, An proprium, vt est quartum prædicabile, vna, &
 a relatione, secundum speciem, referatur; ad speciem, & in-
 ia, aut ad genus, & inferiores species, vel diuersis: ita vt vna
 ciem, & alia ad indiuidua. Cui respondeo, Vna, & eadem
 i. Quod ita probo: Relatio, sumit suam vnitatem specifi-
 termino formali: sed species, & indiuidua, habent eandem
 em terminandi relationem proprii: ergo vna erit respectu
 um. Probat minor: Proprium refertur ad speciem, & in-
 ia: tanquam ad principium, à quo emanat, & tanquam ad
 tum, cum quo conuertitur: sed species, & indiuidua, ha-
 andem rationem principij, atque subiecti: cum indiuidua
 re speciei, vtrumque habeant: ergo habent eandem ratio-
 formalem terminandi, & pro vnico termino formali acci-
 a sunt; à qua vnitatem specificam habet relatio proprii.

C A P V T V I.

De Accidenti.

T E X. P O R P H Y R.

*Accidens autem est, quod adest & abest, præter subiecti
 corruptionem, &c.*

Breuis explicatio textus.

entum Porphyrij, cap. præsentis est, explicare naturam Acci- I
 ntis; quod est quintum prædicabile. Agit autem tria in toto
 e. Primò; Tribus definitionibus definit accidens. Secundò;
 lam diuisione illud diuidit. Tertiò; Cuidam tacitæ obie-
 i respondet.

ima definitio accidentis est: *Accidens est, quod & adest, &
 præter subiecti corruptionem.* Vt albedo inhæret in pariete, &
 t separari ab illo sine corruptione eius. Secunda definitio

m ferè est: *Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non*

. Postrema definitio: *Accidens est, quod neque est genus, nec*

entia, neque species, neque proprium; inest autem subiecto. Da-
 hæc definitio per negationem aliorum prædicabilium à Por-
 io, vt explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

diuisio accidentis est: *Accidens aliud est Separabile, vt dormi-
 aliud Inseparabile, vt albedo cygni.* Sed poterat obiicere ali-

aduersus Porphyrium, quòd prima definitio accidentis non
 ona; vel quòd hæc diuisio sit mala: quia secundum primam

itionem, omne accidens potest separari à subiecto: ergo
 nullum

nullum erit inseparabile: sed diuisio asserit, accidens aliud esse separabile, aliud Inseparabile; ergo sibi contrariantur. Ideo respondet Porphyrius, in 3. part. hac distinctione: *Duobus modis contingit separari à subiecto: Secundum rem, aut secundum considerationem intellectus*: & primo modo, non omne accidens potest separari à subiecto, bene tamen secundo modo: & definitio intelligitur primo, aut secundo modo; diuisio verò, solum secundo modo; ideo non sunt contrariæ.

Q V Æ S T I O I.

An accidens sit vniuersale, & respectu quorum id habeat.

3 **P**robatur, Accidens non esse vniuersale, duobus arg. Primo Quia vniuersale non habet à parte rei aptitudinem essendi in multis, aut prædicandi de illis: nec respicit inferiora relatione reali; sed solum habet talem aptitudinem, per intellectum abstrahentem illud, vel comparantem ad inferiora; ad quæ solum dicit respectum rationis: sed Accidens à parte rei, habet aptitudinem essendi in subiecto: ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo: & cum distinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud respiciet, vt albedo hominem: ergo accidens non est vniuersale respectu subiecti: imò nec potest prædicari de illo: quia quod ab alio distinguitur realiter, non potest de eo prædicari, cum distinctio realis falsam efficiat prædicationem.

Secundo: Vniuersale dicitur esse in multis, & posse prædicari de multis, etiam si illa multa non sint actu, in rerum natura, sed solum in potentia: vt patet de Sole & Luna: sed Accidens non potest prædicari de subiectis, nisi actu existentibus: ergo non est vniuersale, nec prædicabile. Probatur minor: quia nullo homine existente in rerum natura, falsum erit dicere: Homo est albus, aut Petrus est albus.

Pro solutione huius quæstionis, notandum est primò, Accidens duobus modis considerari. Primò, in ordine ad sua inferiora quidditatiua; vt color respectu albedinis, & nigredinis: aut albedo, respectu huius, & illius albedinis: & hoc modo non constituit quantum prædicabile, sed primum, secundum, vel tertium: nam vel genus est, vel species, aut differentia. Secundò consideratur in ordine ad subiecta, quibus inhæret: vt album in ordine ad hominem, vel parietem. Et hoc modo constituit quantum prædicabile; quia prædicatur in Quale accidentale.

Secundò notandum: Accidens dupliciter considerari. In abstracto, & in concreto: & primò modo consideratum, non dicit subiectum, sed solum formam vt albedo, & color; & cum hæc distinguatur realiter à subiecto, non prædicatur de illo; falsum enim dicere, Homo est albedo: consideratum verò in concreto

dici

subiectum, vt album: & à diuersis subiectis abstractum per
 eum, vt ab homine, & pariete, est vniuersale, & prædica-
 spectu aliorum, à quibus solum distinguitur ratione: nec
 aptitudinem prædicandi de illis à parte rei, sed solum per
 eum: nec denique ad illa refertur relatione reali, sed ratio-
 ut cætera prædicabilia, ad sua inferiora: sed quia accidens,
 it subiectum secundum modum inhærentiæ actualis in eo, &
 modo prædicatur de illo; requirit actualem existentiam sub-
 um, de quibus prædicatur: alioqui non erunt veræ prædica-
 : & in hoc distinguitur à cæteris prædicabilibus, quæ cum
 alia sint; vt genus, species & differentia; vel propria pas-
 , consequentes essentiam, vt quartum prædicabile, abstra-
 b existentia, & prædicantur de inferioribus, secundum na-
 in connexionem extremorum: ideoque non requirunt
 em eorum existentiam.

suppositis; Conclusio respondens quæstioni est: Accidens
 creto sumptum, est quintum prædicabile: non respectu in-
 um quidditatiuè; sed respectu subiectorum, à quibus ab-
 ur, & de quibus prædicatur, in Quale accidentale: & hoc
 sumptum definitur à Porphyrio, duplici definitione, infe-
 xplicanda. Probatur hæc conclusio: Quia accidens hoc mo-
 nptum, est vnum in multis accidentaliter, & ideo prædicã-
 e multis in Quale accidentale, distinctumque à cæteris
 or prædicabilibus.

primum arg. Neganda est minor; quòd accidens habeat
 dinem realem inhæredi, aut essendi in multis, à parte rei:
 sumatur in abstracto, verum est, sed sic non est vniuersale,
 ædicabile: sed dicit formam accidentalem, realiter distin-
 à subiectis, & realiter eis inhærentem: quæ non potest rea-
 prædicari de illis, propter realem distinctionem: si verò su-
 in concreto, respectu subiectorum, à quibus abstrahitur,
 fale est, & prædicabile; vt expositum est.

secundum: Distinguenda est minor: nam vt accidens sit
 fale, & prædicabile; satis est, quòd plura subiecta, secundum
 tiam existentia respiciat: sed ad exercitium prædicationum,
 it actualem existentiam subiectorum: & in primo, conue-
 m cæteris prædicabilibus: à quibus distinguitur, in hoc se-
 , propter modum distinctum prædicandi, accidentalem,
 habet: nam accidens respicit subiectum secundum actua-
 inhærentiam in eo: actualis verò inhærentia, petit actualem
 ntiam subiecti: quia nihil potest inhærerere, nisi actu exi-
 de aliis verò prædicabilibus, diuersa est ratio, quantum ad
 itium prædicandi, iam explicata.

Q V Æ S T I O I I.

An diuisio accidentis, in accidens separabile, & inseparabile, sit bona.

DVobis argumentis, videtur probari; quòd non sit bona. Primò: Quia accidens secundum Porphyrium, duobus modis potest separari à subiecto, secundum rem, & per intellectum: ergo nullum accidens erit inseparabile. Probatur consequentia: quia accidens inseparabile secundum rem, est separabile per intellectum: unde non bene diuiditur accidens, in duo membra.

Secundò: Quia si omne accidens est separabile, per intellectum ergo hæc diuisio, comprehendit propriam passionem; quæ licet non possit separari secundum rem, potest tamen per intellectum, ut risibile, potest separari homine: quia cum non sit de essentia eius: potest homo intelligi sine illo. Et ex hoc sequitur, quartum prædicabile, & quintum, non distingui. Probatur consequentia quia propria passio, quæ constituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum, cum sit accidens inseparabile.

Pro solutione quæstionis; annotanda est distinctio; quam tradit D. Thom. quæst. vnica, de spiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi ait, *Duplicem esse operationem intellectus, per quam vnus separatur ab alio.* Vna est simplex abstractio; per quam illud vnus sine alio cognoscitur, sine affirmatione, & negatione: ut dum intelligimus albedinem, existentem in pariete, non intellectu pariete: non tamen negando, quòd in eo sit. Altera est, abstractio composita, per quam vnus sine alio intelligimus, illud de eo negando: ut si dum intelligimus, albedinem sine pariete: negemus eam de pariete; dicentes, paries non est albus.

8 Secundò notandum est: Quòd hæc est differentia, inter accidens separabile, & propriam passionem; quantum ad secundum modum abstractionis à subiecto: quòd subiectum accidentis inseparabilis, non solum potest intelligi sine illo, sed etiam cum opposito; salua eius essentia: ut cygnus; non solum potest intelligi sine albedine, sed cum nigredine, quæ non repugnat essentia eius. Sed subiectum propriæ passionis; quamuis possit intelligi sine illa, non tamen cum opposita: cuius ratio est, quia cum propria passio dimanet ab essentia, à qua impossibile est dimanare oppositam: impossibile est etiam quod cum opposita intelligatur; sed accidens inseparabile, non dimanat ab essentia subiecti: ideo non repugnat, quod eodem subiecto, cum opposito accidente intelligatur. Exemplum gratia; Sine risibilitate, potest intelligi homo; non tamen cum hinnibilitate, quia repugnat hinnibilitatem dimanare ab essentia eius: sed cygnus, non solum potest intelligi sine albedine, sed etiam cum nigredine: quia cum albedo non dimanet ab essentia eius.

repugnat, quòd cum nigredine opposita intelligatur. Passio nostra est, Diuisionem esse bonam. Probatur: Quia esse membrum, verè datur in rebus; verum accidens est, & continet, quantum diuisum; ergo adæquata est, & bona sed intelligenda est realiter, & non per intellectum: ita ut accidens, vnum est separabile, à subiecto realiter: & realiter inseparabile, ab eodem: & ex hoc soluitur primum obiectum.

Secundum: Neganda est consequentia: quia accidens comparari potest per intellectum, vtraque abstractione, simpliciter & composita: ita ut non solum negari possit de subiecto, sed oppositam ei attribui: quod non habet passio: quia cum diuisa essentia: repugnat oppositam passionem conuenire subiecto: commune accidens, omnibus modis potest separari à subiecto: proprium verò non omnibus modis: sufficit, ut ad quintum prædicabile non pertineat.

Tertium: ut melius natura huius prædicabilis intelligatur: Triplex differentia notanda est; quam habet respectu proprii. Prima: quòd proprium dimanat ex principiis essentialibus subiecti: commune, non dimanat ab eis: sed ex aliis causis procedens: Quòd passio, primò conuenit speciei, secundariò diuisis accidens commune, ex opposito: primò conuenit diuisis; & ratione eorum speciei. Et ratio huius differentie est: quòd proprium maximè dimanat à natura specifica, sed commune, ex particularibus causis individualibus sequitur. Tertia differentia est: Quòd proprium prædicatur per se, de subiecto: commune verò, quod est quintum prædicabile per accidens.

Q V Æ S T I O III.

Definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia accidentis in subiecto, vel secundo intentionaliter, de affirmatione, & negatione.

Probatur hoc secundo modo intelligi, & non proximo; quod probatur ex eodem Porphyrio: qui vltimam definitionem, affirmat per negationem aliorum prædicabilium; ergo definit accidens, prædicabile: & consequenter, non per realem inhærentiam, sed per prædicationem. Et præterea, quia ut explicaret diuisionem, non contrariam primæ definitioni, docuit, Accidens non solum esse in re, sed per intellectum posse separari à subiecto: ergo illud asserit, posse adesse, & abesse subiecto; in prima definitione non de reali inhærentia, sed de prædicatione loquitur. Tertia ratione deinde probatur. Primò: Quia accidens secundum realem inhærentiam, non pertinet ad Dialecticum, sed ad Philosophum; Log. M Philosophum

losophum: ergo in Dialectica, non per illam debet definiri, per prædicationem Dialecticæ propriam.

Secundò: Accidentia rationis, qualia sunt secundæ intentiones; dum prædicantur de primis, pertinent ad hoc prædicabile non habent realem inhærentiam in subiecto, sed solum sunt iectiue in intellectu: & tamé eis cõueniunt definitiones accidentis: ergo non intelliguntur de reali inhærentia, sed de prædicatione. Hanc sententiam tenent, Caiet. cap. præsentis, dubio 1. tract. 4. de quinque prædicabilibus, c. 6. Sotus in expositione tractatus, & eandem dicit esse probabilem, Tolet dub. 3.

12 Secunda opinio affirmat, easdem definitiones, intelligi à Porphyrio de reali inhærentia accidentis: Et hæc est probabilior. Probatu-
batur efficaciter ex Porphyrio, qui vt explicaret primam definitionem, non esse contrariam diuisioni, tradit diuersos modos separationis, accidentis à subiecto: nempe reale, & per intellectum, quod non esset necessarium, si definitio intelligeretur de prædicatione, & non de reali inhærentia: nam prædicatio, separationem dicit per intellectum, si sit negatiua.

Probatu-
r secundò: Quia eodem modo sumitur accidens in definitionibus, sicut in diuisione, sed diuisio non potest intelligi prædicatione; sed de reali separatione: nam in primo sensu, nihil accidentis esset inseparabile; ergo definitiones de reali inhærentia intelliguntur.

Ad primum testimonium responderetur: Non per solam negationem aliorum prædicabilium, definisse Porphyrium accidens, sed per realem inhærentiam, quã in ultimo verbo definitionis prædicauit. Secundum testimonium, potius probat nostram sententiam.

Ad primum arg. responderetur: Quod realis inhærentia, fundamentum est secundæ intentionis; quam necesse fuit explicare per definitiones, vt natura huius prædicabilis, melius intelligeretur.

Ad secundum dicimus: Entia rationis, non habere realem inhærentiam in subiecto, sed intelligi à nobis per similitudinem ad accidentia realia; quæ illam habent: & ideo de illis etiam loquimur: ac si realiter inhærent: quare per similitudinem, applicantur eis definitiones accidentis.

Q V Æ S T I O I V.

An prima definitio accidentis sit bona.

13 **R**atio dubitandi est, quia multa sunt accidentia, quæ subiectum corrumpunt, vt morbus lethalis, combustio, & motus, ergo eis non conuenit definitio: quia non possunt adesse, & abesse præter subiecti corruptionem.

Difficultas huius quæstionis, in eo consistit: An ea quæ enumerantur in argumento, sint accidentia, vel non. Et prima opinio negat.

esse accidentia, sed potius, dicit esse destructiones substan-
 prædicata substantialia priuatiua. Probat: quia corruptio
 mors, est dissolutio principiorum vitæ: sed principia vitæ sunt
 substantialia: ergo corruptio, & mors, erunt potius quid substan-
 uam accidentale.

soluone quæstionis, notandum est; Mortem dupliciter
 posse: primò pro corruptione rei, vt in fieri; hoc est, dum fit:
 corruptione in facto esse, vel iam facta: & certum est, v-
 modo sumptam, modum saltem accidentis habere, & cõ-
 ter subiectum; & cum sit quasi mutatio priuatiua, non so-
 abet subiectum; sed etiam terminum, quasi per eam fa-
 & subiectum eius est materia, quæ à forma, quæ corrumpi-
 d formam de nouo aduenientem mutatur: vt à forma ho-
 quæ desinit esse in materia: ad formam cadaueris, quæ de
 aduenit. Terminus autem corruptionis, est non esse rei;
 esse hominis: denominat autem corruptio materiam, tan-
 subiectum; in quantum est mutatio eius: & etiam termi-
 nempe rem corruptam, ad cuius non esse terminatur: & ita
 ia denominatur priuatiuè, mutata per corruptionem, tan-
 subiectum huius accidentis priuatiui: & id quod desinit
 er eam; dicitur non esse, vel esse mortuum, aut corruptum:
 ut est accidens materiæ: tanquam subiecti, in quo intelli-
 hærere: ita respectu illius conuenit ei definitio accidentis:
 adest, & abest materiæ præter eius corruptionem: terminum
 non denominat, vt subiectum: sed tãquam terminum, quem
 nit, & ideo non est accidens, respectu eius, nec conuenit ei
 tio accidentis.

stra igitur sententia est: Illa omnia, quæ in arg. enumeran- 14
 se accidentia, vel saltem modum accidentium habere: qui-
 modo conuenit definitio. Quod probatur euidenter de
 o etiam lethali, hac ratione: Morbus adest, & abest, sine sub-
 corruptione: ergo conuenit ei definitio accidentis. Probat
 edens: quia quamdiu durat morbus, subiectum manet; & eo
 te, etiam manet ergo adesse, & abesse potest, præter corru-
 em eius.

cundò, probatur de combustione; & mortè: nam ista habent
 um mutationis priuatiuæ: sed *mutatio habet subiectum*, vt dõ-
 rist. 1. & 5. lib. Phys. ergo est accidens: quare modum acci-
 um habere debent, quibus definitio conueniat.

his respondetur ad arg. Morbum esse accidens: & posse a-
 & abesse subiecto, præter corruptionem eius: quia quam-
 urat, non est corruptum: sed manet. De combustione ve-
 morte: dicimus esse accidentia priuatiua, materiæ: cui ad-
 & absüt, præter corruptionem eius: non tamen sunt accidentia

hominis; vel domus; sed illum, & hanc denominant, tanquam terminos. Quod verò ad veritatem propositionum attinet: nempe: Homo est mortuus; vel Domus est cōbusta: veras esse dicuntur, ut communis modus concipiendi, & loquendi tenet: quia sensus est: Homo desit esse, aut Domus: & verus quidem; quia non nominatur: ut subiecta: sed ut termini corruptionis: quasi dicuntur hominem, & domum, per mortem aut combustionem perire: mors namque appellatur, corruptio hominis: quia est priuatio: non verò combustio domus; sed talis corruptio.

15 Circa rationem tandem Accidentis duo sunt notanda. Primum: Duobus modis sumi accidens; nempe pro accidente Prædicamentorum, & pro accidente Prædicabili: & hæc acceptio vniuersalior, quia non solum comprehendit vera accidentia: illa etiam, quæ licet sint substantiæ; modo tamen quodam accidentali se habent ad alia: & ideo ex parte modi se habendi, videntur ea respicere tanquam subiecta: ut differentia, respectu generis, accidens prædicabile vocatur; licet sæpe sit substantia: cui adesse, & abesse potest generi, salua eius essentia. Accidens vniuersale prædicamentale, solum comprehendit vera accidentia: sed ex altera parte, idem accidens: ut prædicabile, minus vniuersale est: cuiusmodi accidens prædicamentale, absolute comprehendit omnia accidentia vera: accidens verò prædicabile, non comprehendit nisi sub limitata consideratione: hoc est, quatenus subiecto ad se & abesse possunt; vel prædicari, & non prædicari de illo. Alio modo enim, aut nigredo; sicque de cæteris accidentibus, duobus modis considerantur. Primo: Secundum proprias essentias; in eis sunt Genera, Species, & Indiuidua: & sic pertinent ad specialia prædicamenta, & non ad quintum prædicabile, sed ad primum, secundum, vel tertium. Alio modo; In ordine ab subiecto; cui adesse, & abesse possunt: & sic pertinent ad quintum prædicabile.

16 Ex quibus intelligitur distinctio quædam, satis necessaria, prædicationis accidentalis: nam vna est Accidentalis; ab accidente prædicamentali; quando prædicatum, verum est accidens, inherens subiecto, de quo prædicatur. Alia est accidentalis, ab accidente prædicabili, & non prædicamentali: cuius prædicatum, non est verum accidens subiecti: sed modo accidentali se habet ad subiectum; in quantum adesse & abesse potest, præter eius corruptionem: ut hæc prædicatio, Homo est albus, accidentalis est, ab accidente prædicamentali, & etiam prædicabili: hæc verò, Animum est rationale, non ab accidente prædicamentali: sed solum ab accidente prædicabili.

Secundò notandum est: Quòd Accidens; ut est quintum prædicabile: non est definiendum per plures species, vel plura indiuidua tanquam

per subiecta, quia licet vera sint subiecta accidentis, tam
 illa: quodlibet tamen est inadæquatum: itaque defi-
 nitio est per aliud vniuersalius, quod sit quasi adæquatum
 eius, & in plurali sumptum, adæquatus terminus rela-
 tiuus eiusdem accidentis, vt predicabilis. Vnde, talis erit eius ad-
 definitio: *Accidēs est, quod predicatur de pluribus, in Qua-*
drato. Per quam definitionem ratione vltimæ particulae,
 distingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabili-
 bus notasse sufficiat.

Q V Æ S T I O V.

An inhærentia aptitudinalis, sit de essentia accidentis.

Inhærentia duplex est, Actualis, & Aptitudinis. Actualis, est 17
 quidam, per quem accidens vnitur subiecto, vt ab eo fu-
 turus: & proportionatur modo per se substantiæ, per quem in-
 ter se subsistit independenter ab alio: vnde sicut modus Sub-
 stantiæ, est vltimus terminus naturæ substantialis per se existen-
 tialis, & constituitur in supposito: ita inhærentia
 actualis, est vltimus terminus naturæ accidentalis, actu existen-
 tiæ, & constituens actu, in subiecto: & tandem sicut
 inhærentia, præsupponens actualem existentiam, non distinctam
 à natura substantiali, sed per quam est extra causas, di-
 stinguitur ex natura rei, ab eadem natura substantiali, per se exi-
 stentia eadem ratione, inhærentia actualis accidentis præsuppo-
 nit modo intelligendi, naturam accidentalem actu exi-
 stentia, distinguitur ab ea, ex natura rei.

Inhærentia Aptitudinalis, quæ non est aliud, quàm apti-
 tudinis naturæ accidentalis, ad actu inhærendum subiecto:
 Deus separet accidēs à subiecto, peribit modus actualis, in-
 stantia eius: per quem actu inhærebat subiecto: sed adhuc erit
 in ei inhærentia: & hæc aptitudo inhærendi vocatur inhæren-
 tia aptitudinalis.

De inhærentia actuali, certum est apud omnes, quòd non sit
 essentialis accidentis, quia sine illa potest esse accidēs, si non na-
 turæ, saltem diuina virtute: & verè manet quantitas Euchari-
 sticæ inhærentia actuali, quam habebat in substantia panis. Ex
 eadem evidens argumentum deducitur, probans non pertinere ad
 essentialitatem, & cum eadem ratio sit de cæteris accidentibus, se-
 quitur actualem inhærentiam, nulli accidenti esse essentialem:
 quod etiam assimilatur subsistentiæ substantiali: de qua eui-
 dens est, eam non pertinere ad essentialitatem naturæ substantialis,
 sit in fide certum, Naturam humanam Christi, non habere
 essentialitatem subsistentiam: sed terminatam esse, subsistentia verbi
 ni. Ideo solùm quæritur titulus quæstionis, de inhærentia

aptitudinali, An sit de essentia accidentis.

18 Et est prima opinio Scoti in 4. d. 12. quæst. vnica, & Antonii
Andree 7. Meta. q. 1. cum cæteris Scoti discipulis, asserentiũ, nõ
pertinere ad essentiam eius, sed extra illam esse. Probant id pr
mò: Quia inhærentia, est relatio accidentis ad subiectum: vel r
lationem saltem includit; ergo non potest esse de essentia alicu
ius accidētis absoluti: imò aliquam rationem accidentalem de
bet præsupponere in eo, cui conuenit, per quam fundetur talis r
latio: & ex consequenti, essentiam accidentis, eam fundanter
quare extra illam omnino erit.

Secundo: Si inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis
omnibus æquè conuenire debet: quia quæ essentialia sunt, omni
bus illius ordinis debent æquè conuenire: sed neque conuenit
omnibus, neque æquè potest conuenire: ergo non est essentialis.
Probat minor, quia modus, quem habet quantitas Eucharistici
separata à substantia, est accidens: cum retinet naturam acci
dentalem: & repugnat ei aptitudo inhærendi, cum sit modus es
sendi per se, & independenter à subiecto: ergo non conuenit om
nibus accidentibus: sed neque a qualiter: quia iam conuenit e
vniuocè, quod videbimus esse falsum.

Secunda opinio est communis, & vera, quòd inhærentia apti
tudinalis sit de essentia accidentis. Ita D. Tho. in 4. d. 18. q. & ar
1. q. etiam 1. Capr. in 4. d. 2. q. 1. ad 1. contra 5. & 6. conc. Heru
quodlib. 4. q. 9. Iauel. 7. Meta. q. 1. Caiet. 7. c. de ente, & essentia, c
15. Et colligitur euidenter ex doctrina Arist. 7. Meta. tex. 2. vbi a
serit, *Accidentia nõ esse entia, sed entis entia*: hoc est substantiæ, a
quam in sua entitate, dicunt attributionem: sed esse entia substã
tiæ, est posse eam afficere, secundum proprios modos intrinsecos.
ergo aptitudo ei inherendi, est eis essentialis ex mète Aristotelis.

19 Probat etiam ratio: Quia esse per se, & esse in alio, sunt mod
intrinseci substantiæ, & accidentis, diuidentes per se ens, sed esse
per se, secundum aptitudinẽ, hoc est, aptum esse ad subsistendum
per se, est de essentia substantiæ: ergo aptum esse ad inhærendum
eidem substantiæ, erit de essentia accidentis. Probat minor.
Quia substantiam esse talem entitatem, cui debetur subsistentia
per se, essentialis est ei: & hoc est, esse radicem, vnde oritur subsi
stentia, esse ei essentialis: ergo etiam est essentialis accidēti, esse
talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in subiecto: quod
est, esse radicem actualis inhærentiæ: & radix hæc est, inhærentia
aptitudinalis, quæ etiam erit ei essentialis.

Ad primum arg. Neganda est maior: quòd inhærentia actualis
sit relatio: sed est modus absolutus, includens respectum quen
dam transcendentalem, de quo neganda est minor: quòd non pos
sit esse, de essentia absoluti, sicut cætera prædicata transcendentalia

bimus in prædicamento, Ad aliquid. Vbi probabimus, cetera relatio prædicamentalis, quæ vocatur secundum esse, non potest pertinere ad essentiam absoluti, respectus tamen accidentales, & secundum dici, ad essentiam plurimum absolute necessario pertinent.

Secundum: Neganda est prima consequentia, quod in hæc aptitudinalis, conueniat æqualiter omnibus accidentibus. Vniuoce: nam cum conueniat eis per attributionem ad substantiam, non potest conuenire vniuoce: quia repugnat attributioni vniuocationi. Itaque, vnicuique conuenit secundum proprium modum attributionis ad substantiam: quod sufficit analogiam constituere in antepredicamento, c. 2. ostendemus. De modo autem quantitatis Eucharistiæ, non est certum, quod illam habeat, probabile, quod immediate sustentetur à Deo, & etiam si habere dicatur, non est natura accidentalis, cui debetur hæc in hærentia, sed modus cui per se non debetur: sicut in hærentia actuali, non debetur alia in hærentia, alioquin esset proprium in infinitum: sed cum sit ratio, vel modus in hærendi, non potest proprie in hærentia: nec modo illi, per se essendi quantitas debetur in hærentia: quia non est natura accidentalis, sed entitas quædam modalis, supernaturaliter concessa accidenti: ut sit hoc est, sine dependentia actuali à substantia: quæ entitas accidentalis est, quia modum essendi tribuit accidenti. Itaque, hæc in hærentia accidentali, tantum conuenit aptitudinalis in hærentia, sicut ei solum debita est actualis: modis vero, non conuenit, sed ratione naturæ, cuius sunt modi: sicut, nec per se in hærentia, sed ratione naturæ: & cum modus ille, nec sit natura accidentalis, nec modus per se, ex propria natura conueniens accidenti, non est ei villo modo debita actualis in hærentia, nec erit aptitudinalis ei in hærentia aptitudinalis.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM ARISTOTELIS STAGIRITÆ; quæ Prædicamenta appellari consueuerunt, Vnâ cum dubiis, & quæstionibus, hac tempestate agitari solitis.

BREVE PROOEMIUM.

De inscriptione huius libri.

Quamuis vocabulum Græcum *Categoria*, ex prima eius impositione, à prædicatione, seu prædicato dictum sit: communi tamen Dialecticorum, & Philosophorum consensu, iam accipitur pro integra ordinatione prædicatorum

dicatorum essentialium: eademque est significatio prædicamentorum quod sic possumus describere: *Prædicamentum, est dispositio prædicamentorum essentialium, superiorum atque inferiorum, sub uno quodam supremo genere, quo nihil est superius vsque ad indiuiduum, & nihil est inferius.* Vnde liber categoriarum, aut prædicamentorum, scribitur opus, hoc est, Liber ordinationum, quibus prædicamenta disponuntur, secundum diuersos gradus essendi, à supremo genere, quod quasi caput totius ordinationis est, vsque ad infinitas species & indiuidua.

De inuentore artis prædicamentalis.

Communis consensus scholæ iam tenet, primum inuentorem huius artis, fuisse Aristotelem. Ille enim primus fuit qui omnes gradus essendi, sic disponere docuit, vt ad certam quosdam classes reducerentur, omnes res mundi: & facile possumus naturam, & essentiam cuiuscunque inuenire, ad propriam eius categoriam, aut prædicamentum recurrendo.

De fine huius operis.

Cum ex simplicibus, aut incomplexis rebus, efficiantur prædicamenta, patet ad primam operationem intellectus, quæ est simpliciū apprehensio, pertinere: & ad perficiendam secundam, quæ versatur circa compositionem, & diuisionem proximam ordinari. Sed tanquam ad finem vltimum, ad demonstrationem ad quam omnia, quæ in Dialectica tractantur, ordinari constant.

An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis.

Ab omnibus refutatur sententia Nominalium: qui dixerunt de vocibus principaliter agere opus hoc, sicut & tota scientia Dialecticæ. Quod ex eo probatur falsum: quia voces tantum sunt instrumenta; quibus loco rerum vtimur, non valentes res, quibus disputatur, ad scholas afferre: vt Arist. docet 1. lib. Elenchorum. Res igitur sunt, ex quibus ordinatio prædicamentalis constituitur, mediis vocibus significata: & ideo de rebus principaliter, minus principaliter de vocibus, tanquam de conditionibus necessariis agit ars prædicamentalis.

De obiecto vnius operis.

Obiectum verò huius partis Dialecticæ est categoria, seu prædicamentum, in communi consideratum, prout omnes ordinationes prædicamentales, sub se comprehendit. Quod probatur inde: quia sub eo proximè continentur, omnia, quæ in arte hac tractantur, & rationem eius proximè participant: quæ duæ propriæ conditiones obiecti sunt.

modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.

Modus procedendi, quem Aristot. seruat, in hoc opere, simplex est. Quia per definitionem, & diuisionem, procedit: ut docet, quoniam modo simplicia sint ordinanda in præsentis.

Modus verò ad ordinem huius operis inter cæteras partes Dialecticæ artinet, sic explicari debet: ut primum locum teneat, in omnibus: quia ordinatio simplicium, & ordinata cognitio eorum, quasi ianua est, per quam ad reliquas partes Dialecticæ, totam ipsam scientiam ingredimur.

Ad quam scientiam pertineat, de prædicamentis agere.

licet nonnulli asserant, ad nullam scientiam determinatam pertinere, artem prædicamentalem: sed intellectum per se naturale, nulla scientia media, notitiam huius artis habere, & ideo, nec ad Dialecticam, nec ad Metaphysicam pertinere. Nihilominus, cum prædicamentorum ordinationes, non possint sine arte, vel scientia, necessario dicendum est, ad scientiam pertinere, & in primis ad Metaphysicam: cuius ratio satis est manifesta, & nota: quia de ente reali vniuersalissimo agit: ad eam pertinet, omnes modos entis realis considerare, secundum rationem propriam, abstrahendi à materia: sed prædicamenta non sunt aliud, quam rerum ordinationes, ex quibus varios modos entis cognoscimus: ergo hæc ars ordinandi res, cum diuersos modos essendi, ad Metaphysicam proprie pertinebit: non ad Dialecticam, sed diuersa ratione: nam ad illam, secundum proprias entitates: ad Dialecticam verò in ordine ad prædicamentorum ordinationes, enunciationes, & syllogismos.

C A P V T I.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.

T E X T V S A R I S T.

Æquiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum verò nomen substantia ratio diuersa.

Textus expositio.

Contentum Arist. in hoc primo capite est, explicare naturam nominum Æquiuocorum, Vniuocorum, & Denominatiuorum: cum ex rebus fiant prædicamenta, ut significantur per voces, modo significandi vocum, maximè dependet distinctio rerum, quæ in prædicamento collocandæ sunt: & ita, ex applicationibus trium vocum, tria alia constabunt. Primum, quænam

M 5 sint

sint à prædicamentis excludenda. *Secundum*, ex quibus prædicamenta constituenda sint. *Tertium*, quonam modo res vnius prædicamenti, prædicari possint de rebus alterius.

Diuiditur autem caput in tres partes, in quarum Prima, proponit Arist. definitionem *Æquiuocorum*: in secunda, definitionem *Vniuocorum*: & in Tertia, definitionem *Denominatiuorum*.

Definitio *Æquiuocorum* talis est: *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen commune est, ratio verò substantia nomini accommodata, diuersa. Quæ* duas continet partes. In prima dicitur, quòd *Æquiuoca* debent habere nomen commune, vt significetur, distincta esse ab eodem nomine: & esse res significatas per ipsum: vt canis latrabilis, sydus cæleste, & piscis marinus, quæ sunt res significatæ per hoc nomen canis: distincta quidem hæc sunt ab eo, sed non dicuntur *Æquiuoca*, nisi vt per nomen significantur: quia res non pertinent ad Dialecticam, nisi vt significantur per voces.

Et ex hoc desumpta est communis illa distinctio, qua distinguuntur *Æquiuoca* in *Æquiuoca æquiuocata*, & *Æquiuoca æquiuocantia*: ita vt *Æquiuoca æquiuocata*, sint res; quæ vt significantur tali nomine, dicuntur fieri *æquiuoca* in eo: *Æquiuoca* verò *æquiuocantia*, sint voces ipsæ, quæ ex tali modo significandi, res efficiunt *æquiuocas*.

4 Secunda pars definitionis est, in qua dicitur, *Quòd ratio substantia, accommodata nomini æquiuoco, sit diuersa*. Per rationem verò, intelligitur definitio: vel conceptus quidditatus; in his, quæ non habent definitionem. Definitio igitur, vel conceptus *Æquiuocorum*, vt significantur nomine *æquiuoco*, omnino diuersus esse debet; ita vt in eo nullo modo conueniant: sed solum habeant nomen commune.

Definitio *Vniuocorum* hæc est: *Vniuoca dicuntur; Quorum nomen commune est, & secundum nomen eadem substantia ratio*. In qua, per rationem substantiæ, definitio; vel conceptus *Vniuocorum* intelligitur: qui idem esse debet, & non diuersus, sicut diuersam esse diximus in *Æquiuocis*.

Definitio *Denominatiuorum* sic habet: *Denominatiua dicuntur, quacunque ab aliquo, solo differentia casu, secundum nomen habent appellationem*: vt à fortitudine, fortis. In qua tria continetur, quia in denominatione tria sunt: Forma denominans: Res denominata: & *Denominatiuum nomen*: tali ordine intelligenda: vt Res denominata dicatur talis, à *Denominatiuo nomine*: & hoc dicatur *Denominatiuum*, à forma, & ita forma, sit quasi origo totius denominationis. Gratia exempli: Fortis, nomen *denominatiuum* est, in quo res denominata est Petrus ipse. Forma verò, à qua denominatur: est fortitudo. A qua nomen ipsum *denominatiuum*, casu debet differre: vt significetur deriuatio denominationis eiusdem,

Q V Æ S T I O V N I C A.

Vtrum definitio Vniuocorum, conueniat Denominatiuis.

ma opinio tenet; Denominatiua simul esse Vniuoca, sed & uerfa ratione: nam in quantum appellationem habent ab dicuntur Denominatiua, in ordine tamen ad res denomi- de quibus prædicantur verè sunt uniuoca: vt albū, respectu inis, à qua denominatur, Denominatiuum dicitur: sed respe- tius, & illius corporis; nempe parietis, & hominis, de quibus catur; Vniuocū est: quare omnibus Denominatiuis conue- finitio Vniuocorum. Ita Sotus q. unica, huius ca. ad secun- Quam sententiam probabilem dicit esse Caiet. in exposi- definitionis Denominatiuorum. Et videtur probari ex de- one Vniuocorum; quia nomen Denominatiuum commune omnibus subiectis; de quibus dicitur: vt album, homini, & pa- & ratio significata, quæ est forma accidentalis, eadem est n eis; vt albedo in eisde: ergo conuenit eis integra definitio, potest probari secundo; quia omne uniuersale, debet esse ocum: vt in quæst. vltima Vniuersalium diximus; sed inter- erfalia, quartum, & quintum prædicabile sunt denomi- risibile, & album probant: ergo Denominatiua sunt Vniuoc- eis verè & propriè conuenit definitio Vniuocorum. cunda opinio, est Toleti: qui quamuis negare omnino vi- ur, Denominatiua esse Vniuoca: vnum tamen asserit, ex quo ur contrarium colligi: nempe illam particulam definitionis ocorum (*substantia*) intelligi, de definitione quidditatiua, escriptiua: ita, vt sufficiat ad rationem Vniuoci, quòd defi- descriptiua, eadem sit in omnibus uniuocatis. Ex quo col- ur nomina propriæ passionis, vt sensibile, aut risibile, esse Vni- , respectu subiectorum; de quibus prædicantur: vt sensibile: ctu hominis & equi.

ostra tamen sententia est, Denominatiuis nullo modo con- 6 re definitionem uniuocorum, ita tenet Caiet. cap. præsentis, & xpressa sententia Arist. cap. de substantia. Vbi *Denominatiua* it, non prædicari de subiectis, nomine, & ratione: quia forma si- ficata per nomē; non est quidditatiuè in eis, sed accidentaliter. t ratione probatur: Quia in definitione Vniuocorum dicitur orum nomen est commune; ratio verò substantiæ eadem.) rationem autem substantiæ, intelligunt omnes, aut definitio- quidditatiuā aut quidditatiuū conceptū: quæ propriè ad sub- tiā rei pertinent: sed hoc nō reperitur in Denominatiuis: quia significata per illa: neque est definitio quidditatiua respectu inferio

inferiorum, nec quidditatiuus conceptus eorum, sed forma accidentalis : ergo non sunt Vniuoca.

Ad primum arg. Distinguenda est minor: Nam ratio significat per nomen, duobus modis potest esse communis, vel eadem in inferioribus essentialiter, aut accidentaliter: & primo modo, communis esse debet, vt nomen sit Vniuocum, hoc enim intelligit Arist. per illa verba (*ratio substantia nomini accommodata*) in definitione Vniuocorum: quia ratio substantia, idem est ac ratio essentialis, significatum verò Denominatiuorum, solum est commune, & vnum in inferioribus, accidentaliter: & ideo non potest eis conuenire definitio Vniuocorum.

- 7 Secundum arg. soluitur alia distinctione. Vniuocum duobus modis accipitur; propriè pro eo, cuius non solum nomen commune est vniuocatis; sed definitio; vel conceptus quidditatiuus & hoc tantum definiuit Arist. cap. præsentis. Aliud est Vniuocum improprium: cuius significatum, commune est inferioribus, solum accidentaliter: & hoc modo improprio, Denominatiua possunt dici vniuoca: qui licet non sufficiat, vt eis conueniat definitio Vniuocorum, sufficit tamen, vt sint Vniuersalia; & prædicabilia nam ad rationem Vniuersalis, sufficit aliquid esse Vniuocum, solum, vt distinguitur contra æquiuocum & analogum: quod habent Denominatiua, per impropriam vniuectionem.

T R A C T A T V S D E N O M I N V M
A N A L O G I A.

- 8 **T**Ractatio de natura, & ratione Analogiæ, maxima ex parte pertinet ad Metaphysicam: cum præcipuè reperiri possit in ente vniuersalissimo; quod proprium obiectum eius est: atque etiã in passionibus eius, & in accidenti, quod nomen prædicamentis est commune: sed propriè pertinet ad Logicam; vt ex ea cognoscatur: Analoga excludenda esse à prædicamentis, atque etiã à syllogismis, & aliis argumētationibus: quæ in solis terminis vniuocis commodè fieri possunt. Aristoteles verò non definiuit analogia cap. præsentis; sed solum æquiuoca & vniuoca: quia cum sint quasi media, inter hæc extrema; cognitio vniuocis, & æquiuocis facile est analogia cognoscere. De quibus quinque tantum disputanda sunt. Primum; quid sit analogia. Secundum; quotuplex sit. Tertium; vtrum Analogum possit abstrahi, aut præscindi ab analogatis. Quartum; An ens sit analogum; ad Deum, & creaturas: & ad entia creata, substantialia, & accidentalia: & qua analogia, hæc omnia significet. Quintum; An accidens, respectu nouem prædicamentorum accidentium, analogum sit, vel vniuocum.

Expli

Explicatur, quid sit Analogia.

Analogiam ex ipsiusmet nominis significatione definire ve-
 nus; dicendum erit, non esse aliud: *quàm proportionem, aut
 niētiam, seu comparisonem inter multa, eodem nomine signi-
 : nam Græcum nomen est; quod in Latinum transferens
 atilianus, proportionem vocauit: Tullius verò, in vno loco,
 nientiam: in alio verò, comparisonem aut proportionem. Et
 es istæ significationes, diuersis analogis cōuenire possunt: vel
 m sub diuersa consideratione: vt dum diuersas analogiæ spe-
 enumerabimus, constare poterit.*

verò rem potiùs, significatam nomine analogiæ, considere-
 quàm etymologiam eiusdem nominis: definitionem analo-
 m, ex definitionibus æquiucorum, & vniuocorum assignatis
 rist. cap. præsentis facile possumus colligere. Nam Analoga, ex
 muni sententia scholæ, medium quoddam sunt, inter Æqui-
 & Vniuoca. Æquiuoca verò sic definit Arist. *Quorum nomen
 commune: ratio verò substantiæ nomini accommodata, omnino
 sa: vt canis respectu latrabilis, piscis, & syderis cælestis. Vni-
 , quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ, nomini
 mmodata, omnino eadem. Analoga igitur erunt, Quorum no-
 est commune: ratio verò substantiæ nemini, accommodata: ne-
 omnino diuersa, neque omnino eadem. Secundum quam analo-
 trumque extremum participant: conueniunt enim cum equi-
 s, & vniuocis in nomine: quod commune debet esse in om-
 s; in re verò, aut conceptu per nomen significato; partim
 eniunt, & partim differunt: conueniunt quidem cum æqui-
 s, in eo; quòd diuersus debet esse simpliciter: & in hoc dif-
 nt ab vniuocis: in quibus idem simpliciter debet esse: sed dif-
 nt ab eisdem æquiucis, in eo: quòd non omnino diuersus
 sed aliquo modo vnus, vel idem: & in hoc assimilantur vni-
 s. Vnde sequitur maiorem similitudinem habere cum æqui-
 s. Et hæc est ratio, propter quam cum æquiucis enumerari
 nt: & etiã æquiuoca appellari: quia parū ab eis distinguuntur.*

aque, conceptus analogi, quantum ad res significatas, non est 10
 s: sed plures, quia analogata diuersa sunt: ratione tamen pro-
 ionis, vel attributionis, seu proportionalitatis, quandam ha-
 t similitudinem: & eius ratione, aliqualem vnitatem: & hoc
 rationē substantiæ nomini accommodatam, non esse omnino
 ersam, nec omnino eandem: sed proportionalem, vel similem.

Quotuplex sit Analogia.

Aietanus in opusc. de Analogia nominum, cap. 1. 2. & 3. tri- 11
 plicem Analogiã distinguit. Primam Inæqualitatis, quæ re-
 peritur

peritur in generibus, respectu suarum specierum; à quibus ratione differentiarum, secundum inæqualitatem perfectionis participatur: ut in animali; respectu hominis, & leonis: perfectior enim participatur ab homine: ratione perfectioris differentia, ideo inæqualiter ab utroque: sed hanc analogiam, dicit, non esse talem simpliciter; nec facere nomen analogum: quia in generibus verè uniuocis, reperitur; & solum potest vocari Analogia physica: quia procedit ex diuersis formis physicis, maioris & minoris perfectionis.

Secunda species Analogiæ est, Proportionis, vnius ad alterum, vel plurium ad vnum: & hoc etiam vocatur Attributionis, quia proportio quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnum, habitudo quædam ad illud est; quæ attributio etiam vocatur: sanum, dicitur analogum proportionis, & attributionis: quia cum vrina, & medicina dicitur: secundum proportionem, quam habent cum sanitate animalis: in quantum vrina, est signum sanitatis; medicina verò causa: & hoc est dici per attributionem ad illa: quare sanum respectu animalis, vrinæ, & medicinæ, dicitur analogum proportionis, seu attributionis.

12 Tertia species Analogiæ est. Proportionalitatis: Proportionalitas verò, non est aliud, quam similitudo, vel proportio duarum proportionum, Gratia exempli: Inter tria & sex, reperitur proportio dupla: & eadem reperitur inter quatuor, & octo; deinde inter has duas proportiones duplas, reperitur alia proportio aut similitudo, in eo consistens, quod sicut se habent tria ad sex, ita quatuor ad octo. Hæc igitur proportio, & similitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud quod significat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogum proportionalitatis. Ut risus, significat risum hominis verum, & quædam metaphoricum risum prati: quod dum floret, quandam hilaritatem ostendit, similem ei, quam ostendit homo, dum ridet. Dicitur autem de utroque nomen risus. nempe de homine ridente, & de prato florido secundum proportionalitatem: quia sicut risus habet risum hominis, ad hominem; sic floriditas prati, ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur.

Ex his tribus speciebus analogiæ; prima à nullo reputatur vera, nec sufficiens ad constituendum nomen analogum: sed omnes dicunt non esse analogiam simpliciter; sed solum secundum quid. Et ratio omnium est: quia in generibus, & pluribus aliis uniuocis, reperitur; sine præiudicio uniuocationis.

13 Analogiam verò proportionis, seu attributionis, recipiunt omnes tanquam veram, & sufficientem, ad constituendum nomen analogum. Et ratio est manifesta: Quia sola attributio vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit; ut non omnia eodem modo

, nec æqualiter significantur : sed illud vnum , simpliciter
 appellatur ; cætera verò non , nisi secundum quid : ergo sola
 attributio facit nomen analogum. Probatur consequentia ex de-
 finitione analogorum: *Analogi sunt quorum nomen est commune:
 verò substantia; nec omnino eadem, nec omnino diuersa.* sed eo
 quòd significata ita se habent ; vt omnia dicantur per attri-
 butionem ad vnũ: ratio, sub qua, significata primo, per se, & prin-
 cipaliter ei conuenit , cæteris verò per attributionem ad illud:
 non est omnino eadem in omnibus : quia si eadem esset æ-
 quiuoca ; & sine dependentia ab aliis , conueniret singulis ; vt
 in vniuocis : quare necesse est dicere ; quòd sola attributio
 facit analogiam.

Undò ; Sola attributio tollit vniuocationem: ergo sola facit
 nomen analogum. Euidens est consequentia: quia vbi est attribu-
 tio significatorum; non est æquiuocatio nominis; cum aliquid sit
 commune, præter nomen; nempe similitudo illa, & correspon-
 dentia, quam facit attributio: si ergo attributio tollit vniuocatio-
 nem, necesse est eandem efficere nomen analogum : quia nullum
 medium, inter vniuocum & æquiuocum: præter analogum.

Primum probatur antecedens ex definitione vniuoco-
 rum: *Vniuoca sunt , quorum nomen est commune; ratio verò sub-
 stantia, nomini accommodata, omnino eadem :* sed attributio efficit
 nomen analogum non sit omnino eadem , nec æqualiter participetur ab
 aliis: sed primo ab vno, à reliquis verò cum dependentia ab
 eo: ergo tollit vniuocationem.

Analogia verò proportionalitatis non est certũ, quòd sit ta- 14
 simpliciter; ita vt sola sufficiat efficere nomen analogum : sed
 opinio tenet, quòd sufficiens sit; non minùs quam analogia
 attributionis. Ita Caietanus vbi suprà : ita etiam videtur sentire
 Thom. de veritate, qu. 2. art. 11. ita denique plures moderni.
 Secunda opinio, est aliorum modernorum ; qui hac distinctio-
 nantur. Proportionalitas, duobus modis potest reperiri, inter
 significata nominis : Primò, ita vt non significetur ipsa per illud
 nomen , sed alia ratio communis eorum : & hoc modo sumpta,
 sufficit ad efficiendum nomen analogum. Quòd verò non si-
 gnificetur per nomen; videtur manifestum : quia animal , solũ
 significat naturam sensitivam , communem speciebus : non pro-
 portionalitatem inter eas repertam.

Undò : ita, vt per nomen ipsa analogia significetur: & hæc 15
 sufficiens erit ad constituendum illud analogum: & quia nullum
 nomen impositum, quo significetur; nulla datur talis analogia:
 datur tamen, si imponeretur nomen ad eam significandam. Cu-
 ius rationem vel exemplum non afferunt. Sed vtrumque afferre
 possumus exemplum quidem : in hoc nomine Principium : quòd
 analogum

analogicè dicitur, de fundamento domus, de puncto: quod est principium lineæ, & de præmissis demonstrationis, per se notum & inter hæc, nulla est attributio; sed omnia æqualiter, & per se significantur: sola proportionalitas reperitur: quia sicut se habet fundamentum domus, ad domum ab eo incipientem; sic punctum ad lineam; & principia demonstrationis ad demonstrationem: & quia per nomen significatur (cùm ratio proportionalitatis, videantur significare tria illa: & non ratio alterius cõceptus eis communis) sufficit constituere analogiam.

Ratione verò probari potest: quia proportionalitas præsupponit necessariò, diuersa esse illa inter quæ reperitur; sed ab ea recipere aliquam similitudinem, & vnitatem: ergo efficit, vt ratio significata per nomen non sit omnino diuersa, sed nec omnino eadem: quia aliqualis est similitudo, & vnitatis in ea: quare sola efficiet nomen analogum.

15 - Tertia opinio teneri Proportionalitatem quomodocumque repertam, inter significata eiusdem nominis, non sufficere ad constituendum nomen analogum: sed necesse est; vt sic reperitur; quòd vnum eorum sit absolutè tale: per suam formam, aut per suum esse: aliud verò non sit absolutè tale per suum esse, sed vt substat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum esse potest in risu qui ita significat risum hominis & floriditatem prati; vt ille quidem per proprium esse sit absolutè talis: hæc verò non, nisi in quantum talem habet proportionem, aut proportionalitatem cum eo. Manifestum est enim floriditatem prati non esse nec vocari risum; nisi per ordinem ad risum hominis. Ita sentit pater Franciscus Suarius, tom. 2. suæ Meta. disput. 2. sect. 3. num. 11.

Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est Proportionalitas, non est vera analogia: nec sufficit analogum nomen facere: nisi per illud significetur. Hæc videtur mihi evidens; vt probat hoc arg. Res non habent analogiam, aut vniuocationem; nisi in quantum per voces significantur: ergo nec sunt analogia proportionis vel attributionis: nisi in quantum, vt earum habentes, significantur. Cuius evidens signum est, quòd quia diuerso modo significantur, per diuersas voces; fieri potest, vt æquiuocè per vnã, vniuocè verò per aliam significantur: vt Canis nomine bestię latrabilis, Piscis, & Sydus, æquiuocè significantur; & vniuocè eadem designantur per nomen Substantia: ex eo quòd substantia significat conuenientiam essentialẽ eorum: canis verò nullam. Vt igitur nomen sit vniuocum: necesse est, significet conuenientiam multorum: & eodem modo, vt sit analogum: necesse est, vt significet diuersitatem simul, & conuenientiam multorum; sed analogata, habent conuenientiam, aut similitudinem.

m,ratione proportionalitatis,aut attributionis: cum di-
 mpliciter: ergo non possunt,vt analogata significari: nisi
 tionalitas ipsa,vel attributio significetur.

ndò probatur:Quia licèt significata alicuius nominis,uni- 17
 habeant conuenientiam, si tamen non significantur, vt
 bant: non erunt uniuocata,nec nomen quo significantur,
 um:sed conuenientia se habebit materialiter tantum, aut
 nitanter,& erit,quasi non esset,ad effectum efficiendi no-
 analogum: ergo licèt aliqua habeant inter se conuenien-
 analogicã, si hæc non significetur,materialiter,& quasi con-
 inter se habebit;& erit quasi non esset:ad effectum consti-
 nomen analogũ. Quare necesse est per nomen significari.
 nda conclusio: Proportionalitas, aliquando significatur
 men analogum: & ideo, si significata sufficit constituere
 n distinctam,ab analogia attributionis;efficiet eam distin-
 ita fatendum erit,esse actu,in rerum natura,diuersas spe-
 analogiæ. Hæc est contra secundam opinionem quæ negat,
 as esse species analogiæ,& analogorum:nempe proportio-
 is,& attributionis:quamuis fateatur,esse possibiles; si no-
 nponatur, ad significãdam proportionalitatem multorum.
 batur efficaciter,exemplo risus; quo significatur, floridi-
 ti, simul cum risu vero hominis; ex eo solùm, quia sic se
 pratum,dum fioret,præ se ferens quandam hilaritatem;si-
 habet homo,dum ridet: sed hæc est proportionalitas;ergo
 catur floriditas prati: in quantum habet proportionalita-
 am risu hominis:quare falsum erit, quòd proportionalitas
 iam significetur per nomen analogum;& consequenter e-
 cessarium,secundum eandem sententiam: quod ita signifi-
 efficiat distinctam speciem analogiæ; & analogum,specie
 tum, ab analogia, & analogis attributionis. Et si dicatur
 men risus, non significari floriditatem prati, nisi vt habet
 udinem cum risu hominis, non proportionalitatem: &
 nec significari ipsam proportionalitatem, sed attributio-
 Contra hoc est, quòd floriditas prati, non significatur,vt
 similitudinem in communi, sed in particulari: hoc est ta-
 ut sicut risus est actus vitalis,quo ostenditur hilaritas cor-
 a hoc sit similis ei floriditas prati: quia ostendit quandam
 atem,hoc est,ita se habet; atque homo,declarans hilarita-
 hæc est proportionalitas quæ verè significatur per nomen
 Et certè,non potest aliud nomen imponi,quo melius,signi-
 proportionalitas hæc,quàm nomen risus.

rtia Conclusio:Proportionalitas: etiam significata per no- 18
 analogum, & adhuc in his analogatis reperta, quorum v-
 st tale,per suum esse;aliud verò nõ, nisi ratione proportio-

nalitatis, non facit ex se, aut per se sola, veram speciem, & distictam analogiæ, nec nomen analogum, sed ratione attributionis cui coniungitur: & ideò eandem cum analogia attributionis, ita nec secundum actum, nec secundum possibilitatem, distinguendæ sunt diuersæ species analogiæ, sed sola analogia attributionis ponenda est.

Conclusio hæc, est contra secundam & tertiam opinionem & prius declaranda est, deinde probanda. Declaratur autem Proportionalitas ex se differens est, vt reperiri possit, inter significata: quorum vtrique conueniat formaliter, & intrinsecè appellatio, & significatio nominis, & inter ea, quorum solum vnum conueniat formaliter, aliis verò, per extrinsecam denominationem: imò & inter ea etiam, quæ sub tali nomine, nullam habent conuenientiam, vt æquiucata. Probatur euidenter: quia inter species eiusdem generis, reperitur: vt inter hominem, & leonem, & etiam, inter canem latrabilem, piscem, & sydus: & tandem, inter risum hominis; & floriditatem prati: quia verum est, de omnibus; quòd sicut se habet vnum eorum, ad suum esse, sic aliud ad suum: & quamuis per nomen idem significetur, potest eodem modo, seu diuerso, reperiri in eisdem.

20 Quod non minus efficaciter sic probatur: Quia ita se habet quodlibet, ad suum esse, sicut aliud ad suum, non efficit ea magis vel minus diuersa; in apprehensione intellectus, quam si id nomen haberent: ergo nec efficit ea magis, aut minus diuersa: nec magis, & minus eadem, etiam si per nomen idem seu aliud significetur. Euidens est consequentia, quia res significantur, per vnum, vt apprehenduntur ab intellectu. Probatur porrò antecedenter, quia æqualiter reperitur in apprehensione intellectus, inter res omnino diuersas, ac inter res eiusdem rationis: non enim, vt nomen minus diuersa apprehenduntur significata canis, ex eo, quòd intelligatur, sic se habere quodlibet ad suum esse, sicut aliud ad suum esse, nec minus dissimilia sunt, album, & nigrum; ex eo, quòd apprehendantur, sub eadem proportionalitate, quam ea nō apprehenduntur, sub eadem proportionalitate, quam ea nō apprehenduntur. Probatur iam conclusio, sic explicata, aduersus secundam opinionem, hac ratione: Analogæ sunt media inter æquiucata & vniuoca; ergo non possunt reperiri simul, cum aliquo extremo; ita vt idem nomen, respectu eorundem significatorum, sit analogum simul, & æquiucocum; vel analogum & vniuocum, sed proportionalitas sola, etiam per nomen significatum potest reperiri simul cum vno, & altero extremo: ergo non efficit medium: quod est; non efficit nomen analogum. Probatur minor; Quia etiam si species animalis, apprehendantur ab intellectu, sub proportionalitate; hoc est vt ita se habet leo, ad suum esse animalis, quod participat ab animali; sicut homo

od ab eodem participat; eadem intelligitur natura ani-
 eis: ergo non desinunt esse uniuoca: & ex consequenti,
 comprehenduntur, ut analogae: nec essent analogae, si sub eadem
 analogia significarentur, per nomen: quia ut probatum
 est modo significantur per nomen: quo apprehenduntur
 intellectum.

atur deinde aduersus tertiam: Quia proportionalitas, ra- 21
 tiōis, non facit floriditatem prati esse, aut vocari risum: sed
 attributionis, quam causat in ea, ad risum hominis; ergo
 ratio sui facit eam analogatam risus, aut risum esse ana-
 logatam risus, sed ratione attributionis. Probatur minor: Quia si ratio
 faceret eam analogatam, omnia alia, in quibus reperitur,
 analogata: sed probauimus, eam non facere: ergo nec fla-
 uiditatem prati analogatam risus, nisi ratione attributio-
 nis causat in ea: quia attributio, vera est analogia, & per se
 nomen analogum.

is conclusionibus sequitur; proportionalitatem, non esse
 analogiam; nisi ut per se coniunctam attributioni: & ratio-
 nis, non ratione sui: & ideo non facere distinctam speciem
 eorum, vllō modo, sed omnia analogae, esse attributionis,
 ut expresse D. Th. 1. p. q. 13. art. 6. ubi ita ait: *In omnibus
 analogis, qua de pluribus analogicè dicuntur: necesse est, quod om-
 nia referantur per respectum ad vnum: & ideo illud vnum, oportet,
 determinari definitione omnium.*

obatur, hac ratione: Inæqualitas sola, non sufficit analo- 22
 giam, nec sola proportionalitas, etiam per nomen signifi-
 catum. præter has, sola attributio restat, de qua probatum est, per
 se nomen analogum: ergo solum datur analogia attribu-
 tionis: sola analogae attributionis: Nomine autem Attributio-
 nis intelligimus, quamcunque habitudinem, vnius ad alterum,
 eorum ad vnum, per ordinem, ad quod dicantur talia. Et
 modo intellecta, tertia opinio vera esse potest, asserens pro-
 portionalitatem non facere analogiam: nisi vnum eorum, inter
 se comparatur, dicatur absolute tale per suum esse, aliud verò, non
 per habitudinem ad illud: eiusmodi enim habitudo, sub no-
 mine attributionis comprehenditur, & proportionalitas, à qua
 datur nomen analogum, & non ratione illius, & non ratione sui facit nomen analogum.
 Exemplum primæ opinionis; Respondent aliqui: Principium
 est æquiuiocum, à consilio: quia à consilio impositum est
 nomen significanda. Alij verò dicunt: Esse analogum propor-
 tionalitatis. Sed vtrumque videtur falsum, primum quia Arist. 5.
 c. 1. enumerans principia omnia, diuersæ rationis, asserit,
 quod in ratione principij his verbis: *Omnibus igitur principiis
 commune est esse primum, unde aut est, aut fit, aut cognoscitur.* Ergo

principium, non est æquiuocum. Probatur consequentia: æquiuoca non possunt conuenire nisi in solo nomine. Quod rō non sit analogum proportionalitatis, ex dictis sequitur, proportionalitas non sufficit ad efficiendum nomen analogū: ei ergo posset, Principium esse analogum attributionis: quia mō, & per se significat: principium, à quo per veram originem procedit aliud, secundum esse: & per attributionem ad hoc principium, dicitur de reliquis. Vel, cui non placuerit, analogum modo esse dicat potius, esse vniuocum, quàm æquiuocum: hoc vltimum expressè, est contra Arist.

Ad rationem verò: Negandum est antecedēs, quòd proportionalitas presupponat diuersa esse illa, inter quæ reperitur: nancet supponat esse distincta, tamen indifferēter potest reperiri ea, quæ vniuocè conueniunt; & inter ea, quæ conueniunt in solo nomine: & ideo, non facit per se nomen analogum.

Ad testimonium D. Tho. respondeo; Eam sententiam; que dubio, rectè tractasse in eodem loco primæ partis, à me citato, vbi tam expressè tenet oppositam.

An necesse sit rem, vel conceptum, significatum nomine analogi intrinsecè solum reperiri in principali analogato, in cæteris vero solum per extrinsecam denominationem.

23 **S**upposito, quòd solum dentur analogia proportionis, seu attributionis, dubitatur: An necesse sit, quòd significatum eorum solum reperiat in principali analogato, in cæteris vero, non formaliter: sed solum per extrinsecam denominationem: vt videmus, in hoc nomine, sanum, quod significat sanitatem, & hæc solum reperitur formaliter in animali, quod est principale analogatum: in vrina verò, & medicina, solum per extrinsecam denominationem: in illa quidem, tanquam in signo, & hac, tanquam in causa.

Et prima opinio aliquorum asserit, necessarium esse, quòd solum in solo principali reperiat formaliter, & intrinsecè. Quod probari potest, quia in eo solo hoc modo reperitur, per se primò, cætera verò, solum videntur esse, quasi attributiones ad illud: in Arist. de accidentibus dixit, *Non esse entia, sed entis entia*, hoc est, aliquid substantiæ: sed attributio, non videtur esse, nisi quæ extrinseca denominatio: ergo solum in eis reperietur, per extrinsecam denominationem.

Secunda opinio est communis, omnium modernorum, negat hoc esse necessarium; sed indifferēter esse posse, in omnibus formaliter, vel solum in principali, secundum diuersam naturam & conditionem eorum. Et hæc est expressa sententia D. Tho. 2. 2. q. 5. & est vera, & à nobis amplectēda Probatur: Ratione

s: Ratione quidem, quia attributio est, quæ facit analogiam vel conceptum analogi; sicut reperitur inter ea, quæ formaliter eam participat: ergo utroque habere possunt analogia, & non vno tantum, ut asserit opinio. Probatur minor: quia bene potest intelligi, quod vel plura participant rationem formalem significatam, non habeant, nisi cum dependentia, & attributione ad illam quo per se primò reperiatur.

Probatur secundo Exemplis. Nam ens dicitur analogicè, de substantia & accidente, atque etiam, de Deo, & creaturis, ut inferius dicitur: sed entitas, quam significat, non solum reperitur formaliter in substantia, sed etiam in accidentibus: nec solum in Deo, sed etiam in creaturis: ergo, non est necessarium, quod solum in substantia analogato reperiatur formaliter. Probatur minor: creatura, entitatem habet intrinsecam, & formalem, producentem naturam, per creationem, aut per aliam actionem: non reperitur in solo Deo: quamvis, per se, in eo tantum, & participationem, & attributionem ad ipsum, in creatura. Et in accidentibus, reperitur etiam entitas propria, formalis, & intrinsecam, quamvis non sine intrinseca dependentia à substantia, ut in substantia, & qualitate manifestum est.

Respondent aliqui, pro prima opinione, Accidens non esse ens: hoc est, esse aliquid substantiæ: ut sæpe asserit philosophus: hoc est non habere aliam entitatem, nisi attributionem substantiam, in quadam denominatione extrinseca consistentem, autem intrinsecam, & essentialè. Sed hoc non potest esse verum, ut patet ex eadè solutione, in primis colligitur. Nam si accidens, non ens: ergo est ens substantiæ: habet igitur veram entitatem, non afficit substantiam. Quod videtur probari euidèter, his testimoniis: Quantitas in Eucharistia, non inhæret substantiæ, sed est separata: & tamen est vera entitas, quam videmus, & tamen albedinem etiam sentimus per visum, & calorem, per tactum: quod euidèter probatur, quod hæc accidentia & similia, non habent extrinsecas attributiones, aut denominationes: sed veras entitates: quia sola denominatio extrinseca non sentitur, nec potest esse per se obiectum sensus.

Confirmari non potest: Quia accidentia hæc, habent suos effectus formales, in subiectis, in quibus sunt: nec solum formales, sed etiam reales, & físicos: ut albedo, facit parietem realiter, & formaliter album: & calor, facit aquam realiter, & formaliter calidam: sed effectus isti, non possunt procedere à causis in sola denominatione extrinseca consistentibus, sed ab his, quæ veram, & essentialè entitatem habent realem, per cuius realem virtutem

eos producant: ergo accidentia, veram & intrinsecam habent
tatem: alioqui, intellectus, & voluntas, quæ sunt accide-
superaddita substantiæ animæ rationalis, ad operandum,
erunt, nisi denominationes extrinsecæ, ei superadditæ. Quod
patet esse falsum; cum sint potentiæ reales, per quas tanquam
per virtutes reales, elicit anima veras & reales operationes.

Ad argumentum verò; Neganda est consequentia: quia
solum in principali analogato, reperiatur prima & per se
significata per analogum, in cæteris verò, solum per attribu-
tionem ad illud: intrinsecè tamen, & formaliter reperiiri potest:
attributio, hoc non tollit, ut probatum est.

*An conceptus formalis analogorum, sit vnus & abstractus ab ana-
logatis, vel multiplex, & ab eis an abstrahi possit.*

26 **C**onceptus, quem format intellectus de aliquo: duplex est
cap. de differentia notauimus: formalis, & obiectiuus. Con-
ceptus formalis, est qualitas mentis; quam intellectus producit
ut sibi faciat obiectum actu præsens, & illud intelligat: nam
hanc qualitatem, sibi perfectè repræsentatur. Conceptus
obiectiuus, est obiectum, quod intelligitur, in quantum per
formalem repræsentatur. Et de vtroque procedit quæstio: & in
habet duplicem partem. In prima disputabimus, de vni-
conceptus formalis. In secunda, de vnitatem conceptus obiectiuus.

Sed conceptus formalis, etiam est duplex: Vnus est, conceptus
vocis significantis. Alter, conceptus rei significantis. Et de primo
certum est, quod sit vnus: quia nomen analogum, est vna
simplex: ergo per vnum simplicem conceptum, à nobis intelli-
gitur. De conceptu verò formali rei significantis, per nomen ana-
logum procedit quæstio, *An sit vnus.*

Prima opinio tenet; Dari vnum conceptum formalem rei
significantis per analogum, ita Scotus, loco inferius citando. Heruæus
quodlibet. 2. q. 7. Scotus cap. præsentis. Fonseca 4. Met. cap.
q. 12. sect. 5. P. Franciscus Suárez, tom. 1. suæ Met. dis. 2. sect.
sed diuerso modo procedunt: nam Scotus vnum conceptum
formalem ponit: quia tenet, ens esse vniuocum: Vniuoca verò, vni-
conceptu formali medio, sua vniuocata significant. P. Su-
rius, ideo ponit vnum conceptum formalem: quia vnum etiam
ponit obiectiuum, abstractum ab analogatis. Heruæus & Scotus
licet non ponant eundem conceptum obiectiuum, asserunt
nomen formalem esse vnum. Et tandem Fonseca ponit vnum
formalem, non distinctum, sed confusum: quia non repræsen-
tatur distinctè analogata, sed confusè.

27 Probatur duplici arg. Primò, quia Analogum, non solū est
vox simplex, & non æquiuoca, sed vnam habens significationem

impositione : sed voces significant mediis conceptibus : significabit , medio vnico conceptu formali. Quod experitur videtur probari : nam audito nomine Entis , aut alterius , non concipit intellectus analogata , sub determinato conceptu, vt substantiam , vel accidens, sed vnum quid, nempe rem; ergo non format plures conceptus formales eorum, nisi in eiuſdem entitatis.

Secundò, Quia si conceptus formalis analogi, non est vnus, sed plures; ergo tot formabit conceptus intellectus, audito nomine, quantum analogata habet: vnde si hæc fuerint decem, vt contingit in philosophia, significante omnia prædicamenta, vel etiam si fuerint viginti, tot conceptus simul formabit intellectus: quod videtur inutile. Probatur consequentia, quia si plures format, non est ratio, quare duos tantum, & non plures. Nec etiam; quare format conceptum potius horum, quam aliorum : ergo vel tot, vel vnus sunt analogata : vel tantum vnus.

Tercia opinio : Negat conceptum formalem analogi, esse vnum, vt sequitur Ferr. 1. contra gent. c. 34. & cum eo plures formati. Et hæc videtur nobis probabilior.

Probatur primò : Quia analogum conuenit cum æquiuoco, quod significat multa simpliciter, diuersa: non tamè omnia diuersa, sed secundum quid eadem: & in hoc distinguitur : sed in æquiuoco, format intellectus diuersos conceptus formales, propter diuersitatem significatorum : ergo audito nomine analogo, formabit etiam plures simpliciter : licet non omnes diuersos, sed aliqualem similitudinem habentes.

Secundò: Vnitas conceptus formalis, sumitur ex vnitate eiuſdem obiectiui, per illud representati: sicut vnitas imaginis, ex vnitate ei representatæ : sed conceptus obiectiuus analogi; non est vnus, vt in 2. par. quæstionis probabitur: ergo erit vnus formalis. Probat enim satis apertè illi, qui non ponentes vnum conceptum obiectiuum analogatorum, sed plures, admittunt nihilominus vnitatem conceptus formalis : contra quos euidenter concludit, nihilominus, hoc argumentum : quia nullam potest habere vnitatem conceptus formalis, quam non accipiat ab obiectiuo.

Ad primum arg. Concedendum est antecedens; ex ea parte, quia analogum esse vnam vocem simplicem: & ideo, vnus datur conceptus eius : sed negandum, quod vnam habeat significationem, sicut non habet vnam rem significatam, sed plures, atque diuersas simpliciter, ad quas significandas, vnica impositione fuit vnica : quia licet plures sint res ; omnes tamen habent attributionem ad vnam : & ideo vnica voce, & vnica impositione, plures significandas, possunt designari.

Ad experientiam verò, in eodem argumento adductam; Con-

cedimus, quòd audito nomine analogo, non concipit intellectus analogata sub expresso, aut distincto conceptu, bene tamen confuso actuali ut in secunda parte dicitur. Nec tamen concipiunt vnum quid eis, commune, sed plura simpliciter diuersa, sub ratione tamen communi, solum secundum quid, propter attributionem, quam habent ad vnum.

Ad secundum: Concedendum est totum; quod assumit, & negandum, esse impossibile quòd decem conceptus formet intellectus, si decem sint significata analogi: ut contingit in ente, vnde etiam plures, si plura habeat significata. Non est enim impossibile intellectum tot simul formare conceptus sub vnitatem eiusdem vocis tot res significantis: quot satis est manifestum, in æquiuoco: quo audito, nullus negat, tot formare conceptus intellectum quot sunt significata eius, plura vel pauciora: & in analogo, est alia ratio particularis: quia non solum plures conceptus, habent ordinem ad vnam vocem; sed etiam ad vnam rem, principaliter significatam; ad cuius conceptum ordinantur omnes alij.

Et ex hoc intelligitur, non dari conceptum formalem, analogis communem, atque distinctum, à conceptibus analogatorum sed plures tantum eorundem. Vnde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars questionis, de vnitatem conceptus obiectiui analogorum.

30 **D**uplicia sunt Analoga, ut dubio præcedenti insinuauimus. Quedam sunt; quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsecè, nisi in principali analogato; in cæteris vero per Denominationem extrinsecam: ut sanum, quod sanitatem significat; sicut album, significat albedinem: & tamen sanitas, non reperitur formaliter, nisi in solo animali: in vrina vero, & medicina, solum per denominationem extrinsecam, signi, vel causæ. Alia sunt analogata: quorum significatum reperitur formaliter, in omnibus analogatis: sed per se primò & principaliter, in vno tantum, in reliquis vero, per intrinsecam dependentiam, & attributionem ad aliud: & de vtrisque procedit quæstio, An habeat vnum conceptum communem, & abstrahibilem ab analogatis. Sed de primò dicendum est, deinde de aliis.

Est igitur prima opinio modernorum; Quòd hæc analogata, significant vnum conceptum obiectiuum; quem intellectus abstrahit ab analogatis. Probatum primo: quia hæc analogata, non sunt æquiuoca: ergo non habent solam vocem communem; sed aliquid etiam, per illam significatum: sed quæcunque ratio communis potest abstrahi à particularibus, quæ in ea conueniunt: ergo datur conceptus horum analogorum, abstrahibilis ab eis.

Secundò:

ndò: Quia audito nomine, sanum: potest aliquis concipere
 uam rationem communem sanitatis; non considerando
 s particulares; aut distinguendo diuersas quas habet, in
 , vrina, & medicina: & conceptus iste communis est eis:
 vnus, & abstractus ab eisdem secundum particulares ra-
 consideratis.

nda opinio est communis, & vera: quòd ab his analogis,
 sst abstrahi conceptus communis, sed ea proximè signifi-
 tiones particulares analogatorum, aliquo modo similes,
 portionatas: in ordine ad vnum principale. Ita Caiet. opus.
 ologia nominũ cap. 5. Sotus cap. præsentis, q. 1. art. 2. Corol.
 eca 4. Meta. cap. 2. quæst. 1. sect. 6. vers. 3. discrimin.

robatur ratione: Quia hæc analogata significat vnã for- 31
 solùm existentem in principali analogato; non in aliis, in
 solum est, per extrinsecam denominationem: sanum, si-
 t formam sanitatis in solo animali inhærentem nõ in vri-
 medicina, quæ solùm dicuntur sana per extrinsecum respe-
 causæ, vel signi ad sanitatem animalis: sed à re formaliter
 ata, & per solam extrinsecam denominationem: non est
 uibilis vna ratio, vel conceptus communis: quia forma, &
 n, vel causa, se habent; tanquam causa, & effectus: quorum
 es diuersæ sunt, licet ordinem dependentiæ, vel attributio-
 neant; & ideo non datur conceptus eis communis: ergo
 oitur conceptus communis, horum analogatorum.

ndò: Quia conceptus vnus, & communis multis, formaliter
 et in eis reperiri: sed conceptus horum analogorum solũ
 ur formaliter in principali analogato; vt patet de conce-
 itatis: ergo non est vnus omnibus eis communis.

respondent aliqui, pro prima sententia, Conceptum ho-
 analogorum, non esse solius formæ: sed abstrahere ab in-
 e formæ, aut ratione signi, vel causæ: vt ita vniuersalior
 m dicens vniuersalem rationem sanitatis: & non particula-
 nitatis formalis: & hunc conceptum abstractum formali-
 eriri in omnibus; nam esse causam sanitatis; formaliter,
 infecè, reperitur in medicina: & esse signum: formaliter
 it vrinæ: sicut sanitas actualis formaliter cõuenit animali.

e tamen solutio falsum supponit, Quia nomen sanum, im- 32
 m est ad significandam veram, & actualem sanitatem; vnde
 muni modo loquendi, & concipiendi illud solum vocatur
 quod formalem habet sanitatem sicut nomen, risus, im-
 est, est ad significandum *verum risum* hominis: quem solum
 gimus, audito hoc nomine: ergo non significant eiusmodi
 a vniuersaliorẽ illam rationem: sed ex eo significant
 principalia analogata: quia intrinsecam habent attribu-

tionem, ad formam existentem in principali analogato, per
men primario significatam. Nec vera est illa ratio cōmunis, v
uersalior; & abstrahens à formali, & intrinseca sanitate, quā o
cit argumentum; sed ficta: quia formæ, signo, & causæ, nihil
tur commune, sed solum hæc appellantur sana per attributionem
illam propter quam ei aliquo modo assimilantur: sed similitudo
nō est intelligibilis, sine rationibus particularibus eorum: & ideo
nec est ab eis abstrahibilis: imò nec intelligibilia sunt particu
ria significata, nisi actu intellectis rationibus particularibus: r
quidem distinctè, & expressè, vt significantur propriis nomi
bus; sed confusè tantum: & hoc modo significantur nomi
communi, & analogo: cuius ideo, non potest dari conceptus cō
iectiuus, communis, abstractus ab analogatis.

33 Ad primum arg. Concedendum est antecedens, cū prima co
sequencia: minor verò distinguenda: nam ratio communis, dupl
est: Communis, simpliciter: aut secundum quid: illa reperitur
vniuocis; hæc in analogis: & illa solum, abstrahibilis est; à par
ticularibus rationibus vniuocatorum, hæc verò, nullo modo pot
abstrahi, à particularibus rationibus analogatorum: sed neces
sariò debet eas actu confuso includere. Ratio huius discriminis e
quia ratio communis simpliciter, est ratio naturæ, aut modi,
inferioribus existentis; communis verò secundum quid, nihil
præter proportionem, aut attributionem, inter rationes partic
lares: & ideo non est intelligibilis, sine inclusione actuali par
ticularium; saltem confusa: & ex consequenti nisi intellectis par
ticularibus, actu confuso; hoc est, nō distinctè nec expressè: vt sig
ificantur propriis nominibus: & hoc est, non esse abstrahibile cō
ceptum communem ab eis: quia conceptus, qui à particularibus
abstrahitur, non includit ea actu, sed solum in potentia.

34 Ad secundum; Distinguendum est antecedens: quia duplic
ter contingit, concipere rationem communem, audito nomi
analogo; non conceptis particularibus. Distinctè, & expressè: a
solum confusè. Actu igitur expresso: & primo modo, concipi n
quit ratio communis, secundum quid: non conceptis particula
ribus; sed secundo modo: quia communis illa ratio; non est alia
præter particulares proportionatas: & ideo, necessariò concepta
actu, eodem conceptū, non actu expresso, aut explicito, sed con
fuso, & quasi implicito.

Maior est difficultas, de aliis analogis, quorū ratio, vel form
significata formaliter, & intrinsecè, reperitur in omnibus analo
gatis: licet primò, & per se in vno; in aliis verò per intrinsecar
depēdentiam, & attributionem, ad illud & tale analogū, est en
secundum cōmunem, & veram sententiam: & ideo, in illo place
exemplum ponere. Cū enim forma significata, quæ est entitas
form

liter reperitur, in substantia, & accidentibus; videtur, ab-
 posse rationem communem entitatis, à particularibus ra-
 ous prædicamentorum, quam participabunt omnia, tanquam
 am intrinsecam.

est prima opinio, quæ asserit; Conceptum analogi; vnū sim- 35
 er esse, & abstractum, à particularibus rationibus analogo-
 & ideò ratione distinctum ab eis: Ita Iauellus 4. Met. quæst.
 us vbi supra. Probatur testimoniis Arist. & D. Tho. deinde
 nibus. Arist. 4. Met. tex. 7. asserit, Metaphys. considerare ens,
 tantum ens: quasi dicat; non vt substantiam; vel accidens, sed
 atione vniuersaliori, entitatis realis: datur ergo ratio vni-
 lior; Substantia, & Accidens: quã necesse est, esse abstractam
 s, vnã atque communem. Probatur cõsequentiã: quia Vni-
 ale, est quid abstractum à particularibus, eisque commune.
 e D. Thom. 1. part. quæst. 5. art. 3. ad primum, ait: *Substantiam,* 36
entitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad ali-
quid diuinitatem, seu naturã; sed contractio non potest intelligi nisi
actu alicuius communis, quod determinatur ad particularia; ex-
 entit ens: & quodcumque ex his analogis significare conce-
 m communem, & abstractum ab analogatis.

Probatur etiam ratione; Primò: quia entitas formaliter, &
 intrinsecè est in substantia, & accidente: ergo in eo conueniunt,
 assimilantur, quòd vtrumque formaliter est ens, sed cuius-
 que conuenientiæ abstrahi potest conceptus communis eis,
 eam habent: ergo abstrahibilis est conceptus communis en-
 tis, in qua assimilantur substantia, & accidens, & iste erit vnus
 e ratione distinctus ab eis.

Secundò: Quia concipere possumus de re aliqua, quòd sit ens,
 dubitare an sit substantia, vel accidens: ergo in conceptu en-
 neutrum includitur secundum particularem rationem, aut
 dum intrinsecum. Probatur consequentiã; Quia si include-
 tur speciales rationes; certò cognosceremus quænam ei con-
 iret, eo ipso quod concipimus esse ens, & ideò non haberet
 um dubitatio Sed si non includuntur speciales rationes in eo
 ceptu, erit abstractus, & vnus: cum nihil includat diuersita-
 sed solam conuenientiam: ergo datur vnus conceptus analo-
 abstractus ab analogatis.

Probatur tertio; quia si nõ datur conceptus abstractus, & com- 37
 nis entis; erit quasi aggregatus ex omnibus rationibus specia-
 us prædicamentorum. Ita vt qui dicit ens, dicat substantiam,
 entitatem, qualitatem, & cætera prædicamenta: sed talis
 ceptus de nullo analogato potest prædicari; ergo falsæ erunt
 nes istæ prædicationes; Substantia est ens, Quantitas est ens,
 alitas est ens: quod est absurdum. Probatur consequentiã; quia
 sensus

sensus earum erit, Substantia est substantia, quantitas, & qualitas & sic de cæteris, qui est manifestè falsus.

Hanc sententiam defendit P. Franciscus Suarius 1. tom. sua Meta. disp. 2. sect. 1. additque tria. Primum, hunc conceptum obiectiuum entis sic esse præcisum ab inferioribus, vt in eo non includantur actu distincto, vel confuso modi intrinseci eorum, videlicet per se & in alio. Secundum, ens non significare immediate substantiam, & accidens; sed illum conceptum communem, & abstractum: quo medio descendit ens ad vtrumque. Tertium, hunc conceptum communem non solum esse vnum, vt abstractum ab inferioribus; sed etiam, vt ad illa comparatur: & hoc addidit propter quandam opinionem aliorum modernorum, qui dicunt, vt abstractum esse vnum, non tamen vt comparatum ad inferiora quia in illis, vt expressè conceptis diuersificatur: quã sententiam specialiter referre necessarium non puto. In his autem tribus, satis consequenter loquitur doctissimus pater.

38 Secunda opinio est aliorum modernorum, qui cõcedunt conceptum entis abstrahi posse à particularibus substantiæ, & accidentis, & vt sic abstractum ab eis esse vnum simpliciter: sed comparatum, cum eisdem, vel consideratum in eis expressè conceptis hoc est, vt propriis nominibus significantur, non esse vnum, sed fieri in eis diuersum. Quod probari potest: quia communis ratio entitatis, vt est in substantia, & accidenti, non distinguitur ab eis, licet in abstractione distinguatur, sed conceptus expressi eorum sunt diuersi: ergo ratio entis, vt in eis existens, non potest esse vna, sed debet esse diuersa.

39 Tertia opinio, negat omnino dari vnum conceptum obiectiuum simpliciter abstractum ab analogatis, quam sequitur Capr. in 8. d. 2. quæst. 1. & apud ipsum Aureol. Ferr. 1. cont. gent. cap. 30. Deca Hispalens. in 1. d. 2. quæst. Caiet. in opus. de ente & essentia, cap. 1. q. 2. & tract. de nom. analog. c. 5. & 6. Sonc. 4. Metaph. q. 2. Pere. 2. lib. Phys. c. 2. in fine. Fland. 4. Meta. q. 5. art. 6. Fons. 4. Meta. cap. 2. q. 2. P. Gabr. Vasquez. 1. p. d. 22. c. 5. & d. 114. cap. 2. & plures alij: & hæc est probabilior sententia.

Probatu aduersus primam, & secundam, testimoniis Arist. & D. Thom. Arist. enim 4. Meta. cap. 2. duo asserit; nempe, *Quòd ens multipliciter dicitur: & quòd dicitur ad vnum, vel ad vnã naturam:* ex vtroque autem colligitur, quòd non detur vnus cõceptus eius abstractus ab analogatis, quod sic probo: Nam si multipliciter dicitur: ergo non vno modo, nec per vnum conceptum, sed per plures: & si dicitur in ordine ad vnum: ergo in suo conceptu includit multa. Probatu consequentia: quia vbi datur vnum, vel multa ad vnum ordinata, ibi est multiplicitas: sed si multa includit in suo conceptu, non potest talis conceptus esse

quia multa diuersa sunt; ergo, non datur vnus conceptus
 eius entis. Et 8. Meta. cap. 6. tex. 16. asserit. *Ens statim esse
 substantiam, quantitatem, & qualitatem*, hoc est, immediatè ad
 descendere; & non vt vniuocum quod non nisi medio vnico
 conceptu eis communi, descendit ad vniuocata, vt animal ad ho-
 minem, & equum, ergo sentit non habere conceptum commu-
 nem eo mediante, descenderet ad substantiam, & accidens.

D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. ita ait: *Neque enim in his, quæ analo-
 gantur, est vna ratio sicut in vniuocis, nec totaliter diuersa,
 in equiuocis; sed nomen, quod sic multipliciter dicitur, significat
 varias proportionales in ordine ad vnum, &c.*

Ex quibus verbis hoc arg. colligitur: Conceptus entis, apud
 philosophum, significat diuersas proportionales in ordine ad vnum: sed
 non potest significare diuersas proportionales in ordine ad vnum,
 nisi diuersa illa, quæ tales habent proportionales, simul significet,
 nec sunt analogata; ergo non potest abstrahi conceptus eius
 analogatis, nec esse vnus simpliciter.

Probat deinde ratione aduersus primam sententiã, desum-
 ptam ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Ana-
 logata sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ
 illi accommodata, nec omnino eadem, neque omnino diuer-
 sa: ratio substantiæ est conceptus obiectiuus: ergo iste non est
 omnino idem, nec omnino diuersus, sed diuersus simpliciter, &
 secundum quid, ratione attributionis, quare sequitur, non
 abstrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diuersi-
 tas reperitur, nec potest esse vnus simpliciter.

Secundò: Si conceptus entis abstrahitur, aut præscinditur à
 substantia, & accidenti: ergo distinguitur ratione ab illis: sed
 non distinguuntur aliqua distinctione, vt sic distincta, non se in-
 cludunt; ergo conceptus entis, vt sic præcisus à modis intrinsecis
 substantiæ, & accidentis, nec eos potest includere, nec in eis in-
 cludi. Primum probatum est falsum: sed probatur etiam falsum
 secundum, quia conceptus entis est transcendens: ergo inclu-
 ditur in quacunque entitate, siue sit completa, siue incompleta,
 siue sit natura, vel modus: alioqui si non includat ens, erit nihil.

Probatur tertio: Quia si conceptus entis est abstractus sim-
 pliciter à modis intrinsecis, & eos non includit actu, vt fatetur
 prima sententia; sequitur sic esse vnum, vt nullam includat diuer-
 sitatem. Probatur consequentia; quia tota aduersitas substantiæ
 & accidentis, est per modos intrinsecos per se, & in alio; si ergo
 non includit actu, sicut genus non includit actu differentias,
 non potest esse vnus simpliciter, & consequenter vniuocus.

Respondet prima sententia; Quòd licet non includat actu mo-
 dos, & in hoc conueniat cum vniuoco, differit tamen ab eo quòd
 conceptus

conceptus vniuocè eodē modo, aut æqualiter participabilis eſt ab vniuocatis: conceptus verò analogi; vt entis ex propria natura, eſt diuerſo modo participabilis ab analogatis ſecundū attributionem vnius, vel multorum ad vnum: & hoc ſatis eſt, vt non ſit vniuocus, ſed analogus. Sed hæc ſolutio ſic impugnatur. Conceptus entis non poteſt eſſe diuerſo modo participabilis: ne poteſt vllam habere diuerſitatem, niſi per diuerſos modos intrinſecos per ſe, & in alio, per quos determinatur ad eſſe ſubſtantia & accidentium: ergo repugnat vllam habere diuerſitatem, aut diuerſo modo eſſe participabilem, niſi per ipſos modos: ſed dum ab eis abſtrahitur, eos non includit; ergo non poteſt eſſe diuerſo modo participabilis.

42 Et confirmari efficaciter poteſt hoc modo: Conceptum communem abſtrahi à particularibus, non eſt aliud, quàm rationem communem cognoſci ſine particularibus, aut eis non cognoſci; ergo Conceptum entis abſtrahi à modis per ſe, & in alio, eſt cognoſci rationem entis, non conſideratis modis, neque ordine ad illos: nam eo ipſo, quòd conſideraretur ordo ad illos, non eſſet conceptus abſtractus: ſed nullam poteſt habere diuerſitatem ratio entis ſine modis, aut ſine ordine ad illos: ergo ſi ab eis abſtrahatur, erit conceptus omnino vnus & idem, non minus, quàm conceptus vniuocus: & ens ipſum non erit analogū, ſed vniuocū.

Probatuſ deinde aduerſus ſecundam opinionem. Primò: Quia ſi ſemel admittitur conceptus entis abſtractus à particularibus ſubſtantia, & accidentis, & eſſe vnum: ſequitur ens eſſe vniuocum. Probatuſ conſequentia: quia illum conceptum abſtractum & vnum, ſignificat primò ens: ergo ratio ſignificata per nomen eſt eadem, & nomen commune, vt dicituſ in definitione vniuocorum. Secundò; quia repugnat conceptum in abſtractione eſſe vnum, & non inferioribus expreſſis: ergo ſemper eſt vnus. Probatuſ antecedens: quia ſi ſemel abſtrahitur ab eis: ergo diſtinguituſ ratione ſic abſtractus ab eiſdem vt expreſſis; ſed comparatuſ ad eos eſt idem conceptus, qui conſideratur in abſtractione, & non aliuſ: ergo erit etiam ratione diſtinctuſ: & ideo eandem habebit vnitatem quam ei tribuunt in abſtractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata.

NOſtra igituſ ſententia tenet; Conceptum obiectiuum entis, & cuiuſcunq; analogi, non eſſe ſimpliciter abſtrahibilem ab analogatis; ſed ea neceſſariò includere. Circa modum verò, quo ea includat, non conueniunt omnes, qui eam ſequuntuſ. Duo tamen ſunt apud eos recepta. Primum, quòd ea includat actu, & non ſolum in potentia; quia hoc vltimum nec tollit vnitatem conceptus, nec vniuocationem nominis. Secundum: quòd non

cludat eos actu explicito, distincto, vel expresso: quod est non includere eos, ut significantur propriis nominibus; sed tantum sub nomine communi significantur, ut sub nomine ens, ut de ente loquamur. Et ratio huius est, quia ens significat substantiam, & accidens, in quantum habent attributionem: sed propriis nominibus eam non habent, sed sub nomine communi entis significata, & confuse contenta: ergo hoc tantum significantur nomine analogo, & continentur in conceptu analogo non sub expressis conceptibus, aut nominibus.

asserunt igitur, quantum ad modum eos includendi. Nam Thomas & Hervaeus ubi supra, asserunt conceptum: quem immetaphysice significat ens, esse hoc disiunctum, substantiam, vel accidens. Nomen ab omnibus, ferè reiiicitur. Primò; quia conceptus per determinatam vocem significatus, debet esse determinatus: disiunctum verò illud, nec determinatè dicit substantiam, neque accidens. Secundò: quia ens significat multa per attributionem ad multa; ergo significat omnia simpliciter, hoc est, sine disiunctio-robatur consequentia: quia attributio non versatur inter disiunctivè significata, sed absolutè.

etiam significatū analogata sua analogata copulativè, ita ut conceptus entis sit substantia, & accidens, quia ex eo sequeretur propositiones, in quibus prædicatur; de quolibet eorum dicitur: ut substantia est ens: accidens est ens, quia sensus eorum esset: substantia, est substantia, vel accidens: accidens est substantia, vel accidens.

propterea, est secunda opinio aliorum; Quòd ens primaria significatione, significet ens per se, quod est substantia & ens simpliciter: secundò verò accidentia, tanquam aliquid eiusdem substantiæ. Hoc etiam videtur falsum: quia analogum per se primò significat multa cum attributione: ergo non significat primò formaliter analogatum principale, sed omnia, quamvis principale significatum sit dignitate primum.

tertia opinio est Ferrar. & Caiet. ubi supra quòd analogum significet immediatè, & per se omnia analogata; in quantum inter se habent attributionem, & ens significet immediatè decem præsentia, in quantum novem accidentium; dicuntur per attributionem ad substantiam, & hæc est probabilior, & tenenda.

pro eius explicatione tanquam certum debet præsupponi quod analogum aliquo modo sit superius cuilibet analogato, ut Caiet. in opusc. de analogia, ca. 5. non solum secundum vocem quæ communis est analogatis: nam hoc etiam habet æquivoce, sed aliquo modo secundum rationem, aut conceptum significatum: qui cum aliquo modo debeat etiam communis esse, contra debet esse superior: & si communis est aliquo modo, debet esse abstractus ab eis.

Sed

Sed ut hæc intelligantur melius, adnotat bene Caiet. ubi fuit duplicem esse abstractionem, qua vnum abstrahitur ab aliis. Vna est, per quam vnū cognoscitur sine alio, aut eo non cognito. Aliqua per quam eadem res cognoscitur alio modo, quam sit in se: vt cōceptus in se habeat modum expressum, atque distinctum cognoscitur quasi implicite & confuse. Et primus modus abstractionis constituit abstractionem simpliciter, & pertinet ad vniuoca, quæ abstrahuntur à suis vniuocatis. Secundus non facit, nisi abstractionem secundum quid, & pertinet ad analogia: quæ non possunt primo modo abstrahi, nec alio, nisi secundo. Itaque substantia duobus modis considerabilis est: aut secundum conceptum expressum per proprium nomen substantiæ, significatum: aut secundum conceptum cōfusum, & quasi implicitum, qui non videtur esse aliquid, quam entitas principalis, cui attribuuntur accidentia. Ex hoc modo significatur nomine entis, cuius proprius cōceptus est entitatis primæ, ac principalis: & minus principalium: quæ sunt accidentia secundum particulares modos inhærendi ei, attributa, & est substantia. Et conceptus iste aliquo modo est abstractus respectu conceptuum expressorum; inter quos, vt sic expressos, nulla attributio, nullus ordo, nulla dependentia, aut similitudo significatur; & ratio abstractionis in eo consistit, quod licet per conceptum entis, omnia concipiamus actu, & similiter dum omnia simul concipimus per propria nomina, per cōceptum tamen entitatis concipimus ea, cum attributione, & similitudine: quæ per conceptus proprios representata, nullam habet attributionem, nullum ordinem, nullam similitudinem, vnde sequitur, conceptus entis, ita prædicari de quocunque, vt suo etiam modo prædicari de aliis, & hoc est esse aliquo modo superiorem respectu singulorum, & ex consequenti, abstractum eodem modo ab eis, & talem prædicari de singulis.

45 Sed ut modus prædicandi entis de singulis prædicamentis intelligatur, adnotamus secundo; Quod licet cōceptus entis includat substantiam, & accidens actu confuso, vt explicatum est; prædicatione tamen applicatur singulis, iuxta propriam naturam, vt dum prædicatur de substantia, applicatur ei, vt primo enti, cui attribuuntur accidentia; & dum prædicatur de aliquo accidente applicatur eidem, vt attributo substantiæ. Sensus igitur huius propositionis, *Substantia est ens*, iste est: Substantia est entitas prima, cui attribuuntur accidentia; & quantitas est ens, id est, habet entitatem per modum extensionis, attributam substantiæ. Et ratio huius est, quia omnia significantur secundum attributionem a vno: ergo de illo vno prædicatur, tanquam de eo, cui attribuuntur cætera; & de cæteris, vt illi attribuuntur, & eadem attributio, est ratio propter quam, licet conceptus entis multa a diuer-

contineat, verè possit prædicari de singulis; quia dum de
t prædicatur, ex proprio modo ipsius applicationis, & at-
nis, illud tantum dicit in recto; cætera verò in obliquo,
outio ipsa significata inter eos petit.

tem dicas secundum sensum harum prædicationum, non 46
ri ens de singulis prædicamentis, tanquam superius, sed
n æquale; imò prædicatione identica, aduersus id, quod
est, superius esse, saltem secundum quid. Probatur vtrum-
rimum quidem; nam prædicatum huius propositionis;
tia est ens, non est aliud, quam substantia est entitas prima
portionantur accidentia, & hoc patet conuerti cum sub-
mò esse idem prorsus cum eo; & ideo non solum esse pro-
nem æqualis, sed identicam: Respondeo prædicari prædi-
æquali simpliciter, superiori verò secundum quid, iden-
rò nullo modo. Primum manifestum erit, si consideremus
tum entis secundum diuersos modos: quibus prædicatur
nibus: nam de substantia, vt de primo, cui cætera attribuū-
singulis verò accidentibus secundum particulares modos,
attribuuntur substantiæ. Consideratus igitur conceptus
um his omnibus modis, qui ei cõueniunt, vt analogo adæ-
sumpto, cum ei conueniant ratione analogiæ attributio-
rior erit formaliter respectu singulorum analogatorum,
antum secundum quid, quamuis æqualis simpliciter seclu-
consideratione. Et quòd sit superior formaliter secundum
probo: quia dum prædicatur de vno secundum modum ap-
onis ad illud, prædicari potest de cæteris, secundum pro-
modos eorum; quod manifestum est, non habere subiectum,
ecundum modum prædicandi non conuertuntur, licet
um ad rem significatam conuertantur.

x hoc sequitur, easdem propositiones non esse identicas, 47
rmales analogi, quia licet eadẽ res sit prædicatum & sub-
n, diuersum habet modum in prædicato, quam in subiecto.
bus consistentem. In primo quidem: nam in prædicato ma-
habet extensionem, cum sic prædicetur de vno secundum
um modum illius, vt possit etiam prædicari de cæteris se-
m proprios modos eorum: In secundo verò qua licet tam
catum, quam subiectum huius prædicationis, *Substantia est*
nificet eandem rem, expressius tamen atque distinctius si-
atur per subiectum, tanquam per proprium nomen, quam
ædicatum, tanquam per nomen commune. Et modus iste
candi diuersus efficit, vt propositio sit formalis; & ideo non
ca, sicut non est identica prædicatio, in qua definitio prædi-
de definito, licet eadem res sint; ex eo solum, quòd expres-

sius significatur per prædicatum, quàm per subiectum.

48 Et ex his non erit difficile arg. contrariæ opinionis solue-
re. Nam testimonium Arist. verum continet, quòd *Metaphysica* con-
siderat ens, in quantum ens; hoc est non secundum aliquam rationem
particularem alicuius prædicamenti; nec secundum rationes o-
mnium expressas atque distinctas: sed secundum rationem attrib-
utionis ad vnum, nempe ad substantiam: hanc enim non habent
sub propriis nominibus significata; sed sub nomine entis omni-
bus communi sub quo similitudinè quandam in entitate habent
& vnitatem secundum quid, sub qua abstrahi possunt, etiam se-
cundum quid à propriis rationibus expressè significatis. Et
abstractum ens consideratur in quantum ens, & potest esse ob-
iectum *Metaphysicæ*; quia licet sit analogum, consideratum tamen
sub tali modo abstrahendi à materia, vt consideratur in *metaphysica*, vnâ rationem, sub qua obiectiuam habet, à qua scientia
ipsa sumit vnitatem specificam.

49 Testimonium verò D. Th. petit modum, quo ens contrahatur
per modos particulares substantiæ, & accidentis. Et difficultas
consistit in hoc: Quia si non datur communis conceptus eius
iisdem modis abstractus, sed includens eos, non videtur posse
contrahi per illos, quia cōtrahens debet esse extra rationem con-
trahibilis: nam si in eo includatur, iam erit contractum per illu-
m. Respondeo; Eodem modo contrahi ens per modos per se, &
in alio, quo ab eisdem abstractum est: sed abstrahitur ab eis, solum
secundum quid, hoc est, sicut idem à seipso diuerso modo signifi-
ficato, ideo solum potest contrahi per seipsum, vt diuerso modo
significatum. Gratia exempli; ens in suo cōceptu includit modos
intrinsicos per se, & in alio, actu quidem, non tamen sub expresso
conceptu, sed sub implicito, & confuso, hoc est, non vt propriis
nominibus significantur, sed nomine communi entis, & diuersi
iste modus includendi eos sufficit, vt dicatur abstractus ab eis se-
cundum quid: conceptus verò non contrahitur, nisi vt abstractum
est: nam contractio, & abstractio, mutuò sibi correspondent: er-
go eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrin-
secos sub expresso conceptu significatos, quos tamen hoc modum
non includit, sed sub confusa ratione, vt semper sit verum (adhuc
in contractione analogi, quæ solum est secundum quid, sicut ab-
stractio) quòd cōtrahens sit extra rationem contrahibilis. Hunc
sensem explicuit D. Tho. in alio loco, & ita vnum testimonium
explicamus per alterum. Locus autem est, quæst. 1. de veritate
art. 1. vbi sic ait: *Quod primò intellectus concipit quasi notissimum
& in quo omnes conceptiones resoluit, est ens: vnde oportet, quòd om-
nes alia conceptiones intellectus, accipiantur ex additione ad ens, se-*
ent

nil potest addi quasi extranea natura per modum, quo differen-
 titur generi, quia qualibet natura essentialiter est ens, sed se-
 cundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum expri-
 mus modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur. Et in-
 stantia non addit supra ens aliquam differentiam, sed nomi-
 nantia exprimitur specialis modus essendi.

primum arg. Concesso primo enthymemate, distinguenda 50
 horum syllogismi, quia qualis fuerit convenientia multorum,
 erit abstrahibilis conceptus ab eis. Si conveniant simplici-
 ter abstrahibilis erit conceptus simpliciter, communis, & unus
 inuocis: si vero solum conveniant secundum quid, solum
 abstrahibilis conceptus communis, & unus secundum quid.
 est in analogis atque etiam in ente, cum sit analogum.
 autem sit abstrahi secundum quid, iam explicatum est.
 secundum: Concesso antecedenti, distinguendum est con-
 ceptus: Nam actualis inclusio duplex est, confusa, seu implicita,
 distincta, vel expressa, & de hac concedendum est, negandum
 de illa, dicendumque, ex eo posse dubitationem procedere, An
 substantia sit; vel accidens illud, de quo certo scimus esse ens, quia
 conceptus entis confuse tantum includit rationes particulares
 substantiae, & accidentis, non distincte, ratione vero confusionis
 erit dubitatio, in eo consistens, quod intellectus non cogno-
 scit distincte, ad quod significatum determinetur ens.

ultimum: Negandum est illud, quod in antecedenti sumi- 51
 mus, impe conceptum entis esse aggregatum ex particularibus
 conceptibus praedicamentorum, quia non includit eos per mo-
 dum aggregationis, sed per modum attributionis: in qua inclu-
 ditur essentialiter ordo multorum ad unum, aggregato vero re-
 manet ordo, cum ex eo sit aggregatum, quia plura includit sine
 ordine. Includere autem omnia secundum ordinem attributio-
 nis est includere unum quasi in recto, & alia in obliquo. Unde
 videtur, quod dum praedicatur ens de quolibet analogato, ut in
 propositione, *Substantia est ens*, non sit sensus. Substantia est
 substantia, & accidens, quia in hoc sensu non significatur attribu-
 tum talis est sensus: Substantia habet entitatem primam, vel
 entitatem primam, cui attribuitur accidentia & est verissimus. Nec
 tollit veritatem eius, quod in conceptu entis praeter substantiam
 significatam in recto, significantur accidentia in obliquo: si-
 cut nec tollit veritatem propositionis, in qua praedicatur de ac-
 cidens, quod substantia significetur in obliquo, ita ut sensus sit,
 quod ens habet entitatem, vel est ens attributum substantiae, tan-
 tum aliquid eius. Ratio autem ob quam tales sensus effi-
 cientur praedicationes istae, est natura ipsa attributionis, sub qua
 dicuntur analogata per nomen analogum: ideo enim cuilibet

applicatur idem analogum in prædicationibus, secundum
gentiam eiusdem attributionis.

§2 Vnum adnotandum est in hoc loco: Nempe unitatem sec-
dum quid conceptus analogi sufficere, ut diuidi possit in sua a-
logata, atque etiam ut analogata ipsa comparari possint, ut ab
significata, ita ut dicamus, substantiam esse perfectius ens, qu-
accidens, & tandem ut possit esse obiectum intellectus, & sci-
entia: Ratio primi est, quia diuisio procedit ab vno ad mu-
lta, ergo in tantum aliquid diuisionis capax est, in quantum est vnu
nam si sit multiplex, secum affert diuisionem. Vnde sicut diuisio
æquiuoci in sua æquiuocata, non est diuisio rei, sed solius vocis
quia sola vox est communis: simili modo diuisio analogi simp-
liciter est diuisio vocis, & secundum quid diuisio rei, quia v-
est communis simpliciter, sed res significata non est communis
neque vnà simpliciter, sed multiplex: vna verò solùm secundum
quid, & ideo diuisio analogi, si ad rem attendamus, non est di-
uisio simpliciter, sed solùm secundum quid, ad quam sufficit vni-
tas conceptus eius secundum quid. Vniuocum verò, quia tam ex p-
te vocis, quàm rei significatæ vnum est, simpliciter diuidi potest
& sola diuisio eius simpliciter talis vocari debet.

Et eodem modo reddenda est ratio comparationis: nam co-
mparatio in vna aliqua ratione fieri debet, ideo simpliciter in v-
niuoco debet fieri, & si propria sit in specie infima, ut docet Ar-
istoteles 7. lib. Phys. qualiscunque verò, potest etiam fieri in an-
alogo, ad quam sufficit unitas secundum quid.

§3 Ut autem possit esse obiectum intellectus & scientiæ analo-
gum, sufficit eadem unitas, quia scientia, aut potentia non sunt
unitatem specificam ex obiecto materiali, sed ex ratione form-
ali obiectiua, sub qua in illud tendit potentia, vel consideratur
scientia, à qua maiorem accipit unitatem analogum, dum est ob-
iectum potentia, vel scientia.

*An ens sit vniuocum respectu substantia, & accidentis, aut ana-
logum, & qua analogia.*

HOc est quartum, quod proposuimus tractandum. Sed pri-
us eius notitia notari debet, Ens duobus modis sumi posse: pr-
mo Ente creato, quod diuiditur in decem prædicamenta, aut vniu-
uersalius pro Ente communi respectu creati, & increati, aut Dei,
creaturarum: & de ente vtroque modo sumpto, potest esse qua-
estio, quam ideo in duas partes diuidimus. In prima, agemus de
ente creato, an sit vniuocum respectu prædicamentorum, vel ana-
logum, & qua analogia. In secunda eadem inquiremus de eodem
ente, respectu Dei, & creaturarum.

Prim

Prima pars quæstionis.

ca primam partem duæ sunt opiniones extremæ, & altera
 media. Prima opinio extrema, est Aureoli apud Capreolum §4
 q. 1. asserentis, Ens esse æquiuocum respectu substantiæ
 accidentis. Probatur testimoniis Arist. & Porphyrij: nam Arist.
 a. cap. 6. tex. 10. ait: *Quodlibet predicamentum statim quip-*
esse: hoc est, seipso esse tale, atque diuersum ab alio, quod aliis
dici solet, predicamenta seipsis esse diuersa, & non per diffe-
rentias: sed esse seipsis diuersa, est se totis esse diuersa; & se totis esse
se totis idem est, ac esse omnino diuersa, quod & proprium est æqui-
uocum. Erit igitur æquiuocum ens.
 Porphy. verò cap. de specie ex mente eiusdem Arist. dixit *Ens*
æquiuocum esse.

Secunda tamen sententia (si de propria æquiuocatione loquitur, &
 de communi, prout comprehendit analogiam,) contraria est
 sententiæ eiusdem Arist. & rationi. Probatur primum ex 4. Meta.
 & tex. 2. vbi ait Arist. *Ens autem multipliciter dicitur, non*
propter, sed ad unam naturam, sicut sanum, hoc est, per attribu-
ta multorum ad vnum.

Probatur secundum, quòd sit contra rationem, ex definitione
 uniuocorum. Æquiuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio
 substantiæ nomini accommodata omnino diuersa: sed sub-
 stantia, & accidens cõueniunt aliquo modo in ratione entis, cum
 eue sit ens: licet vnum diuersum ab alio, & ei attributũ: ergo
 sunt omnino diuersa; quare nec ens potest esse æquiuocum.
 Secunda opinio extrema tenet, Ens esse vniuocum, ita Scotus, §5
 1. d. 3. q. 3. & in 3. d. 8. q. 2. & omnes eius discipuli, Antonius,
 & eas 4. Met. cap. 1. atque etiam Nominales omnes, vt testatur
 in 1. d. 2. quæst. 4. Et probatur duplici ratione. Prima, ex defi-
 nitione uniuocorũ desumpta: *Vniuoca sunt, quorum nomen est cõ-*
mune, ratio verò substantiæ nomini accommodata eadem: hoc est,
conceptus per nomen significatus: sed nomen ens cõstat esse cõ-
mune substantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis quam
materialius est vnus, & idem in inferioribus: ergo nomen erit vni-
 uocum. Probatur minor, quia substantia & accidens conueniunt in
 ratione entis, & distinguuntur per modos intrinsecos per se, &
 per rationem; sed modi distinguuntur ratione ab entitate, cum eam de-
 terminent, atque contrahant ad substantiam & accidens; ergo
 non potest intellectus concipere entitatem; nullo modo conceptis
 materialibus. Probatur hæc vltima consequentia: nam ea quæ distin-
 guuntur ratione, benè potest intellectus separare, & vt sic separa-
 re non se includent, quare poterit concipere rationem entis cõ-
 mune substantiæ, & accidenti, in qua non includantur modi. Et
 talis

talis conceptus formalis, & obiectiuus, erit vnus simpliciter, nam lam includens diuersitatem.

Secundò: Quia si aliquid obstaret, quominus conceptus ens non esset vnus simpliciter, & communis substantiæ, & accidentis, esset maximè diuersitas in modo essendi vtriusque, quia substantia habet modum essendi per se; accidens verò modum essendi ab alio: sed hæc non obstant: ergo erit vnus simpliciter. Probatur minor, quia hæc ratio diuersitatis non est in entitate, nisi ratione modorum; ergo non tollit vnã rationem entitatis, atque ad vnũ vnũ, quemadmodum non tollit vnitatem conceptus animalis diuersitas per rationale, & irrationale, quia non est ratio naturæ sensitivæ, sed differentiarum.

Tertiò: Intellectus potest esse certus de aliquo, quòd sit ens, & dubius an sit substantia, vel accidens: vt si quis dubitet, an aliquis Hostia sit cõsecrata, vel non, certò cognoscit esse ens, dubitat verò, an ibi sit substantia, vel solum accidens. Hoc autem non potest contingere, nisi intellectus concipiat rationem entis, non cõceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis: quia cõceptus communis erit eis, & vnus simpliciter, cum nõ includat aliquam diuersitatem ratione cuius possit vllam diuersitatem habere. Et ex consequenti, nomen ens significans talem conceptum, erit vniuocum.

56 Tertia sententia media inter hæc extrema asserit, *Ens non est æquiuocum, neque vniuocum, sed analogum.* Et est communis in schola, & vera, quam sequuntur Auerroes, Alexander, & D. Th. in commentariis locorum Arist. inferiùs citandis, Porphyrius, Albertus, & Ammonius, cap. de specie in prædicabilibus, & cæteri omnes præter citatos pro sententia Scoti.

Colligitur efficaciter ex doctrina Arist. 4. Met. cap. 2. lib. 7. cap. 1. & 4. & 1. I. Ethic. cap. 6. vbi expressè docet, *Ens multipliciter dici, & non æquiuocè, sed sicut sanum de vrina, Medicina, & animalì ad vnã naturam,* hoc est, per attributionem multorum ad vnũ. Quibus verbis excludit vtramque extremam sententiam nam dum dicit, *Ens multipliciter dici sicut sanum,* tollit vniuocationem, contra Scotum: dum verò addit *non æquiuocè,* tollit æquiuocationem, contra Aureolum.

Probatur deinde ratione. Primò, ex definitione analogorum. Analogi sunt quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem, neque omnino diuersa: sed ita se habet ens respectu substantiæ, & accidentis: ergo ens est analogum, & non vniuocum. Minorem ita probò: Substantia est primum ens, habens entitatem per se independentem ab alio: accidens verò est entitas alterius, nempe substantiæ, & ideo Arist. 4. Met. c. 2. dixit, *Accidens non est ens, sed entis ens;* ergo nõ habet per se entitatem, sed per attributionem ad substantiam: quare in
ipsamet

ratione entitatis, reperitur in primis maxima diuersitas id etiam in conceptu significato per nomen ens. Deinde fit aliqualis conuenientia ratione eiusdem attributionis ratio entis per nomen significata, nec est omnino diuersa neque omnino eadem. Et hoc est ens esse analogum, & non uniuocum.

Si autem dixerit Scotus, diuersitatem inter substantiam, & accidentem non prouenire ex parte entitatis, sed ex parte modorum in alio, à quibus abstrahi potest ratio entitatis: & sic abstrahitur una, quia sic à diuersitate abstrahitur; ergo ut sit abstrahitur non includit eam, quare erit una simpliciter, & nomen ens, immediate significans, erit uniuocum. Non ergo probatur, quod ens esse, aut non esse uniuocum. Hoc non tollit vim argumenti modi intrinseci substantiæ, & accidentis, non sunt gradus attributionis distincti ab entitate, sed ipsamet entitas expressius significata, & significata, quæ significatur nomine entis: unde nec potest abstrahi extra rationem eorum, nec ipsi extra rationem entis: unde non potest primo, quod nec possit entitas concipi, sine illis actu saltem infuso inclusis, nec ipsi sine entitate. Secundo sequitur idem quod diuersitas substantiæ, & accidentis, ut significantur nomine entis, proueniat ex modis intrinsecis per se; & in alio, & non proueniat ex ipsamet entitate; idem etiam esse, quod per se in modis sint diuersa, & quod seipsis sint diuersa: & tandem, quia licet entitas non potest à seipsa abstrahi, sic nec possit abstrahi ab eisdem modis, & ideo neque conceptus entis eos nec includens, possit esse unus simpliciter, nec uniuocus. An nomen ens non in tota sua uniuersalitate sumptum, sed pro ente tantum completo, abstrahi possit à substantia, & accidenti, & respectum sit uniuocum, statim dicemus.

Ad testimonium Arist. pro prima sententia respondeo; Prædicta esse primo diuersa, hunc sensum efficere, quod non differunt sicut species per differentias, continentem diuersum gradum perfectionis, à genere in quo conueniunt, sed per modos, qui sunt ipsamet prædicamentorum entitas speciali modo conceptas: verum est, per proprias entitates ita conceptas, esse diuersa. Non est etiam seipsis differre. Et cum infertur se totis differre, respondendum est: nam si sensus sit: Per totam entitatem suam esse diuersum ab alio, verum est: si verò per totam entitatem in omnibus modis conceptam, falsum: quia entitates eorum non potest abstrahi potest tanquam diuersæ simpliciter, atque etiam tanquam similes, & eadem secundum quid ratione attributionis, & non concipiuntur ut omnibus modis diuersæ. Neque in hoc sensu verum est se totis differre, esse tamen necessarium ut ens esset uniuocum; quia æquiuocata, ut sub eo nomine concipiuntur, &

significantur, nullo modo conueniunt. Et ideo non probatur illo testimonio quod ens sit æquiuocum: Porphyrius uero æquiuoco loquitur secundum communem acceptionem, sub analogum comprehendit; num ad intentum eius, quod erat non esse genus rerum omnium, sufficiebat esse analogum.

59 Ad primum argum. secundæ opinionis; Neganda est minor quod conceptus entis sit vnus simpliciter. Et cum dicitur modo distingui ratione ab entitate, distinguendum est: nam duobus modis contingit aliqua distingui ratione. Primò, distinctio totali, ita ut conceptus vnus sic distinguatur ab alio, ut illi non includat, & hoc modo distinguitur ratione differentia à genere. Secundo, non distinctio totali, sed includentis, & includentis & ita verum est, quod conceptus entis distinguatur à modis quos includit, & à quibus includitur, in quantum addunt suum conceptum eius rationem expressionis. Et si distingueretur conceptus entis ratione à modis in primo sensu, posset abstrahi à modis: sed cum non distinguatur, nisi in secundo, negandum est, quod possit abstrahi, aut sine illis concipi.

Ad secundum: Neganda est minor: quod ratio diuersitatis substantiæ, & accidentis, non sit in entitate, sed ratione modorum: impossibile est enim, quod ratione modorum sit, & non ratione entitatis, cum modi entitates sint, & ideo in conceptu entitatis includantur. Est igitur ratio vtriusque: & ideo repugnat concipi ens sine diuersitate, aut ab ea abstrahi, ita ut conceptus eius sit vnus simpliciter.

Ad vltimum; Concessa maiori, distinguenda est minor: nam concipere rationem entis, non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis, duobus modis contingit: Primò, non conceptis distinctè, & expressè. Secundo non conceptis actu implicito, & confuso. Et in casu argumenti concedendum est, quod concipiatur sine modis in primo sensu, non tamen in secundo: eo autem quod concipitur, non conceptis modis in primo sensu fit, ut possit dubitare intellectus, an ens quod concipit, sit substantia, vel accidens. Quare talis dubitatio non probat, quod dicitur conceptus entis vnus simpliciter abstractus à substantia, & accidenti, ratione cuius vnivocum esse possit.

An saltem ens completum sit vniuocum respectu substantiæ & accidentis completi.

60 **R**atio dubitandi pro affirmatiua parte specialis est de ente completo, quia non videtur includi posse in differentiis, nec in modis intrinsecis, per quos diuersa sunt, accidens, & substantia, quia de modis atque differentiis manifestum est esse entia incompleta: ergo abstrahi poterit ab eis conceptus entis nullatenus diuersus

tem includens. Probatum consequentia, quia totam di-
 tem efficiunt modi.
 communis tamen sententia tenenda est tanquam vera; Quod
 completum non possit esse uniuocum ad substantiam com-
 & accidens completum: sed non minus hoc modo esse
 tum, quam si in tota sua uniuersalitate accipiatur. Cuius
 o eadem assignatur ab omnibus, qui ita sentiunt. Sed mihi
 eodem fere modo probandum esse quod ens completum
 uniuocum, sed analogum, quo probatum est, uniuersaliter
 analogum esse. Probatum ergo duplici ratione. Prima:
 ens uniuersaliter sumptum includit actu quamlibet entita-
 quantumcunque minimam, siue sit entitas rei, siue modus,
 tum includitur in ea formaliter, & essentialiter: ita ens com-
 m includit actu quamcunque entitatem completam, tam ac-
 dentalem, quam substantialem, quia esse entitatem substantia-
 aut accidentalem, non sunt gradus perfectionis ab eadem
 te distincti, sed sunt eademmet entitas expressiori quodam
 concepta, & significata: ergo tota diuersitas tota attribu-
 quam habent inter sese, includitur in conceptu entis com-
 , & ex consequenti tota analogia. Quare repugnat con-
 tum entis completi, esse unum simpliciter, & uniuocum.
 curda ratio sumitur ex definitione uniuocatorum. *Uniuoca* 62
quorum nomen est commune, ratio uero substantia omnino ea-
 ergo uniuocata debent participare ex æquo, & simpliciter
 eptum uniuoci: sed substantia, & accidens completum, non
 cipant ex æquo, nec simpliciter rationem entis completi;
 ens non potest esse uniuocum respectu eorum. Probatum mi-
 quia illa participant ex æquo rationem communem, quorum
 libet participat eam per se, hoc est, sine dependentia essen-
 in eadem ab altero: & illa participant eam simpliciter, quo-
 modolibet dicitur simpliciter tale, ut eam participat: sed acci-
 completum non participat rationem entis completi, nisi cō-
 tiali dependentia à substantia; nec dicitur simpliciter ens
 completum, sed tantum secundum quid; imò non dicitur ens cō-
 m, sed entis ens, ut ex Arist. attulimus; ergo non potest par-
 are uniuocè rationem entis completi, neque ens completum
 est esse uniuocum respectu utriusq;. Et quod diximus de ente
 pleto, dicendum est de ente perfecto in ordine ad substan-
 a perfectam, & accidens perfectum: quia quantum ad presen-
 diuisionem entis attinet, eadem est ratio de utroque: & ideo
 em rationes eodem modo probant de utroque.
 ad argumentum pro ratione dubitandi positum respondetur;
 od licet ens completum non includat modos intrinsecos per
 in alio, ut separatim conceptus à substantia, & accidenti; &
 eodem

eodem modo; nec differentias, nec etiam in eis sic concepta includatur: nihilominus tamen eos includit, & in eis includitur, ut concipiuntur in constitutione substantiæ, & accidentis, & specierum. Et ratio huius est manifesta, quia ens completum, probauimus, includit substantiam, & accidens completum, & eis includitur formaliter, & essentialiter: sed non est substantia completa & incompleta sine modis, ut eam constituentibus ergo, ut sic concepta includuntur in ente completo, & illud includunt. Quæ inclusio sufficit: ut conceptus entis diuersitate includat sufficientem ad tollendam uniuocationem, & efficiendam analogiam.

An ens sit uniuocum respectu aliquarum rerum eiusdem predicamenti, vel diuersorum predicamentorum.

- 62 **E**xplicata iam analogia entis uniuersalissimi respectu substantiæ & accidentis, & entis completi, respectu substantiæ completæ, & accidentis completi: restant duæ aliæ comparationes entis magis particulares. Prima est, An respectu duarum specierum eiusdem predicamenti, ut hominis, & equi. Petri & Ioannis, aut albedinis, & nigredinis. Secunda: An respectu duarum rerum diuersorum predicamentorum accidentium, ut albedinis & quantitatis, ens sit uniuocum, vel analogum: & non loquimur de ente ut completo, sed secundum se sumpto.
- 63 Prima opinio tenet: Ens uniuocum esse respectu duarum rerum eiusdem predicamenti, tam substantiæ quam accidentis, atque etiam diuersorum predicamentorum accidentium. Eam tenet quantum ad primum Fons. 4. Met. cap. 1. q. 1. sect. 5. non negans secundum & quantum ad utrumque P. F. Suarez in Met. disp. 32. sect. 2. n. 21. Probat utrumque hoc arg. Duæ substantiæ & duo accidentia eiusdem predicamenti, aut diuersorum, participant rationem entis sine vlla attributione unius ad alterum: imò sine vllò ordine, sed æquè primo: ergo non conuenit illis analogicè, sed uniuocè.
- 64 Secunda opinio est aliorum, qui tenent utroque modo comparatum ens esse analogum proportionalitatis. Probant: Quia ens est analogum attributionis simul, & proportionalitatis: sed in his comparationibus non significat membra illa secundum attributionem unius ad alterum: ergo non potest habere aliam analogiam, nisi proportionalitatis. Quod verò hanc habeat, manifestum est: quia verum est, ita se habere quamlibet speciem eiusdem, vel diuersorum predicamentorum accidentium ad suam entitatem, quam participat ab ente: sicut alteram ad suam, & hæc est proportionalitas: ergo erit ens, respectu illarum analogum attributionis.
- Pro solutione huius dubij notandum est, quòd in his comparationibus

is duobus modis potest sumi ens. Primò secundum limi-
conceptum eiusdem prædicamenti: & hoc modo compa-
l duas substantias, idem est cum supremo genere substan-
ando modo potest sumi in tota sua vniuersalitate, prout
t substantiam, & accidens. Omitto tertiam consideratio-
s, quam ponunt alij quasi mediam inter vtramque, ita vt
ur pro conceptu minus vniuersali, eo quem habet in se-
ceptione: sed magis vniuersali, quam supremum genus
menti: & ita sit eo superius, quia conceptus iste coincidit
undo, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocatio-
am repugnat accipi vniuersalius, quam pro rebus vnius
menti, & non accipi, pro communi aliquo modo multis
mentis. Idem est autem accipi pro duobus ac prout est
ne omnibus, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuoc-
m, iuxta communem, & probabiliorem sententiam: ergo
acceptio non est curandum.

supposito, duo asserit nostra sententia. Primum; Ens pri-
do sumptum, vniuocum esse respectu rerum eiusdem præ-
nti. Probatur; Quia idem est ens ita sumptum, cum supre-
mere eiusdem prædicamenti, sed hoc est vniuocum respec-
tum eiusdem prædicamenti: ergo etiam ens.

undum est; Si ens secundo modo accipiatur in omnibus his
rationibus, est analogum, & non vniuocum. Quod sic pro-
logum in sua propria, & integra significatione prædicatur
icè de singulis analogatis per se sumptis, vt sanū de ani-
er se, aut de yrina, & medicina per se: sed ens in sua propria,
gra significatione est analogum: ergo, vt analogum, prædi-
le substantia per se: & de quolibet accidenti per se: & ex
uenti de rebus eiusdem prædicamēti, vel diuersorum præ-
entorum accidentium; sed sic sumitur in secunda acceptio-
go prædicatur analogicè de singulis analogatis.

arg. primæ sententiæ: Distinguendum est antecedens, secū- 65
iuersas considerationes entis explicatas: nam si secundum
n accipiatur, verum est sine attributione, aut respectu par-
i à duabus speciebus eiusdem prædicamenti: sicut partici-
supremum genus eiusdem prædicamenti cum quo conuer-
si verò accipiatur iuxta secundam, negandum est: quia li-
e illæ species non participant rationem entis, cum attribu-
inter sese, eam tamen participant cum attributione acci-
m ad ipsas, quemadmodum verum est, ac necessarium, su-
um genus earum, participare rationem entis cum attribu-
accidentium ad illud in hac prædicatione, *Substantia est ens*:
i non esset prædicatio analogi formaliter. Quod patet ef-
sum.

Ad rationem alterius opinionis ; Respondetur ex doctrina
perius tradita : Quòd proportionalitas nullo modo efficit per
nomen analogum : vnde eo ipso , quòd ens non prædicatur
cundùm attributionem , non potest prædicari vt analogum. S
de hoc statim dicemus.

Secunda pars quæstionis.

*An ens sit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum
vel ad Deum, & creaturas.*

66 **D**iuersa est hæc entis comparatio à præcedentibus ; qu
non sumitur ens in sua vniuersalitate , respectu substanti
& accidentis : sed respectu Dei , & creaturarum. Per creatur
verò non intelligimus accidentia : nam cum Deus sit substanti
manifestum est ex dictis in prima parte quæstionis , non pot
conuenire vniuocè sub nomine entis cum accidentibus : solù
ergo intelligitur nomine creaturarum substantia creata : vn
sensus quæstionis est, *An substantia creata , & increata, vniuo
conueniant sub nomine entis.*

Et prima opinio asserit, *Ens ad Deum & creaturas, non è
vniuocum ; sed æquiuocum.* Huius sententiæ mentionem fecit
Tho. 1.p.q.13.art.5. & quæst 7. de potentia, art. 7.& eam vid
tur tenere Aureolus in 1. d. 2. quæst. 1. (nisi fortè de æquiuo
loquatur sub communi acceptione, vt comprehendit analogum
Et potest probari : Quia entitas creata , alterius longè ratio
est ab increata ; & in infinitum ab ea diuersa : ergo nihil pote
habere commune cum increata, præter solam vocem. Et hoc est
nomen vtramque significans esse æquiuocum.

Secunda opinio est Scoti in 1. d 3. quæst. 1. & 3. asserentis, *En
respectu substantia creata , & increata habere vnum conceptum
communem, & distinctum ex natura rei ab vtraque* : sicut superiù
dixerat de conceptu entis , & ideo esse vniuocum. Eum sequun
tur eius discipuli.

67 Probatur à sufficienti diuisione : Ens ita comparatum non è
æquiuocum , non est analogum : ergo erit vniuocum. Probatur
prima pars antecedentis ; Nam substantia creata non est omnin
diuersa ab increata, sed ei similis : ergo non conuenit cum ea i
sola voce, sed aliquo modo in entitate ipsa : quare non potest en
respectu vtriusque esse æquiuocum. Probatur secunda pars ho
modo : Ens non est analogum proportionalitatis , neque attribu
tionis : ergo nullo modo. Antecedens probo : quia nomen en
respectu Dei & creaturarum , non significat proportionalitatem
quod necessarium est, vt sit analogum : ergo non est analogum
proportionalitatis : sed nec significat attributionem : nam creatu
ra simpliciter est ens ; ergo non per attributionem ad Deum.

Tertia

Quod opinio est D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. Quod *Ens re-*
creati, & creaturarum, non sit æquiuocum: nec uniuocum: sed
m. Quam sequuntur iam ferè omnes, præsertim Ferra. 1.
gent. cap. 32. Sot. q. 4. antepredicam. P. F. Suarius in Met.
sect. 3. P. Vazquez 1. p. d. 22. c. 5. in fine. & est vera & tenē-
quod non sit æquiuocum contra primam opinionem, effi-
probatum est arg. secundæ opinionis. Sed probatur, quod
uniuocum aduersus secundam, hac ratione: Analogū est,
non participatur æqualiter, nec simpliciter ab analogatis;
non per se primò, atque simpliciter, sed cum essentiali at-
tributione, ac dependentia ab illo: sed ita se habet ens respectu
creaturæ: ergo analogum est, & non uniuocum. Probatur
quia entitas conuenit Deo per se, & à se, & conuenit ei
simpliciter: creaturæ verò, ut creatura est, non per se primò, nec à
se simpliciter; & ideo non simpliciter, sed secundum

arg. primæ opinionis: Concesso antecedenti, neganda est ⁶⁸
conuenientia. Nam licet infinita sit distàtia inter entitatem crea-
turæ increatam: aliqua tamen est similitudo, per attributio-
nem significata, quia entitas creata est quædam participatio en-
titatis diuinæ. Et hoc sufficit, ut non sint omnino diuersæ, & ut
nomen illarum, ens non sit nomen æquiuocum.

arg. secundæ opinionis; Negandum est antecedens. Et rur-
sum probatur, quod ens non significat Deum, & creaturam
per se simpliciter; quia creatura est ens simpliciter, di-
cendum est. Nam duobus modis potest significari creatura.
Primo, nomine entis: Secundò, nomine entis creati, ut signi-
ficatur per comparationem Dei per nomen ens, ut commune ad ens
incommensuratum, & increatum. Et si primo modo accipiatur, non signi-
ficatur cum attributione ad Deum, sed absolute: & ideo dicitur
simpliciter ens: significata verò secundo modo attributionem di-
citur ratione illius non vocatur ens simpliciter, sed secundum
hoc est, ens per participationem. Et ex hoc habetur, quod
nomen ens, ut significat ens creatum, & increatum, analogum
non uniuocum.

Quia analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis,
atque etiam respectu Dei, & creaturarum.

Quia opinio est aliquorum modernorum, qui utramque ana-
logiam proportionalitatis, & attributionis tribuunt enti, re-
spectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, &
creaturarum. Probant hoc arg. Illud est analogum proportiona-
le, & attributionis, inter cuius analogata reperitur propor-
tionalitas, & attributio: sed inter substantiam, & accidens, & in-
ter

ter ens creatum, & increatum, reperitur vtraque: ergo dicitur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minime nam verum imprimis est, quod sicut se habet substantia ad suum esse, quod participat ab ente: ita accidens ad suum, quod participat ab eodem: ergo habent inter se proportionalitatem. Detributione verò videtur manifestum; quia accidens dicitur per attributionem ad substantiam, & ens creatum per participationem, & attributionem ad increatum.

69 Secunda opinio est; Non esse analogum attributionis, sed proportionalitatis tantum: quia accidens vocatur absolute ente communi modo loquendi, & multo melius substantia creata: ergo non sunt entia per attributionem. Probatur consequenter quia quod tale est per solam attributionem ad aliud, non dicitur tale simpliciter, sed secundum quid, vt de vrina, & medicina patet.

Tertia sententia est; Non esse analogum proportionalitatis sed solius attributionis. Hæc est conformis doctrinæ D. Thomæ probabilior: ideo eam sequitur iam maior modernorum pars, non omnes in eodem sensu, aut propter eandem rationem continent: nam quidam fatentur, non solam attributionem reperiri inter analogata, sed etiam proportionalitatem; sed hanc idcirco non facere ens analogum, quia non significatur per illud; nam enim significantur substantia, & accidens nomine entis in quantum quodlibet sic se habet ad suum esse, sicut alterum ad suum, licet hanc proportionalitatem habeant, & secundum eam possint concipi ab intellectu: ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur consequentia; quia non dicuntur aliqua analogata alicuius nominis analogi; nam nomen ipsum dicitur analogum respectu illorum, nisi ea significet, vt talem habent analogiam; sed non potest ea ita significare, nisi analogiam significando: ergo si eam non significet, vt probatum est non significare ens, non dicitur ab illa analogum, quamvis inter res significatas reperiat.

70 Nos verò alia via hanc sententiam defendimus. (vt superius diximus.) Fatemur enim, proportionalitatem reperiri inter vtraque analogata entis, & diximus, proportionalitatem, siue significetur per analogum, siue non, sufficientem non esse ad efficiendum illud analogum, quod superius agentes de speciebus, analogiæ probauimus. Ideo non datur analogum proportionalitati nec ens tale vocari debet, sed analogum attributionis, quia solus attributio vera analogia reputanda est, & sola illa analogum facit nomen; & semper significatur per nomen analogum. Necessarium est enim analogiam significari per nomen, vt illud analogum constituat. Quod efficaciter probatum est argumento illo pro nostra sententia ab his, qui eam alia via defendunt.

ad argumentum alterius opinionis distinguendum est an-
 sis, dum dicitur, Accidens vocari simpliciter ens, & etiam
 utrum. Nam aliquid esse, aut dici simpliciter ens, duplicem
 habere potest. Primus est, ut sit ens intrinsecè, formali-
 non per solam denominationem extrinsecam. Et in hoc
 erum est, accidens esse ens simpliciter, & etiam ens crea-
 alter sensus est, quòd aliquid sit ens sine addito. Et hoc
 de nullo analogato minùs principali prædicatur simplici-
 ogum, sed de omnibus cum illo addito (secundùm quid.)
 o huius est; quia licet formaliter participet rationem ana- 71
 oc tamen non nisi per essentialem dependentiam, & attri-
 em ad principale analogatum, & ideo non nisi secundùm
 uod ut significaret Arist. asseruit, *Accidens non esse ens, sed*
s. Et ita loquendum est de quocunque alio analogato mi-
 ncipali cuiuslibet analogi; cum probatum sit, omne ana-
 esse attributionis. Et hoc significat etiam illud commune
 ium (*analogum per se sumptum stat pro famosiori signifi-*
 Cuius sensus est, quod licet omnia significet: principale ta-
 nrùm simpliciter, & sine addito. Quare dum absolute pro-
 analogum, pro eo tantùm supponit.

dixeris, ex hoc sequi, hanc propositionem esse veram:
ens est substantia; imò esse identicam, quod sic probatur:
 solutè sumptum solum supponit pro substantia; ergo sub-
 & prædicatum idem sunt. Respondeo neutrum sequi. Non
 n, quòd propositio sit vera, quia analogum absolute sum-
 emper significat omnia sua analogata; sed pro solo primo
 citur, si per se accipiatur; quia reliqua non sunt talia sine
 in subiecto autem illius propositionis, *Omne ens est sub-*
 non sumitur absolute, aut per se ens, sed cum addito di-
 ionis quæ in nomen analogum fertur, secundùm significa-
 analogi: & ideo in omnia analogata. Quare sicut nõ pro
 ncipali distribuitur, sic non pro solo illo supponit, & ideo
 vera propositio; quia prædicatum solum continet vnum
 atum, subiectum verò distribuitur omnia: & hæc est ratio:
 r quam non potest verificari de subiecto. Quòd verò non
 tica, ex eodem est manifestum, cum plus significet subie-
 quàm prædicatum: atque etiam ex alio, quia licet subie-
 olum pro substantia supponeret, nõ significat eam expres-
 istinctè, sed cõfusè tantùm, & in prædicato significatur di-
 & expressè: diuersus autem modus significandi prædica-
 biecti sufficit, ut propositio non sit identica.

argumentum primæ opinionis dupliciter respondetur. Pri- 72
 istinguendo antecedens. Nam duobus modis potest repe-
 portionalitas inter analogata: Primò; ita ut per nomen
 analogum

analogum significetur: & si ita reperiretur, sufficeret facere
 id analogum: alio modo reperitur non significata, sed quod
 potest intellectus in eis concipere: & sic non facit nomen ana-
 gum. Et hoc modo non solum in analogis, sed in æquiuocis
 uniuocis reperitur: primo verò modo in nullis; sed si impo-
 retur nomen aliquod, à quo significarentur analogata, vt habet
 proportionalitatem, ex ea sola esset analogum. Sed per nomen ens
 significatur; & ideo non probatur, quòd sit analogum attributionis.

Secundo, respondetur negando absolute antecedens; quòd pro-
 portionalitas ex se, siue significata, siue non significata, efficit
 nomen analogum: vnde licet reperiat inter significata ens
 non sequitur esse analogum proportionalitatis.

Ad argumentum secundæ, distinguendum est antecedens.
 Nam si ens simpliciter idem sit, quod ens intrinsecè, & forma-
 ter, verum est: si verò simpliciter sumatur prout distinguitur
 extrinsecè secundum quid, falsum est, vt probauimus; & cum ex at-
 tributione proueniat, quòd minus principalia analogata non dic-
 tur talia, nisi secundum quid, non probatur, quòd ens non sit ana-
 logum attributionis.

*Vtrum accidens sit uniuocum ad nouem predicamenta acci-
 dentium, vel analogum.*

MAior difficultas est de accidenti respectu omnium ac-
 dentium: An sit uniuocum, vel analogum. In qua præsi-
 ponendum est primò, quæstionem non procedere de accidente
 uniuersalissimè sumpto, prout est commune ad accidentia realia
 & rationis; nam sic certum est, esse analogum, cum accidentia
 rationis non sint accidentia, nisi per similitudinem, & attributio-
 nem ad accidentia realia; quare non potest abstrahi ab vtriusque
 conceptus communis uniuocus. Secundo, certum est, nec etiam
 procedens de accidente reali, prout significat tam accidentia in-
 trinseca, hoc est, verè inhærentia in subiecto, quam extrinseca
 denominationes reales; vt dexteritatem & similes, quæ passim
 reperiuntur in sex vltimis predicamentis, (quamuis ego non in-
 telligam, ex sola denominatione extrinseca posse fieri predic-
 mentum reale, vt suo loco probabo.) Nam denominationes istæ
 non sunt vera accidentia, sed solum per attributionem, & similitu-
 dinem ad ea, quæ inhærent subiecto, dicuntur: vnde respectu
 omnium, non potest accidens esse uniuocum. Sed solum loqui-
 mur de accidente reali, prout significat ea solum, quæ inhærent
 subiectis; de quo inquirimus, An sit uniuocum, vel analogum.

Et prima opinio asserit esse uniuocum. Ita Sotus quæst. 2. ante
 predicamentorum, & plures moderni: sed differunt à Soto in eo
 quòd ita asserunt esse uniuocum, vt etiam sit genus, constituen-
 s vn-

prædicamentum omnium accidentium; sicut substantia
est unum prædicamentum omnium substantiarum: Sotus
ergo dicit esse genus.

possunt probari pro hac sententia. Primum, quod acci-
dens sit analogum. Secundum, quod sit uniuocum. Et hoc
omnino eisdem prorsus argumentis probari solet, quibus pro-
bat superius ens esse uniuocum; & ideo non sunt hoc loco
reponenda, sed solum probabitur primum ex definitione analo-
gæ. Analogæ sunt, quorum nomen est commune, ratio verò
diuersa, nec omnino eadem, nec omnino diuersa: sed ratio ac-
cidentis omnino est eadem: ergo non est analogum, sed uniuo-
catur minor. Ratio accidentis est, Esse in subiecto: sed
in subiecto, non solum formaliter & intrinsecè conuenit
omnino accidentibus, sed etiam æqualiter & simpliciter: ergo
non diuersa in eis, sed eadem.

hoc argumento solet responderi: Quod licet accidentia non 74
tribuantur per attributionem ad unum accidens; tamen omnia di-
tribuantur per attributionem ad substantiam, & intrinsecam dependetiam
ad substantiam. Et hæc sufficit ut inter sese dicantur analogicè sub nomi-
ne accidentis. Sed probatur hoc non sufficere, duplici ratione.
Primo, quia ut attributio constituat analogiam, inter significata
tributa variari debet, sicut analogia ipsa: sed substantia non est
tributa accidentis, cum non significetur eodem nomine; ergo at-
tributio accidentium ad illam, non constituit accidens analo-
gum, sed solum ens, à quo significantur omnia.

Secundo, attributio ad substantiam æquè primò conuenit om-
nino accidentibus, atque etiam intrinsecè, & formaliter: ergo
omnino conueniunt in ea: sed secundum talem attributionem si-
gnificantur nomine accidentis: ergo uniuocè, & non analogicè
dicuntur.

hæc opinio tenet, *Accidens non esse uniuocum, sed analogum.*
Sed contra 4. Metaph. q. 1. ad 1. Caiet. de ente, & essentia, cap. 7. q.
1. P. Franciscus Suarius in Meta. dispu. 59. q. 3. Pater Vaz-
quez p. d. 14. cap. 2. Fonseca 5. Meta. c. 7. q. 2. sect. 4. & hæc est
sententia melior, & tenenda.

diuersis modis probatur à diuersis. Ratio aliquorum est,
analogia, quæ reperitur inter accidentia. Quia sicut unum
tribuitur ad suum esse, quod ab accidenti participat, sic se habet
accidens ad substantiam. Et hæc sufficit, ut accidens sit analogum respectu omnium.
Sed hæc ratio insufficiens est, nam ut superius probauimus, pro-
portio analogia non significatur per nomen, & ideo non sufficit il-
lud esse analogum, & etiam si significaretur, non sufficeret.

Alij, qui solam attributionem veram constituere analo- 75
giam nobiscum sentiunt, dicunt reperiri attributionem inter acci-
dens & substantiam.

dentia, quia omnia dicuntur talia in ordine ad quantitatem, & relatione cuius inhaerent subiecto. Sed hoc probatur falsum. Quia nullum accidens spirituale inhaeret subiecto media quantitate neque enim omnia accidentia sunt corporea: nam generatio substantialis inhaeret materiae primae ante quantitatem, & ratio totius substantialis ad materiam, & formam, & ratio materiae, & formae inter sese; ergo falsum est, quod dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alij denique probant accidens non esse uniuocum. Quia factum est, quod respectu accidentis absoluti, & relatiui, non potest haberi rationem uniuocam: nam vel conceptus abstractus ab utroque est absolutus, vel relatiuus. Non absolutus, quia non conuenit inferiori accidenti relatiuo. Nec potest esse relatiuus, quia non conueniret inferiori absoluto: ergo nec potest esse uniuocum. Nam si dicas, nec esse relatiuum, nec absolutum; sed abstrahere ab utroque ratione, ut abstrahunt caetera uniuoca à particularibus rationibus uniuocatum. Probatur hoc esse falsum quia si talis conceptus abstrahit à relatiuo, & absoluto, eo ipso debet esse absolutus. Nam si abstrahit à relatiuo: ergo iam non respicit terminum, sed quod non respicit terminum, est absolutum; ergo talis conceptus absolutus erit; & non abstrahet ab absoluto, & relatiuo.

75 Hæc tamen ratio insufficiens mihi videtur; quia non probat talem conceptum non posse abstrahere ab absoluto, & relatiuo; ideo non probat quod uniuocum esse non possit. Nam dicam esse relationem duplicem conceptum habere. Primum, quo respicit subiectum; & hic est ei communis cum accidentibus absolutis. Secundum, quo respicit terminum; & iste est conceptus specialis quo distinguitur à caeteris prædicamentis, & per primum conceptum non respicit relatio terminum, sed per secundum. Dicitur autem sic arguitur; Ille conceptus non respicit terminum; ergo est absolutus, neganda est consequentia; quia medium dari potest inter conceptum absolutum, & respicientem terminum; & tale medium est conceptus abstrahens ab absoluto, & relatiuo, qui nec respicit terminum; nec excludit respectum ad terminum, sed solum dicit rationem communem, contrahibilem per respectum ad terminum, & per rationem absolutam; quæ non solum non dicit respectum ad terminum, sed eum excludit; quem non excludit conceptus communis, abstrahens à relatiuo, & absoluto. Non ergo probatur illa ratione: quod accidens non possit esse uniuocum.

77 Ut igitur hoc efficaciter probetur: Annotanda est doctrina D. Th. 1. p. q. 13. art. 5. ubi de analogis loquens ait: *Nomen analogum duobus modis significare attributionem unius ad alterum, & multorum ad unum.* Et ponit exemplum utriusque in sano; quo anal

um est attributionis, respectu medicinæ, & animalis per-
tionem vnius ad alterum. Nam medicina dicitur sana;
causa sanitatis animalis: sed idem sanum dicitur analo-
spectu vrinæ, & medicinæ: non quia vnum horum habeat
tionem ad alterum; sed quia vtrumque dicitur tale per
tionem ad tertium, nempe ad animal, vrina quidem tan-
ignum sanitatis eius, medicina verò tamquam causa.
ac doctrina applicata ad propositum colligi potest argu-
m efficax, ad probandum accidens esse analogum. Nam
e modus attributionis, nempe vnius ad alterum, vel mul-
ad vnum, efficit nomen analogum: sed in accidentibus re-
secundus modus attributionis: ergo accidens erit analo-
tributionis, respectu eorū, sicut sanū respectu vrinæ, & me-
. Probatur consequentia: quia omnia accidentia signifi-
um intrinseca attributione ad substantiam. Sed cōtra hoc
um. Nam in primis videtur non bene colligi argum. ex do-
D. Th. neque habere vllam vim ad probandum analogiam
ntis, quia D. Th. vtrumque illū modum attributionis assi-
nter significata eiusdem nominis, sani; nempe animal, vri-
& medicinam. Et ita significari necessarium est, vt probat
g. Analogia solum reperitur inter significata eiusdem no-
analogi, & inter significata diuersorum nominum, vt ex
ione constat *Analogia sunt, quorum nomen est commune, &c.*
omine accidentis non significatur substantia, sed sola acci-
: ergo attributio inter hæc versari debet, vt efficit nomen
ntis analogum, ita vt attributio sit vnius ad alterum, vel
rum ad vnum per tale nomen significatum; & non sufficit
ter illa, & substantiam, non significatam eodem nomine.
od confirmari potest, & declarari simul; nam attributio ac-
ium ad substantiam, facit quidem analogiam attributionis
rum ad vnū in ente, à quo significatur omnia, sed nō potest
analogiam in accidente, à quo non significantur omnia, si-
n facit analogiam in nomine, substantia, licet sit vnū ana-
um entis cum accidētibus & ob id solum attribuatur ei ac-
ia, quòd nomine substātię non significatur: Non ergo vide-
c via efficaciter probari, quòd accidens sit analogum. Pro-
minor: quia ex eo quòd accidentia attribuuntur substantiæ,
sequitur quòd non sint entia simpliciter, nō verò, quòd nō
cidentia simpliciter: ergo talis attributio, ad substantiam
analogiam in ente, à quo significantur omnia, non in accidē-
obatur consequentia, quia necessarium est in omnibus ana-
vnum esse tale simpliciter, aliud, vel alia secundum quid.
s tamen non obstantibus, expressa mens Thom. est, *suffi-*
alem attributionem ad analogiam, quia non possunt distingui

duo illi modi attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, ut eos distinguit D. Tho. nisi duobus etiam modis accipiatur, num, in quo vtrumque contineri affirmat: Primo quidem respectu solius medicinae, & urinae, deinde respectu solius medicinae & animalis: nam si respectu omnium sumatur, necesse est pluri attribui eidem: ergo non habebit locum attributio secunda, quae est vnius ad alterum. Probatur consequentia: quia impossibile est sumere ens in ordine ad decem praedicamenta, & constituere eo attributionem vnius ad alterum, sed solum est multorum vnum: quia attributio vnius ad alterum, inter duo tantum potest reperiri, non inter multa, nisi omnia sumantur pro vno: ergo impossibile est constituere in sano, attributionem vnius ad alterum hoc est, medicinae ad animal, nisi sumendo illud, prout solum significat haec duo; & ex consequenti constituitur alius modus attributionis distinctus, qui est multorum ad vnum, accipiendo idem nomen prout ea tantum significat, quae attribuuntur tertio.

79 Sed ratione probatur, sufficere talem attributionem multorum ad vnum, etiam si illud vnum non significetur per idem nomen, quia quando attributio multorum ad vnum intrinseca est eis, ut per tale nomen significantur, vera est attributio & per nomen significata, licet non significetur per nomen illud vnum, a quo quod est attributio non minus, quam si per nomen significaretur, ergo non minus efficit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum: quia tale nomen significat plura in quantum habent attributionem; ergo est analogum: deinde quia attributio significata per nomen, vera est analogia: & ea quae cum tali attributione significantur, vera analogata, impertinens igitur est, per nomen significari illud, respectu cuius est attributio.

80 Ad obiectionem principalem propositam respondetur, negando imprimis, quod haec analogia non sit ex mente D. Tho. deinde negando etiam, quod vtrumque modum attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, ponat D. Th. inter ea tantum quae significantur eodem nomine. Nam expresse asserit, *sanum respectu urinae, & medicinae, esse analogum attributionis multorum ad vnum*; sed respectu medicinae, & animalis, attributionis vnius ad alterum, ergo non sumit sanum ut significat omnia. Nec id reputat necessarium, sed ut significat minus principalia cum attributione ad principale, etiam non significatum. Probatur consequentia: quia si illud accipiat secundum integram significationem omnium, non potest vtrumque modum attributionis distinguere quia attributio vnius ad alterum, non est nisi inter duo. Praeterea D. Th. expresse docet, quemlibet modum attributionis, per se facere analogiam, sed modum attributionis multorum ad vnum, reperitur in analogatis, etiam si illud vnum non significetur per nomen, ut iam proba

i : ergo sufficit nomen analogum facere.

ergo verò distinguendum est antecedens : quia *modus attri-*
bus efficiens nomen analogum, duplex est, ut asserit D. Tho. vel
ad alterum ; & secundum hunc modum attributionis non
 esse analogia , nisi vtrumque significetur eodem nomine ;
 aliorum ad vnum ; & modus iste, reperitur quidem inter si-
 gificata eiusdem nominis , sed quia est in ordine ad tertium,
 e modo contingit, nempe ad tertium significatum eodem
 modo, vel diuerso. Et ratio huius est ; quia cum ea quæ attri-
 buuntur alteri, sint multa ; potest talis attributio adæquate, atque
 e significari per nomen commune omnium ; vel quasi in-
 eate, & partialiter, quod est, quasi diuidi in totalem, & par-
 tialem. Et ita est in sano, atque etiam in ente, & accidente ; nam
 potest accipi in sua integra significatione, & tunc efficit
 completam analogiam ; vel potest coarctari ad sola analo-
 ginus principalia, & efficit quasi incompletam, aut partia-
 lem sufficientem : quia cum attributio ad principale, sit eis in-
 eca, non possunt sine illa significari ; significata autem cum
 attributione non possunt, nisi analogice significari. Probatur effi-
 ci : quia vniuocis repugnat significari cum attributione ad
 principale analogatum, cum quo apta sunt, analogiam facere : er-
 ronea sunt, siue eodem nomine significetur principale, siue
 accidens : analogia quidem quasi inadæquata, & partiali ; cum ta-
 men e modo, quo significantur, apta sint efficere analogiam
 completam, sub nomine vniuersaliori, quo significantur omnia,
 e modo intelligenda est analogia accidentis. Secundo pos-
 set etiam respondere, aliquo modo significari substantiam
 e accidentis, non in recto, sed in obliquo : quia *accidens*
est ac entis ens, ut dixit Arist. id est, ens substantiæ : sufficit
 in ita significari, ut attributio accidentium ad substantiam,
 e modo dicatur esse inter significata eiusdem nominis
 egi : atque etiam ut aliquo modo nomen accidentis sit
 commune accidentibus, & substantiæ.

ec contrarium est hoc definitioni analogiæ, quæ dicitur no- 81
 analogum commune esse analogatis ; nam commune est no-
 nis, quibus conuenit attributio ; licet non sit commune ei, ad
 habent attributionem ; quia hoc non est analogatum talis
 nis, sed alia tantum.

l confirmationem negandum est antecedens, quod attribu-
 tionem ad substantiam solum efficiat analogiam in en-
 te non in accidente, sed dicendum in vtroque eam efficere ;
 per vtrumque nomen significatur : sed in ente efficit quasi
 completam, & totalem ; in accidente verò incompletam, & par-
 tialem ; quia intrinsecè præsupponit illam & intrinsecè ab ea

dependet. In nomine autem substantiæ, non fit analogia; quia substantia habet attributionem ad accidentia, nec etiam si haberet eam, significaretur eo nomine, ut superius probatum est.

- 82 Aliud tandem quod in eadem confirmatione dicitur; attributionem accidentium ad substantiã solùm efficere, quòd sint entia secundùm quid, non verò quòd sint accidentia secundùm quid concedendum est: neganda tamen consequentia, quòd non efficiat analogiam sub nomine accidentis. Nam ad analogiam attributionis non requiritur necessariò, quòd analogata, vel aliquorum eorum sit tale secundùm quid sub particulari nomine quo ea tantum significantur, sed sufficit, quòd sint talia secundùm quid respectu eius, ad quod attribuuntur: nam ex hoc habetur esse analogata cum eo sub nomine vniuersaliori completa, & totali analogia, & consequenter analogia incompleta, ac dependenti sub particulari nomine, quo significantur; sub quo non est necessariò dici talia secundùm quid. Sed illud esse secundùm quid, quòd habent ex propria natura, dicitur de eis simpliciter, ut significantur particulari nomine, & ideo sub eo dicuntur talia secundùm quid simpliciter (ut sic loquamur.) Et hoc patet in accidentibus: nam dici accidentia simpliciter secundùm quid, non est aliud quàm dici simpliciter entia secundùm quid, quòd etiam de sano dicitur respectu solius medicinæ, & urinæ. Imò ex hoc satis clarè intelligitur, utroque nomine analogicè significari; cum utroque nomine significantur cum attributione, & propter eandem attributionem, cum qua significantur, fit ut sub utroque nomine significantur, dicantur talia secundùm quid formaliter; vel præsuppositiuè, præsuppositione eis intrinseca, quæ omnia vniuocis repugnant. Et si tandem obiiciatur, Omnes potentias ordinari ad unum obiectum: & hoc non sufficere ut potentia in communi, sit analogum ad illas: Respondeo, non dicere ordinem attributionis, sicut accidentia ad substantiam, sed specificationis tantum, & ideo non esse analogata.

An necesse sit accidens esse genus, si sit vniuocum.

- 84 **M**ulti ex his, qui tenent accidens esse vniuocum, negant esse genus, ut Iauellus, & Sotus, vbi supra, sed non assignant eandem rationem. Nam Iauellus ait, ideo non esse genus, quia non est extra rationem differentiarum & modorum: sed cum transcendens sit, in eis necessariò includitur: at hoc est contra rationem generis, quod, ut supra probauimus, debet esse extra rationem differentiarum, alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc tamen ratio insufficiens est, quia, ut superius probauimus, non potest accidens includi in modis intrinsecis, & vltimis differentiis, quia

s etiam in se includat actu licet confuso, cum sint entita-
 edam accidentales : sed eas includens non potest habere
 tum ab eis abrastractum, vt constat ; ergo neque vniuocū.
 ur consequentia ; quia talis conceptus non abstrahit à di-
 te, sed eam includit ; ergo non est vniuocus si non sit genus.
 unda opinio est Soti asserentis , *Ideo accidens non esse genus*
vniuocum ; quia genus pertinet ad quidditatem specierū : sed
accidens non significat quidditatem accidentium , sed esse eorum in
substantia : ergo non est genus. Hoc autem probatur falsum duplici
 re. Prima, quia non minus pertinet ad rationem vniuoci esse
 quidditate inferiorum quàm ad rationem generis ; si ergo ac-
 cidens ideo non est genus , quia non dicit quidditatem acciden-
 tium, sequitur eadem ratione non esse vniuocum. Probatur ma-
 ior definitione vniuocorum. *Vniuoca enim sunt quorum nomen*
commune, ratio verò substantia eadem. Per rationem autem sub-
 stantiam intelligit Aristoteles, & omnes, definitionem, vel conce-
 ptum quidditatum ; in his quæ definitione carēt ; ergo repugnat
 accidens id esse vniuocum , & non esse de quidditate inferiorum.
 Secunda quia falsum est, quòd accidens non dicat quidditatem
 accidentium ; quod sic probo : Ens pertinet ad quidditatem entium
 particularium, & diuiditur, vt tale , in substantiam , & accidens,
 quæ sunt in membra opposita, & adæquata rationi eius : sed sub-
 stantia dicit quidditatem substantiarum inferiorum ; ergo acci-
 dens dicit quidditatem inferiorum accidentium.
 Protra igitur sententia est : Non posse accidens esse vniuocum
 eo ipso sit genus omnium accidentium : vnde qui asserit
 accidens esse vniuocum, consequenter dicere debet esse genus. Probatur ;
 nulla potest assignari ratio sufficiens excludendi vniuocum
 à ratione generis , vt probatum est ex refutatione aliarum
 opinionum.

*An saltem respectu aliquorum accidentium, aut predicamen-
 torum possit esse accidens vniuocum.*

Prima opinio tenet ; *Accidens respectu aliquorum accidentium, & 86*
vt quantitatis & qualitatis , aut etiam ceterorum intrinseco-
rum, esse vniuocum. Ita Pater Franciscus Suarius in Meta dis. 39.
 .3. numer. 15. & probat hoc arg. Accidens respectu horum non
 analogum proportionalitatis, nec attributionis : ergo nullam ha-
 bet analogiam sed est vniuocum. Euidens est consequentia ; quia
 si quis ponit plures modo analogiæ : Sed probatur antecedens ;
 quia analogia proportionalitatis nullam habent conuenientiam
 intrinsecam, vt patet de risu hominis, & prati ; sed accidentia hæc
 habent conuenientiam intrinsecam, cum omnia inhæreant realiter

subiecto: ergo non potest esse analogum proportionalitatis accidens respectu eorum. De analogia verò attributionis probat; quod nullum accidens horum dicitur tale, per attributionem ad alia eorum, ut satis est manifestum: ergo accidens respectu eorum non est analogum attributionis.

- 87 Nostra tamen sententia opposita est, quòd *nec respectu horum accidentium possit accidens esse uniuocum, sed analogum*. Probat duplici ratione. Prima, quia sicut accidens respectu omnium accidentium, non potest abstrahi à modis intrinsecis eorum: ita nec respectu accidentium intrinsecorum, potest abstrahi à modis eorum; ergo sicut non est uniuocum, sed analogum respectu omnium; ita nec respectu horum. Probatur antecedens, quia idem respectu omnium non potest abstrahi à modis, quia modi non sunt aliud quàm entitates quædam accidentales, expressius significatæ; & propterea necesse est, ut sub significatione uniuersali accidentis; actu, licet confuso, comprehendantur. Quo supposito conceptus accidentis nec abstractus, neque unus esse potest; sed eodem modo se habet ad intrinseca, si cum illis solis comparatur, ut ex se patet: ergo nec respectu eorum potest esse uniuocum.
- 88 Quòd verò sit analogum, eadem ratione probatur, qua probauimus esse analogum respectu omnium, quia intrinseca accidentia, significat cum attributione ad substantiam; sicut sanum, respectu sanorum extrinsecorum, quæ sunt urina, & medicina solum accipiatur; ergo continet modum attributionis multorum ad unum, sufficientem ad efficiendum nomen analogum ut probatum est.

Ad argumentum alterius sententiæ negandum est antecedens quòd accidens respectu intrinsecorum non sit analogum attributionis. Quia licet non significet ea cum modo attributionis unius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad unum, nempe ad substantiam, cuius aliquid sunt, & ut aliquid eius significant, ut de accidenti respectu omnium diximus.

Ex quibus sequitur, quia analogia accidens sit analogum, tam respectu omnium accidentium, quàm solum respectu intrinsecorum; nempe analogia attributionis multorum ad unum.

An verò respectu accidentium completorum uniuocum esse possit vel etiam sit analogum: eodem modo respondendum est, & eisdem rationibus probandum, quòd non sit uniuocum; sed analogum, quibus probatum est de ente in ordine ad sola entia incompleta. Et hæc sint satis de analogia nominum.

C A P V T I I.

De diuisione eorum, quæ dicuntur & sunt:

T E X T V S A R I S T.

*um qua sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in sub-
iecto verò nulla sunt. &c.*

Textus expositio.

Primum Aristotelis est tradere duas diuisiones: vnam eorum **I**
dicuntur: aliam, eorum quæ sunt: in hoc tantum agit in
capite, quod ideo non eget diuisione.

Præterea diuisio non est rerum, sed vocum, vt significant res,
complexio non conuenit rebus, sed vocibus, vt eas signifi-
caverit ergo Arist. *Ex qua dicuntur: quædam cum complexio-
sine complexione dicuntur.* quasi dicat, voces quæ signifi-
cant alias esse complexas, vt homo albus: alias, incomplexas,
vt animal. Quod idem est, ac si dicatur: quædam esse
res: alias compositas.

Præterea diuisio rerum est. Sed vt intelligatur, notari debet
esse in subiecto, & dici de subiecto, particulari quodam mo-
do videntur ab Arist. in hoc capite. Nam esse in subiecto, sumit
in se, & reali inhærentia in eo; & dici de subiecto, tãquam de
subiecto inferiori: vt animal de homine, & homo de Petro.
Præterea diuisio talis est: Eorum quæ sunt, quædam de
subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt: vt homo, qui dicitur de
subiecto non est tamen in eo per realem inhærentiam, sed substan-
tialiter: ideo non vt in subiecto. *Alia in subiecto sunt, sed de nullo
subiecto dicuntur:* vt accidentia singularia: nam hæc albedo in pa-
riete inhæret, sed de nullo subiecto dicitur, quia non habet infe-
rioritatem, de quibus prædicari possit; licet accidentaliter
de pariete, & aliis corporibus. *Alia de subiecto dicuntur, &
in subiecto sunt:* vt accidentia abstracta à suis inferioribus, nempe
genera specierum, & species ab indiuiduis: color enim de albedi-
nitate dicitur, & in pariete, & homine inhæret. *Alia
de subiecto sunt: qua nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, vt
res substantiæ, Petrus & Ioannes.*

C A P V T I I I.

De regulis prædicatorum essentialium.

T E X. A R I S T O T.

*alio alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quacunque
de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam
de subiecto dicuntur.*

1 **I**ntentum Arist. est tradere duas regulas predicatorum essentialium, & hoc tantum agit in toto capite. Prima regula est *Quando aliquid predicatur de aliquo tanquam de subiecto, hoc est tanquam de quidditatiue inferiori quacunque dicuntur de predicato, necesse est predicari de subiecto.* Ita se habent quacunque predicata, posita in recta linea predicamentali; vt animal predicatur de homine, & leone, ideo quacunque predicatur de animalibus necesse est predicari de homine.

Secunda regula obscurior est, & sic habetur in translatione Boëtij: *Diuersorum generum, & non subalternatim positorum a se uersa sunt specie differentia; vt animalis, & scientiæ. Si uero subalternatim ponantur, easdem differentias habere possunt.* Vt animal, & uiuens, eandem habent differentiam; quia differentia uiuentis includuntur in animali.

Q V Æ S T I O V N I C A.

An genera non subalternatim posita possint habere aliquam differentiam communem.

2 **D**uas habet partes quæstio hæc. Prima quærit, quid intelligat Arist. per *genera subalternatim posita, & non subalternatim posita.* Secunda, *an possint habere aliquam differentiam communem.*

Prima pars quæstionis.

Circa primam partem duæ sunt opiniones. Prima asserit, *genera subalternatim posita ea solum esse, quorum vnum collocatur sub altero; vt animal, & uiuens: & non subalternatim posita ea, quorum vnum non est sub altero; sed ambo sunt sub tertio; vt animal, & planta: vel etiam, quæ nec vnum sub altero, nec ambo sunt sub tertio; vt sunt ea, quæ in diuersis predicamentis collocantur, qualia sūt animal, & scientia.* Ita Sorus in expositione huius regulæ

Probat duobus testimoniis Arist. Primum est in hoc capite, vt secundum translationem Argypopili uocantur *genera subalternatim posita ea, quorum vnū est sub altero: & non subalternatim posita, quorum vnum non est sub altero.* Alterum testimonium, habetur pri. lib. Topicorum, cap. 13. ubi genera subalternata uocantur Arist. *subalternatim posita: sed genera subalternata sunt, quorum vnum est sub altero: ergo non subalternatim posita erunt illa, quorum vnum non est sub altero, licet utrumque sit sub tertio.*

Probat deinde ratione; quia si per *genera subalternatim posita* non solum intelliguntur ea, quorum vnum non est sub altero, sed etiam illa, quæ sunt sub tertio; sequitur, *genera non subalternatim posita, ea solum esse, quæ in diuersis predicamentis sunt, de quibus euidentis est non posse habere differentiam communem, cum sint*

in d

riso gradu effendi; quare nihil difficultatis haberet regula
quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

tra sententia est, Per genera non subalternatim posita, intel- 3
non solum ea, quorum vnum non est sub altero; sed etiam
sunt sub tertio. Et ideo non subalternatim posita, ea solum
quae in diuersis praedicamentis sunt.

probatur expresso testimonio Arist. 6. lib. Topicorū, ca. 1. lo-
ubi duo asserit. Primum; Genera subalterna non solum appel-
lata, quorum vnū est sub altero: sed etiam qua sunt sub tertio. Se-
cundum: Genera illa qua sunt sub tertio, habere differentiam cōmu-
nem. Vt animal gressibile, & animal volatile, habent bipedem pro
differentia cōmuni. Ex quo sequitur, quod vel non dicantur non
subalternatim posita; vel falsa sit regula Arist. quod genera non
subalternatim posita, non possint habere differentiam cōmunem.

inde probatur ratione. Primò: quia genera non subalterna-
tim posita, ex Arist. non possunt habere differentiam communem:
quorum vnum non est sub altero, sed ambo sub tertio, ha-
bent differentiam communem: ergo non dicuntur non subalter-
natim posita ab Aristotele. Probatur minor: quia quantitas diui-
sa in successiuam, & permanentem, tanquam in duo genera,
quorum vnum non est sub altero, & habent differentiam com-
munem: nam differentia continui, communis est vtrique, atque
differentia discreti, si quidem, tam quantitas permanens,
quam successiuam diuiditur in continuam & discretam.

Secundò; quia eadem sunt genera subalterna, & subalternatim
posita: sed ea quorū vtrumq; est sub tertio, sunt subalterna respec-
tibus: cum vtrumq; sit sub eo: ergo erunt subalternatim posita.
Ad primum testimonium respondetur; Quod cum diuerso
modo habeatur in diuersis translationibus: per aliud expressum
modo citatum, explicari, & intelligi debet. in quo non potest
dubium, nostram sententiam contineri.

Ad aliud testimonium dicimus, genera subalterna, aut sub-
alternatim posita, vtraque comprehendere: nempe ea, quorum
vnum non est sub altero: & quorum ambo sunt sub tertio.

Ad arg. Concedendum est antecedens cum consequentia, &
ad id: Quod regula Aristotelis, quantum ad hanc partem, ela-
ta est, si per alia testimonia expressa eiusdem intelligatur:
verò difficile fecerunt, qui praedicta testimonia nō viderunt.

Secunda pars quaestionis,

Secunda pars quaestionis quaerit An genera nō subalternatim po- 4
sita, possint habere differentia cōmunem. Quod vt melius intel-
ligatur notandū est, duplicem esse differentiam; Constitutiua,
diuisiua: Superiorem etiam, atque inferiorem: Vt sensibile
est con

236 Cap. III. de regulis predic. essentialium, q. unica.
est constitutiva animalis, & diuisiva viuentis: & corporeum
differentia superior respectu viuentis; sensibile verò inferior
spectu eiusdem. Intelligitur ergo quæstio de inferiori diuisi-
ua nam de superioribus nõ est dubium, quin possint esse communia
Circa quam est prima opinio Soti asserentis *Genera non subalternatim posita, quorum unum non est sub altero: in eodẽ predicamento sed utrumque sub tertio, non posse habere differentiam communem: multo minus genera diuersorum predicamentorum.* Quem etiam sequuntur alij etiam, si nobiscum dicant, hæc esse subalternatim posita.
Probant duplici testimonio Arist. 1. lib. Topic. cap. 2. loco 2. vbi affirmat, *De pluribus predicari genus, quàm differentiam.* Secundum habetur 1. lib. de partibus animalium, cap. 3. vbi dicitur, *Tot esse differentias, quot sunt species: sed si eadem differentia duobus generibus, quæ sunt sub tertio, communis sit, utrumque esse falsum; ergo non est admitendum.* Probatur minor: nam si eadem differentia diuisiva viuentis, communis est duabus speciebus subalternis, sub eo contentis: cum de illis prædicetur genus, prædicabitur etiam hæc differentia communis, & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus, quàm genus. Et præterea, in minori numero erunt differentiæ, quàm species, cum vna differentia sit communis duabus speciebus.

Probant deinde ratione: Quia sicut repugnat idem indiuiduum esse sub duplici specie, ita repugnat eandem speciem esse sub duplici genere: sed si eadem differentia diuisiva sit communis duobus generibus, sequitur eandem speciem contineri sub duplici genere: ergo impossibile erit. Probatur minor. Quia differentia diuisiva generis constituit speciem sub eo, ut rationalis diuidens animal constituit hominem sub eo: ergo si animal, & planta habent differentiam communem, talis differentia constituet speciem sub utroque genere: & eadem erit species animalis, & plantæ, quod absurdum est.

Secunda opinio tenet *Genera non subalternatim posita, non semper, aut necessario habere differentiam communem: sed aliqua possunt eam habere.* Et hæc est probabilior & tenenda. Et explicatur duabus conclusionibus. Prima: Genera subalternatim posita, quorum unum est sub altero, habent omnes differentias constitutivas superiorum generum communes, & diuisivas, aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia: *Animal & viuens habent differentiam diuisivam substantiæ communem, ut corpoream: & etiam constitutivam corporis: sed neutrum habet differentiam constitutivam alterius, quæ diuisiva est proximi generis.* Ita Arist. in ultimis verbis huius capituli. Et colligitur euidenter ex prima regula huius capituli: quia si genus superius, prædicatur de generibus inferioribus, quæ sunt species subalterna: sequitur de eisdem prædicari differentiam constitutivam

III. de regulis prædic. essentialium, Quest. unica. 237
eiusdem generis superioris, quæ illud constituit, & de-
dicatur.

Unda conclusio: Genera non subalternatim posita secundam opinionem, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio, easdem differentias Constitutiuas superiorum habent communes; & aliquam Diuisiuam superioris, possunt habere communem, licet non necessario, nec habeant: sed genera diuersorum prædicamentorum, quæ subternatim posita, nullam. Prima pars huius conclusionis euidentis est in animali, & planta quæ habent diuisiuam Diuisiuam, & Constitutiuam corporis communem: Quæ verò, expressa est apud Arist. 6. Topic. cap. 2. loco 41. non probat hac ratione: *Animal diuiditur in gressibile, & volabile, tanquã in diuersas species subalternas, & ideo in diuersa genera sub se habent alias species, & tamen utrique generi, communis est differentia bipedis; ergo duo genera, non subalternatim posita, communem habent differentiam Diuisiuam superioris generis.* Aristoteles autem his differentiis loco essentialium, quas constituit, confirmatur; Quia quantitas diuiditur in successiuam & permanentem, tanquam in diuersas species subalternas, in vna non est sub altera, sed vtraque sub tertia; & habent communes differentias continui, & discreti. Si autem dicatur, quæ differentia communis propter quam non semper, nec necessario habeant talia genera, non habent differentiam communem, sed aliqua habeant illam, & non: Respondeo, rationem esse, quia aliqua sunt magis similia, & ideo possunt habere maiorem conuenientiam.

In solutione argumenti, notandum primò; Quòd differentia communis, quam habent aliquando illa genera, quorum vnum est sub altero, sed vtrumque sub tertio; eo ipso, quòd communis est, non est vltimatè Constitutiua eorum, quia differentia vltimatè Constitutiua, distinguit speciem, quam constituit, & ab aliis: sed differentia communis, non distinguit inter illas species, quibus est communis; ergo non est vltimatè Constitutiua earum. Gratia exempli: Differentiæ continui, & discreti communes permanenti & successiuæ quantitati, non distinguuntur inter se; sed solum quantitatem continuam à discreta: Quæ huiusmodi sunt vltimatè constitutiua, non illarum.

Secundò notandum, Differentias quasdam esse vniuersales, quæ totam lineam prædicamenti diuidunt; vt corporeum, & inanimatum. Alias verò particulares solum diuidentes vnum, vel vnum genus particulare alicuius partialis lineæ, vt differentia communis animalium. Et ideo genera etiam sunt duplicia: Quædam vniuersalia, quorum quodlibet continet integram lineam; vt animal, & spiritus: Alia particularia partiales lineæ; vt animal, vel

218 *Cap. III. de regulis predic. essentialium, Quest. unic.*
vel planta. Et differentia vniuersales non possunt esse communes; nec vniuersalia genera, possunt habere aliquam differentiam communem. Et huius ratio est manifesta, quia vniuersales differentia habent vniuersalem oppositionem. Particulares vero opposita non sunt formaliter opposita, sed diuersa, ideo repugnant illas esse communes, non istas. Tertio notandum: Quod cum dicimus, Genera vniuersalia quae continentur sub tertio non possunt habere differentiam communem, & particularia posse habere, non loquimur de differentia Constitutiua superiori, quam certum est, & necessarium, habere communem: nam corpus, & spiritus, sunt vniuersalia genera, & habent communem modum intrinsecum substantiae, qui licet non sit differentia, quia substantia non est genus: est tamen similis superiori differentiae; & minus eum includeret si esset vera differentia. Et ratio huius est euidens, quia, quidquid includitur in predicato superiori, debet includi in inferiori: sed differentia Constitutiua superioris generis includitur in eo: ergo necesse est includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia Diuisiua superioris generis. De qua dicimus, Communem esse posse inferioribus, licet hoc non sit necessarium, nec semper contingat, sed aliquando. Differentiae continui & discreti, quae sunt diuisiuae quantitates communes sunt quantitati permanenti, atque successiuae.

Notandum quarto: Quod haec differentia Diuisiua superioris generis, quam dicimus posse esse communem duobus generibus sub eo contentis, non est adaequata alicui eorum, sed inadaequata ita vt per alias differentias distinctas ab ea, adaequate constituantur. Gratia exempli: Bipes communis est differentia gressibilis, volatilis animalis; sed inadaequata vtrique; quia per proprias differentias gressibilem & volatilem, adaequate constituuntur.

Ex his respondetur ad vtrumque testimonium Arist. Negando minorem, nempe quod ex nostra sententia sequatur, *Genera non predicari de pluribus, quam differentia*: aut, *Non esse tot differentias, quot sunt species*, Neutrum enim sequitur. Nam cum differentia, quae potest esse communis duobus generibus, quae continentur sub tertio superiori, non sit Constitutiua eiusdem superioris generis, sed Diuisiua: ideo inferiorem necesse est de paucioribus praedicari, quam genus ipsum: vt bipes, de paucioribus, quam animal. Et de hac loquitur Aristot. in primo testimonio, non de constitutiua, de qua manifestum est: Quod de eisdem omnino praedicatur, de quibus praedicatur genus quod constituit. De tot enim praedicatur sensibile, de quot praedicatur animal. Quod vero dicitur Aristoteles in secundo testimonio, *Tot esse differentias, quot sunt species*, verissimum est: nam licet vna possit esse communis duobus speciebus subalternis, positae sub tertio genere superiori; non ta-

ultimatè constitutiua earum; sed habent alias, per quas
untur, & distinguuntur. Illa verò quæ communis est, licet
stituat eas adæquatè: tamen suam habet speciem propriã,
adæquatè constituit. Vt bipes non constituit adæquatè ani-
atile, aut gressibile, sed adæquatè constituit animal habes
des. Vnde intelligitur, quòd etiam si vna differētia inada-
communis sit duabus speciebus; nihilominus tot sunt dif-
e, quot species, cum nulla sit species, quæ non habeat pro-
differentiam adæquatè constitutiua: neque vlla diffe-
quæ non constituat adæquatè suam speciem.

argumentum: Negandum est antecedens, Quòd sicut non
dem indiuiduum esse sub duplici specie, sic non possit vna
esse sub duplici genere; est enim diuersa ratio de indiui-
de specie. Nam differentia indiuidualis adæquatè & vlti-
ereminat speciem: & ideo repugnat, eandem differentiam
ualem, determinare duplicem speciem diuersam: sed dif-
a specifica, cum sit prædicatum commune, & possit inada-
conuenire duobus, & neutrum adæquatè, aut vltimatè con-
e, potest ex consequenti esse communis illis.

C A P V T I V.

Continens diuisionem incomplexorum in decem
prædicamenta.

T E X T V S A R I S T O T.

*om, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnum-
quòdque aut substantiam significat, aut quantum, &c.*

Textus expositio.

ntum Aristotelis in præsentis capite, est explicare, simplicia
debere illa, ex quibus prædicamenta constituenda sunt. Di-
r autem in duas partes, in quarum prima ponit Arist. *Vni-
em diuisionem incomplexorum in decem prædicamenta.* In se-
asserit, & probat, *Eadem incomplexa, ex quibus prædicamen-
t, non esse affirmationes, aut negationes, sed ex eis posse affirma-
& negationes fieri.*

isio talis est: Ens incomplexum, aut simplex, aliud est sub-
a, vt homo, vel equus; aliud quantum, vt corpus, aut linea;
quale, vt albū; aliud ad aliquid, vt duplum, dimidium; aliud,
esse in foro; aliud; quando, vt heri, aut hodie; aliud, si-
iacere, sedere; aliud habere, vt armatum esse; aliud agere,
are; aliud pati, vt secari.

*simplicia hæc (inquit Arist. in secūda parte) secundum se cōside-
non sunt affirmationes, nec negationes; quamuis ex eis si aliquo
aut copula vniantur, possint fieri affirmationes, & negationes.*

Quod

Quod ita probat: Omnis affirmatio & negatio, est vera aut falsa simplicia, ut homo, aut albedo per se sumpta, non dicunt veritatem & falsitatem, ut notum est: ergo non sunt affirmationes, aut negationes. Sed si ea coniungas verbo aliquo, affirmationem, aut negationem facis, ut si homini & albo adiungas verbum, est, resultabit affirmatio, homo est albus, in qua iam reperitur veritas aut falsitas.

Q V Æ S T I O I.

Ex quibusnam rebus per se componatur predicamentum.

1 **Q**uinq̄ sunt, de quibus dubitari potest, An & quomodo pertineant ad predicamentum, ut exclusis his, quæ ad ipsum non possunt pertinere, intelligi possit, ex quibusnam per se componatur. Primum, est ens rationis, quod ex eo videtur primo ad predicamentum pertinere, quia predicamentum, sicut propositio, aut syllogismus, quoddam ens rationis est; ergo non quomodocumque, sed formaliter, pertinebit ens rationis ad predicamentum.

Secundo, Prædicamentum fit ex generibus & speciebus; sed genera, & species sunt entia rationis: ergo ex entibus rationis fit prædicamentum.

2 Vera tamen sententia est, ex solis entibus realibus fieri; & idem ens rationis, non pertinere ad prædicamentum, nisi per quandam similitudinem; ratione cuius, quoddam prædicamentum, vel per similitudinem prædicamenti excogitare possumus, ut in tractatu nostro, de natura entis rationis, diximus. Ita sentiunt D. Th. 5. lib. Meta. lect. 9. & quæst. 7. de potentia, art. 9. Capreol. in 1. d. 2. quæst. 2. & d. 29. q. 1. ad 5. Sotus cap. 4. antepredicamen. quæst. 1. ad 4. Fonseca 5. Metaphy. cap. 7. q. 6. sect. 1 & cæteri omnes.

Probatur testimonio Arist. 5. lib. Meta. cap. 7. tex. 14. vbi docet: *Entia per se diuidi in decem prædicamenta; ens autem per se, apud ipsum (vbiunque de eo loquitur) & ens reale, idem sunt.*

Probatur deinde ratione: Quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram essentiam, sed ab intellectu excogitantur ad similitudinem entitatis, & essentiæ realis: sed verum prædicamentum ex vero ente, veramque essentiam habente debet fieri: ergo non fit ex entibus rationis, sed solum ex realibus. Quod constat, si per singula prædicamenta discurramus; videbimus enim prædicamentum substantiæ, qualitatis, & quantitatis, ex veris naturis realibus fieri.

3 Sed pro solutione arg. notandum est, Prædicamentum fieri ex prædicatis realibus: non tamen realiter, aut ex natura rei distinctis: quia ut probauimus cap. de differentia, Genus, & differentia, eiusdem rei conceptus reales obiectivi sunt, diuersos gradus essentialis significantes, & solum ab intellectu distincti. Species verò ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis distincta, sed

antum tertius cōceptus obiectiuus, totalis atq; comple-
ideo non est cōpositio realis, sed rationis, quia licet rea-
t conceptus componentes, & compositi; non tamen di-
i, nisi ratione; quare non possunt realem compositionem
e. Ita ergo de prædicamento intelligendum est, ab intelle-
stinguere prædicata essentialia fieri: ita vt sicut ante ope-
nem eius non sunt distincta prædicata, nec ideo plura; sic
poteest prædicamentum dari, sed est opus eiusdem intelle-
qui distinguens prædicata, ea ordinat, ac disponit, prædi-
entūque ex eis efficit.

Secundò notandum, Prædicamentū duobus modis confide-
4
Primo quasi pro materiali, nēpe pro naturis rerū, ac præ-
is earū, quæ in linea prædicamētali ordinātur, & sic acce-
reale est, quia tam prædicata essentialia, quàm nature, in
fundantur, realia sunt; licet non realiter distincta. Secūdo
o consideratur quasi pro formali, hoc est, pro ordinatione
ac dispositione prædicatorū, quæ necessariò supponit di-
tionem eorū: & hoc modo sumptum nō est quid reale, sed
nis: vnde sequitur prædicamentū formaliter sumptum ens
nis esse, & pro fundamento esse ens reale, & hoc secundo
o consideratur à Met. sed primo modo à Dialectica.

is explicatis, ad vtrumq; arg. simul respōdemus. Concedē-
uòd genera, species, & prædicamētū formaliter sūpta, en-
ationis sint, negamus tamen quòd aliquo modo pertineāt
ædicamentū; quia illa solum dicūtur pertinere ad prædi-
entū ex quibus prædicamētum fit: sed prædicamentū solū
prædicatis, quæ in eo ordinātur, & nō ex ordinatione ip-
ut cætera entia artificialia solū dicuntur fieri ex materia:
atua ex ligno, domus ex lignis & lapidibus; ergo entia ra-
is non pertinent ad prædicamentum, nec genera, & spe-
formaliter sumpta, sed solum pro fundamentis realibus.

De complexis.

Secundum, de quo dubitari potest, sunt cōplexa, quæ sic di-
5
tinguuntur à quibusdā: Quædam sunt complexa, quæ vnā
um rem significant, & æquivalent voci simplici eā signifi-
i. Et talia sunt definitiones substantiarum, vt animal ratio-
e, aut viuens sensibile. Alia sunt complexa, quæ non vnā
sed plures significant. Et talia sunt definitiones acciden-
n, in quibus præter illa, quæ pertinent ad essentiam accidē-
ncluiditur subiectum, vt per illud explicetur intrinsecus
o accidentis ad ipsum, & complexa illa pertinent per se ad
dicamentum, hæc verò ab eo excludenda sunt.

robant ex Porphyrio, c. de specie, vbi prædicamētum sub-

stantiæ constituens, pro genere viuentis posuit corpus anima-
tum, & etiam animal rationale, pro quodam genere, in quo
existimauit homines cum dæmonibus conuenire, sed hæc sunt
complexa substantialia: ergo ex mente Porphyrij ponenda
sunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti licet ponere definitionem
eius, nihil extrinsecum includentem, vt loco hominis, animal ra-
tionale, quia talis definitio simplici definito æquiualeat: ergo in
recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis, & spe-
ciei cuiuscunq; propriam definitionem, quæ cū sit complexum quid
sequitur ex complexis substantialibus fieri per se prædicamentum.

6 Nostra sententia est opposita: Quod nullum complexum per-
tineat ad prædicamentum, & est expressa apud Arist. c. præsentis,
vbi ita ait: *Eorum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur,
unumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale,
aut ad aliquid, &c.* Quibus verbis complexa omnia, siue substā-
tialia, siue accidentalialia sint, excludit a prædicamento, & solum
ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta.

Sed ratione probatur, quia recta linea prædicamentalis ex
solis generibus, & speciebus fit, vt in prædicamento substantiæ, ex
substantia, corpore, viuenti, animali, & homine: sed complexa,
siue sint definitiones substantiarum, siue accidentium, non sunt
genera, neq; species: ergo ex eis non fit prædicamentum. Quod
probatur etiã ex definitione eius: nã prædicamentum est præ-
dicabilium ordinatio: sed prædicabilia sunt quædam vniuer-
salia, de quorum ratione est esse simplicia, vt quæstione vlti-
ma vniuersali vidimus: ergo ex solis simplicibus fit prædica-
mentum, non ex complexis.

7 Ad Porphyrium responderetur: Complexa posuisse loco sim-
plicium, non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere,
sed vel maioris explicationis gratia, vel quia simplicia genera
non cognouit. Propter primam rationem posuit corpus ani-
matum pro viuenti, & propter secundam, animal rationale
pro genere hominum, ac dæmonum.

Ad rationem verò negamus, quod semper loco definiti liceat
ponere definitionem, etiã nihil includentem extrinsecum, sed
solum licet quantum ad æquivalentiam veritatis, quia de quib.
prædicatur definitum, necesse est prædicari definitionem: sed vbi
modus significandi determinatus esse debet, atq; distinctus in
definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere. Et
ita est in proposito, quia res nõ ponitur in prædicamento, quo-
modocunq; significata, aut concepta, sed per modum gene-
ris, aut speciei, & ideo per modum incomplexi: cū ergo defini-
tio non habeat modum generis, aut speciei ratione complexionis,
sequitur

ur nec habere modū prædicamentalem, quare nō potest
 definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo arg. dum
 r, Definitio licet sit cōplexa, æquiualeat simplici definito,
 guendū est antecedens, quia æquiualeat definito, quātum
 itatem rei; non tamen quantum ad modum significandi
 cem, & omnino necessarium ad lineam prædicamenta-
 & ideo non potest loco eius in prædicamento poni,
 uis in propositione, vel in aliis casibus ponatur.

De partibus Physicis & Metaphysicis.

res rei duplices sunt, Physicæ, & Metaphysicæ: & partes
 yficæ adhuc duplices, quædā sunt Essentiales, vt materia,
 ma, & aliæ integrætes, quæ adhuc sunt in duplici differē-
 ā quædā sunt eiusdē rationis, vt partes aquæ aut ligni, &
 vocari solent homogeneæ, aliæ diuersæ rationis, vt caput,
 s, & vocatur heterogeneæ & integrætes, quæ nō sunt esē-
 sed substātiales, aut entitatiuæ appellari possunt. Partes
 ph. sunt genus, & differētia: sed de genere certū est, q̄ per-
 tineat ad prædicamentum: quia habet modum substātiæ
 letæ. De solis ergo differentis, tanquam de partibus Me-
 & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquā
 cis procedit quæstio, An per se sint in prædicamento. Et
 o de his dicendum est, deinde de partibus Metaphysicis.
 d prius explicandū est, *Quid sit per se pertinere ad prædica-*
am. Duo sunt in prædicamento. Primum est, series ipsa seu
 atio prædicamentalis superiorū, & inferiorum, ex quib.
 asi quædā linea recta, per quam ascendere, atq; descen-
 possumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamētum
 q; ad genus supremū, quod est quasi caput. Sic linea præ-
 nenti substātiæ procedit à genere supremo, quod est sub-
 ia, per diuisionē eius in species, quæ sunt corpus, & spiri-
 rursus per diuisionem corporis in viuens, & non viuens:
 de per diuisionem viuentis in animal, & plantā: & tandem
 diuisionem animalis in hominem, equum & leonem; & ex
 diuisionibus generum in species per differentias resultat
 hæc, quæ appellatur series, aut ordinatio, nempe substā-
 corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta
 onit prædicamentum, quotiescunque de eo loquimur.
 er hanc verò habet prædicamentū quasi duo latera qui-
 quasi circūdatur, & latera hæc fiunt ex differentiis opposi-
 er quas genus diuiditur in species. Vt latus eiusdem præ-
 menti substātiæ nobis sit notissimum ex his quatuor dif-
 tiis, corpus, animatum, sensitium, rationale.
 his intelligitur iā; quid sit esse per se in prædicamēto, ve

ex quibus fiat per se prædicamentum, idem est enim, ac poni in recta linea prædicamentali, vel ex aliquo fieri eandem rectam lineam; nam latera prædicamenti extra ipsum sunt, & quasi ornatus eius. Dum esgo quærimus de partibus tam Physicis, quam Metaphysicis, An per se sint in prædicamento, vel ex eis fiat prædicamentum; sensus est: An per se sint in recta linea prædicamentali.

Et de partibus Physicis tenet prima opinio, quod per se collocentur in prædicamento, ita Villalpandus, & Louaniensis sapientia, & substantia, quos sequuntur alij. Probant primò: Quia completæ substantia componitur essentialiter ex materia, & forma; & integratur substantialiter ex partibus integrantibus: ergo repugnat completam substantiam poni per se in prædicamento, quin partes etiam ponantur; & per se quidem, cum per se eam componant.

Secundò, quia in partibus substantiæ intelligimus genera, & species; ergo ex his potest ordinari prædicamentum, sicut ordinatur ex generibus, & speciebus substantiæ totalis. Probat antecedens: quia sicut diuidimus completam substantiam in corpoream, & incorpoream, & sic de cæteris generibus, sic possumus diuidere partialem.

10 Et confirmari potest de partibus homogeneis; quia eiusdem rationis sunt cum tota substantia, & possunt per diuisionem fieri completæ substantiæ: ut si diuidamus aquam, tot substantias completas efficiemus, quot partes separamus: nam postquam separatae sunt, nec dependent à tota substantia, nec partes eius sunt; sed quælibet incipit esse completa substantia: ergo per se etiam pertinens ad prædicamentum.

Secunda opinio excludit partes substantiæ Physicas à prædicamento, est D. Tho. 1. p. q. 29. art. 4. ad 5. & de veritate q. 27. art. 1. ad 8. Scoti q. 15. prædicamentum totum, Ægidij Romani in d. 2. q. 3. Caiet. & Soti, cap. de substantia, Toletij, q. 5. eiusdem prædicamenti, Fonssec. 5. Meta. c. 7. q. 7. sect. 2. & c. 8. q. 3. Et hæc est vera & tenenda.

Probat primò, quia prædicamentum solum fit per se ex generibus, & speciebus, ut iam ostendimus; sed genera, & species sunt substantiæ completæ: ergo partes, quæ incompletæ sunt substantiæ, non possunt prædicamentum per se constituere, aut in eo per se collocari.

11 Secundò, Substantiæ completæ, & incompletæ nihil datur commune vniuersum; ergo nec dabitur genus commune vtrisque, sub quo collocari possint incompletæ: quare non pertinebunt per se ad prædicamentum.

Ad primum; concedendum est antecedens, sed neganda consequentia, quia res non pertinent ad prædicamentum secundum entitatem, quam à parte rei habent, sed secundum modum, quo
talis

entitas concipitur ab intellectu, & modus iste ad constitutionem prædicamenti necessarius completæ entitatis esse deinde cum partes solùm sint completa entia, non possunt, a, per se efficere prædicamentum, quamuis componant substantiam completam, ex qua per se fit. Solùm autem dici potest partibus, quòd reductiuè, aut quasi indirectè centur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur spectat genus, cuius partes sunt.

secundum negandum est, quòd in partibus possint intel-
 ra genera, & veræ species; sed solùm possunt ex eis forma-
 ceptus, quodammodo similes generibus & speciebus. Et
 est; quia non possunt concipi partes, nisi tanquam incom-
 quamuis in communi concipiantur abstractæ à partibus
 laribus, in quo consistit aliqua similitudo: & cum genera,
 cies ex proprio modo quo concipiuntur, sint completa,
 gnat in partibus vera genera, & veras species concipere, aut
 eram ordinationem prædicamentalem.

confirmationem de partibus integrantibus homogeneis, 12
 edimus, quòd sint eiusdem rationis cum tota, quantum
 titatem; atque etiam quòd possint fieri substantiæ com-
 e: negamus tamen quòd per se pertineant ad prædicamen-
 Et ratio est; quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent,
 completum modum essendi habent. Quod verò separari
 nt ab eo, solùm probat, quòd dum separatæ fuerint, perti-
 nt per se ad prædicamentum, quia non erunt iam partes;
 verò solùm est, posse pertinere, non vero pertinere actu.

de partibus verò Met. quales sunt differentia, dixerunt qui-
 , quos citat Fonseca 5. Met. c. 8. q. 2. pertinere ad prædica-
 um qualitatis, cum prædicetur de speciebus in quale quid.
 hoc apertè falsum est; quia licet aliquam similitudinem ha-
 at cum qualitatibus in modo prædicandi, verè sunt conce-
 essentielles, & vt tales concipiuntur ab intellectu compo-
 ce speciè ex eis simul, ac generibus: ergo non sunt verè qua-
 es, nec vt verè qualitates concipiuntur; sed per quandam
 litudinem earum: & ideo non possunt pertinere ad prædi-
 entum qualitatis. Solum potest esse dubium, An singulæ diffe-
 iæ per se pertineant ad illud prædicamentum, in quo col-
 untur genera quæ diuidunt, & species quas constituunt.

est prima sententia Ammonij, c. de substantia, asserentis per 13
 rtinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentum, quod
 bat hoc arg. Nam aut differentia excluduntur à prædica-
 nto, quia simplices conceptus sunt, vel quia incompleti: sed
 aq; ratio concurrat in generibus; ergo vel genera excludi de-
 nt, vel collocari differentia: sed genera excludi non possunt, vt

notum est: ergo nec differentia excludi debent. Probatur minor, quia conceptus generis, ut talis, non est compositus, quavis, si sit species subalterna, in quantum est species, componatur; ergo est simplex: & est vera pars speciei, non minus quam differentia; ergo incompletum quid.

Nec soluitur arg. si dicatur genus esse totum potentiale; quia etiam differentia est totum actuale, ut prædicatur de specie, continentem totum, quod species; nam ut pars non posset de ea prædicari: ergo pertinebit ad prædicamentum sicut genus.

Communis sententia omnium expositorum c. præsentis, & sequenti, differentias excludit à recta linea prædicamentali, & solum eis concedit, ut latera prædicamenti constituent: quod est extra prædicamentum simpliciter esse.

14 Et probatur duplici ratione. Prima; Differentia formaliter sumpta solum dicit partem speciei: ergo formaliter est quid incompletum: sed recta linea prædicamenti solum constituitur ex prædicatis completis, quæ sunt genera, & species: ergo differentia non pertinet per se ad illam.

Et si dicas totum includere, quod species, cum includat genus saltem materialiter: ergo habet modum totius completi: sicut genus, ex eo solum, quod includit differentias in potentia, dicitur habere modum totius completi, & pertinere per se ad prædicamentum. Contra hoc est, quod differentia eodem modo includit genus, ac accidens in concreto, nempe per modum subiecti, & ideo significatur nomine adiectivo, ut rationale, quare non includit per se totum, quod species, sed quasi per accidens: unde nec habet modum unius per se. Sed genus per se, & formaliter est totum potentiale, per se, & formaliter includens totum, quod species, quavis unum actu, nempe gradum propriæ nature, & aliud in potentia, nempe gradum differentialem: & ideo modum habet totius atque completi per se: & per se efficitur ex eo prædicamentum.

15 Secundo probatur: Recta linea prædicamenti constituitur ex prædicatis per se, formaliter & essentialiter ordinatis: sed differentia non ordinatur per se, & formaliter cum genere: ergo non pertinet per se ad rectam lineam prædicamenti. Probatur minor: quia differentia non includit per se & formaliter genus, ut rationale non includit per se & formaliter animal, sed extra rationem eius animal est: ergo non potest cum eo constituere lineam prædicamentalem: nec per se pertinere ad prædicamentum.

Ad arg. alterius opinionis iam responsum est, quia differentia formaliter, & per se non est totum, sed pars: genus verò formaliter, & essentialiter habet rationem totius potentialis, & completi: & ideo per se, & formaliter collocatur in prædicamento, à quo excluditur differentia, propter rationem incompletam.

An, & quomodo individua ponantur in predicamento.
 Prima opinio est Iauelli, in sua Logica; tit. 5. cap. 1. assertentis, 16
 Individuum per se non pertinere ad predicamentum, sed reductiue
 ne speciei, qua participat. Quod probari potest ex Porphy-
 de specie, ubi Terminos, quibus clauditur predicamentum, assertit
 supremum genus, & infimam speciem, ultra quam non licet as-
 ere ad individua, quia sunt infinita: ergo sentit non pertinere
 se ad predicamentum: & praeterea si infinita sunt, quemadmo-
 de illis non datur scientia, ita ad predicamentum non
 se pertinebunt, quia pars ista, scientiae Dialecticae pars est:
 sed opposita opinio, (quod individuum per se sit in prae-
 dicamento tanquam basis, & fundamentum eius) vera est & re-
 da. Eam sequitur Fonseca 5. Met. c. 7. q. 7. sect. 2. & q. 8. sect. 3.
 ratione probatur, quia Individuum est ens per se completum,
 in se continens omnia praedicata rectae lineae praedicameta-
 quibus per se subiicitur: & de quo per se, & formaliter pra-
 atur, Substantia, Corpus, Viues, Animal & Homo: ergo nihil
 deficit, ut in predicamento sit tanquam fundamentum eius.
 ad arg. respondetur, Porphyrium poluisse pro extremis prae- 17
 is essentialibus praedicamenti genus supremum, & infimam spe-
 m: presupponendo individuum esse extremum, tanquam fun-
 damentum omnium praedicatorum. Quod verò sint infinita indi-
 ua, non tollit individuum pertinere per se ad predicamentum,
 si actu essent infinita: quia non pertinent ad praedicamen-
 tum ut distincta, vel ut efficiunt numerum: sed ut participat de
 predicatis essentialibus, & ea sustentat. & haec ratio eadem est
 omnibus, siue sint infinita, aut solum finita. Ex quo etiam in-
 igitur, individuum ad scientiam praedicamentalem perti-
 re posse, non quidem ut obiectum eius, sed tanquam id, ex
 to, ut fundamento, integratur obiectum, nempe praedica-
 mentum, quod est pars totius obiecti Dialecticae scientiae.

*Quonam modo res infinita ponantur, aut excludantur
 à predicamento.*

In communi tantum dicendum est hoc loco de rebus infinitis; 18
 nam in particulari suis locis de illis agemus, nempe in prae-
 dicamento substantiae & quantitatis. Nunc verò hac distinctione
 explicandum est dubium hoc: Duobus modis potest esse aliquid
 infinitum: aut secundum essentiam, ut Deus, aut secundum aliquam
 variationem accidentalem extensionis, aut intensionis, ut linea, si
 aratur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intensionis.
 Infinitum secundum essentiam non pertinet ad predicamen-
 tum, ut probabitur e. sequenti; de reliquis verò probabitur e.

de quantitate, quod ad prædicamenta propria per se pertineant, non minus quam finitæ quantitates, aut qualitates.

Q V Æ S T I O II.

An res sint ponenda in prædicamentis sub nominibus abstractis, vel concretis.

19 **D**E his, quæ pertinent ad prædicamentum substantiæ, certum est, sub nominibus concretis collocanda esse in prædicamento, & non sub nominibus abstractis: ut species humana, & generis animalis, sub nominibus hominis, & animalis, & non sub nominibus animalitatis, & humanitatis, & sic de reliquis. Et huius ratio est, quia prædicamentum fit ex rebus completis, sed per nomina abstracta non significantur substantiæ, tanquam entia completa, sed solum per concreta: ergo sub concretis, & non abstractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abstracta significantur, non ut species, vel genera, sed ut principia generis, & speciei; ut nomine animalitatis significatur natura sensitiva, ut principium animalis. & nomine humanitatis natura rationalis, ut principium hominis: ergo significantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De solis ergo accidentibus procedit q. An abstracta, ut albedo, & color: vel concreta potius, ut album & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis: & sic de cæteris prædicamentis.

20 Et antequam alias sententias proponamus, reiicienda est ea, quam Caiet. tenet, opusc. de ente, & essentia, cap. 7. ubi distinguit duas considerationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphysicam, & in prædicamentis Logicè consideratis, abstracta esse collocanda, non concreta; quia ordinantur ad prædicationes, quæ melius in abstractis, quam in concretis exercentur: sed sub consideratione Metaphysica, concreta, & non abstracta. Hoc tamè ab omnibus refutatur: quia prædicamenta eadem sunt in Logica, & Metaphysica: ergo ex eisdem rebus, & eodem modo conceptis significantur. Quod verò in ordine ad prædicationes potius abstracta, quam concreta ponenda sint, etià est falsum: quia cum concreta, quibus significantur formæ accidentales, ut sunt in subiecto, notiora nobis sint, melius in concretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non est sufficiens ad variandum modum significandi rerum prædicamentaliū: & ideo sub utraque consideratione Logica, & Metaphysica disponenda sunt in prædicamentis.

Tenet ergo prima opinio: *Abstracta accidentium non collocari in prædicamento, sed sola concreta.* Ita Niphus 5. Met. q. 3. & 7. Toletus q. 2. post prædicamentorum, & alij ex modernis. Et probant ex Aristotele ipso c. præsentis, ubi prædicamenta in concreto enumeravit, iuxta translationem Boëtij; quavis Argyropylus in

tracto ea posuerit, & 1. lib. Topic. cap. 7. & lib. 4. c. 1. loco
in concreto secundum utramque translationem.

obstant deinde ratione. Primò, quòd abstracta nō ponantur. 22

quòd ponantur cōcreta. Ratio primi est, quia perfectior

substantia accidentibus: sed substantiæ non ponuntur in abstra-

ctis significantur tanquam partes; & ideo modo incōple-

to multò minùs collocanda erunt accidentia in abstracto.

Ratio secundi est, quia sic non ponerentur concreta; maxi-

ma sunt entia per accidens, cū significant formam, &

potent subiectum, vt album; & ex forma, & subiecto tan-

quam ex duobus entibus in actu non fiat vnum per se, sed per

accidens: sed hoc est falsum: ergo non sunt à predicamento

excludenda. Probat minor, quia *ex actu, & potentia*, secundum

2. lib. de anima, tex. 2. *fit vnum per se*: sed subiectum se ha-

bet potentia, & forma vt actus: ergo ex tali compositione

constabit vnum per se, quod est concretum,

secunda opinio opposita est, quia sola abstracta accidentium

collocanda esse in predicamento; ita D. Th. opus. de Ente,

essentia, c. 7. ad finem. Scotus q. 5. vniuersalium, & q. 11. præ-

dicamentorum: Auicenna lib. 3. suæ Met. cap. 3. Iauellus 5. Met.

Scotus c. de quantitate q. 1. Venerus c. præsentis. Villalpan-

cap. de genere, quæst. 4.

Probat testimonio Arist. 3. lib. Topic. c. 1. loco 3. & 4. vbi as-

seruitur *in esse genere*, hoc est, in predicamento, *non iustum*. 22

etiam ratione, quia concretum significat res diuersorū præ-

dicamentorū, nempe subiectum, quod est substantia; & formam,

quod est accidens: ergo nō potest pertinere ad vnū prædicamē-

ntum determinatum. Imò ad nullum potest pertinere, quia prædi-

catamenta fiunt ex entibus per se: sed ex rebus diuersorū prædica-

torū, cū sint primò diuersæ, & in actu, nō potest fieri vnū

per se: ergo concretum non potest collocari in predicamento.

Probat minor, quantum ad hoc vltimum ex Arist. 7. Met. tex.

ibi docet expressè, *Album & musicum non habere vnā essen-*

tiā determinatam, & per se, & ideo non posse per vnā definitio-

nem explicari, sed esse entia per accidens.

Pro solutione huius quæstionis duo notanda sunt circa cō-

creta, & abstracta accidentiū. Primum est circa naturam cōcreti, 23

quæ explicanda est per similitudinē concreti substantialis. Na-

tura autē substantialis habet actualem existentiam, per quam est

entis natura sola ratione ab ea distinctam, & ultra hanc ha-

bet substantiam, quæ est modus quidam substantialis per quam

terminatur atque cōpletur, & constituitur in supposito,

quod sit rationalis, & si rationalis sit, cōstituitur in supposito si-

milis, & persona, vt natura humana Petri habet actualem existē-

Q 5

tiam,

tiam, per quam est in rerum natura; & subsistentiam quæ est
 timus actus eius, & per quam constituitur persona: unde perso-
 na Petri, est composita ex humanitate actu existente, & subsist-
 tia, aut personalitate. Et cum humanitas se habeat per modum
 potentia, hoc est, terminabilis per subsistentiam: & subsistentia
 sit tanquam actus substantialis eam terminans, atque comple-
 sequitur personam esse unum per se substantiale. Et etiam con-
 cretum singulare quælibet persona, & à multis personis abstra-
 hitur natura communis sic terminata & completa. Et sic ab-
 stracta significatur nomine concreto communi: ut nomen ho-
 mo, significat naturam humanam subsistentem, & completam
 in communi.

24 Simili modo natura accidentalis ut albedo, habet actualen-
 existentiam, per quam est in rerum natura sola ratione à se di-
 stinctam, & etiam alium modum per quem ultimò terminatur
 & completur, qui modus non est subsistentia, sed actualis inhe-
 rentia in subiecto. Ex hac igitur natura accidentali actu existen-
 in rerum natura, & ex modo actualis inhaerentia in subiecto, com-
 ponitur hoc concretum, quod est hoc album, vel illud. Et ab hi-
 concretis singularibus abstrahitur concretum commune, ut al-
 bum, significans naturam albedinis actu inhaerentem in subie-
 cto. Et compositio hæc est per se, quia fit ex natura accidentali
 se habente tanquam potentia quasi substantiali; hoc est, ex na-
 tura, ut determinabili, & ex modo actualis inhaerentia, tanquam
 ex actu quasi substantiali eam terminante. Ex potentia autem
 substantiali, & actu substantiali, fit unum per se: & ideo concre-
 tum accidentale resultans ex tali compositione, est unum per se,
 sed quia modus iste, quo terminatur natura accidentalis, est
 actualis inhaerentia in subiecto, concretum hoc per se, ut album,
 connotat subiectum in quo inhaeret natura accidentalis, ita
 completa, & terminata. Connotare autem subiectum non est
 aliud, quam simul denotare illud, tanquam quid extrinsecum,
 cui quasi affixa est natura accidentalis. Et ratio huius conno-
 tationis est, quia modus per quem terminatur hæc natura, im-
 perfectus est sicut ipsa, & ideo non potest per se illam sustinere,
 sed indiget adminiculo subiecti extrinseci, cui quasi affixa sit.
 Et propterea talis modus non dicitur substantia, aut existentia
 per se, sed actualis inhaerentia, vel actualis inexistencia.

25 Ex quibus intelligitur, Concretum accidentale duobus modis
 sumi posse. Primo, ut solum significat compositum quid ex natu-
 ra accidentali, & proprio modo actualis inhaerentia; connotat
 verò ex consequenti subiectum, in quo inhaeret, & concretum
 hoc est unum per se; quia non componitur ex natura accidentali,
 & subiecto: sed ex sola illa, & termino, seu actu proprio substan-
 tiali,

qui est actualis inherencia, eo modo, quo componitur cō-
 substantiale ex natura substantiali, & proprio modo sub-
 stantiale: subiectum verò non pertinet ad hanc compositionem,
 extra illam connotatur, tanquam quid extrinsecum, cui af-
 fectus natura per actualem inherenciam: connotatur tamē per
 suo modo sumitur concretum accidentale per modum ag-
 nati ex utroque, nempe ex natura accidentali, & subiecto,
 tanquam cōpositum ex utroque significetur. Et hoc mo-
 do non est vnum per se, sed per accidens: quia licet componatur
 ex subiecto, vt ex potentia, & ex forma accidentali, vt ex actu:
 forma tamen illa subiecti, quam habet ad recipiendam for-
 mam accidentalem, accidentalis est: quia omnibus modis est
 essentialis eius, iam omnino completam per principia, &
 partes substantiales. Ex potentia autem accidentali, & actu etiā
 accidentali, non potest fieri vnum per se, sed per accidens; quia
 ex duobus entibus iam completis in proprio esse substantiali,
 & diuersa prædicamenta pertinentibus: nempe ex subiecto,
 & natura accidentali, iam completa per proprium modū actua-
 lis inherentiæ. Et hoc est fieri ex duobus entibus in actu, ex quo 26
 potest esse vnum per accidens. Et si dicatur, quòd sicut ex po-
 tentia substantiali, & actu substantiali fit vnum per se substantia;
 ex potentia accidentali subiecti, & actu accidentalis formæ,
 potest fieri vnum per se accidentale: Respondeo impossibile esse,
 quòd sit vnum accidentale, & per se; quia potentia accidentalis
 subiecti non potest esse per se respectu illius, quia est alterius
 generis à substantia: ergo respectu subiecti est potentia per acci-
 dens: sed subiectum concurrat per talem potentiam ad compo-
 nendum concretum, simul cum forma accidentali: ergo cōcur-
 rit per potentiam, non per se, sed per accidens: quare nō potest
 illam efficere vnum per se componendo simul cum aliò, sed
 ipso, quod efficit vnum accidentale, cum ipsummet sit sub-
 stantia, efficit vnum per accidens.

Secundò notandum est, circa naturam abstractorum accidē- 27
 tium, quòd vt in communi modo concipiendi, & loquendi ac-
 cidentium, significant naturam accidentalem, vt abstractam à
 subiecto, abstractione Physica, & non Metaphysica: quā abstra-
 hantur vniuersalia à particularibus: vnde significant eam, non
 per modum inherentiæ in subiecto: sed per modum quasi per se
 subsistentis ad similitudinē substantiarū: vt albedo quæ verè in-
 heret subiecto, nomine albi significatur per modum inheren-
 tiæ: sed nomine abstracto albedinis significatur, vt abstracta Phy-
 sica à subiecto: & propterea non per modum inherentiæ, sed per
 modum per se subsistentis completi, & ideo tanquam vnum per se.
 Ex tota hac doctrina colligo tres cōclusiones, quibus nostra
 sententia

sententia explicatur. Prima est: Concretum accidentale ex sola natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ cōpositum, per se collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione: Prædicamentum fit ex entibus per se, & completis; sed concretum hoc est vnum per se, & completum: ergo per se pertinet ad prædicamentum. Probatur minor: *Ex potentia substantiali, & actu substantiali componitur vnum per se, vt docet Arist. 2. lib. de anima, tex. 2. sed concretum accidentale compositum ex natura accidentali, vt terminabili, & ex proprio modo actualis inhærentiæ terminante, componitur ex eadem natura, vt in potentia substantiali ad suum terminum, tanquam ad actum substantialem; & ex termino ipso, tanquam actus eius substantialis: ergo est vnum per se, atque completum, cum contineat natura accidentalem completam per proprium modum.*

Secunda conclusio: Concretum secundo modo sumptum, vt significat compositum Physicum ex subiecto, & forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur, quia prædicamentum fit ex entibus per se: sed concretum accidentale hoc modo sumptum est ens per accidens; ergo non pertinet ad prædicamentum. Minorem probo: quia ens per accidens est, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc est, iam completis in suo esse substantiali: sed concretum sic sumptum componitur ex subiecto iam completo in toto suo esse substantiali, & ex natura accidentali, etiam completa per proprium modum actualis inhærentiæ; ergo ex multis entibus in actu.

Tertia conclusio: Abstracta Physica accidentium, vt in communi modo concipiendi, & loquendi significantur, per se pertinent ad prædicamentum, vt albedo, color, &c. Probatur, quia significat naturam accidentalem per modum per se existentis, ac subsistentis: ergo tanquam vnum quid per se, & prædicamentale. Si verò ab his abstractis abstractione Physica (quæ potius habent modum concretorum substantialium) accipiuntur alia abstracta Metaphysica, vt ab albedine albedineitas, & à colore coloreitas, abstracta hæc non pertinent per se ad prædicamentum, sicut nec abstracta substantiarum: quia significant naturam modo incompleto, hoc est non tanquam genus, aut speciem: sed tanquam principia generis & speciei.

29 Ad testimonium Arist. pro prima sententia: Concedendū est, utroque modo enumerasse prædicamenta, in cōcreto, & in abstracto: quia tam cōcretum per se, quàm abstractū per se pertinent ad prædicamēta: & solū concretū per accidēs excluditur.

Ad primum arg. distinguenda est maior: quia duobus modis possumus loqui de reb. aut secundū se, & hoc modo perfectiora sunt abstracta substantiarum quàm accidentiū: vel vt tali modo
abstra

hantur ab intellectu, & sic accepta perfectiora sunt ab-
 a accidentiū, in cōmuni modo concipiendi, & loquendi;
 significāt naturā, licet accidentalē, vt abstractam abstra-
 e Physica; & ideo per modū naturarū per se subsistentiū,
 e cōpletarum, abstracta verò substantiarum significāt na-
 n, licet substantialem, abstractā tamen abstractione Me-
 fica; & ideo modo quodā incompleto, tanquam princi-
 generis, & speciei. Quare illa pertinent per se ad prædi-
 ntum, hæc non, sed abstracta accidentium, quæ accipiun-
 Metaphysicè, etiam excluduntur à prædicamento.
 aliud quod de concretis dicitur in eodē arg Respondeo, 30
 retum, vt compositum ex subiecto, & accidenti, esse vnū
 accidens, licet cōponatur ex potentia, & actu; quia poten-
 ctus non sunt substantiales, ex quib. Arist. affirmat fieri
 per se, sed potentia accidentalis substantiæ, & actus ac-
 talis formæ, ex quibus fit vnum per accidens.
 d testimonium Arist. pro secunda opinione responderetur,
 d si loquatur de genere pro prædicamento, iustum, sumit
 concreto accidentali, & hoc modo sumptum, verum est,
 esse in genere, hoc est, in prædicamento, vt expositum est.
 t eodem modo responderetur ad arg. quod concretum, vt
 ficat compositum ex rebus diuersorum prædicamentorū,
 potest pertinere ad vnum prædicamentum determina-
 imò nec ad vllum prædicamentum; bene tamen, vt signi-
 compositum ex sola natura, & proprio eius modo actua-
 hærentiæ, quod est vnum per se.
 autē aduersas nostram sententiam aliquis ita arguat: Ac-
 ntia in cōcreto definiūtur vnica definitione, vt albū quod
 isgregatiuum visus; & definiuntur, vt dicunt subiectum, &
 nā accidentalem, ita vt subiectum sit definitum materia-
 tanquam denominatū à forma, & hæc sit definitum forma-
 t denominans subiectum: ergo sunt vnum per se, etiā vt in-
 lunt subiectū, & ideo pertinebunt ad prædicamentum, cō-
 ecundā conclusionem nostram. Respondeo, quod concre-
 duobus modis includit subiectū, vt ex nostra doctrina est
 nifestum. Primò, tanquā per se connotatum, & non signifi-
 ū, & tunc concretum est vnum per se; quia solū significat
 urā per proprium modum actualis inhærentiæ completā:
 icctum verò per se cōnotat. Secundo modo includit subie-
 m, vt per se significatū, & hoc modo est vnum per accidens.
 ergo definitur in concreto, primo modo sumitur, & est vnū
 se, includens naturam, & subiectum, vt per se connotatum,
 n vt cōponentia vnū, sed vt ordinata; quia cū subiectū
 se connotetur, per se ordinatur cum natura cōpleta illud
 conno

connotante: ideo efficit vnum per se, non entitate, sed ordine quod per vnam definitionem explicari potest.

Q V Æ S T I O III.

An necesse sit prædicamenta distinguere realiter, aut ex natura rei vel sufficiat distinguere ratione.

31 **P**rima opinio affirmat, *Necessariò esse ponendâ distinctionē realē inter prædicamenta* Ita Ven. 3. l. suæ Met. c. 31. Niphus 4. Meta. q. 4. & l. 5. q. 12. quos videtur sequi Caiet. 1. part. q. 28. art. 1.

Probant primò, quia diuisio entis in decem prædicamenta est realis; ergo diuiditur ens in diuersas entitates reales: sed diuersæ entitates reales sunt realiter distinctæ, quia quæ sola ratione distinguuntur, sunt eadem entitas realis; ergo necesse est prædicamenta distinguere realiter. Probatur prima consequentia: Quia sicut animal diuiditur in diuersa animalia: & color in diuersos colores, ita ens in diuersas entitates.

Secundò: Prædicamenta sunt primò diuersa: ergo in entitate non conueniunt vniuocè: sed si non distinguerentur realiter conuenirent in vna aliqua entitate multis communi; ergo sicut repugnat eis talis conuenientia, sic repugnat identitas realis, at non distinctio; necesse est ergo distinguere realiter.

32 Secunda opinio non ponit distinctionem realem inter omnia prædicamenta, sed realem, vel formalem, saltem ante operationem intellectus; ita vt necessarium sit illa habere rationes formales ex se, & sine dependentia ab intellectu distinctas. Et quia hanc distinctionem formalem solent vocare ex natura rei, dicunt necessarium esse, quòd prædicamenta distinguantur realiter, aut ex natura rei; ita vt non sit possibile solum per intellectum distinguere. Ita Ioannes Gandauen. quem citat Fonseca 5. Meta. c. 7. q. 6. sect. 1. & licet eum refutare videatur sect. 2. concl. 2. sect. tamen 3. in fine sententiam eius sequi videtur: affirmans, *Prædicamentorum distinctionem non pendere ab intellectu, sed ante operationem eius omnia distinguere.*

33 Et probatur hoc arg. Prædicamēta cōtinent diuersos modos essendi, ergo diuersas rationes formales, ante operationē intellectus distinctas, quod est nō distinguere sola ratione, sed quasi ex natura rei Probatur cōsequentia, quia modus essendi rerū nō pendet ab intellectu: ergo nec dependebit ab eius operatione, quòd diuersi sint, vel nō, sed ex propria natura erunt distincti.

Tertia opinio ferè cōmunis est iam in schola, *Quòd nec prædicamenta necessariò distinguantur realiter, nec ex natura rei; sed satis sit, aliqua distinguere ratione, cum fundamento in re.* Ita D. Th. 11. lib. Meta. lect. 9. q. 2. ad 18. Sotus c. de quātitate, q. 1. Toletus q. 5. ex cōmunib. prædicamētis omnibus, & ex modernis multi.

34
quod non sit necessaria distinctio realis inter predicamē-
ta colligitur ex duobus locis Arist. Nam in hoc lib.
de Meteororū distinguit duo predicamēta, actionis, & pas-
sionis. 3. lib. Physi. tex. 19. asserit; & probat, *Actionem & passio-*
nem distingui realiter, sed eundem motum realem esse actionem
quod procedit ab agente, & passionem prout recipitur in passio, ut eā-
dem actionē, per quam ignis calefacit lignum, esse actio-
nem quod ab eodē igne procedit, & passionē, prout recipitur in
ligno. Ergo evidenter sequitur ex utroque testimonio non esse
necessariō ponendā distinctiōnem realem inter predicamēta.
35
Probatur secundū, quod non sit necessariō ponēda distinctio
inter gradus essentiāles rei, sed rationis sufficiat. Primō, quia inter diuersos
gradus essentiāles eiusdē rei non est necessariō ponēda distin-
ctiō rei; sed sufficit per intellectū distingui, ut cap. de
divinitate probauimus, sed predicamenta possunt in eadē en-
titate conuenire, in qua reperiatur ratio utriusque, & non di-
stinguntur rationes eorū per diuersos gradus essentiāles, sed
per diuersos modos essendi, ut substantia ab accidentib.
distinguitur per se, & accidentia inter sese per diuersos modos
essendi in substantia; ergo non est necessarium distingui ex
natura rei, sed sufficit per intellectum. Probatur consequen-
ter, quia minū differunt modi, quā gradus essentiāles.
Secundō probatur, quia non est ponēda distinctio ex natura
rei, sed sufficit distinctio per intellectum, sed sufficit distinctio
formalis ab intellectu facta inter predicamēta; ergo non est po-
nēda distinctio realis, aut ex natura rei. Minorē probo, quia quoties
aliqua sunt distincta ex natura rei, non possunt in eo-
dem reperiiri, nisi per realem cōpositionem, cum sint multa, ex
quibus resultat vnum, quod non potest fieri, nisi per cōpositio-
nem. Actio, & passio, quæ sic distinguuntur, sunt in eodem
reperiuntur in cōpositione, & in multis aliis plures reperiuntur ra-
tiones formales sine cōpositione reali, ut in attributis diuinis,
& misericordiæ; ergo non debent poni distinctæ ex na-
tura rei, vel ante intellectū, sed satis est ab intellectu distingui.
36
Formalis distinctio facta ab intellectu inter aliqua predicamē-
ta, quæ non sunt distincta realiter, necessariō esse debet cum
re in re, & ideo distinctio rationis ratiocinatæ; nā cū
rationes formales primō diuersæ, non possunt separari ab
re in eadē re, nisi virtualiter in ea cōtineantur. Et hæc
cōtinentia fundamentū est, ut possit intellectus utra-
que separare, ac distinguere, concipiendo vnā sine alia. Gra-
tiani in Petro nullum est fundamentū distinguendi illū
deum, quia repugnat, quod differat à se formaliter, & ideo
non potest distingui distinctiōne rationis ratiocinatæ, sed solū
rationis

rationis ratiocinatis, hoc est, solo officio intellectus. Sed actio & passio, quæ reperiuntur in eodem motu, quasi virtualiter distinctæ sunt ante intellectum, quia verè ante operationem eius reperitur in motu, quod procedat ab agente, & recipiatur in passo, & ideo fundamentum tribuunt eidem intellectui, ut concipiat motum, ut procedentem ab agente; non concipiendo illum, ut receptum in passo eodem conceptu, sed alio, & diuerso quidem, quia verum est, procedere ab agente ita conceptum, non esse recipi in passo. Et hoc est distincta esse ab intellectu actu, & formaliter illa, quæ à parte rei solum erant distincta virtualiter: esse autem distincta virtualiter non est aliud, quam posse formaliter distingui. Et hæc distinctionem rationis ratiocinatae dicimus sufficere inter aliqua prædicamenta, licet alia distinguantur realiter; sed nulla esse distincta formaliter ante operationem intellectus, quia talem distinctionem formalem non admittimus.

37 Ad primum arg. Distinguendum est antecedens, quia duobus modis potest intelligi diuisionem esse realem. Primo, ita ut tam diuisum, quam membra sint realia, & non entia rationis. In quo sensu admittimus diuisionem entis in decem prædicamenta, esse realem. Secundo, potest intelligi esse realem, ita ut membra sint realiter distincta, & in hoc sensu negamus, quod sit realis. Et possumus exemplum ponere in diuisione boni in honestum, utile, & delectabile, quæ omnes concedunt esse realem in primo sensu, & negant in secundo; quia sæpe contingit membra non esse distincta realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione. Et hac distinctione supposita, neganda est etiam consequentia, quod sit diuisio entis in diuersas entitates reales, si per diuersas entitates reales intelligantur realiter distincta.

Ad secundum; Respondeo distinguendo antecedens, quod prædicamenta sint primo diuersa, hoc enim dupliciter potest intelligi. Primo, secundum rationes formales, & in hoc sensu verum est, sed sic intelligendum, ut non conueniant uniuocè in aliquo gradu superioris naturæ, nec distinguantur per alios gradus inferiores essentialis perfectionis, sicut distinguuntur species per gradus essentialis perfectionis diuersos à genere, sed ut distincta sint prædicamenta, per diuersos modos essendi intrinsecos, atque inclusos in eadem ratione entitatis, in qua analogicè conueniunt, & ita verum est per easdem suas entitates, & non per alios gradus perfectionis esse diuersa, & ideo seipsis esse diuersa, quod verè, & propriè est esse primo diuersa, nec speciebus conuenire, sed per differentias dicuntur differre. Secundo modo potest intelligi esse primo diuersa secundum entitates reales, ita ut non possint in eadem entitate reali plura conuenire, & hoc modo apertè falsum est, ut de actione, & passione ostendimus, quarum rationes formales

codem motu reali reperiuntur, sed nihilominus sic reperta, intellectu distincta, primo diuersa sunt modo iam explicato.

QVÆSTIO IV.

Prædicamenta sint decem, ita ut nec plura esse possint, nec pauciora.

nam quos citat Plot. lib. I Enneade 6. vsq; ad eod prædicamenta multiplicarunt, ut infinita posuerint. Sed eorū sententia ratione falsa probatur. Quia si verum est de omnibus a Deo factis, quod in numero, pondere, & mensura factæ, ut sacræ literæ docent: quanto magis de generibus & speciebus, quibus essentia rerum continentur, efficiuntur prædicamenta; ergo finita erunt.

Inter eos, qui pro certo tenent finita esse, tres sunt opinionum genera. Prima eorū, qui plura quàm decem posuerunt, quos simplicius in commento prædicamentorum, & potest pro hoc argumento: Pro causa efficiēte ponitur prædicamentū actus: & pro causa materiali receptiua eiusdem actionis, ponitur prædicamentū passionis: ergo pro aliis duabus causis, foris & finalis, debent poni duo alia prædicamenta, quia non est ratio, ob quam pro illis, quàm pro his, multiplicentur. Secunda opinio fuit eorum, qui pauciora, quàm decem posuerunt, sed diuisi sunt. Nam Plato in dialogis de ente, & vno, & quibus nominibus vocantur Sophista, seu Parmenides, etiam in prædicamento videtur ponere vniuersalissimum ens, quod supremum genus rerum omnium vocat, sub quo propria genera, & species collocantur.

Probat hoc arg. Ens est genus vniuersalissimū entis: ergo ordinari possunt genera omnia, & species: sed vna ordinari sub vno primo genere, est vnū prædicamentum: ergo vnū prædicamentum ponendum est, & non plura. Probat hoc, quia si ens non esset genus, ideo maximè quia est transcendens, & propter transcendentiam includitur in omnibus differentiis, contra propriam conditionem generis, quod debet esse rationem differentiarum: sed hæc ratio non est sufficiens: et ens vniuersaliter sumptū, prout commune est tam entibus completis, quàm incompletis, hoc habeat; si tamen pro solis incompletis accipiatur, non includetur in differentiis, quia differentia non sunt entia completa, & eadem ratione, neque in modis incompletis, & ideo poterit esse vniuersalissimum genus omnium incompletarum, ex quibus fit prædicamentum. Sed etiam si non posset esse genus omnium rerum, accidens saltem videtur esse genus omnium accidentium, & ideo vnum tantum prædicamentum omnium accidentium esse ponendum, & aliud substantiarum.

tia, & ita duo tantum, & hæc fuit sententia Zenocratis, & Andronici, quos citat Simplicius vbi supra.

40 Alij verò antiquiores Philosophi, quos citat Plotinus lib. Ennead. c. 29. posuerunt quatuor, nempe *substantiam, qualitatem, relationem, & modum rei*. Et potest probari ex doctrina Arist. q. 1. lib. Topicorum, c. 7. quatuor posuit prædicata; sed prædicamentum non est aliud, quam prædicatorum ordinatio: ergo quatuor prædicatis non possunt plura, quam quatuor fieri prædicamenta. Plotin. verò libro 2. Enneade 6. cap. 18. quinque posuit, nempe, *motum, quietem, identitatem, diuersitatem, & entitatem*.

Scaliger verò exercitatione 65. posuit nouem, quia prædicamentum vbi, vel prædicamentum quando, ad quantitatem reducitur.

Tertia opinio est eorum qui decem tantum prædicamenta ponunt, ita vt nec plura sint, nec pauciora. Quam primus videtur insinuassee Archyras Tarentinus, Pythagoræ discipulus, & postea Arist. eam in scholas introduxit. Et hæc iam est communis & tenenda, quam secutus est D. Aug. lib. 10. Categoriarum c. 8. & D. Tho. non solum eam sequitur, sed probat 3. lib. Physic. lect. 9. & 5. Metaph. lect. 5.

41 Ratio autem D. Th. hæc est: Prima substantia, quæ est indiuiduum substantiæ, vt Petrus, aut Ioannes, est fundamentum omnium prædicatorum essentialium; ergo secundum diuersos modos essendi, & prædicandi de illa, numerus prædicamentorum summi debet, sed vno ex tribus modis potest se habere prædicatum respectu illius. Nam vel pertinet ad quidditatem eius, vel extra illam est: & si ad quidditatem pertinet, est prædicamentum substantiæ: si verò est extra illam, vel sumitur ab aliquo ei formaliter inhaerente, & ex hoc distinguuntur tria prædicamenta: Quia prædicatum ab aliquo inhaerente sumptum, vel cõuenit primæ substantiæ modo absoluto, aut cum respectu ad aliud: Si modo absoluto, tunc vel ratione materiæ, & est prædicamentum quantitatis, vel ratione formæ, & est prædicamentum qualitatis, si verò cõuenit cum respectu ad aliud, est prædicamentum ad aliquid. Vel sumitur ab aliquo extrinseco, hoc est, non inhaerente primæ substantiæ, & ex hoc distinguuntur sex alia prædicamenta. Quia vel sumitur ab eo, quod est mensura extrinseca, quasi per modum continentis, quæ dicitur locus, & erit prædicamentum vbi. nam, vbi, naturaliter saltem, dicitur esse in loco, aut circumscribi loco: aut ex tali dispositione, quam corpus habet in loco, quia stat, vel sedet & est prædicamentum situs: Vel ab eo, quod est mensura extrinseca successiua, quale est tempus, & est prædicamentum quando, quod nõ videtur esse aliud quam tempori accommodari, & ab eo mensurari. Si verò prædicatum accipiatur ab extrinseco, quod nõ est mensura, sed propriè dicitur

habere; ut habere vestem aut arma, quod est vestitum, aut
esse, efficitur prædicamentum habitus. Et, si accipiat
inseco, à quo procedit efficienter, est prædicamentum
s. Et, si ab extrinseco, cui actio, aut effectus imprimitur,
dicamentum passionis. Sequitur ergo decem tantum
dicamenta, nec plura esse multiplicanda, quia ad hæc
capita facile reduci possunt omnia entia creata.

arg. primæ opinionis respondet D. Tho. 3. lib. Physicæ, ⁴²
medium, negando consequentiam, quod pro causa for-
finali, ponenda sint duo alia prædicamenta; quia cau-
alis simul cum materiali, intrinsecæ partes substantiæ
quibus componitur, & ideo ad prædicamentum eius-
substantiæ reducuntur: causa autem finalis non habet
eum modum prædicamentalem, sicut efficiens, sed solum
voluntatem, attrahendo eam ad sui amorem, & motio
intrinseca quædam ratio est, minimè prædicamentalis;
pro ea non est multiplicandum prædicamentum, sicut
efficiente, à quo egreditur actio, secundum specialem mo-
dicamentum constituentem.

arg. de ente, & accidente, in fauorem Platonis, & aliorum
philosophorum, vnum vel duo tantum prædicamenta ponenda
proposita: respondetur, ideo ens non esse genus omnium
accidentium, nec accidens omnium accidentium, quia genus debet
vniuocum: ens verò, & accidens non sunt vniuoca, sed
a, ut superius probauimus: ergo non sunt genera.

arg. illorum, qui quatuor ponebant prædicamenta, pro
quatuor prædicata Dialectica, quæ posuit Arist. Respon-
dicata Dialectica diuerso modo sumi, ac prædicamen-
te ex ordine ad commune subiectum, cum quo possunt
verere propositionem Dialecticam: prædicamenta verò
diuersis modis essendi vniuersalissimis, & ideo maiorem ha-
bent extensionem, & maiorem numerum efficiunt, quàm præ-
dicata, ut q. 5. vniuersalium probauimus.

arg. eadem pro sententia Scaligeri de reductione prædi-
catorum, vbi, ad locum; vel prædicamenti, quando, ad quântita-
tem respondemus diuersam rationem formalem habere, vbi à
quantitate, etiam à quantitate (ut suis locis probabitur)
non posse ad prædicamentum quantitatis reduci, sed
tantum prædicamenta ab ea constituere. Quare nec paucio-
ra ponenda prædicamenta, quàm decem, nec plura.

C A P V T V.

Continens prædicamentum substantiæ.

TEXT. ARISTOTELIS.

R

Substan

Substantia autem est, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur, &c.

Textus expositio.

Intentum Arist. est explicare naturam substantiæ, quæ est primum prædicamentum. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima, præsupposita diuisione substantiæ in primam, & secundam substantiam, explicat quid sit prima, & quid sit secunda substantia. In secunda parte comparat primam & secundam substantiam inter se, atque etiam inter se secundas, & docet quænam sit perfectior altera. In tertia enumerat sex proprietates substantiæ. Definitio primæ substantiæ his verbis continetur: *Substantia, quæ propriè, principaliter & maximè dicitur, est quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est.* Et tria illa verba, *quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, ad definitionem pertinent, non ad definitionem. Et sensus eorum est: Substantia non sub ratione communi, & impropiè accepta præsentia essentia rei, siue substantialis, aut accidentalis; sed propriè præsentia per se: & quæ ratione sui, hoc est, propria virtute substantiæ siue sustentat tam accidentia, quam secundas substantias, ideo maximè vocatur substantia, est illa, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, id est, de quidditatiuè inferiori, nec in subiecto aliquo est per realem inhærentiam. Vt Petrus propriè est substantia, cum sit ens per se, & propria virtute sustentet, siue sustentet, non solum albedinem, & cætera accidentia, sed etiam secundas substantias, quæ sunt prædicata vniuersalia superiora, vt hominem, animal, viuens, & substantiam. Et non dicitur de subiecto, quia nullum habet inferius se quidditatiuè, de quo dicatur, nec est in subiecto; quia non inhæret alicui.

2 Definit deinde secundam substantiam. Et in plurali dicens, *Secundæ substantiæ sunt species, & genera, in quibus prima substantiæ insunt.* Vt homo, & animal, sunt secundæ substantiæ, in quibus prima substantiæ, vt Petrus & Ioannes insunt, id est, sub quibus tanquam subiecta sub prædicatis continentur. Nam secundæ substantiæ sunt in primis, tanquam superiora prædicata in subiecti quidditatiuè inferioribus; & ideo actu & formaliter. Prima verò in secundis, tanquam subiecta, de quibus prædicantur, & propterea non actu, & formaliter, sed quasi sub potentia earum, eo ferè modo quo species dicuntur esse in genere.

Cõparat in tertia parte primas substantias cum secundis; deinde secundas inter se. Et inter primam & secundas substantias asserit primam esse perfectiorem; probatque, quia substantia est, quæ sustentat alios, aut quæ sustentat alia: sed prima substantia propria virtute sustentat, & omnibus sustentat, id est non solum accidentibus,

is, sed ipsi in se secundis substantiis: secunda verò substantia
 stat ratione sui, sed ratione primæ, in qua, & à qua suste-
 nec substantia primis substantiis: ergo prima substantia est
 substantia, quàm secunda. Ut Petrus est magis substantia
 homo: quia ratione sui substantia albedini, & reliquis acci-
 dentibus, atque etiam eidem homini: homo verò non ratione
 ratione Petri in quo sustentatur, dicitur sustentare acci-
 dentia: nec Petrum ipsum sustentat, sed ab eo sustentatur.
 Comparat deinde secundas substantias, & ait: *Quòd si species
 comparatur cum genere, magis substantia est quàm genus: si verò cum
 specie; æqualis est ratio substantiæ in utraque.* Probat pri-
 mo duplici argumento. Primo, quia illud est perfectius in quo-
 ordine rerù, quod magis accedit ad perfectissimum eius-
 ordinis. Et inter species animalis illa erit perfectior, quæ
 accedit ad humanam, quæ est perfectissima species talis
 generis. Sed species magis quàm genus accedit ad primam sub-
 stantiam, quæ est perfectissima, ut homo, magis accedit ad ge-
 nus quàm animal: ergo erit perfectior substantia genere. Secun-
 do, quia substantia illa est perfectissima, quæ omnibus substantiis
 præcedit: ex aliis illa erit perfectior altera quæ pluribus substantiis
 præcedit: quæ pluribus substantiis præcedit quàm genus: ergo erit perfectior illo.
 Quia substantia minor, quia substantia omnibus quibus substantia genus,
 præcedit eisdem accidentibus, & eisdem prædicatis superioribus, &
 prædicatis inferioribus: quia substantia eidem generi: genus verò non substantia speciei.
 Ex exempli, homo substantia omnibus accidentibus, & omnibus
 prædicatis superioribus, quibus substantia animal, & etiã ipsi ani-
 mali: substantia verò animal non substantia homini, sed in eo sustentatur.
 Verò species comparentur inter se, ut homo cum leone; 3
 quia homo dicitur magis substantia quàm alia. Probat, quia una
 substantia substantia pluribus, sed eisdem prorsus accidentibus, & præ-
 dicatis superioribus substantia: & una non substantia alteri, quia neu-
 trum substantia alia.

In
 ultima parte cap. enumerat sex proprietates substantiæ, qua-
 rum prima est, *Non esse in subiecto.* Et de prima substantia evidens
 est, quia Petrus in nullo subiecto est, sed in se, & per se sub-
 stantia. Sed quòd conueniat secundis substantiis, probat duplici
 ratione. Prima, quia si in aliquo essent tanquàm in subiecto: ma-
 gis essent in prima substantia, in qua inhaerent omnia accidentia: sed
 accidentia non possunt esse tanquàm in subiecto: ergo in nullo. Probat
 etiam rationem, quia secundæ substantiæ prædicatur de primis, tan-
 tum de quidditatiuè inferioribus: ergo non sunt in illis, tan-
 tum in subiectis. Probatur consequentia, quia esse in aliquo tan-
 tum in subiecto, est esse in eo per realem inhaerentiam; sicut est
 evidens: sed secundæ substantiæ sunt de quidditate primarum; ut
 R. 1. ho

homo, & animal de quidditate Petri: ergo non sunt tanquam in subiecto.

4 Secunda ratio est: Quæ sunt in aliquo tanquam in subiecto accidentia, prædicantur quidem nomine de subiectis, sed ratio non possunt prædicari, quia ratio est definitio, seu conceptus quod editarius: sed definitio albi non est definitio hominis: ergo non prædicatur de illo nomine & ratione, sicut prædicatur uniuocè sed solo nomine: at verò secundæ substantiæ prædicatur de primis nomine, & ratione, ut homo de Petro, quia definitio hominis est definitio Petri: ergo non possunt esse in eis tanquam in subiecto: & ideò non solum primis substantiis conuenit hæc proprietas, videlicet, *Non esse in subiecto*, sed etiam secundis.

5 Secunda proprietas substantiæ est, *uniuocè prædicari*: que non intelligitur de prima substantia. Et ideo certum est hæc proprietatem solum conuenire secundis. Sed non solum conuenire ait generibus & speciebus, quæ verè & propriè sunt secundæ substantiæ, sed etiam differentiis earum: quia de quibus prædicatur species uniuocè, necesse est etiam prædicetur eius differentia. Quòd verò secundis substantiis, & differentiis conueniat, probat Arist. hac ratione: *Uniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantia eadem*: sed nomen secundæ substantiæ commune est primis, de quibus prædicatur, & definitio eadem, ut nomen homo commune est Petro, & Ioanni, & definitio eius etiam est eadem, atque illis communis, ut notum est ergo prædicatur de eis uniuocè.

Tertia proprietas est: *Hoc aliquid significare*. Quid autem intelligat per, *Hoc aliquid*: certum est intelligere substantiam singularem, & per se subsistentem: & ideo asserit; quòd licet videatur hæc proprietas conuenire secundis substantiis: quia homo, & animal videntur significare aliquid per se subsistens: solum tamen conuenit primis. Secundæ verò non significant hoc aliquid, sed potius *Quale quid*. Quale quidem significant, quia sunt quasi formæ uniuersales primarum substantiarum: & formæ videntur habere similitudinem qualitatis, cuius una species est forma, & figura: sed quia sunt prædicata substantialia, dicuntur significare *Quale quid*.

6 Quarta proprietas substantiæ est, *Nullum habere contrarium*, ut Petro & Ioanni nihil contrarium esse potest. Et hæc proprietas tam primis, quam secundis substantiis conuenit; sed non quarto modo (inquit Arist.) quia aliis etiam, ut quantitati est communis.

Quinta proprietas est, *Non suscipere magis, & minus, quemadmodum suscipiunt qualitates*: nam unum calidum magis est calidum quam alterum, quia plus habet gradus intensiōis: hos autem gradus

non habet substantia, & ideo dicitur non suscipere ma-
minus.

ima proprietas substantiæ est, *Vt vna numero permanens
ria suscipere possit*: vt Petrus idem numero permanens,
potest esse calidus, & postea frigidus. Hæc autem proprie-
n videtur conuenire secundis substantiis, sed solum pri-
uia solum prima substantia est vna numero, secunda verò
pecie, vel genere; ergo quòd vna numero perseverans, sus-
in se contraria, soli primæ conuenire potest.

aduersus hanc proprietatem proponit argum. Aristote-
7
uia videtur conuenire alteri, nempe propositioni; quæ
numero permanens, de vera fit falsa, & de falsa fit vera. Vt
propositio; Petrus sedet, vera est eo sedente, stante verò fal-
permanet eadem; ergo conuenit illi, quòd vna numero
anens suscipiat contraria. Et respondet duobus modis.
o, quòd licet suscipiat contraria, non tamen eodem mo-
o substantia, sed diuerso: Nam substantia suscipit contra-
er sui mutationem, quia suscipit ea in se formaliter, & ideo
arur ea suscipiens. Sed propositio sine sui mutatione, sed
m per mutationem alterius extrinseci, nempe rei, de qua
uid enuntiatur. Dum ergo dicitur, proprium esse substan-
suscipere contraria, intelligitur per sui mutationem, & hoc
lo, nec propositioni, neque aliis conuenit. Secunda solu-
ad eadem ferè est; negat enim propositionem suscipere cõtra-
quia *suscipere contraria* est subiectum moueri ab vno in al-
m, amittendo vnum, & acquirendo alterum. Propositio
o, dum ex vera fit falsa, non mouetur à veritate in falsita-
o, nec amittit vnam, & acquirit alteram, sed mutatio solum
net ex parte rei significatiuæ: & ideo propositio non dici-
suscipere contraria.

Q V Æ S T I O I.

Quodnam sit supremum genus predicamenti substantia.
Idetur nullum habere genus supremum; quod sic probatur:
Si haberet aliquod, maximè esset substantia; sed hæc nõ po-
esse genus, ergo nullum habebit. Minorè probo, quia si sub-
tia in cõmuni, vt ab omnibus substantiis abstracta, esset su-
mum genus huius prædicamenti, sub quo comprehenderetur
nes substantiæ, & ideo vnum tantum esset prædicamentum pro
constituendum; sequeretur, etiã accidens incommuni, esse
preimum genus omniũ accidentium; & ita vnũ prædicamen-
m cõstituere, sub quo ponatur accidentia omnia: quare duo
ntum prædicamenta erunt. Probatur consequentia: quia sicut
stantia vniuersaliter sumpta, prout cõmunis est completis,

R * &

& partialib. transcendens est, & in ultimis differentiis includitur, nec est uniuoca respectu omnium: sed analogica: quia prius completis substantiis: posterius uero de partibus, & cum intrinseca dependentia ab illis dicitur, & ideo non potest esse genus: quia genus debet esse uniuocum, & non transcendens, ne includatur in ultimis differentiis, sed extra rationem earum sit. Si tamen pro substantia completa in communi accipiatur, nec erit transcendens, quia non includetur in differentiis, nec analogica, sed uniuoca, quia æqualiter de omnibus dicitur; & ideo poterit esse genus. Eodem modo accidens, quauis uniuersaliter sumptum sit transcendens, & analogum, & ideo non possit esse genus; si tamen pro completo tantum sumatur, non erit transcendens neque analogum, sed uniuocum; quia æqualiter dicitur de omnibus accidentibus completis, & ideo poterit esse genus.

Pro solutione huius questionis notandum est, *Quinque esseceptiones substantia*, ut colligitur ex doctrina Arist. c. præsentis & 5. Met. c. 8. text. 15. atque etiam ex D. Tho. in Commentariis eiusdem loci, & de potentia, q. 9. art. 1. ad 4. & 5.

Primo accipitur pro essentia rei. Et hæc acceptio communis est accidentibus, in quibus etiam reperitur essentia, & ideo non est propria, neque uniuoca: sed analogica; quia nihil reale potest dari commune, & uniuocum substantiæ, & accidentibus.

Secundo accipitur substantia pro Ente per se: in quo duo includuntur; unum negatiuum, quod est non esse in alio; aliud posituum, quod est esse entitatem, ad eam perfectam, cui debetur existentia, & subsistentia per se, ita ut sine adminiculo alterius sustentetur. Unde acceptio has duas includit. Primam, & que in ordine erit secunda, qua accipitur substantia pro ente, quod non inhaeret alteri; vel, ut dici solet, prout distinguitur contra accidens, quod constat inhaerere. Et hæc etiam acceptio communis est, & analogica, & ideo impropria, quia sub ea comprehendit substantias, non solum completas substantias: sed etiam incompletas, seu partiales, de quibus uerum est, quod non inhaereant. Nam licet sint in toto; non tamen per realem inhaerentiam, sed componendo illud substantialiter. Substantia uero de completis, & incompletis non uniuocè, sed analogicè dicitur.

Tertia acceptio in ordine est pro illo positivo, quod includit eandem particula per se: nempe pro entitate completa, cui debetur existentia, & substantia per se. Sed adhuc acceptio hæc communis est, & analogica, & ideo non ita propria, quia comprehendit substantiam finitam, & infinitam, creatam, & increatam, quibus nihil potest esse commune uniuocum; nam substantia creata intrinsecam dependentiam & attributionem dicit ad increatam, quæ est Deus. Quare substantia completa, cui debetur existentia,

& sub

substantia per se, analogia erit respectu vtriusque.
 hoc modo accipitur pro substantia completa, & finita, in com- 10
 hoc est, abstracta à particularibus substantiis completis, &
 Et hoc modo sumpta, est supremum genus prædicamēti
 iæ, quod diuiditur in corporeā, & in incorpoream pri-
 uatione, ex qua resultat secundum genus corporis, quod
 ur in viuens, & non viuens; & rursus viuens, in sensibile,
 insensibile, & tandem, sensibile, quod est animal, in homi-
 quum, & leonem. Et ex his diuisionibus resultat prædi-
 tum substantiæ, his prædicatis constans; substantia, cor-
 uens, animal, homo, vsque ad Petrum.

ma acceptio est pro completa substantia secundum quandam
 atem eius, quæ est substare accidentibus, aut etiam prædicatis
 ribus quidditatiuis. Substare verò idē significat, quod su-
 re illa. Et substantiam hoc modo sumptam diuisit Arist.
 cipio huius capituli in primam, & secundam. Sed in hac
 ione non potest prædicamentum constituere, quia non
 ur essentialiter.

his colligitur conclusio hæc, per quā respondetur quæ-
 Prædicamentum substantiæ habet supremum genus de-
 natum; & hoc est substantia completa, & finita, in com-
 siderata. Probatur hoc arg. Supremum genus prædica-
 est illud, à quo deriuantur genera, & species eiusdē præ-
 enti, & ipsum non deriuatur ab alio: sed has conditio-
 bet substantia completa, & finita: ergo est supremū ge-
 prædicamenti substantiæ. Probatur minor, quia hæc non
 tur ab alio prædicato superiori vniuoco, sed immediatē
 neretur sub ente analogo, & ab ea deriuantur genera, &
 s, ex quibus efficitur recta linea prædicamenti, vt exem-
 robatum est.

arg. responderetur, negando consequentiam, quia diuersa 11
 io de substātia, & accidenti, in duobus: In primo quidem:
 substātia dicit particularem, & determinatū modum ef-
 accidens verò plures modos essendi dicit, nullū determi-
 sed confusa ratione. Secundo, accidens quantumcunque
 hatur, aut sumatur pro solo accidenti incompleto, ana-
 n est, propter intrinsecam attributionem ad substantiā,
 qua significat accidentia omnia, & idē non potest esse
 s, nec determinatum genus vnius prædicamenti. Substātia
 sumpta pro completa, & finita, vniuocam rationem, atq;
 munem dicit respectu omnium substantiarum completa-
 ex quibus fit prædicamentum: & propterea potest esse su-
 um genus determinati prædicamenti.

R 5

QVÆ

QVÆSTIO II.

Vtrum Deus ponatur in predicamento substantia.

12 **Q**uamuis ex his quæ in quæst. præcedenti diximus, nempe substantiam completam, & finitam, esse supremum genus prædicamenti substantiæ, colligi posset, Deum qui substantia infinita est, non pertinere ad hoc prædicamentum; plures tamen eum in prædicamento esse affirmant, & ideo specialem disputationem postulat.

Tenet igitur prima opinio, *Deum esse in predicamento substantia*: Ita Greg. & Gab. in 1. d. 8. q. 3. Holcoth q. 6. & Ioannes Baconius d. 9. q. 1. & probatur testimonio Arist. 4. Topic. c. 2. loco 17 ubi ait, Deum esse in genere animalis, & separari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis, *Si differentiam, ut genus assignavit, ut si immortale, genus Dei: nam differentia est animalis immortale.* Et loco secundo eiusdem cap. *Si differentiam in specie posuit, ut immortale ad ipsum, quod est, Deum esse, &c.*

Deinde probatur ratione. Primo, quia si aliquid obstaret quominus Deus esset in prædicamento, maximè esset substantia infinita: sed hoc non obstat; ergo nihil. Probo minorem, quia esse aliquid infinitum non obstat quo minus sit in aliis prædicamentis; ut si daretur linea infinita, esset in prædicamento substantiæ, & si daretur calor infinitè perfectus secundum intentionem, esset in prædicamento qualitatis; ergo etiam si Deus sit substantia infinita, poterit esse in prædicamento substantiæ.

13 Secundo, per mysterium incarnationis Deus factus est homo uniuocè nobiscum: ergo verè & propriè est in specie humana tanquam indiuiduum huius naturæ; & etiam sub genere animalis: sed quod est sub genere, & specie, est etiam in prædicamento, quod ex generibus atque speciebus fit; ergo Deus verè & propriè est in prædicamento substantiæ per humanam naturam, quam assumpsit.

Secunda opinio negat Deum, ut Deus est, in prædicamento collocari. Et hæc est communis, & vera, quam ex Philosophis tenuerunt Mercurius Trismegistus in Epimædro c. 1. Auerroës, disp. 7. & con. Algazelem c. ultimo. Auicenna 8. Meta. c. 4. & cum his omnes interpretes Arist. Ex sanctis patribus August. lib. de Cognitione veræ vitæ, c. 3. Anselmus in Monologio c. 26. & cum eis Boëtius 1. lib. de Trinitate, c. 6. Ex scholasticis verò omnes, præter Nominales illos pro opposita sententiâ citatos. Ita mag. in 1. d. 8. & ibidem Albertus Magnus, Scot. D. Bona. Richar. Duran. Ægidius, D. Th. 1. lib. contra gentes c. 24. & 25. & ibid. Ferrar. & 1. par. q. 3. art. 5. & ibidem Caiet. Alexand. Alensis 1. par. q. 48. memb. 5. art. 2. & 3.

Et pro

probatum duplici ratione. Prima, quia Deus ita est purus, ut tam essentialiter sit ei suum esse actuale, quam sua essentia: ergo nihil est potentiale in Deo, quod per modum contrarii concipi possit. Quare repugnat in Deo esse genus. Propter ultimam consequentiam, quia genus essentialiter est contrarium: sed quod non est in genere, non est in prædicamento; ergo repugnat Deum esse in prædicamento.

Secundo, quia si Deus esset in prædicamento, aliquod genus daretur commune Deo & creaturis: sed nullum genus potest esse commune; ergo non erit Deus in prædicamento. Minus probo, quia genus debet esse univocum: sed nihil potest esse commune univocum Deo, & creaturis, propter intrinsicam independentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, quæ non possunt intelligi; ergo nec potest dari genus commune.

Ad testimonium Aristotelis respondetur, Deorum nomine non verum Deos intelligere; cum certum fuerit apud ipsum, unum tantum esse, sed substantias quasdam superiores, subtilissima corporales habentes, quas plures philosophi rationales esse dixerunt, magis tamen quidem perfectiores, quia immortales; cum eo tamen convenientes sub genere animalis rationalis; distingui vero per differentias, mortale & immortale, de quibus asserit, quod in prædicamento sint collocanda, si verum est quod dicitur.

Ad primum arg. Concessa maiori, distinguenda est minor: quia *aliquid infinitum*, dupliciter intelligi potest, aut secundum extensionem; aut secundum aliquam rationem accidentalem extensionis, aut intensiōis. Et infinitum primo modo, non potest esse in aliquo prædicamento, ideoque Deus excluditur à prædicamento, quia est ens infinitum secundum essentialitatem. Infinitum secundo modo ad prædicamentum pertinere potest: quia licet sit infinitum secundum rationem accidentalem: finitum tamen est secundum essentialitatem, per quam in prædicamento collocari debet, non ratione accidentis. Et talis esset linea infinita, si daretur, & calor infinitus secundum intensiōem: nam linea finita habet essentialitatem quantitatis continuæ, & calor etiam finitum essentialitatem qualitatis: licet illa haberet infinitam extensionem longitudinis accidentalem. & calor infinitam intensiōem graduatam, quæ accidentia infinita non obstant, quo minus in suis prædicamentis collocarentur. Et huius ratio est, quia prædicamenta constituuntur ex rerum essentialibus, non ex earum accidentibus. Ad secundum arg. respondeo, Christum verè, & propriè esse in genere, & specie; atque etiam in prædicamento, ratione humanæ naturæ: & consequenter verbum Divinum, cui natura humana unita est in persona, per illam ponitur in prædicamento substantiæ. Sed ex hoc non sequitur, quod verbum Divinum ratione divinæ

diuinæ naturæ, aut diuinæ personæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum est in hac materia, vt absolutè dicamus. Primò, Christum esse in prædicamento substantiæ, quia simpliciter, & absolutè est homo, & hic homo. Secundo, Deum etiam absolutè esse in prædicamento substantiæ, quia absolutè verum est Deum esse hominem; sed quia hoc habet ratione humanæ naturæ, & non ratione naturæ diuinæ, aut diuinæ personæ: negandum est, Deum, vt Deus est, vel, vt persona est diuina, esse in prædicamento. Et hoc modo intelligitur cõmunis, & vera opinio, quam sequimur, quæ non minùs vera est modò, quàm fuit priusquàm Deus fieret homo: quia ea, quæ conueniunt Deo post incarnationem, pertinentia ad humanam naturam, non conueniunt ratione sui, sed ratione eiusdem humanæ naturæ; & ideo nihil ponunt in Deo, vt Deus est, quod non habuerit semper. Sed quæret aliquis, *An licet Deus non sit per se in prædicamento, reductiuè saltem in aliquo possit collocari.* Cui respondet Fonseca, posse quidem in illis prædicamentis, quæ extrinsecam denominationem continent; vt in prædicamento, vbi, in prædicamento actionis, & habitus. Ego verò nec reductiuè in prædicamento esse admitto; quia ita tenet D. Th. i. p. q. 3. art. 5. & cum eo Rich. in i. dist. 8. art. 4. q. 1. Probâtque hac ratione: Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamentum reductiuè, quæ deficit à ratione perfectâ, & cõpleta talis prædicamenti, vt partes, & modus; sic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis, & brachium ad prædicamentum substantiæ: sed Deus excedit potius in infinitum omnes rationes prædicamentales; ergo non est reductiuè in aliquo prædicamento. Quod D. Aug. his verbis docuit 5. lib. de Trinitate c. 1. *Sic intelligamus Deum (si possumus) sine qualitate bonum, sine quantitate magnū, sine intelligentia creatorem, sine situ presentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione mirabilia facientem, nihilque patientem.*

Hæc Aug. ex quibus intelligitur, etiam denominationes extrinsecas aliquorum prædicamentorum, non propriè, sed abusiue Deo conuenire, ideo non eadem ratione, aut vniuocè in eisdem conuenire cum creaturis; & consequenter propter illas, nec reductiuè pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO III.

Vtrum Angeli & corpora cœlestia sint in prædicamento substantiæ.

16 **C**irca corpora cœlestia, & Angelos in ordine ad constitutionem prædicamentalem, prima opinio fuit Commentatoris 10. Metaph. c. ultimo, commento 16. *excludētis utrasque substantias &*

prædicamento. Quam sententiam secuti sunt Ioannes Gā-
 nis 10. Metaph. q. 12. Niphus ibidem q. 9. & quantum ad
 Angelos Plotinus lib. 1. Enneade 6. Egidius Romanus in
 mentariis huius prædicamenti, & quodlib. 1. q. 8. Albertus
 in prædicamentis, tract. de substantia, cap. 12.
 de corporibus cœlestibus probant hoc arg. Corruptibile
 corruptibile differunt genere; ergo differunt prædicamē-
 corpora cœlestia sunt substantiæ incorruptibiles; ergo
 prædicamento à substantiis corruptibilibus. Proba-
 ncedens ex Arist. Meta. c. ultimo, ubi id expressè docet;
 de substantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædica-
 to; ergo corpora cœlestia non sunt in eodem, nec etiam in
 cum non sint in aliquo prædicamento accidentium; qua-
 non erunt omnino in prædicamento.

de Angelis verò probatur testimonio Arist. 10. Meta. tex. 30.
Præter primum principium, quod est Deus, ponit quosdā alias
substantias, quas vocat intelligentias, ad mouendum corpora
cœlestia. Et has dicit non habere materiā, sed esse puros actus,
et æternos: sed substantia, quæ est purus actus, nihil habet
genus; ergo non habet genus. Probatur consequentia, quia
genus est totum potentiale. Deinde ea, quæ non habent genus,
non possunt habere speciem, nec prædicamētum; quia species
componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex
genere, & speciebus; ergo ex sententia Arist. intelligentiæ,
quas nos vocamus Angelos, nō sunt in prædicamento; qui simpli-
ter substantias eas appellauit 9. lib. Meta. tex. 22. quasi nullā
habentes compositionem: ex quo etiam sequitur nec habere
prædicamentum; quia ea quæ sunt in prædicamento, compo-
sitionem esse debent, saltem ex genere, & differentia.

Unde sequitur euidenter falsam esse sententiam Duran. & 17
 contradictionem implicare in 2. d. 3. q. 1. n. 12. & Marsilij in 1. q.
 qui cum Angelos ponant in hoc prædicamento; negant ni-
 minus ullam prorsus habere compositionem, etiam ex ge-
 nere, & differentia:

Probatur deinde ratione, quia Angeli sunt substantiæ sim-
 plices, in quibus non est compositio ex materia, & forma; er-
 nec est compositio realis ex potentia, & actu: sed compositio
 ex genere & differentia, quæ est ex potentia & actu Meta-
 phisicis, fundatur in compositione reali ex potentia & actu;
 ergo nec est in illis compositio ex genere, & differentia: &
 consequenter non sunt in prædicamento.

Secūda opinio tenet, *Non solum corpora cœlestia, sed etiam An-*
gelos collocari in hoc prædicamento. Et hæc est communis & vera,
quæ sequitur quātum ad corpora cœlestia, omnes interpretes
 Aristotelis

Aristotelis in præsentî capite. Et quantum ad Angelos non solum illi, sed scholastici omnes præter citatos pro opposita, cum magistro in 1. d. 8. & D. Th. 1. p. q. 50. art. 2. ad 1. & 3. & q. 88. art. 2. ad 4. Et probatur imprimis de corporibus cælestibus testimonio Arist. 5. Meta. tex. 15. 7. Meta. tex. 5. & lib. 8. tex. 1. quibus locis expressè docet esse composita, non solum ex materia & forma, sed etiam ex partibus integrantibus, eo modo, quo corpus nostrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente eius erunt composita ex genere & differentia. Probatur consequentia, quia compositio hæc minor est aliis, & in compositione ex materia, & forma fundatur.

18 Probatur etiã ratione, quia corpora cælestia, præter compositiones physicas ex materia, & forma, atque ex pluribus integrantibus, habent aliam etiam physicam, ex subiecto, & accidenti materialibus, nam & quantitatem habent, & lucem recipiunt à sole; ergo habent omnes compositiones physicas possibili, quia præter prædictas res, non possunt aliæ excogitari; ergo necesse est esse composita ex genere, & differentia. Probatur consequentia, quia ubi potentia realis est, & actus realis, poterit intellectus conceptum potentialem sub ratione contrahibilis formare, qui est conceptus genericus, & etiam conceptum actuale, & contrahentem, qui est conceptus differentialis, & ex utroque componere speciem. Quod verò genus, & speciem habet, in prædicamento ponitur; ergo evidens est corpora cælestia in prædicamento substantiæ collocari.

De angelis verò tria asserunt doctores omnes citati, præcipuè D. Tho. Primum, *Quòd in eis sit vera, & realis compositio ex actu, & potentia, aut ex esse & essentia.* Secundum, *Quòd verè componantur ex genere, & differentia.* Tertium, *Quòd per se ponantur in prædicamento substantiæ.* Et omnia sunt vera, ac necessaria.

19 Sed probanda sunt singula, & ut probet primum D. Th. ubi supra, nempe, quòd in Angelis sit compositio realis ex actu, & potentia, præsupponit, quòd in rebus materialibus duplex compositio realis reperitur. Prima ex materia, & forma, ex quibus natura earum componitur, ut natura humana ex corpore, & anima. Natura verò ita composita adhuc nõ est cõpleta, sed respicit actum realem, per quem cõpletur, & actus iste vocatur esse eius, per quod cõstituitur suppositum, aut persona; ergo natura est potentia realis respectu proprii esse, per quod cõpletur, & esse est actus realis eius, & ex utroq; fit vnũ, nempe suppositum; aut persona, quod non potest fieri, nisi per realem compositiõnem, quia compositio realis est, per quam ex duobus ex natura rei distinctis fit vnum: ergo præter compositiõnem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compositio realis ex essentia, & esse,

sive ex natura, & proprio actu, per quod completur.

supposito probat, quod licet prima compositio non
 fit in Angelis, quia carent materia, secunda tamen ne-
 cessario fit in eis potentia. Quia hæc est differentia inter esse di-
 vinum, & creatum, quod divinum non est receptum ab alio,
 essentialiter habetur: quia prædicatum est essentialiter Dei,
 esse bonum, aut sapientem: esse autem creatum, extra es-
 sentiam Dei creatæ est, & ideo non habet illud essentia, nisi à Deo
 communicetur, & hoc est esse receptum à Deo; ergo essentia
 verè, & realiter est in potentia ad recipiendū esse à Deo,
 receptum à Deo, actus realis eius est. Vnde sequitur, in-
 stantiam Angeli reperiri potentiā realem, & realem actū,
 cum fiat vnum, nempe completa substantia eius, nõ
 fieri nisi per realem compositionem. Et ita probatum
 est.

quo probari potest secundum, quod fit in eis cõpositio ex
 genere, & differentia, hoc arg. Intellectus cognoscit naturam
 generalem, & differentiam, tanquam potentiam realem determinabilem per actū
 generalem; ergo potest formare in eadem natura conceptum per-
 fectum, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac
 determinantem: sed isti sunt conceptus genericus, & differen-
 tialis, ex quibus componitur species: ergo in Angelo est com-
 positio speciei, ex genere, & differentia.

quo evidenter probatur tertiū quod Angelus sit in præ-
 dicamento. Quia prædicamentum fit ex generibus, & speciebus
 simpliciter ordinatis: sed Angelus habet genus, & speciem; er-
 go in prædicamento.

arg. primæ opinionis de corporib. cœlestibus, respondet 21
 ad 1. p. q. 66. a. 2. ad 2. & q. 88. a. 2. ad 4. distinguendo maio-
 riter genus duplex est, Physicū, & Logicum seu Metaphy-
 sicum. Genus Physicum est materia, quia primo reperitur in ea
 substantia realis, quæ prima radix est, & fundamentū Metaphy-
 sicis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut
 metaphysicum, est natura abstracta à speciebus, & differentiis,
 substantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur ar-
 genti, dum in maiori dicitur; corruptibile, & incorruptibile
 de genere: distinguendum est de genere physico, & logico,
 in illo concedendum, quia corpora incorruptibilia constāt
 in diuersæ speciei, à materia corporum corruptibilium,
 non dicuntur differre genere physico, quod est materia.

ita intelligendum est testimoniū Aristotelis, in quo pro- 22
 batur illa continetur. Sed de genere logico nõ est verum, nec
 loquitur Aristoteles, quia corpus corruptibile, & incor-
 ruptibile, commune genus habent, nempe corpus abstractum

ab utroque, & sub illo collocatur in prædicamento substantiæ. Non ergo sequitur, differunt genere physico; ergo differunt prædicamento, quia genus physicum, quod est materia, non est genus prædicamentale, sequeretur autem bene, si differerent genere logico.

Quamvis etiam posset secundò responderi, loqui Aristoteli de genere logico, aut metaphysico. Sed alio modo esset eadem maior distinguenda, dū dicitur, corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Nam genus prædicamentale duplex est, supremum & intermedium, & concedendum est differre genere intermedium, non supremo, quia corpus diuiditur in corpus corruptibile, & incorruptibile, tamquam in duo genera intermedia. Et in vno continentur corpora cælestia, sub alio corruptibilia: & differunt genere intermedio, sed non supremo, quia sub eodem genere corporis & substantiæ continentur, & in eo conueniunt. Unde nec differunt prædicamento, quia ea solum dicuntur differre prædicamento, quæ sub diuersis generibus supremis continentur, ut animal, & scientia, illud enim sub supremo genere substantiæ, scientia verò sub supremo genere qualitatis continentur.

23 Ad testimonia Aristoteli in quibus loquitur de intelligentiis: respondendo, sempiternas esse, & materia carere, & ideo non habere potentiam ad non essendum, quia non habent principium corruptionis, sicut substantiæ corruptibilium, quæ ratione materiæ habeant in se principium non essendi. Et ideo vocantur a Aristotele *intelligentiæ actus*; non tamen puri, quia cum triplici compositionem habeant necessariò, nempe ex esse, & essentia, subiecto, & accidenti; habent enim intellectum & voluntatem quæ sunt vera accidentia superaddita substantiæ eorum, præterea ex genere, & differentia, necesse est triplicem quoque potentiam habere, quia quælibet compositio suo modo fit ex actu, & potentia. Quare sicut ab his potentiis eas non excludit, sic nec potuit excludere à prædicamento.

24 Ad arg. negandum est antecedens, quòd Angeli ita sint substantiæ simplices, ut in eis non sit compositio realis ex potentia, & actu, atque etiam ex genere, & differentia: non enim sequitur non habent compositionem ex materia, & forma; ergo nec ex actu, & potentia: quia compositio ex actu, & potentia, vniuersalior est compositione ex materia, & forma, & communis substantiis materialibus, & immaterialibus, quia non fundatur necessariò in materia, sed in natura ipsa reperitur, ex eo quòd creata est, & esse receptum ab alio habet. Et cum talis sit natura Angelorum (licet spiritualis) necessariò includit hanc compositionem intra propriam substantiam, & consequenter compositionem ex genere, & differentia; quæ proximè in ea fundatur, quauis radicaliter, & remotè fundetur in materia, in reb. materialibus.

Q V Æ S T I O IV.

Qualisnam sit diuisio substantia in primam, & secundam: uniuoca, vel analogia.

melius intelligatur quæstio, notandum est, quatuor mo- 25
 accipi posse tam diuisum quam membra huius diuisio-
 modo sic accipiuntur ut diuisum sit reale, & membra sint
 intentiones. Sed tunc diuisum secundum esse reale
 modis accipi potest: Aut pro substantia reali secundum
 am, aut secundum proprietatem substandi: & si primo
 accipiatur, sensus diuisionis erit: Substantia realis, una
 generalis, alia particularis, aut una est subiectum, alia præ-
 m. Et erit diuisio subiecti realis in diuersa accidentia ra-
 Si verò secundo modo, diuersus erit sensus, nempe; Sub-
 realis, ut substans, una est primum subiectum in propo-
 alia secundum. Et erit diuisio quasi accidentis realis, in
 accidentia rationis.

do modo potest accipi ex opposito, ita ut diuisum sit ens 26
 is, & membra realia, videlicet prima, & secunda substantia
 um esse reale: eritq; sensus: Subiectum in propositione
 est prima substantia realis, aliud secunda substantia rea-
 erit diuisio accidentis rationis, in diuersa subiecta realia.
 tio modo accipitur, ita ut tam diuisum quam membra sint
 rationis, & sensus sit: Subiectum propositionis aliud est pri-
 aliud secundum, vel aliud particulare, aliud commune, &
 æc diuersa subiecta, sint quasi species subiecti abstracti à
 uni, & particulari, erit diuisio sic sumpta generis in spe-
 timò accipi possunt, tam diuisum, quam membra pro sub-
 a reali, secundum proprietatem realem substandi, eritq;
 : Substantia realiter substans accidentibus, & prædicatis
 oribus, una est prima, quæ propria virtute substans, alia
 da, quæ substans virtute primæ. Et erit diuisio analogi in
 gata; quia secunda substantia non dicitur substare, nisi
 tributionem ad primam, cum eius virtute substet.

is quatuor modis sumendi hanc diuisionem, secundus ex- 27
 debet: quia nullus est, qui sic accipiat diuisionem; & verè
 eter mentem Arist. atque impertinens ad propositum eius:
 cum diuisum ordinetur ad cognitionem membrorum, si
 nte rationis accipiatur, non poterit deseruire ad ea cog-
 nda. Hoc ergo modo prætermisso, secundum alios tres,
 quatuor opiniones diuersæ.

ima asserit, esse diuisionem subiecti in accidentia; quia primo
 o eam considerat. Ita Can. in principio huius capituli. Pro-
 sufficienti diuisione: quia hæc diuisio non est æquiuoci in

æquiuocata, cum aliquid præter nomen diuidatur. Nec est diuisio totius in partes, quia diuisum prædicatur de membris, & unum membrum de alio: nam verum est, quod prima substantia sit substantia, & cum secunda substantia sit vniuersalis, verum etiam prædicari de prima, quæ est singularis; & tamen neque unum prædicatur de partibus: neque vna pars de alia: ergo non diuiditur per hanc diuisionem substantia, tanquam totum in partes. Nec est diuisio generis in species; quia vna species non prædicatur de alia, secunda verò substantia prædicatur de prima. Et præterea si diuisio esset generica, daretur genus superius generalissimo huius prædicamenti, quod cum sit secunda substantia erit alterum membrum huius diuisionis, & ideo inferius diuiditur tanquam species sub genere. Nec tandem est analogia; prima quia si substantia realis in ratione substandi diuiditur, cum substare non sit essentia substantiæ, sed proprietas eius, non diuidetur substantia, sed quædam propria passio eius. Deinde, diuisio non conueniret secundæ substantiæ: quia diuisum est substantia sub ratione substandi, cum substare sit subiectum; & secundæ substantia cum non possit esse subiectum, sed prædicatum non posset ei conuenire.

28 Secunda opinio eodem modo accipit diuisum pro substantia reali, & membra pro secundis intentionibus; non tamen pro substantia reali secundum essentiam, sed secundum proprietatem realem substandi. Et affirmat esse diuisionem accidentis realis in accidentia rationis; quia propria passio substandi, accidentis reale est; membra verò, accidentia rationis, nempe substantia vniuersalis, & particularis. Pro hac sententia referuntur Louanienfes, & Tol. sed nihil tale apud eos inuenire potui.

29 Tertia opinio, integrâ diuisionem sumens pro secundis intentionibus, asserit esse generis in species: quæ sequitur plures moderni. Et probât hac ratione: Diuisum, quod est subiectum in cõmuni, æqualiter participatur à prima & secunda substantia, & ab vna sine dependetia ab altera; ergo est diuisio vniuoca, atque generica. Probatur antecedens: quia quando in propositione copula absoluitur à tẽpore, non pendet veritas eius à singularibus. vt in hac, homo est risibilis: ergo non substât homo, qui est secunda substantia, prædicato risibili, cum dependentia à prima substantia. Et in propositionibus contingetibus singularibus, non dependet veritas à secundis substantiis, sed solû à primis, quibus cõueniunt accidentia sine dependentia à secundis.

Ultima sententia tenet, Diuisionem esse analogi in analogata. Sed qui eam sequuntur, non eodem modo eam accipiunt; sed quidam diuisum pro reali substantia, & membra pro secundis intentionibus secundum primû modû; & ita substantia realis diuidit

in diuersas secundas intentiones, Vniuersalem, & Singu-
 larem Subiecti, & Prædicati. Ita Sotus q. 1. ad primum, &
 ap. etiam præfenti. Sed plures alij analogam esse affir-
 tam diuisum, quàm membra accipientes realiter. Ita
 Thomas Magnus in prædicamentis tractat. 2. de substantia, c.
 5. Meta. q. 7. Toletus q. 1. & expressè D. Tho. q. 9. de
 materia, art. 1. ad 6. Et hæc videtur mihi probabilior.

Primum sunt probanda, vt maior probabilitas eius fiat mani- 30
 festum, quòd tam diuisum, quàm membra sumantur rea-
 liter non pro secundis intentionibus. Secundum, quòd sic ac-
 tualis diuisio analogi in analogata. Probatum primum ex Arist.
 non posuit hæc diuisiõem expressè; sed eam posuisse intelli-
 gitur ex eo, quod vtrumque membrum definiuit; Ergo sic sunt
 diuisiõis, sicut definiuntur. Sed definiuntur secundum
 naturam: ergo efficiunt diuisiõem realem. Probatum minor,
 prima sic definitur, *Substantia, quæ proprie, principaliter, &*
dicatur, &c. Sed excellentiæ istæ non conueniunt ei ra-
 tioni secundæ intentionis; sed propter naturam realem per-
 manentem; ergo realiter, & non per secundam intentionem
 definitur. Secundæ etiam substantiæ definiuntur, quòd sint ge-
 nera & species, quibus insunt primæ, id est, sub quibus ponuntur
 in prædicamento; ergo definiuntur, vt ponuntur in prædi-
 camento: sed non ponuntur in prædicamento, vt denominantur
 secundis intentionibus, sed vt sunt genera & species Me-
 taphisicæ, atque reales; ergo realiter definiuntur.

Deinde, comparans Arist. vtrumque membrum diuisiõis, 31
 primam substantiam esse magis substantiam, quàm secun-
 dam, quia propria virtute subsistat accidentibus: sed subsistere est
 reale, cum sit realiter sustentare accidentia: ergo com-
 paratur secundum esse reale, & non intentionale: & ideo
 efficiunt diuisiõem realem.

Probatum tandem: quia eandem substantiam diuidit Arist. in
 primam, & secundam, cuius proprietates postea enumerat: sed
 proprietates sunt reales, vt manifestum est: ergo substantia
 realiter diuiditur in primam, & secundam.

Probatum deinde ratione. Primum, quia repugnat, diuisum, &
 sumi pro secundis intentionibus, vt ponunt, alij sententiæ
 ergo omnes, sunt falsæ. Probatum antecedens de diuisiõis: nam
 diuisiõis sunt secundæ intentiones subiecti, & prædi-
 cati: ex definitionibus vtriusque colligitur, secundò inten-
 tionem intellectis: sed nulla datur secunda intentio. com-
 muni subiecto, & prædicato, præter rationem vniuersalem entis
 simplicis: ergo hæc erit diuisiõis; & sensus diuisiõis erit; Ens ra-
 tionale aliud est subiectum, aliud prædicatum: quod patet esse

absurdū; cū ens rationis in communi cōsideratum nihil nominet; & si denominaret, non magis substantiam, quam accidētia. Ex quo intelligitur, nec diuisum huius diuisionis posse esse subiectum in cōmuni; quia non magis denominatur substantiā, quam accidens; siquidem vtrumque potest indifferenter esse subiectum propositionis. Probatur etiam de membris quod non accipiantur pro secundis intentionibus: nā membra sunt subiectum, & prædicatum, vt asserit prima opinio: prædicatum est nobilius subiecto, cū sit forma propositionis: ergo secunda substantia, vt est membrum diuisionis, est nobilior prima, quod expressè est contra Arist. sæpè docentem in textu, primam substantiam esse nobiliorem secunda.

32 Hoc supposito probandū est secundū, quod diuisio sit analogi in analogata; sed vt probetur, notādum est, *Substantiā tribus modis posse considerari*, secundū essentiam: secundū vltimum actū substantialem eius, qui est subsistentia: vel secundū proprietatē sustentandi accidentia. Essentia substantiæ est, e gradū quendam entitatis realis perfectæ; hoc est, independentis ab alio, & cui debetur subsistentia per se: & licet non possit esse in rerum natura, nisi actu existens; neque cōpleta, nisi per subsistentiā: neutra tamen pertinet ad essentiam eius, sed extra illā est. Nec tamen sunt accidentia; sed actus quidam substantiales eius, ita vt per existentiam sit in rerum natura; & per subsistentiam vltimo compleatur, & in persona, aut supposito constituitur. Proprietas verò substādi sequitur substantiam iam completam, aut iam subsistentem. Itaque hæc tria ita se habent vt esse entitatem perfectā, & ex se independentem, sit essentia substantiæ; ex quo duo alia procedunt hoc ordine, vt subsistentia sit prius, deinde verò illa mediāte, procedit substāre: illa quidē tanquā modus substantialis; substāre verò tanquā proprietatis sed vtrumque extra essentiam eiusdem naturæ: quæ quidē ponitur in prædicamento secundū essentiam. Sed quia hæc non facile cognoscitur à nobis, voluit eam Arist. manifestare per intimam proprietatem sustentandi accidentia; & ideo substantiam diuisit secundū proprietatem substādi, vt definitio primæ substantiæ euidenter ostendit: Vnde sensus diuisionis est Substantia, quæ est ens completum atque perfectum, cui debetur subsistentia per se, ratione cuius est quasi sustentatiua aliorum, vna est prima, alia secunda; hoc est, primò, & per se habet esse in singulari, & quasi secundariò in vniuersali.

33 Ex hac doctrina colligitur hoc arg. quo probatur diuisionē realiter sumptam esse analogi in analogata. Analogum est nomen, quod ita cōuenit suis significatis, vt vni per se primò, atque simpliciter, aliis verò non nisi cum intrinseca dependentia, &

attribu

atione ad illud; sicut ens conuenit substantiæ & accidēti.
 substantia sumpta realiter in ratione substādi (vt probatū
 i in hac diuisione) conuenit primæ substantiæ primo, &
 secundæ verò non nisi cum intrinseca dependētia, & at-
 tentione ad illā; ergo habet se vt analogū respectu vtriusque,
 & sic diuiditur in ea tanquā in analogata. Probatur minor;
 substantia, aut sustentare alia propria virtute; conuenit pri-
 mæ substantiæ, & per participationem conuenit secundis.
 arg. primæ sententiæ, quæ cōtendebat probare, Diuisionē 34
 substantiæ analogam propter duo. Primum; quia diuisum est sub-
 stādi in ratione substādi; ergo non diuiditur substantia, sed
 in propria passio eius. Respondemus, concedendo, quòd
 diuiditur substantia secundum essentiā: sed in quantū con-
 uenit illi propria passio substādi, per quam manifestatur eius
 essentia, sicut posset diuidi animal, in quantum est sensibile. Se-
 cundum erat, quòd si substantia diuiditur in ratione substādi,
 poterit conuenire secundæ substantiæ; quia substare est esse
 substantiæ; & secunda substantia est prædicatum. Respondetur, se-
 cundæ substantiæ utramque rationem habere, subiecti & præ-
 dicati: & ad hanc diuisionem potius pertinent, tanquam subie-
 ctæ realiter substantiæ accidentibus, quàm vt prædicata. Fuit
 enim conuenientius diuidere substantiam, per illam proprie-
 tatem realem substādi, quàm per secundas intentiones, vt ratio
 dicamentalis eius manifesta fieret, & etiam constaret, quo-
 modo potest esse fundamentum secundæ intentionis.

Q V Æ S T I O - V.

Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ.
 prima opinio est Soti, quā sequuntur plures moderni, Defi- 35
 nitum formale huius definitionis, *Esse secundam intentionem
 substantiæ in communi*; quæ abstrahitur à particularibus,
 & in diuisis intentionibus, denominantibus Petrum, & Ioannem,
 & aliasque secundas substantias; Materiale verò, *Rationem pri-
 mæ substantiæ realem*, in qua conueniunt omnes primæ substantiæ;
 vt realis est; sed vt denominatur à secunda intentione: &
 utraque fieri vnum definitum totale, atque completū. Sicut
 in definitione generis diximus, formale definitum, esse secundā
 intentionem generis; materiale verò naturam genericam in
 communi, ab eo denominatam.
 Probatur ex definitione primæ substantiæ tradita ab Arist. quæ
 habet: *Prima substantia est, quæ nec de subiecto aliquo dicitur, nec
 de subiecto aliquo est; & continet negationē prædicationis: & nega-
 tionem fundamenti.* Nā ex eo non prædicatur de subiecto primæ
 substantiæ; quia non est in subiecto; ergo definitum erit primæ

substantia realis pro fundamento, & quasi pro materiali; & secunda intentio, aut negatio eius, pro formali.

Deinde probatur ratione; quia primæ substantiæ, ut Petrus & Ioannes, duobus modis possunt considerari: aut secundum reale substantiæ singularis: vel ut denominatur à secunda intentione; & si primo modo considerentur, nihil reale commune uniuocum habere possunt; ergo neque aliquid reale eis commune potest esse definitum. Probatur antecedens: quia singularia, sunt primo diuersa, sicut sunt ultimò distincta; ergo non possunt habere uniuocam convenientiam; nam si eam haberent, per alias differentias essent ab ea separanda, & sic procederetur in infinitum. Ex quo sequitur, solum posse definire primam substantiam, ut denominatam à secunda intentione.

36 Tertio, si aliquid reale commune esset definitum, duo absurda sequerentur: primum, quod definitio non conueniret definito. Quod sic probo: definitum est aliquid reale, commune omnibus primis substantiis; ergo prædicatur de illis, atque in illis est: sed definitio asserit primam substantiam non dici de subiecto, nec esse in subiecto; ergo non potest ei conuenire. Secundum, quod sequitur, est; definitum non esse primam substantiam, sed secundam. Probatur consequentia: quia prima substantia non est prædicatum commune, sed subiectum singulare: secunda uero substantia est prædicatum commune, quod prædicatur de primis; sed illud est reale prædicatum commune, quod prædicatur de primis substantiis; ergo est secunda substantia. Quare non potest esse definitum in definitione primæ.

37 Secunda opinio est Caietani cap. presenti, ubi asserit, *Indiuidua*, seu primas substantias, ut Petrus, & Ioannes, *duobus modis considerari posse*; vel ut participat naturam humanam; vel ut habent modum particularem subsistendi. Et utroque modo habent convenientiam uniuocam, sed prima est convenientia naturæ; secunda uero modi; & ideo illa uocatur specifica, hæc modalis: nam subsistentia in qua conueniunt, modus est naturæ. Et prima convenientia significatur per hoc nomen (homo;); secunda per hoc nomen (prima substantia:); quia prima substantia significat substantiam per se subsistentem, abstractam ab hac, & illa prima substantia, ut à Petro, & Ioanne. Definitum ergo huius definitionis, quasi materiale, sunt omnes primæ substantiæ: Formale uero est communis illa ratio particulariter subsistendi, & adæquatam, primæ istæ substantiæ, ut conueniunt in eadē ratione modalis. Hæc est expressa sententia D. Thomæ, 1. p. quest. 29. art. 1. ad 1. ubi ita ait: *Licet hoc singulare, uel illud defini non possit; tamen id, quod pertinet ad communem rationem singularitatis, defini potest.* Et sic Philosophus definit substantiam primam: & hoc modo definit Boëtius personam,

m, & q. 30. art. 4. ad 2. licet persona sit incommunicabilis; se modus existendi incommunicabiliter, potest esse pluribus. Et hæc videtur mihi probabilior & tenenda.

probat testimonio Arist. & ratione. Arist. enim vo- 35
finire primam substantiam, his verbis eam explicavit: *Sub-
qua proprie, principaliter, & maxime dicitur; &c.* Quibus
s est significari proprias excellentias prime substantiæ;
on possunt ei convenire in ordine ad secundam intentio-
d secundum propriam naturam realem per se subsistentem;
cundum eam definitur, & non ut denominata à secunda
one. Et sic potius defini debuit, quam per secundam in-
nem; quia nisi cognoscatur natura realis eius, non potest
gi modus, quo fundamentum est secundæ intentionis.
atione probatur eadē sententia. Primum, quia prima sub-
ad quamlibet naturam substantialem se extendit; perso-
d solum ad naturam rationalem, atque intellectualem:
sonam definiuit Boëtius secundum modum realem sub-
i, lib. de duabus naturis, in principio (inquiēs) *Persona est
alis natura individua substantia.* Ita enim intellexit hanc
tionem schola Theologorum; ergo prima substantia eo-
modo potuit defini ab Arist. Quod verò sic fuerit defi-
probat testimonium citatum:

undò, quia prima substantia definitur secundum rationem 39
nam ponitur in prædicamento, tanquam fundamentum
totius prædicamenti: sed evidens est, in prædicamento non
cari, ut denominatur à secunda intentione; quia sic non est
mentum reale; sed secundum realem naturam per se sub-
tem, & sustentantem omnia; ergo secundum eam defini-
t non ut denominatur à secunda intentione subiecti.
testimoniū Arist. pro prima sententia, respondetur, quod
a substantia per proprium modum realem subsistendi habet
n reales negationes inhærendi in subiecto; & prædicandi
o, & ideo definitio, secundum has negationes reales, in-
genda est, & non secundum negationes intentionales.
d primū arg. respondetur, negatio minorem; quod Petrus;
annes, ut sunt singulares homines, non conveniāt; quia à
o singularitatis utriusque abstrahi potest conceptus com-
is modi singularitatis. Et eodem modo primæ substantiæ
veniunt in modo subsistendi per se; à qua convenientia non
eccesso ut separentur per alias differentias, sed per easdem
istentias, ut determinatas, atque distinctas, sufficienter se-
antur; & ideo non dabitur processus in infinitum.

d secundum negamus, quod duo illa absurda sequatur, si defi- 40
ur aliquid commune primis substantiis; nam illud commune

non est, cui non conuenit definitio; sed ratio sub qua conueniunt primis substantiis: quare nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, sed est communis ratio eorum, quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto.

Nec etiã sequitur secũdum, quòd conueniat definitio secundis substantiis, quia secũda substantia non est, quodcunq; primum dicatur de prima: sed quod prædicatur de illa tãquã natura generica, aut specifica: quod probatur ex definitione secundarum substantiarũ, quæ sic habet: Secundæ substantiæ sunt generatae species, quibus primæ substantiæ insunt; communis autem illarum ratio sub qua definiuntur primæ substantiæ, non est naturæ; ideo non est generica nec differentialis: sed solũ modalis.

PRIMUM DVBIUM CIRCA COMPARATIONES PRIMARUM, & SECUNDARUM SUBSTANTIARUM.

41 **D**uo restant explicanda circa textum Arist. Primum pertinet ad comparationes, quas fecit inter primas, & secundas substantias secundum ad proprietates eiusdem substantiæ. Hæc autem breuitatis gratia quibusdam dubiis explicabuntur. Et primum est circa comparationes, an sint veræ. Sunt autem quatuor. Nam primò comparat primas substantias cũ secundis, & asserit *Primam esse magis substantiam, quàm secundam.* Secundò, comparat secundas substantias inter se dupliciter; nempe genus cum specie, & species inter se: & affirmat, *Speciem esse magis substantiam, quàm genus:* sed inter species, vnã non esse magis substantiam, quàm alteram. Vltimò comparat primas inter se, affirmans etiam, *Vnã non esse magis substantiam, quàm aliam.*

Sed aduersus has comparationes tria argumenta proponuntur. Primum aduersus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati eiusdem substantiæ, qua dicitur, Substantiam non suscipere magis, & minus: quod si ita est, falsum erit, quòd vna substantia sit magis substantia quàm alia, siue prima sit vel secunda.

Secundum argumentum est contra primã comparationẽ, in qua dicitur, quòd prima substantia est magis substantia, quàm secunda; nam secũda substantia est species, vt homo; & prima substantia est indiuiduum, vt Petrus: sed species perfectior est indiuiduo; ergo secunda substantia erit perfectior prima; & ideo erit magis substantia, quàm illa. Probatur minor, quia perfectio essentialis rei sumitur ex prædicatis essentialibus: sed prædicata essentialia primò conueniunt speciei, & per participationem eius indiuiduo; ergo perfectior erit species.

Tertium

ium est contra comparationem secundarum substantia- 42
 que primarum inter se, in qua dicit Arist. *Vnam speciem
 magis substantiam, quàm alterã.* Quod probò esse falsum:
 a est magis substãtia, quàm altera, quæ pluribus substãt;
 species pluribus substãt, quàm alia; ergo erit magis sub-
 Probatur minor, quia coruus substãt pluribus prædica-
 m homo: quia substãt omnibus, quibus substãt homo, &
 aliis, nêpe bruto, & aui, quæ sunt genera inferiora ani-
 & inter primas substantias vna etiam substãt pluribus,
 alia: nam coruus iste singularis substãt eisdem generibus:
 sicut non substãt homo, ita nec Petrus: ergo erit magis
 tia, quàm Petrus.

Solutione primi arg. notandum est; *Magis & Minus*, duo-
 modis sumi posse; Propriè, & Impropriè. Sumitur autè Pro-
 o intensiōe graduāli qualitatis: secundum quam, Cali-
 quatuor, magis calidum dicitur propriè, quàm Calidū,
 quia plures habet gradus intensiōis eiusdē caloris. Im-
 è verò sumuntur magis, & minus, pro magis, & minus per-
 ub quacunque consideratione; siue essentiali, siue acci-
 siue intensiua, aut extensiua: in qua acceptiōe homo
 magis substantia, quàm equus; hoc est, perfectior essen-
 t. Dum ergo Arist. in principio cap. dicit; *Primam substan-
 te magis substantiam, quàm secundam: & inter secundas, spe-
 agis substantiam, quàm genus*: in secunda significatione
 verba illa, *Magis, & Minus*: sed dum asserit in fine capi-
 tantiam non suscipere magis, & minus; accipit ea primo
 & ideo non est sibi contrarius.

Solutione secundi argumenti notandum est, substantiã
 s modis sumi posse. Primo; quantum ad essentiam abstra-
 m ab actuali existentia, & subsistentia: & ideo, quæ solùm
 t essentialia prædicata. Secundo, sumitur pro essentia, in
 e ad actualem entitatem, quam habet extra causas, per
 em existentiam; & completam quidem per subsistentiã;
 tantia hoc modo sumptã sequitur proprietas substan-
 dentibus, & prædicatis superioribus: nã ex eo, quodd sub-
 a per se subsistit, potest sustentare omnia: nũc ergo, si sub-
 a primo modo accipiatur, perfectiùs conuenit secundæ
 ntia, quàm primæ: & hoc probat argumentum: sed nõ sic
 tur ab Aristotele: verum in secunda acceptiōe; & in quã-
 onuenit illi proprietas substãndi: & hoc modo verum est,
 prima substantia sit perfectior, quàm secunda: quia pro-
 rtute substãt; secunda verò, non nisi virtute eius.

tertium argum. alia distinctione soluendum est: nam sub- 43
 duobus modis sumitur, Intensiue, & Extensiue: Intensiue,

accipitur in ordine ad virtutem substādi, & hoc modo illud
 citur magis substare, quod propria virtute substat, & illud m
 nus, quod virtute alterius: Extensiuè autem in ordine ad plu
 vel pauciora; quibus aliquid substat. Et ex hoc respondetur
 argumentū: quod dū Arist. ait; *Primam substantiā esse magis su
 stantiā quā secundā*: utroq; modo intelligit hāc comparatione
 tam intensiuè quā extensiuè. Et utroq; modo verū est: quia pri
 ma substantia pluribus substat, quā secunda: & etiam propri
 virtute substat, secunda verò non nisi virtute primæ: aliæ ve
 comparationes intensiuè intelliguntur, non extensiuè: & id
 verum est inter species nullam esse, quæ substet virtute alteri
 Argumentū verò solum probat, magis substare extensiuè: quod
 est, pluribus substare: & eodem modo verū est, inter primas su
 stantias, vnā non magis substare quā alterā intensiuè: quod
 vna non substat virtute alterius: sed quælibet virtute propri
 Species verò magis substantia dicitur, quā genus, utroq; mo
 do: extensiuè quidem: nam & pluribus substat, cum substet ip
 generi, & cæteris. Et etiam intensiuè: quia licet nō substet pro
 pria virtute, sicut nec genus: tamen propinquius accedit ad i
 quod substat propria virtute: nempe ad primam substantiam: &
 hoc sufficit, vt dicatur magis substare intensiuè.

DVBIVM SECVNDVM CIRCA TER
 tiam proprietatem substantiæ.

*An verum sit, & in quo sensu, secundas substantias
 significare Quale quid.*

QUOD secundæ substantiæ non significant Quale quid, v
 Arist. docet, duobus argumentis probat. Primo, quia du
 tantum possunt considerari in nomine aliquo; ex quibus intel
 ligatur significare, Quid, vel Quale quid: nempe, res significata
 an sit Substantia, vel Qualitas: & modus eam significandi. No
 mina secundarum substantiarum ex parte vtriusque significā
 Quid: hoc est, Substantiam: & non Quale quid: ergo falsum est,
 Quale quid significare. Probat minor: quia ex parte rei signifi
 ficatæ, substantiam significant: & etiam ex parte modi: cum sint
 nomina substantiua, significantia rem per modum subsistentis.
 Secundo: ex modo significandi sumitur modus prædicandi:
 ergo si secundæ substantiæ, quæ sunt genera, & species, signifi
 cant Quale quid: sequitur, quod prædicetur de primis in Qua
 le quid. Consequens est falsum, ergo & antecedens: probat mi
 norem auctoritate, & ratione: nam Porphyrius cap. de genere,
 & specie docuit expressè: *Genus, & speciem prædicari in Quid*. Et
 ratio ipsa conuincit: quia ad interrogationem factam de spe
 cie, per Quid: respondemus per genus; & ad interrogationem
 factam

de individuo, per speciem, ut si inquiras, quid est ho-
 spondemus esse animal: & si inquiras, quid sit Petrus?
 minem: ergo utraque secunda substantia prædicatur in
 non Quale quid.

sensum huius proprietatis diverso modo loquuntur
 s: & primus modus dicendi est Alberti Magni, tract. 7.
 mentorum, c. 8. ubi inquit: *Genera, & species, quæ sunt se-*
stantia, ratione naturæ genericæ, significant Quid: sed pro-
rentiam, quam species continet actu, & genus potentia: si-
Quale: & ideo ratione utriusque, Quale quid: & huc fuisse
Aristotelis.

tamen modus dicendi hoc arg. probatur falsus: Si Genus,
 es, ratione utriusque partis essentialis, significant Quale
 go prædicantur in Quale quid, contra sententiam Por-
 qui sciens speciem continere genus & differentiã, & ge-
 erentiam, docuit expressè, *utrumque prædicari in Quid:*
 n Quale quid, & est contra rationem: quia si prædicarẽ-
 Quale quid, non distinguerentur à prædicabili differen-
 o hanc sententiam meritò refutavit Caiet. c. præsentis.

erò Caiet. secundum modum dicendi proponit, duo di-
 ns in genere & specie, nempe naturam genericam, aut
 am, quæ denominatur genus: & secundam intentionem,
 enominatur: & propter naturam genericam, atque spe-
 , quæ sunt substantiæ, significant Aliquid: sed propter
 am intentionem: quæ est accidēs, & modum habet qua-
 icur albedo, & color, significant Quale: & ideo propter
 ue significant Quale quid.

hic modus dicendi nõ est minus falsus quàm primus,
 c. probo: Secundæ substã: iæ significant Quale, ratione se-
 intèrionis, quæ est accidēs: ergo significant Quale acci-
 e: sicut album significat Quale, ratione albedinis: & ideo
 accidētale. Ex quo sequitur: quòd prædicetur de primis
 iis, in Quale accidētale, & ideo prædicatione quinti præ-
 is, quod est absurdum. Et si aliquis pro Caiet. respõdeat:
 are Quale accidentale: sed circa substãtiam, quæ naturæ
 s, & speciei denominatæ, substãtiales sunt. Non satisfacit
 : quia etiã album significat qualitãtem circa substãtiam,
 biectũ, cui inhaeret albedo, substantia sit: ergo eodẽ mo-
 nificant Quale, ac albũ, aut coloratũ: sed hæc prædicatur
 ale accidentale: ergo etiã secundæ substantiæ de primis.
 solutione igitur huius dubij, & argumentorũ, notãdum
 ale quid, duob. modis accipi posse: Proprio, & Cõmuni.
 n utroque modo sumatur per similitudinẽ ad veram qua-
 : quæ est forma accidentalis quarti prædicamenti: ex
 propria,

propria, & cōmuni similitudine ad illam, accipiendus est
 modus: nam Qualitas duo habet. Primum habet inhærere
 iecto, à quo abesse potest, ipsūque circumstare, ac tali m
 determinare; vt ad interrogationem de ipso factam, per Qu
 propriè respondeamus per illam. Et hæc est ratio propria
 cui assimilatur differentia quæ ad genus comparatur tanqu
 ad potentiam, extra cuius rationē est; & cui adesse, & abesse
 test: & ideo tanquam determinans genus ad constitutionē
 cie: per modum adiacētis, adiectiuo nomine significata, pr
 catur de specie: & hoc est assimilari qualitati; secūdum prop
 rationem eius. Aliud habet Qualitas commune cum ceteris
 cidentibus; quòd à subiecto determinetur, quātum ad actū
 eius inhærentiam; & aliquo saltē modo, quātum ad indiuid
 tionem: & secundæ substantiæ assimilantur qualitati: secūd
 hanc rationem cōmunem, & impropriam cōsideratæ: quia s
 quasi communes cōceptus, & communes formæ: quæ deter
 nantur, quantum ad subsistētiā, & indiuiduationem, à pri
 substantiis; in quibus subsistunt: & propter hanc similitudin
 docuit Aristoteles non significare Hoc aliquid; hoc est, subst
 tiam singularem, & subsistentem, aduersus Platonem; qui s
 stantias ponebat separatas à singularibus, & extra illa subsisten
 sed significare Quale; ita vt sint quasi formæ abstractæ à sing
 laribus, solūm per intellectum: & ab eisdē determinabiles; qu
 tum ad subsistētiā, & indiuiduationem, ad modum accidē
 liū: & quia verè sunt substātiæ, significare Quale quid. Deinceps
 cū ratio substantialis cōueniat eis propriè; ratio verò qua
 tatis solūm per similitudinē, in ratione cōmuni, & improp
 qualitatis nominibus substātiuis significātur: prædicata qui
 ditatiua appellantur: & in Quid, non in Quale quid, sicut diff
 rentia dicuntur prædicari: quia differentia similitudinem pr
 priam habet cum qualitate: secundæ verò substantiæ eidem s
 eundūm communem, & impropriam rationem assimilantur:
 ideo non prædicātur in Quale quid: quia modus specialis præ
 dicandi, ex propria ratione, non ex communi sumi debet. Et hæc
 est ratio propter quam Arist. docuit, *Secundas substantias signifi
 care Quale quid: & non prædicari in Quale quid.*

§ I Ad primum arg. in principio positum; Concedendum est to
 rum quod assumit: sed distinguendum consequens, dum infer
 tur non significare Quale quid: nam si de proprio Quale qui
 intelligatur, verum est: si de improprio, falsum. Itaque bene sta
 simul, significare Quid simpliciter propter rem significatā, qua
 est substantia, & propter modū significandi nominum substan
 tiuorum, & significare etiā Quale improprium, propter quan
 tādā similitudinē cū qualitate: & ideo quodā modo Quale quid.

secundum, distinguenda est maior: nam ex modo signifi-
 cationis proprio sumitur modus prædicandi, non ex improprio:
 secundæ substantiæ propriè significant quid, & qua-
 ratione communi, & impropria quale quid, potius præ-
 dicatur in quid, quàm in quale quid.

Q U A R T U M T E R T I U M C I R C A
 quartam proprietatem substantiæ.

An verum sit, substantiam non habere contrarium.

hæc proprietate substantiæ videtur Arist. sibi contrarius: § 2
 ita probo: Nam 1. l. Physi. tex. 50. asserit. *Principia, ex
 substantiâ generatur, & componitur, esse contraria: imò esse
 contraria: & in unoquoque genere, seu predicamento, esse
 contrarietatem: & ideo in substantia, quæ unum genus est,
 contrarietatem reperiri: falsum est ergo, quod capite præ-
 docet, Proprium esse substantiæ non habere contrarium.*

ratione probatur, quòd substantia habeat contrarium:
 elementa contraria sunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra, &
 sunt substantiæ quædam. Et si respondeas: Elementa esse
 contraria, non vt sunt substantiæ: sed ratione primarum qua-
 rum, quæ sunt accidentia eorum: vt ratione caloris, & fri-
 gitudinis, & siccitatis: Contra hoc est, quòd qualita-
 tes procedunt ab ipsa substantia elementorum; ergo ab
 ipsis capiunt contrarietatem: quare primò erit in substantia,
 participationem ab ea, in accidentibus.

huius dubij solutione notandum est: *Quatuor esse genera
 oppositionis, vt docet Arist. in hoc libro, capite de oppositis, &
 metaph. c. 10. Vna est oppositio priuatiua, inter formam, &
 materiam, vt inter lucem, & tenebras: Alia contradictoria,
 inter affirmationem, & negationem: vt inter hominem, & non
 hominem, seu inter propositionem affirmatiuam, & negatiuam:
 Alia relatiua, vt inter patrem, & filium: Quarta denique
 contraria, vt inter calidum, & frigidum: quæ explicanda est,
 quòd ea sit dubium, an reperiatur in substantia.*

contrarietas duob. modis accipitur. Primo, sub ratione cõ-
 trarietatis, & impropria, pro quacunque oppositione. In qua acce-
 pte cõtraria appellamus, quocunq; modo opposita. Secun-
 do, propriè pro vltimo rãtùm genere oppositionis, ex quatuor
 generatis. Cuius talis definitio colligitur ex Arist. locis cita-
 tis. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab
 eodem subiecto mutuo se expellunt. Vt calidũ, & frigidum, sub ge-
 nere qualitatis, maximè distant: hoc est, quasi extrema sunt, &
 in eodem corpore, in quo vnum inhaeret, expellitur aliud: vt ab aqua,
 in*

in qua est frigiditas, expellitur calor. Duas igitur conditiones ad propositum necessarias, debent habere contraria. Prima quod sint formæ positivæ: quia sunt species eiusdem generis. Secundam, quod respiciant idem subiectum, in quo utraq; inherere potest, & aliam ab eo expellere.

- 53 Ex quibus intelligitur; Primò, quod ex quatuor generibus oppositionis tria reperiuntur in substantia: nempe, Priuatiua, quod substantia, dū generatur, fit ex priuatione sui: vt homo ex non homine: id est, ex materia, in qua est priuatio animæ rationalis. Contradictoria, vt inter hominē, & non hominem. Relatiua, vt inter Petrum & Ioannem, quatenus sunt eiusdem speciei. Soli oppositio contraria ei repugnat, propter perfectionem suæ naturæ: quia cum substantia tā perfectæ naturæ sit, vt ei debeat subsistentia per se, repugnat ei, quod sit forma inherens subiecto: & ideo, quod cum alia forma se expellat ab illo, vt in definitione contrariorum dicitur: nec in tota latitudine sui prædicamenti potest talis imperfectio reperiri: Et hoc est potissimum fundamentum huius proprietatis, quam ei tribuit Aristoteles.
- 54 Secundò intelligitur, quonam modo concedendum sit, substantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum, nam de impropria contrarietate, pro quacunque oppositione concedendum est: de propria verò, pro vltimo tantum genere oppositionis supra posito, negandum. Et quia quare proprietates intelligitur ab Arist. solum de propria, verissima est eius sententia, *Quod substantia nihil sit contrarium.*
- 55 Pro solutione arg. notandum est, quod inter oppositiones prima, & quasi fundamentum cæterarum, est priuatiua, quæ in quocunque genere, & prædicamento reperitur: nam ex duabus differentiis oppositis, per quas diuiditur genus, vna se habet respectu alterius, tanquā priuatio: quia imperfectior est illa: & ideo quasi priuatur perfectione alterius, vt in differentiis, per quas diuiditur viuēs in sensibile, & in insensibile: & animal in rationale, & irrationale, patet: nā insensibile, quasi priuatio sensus intelligitur: & irrationale, quasi ratione carens. Quod verò sit fundamentū aliarū, probatur: quia substantia est fundamentum aliarū rerum, inter quas reperiuntur aliæ oppositiones; sed priuatiua oppositio reperitur in prima generatione eiusdem substantiæ: quia quælibet substantia generatur ex priuatione sui in materia: vt homo ex non homine, & ex cōsequenti, quæcunq; alia generatur, vel fiunt, ex sui priuatione fieri intelliguntur: vt calidū ex nō calido, hoc est, ex priuatione caloris in subiecto, in quo, & ex quo fit. Vnde sequitur, quod sicut priuatiua oppositio est prima, & fundamentū aliarum, ita substantia, in qua primò reperitur, est quasi radix, à qua procedunt omnes oppositiones:

quæ ideo primò reperiuntur in ea formaliter quidem,
 a, contradictoria, & relatiua: contraria verò, non for-
 , sed solùm virtualiter: quia formalis repugnat perfe-
 ius.

ac doctrina facilè soluuntur argumenta: nã testimonia
 quuntur de contrarietate, sub ratione communi, & im-
 pro quocunq; genere oppositionis, sed præcipuè pro
 ione priuatiua: de qua intelligitur: q; principia genera-
 substatiæ, sint cõtraria: & quòd prima cõtrarietas repe-
 n substantia: hoc est, prima oppositio quæ est priuatiua.

erò substantiã asserit, in hoc prædicamento, nõ habere
 iũ: loquitur de contrarietate propria, vt expositum est.

g. respondetur, distinguendo antecedens: nam elemẽ- 56
 one substantiæ, non sunt formaliter, nec propriè cõtra-
 ratione qualitatũ. Et dum dicitur; qualitates proce-
 substantia, concedendũ est, sed distinguendũ consequẽs:
 n substantia primò reperiatur vera contrarietas: nã vir-
 r reperitur, tanquã in prima radice, a qua procedit, non
 iter. Aristoteles verò dũ negat in hac proprietate quar-
 tantiam habere contrarium, de formali intelligit, non de
 i: quia hæc non dicit imperfectionem, repugnantem na-
 substanciali, illa verò cum eius perfectione pugnat.

B I V M Q V A R T V M C I R C A
 vltimam proprietatem substantiæ.

*primis substantiis conueniat esse susceptiuas contrariorum:
 vel etiam secundis, & accidentibus.*

imam proprietatem substantiæ dixit Aristoteles esse,
 quod vna numero cum sit, contraria possit in se suscipere. Et
 sola prima substantia sit vna numero, secundæ verò vni-
 tantũ specificam, & genericam habeãt, ei soli videtur
 ita ab Aristotele, ita vt secundis non conueniat, & mul-
 tũ accidentibus, sed primæ substantiæ, quarto modo:
 t, omni, soli, & semper.

videtur, nec omnib. primis substatiis conuenire, nec so- 57
 etiã accidentibus: nam propositio accidens est; & tamen
 permanens, nunc est vera, si res ita se habeat, vt per eam
 atur, postea verò falsa, si res mutetur; ergo suscipit cõtra-
 obatur consequentiã: quia veritas, & falsitas contraria
 Nec videtur satisfacere solutio, quam tribuit Aristoteles
 argumento, dicens; *Suscipere contraria, idem esse, ac mutari
 ad alterum*: quod verò mutatur, mutationem ipsam in-
 pit, atque etiam terminum eiusdem mutationis: vt quod
 mutatur,

mutatur, dum fit calidū ex frigido, vtrumque in se recipit: si
 propositio non mutatur, dū fit vera ex falsa, sed solū mutatur
 res, & ex eius mutatione fit propositio vera, aut falsa: & id
 non dicitur suscipere contraria: hæc inquam solutio nō satis
 facit argumento, quod ita probō: Veritas, & falsitas formaliter
 aut complexa, non est formaliter in rebus, sed virtualiter ta-
 rūt, vt in causa: quia causant in intellectu: in hoc verò repe-
 ritur formaliter, vt enunciante, aut iudicante: nec reperitur, nisi
 media propositione mentali, per quam enunciat; ergo in pro-
 positione mentali, aut in intellectu, per eā enunciante repe-
 ritur veritas, & falsitas, tanquā in subiecto, quod formaliter mu-
 tatur, dū propositio fit falsa ex vera: quare necesse est cōcedere,
 quod suscipiat contraria, cum per verā sui mutationem
 suscipiat. Sed intellectus, & propositio mentalis, sunt accidentia
 ergo accidentibus conuenit suscipere contraria, & non soli
 primis substantiis. Quod etiam de quantitate verum est: nam
 accidentia corporea, verè contraria, prius in quantitate reci-
 piuntur, quàm in substantia: vt calor, & frigus; ergo quantitas
 etiam vna numero cum sit, erit susceptiua contrariorum.

§ 8. Iam quod nō conueniat omnibus primis substantiis, probatur:
 quia substantia spiritualis, vt Angelus, nō suscipit in se vllas
 contrarias: imò nec substantia corporea incorruptibilis: qualis
 est cælū: ergo non omnis substantia prima est susceptiua cōtra-
 riorum. Antecedens probatur: quia contraria disponūt subie-
 ctum, in quo sunt, ad corruptionē, vt calor, & frigus: sed Ange-
 li, & corpora cælestia, sunt incorruptibiles substantiæ; ergo nō
 sunt capaces contrariorū. Probatur antecedens: quia contra-
 riæ qualitates disponunt subiectum ad diuersas formas sub-
 stantiales; vt calor ad formā ignis, & frigus ad formam aquæ:
 sed diuersæ formæ substantiales non possunt simul esse in eadē
 materia, vel subiecto, nec vna expelli ab eo, nisi per corruptio-
 nem compositi; ergo contraria ordinantur ad corruptionem
 eius; quare non possunt esse in subiecto incorruptibili.

§ 9. Vt hoc dubium plenè soluatur, tria sunt determinanda. Pri-
 mum: An hæc proprietas cōueniat solis substantiis, vel etiā ac-
 cidentibus. Secundū: An dato, quod conueniat solis substantiis,
 conueniat, non solū primis, sed etiā secundis. Tertium: An si
 solis primis conueniat, quibusdam tantū conueniat, vel etiā
 omnibus: & ex determinatione horū trium colligi poterit, An
 sit proprietas hæc substantiæ, quarto modo ei conueniens.

Pro solutione primi notandum est, Primam substantiā duo
 habere, quorū ratione cōuenit illi hæc proprietas. Primum est,
 quod sit hoc aliquid (vt verbis Arist. vtamur) hoc est, substantia sin-
 gularis, & per se subsistens, & ideo independens ab aliis. Secun-
 dum:

quod sit primum subiectum omnium accidentium: & ratio-
 conuenit illi esse vna numero, manentem sub diuer-
 sibus: ratione secundi, quod sit contrariorum suscepti-
 uariè opposita, accidentia sunt; & ideo ratione vtriuf-
 uenit illi integra proprietas, nempe, vt vna numero cum
 ria in se suscipiat: sed cum neutrum conueniat accidē-
 tium notum est) nec potest eis conuenire eadem proprietas.
 g. verò de propositione; Responderur hæc distinctione 60
 tio duplex est, vna vocalis, aut scripta, & mentalis alia:
 cali, & scripta, euidens est, non recipere in se veritatem,
 tatem formalem: sed solum est in eis veritas, tanquam
 : quod est, esse per solam denominationem extrinsecam:
 et transeant de veritate in falsitatem, non per sui muta-
 fit, quia non recipiunt hæc accidentia in se formali-
 solum per mutationem rei; vnde nec suscipiunt in se con-
 de mentali verò negari non potest, quin contineat in se
 m, aut falsitatem formalem, cum formaliter repræsen-
 sicuti est, aut sicut non est; nec etiã negari potest, quin
 lectu iudicante sit veritas formaliter: sed adhuc sic, nõ
 propositio mentalis, aut intellectus iudicans, suscipere
 ria: quia nõ est principale subiectum veritatis, aut falsita-
 medium, per quod ista recipiuntur in anima, & adhuc,
 unt tanquam medium contraria suscipiens ratione sui,
 ute propria: & ex consequenti, nec ea habet simpliciter:
 ute substantiæ, cuius accidentia sunt: & ideo substantia
 quæ tanquam præcipuum subiectum, propriaque vir-
 cipit contraria, non accidentia.

a secundum; An proprietas hæc conueniat secundis sub- 61
 , Caiet. cap. præsentis, ait, hanc particularem (vnam nu-
 istinguendam esse: nam vel à parte subiecti ponitur, vel
 prædicati: & à parte subiecti positam, hunc sensum effi-
 proprium est substantiæ, quæ est vna numero, esse contra-
 susceptiuam, in quo euidens est, soli primæ substantiæ
 re: quia sola est vna numero. Si verò ponatur à parte præ-
 calis erit sensus: Proprium est substantiæ, vt seruata vnita-
 erica, possit contraria suscipere: & sic intellecta proprie-
 etiã est euidens, conuenire secundis substantiis: quia ser-
 uitate numerica, quam habent in primis, contraria susci-
 possunt: vt homo seruata vnitate numerica, quã habet in
 potest suscipere calorem & frigus. Hoc etiam modo, in-
 tur proprietas hæc ab aliis expositoribus, vt Alberto
 o, Simplicio, & Villalpando; dicuntque sic esse locutum
 telem: vt hanc proprietatem communem esse omnibus
 uentiis efficeret.

Alij verò, negant posse secundis substantiis accommodari
vt Ammonius, & Cant. in expositionibus huius capituli.

62 Sed nostra Sententia est, hac distinctione respondendum est
De hac proprietate substantiæ, duobus modis loqui possumus
Primo, in eo sensu, in quo locutus est Arist. Secundo, sine vlla
limitatione verborum. Et si primo modo loquendum est, solis pri-
mis substantiis cõuenit hæc proprietates, secundis verò nullo mo-
do, probatur hoc cõtra Caiet. Primò Arist. asserit, *Maximè pro-
prium esse substantia, vna numero cum sit, contraria suscipere posse*
ergo proprietates hæc nõ potest conuenire substantiæ, nisi sit vna
numero; sed secunda substantia, neq; in se, neque in prima sub-
stantia, habet vnitatem numericam, ergo nullo modo ei conue-
nit. Probatur minor. Secunda substantia in se consideratur, vna
est abstracta à prima: sed, vt abstracta à prima, nõ est vna nume-
ro cum sit cõmunis omnibus primis substantiis, sed solum vna
genere, aut specie; ergo nõ cõuenit ei hæc proprietates. Cæterum
vt est contracta ad primam, est quidem vna numero, non tamen
est secunda substantia, sed prima: quia homo, vt est contractus
ad Petrum realiter & formaliter, est hic homo: sed hic homo
formaliter, est singularis homo: ergo formaliter prima substan-
tia, & nullo modo secunda. Quare idem est dicere, quòd secun-
dis substantiis conueniat hæc proprietates, vt habent vnitatem
numericam in primis; ac dicere, quòd solis primis conueniat.

Secundò probatur, ex definitione secundarum substantiarum,
quæ ita habet: *Secunda substantia sunt genera, & species: quibus
prima substantia insunt.* Sed non sunt genera, & species: vt sunt
contractæ ad primam, vel vt in ea habent subsistentiam: sed in
quantum considerantur, ab eadem abstractæ: sub hac autem
consideratione, repugnat eis conuenire; cum non habeant vni-
tatem numericam: ergo secundis substantiis: vt sunt secundæ
substantiæ, non potest accommodari hæc proprietates; vt ab
Arist. assignata: sed idem fuit dicere: *Proprium esse substantia: vt
vna numero cum sit, contraria possit suscipere:* ac excludere ab hac
proprietate, secundas substantias.

63 Si verò accipiatur eadem proprietates, secundo modo, sine vlla
limitatione verborum, scilicet ita, vt dicamus maximè pro-
prium esse substantiæ, suscipere contraria; conuenit omni sub-
stantiæ, eodem modo, atque proprietates substandi, sed analo-
gicè: hoc est, per se primo, & ratione sui, primæ: secundis verò,
non nisi cum dependentia, & attributione ad illam.

Circa tertium: An proprietates hæc conueniat omnibus pri-
mis substantiis: non conueniunt omnes: Sed primus modus dicē-
di est: Solis primis substantiis corporeis, & corruptibilibus cõ-
uenire: propter argumētum à nobis factum in principio: ita Por-
phyrius,

& Ammonius, in explicatione huius proprietatis. 64
 idus modus dicendi est, cōmunis omnium aliorum in-
 n; quod omnibus primis substantiis conueniat. Et ita
 est. Sed duo sunt breuiter notāda, vt intelligatur. Pri-
 mō Arist. non loquitur de solis contrariis strictè acce-
 dia sunt primæ, & secundæ qualitates: nā veritas, & fal-
 sunt ita propriè cōtraria, de quib. loquitur in textu,
 dōd *propositio dicatur eas suscipere*: sed loquitur de cōtra-
 rariis. Secundō notandum est; quōd vt proprietates
 conueniat alicui substantiæ, non est necessarium eā susci-
 piat contraria: sed sufficit aliqua posse suscipere, secun-
 dū naturā suā. Vnde satis est, vt corpora Cale-
 sceptiua contrariorū, quōd possint suscipere motus
 os, vnū ab Oriente in Occidentem, alterum ab Occi-
 Orientem: aut motum augmenti, & de crementi circa
 os constat suscipere Lunam à Sole. Sufficit etiā; quōd
 possint suscipere veritatē & falsitatē, medio intellectu,
 tem, & malitiā moralem, media voluntate, & actibus
 dicantur esse primæ substantiæ susceptiua contrariorū.
 g. verō; distinguendū est antecedens: quia cōtraria du- 65
 nt. Propria quidē, vt primæ, & secundæ qualitates, que
 ptionē subiecti solēt disponere: alia minus propria, nō
 ia corruptionē subiecti: & licet Angeli, & corpora ce-
 possint suscipere cōtraria illa priora & propria: quia
 rumpi possunt; susceptiua tamen sunt aliorū cōtrario-
 e sufficit: vt proprietates hęc illis conueniant: quia nō de
 nis contrariis intelligitur ab Arist. sed de his, vel aliis.
 ; quæ dicta sunt, sequitur hęc proprietatem vltimam
 iæ, conuenire primis substantiis, quarto modo: quia
 mæ substantiæ, soli, & semper conuenit. Et ideo Arist.
 ximè proprium esse substantiæ: vt *una numero cum sit, con-*
suscipere possit: vt significaret, alias proprietates non con-
 quarto modo: sed accidentibus esse communes: hanc
 nis substantiis: *cum quibus conuertitur*.

C A P V T VI.

Continens prædicamentum quantitatis.

T E X T. A R I S T O T E L I S.

*quantum autem, aliud quidem est discretum: aliud
 autem continuum.*

Breuis expositio textus.

Substantiam statim disputat Arist. de quantitatem; quia
 accidentia corpora, primum est proximè conse-

T. 2 quens

quens naturam eiusdem substantiæ, & medium, quo illi ca-
ra inhaerent. Et intentum eius est explicare naturam quanti-
tis. Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In prima, diui-
ditur quantitate, tribus diuisionibus: ex quibus colligitur num-
ber specierum quantitatibus. In secunda, explicat singulas species
tertia, enumerat tres proprietates eiusdem quantitatibus.

Prima diuisio quantitatibus, non assignatur expressè ab Ar-
istotele sed praesupponitur, & insinuat: nam eo ipso, quod agitur
de quantitate per se praesupponit diuisionem eius, in quanti-
tatem per se, & per accidens: Quantum per se, est illud: quod à
se habet partes extensionis: ut linea, aut superficies: Quantum
per accidens est, quod non habet à se extensionem, sed ab alio
extenditur: ut album dicitur quantum per accidens: quia al-
bum, non habet à se partes extensas: sed eas accipit, à superficie
illius corporis, in quo extenditur.

Secunda diuisio est (licet tertio loco ponatur ab Aristotele) quod
continuum aliud est continuum, aliud discretum. Continuum est, cuius
partes copulantur termino communi: ut partes lineæ, copulan-
tur punctis. Discretum verò, cuius partes non copulantur ter-
mino communi: ut numerus, discreta quantitas est: quia vn-
itates, coniunguntur aliquo termino: sed separatae permanen-

2 Tertia diuisio, Quantum, aliud habet positionem partium
in continuo: aliud non habet talem positionem. Positio autem
in continuo, duplex est: Vna, quæ habent partes quantitatibus, in or-
dine ad locum: ratione cuius dicitur aliquid, sedere, iacere, au-
stare. Et hæc positio partium, non pertinet ad hoc prædicam-
entum: sed ad prædicamentum Situs: alia est positio, quæ habent
partes, non in ordine ad locum, sed inter se, secundum quæ vn-
a dicitur anterior, alia posterior: vna dextra, alia sinistra: vna sur-
sum, alia deorsum: & hæc est propria huius prædicamenti: secun-
dum quæ intelligitur diuisio, quæ ait: quibusdã quantis id cõ-
uenire, aliis nõ. Duæ sunt enim conditiones necessariae, ut quæ
in continuo aliquod dicatur habere positionem in continuo. Prima, quod
continuum sit. Secunda, quod sit permanens. Et defectu primæ
conditionis: nulla species quantitatibus discretæ, habet talẽ posi-
tionem. Defectu secundæ, ex quantitatibus continuis, tempus non
habet positionem: sed reliquæ quatuor illã habent: ut linea, su-
perficie, corpus, & locus; quia habent vtramq; conditionem

3 Species quantitatibus cõtinuæ sunt quinque: *Linea, Superficie, Corpus, Tẽpus, & Locus*: Species verò quantitatibus discretæ, dua-
tantum: nẽpe *Numerus, Oratio*. Sed probatur de singulis: quod
sint species quantitatibus: vel si hoc notũ sit de aliquibus. Probat
Aristoteles saltẽ, quod sint quantitates continuæ, vel discretæ; & in-
cipit à Numero, de quo non probat esse quantitatẽ: quia per se
est

sed quod sit quantitas discreta, hac ratione probata: discreta est, cuius partes non copulantur termino: sed partes numeri quæ sunt unitates, non copulantur termino communi, sed separatæ manent: ergo quantitas discreta.

ratione verò utrumque probat, & esse quantitatem, & esse: quia neutrum est per se manifestum. Probat quod sit hoc arg. Longum & breue, sunt passiones quantitatis, mensuratur syllaba longa, & breui (loquitur enim de syllaba, quia hæc sola potest esse species quantitatis) ergo partes: Quod verò sit quantitas discreta, probat sicut probat de numero: quia partes orationis quæ sunt syllabæ, copulantur termino communi, sed separatæ manent.

Continuis etiam probat eodem modo: & primo de Linea, & Corpore, quod sint quantitates continuæ (præsupponitur manifestum, quod sint quantitates) hac ratione: Quantitas continua est, cuius partes copulantur termino communi: sed partes harum trium specierum copulantur termino communi: ergo sunt quantitates continuæ. Minoré ita probat: Longitudo sine latitudine, cuius partes copulantur punctis: superficies, est longitudo, & latitudo, sine profunditate; cuius partes copulantur lineis: & Corpus, est longitudo, latitudo, & profunditas; cuius partes copulantur superficiebus: ergo partes harum trium specierum copulantur termino communi.

Tempore verò, & Loco, supponit tanquam manifestum quod sunt continuæ, & probat, quod sint continuæ: de Tempore quidem ratione: Partes temporis, quæ sunt præsens, præteritum, & futurum, copulantur instanti; ratione cuius fiunt unum tempus: unum est quantum continuum. De Loco verò hoc modo: Locus continet corpus locatum, ut aqua arborem; ut partibus locati, respondeant partes loci: sed partes locati, & partes corporis, copulantur termino communi: ergo etiã partes loci erit locus quantitas continua, sicut corpus locatum. Hæc proprietas quantitatis est, *Non habere contrarium*; ut longitudo, aut tricubitum, quæ sunt quantitates, nullum habent contrarium: & hæc proprietas communis est quantitati continuæ, ut cap. præsentis docuit Aristoteles.

Alia proprietas est, *Non suscipere gradus intensiōis, aut remissionis*: aut quod aliis verbis dicitur; *non suscipere magis, & minus*: ut suscipit calor, quem dicimus esse intensum, secundum tres gradus: non est enim unum tempus magis temperatum aliud: quia nec habet plures gradus perfectionis: & aliter in ceteris speciebus quantitatis. Hæc etiam est communis proprietas quantitatis cum substantia, & aliis: & ideo non

conuenit quarto modo quantitati, sicut nec prima.

Tertia proprietas quantitatis est; *Quòd secundum eam res eantur aequales, & inaequales*; ut duo corpora, quæ verè sunt substantiæ: si habeant eandem longitudinem, dicuntur æqualia ratione quantitatis: quia longitudo quantitas est: & hæc proprietas conuenit quarto modo quantitati, qui conuenit omnibus speciebus eius, solis, & semper.

Q V Æ S T I O I.

In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.

6 **P**rima opinio, ponit *Rationem essentialem quantitatis in mensura*: hoc est, in eo quòd quælibet quantitas sit mensurabilis per alteram; vel saltem suis partibus mensureretur, atque etiam sit aliarum rerum mensura. Et potest probari testimonio Aristoteli qui 4. lib. Physic. agens de tempore, quod est vna species quantitatis; illud definit dicens: *Esse numerum, seu mensuram motus secundum prius, & posterius.*

Probatum etiam ratione: quia species quantitatis debent distinguui per rationes essentielles; sed quædam sunt, quæ non possunt distinguui, nisi per rationem mensuræ: ergo hæc erit ratio essentialis quantitatis. Probatum minor: In loco, & superficie quæ non distinguuntur, nisi ex eo quòd superficies est mensura extrinseca corporis continentis, in quo est, ut aëris, aut aquæ & locus est superficies extrinseca corporis contenti: hoc enim modo considerata, habet rationem loci. Hæc sententia attribuitur D. Th. opusc. 53. de natura loci, in fine.

Secunda opinio, est Scoti in prædicamentis, q. 17. & 5. Met. c. 19. vbi *Essentiam quantitatis asserit, esse diuisibilitatem in proprias partes integrantes*: ita etiam Anto Andr. 5. Met. q. 10. Capr. in 2. c. 3. q. 1. Sonci. 5. Meta. q. 12 Iauel. q. 10. & eadem tenere videtur D. Tho. lect 15. eiusdem lib. & in 1. d. 19. q. 1. art. 1. ad 1. Probat eam Scot. testimonio Arist. & ratione. Arist. enim 5. lib. Meta. c. 23. definit. *Quantum; Quòd sit diuisibile in ea, quæ insunt*: hoc est, in proprias partes integrantes, ex quibus cõponitur: sed definitio illa explicat essentiã quantitatis; ergo hæc erit ratio diuisibilitatis.

7 **R**atione verò: quia omnes distinguunt species quantitatis, per diuisibilitatem: dicentes, diuisibile secundum vnã dimensionem longitudinis, esse lineam; secundum duas dimensiones, longitudinis, & latitudinis, superficiẽ: & secundum tres diuisiones, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, corpus: sicque de ceteris secundum proprias rationes diuisibilitatis: sed distinctio specifica debet esse essentialis: ergo distinguuntur essentialiter per diuisibilitatem: quare hæc erit ratio essentialis quantitatis.

Tertia opinio, negat *Essentiam quantitatis esse mensuram, aut diuisibi-*

atem: sed eam ponit, in extensione partium: quæ est, em esse extra aliam. Ita Durã. in 1. d. 34. q. 1. n. 26. Ni. et. q. 9. Sotus, & Toletus, q. 1. huius prædicamenti, in expositione textus, Fonseca 5. Met. c. 13. q. 1. sect. 3. t probabilior sententia.

in eodẽ modo explicatur ab omnibus. Pro eius tamen tia, notanda est prima distinctio quantitatis: quam Thom. 1. p. q. 42. art. 1. ad 2. acceptam ex D. Aug. 6. lib. rate, c. 8. circa medium: *Quantitas, alia est Molis, alia Quantitas Molis* est, quæ in substantia corporea inhæ- es eius sic facit extẽsas vt molem, aut magnitudinem t. *Quantitas Virtutis*, est perfectio essentialis cuiuscũ- ecũdũm quam magna dicitur, vel parua: id est, in ma- minori gradu perfectionis constituta: vt Angelus dici- r homine, & homo maior leone: quia essentialiter or. Hæc autem quantitas virtutis, seu perfectionis, ad prædicamenta pertinet: ideo non agimus modò de illa: n de quantitate molis, quæ constituit hoc prædicamẽ- eam definit Arist. 5. lib. Met. c. 13. his verbis: *Quantum bile in ea, quæ insunt, quorum utrumque, aut singulum, uid, aut quodquid, aptum est esse.*

tem explicanda est definitio; vt *Diuisibile*, appelletur. 8 m, ad differentiam punctorũ, & aliorum indiuisibiliũ: quæ insunt, diuisibile dicitur, id est, in partes integrã- uibus cõponitur: quæ ideo formaliter ei insunt, & non virtualiter, sicut elementa dicuntur esse in mixto, ex eo od virtutes eorũ, vt calor, frigus, humor, & siccitas, in unt nõ tamen elementa ipsa secũdũm formas substan- z ideo nõ dicuntur esse in eis formaliter. Quorũ utrũq; partes habeat, vel certè duas medietates, in quas diui- quodlibet continuũ: vel vnumquodque, si plures. Sic eas diuiditur, vt post diuisionẽ, quælibet possit separa- o existere, per se. Gratia exẽpli: Lignũ vnus palmi, diui- t in duas medietates: ita, vt quælibet earum, facta diui- xistat iã per se, & independẽter à toto: in quo distingui- tinuũ a toto Physico, quod componitur ex materia, & tanquã ex partibus, & a toto Met. quod componitur ex , & differentia; ita tamẽ, vt non posset diuidi in has par- tentes per se separatas existere naturaliter: quia nec for- terialis, sine materia: nec materia sine forma, materiali- e potest. De partibus igitur integrantibus intelligitur de- dum dicitur: *Continuum esse diuisibile in ea, quæ insunt.* 9 ùdò notandũ est, *Partes integrantes* esse in duplici diffe- Quædam sunt substantiales, aut entitatiuæ: quæ potius

dicuntur partes entitatis; quæ extensionis: & has dicunt plures habere ex se substantiam, & accidentia corporea; & non recipere eas à quantitate. *Alia sunt partes molis, aut magnitudinis; quæ vocantur partes extensionis: quia ex propria natura sunt occupatiuæ loci: & sicut quælibet est distincta ab alia; ita cuilibet debetur distincta pars loci: ita ut non possint plures occupare eandem partem loci; nec in ea esse simul cum alio corpore; aut parte eius.* Gratia exempli: Dux medietates digiti, sunt diuersæ partes extensionis; quia quælibet nata est occupare distinctam partem loci: ita, ut nec possit naturaliter occupare simul eandem partem loci cum alia, nec etiã cum alio corpore, aut parte eius: & hæc extensionem partium vocamus *molem, vel magnitudinem*, quam sola quantitas habet, & eã tribuit substantiæ, ac ceteris accidentibus corporeis: & in extensione molis, dicimus consistere essentiam quantitatis. Quæ aliis verbis explicari solet sic; nempe extensionem quantitatis esse; habere partem extra partem, vel unam partem extra aliam non secundum entitatem: nam hoc modo etiam substantia, & cetera accidentia habent partem extra partem; sed secundum molem: ita ut cuilibet debeat distincta pars loci quam nata est occupare. Partes verò integrantes substantiæ, & aliorum accidentiam (quas entitatiuas vocamus) non sunt loci occupatiuæ; sed omnes possunt in eadem parte loci esse: imò in eodem loco indivisibili.

¶ Tertio notandum est; Quod ab hac extensione partium, secundum molem; quæ est essentia quantitatis, procedunt proprie passiones eiusdem: quarum prima est, *Divisibilitas in easdem partes extensionis: quæ aptitudo, vel potentia, ut diuidatur, vocari potest.* Nam statim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem, in quo consistit extensio ei essentialis: consequenter concipimus esse divisibilem in easdem partes.

Secunda proprietas est *Mensura*: hoc est, quod quantitas ipsa sit mensurabilis per aliam, vel per proprias partes.

Tertia: *Finitam esse vel infinitam.*

Quarta: *Quod sit fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis.*

Quinta est, *Extensio earundem partium in ordine ad locum*: quæ non est aliud, quam eã sic replere locum: ut singulis eius partibus, singulæ etiam atque distinctæ partes loci correspondeant. Quæ extensio sic est separanda ab extensione essentiari, à qua procedit: ut intelligamus aliud esse, quod partes sint extensæ inter sese: aliud, quod sint extensæ in ordine ad locum: Esse extensas inter sese, est habere distinctam magnitudinem, & molem: quam à posteriori explicamus per id; quod est, esse occupatiuas distinctæ partis loci: partes verò esse extensas, in ordine ad locum: est occupare, aut replere distinctas partes loci: quæ longè diuersa

unt. Nā, etiam si quantitas non occupet locum, nec in
dantur partes eius, habebunt tamen distinctam molē;
atione, erunt distinctæ partes loci occupatiuæ: licet eū
n occupent. Distinctio vtriusq; extensionis, fit manife-
corpore Christi, existente in Eucharistia: cuius quāritas
partes extensas inter sese & occupatiuas distinctarum
a loci; sed non habet extensionem in ordine ad locum:
totum ipsum corpus, nec partes eius occupant locum:
tum habent essendi indiuisibilem in ordine ad locum:
totum corpus est, sub tota Hostia; & totum etiam, sub
t minima parte eiusdem: vnde habet extensionem es-
m: in qua dicimus, consistere essentiam quantitatis: sed
bet aliam extensionem, in ordine ad locum; quam dici-
e propriam passionem eiusdem quantitatis: sed per
tum est essentia, siue propria passione.

ha proprietas est; *Quod una quantitas non possit se pene-* 13
trare in alia in eodem loco. Se autem penetrare, non est aliud
occupare eundem locum, vel eandem partem eius: ita vt
s, & Ioannes, essent in eodem loco, dicerentur se pene-
d penetratio corporum, non est naturaliter possibilis:
vno verbo possumus explicare hanc proprietatem, si
pellemus, impenetrabilitatem formalem.

explicatis; Duob. modis intelligitur & explicatur essen- 14
tatis, ab his, qui dicūt, in extensione partium, positā
moderni quidam dicūt, in eo consistere, *Quod quantitas*
impenetrabilitatis, modo explicato: cæteri verò omnes
n eo, quod est, *Quantitatem habere partem extra partem.*
verò vtrumq; horum pro eodem reputamus, & solo no-
fferre censemus. Nam cum extensio partium sit radix
etrabilitatis, sicut aliarum passionum, idem est dicere,
am quantitatis consistere, in extensione partium, atque
quod quantitas sit radix impenetrabilitatis. Sed clariùs
ari dicimus extensionem, per id, quod est habere vnam
extra aliam; secundum molem, aut magnitudinem oc-
uam diuersæ partis loci, iam à nobis declaratam.

clusio igitur nostræ sententiæ, & cōmunis est, *Quod essen-* 15
tantitatis nō consistat in diuisibilitate aut mensura: sed in ex-
ensionem partium. Probatur hoc arg. ex doctrina tradita desum-
sententia rei, in eo debet cōsistere, quod primò de illa cōci-
nō in aliis, quæ ex eo consequi intelligimus: sed primū,
concepimus de quantitate, est extensio partiū: ex qua in-
mus sequi diuisibilitatem, & mensuram: ergo extensio erit
ia quāritatis, potiùs quàm diuisibilitas, aut mensura. Mi-
probo: quia primū est habere partes, quā esse diuisibile

in eas, aut per eas mēsurabile: ergo prius est habere partes extēsas, quā esse diuisibile in partes extēsas, aut per eas mēsurabile; & ex illo sequuntur hæc: & ideo illud erit essentia quantitatis; diuisibilitas verò, & mensura, propriæ passionis eius.

16 Ad testimonium Arist. pro prima opinione, Respōdeo: quòd dum dixit, Tempus esse numerum motus, per numerum, non intellexit mensuram, sed discretionem, aut distinctionem partium motus, secundum prius & posterius: hanc enim proprie significat numerus; vt in nostris Commentariis super 4. librum Physicorum, expositum reperitur.

Ad arg. eiusdem opinionis; Concedēda est maior, sed minor neganda: Quia si locus species est distincta à superficie, nō potest distingui, per solam rationem mensuræ, sed prius debet distingui, per extensionem, ratione cuius conuenit ei mensura,

17 Ad testimonium Arist. pro sententia Scoti; Cōcedimus; Aristotelem definisse quantitatem per diuisibilitatē: sed neganda est minor: quòd definitio sit essentialis, sed descriptiua potius censenda est: quia datur per propriam passionem diuisibilitatis. Arist. autem, per passionem voluit describere quantitatem: quia notior nobis est diuisibilitas, quā extensio partium: & ita per illam sit nobis extensio manifesta. Vel secundò, respondemus: Diuisibilitatem duobus modis sumi posse. Primò, pro formali aptitudine ad diuisionē. Secundò pro radice eius, quā possumus appellare diuisibilitatem radicalem: & est idē prorsus, cum extensione partium à qua diximus; procedere diuisibilitatem formalem, tanquam ab essentia. Hoc supposito, cōcedere possumus, eandem minorem arg. quòd definitio sit essentialis: sed per diuisibilitatem in ea positam, non intelligitur formalis, sed radicalis: quæ idem est cum extēsiōne. Quare idē est etiam per diuisibilitatem sic sumptam, definitam esse quantitatem, ac per extensionem: in qua potius consistit essentia quantitatis, quam in diuisibilitate formali.

Ad secundū: concedimus, per diuisibilitatē distingui, à multis, species quantitatis, tanquam per propriam passionem nobis notiozem, ex qua cognoscimus distinctionem essentialem, quam habet per extensionem. Vel secundò, dicimus, distinguere eas per diuisibilitatem, radicaliter sumptam, quæ idem est, cum extensione, & tunc distinctione est essentialis.

Q V Æ S T I O II.

*Vtrum Linea, Superficies, & Corpus, sint tres species distincta
quantitatis continua.*

18 **V**T ratio harum specierum intelligatur, notandum est; ex D. Thom. opus. 48. tract. 3. cap. 3. *Quod licet punctum, à linea*

paretur realiter: nec linea à superficie, nec superficies à corpore: intellectum tamen apprehendere possumus punctum, quod non est indiuisibile, realiter separatum à linea, & fingere, per planum ducatur: & tunc ex ductu eius remanebit vestigium, longum; sed nec latum, nec profundum; quod vestigiū si latera extendatur, relinquetur aliud; non solum longum sed etiam latum: & tandem, si hoc eleuetur, aut deprimatur, relinquetur tertium aliud vestigium, longum, latum, atque profundum: hoc est habens grossitiem. Primum ergo vestigium est continuum, & diuisibile secundum longitudinem, & appellatur linea: & cum sit vestigium relictum ex ductu puncti, continuatur punctis: continuari verò est quasi libet duas partes eius coniungere puncto indiuisibili, & ita efficit vnum continuum. Secundum vestigium secundum est longum, & latum; sed caret profunditate: quia non habet grossitiem (vt sic loquamur) & ideo est diuisibile secundum longitudinem & latitudinem, sed caret profunditate: & ideo est indiuisibile secundum profunditatem, & appellatur superficies. Tertium vestigium est longum, latum, & profundum, & cum sit relictum ex eleuatione aut depressione superficie, partes eius continuantur superficiebus: & est indiuisibile secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ appellantur dimensiones quantitatis: quia quantitas continua; his tribus modis quasi dimetiri possumus, & appellatur corpus: quia non sunt plures dimensiones, corpus dicitur diuisibile secundum omnem dimensionem.

De his ergo tribus, linea superficie, & corpore; duo possent disputari. Primum: An distinguantur realiter, aut ex natura rei, & possunt separari realiter: sed quæstio hæc Philosophica est, & ideo non pertinet ad propositum nostrum. Nunc verò suspicienda est tanquam communis opinio, quod distinguuntur realiter aut ex natura rei, sine dependētia ab intellectu: & quod realiter saltem, nullum eorum potest separari realiter ab alio. Secundum quod potest disputari, est, An distinguantur speciebus: & ideo sint species distinctæ quantitatis continuæ: & hoc erit titulus quæstionis.

De prima opinione, est prima opinio Duran. in 2. d. 2. q. 4. asserentis, quod linea, & superficies, non esse veras species quantitatis, sed solum habere rationes quasdam dimensionum: vt lineam, negationem latitudinis; superficiem, negationem profunditatis. Probat hoc argumentum: quia differentia constituens, atque distinguens speciem, debet esse positua, cum se habeat tanquam forma: sed linea & superficies non habent differentiam posituam, per quam constituuntur.

tuantur, & distinguantur; ergo non sunt veræ species quantitatis. Probat minor, quia solū distinguitur linea à superficie, quòd careat latitudine, & superficies à corpore, quòd careat profunditate: ergo solū sunt negationes quædam latitudinis, & profunditatis, & non veræ species.

21 *Secunda opinia tenet, lineam, & superficiem, esse entitates positivas, & non solas negationes, sed non distingui specie.* Probat hac ratione. Si linea, & superficies distinguerentur specie inter sese, & à corpore, maximè per longitudinem; distinguerentur & latitudine: sed per has nõ: ergo nullo modo. Probat minor: quia superficies includit longitudinẽ, & latitudinẽ; ergo non distinguitur ab ea linea, per longitudinem. Deinde corpus includit longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ergo non distinguitur ab eo, linea, & superficies, per longitudinẽ & latitudinẽ.

Tertia sententia est cõmunis, & vera: *Quòd linea, superficies, & corpus, sint vera species quantitatis continua, atque distincta.* Hæc est expressa apud Arist. non solū c. præsentis, sed 5. Met. c. 13. ubi singulas has species suis descriptionibus explicat: & omnes eius interpretes in Commentariis vtriusque loci eam sequuntur.

Præterea ratione probatur primò, quòd sint veræ species quantitatis: quia extensio partium intrinseca ratio quantitatis est, & diuisibilitas in partes, propria passio eius: sed vtraque ratio conuenit formaliter lineæ & superfici: illi quidem secundum longitudinem, huic verò secundum latitudinem, & corpori secundum profunditatem, secundum quas dimensiones extenduntur partes eorum; ergo sunt veræ species quantitatis.

22 Probat deinde, quod sint species distinctæ. Primò, quia multa demonstrantur in Mathematicis de his speciebus tanquam de distinctis: Geometra enim agit de sola linea tanquã de proprio obiecto, nihil cõsiderans de latitudine aut superficie: & perspectius de linea visuali; ergo distincta species est à superficie, & corpore. Secundò; quia rationes formales diuersæ distinguunt diuersas species: sed longitudo, quam dicit linea, est diuersa ratio formalis à latitudine, quam dicit superficies, & à profunditate, quam dicit corpus, vt ex se patet; ergo distinguitur species ab eis: & idem potest probari de superficie, & corpore.

23 Sed tota difficultas distinguendi has species, in eo consistit, quòd videntur posteriores includere priores: vt corpus superficiem, & lineam; & superficies lineam. Vt ergo fiat manifestum; hanc inclusionem non tollere differentiam specificam, notandum est primò, lineam & superficiem duobus modis sumi posse. Primò, vt sunt indiuisibiles, linea quidem secundum latitudinem, & superficies secundum profunditatem: & hoc modo, non sunt species quantitatis: sicut punctum non est species

titatis, sed terminatiuum, & continuatiuum partiũ lineæ.
 atur utrũque: quia quãtitas essentialiter est diuisibilis; er-
 nea, & superficies, vt sunt indiuisibiles, non possunt esse
 es quantitates, sed sunt terminatiuæ, & cõtinuatiuæ alte-
 speciei: linea cõtinuatiua partiũ superficiẽ, & superficies
 inuatiua partiũ corporis. Secundo modo accipiuntur, vt
 ibiles sunt, secundũ proprias dimẽsiones: linea secundũ
 gitudinẽ, & superficies secundũ latitudinẽ, & habent sua
 uisibilia, quib. partes eorum continuantur, & terminantur:
 a terminatur, & continuatur punctis: superficies verò cõ-
 atur lineis, vt indiuisibilib. secundũ latitudinẽ. Et hoc
 lo sunt species quantitates distinctæ, & pertinent per se, &
 tẽ, ad prædicamentũ: sed secundũ primam cõsideratio-
 , solũ pertinent reductiuẽ ad speciem illam, cuius partes
 ulant, vt linea ad speciem superficiẽ, & hæc ad speciem cor-
 s. Sed dum dicimus lineã esse indiuisibilem, secundũ la-
 dinẽ, & superficiẽ secundũ profunditatem, per indiui-
 itatem, non debemus intelligere purã negationem dimẽ-
 is: sed modum positiuum, qui per negationem indiuisibili-
 s explicatur: sicut per punctum omnino indiuisibile, non
 lligimus purã negationem, sed modum positiuum, quo co-
 antur partes lineæ. Ratio huius est: quia officium copulãdi
 tes, reale est, & positiuũ; ergo non potest à pura negatione
 , sed ab entitate positiua. Secundo notandum est, ex doctri-
 D. Th. vbi supra, sic se habere has duas species, superficiẽ, &
 pus, vt quæ libet dicat vnã tantũ dimensionem de for-
 li, nempe vltimã: aliam verò, vel alias, de materiali, & quasi
 suppositiuẽ, vt superficies, de formali solũ dicit latitudi-
 n, de materiali verò, longitudinem, & corpus profunditatẽ
 formali, longitudinem verò, & latitudinẽ, quasi de mate-
 i: & ratio huius est: quia cùm profunditas sit dimensio con-
 ua: copulari debent partes eius, indiuisibilib. secundũ pro-
 ditatem: & tales sunt superficies, quæ cùm habeant dimen-
 nẽ latitudinis, necesse est eam habere corpus: & quia super-
 es copulari debet indiuisibilibus, secundũ latitudinẽ, quæ
 t lineæ habentes longitudinem: ideo necesse est superficiẽ
 bere longitudinem: sed ex hoc fit manifestum, quòd eas nõ
 beat formaliter, sed solũ materialiter, & quasi per acci-
 ns: quia propria indiuisibilia, quæ per se includunt, simul
 at diuisibilia, secundũ easdem dimensiones. Vnde quia in-
 uisibilia lineæ, quæ sunt puncta, nõ sunt diuisibilia secundũ
 am dimensionem: nec linea de materiali, aut per accidens,
 am aliam dimensionem, præter longitudinem importat.
 Vltimò notandũ est, Genus, & differentiã, ita esse accipiẽda 24
 in

in his speciebus, ut definitiones earum possimus designare, quod commune & proximum genus earum sit, quantitas continua, sub qua collocatur: differentia vero accipienda est, in ordine ad proprias dimensiones singularum: & ita definitio lineae talis erit: *Linea, est quantitas continua, extensa secundum dimensionem formalem longitudinis. Superficies, est quantitas continua, extensa secundum dimensionem formalem latitudinis. Corpus vero, quantitas continua, extensa secundum dimensionem formalem profunditatis.* Nec enim ponitur longitudo in definitione superficiei, nec latitudo, in definitione corporis: quia, licet has etiam dimensiones necessario includant, non tamen formaliter, sed solum materialiter: imo nec per se, sed per accidens: quod hac ratione probatur: Una species nec componitur ex altera formaliter, nec in ea includi potest: sed linea, superficies & corpus, sunt species diuersae quantitatis; ergo nulla potest aliam aut alias includere formaliter.

25 Ex tota hac doctrina intelligitur, quomodo distinguatur linea, superficies, & corpus; non quidem, ut nonnulli opinantur, per negationem alicuius dimensionis: ut linea a superficie per negationem latitudinis: & superficies a corpore, per negationem profunditatis: sed distinguuntur, per positivam extensionem, secundum dimensionem propriam: ita ut linea distinguatur a superficie, per positivam extensionem partium, secundum longitudinem, & superficies a corpore, per positivam extensionem latitudinis, & corpus ab utraque, per positivam extensionem, secundum dimensionem profunditatis.

Si autem dicatur, Arist. 5. Meta. c. 13. alio modo has species definisse, nempe, *Lineam esse magnitudinem continuam ad unum: hoc est, secundum unam dimensionem longitudinis. Superficiem, ad duo, id est, secundum duas dimensiones longitudinis, & latitudinis. Et corpus, ad tria, id est, secundum tres dimensiones, longitudinis, latitudinis, & profunditatis.* Respondeo, ita definisse, sed definitiones istae, non sunt distinctae a nostris, verum eadem cum eis: & differre videntur, quia Aristoteles, non solum formales dimensiones posuit, per quas constituuntur, ac distinguuntur: sed etiam materiales, in quibus superficies, & corpus conveniunt. Nos vero, solum per formales definimus eas, non curantes de materialibus, quas praesupponimus necessario includere.

26 Ad arg. primae opinionis, neganda est minor, quod solum per negationem alicuius dimensionis, distinguatur linea & superficies. Non enim distinguuntur, nisi per positivam extensionem, secundum propriam extensionis rationem quamvis una dicat negationem dimensionis, quam includit altera: quod commune est omnibus speciebus cuiuscumque generis: nam homo eo ipso, quod est rationalis, dicit negationem cuiusque speciei irrationalis

erg. secundæ opinionis; cōcessa maiori, neganda est mi-
 nō distinguatur linea, & superficies, per longitudi-
 tudinē: quia licet superficies includat longitudinē,
 non formaliter, sicut linea, sed materialiter tantum: &
 corpus includat latitudinē, non formaliter, sed materia-
 liter, cum distinctio debeat esse per aliquid formale, distin-
 guntur istæ species, per singulas dimensiones, quas includūt
 formaliter, & quæ nō includuntur formaliter ab aliis, ut expo-
 nitur. Et si aliquis dicere vellet, superficiem dicere longitu-
 dinem, distinctam à longitudine lineæ, & corpus aliam
 latitudinem, distinctam à latitudine lineæ, & superficiem, &
 superficiem, distinctam à latitudine superficiem, & ita di-
 stinguatur à superficie, & linea, non solum per vnā dimensionē
 formalem, sed per tres etiam formales, & sibi proprias, & su-
 perficiem à linea, & corpore, per duas formales, & sibi proprias,
 longitudinis, & latitudinis: quod manifestum fieret, si istæ spe-
 cies per potentiā Dei absolutam, separarentur realiter:
 enim corpus haberet trinam dimensionem, essetque lon-
 gitudinum, & profundum, & superficies, longa, & lata, linea
 solum longa. Responderetur, hunc modū distinguendi has
 species, per solam imaginationem excogitari posse: sed secun-
 dum rationem implicare cōtradictionē. Probat, quia ex eo
 sequitur, Corpus habere tres longitudes distinctas; & di-
 stinguatur solo numero, & eas includere formaliter: & eodē mo-
 do latitudines: imò, & triplicata puncta, quibus conti-
 nentur diuersæ longitudes; & vtrumque est impossibile.
 Primum quidem: quia longitudes omnes, sunt eiusdem 27
 speciei; cum habeant eundem modum extensionis partiū, eun-
 dem modum continuationis per puncta, & eundem effectum
 formalem in subiecto: repugnat autem, quod aliquid includat
 formaliter, & essentialiter, tria prædicata eiusdem speciei. Pro-
 bat, secundum esse, impossibile: quia repugnat multa acci-
 pi, purè absoluta, & eiusdem speciei, qualia sunt dimensio-
 nes, simul esse in eodem subiecto, à quo aliquo modo accipiūt
 continuationem. Hoc autem sequeretur, si superficies, & cor-
 pus haberent longitudes, & latitudines; quas omnes tri-
 nitas includerent subiecto, in quo inhærent.
 Sed verò dicitur, has species posse realiter separari, per po-
 tentiā Dei absolutā falsum est; quia manifestā cōtradictionē
 implicat. Quod sit probo: Si corpus esset separatū à superficie,
 quantitas continua diuisibilis, secundum longitudinē, la-
 titudinem, & profunditatem: ergo longitudo eius, cōtinuaretur
 punctis, & ideo esset linea: quia Linea nihil aliud est, nisi *longi-
 tudine continuata punctis*: latitudo etiā eius cōtinuaretur lineis:
 &

& ideo esset superficies; quare non esset separatū à linea, & superficie, vt supponitur: implicat ergo contradictionē separari: q̄ potest eodē modo probari, de superficie, vt intelligētī patet.

28 Ratio autē fundamentalis, propter quā repugnat separari vllō modo has species, est: quia non est dabilis; imò nec intelligibilis substātia, cui quantitas inhærere possit; nisi corporea: quæ ex sua natura, & essentia, nō potest suscipere quātitatē; nisi trina dimētionis, nēpe lōgitudinis, latitudinis, & profunditatis: quare nō potest dari quātitas, quæ illas omnes nō habeat.

Q V Æ S T I O I I I.

Vtrum tempus, sit vera species quantitatis continua.

Occasionem dedit Arist. ipse huic quæstioni: nam cap. præsentī, tempus enumeravit inter species quantitatis continua. Sed 5. Metaph. c. 13. idem tempus cum motu, docuit esse quantum per accidens, ita vt à mobili, & spatio: seu alia forma, circa quam versatur, motus continuationem, & extensionem accipiat: sicut albedo eam accipit à corpore, cui inhæret. Ideo diuersæ sunt opiniones.

Prima temet, *Tempus non esse speciē quantitatis, nec habere extensionē per se, sed per accidens, sicut motum*: ita Pater Franciscus Suarius, tom. 2. suæ Met. disp. 40. lect. 9. n. 8. & cum eo multi recentiores. Habētque hæc sententia, præter testimonium Arist. plura arg. sed tria hæc sunt potissima, & difficilia. Primū; Species quantitatis, debent esse entia realia: quia quātitas est prædicamentum reale. Sed tempus non est ens reale: ergo non est species quantitatis. Probat minor: nā ens reale, quod est totum, debet habere partes reales: sed tempus, cū sit totum, comprehendens sub se præteritum tempus, præsens, & futurū; non habet partes reales: ergo non est reale. Probo iterum minorē: quia reale est illud, quod est in rerū natura: sed nulla pars temporis est in rerum natura: nam tempus præteritum iam nō est, futurū nondum est, præsens verò solum potest esse instans, seu momentum indiuisibile; quia cū tempus sit successiuum, nullam partem potest habere præsentem, præter indiuisibile: ergo nullam habebit præsentem, & ideo nec realiter existentem.

29 Secundò probatur; quia *Tempus, vt definit Arist. 4. lib. Phys. c. 11. rex. 100. est numerus motus secundum prius, & posterius*: sed non est numerus discretus; qui sit species quantitatis discretæ, cū verè sit continuum, nec habet aliam extensionem distinctam, ab extensione motus cum quo identificatur realiter: ergo sicut motus, non est quantus per se, sed per accidens; sic etiā tempus. Probat minor: quia tempus non est aliud, quàm duratio motus: ergo non potest habere aliam extensionem partium,

infecta ab extensione partium motus: de quo Arist. affirmat
 es ferè expositores eius; quòd sit *quantus per accidens*.
 ò; Impossibile est, quòd species alicuius generis perti-
 aliquod prædicamētū; quin genus eius, ac cæteræ spe-
 idē prædicamentum pertineat: vt si homo pertinet ad
 amētū substantiæ: necesse est animal in eodē prædica-
 substantiæ collocari: sed duratio est genus, ad durationē
 rū: quæ vocatur æuum, ad durationē substantiæ corpo-
 ad durationem motus, quæ vocatur tēpus: ergo omnes
 atur in eodē prædicamēto; sed durationes substantiarū
 collocatur in hoc prædicamēto; cū sint indiuisibiles, nul-
 lentes extensionē; ergo nec poterit in eo collocari tēpus.
 nda opinio distinguit *duplicem considerationem temporis*: 30
 i tempus cōsideretur sub ratione extensionis partium,
 ibilitatis in eas non est quātum per se, sed per accidens:
 ec est species quātutatis. Si verò consideretur sub ratio-
 suræ, hoc est, in quantū est mensura motus, sic est quā-
 er se & species quantitatis continuæ. Arist. verò loquitur
 . Met. sub prima consideratione: & propterea ipsum cō-
 at inter quanta per accidens: sed c. præsentī, sub secun-
 deo dicit esse speciem per se quantitatis continuæ. Hanc
 tiam videntur sub hac distinctione temporis excogita-
 qui interpretes Arist. vt commentator D. Thom. & alij
 cilianda diuersa loca Arist. citata: & eos sequitur Sonci-
 Metaph. quæst. 8.

ta opinio affirmat *tēpus esse speciem quantitatis, per se di-*
ctam à cæteris: non solūm in ratione mensuræ, sed extēnsionis. Sic
 ca 5. Met. c. 13. q. 10. Toletus q. 2. huius capituli, & alij in-
 res Arist. & Arist. ipse cap. præsentī. Et hæc videtur nobis
 bilior, & tenenda. Probatur hac potissimum ratione in-
 a à D. Th. opul. 42. c. 2. *Essentialis ratio quantitatis, est ex-*
partium: sed tempus habet distinctam extensionem partium
 u: ergo nō accipit extensionē ab eo: sed habet per se. Pro-
 minor, nā fieri potest, vt motus habeat paruum extēnsio-
 & tempus magnā: & ex opposito, tempus paruum; & motus
 ā: ergo sunt distinctæ extensiones, & vna nō accipitur ab
 antecedens probo, quia motus factus per idemmet spatiū
 em longitudinis, non habet maiorem extensionē: siue sit
 s, siue velox; & tamē extēnsior est duratio eius. Nā si ve-
 t; durabit per dimidiā horam: si verò tardus, per integram:
 habet maiorem extensionem, atque distinctam à motu.
 spondent huic argum. moderni: quod si duratio tardioris 31
 is cōparatur ad tēpus extrinsecum; quod est duratio mo-
 rimi mobilis; vel ad tempus imaginarium, maior diceretur;

si verò ad durationem intrinsecam eiusdem motus; nō erit maior, vel extensior quàm motus ipse: sed potius in motu velocius quasi comprimuntur partes eius: sicut comprimuntur partes motus, ratione velocitatis: vnde non sequitur, durationem intrinsecam habere distinctam extensionem à suo motu, quē sequitur: licet distinctam habeat extensionem ab eo duratio extrinseca primi mobilis: quæ etiam non erit distincta à suo illo motu primi mobilis, quem sequitur: vt ita verum semper sit nullam durationem habere extensionem distinctam à suo motu; sed eam quam habet, ab eo accipere.

Contra hanc tamen solutionem sic arguo: Non solū duratio extrinseca cælestis motus, maiorem habet extensionem, quàm motus ille velox; sed etiā duratio propria eius: ergo solutio est falsa. Probatur antecedēs: quia duratio propria æquivalet horæ; & ei coexistit coexistētia formali: quia vtraque duratio est formaliter successiva: sed hora est duratio extrinseca tēporis cælestis: ergo sunt formaliter æquales: duratio autem extrinseca extensior est motus tardioris: ergo erit etiam extensior duratio intrinseca, & propria: quare non erit accepta ab eo.

32 Vnde sequitur, non minus falsū esse; quod in eadem solutione dicitur: partes intrinsecas durationis cōprimi, sicut partes motus: quia partes motus cōprimuntur, ratione velocitatis, quod est quidam modus earū: sicut condensatio est modus, quo partes aquæ, aut alterius corporis cōprimuntur: sed tempus nō est capax velocitatis, aut tarditatis; vt docet & probat Arist. 4. libro Physic. tex. 96. his verbis: *Mutatio quidem omnis velocior, aut tardior est: tempus autem nō est: tardum enim, est velox, tempore definitur: velox enim est quod in pauco tempore multum mouetur: Tardū autē quod in multo parū: tēpus autē non definitur tēpore, &c.* Ergo repugnat, partes durationis comprimere: & idē falsum est, quod duratio ipsa nō sit maior, vel extensior tardioris motus.

Secundò probatur; In tēpore, quod est duratio motus primi mobilis. Nam si vna circulatio cæli; per quam sol mouetur ab oriente in occidentem, quæ modo fit spatio 12. horarū, fieret spatium 24 horarum; euidenter esset, durationem in tali motu consumptā duplo maiorem esse ea, quæ modò consumitur: & ideo habere extētionem duplo maiorem ea quam modò habet: sed circulatio ipsa non haberet maiorē extētionē, quā habet modò; ergo extensio durationis distincta est ab extētionē motus. Probatur minor, quia extētio motus sumitur ab extētionē spatij, aut localis præsentię; quæ per motum acquiritur: sed spatium est idem, & ex consequenti, præsētia localis in eo est eiusdem extētionis: ergo motus per illud factus, siue tardus, aut velox, eiusdem erit extētionis; & non maioris: cū euidenter sit duratio-

is duplo maiorem extensionem habere.
 tem nostra sententia, & cōmunis, melius intelligatur; 33
 um est, Tempus sic esse definitum ab Arist. 4. lib. Physi.
 est numerus motus, secundum prius, & posterius. In qua de-
 e duo dicuntur de motu. Primū, quod sit duratio prio-
 posterioris motus: ex quo sequitur aliud, nēpe, quod sit
 is partium eius: sed numerus dicit discretionē, seu sepa-
 em; quæ duob. modis sumitur. Primo, secundum quan-
 a: & sic est species quantitatis discretæ; vt tria corpora,
 aliter sunt discreta, aut separata: sed cum certo ordine
 abilitatis inter sese, secundum prius & posterius: quia
 yntas est posterior prima, & prior tertia: alio modo su-
 discretio, seu separatio: non secundum quantitatem, sed
 um qualitatem: ita vt licet partes sint continuæ secun-
 antitatem: tamen diuersas habeant qualitates: quarum
 e discretæ; aut separata dicatur. Dum ergo dicitur: *Tem-*
numerus motus, non de numero quantitatio, sed secū-
 ualitatē intelligitur: quia pars prior distinctam habet
 atem à posteriori: & qualitas hæc, modus ipse priorita-
 posterioritatis esse intelligitur. Ideo tempus non est spe-
 antitatis, in quantum numerus dicitur: sed in quantum
 atio continua motus, habens partes priores, & postero-
 pulatas termino communi, quod est instans.
 andò notandū est, nō esse certum, quo modo distingua- 34
 pus à motu: sed quidā dicunt distinguere ex natura rei, &
 intellectū: q̄ ego probabilius esse existimo: vt in nostris
 mentariis super quartum librum Physicorum ostēditur.
 erò non nisi ratione distinguere tenent: ratiocinata tamē,
 t habente fundamentū in re ipsa: sicut distinguuntur actio
 io in eodē motu. Siue autem hoc, vel illud dicatur, satis
 possimus intelligere, Tēpus habere distinctam extensio-
 ealem, vel formalē, à motu: quæ est extensio durationis.
 tiò notandū est: Motum duplicem habere extensionem:
 quantum est via inter duos terminos, A quo, & Ad quē:
 quantum durat: & dicitur extensio durationis: & neu-
 bet à se: sed primam à mobili, & spatio, seu termino ad
 : secundam verò à tempore: quæ propriè loquēdo est ex-
 durationis. Ex quo intelligitur, utroque modo, & omni
 e esse quantū per accidens. Tempus verò neutro modo
 extensionem à motu, aut mobili, vel spatio: sed eam ha-
 opriā, & à se: & vocatur extensio prioris, & posterioris, se-
 m durationē: distincta ex natura rei, à motu, à mobili, &
 o: & ideo dicitur intrinseca. Sed eā habet dependentem à
 efficiēte motū: à qua producitur idem tēpus, secundum

suū esse medio motu: non tanquam causa, sed tanquam cau-
 tione: quod patet non tollere, quin eam habeat per se, & ab i-
 ntrinseco: nā cæteræ omnes species quātītatis habēt suas exte-
 siones; sicut & suas entitates a causa efficiēte, a qua producūtur.

35 Quartò notandum: quòd cūm tempus sit duratio motus;
 motus sit duplex, duplex est etiā duratio. Vna est duratio primi
 motus, hoc est cœlestis: qui cūm sit primū corpus, motus eius
 dicitur primus: & cūm motus iste primus sit regularissimus, hoc
 est, eodem modo se habens semper quantū ad velocitatē, & a
 eo dependeat cæteri motus inferiorum corporum, omnes etiā
 per eū mensurantur: & ideo dicitur mensura omniū, quia men-
 sura debet esse certissima: & propterea eodem modo semper
 habens. Et hæc est ratio, propter quam in communi modo lo-
 quendi, hæc sola duratio vocatur tempus: quia tempus videtur
 cōmunis mensura omniū motuū, est tamen mensura extrin-
 seca: cūm sit distincta a cæteris motibus, per eā mēsuratis. Alia
 sunt durationes particulariū, & inferiorū motuum: quia cui-
 bet motui correspondet sua duratio particularis, & intrinseca
 sicut quilibet habet suas partes priores, & posteriores: quæ ne-
 cessariò inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia
 istæ nō sequuntur ex motib. regularibus, sed modò velocioribus,
 modò tardioribus: ideo nec vocātur propriè tēpora: sed tēpus
 absolutè dicitur vnum, pro illa prima duratione primi motus.

36 Ex his credo intelligetur aliquo modo natura tēporis, & ex
 ea, quem sensum tenuerit Aristoteles, dū *tempus enumeravit in-
 ter quanta per accidens*, in 5. Metaph. videlicet non habere extē-
 sionem omnino absolutam, sicut cæteras species quantitatē,
 sed cum ordine ad aliud, nempe ad motum; & ideo esse quasi
 quantum per aliud, non tamen per accidens, sicut motus: qui
 non habet propriam extensionem, sed quam accipit à spatio, &
 subiecto. Tempus herò habet quidem propriam, non omnino
 absolutā, sed cum ordine ad aliud: ideo nō est tam per se quan-
 tum, ac cæteræ species. Sed primum argumentum petit distin-
 ctionem illā rerum permanentium, & successiuarum, quæ etiā
 habent partes diuersæ rationis: nā res permanentes habēt par-
 tes, quæ simul existunt, vt lignum, vel lapis: res verò successiuæ
 nō habent partes simul existentes, sed in successione, & trāsitu:
 vt motus; cuius partes non simul existūt, sed quædam sunt fu-
 turæ, aliæ præteritæ: & futuræ fiunt primò præsentēs: deinde
 præteritæ: sed nec præsentēs sunt per modū permanentis, aut
 simul existentis: sed per modum successiuè transeuntis. Deni-
 que tam partes futuræ, quàm præsentēs, & præteritæ, copu-
 lantur per instantia indiuisibilia, etiam fluentia, & fiunt vnum
 tempus, & vna quantitas continua, & successiua. Quare licet
 nulla

ars temporis sit præsens, vel existens permanentem, aut to-
 ,habet tamen utrumq; p̄ modum successiōis & fluxus:
 ornam autem primi arg. neganda est minor; Quod tem-
 n sit ens reale, aut non habeat partes reales actu existen-
 ia licet non existant per modum permanentis, existunt
 per modum successiui, hoc est, continuè fluentis: & ita
 s futurum sit præsens, & præteritum. Et licet tempus fu-
 nondum sit, & præteritum iam non sit: est tamen tem-
 æsens, non solum ratione instantis, sed etiam ut tempus
 a tamen habet præsentiam permanentem, sed fluentem:
 em vnum tempus continuum, cum præterito, & futuro,
 e instantis, per quod cum eis copulatur.
 e sequitur falsam esse, & non necessariã ad entitatẽ realẽ 37
 ris dependentiam ab intellectu, quam aliqui ponunt in
 re: dicentes, Tempus complementum suæ essentiæ ab ea
 re: ita ut ante operationem intellectus non sit completa.
 cum sit numerus motus, & numerus compleatur ab intel-
 ergo ita complebitur & tẽpus. Dico falsum hoc esse: quia
 sequitur, Tempus formalitẽ esse ens rationis, & nõ dari
 operationẽ intellectus. Probatur consequentia: quia nihil
 potest accipere ab intellectu: si ergo accipit essentialẽ cõ-
 entum: ergo complementum hoc est ens rationis, & ita es-
 temporis erit ens rationis, cum per ipsum compleatur.
 e non dabitur ante operationẽ intellectus, q̄ constat esse
 n, cum ante operationem intellectus detur duratio primi
 s, quæ est verum tempus. Quod verò tale complementum
 sit necessarium, probatur, quia sine illo habet tẽpus veras,
 les partes, in fluxu reali consistentes, iuxta naturam entis
 ssiui, non minus quam motus: de quo evidens est, non de-
 ere ab intellectu: sicut videbimus nõ depẽdere numerum.
 l secundum; Concedenda est minor, quod tempus non sit
 erus, realiter discretus, discretione quantitativa, neq; spe-
 quantitatis, ex eo quod sit numerus, sed ex eo, quod est cõ-
 a duratio motus: a quo negandum est non distingui reali-
 & licet solum distinguatur ratione formali, sufficit, ut sit
 completum, & per se extensum: quamvis motus sit incom-
 us, atque extensus per accidens: nam actio & passio identi-
 tur realiter cum motu, tamẽ sufficit distinctio rationis, ut
 o, & passio sint entia completa, & prædicamentalia, quam-
 motus neutrum habeat.
 l vltimum; Concessa maiori, neganda est minor: quod dura- 38
 n communi, sit genus ad durationes substantiarum, & ad
 pus: sed est analogum: quod præsertim verum est, ac neces-
 um apud eosdem modernos: qui asserunt, durationem sola

ratione distingui ab existentia rei durantis. Quo supposito duratio substantiarum erit idem, ac existentia earum: & duratio accidentium, idem ac actualis inhaerentia eorum: sed substantiarum, & accidenti, nihil datur commune uniuocum: ergo nec duratio ab existentia rei durantis, cum eam consequatur naturaliter: non potest tamen duratio in communi, esse uniuoca, respectu utriusque: quia sicut accidens habet esse secundum quod est, ita duratio consequens naturam eius, erit talis secundum quod est, per attributionem ad durationem substantiarum: nec sequitur duratio motus non esse speciem quantitatis: quia durationes substantiarum non sunt in hoc predicamento.

Q V Æ S T I O I V.

An locus sit species quantitatis continua, distincta à superficie.

39 **O**ccasionem dedit Aristoteles huic quaestioni: quia licet in capite praesenti enumerauit locum inter species quantitatis, tamen 5. Met. cap. 13. ubi de eodem predicamento expresso agit, & alias species quantitatis enumerauit, nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio asserit; *Locus esse speciem quantitatis, distinctam à superficie*: non quidem in ratione extensionis essentiali quantitatis, sed solum in ratione mensurae. Probat utrumque, quia illa distinguuntur specie, in ratione extensionis, quae habent distinctam extensionem: sed locus & superficies non habent extensionem distinctam, sed eandem: ergo in ratione extensionis distinguuntur. Minor probatur: quia locus est superficies quaedam: ergo est extensa secundum longitudinem, & latitudinem: addit uero continentiam locati, ratione cuius non habet nouam aliquam dimensionem, sed solum nouam correspondentiam ad locatum: ergo non habet nouam, aut distinctam extensionem, bene tamen habet nouam rationem mensurae: quia ex eo, quod continet locatum, est mensura extrinseca eius, superficies uero, non est mensura extrinseca locati, sed intrinseca locantis in quo inhaeret. Ideo Aristoteles capite praesenti, ubi rationem mensurae praecipue considerabat, in quantitate locum numerauit, tanquam speciem distinctam à superficie: sed 5. Metaph. ubi de quantitate agebat, praecipue secundum rationem essentialem extensionis, non fecit mentionem loci: quia sub hac consideratione non distinguitur à superficie. Unde connumerans superficiem, sufficienter connumerauit locum. Ita sentit Sotus in hoc cap. & Magus disp. de quantitate, sect. 3. quaest. 4.

Secunda

anda opinio tenet, Locum esse distinctam speciem à superfi- 40
 ciat sub ratione essentiali extensionis: nō quidem realiter, sed
 formaliter. Hanc sequuntur Albertus Magnus; tract. 8.
 commentorum, c. 5. Iauellus, tract. 3. Canter. in extensione
 & Toletus, quæst. 2. huius capituli Probatur testimonio
 in hoc c. ubi non solum docuit, sed probavit; Locum esse
 in quantitate continuæ, distinctam ab aliis.

inde ratione. Primò: Quia distinctus modus formalis ex-
 tensionis sufficit distinguere rationem formalem, & specificam
 quantitatum: sed locus habet distinctum modum for-
 malis extensionis: ergo distinguitur formaliter, atque specie
 superficie. Probatur minor, quia superficies, ut superficies, so-
 lus habet extensionem secundum longitudinem, & latitudi-
 nem: sed ut locus, addit nouum modum extensionis, correspon-
 dem locato, quod circumscribit, in quantum partes eius
 respondent partibus locati, & puncta punctis; & ex tali
 correspondentiâ, habet nouum modum diuisibilitatis quia
 diuisibilis est, ad diuisionem locati: ergo habet distinctam ra-
 tionem quantitatiuam, quæ sufficit, ut sit distincta specie à su-
 perficie; licet non distinguatur ab ea realiter.

Secundò, quia proprietas maxima quantitate est, æquale, &
 æquale: sed locus, ut locus, est æqualis locato; ut docet Arist.
 Phys. text. 13. ergo ut talis, conuenit ei essentia quantitate,
 quam erit distincta specie à superficie: cui, sicut non con-
 uenit æqualitas cum locato; ita nec conueniet formalis ratio,
 propria extensionis loci.

Tertia opinio duo asserit. Primum, Quod locus sit vera species 41
 quantitate. Secundum, Quod non sit species distincta à superficie;
 in ratione extensionis, nec in ratione mensuræ, sed solum di-
 stinguatur ab ea, per quandam rationem accidentalem, & ex-
 ternalis: quæ est continentia, aut circumscriptio locati. Hæc
 expressa D. Th. 5. Met. lect. 15. & in 2. d. 12. q. unica, a. 5. ad 2. &
 in sequentibus Soncinas 5. Met. q. 40. Albertus Saxonie 4. lib.
 Phys. q. 1. Venetus c. præsentis, Vallesius controuersia 23. ad ty-
 nes, Fonseca 3. Met. c. 13. q. 3. Pater Franciscus Suarius 2. to-
 mo suæ Met. disp. 51. sect. 2. n. 9. & multi ex modernis. Et hæc
 videtur mihi probabilior.

Ut autem illam probemus, notandum est, Locum duobus mo-
 dis considerari. Primo, Mathematicè, solum pro superficie con-
 tinente aliud corpus. Secundo, Physicè, prout addit quandam
 immobilitatem, ratione cuius respicit motum localem; aut
 etiam virtutem conseruatiuam locati. Et utramque rationem
 explicuit Arist. 4. lib. Physic. textu 36. sic eum definiens:
 locus est ultima superficies corporis, continentis immobilis. Capite
 V 4 autem

autem presenti solum considerat locum, secundum primam rationem; ut est ultima superficies continens corpus: immobilitate vero ad libros Phys. remittit, & secundum illam asserit esse speciem quantitatis. Et hoc est primum, quod nostra sententia affirmat.

42 Probatur vero secundum, *Quod non sit species distincta a superficie.* Primum, quia species distinguuntur per differentias contentas sub eodem genere: ergo species quantitatis continuæ, per differentias eiusdem generis, quæ aliquem gradum perfectionis supra illud addant. Ut igitur superficies, quatenus locus distincta species sit a superficie, ut superficie, nouam rationem formalem extensionis, aut mensuræ, supra eam addere debet: sed nullam addit: ergo non est distincta species.

Probatur minor: quia vel consideramus superficiem, ut actu continentem locatum; vel solum, ut aptam continere: quod habebit, si locus, qui modo repletur corpore, vacuus remaneat, non est enim alia ratio considerandi eam, ut locum: sed neutro modo considerata, addit nouam rationem extensionis, aut mensuræ: ergo non est villo modo distincta species a se ipsa, ut superficie. Probatur iterum minorem, quia ut actu continere, nihil addit intrinsicum, sed continere, vel circumscribere aliud, sola denominatio extrinsecæ est in circumscribente, ut patet: aptitudo vero continendi, talis debet esse, qualis est actualis continentia: cum potentia ab actu sumat speciem: ergo solum erit potentia denominandi aliud extrinsecè contentum, vel circumdatum: sicut aptitudo in veste, denominandi corpus vestitum: sed sola denominatio extrinsecæ, vel sola aptitudo ad illam, non potest esse nouus gradus perfectionis, sub genere extensionis quantitativæ: quod ex se dicit aliquid intrinsicum, & formale: cum sit accidens purè absolutum: ergo non potest distingui specie locus a superficie.

43 Et confirmari potest: quia si continere actiue locatum, quantum extrinsecè addit nouum modum extensionis, distinctum a superficie ut tali, ideo facit distinctam speciem quantitatis, sequitur, corpus passiuè contineri a loco, addere nouum modum supra dimensiones eiusdem corporis contenti: & ideo pro continentia passiuæ, aliam speciem esse distinguendam; quod nemo concedit.

Secundò probatur, quia continere locatum extrinsecè, vel aptam esse superficiem, ad illud continendum, aut etiam respondentia illa partium, aut punctorum, cum partibus, & punctis locati, non potest intelligi aliud esse, præter relationem, sed sola ratio non potest distinguere species quantitatis: quia differentia quantitatis debet esse absoluta, sicut genus: ergo non distinguitur locus specie, a superficie, sub genere quantitatis, per continentiam locati: nec aliud addere intelligitur per quod sub eodem genere distinguatur.

argumentum primæ opinionis; Distinguenda est minor, parte, qua dicit locum addere nouam rationem mēsuræ: mēsurā duplex est; vt inferiùs explicabitur, Actiua, & Passiua: illa solùm est extrinseca ratio quantitatis: passiuā verò, appellatur mensurabilitas est extrinseca, & propria passio ab illa igitur non possunt distingui species quantitatis; extrinseca: sed neque ab hac; quia communis omnibus, libet omnibus intrinseca, tanquam communis passio.

primū arg. secundæ opinionis; Concessa maiori, neganda minor: quia continentia actiua locati, aut correspondentia dūm partes, & puncta, non est nouus modus extensionis; la denominatio extrinseca, in superficie, & fortè noua re ad corpus contentum: quæ non possunt locum distingueri superficie, sub genere quantitatis continuæ.

secundum, negandum est antecedens; Quòd proprium quantitati esse æqualem, vel inæqualem alteri; sed est commune: proprietatem verò eius est, quòd secundum eam a dicatur æqualia, vel inæqualia: & hæc proprietatem commune est omnibus speciebus: & ideo non potest eas distingueri, quòd superficies continens sit æqualis locato, accidens est: sicut est accidens, vnum corpus, aut vnam lineam esse æqualem alteri: quare non potest ex hoc distingui à superficie; nec superficies locati potest distingui specie, à superficie ex eo, quòd sit ei æqualis.

Ad Aristotelem verò respondetur, numerasse locum capitenti, tanquam speciem distinctam à superficie: quia nondeterminauerat quidnam locus esset, vsque ad quartum physic. Et iuxta varias sententias posse distingui, vel non distingui, à superficie: interim tamen propter extrinsecam continentiam distingui docuit; non essentialiter, sed accidentaliter. Ex hac distinctione intelligeretur, modo quodam diuerso habere ad prædicationes. In Metaph. verò, vbi iam constabat ultimam superficiem continentem, non fecit mentionem sed connumerata superficie, à qua non distinguitur specie: scienter connumerari intellexit.

QVÆSTIO V.

An motus sit species quantitatis continuæ.

Prima opinio affirmat, Esse speciem distinctam à cæteris: quam tenet Fonseca 5. lib. Met. c. 33. q. 8. sect. 1. 2. & 3. & cum eo Cornubenses 3. lib. Physic. cap. 2. q. 2. art. 3. in fine. Vbi asserunt, motum sex modis considerari posse; Primo, vt procedit ab agente sic pertinet ad prædicamentum actionis. Secundo, vt recipitur in passio: & pertinet ad prædicamentum passionis. Tertio,

ut est quasi forma imperfecta, tendens ad perfectionem. Quarto, ut est
 acquisitio perfecta forma. Quinto, ut est successivus: & his tribu-
 modis ad nullum prædicamentum per se pertinet: quia est qui-
 incompletum essentialiter. Sed potest sexto modo considerari; sicut
 est continuus: & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentum; sicut
 tempus: sed est distincta species ab eo: quia partes temporis co-
 pulantur instantibus diuisibilibus, partes vero motus copula-
 tur mutatis esse, etiam indiuisibilibus: quæ valde diuersa sunt ab
 sese inuicem: & ideo arguunt distinctas esse species quantitatis
 46 Probatur testimonio Arist. 3. lib. Physic. in principio, ubi ait
 Motum esse de genere continuorum: sed genus continuorum non
 reperitur, nisi in hoc prædicamento: ergo sentit collocari sub
 genere continuæ quantitatis; quod est esse speciem eius.

Probatur deinde ratione, quia continuum est genus quanti-
 tatis: ergo species eius erit, quidquid habet continuitatem per
 se: & distincta species, si habeat distinctam continuitatem: sed
 motus habet utrumque: ergo est species quantitatis continuæ,
 distincta à cæteris. Probatur minor: quia continuitas motus est
 distincta à continuitate spatij, aut termini, qui fit per eum: &
 etiam à continuitate subiecti, mobilis, cui inhæret, & tandem à
 continuitate temporis: ergo non accipit eam ab aliquo horum;
 sed à se illam habet: & ideo erit per se quantum atque continuum.
 Minor probatur: quia continuitas mobilis, spatij, aut termini,
 qui fit per motum; siue sit qualitas, siue quantitas, vel quid aliud,
 est permanens: sed continuitas motus est successiva, sicut ipse
 motus; ergo est distincta à continuitate eorum, atque etiam à
 continuitate temporis successiva: quia cum motus tardus est,
 continuitas eius est breuis, si breue sit spatium, quod mobile
 pertransit, continuitas temporis longa; ergo diuersa est una ab
 altera. Quod etiam colligitur ex continuatiuis, quæ in tempo-
 re sunt instantia; in motu vero mutata esse valde diuersa.

Secunda opinio negat motum esse quantum per se: & ex conse-
 quenti speciem quantitatis, & est communis, & vera, quæ tenet
 expressè Arist. non solum c. præsentis, sed etiam 5. lib. Met. c. 13:
 quibus locis expressis verbis docet, Motum esse quantum per acci-
 dens, sicut album. Et cum eo omnes ferè expositores D. Tho. 5.
 Met. lect. 15. Albertus Magnus tract. 8. de quantitate, c. 4. Socin.
 5. Met. q. 2. 4. Louanienses, Caiet. Iauellus, Sotus, Toletus, Mer-
 catus in Commentariis huius cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. Pater
 Franciscus Suarius 2. tom. suæ Met. d. 40. sect. 8. & probatur du-
 plici argum. Primo, quia motus est continuus, quia est successi-
 uus: si enim in instanti fieret, nullam posset habere successionem:
 At non habet per se successionem, sed ratione termini, qui
 fit per ipsum; ergo nec habet per se continuitatem, sed ab eo.

tem probo: quia motus calefactionis ideo successivus est, 47
 calor per eum factus habet quandam latitudinem gra-
 m, contrariam frigiditati existenti in eodem subiecto: quã
 itatem quia non potest agens naturale finitum simul, &
 mento vincere, sed paulatim vincitur successivè: & ideo
 sivè producit calor: vnde si detur agēs infinitæ virtutis,
 est Deus, potens in momento vincere totam resistantiam
 itatis, in momento etiam, & sine successione producet
 & non habebit calefactio vllam successione, neq; con-
 tionem. Signum igitur evidens est, quòd vtramque habet
 nino, & non per se: quare nec erit continuum per se, sed
 accidens.

Secundo, quia motus essentialiter est via, fluxus, & tendētia
 duos terminos; A quo, & ad quē: & est ipsum fieri termini;
 secundum propriam entitatem, & essentiam est quid in-
 completum. A quo non constituitur mobile in esse simpliciter,
 via ad illud: & ideo excluditur ab Aristotele, & eius inter-
 bus, ab omnibus prædicamentis, & inter postprædicamēta
 vocatur, qui sunt modi quidam incompleti rerum: siue ergo
 inuitas pertineat ad essentiam eius, siue sit propria passio,
 etiam quid incompletum formaliter: quare non pertinebit
 prædicamētum per se, nec motus ipse ratione illius. Falsum
 ergo, quòd ratione continuitatis motus sit species per se
 ntitatis continuæ.

Ad testimonium Aristotelis responderetur, verba illius gene- 48
 esse, quæ hunc sensum faciunt: Motus inter res continuas
 merari debet: ex quo non sequitur esse per se continuum, sed
 ere continuitatem essentialem, vel accidentalem: quemad-
 dum si quis diceret, lignum esse de genere grauium corpo-
 a, eo ipso non cogeretur admittere, gravitatem esse ei essen-
 em, sed satis esset ad veritatem generalis locutionis, modo
 dentiali ei conuenire.

Et eodem ferè modo responderetur ad argumentum; Cōcessa
 mori, quòd motus habet cōtinuitatem distinctam à spatio, &
 nino: sed negata consequentia, quòd eam habeat per se: nã
 id est habere distinctam, aliud habere per se, quia habere per
 dicit ex intrinsecã sua ratione habere: habere verò distinctã,
 nune est respectu eius, quod est, habere per se, & ab alio, aut
 accidens: cū sit evidens, posse habere distinctam, & cōmu-
 atam ab alio: vt hoc exemplo fit manifestum. Albedo habet
 ensionem, quam participat à superficie corporis; in quo ex-
 ditur, & eo ipso distinctam ab extensione eiusdem superfi-
 i: quia repugnat eandem extensionem alicui inesse, à se, & ab
 o: & nihilominus extensio superficiem non est per se, sed per
 accidens:

accidens: quocirca licet motus habeat extensionem distinctam mobili, spatio, & termino: non sequitur eam habere per se: se habet cōmunitatem ab eis: & ideo habet per accidens: quamuis eam quoque habeat distinctam ab extensione temporis.

Q V Æ S T I O V I.

An numerus sit species quantitatis discreta.

45 **E**Xaminatis iā speciebus quantitatis continuæ, ad quantitatem discretam veniendum est: quæ duas habet species, Numerum, & Orationē. Et prius de numero quærimus, An sit vera species quantitatis discreta. Et difficultas cōsistit in hoc, an numerus sit vnum per se: nam si ita sit, nō erit difficile intelligere, sitne species quantitatis discreta, vel non sit: si verò non sit, nisi vnū per accidens, certum est nō pertinere id ad prædicamentū.

Prima opinio tenet, numerum esse vnum per accidens: & ideo nō pertinere ad prædicamentum, nec esse speciem quantitatis, sed esse vnum tantum per aggregationem, sicut cumulum lapidū, aut aliorum corporum: Aristotelem verò eum enumerasse inter species quantitatis; quia habet quandam extensionem discretam, similem extensioni quātitatiuæ, & modum quendā vnitatis, in vulgari modo loquēdi fundatum, quo dicimus, ternariū esse vnum quendam numerum, & quaternarium esse alium distinctum. Ita Fonseca 5. lib. Met. c. 13. q. 4. sect. 4. Pater Franciscus Suarius 2. tom. suæ Met. & ex modernis multi.

50 **P**robatur testimonio Arist. 3. lib. Phy. c. 7. tex. 68. vbi de numero ait: *Numerus est vna plura, quanta ve quadam.* Et 10. Meta. c. 9. tex. 20. *Numerus est multa vna.* & lib. 8. c. 3. tex. 10. *Numerum, inquit, oportet aliquid esse, quo vnus, si vnus est: aut enim non est, sed quasi congeries, aut dicendum est, quodnam illud sit, quod vnum ex multis facit.* Ex quibus sequitur, numerum ex mente Arist. non esse vnū per se, sed per accidens: & ideo nō esse speciē quantitatis.

Quod probatur duplici arg. Primo: Ens per accidens dicitur illud, quod constat ex plurib. entibus in actu: sed talis est numerus, ergo est ens per accidens. Probat minor: Nā siue accipiamus tres homines, vel tres quātitates separatas, quales sunt tres Hostiæ consecratae, quælibet est ens actu: ergo numerus ternarius ex eis constans, erit vnum per accidens. Et si respōdeas, Vnitates secundum entitates consideratas, non efficere vnū per se, sed vt ordinatas, secundum ordinem prioris, & posterioris, inquantū secunda præsupponit primā, & tertia primā, & secundā: & sicut per se ordinantur, ita efficere vnum per se ordine, non vnū per se entitate. Contra hoc est primò, quia ordo iste nō est realis, sed rationis; ergo nō potest facere vnū per se reale, etiam vnitatem ordinis. Probat antecedens, nam vnitates ipsæ nō sunt
ex se

ordinata, cum ex se non sit una prior altera; ergo solum ab actu ordinari possunt: sed ordo quem ab intellectu suscipi non potest esse realis, sed rationis; ergo per talem ordinationem efficiunt unum reale, quod in predicamento collocatur, sed unum rationis. Secundo, quia etiam si ordo esset, & numerus esset unus ordine, licet non entitate, non tamen, ut ponatur per se in predicamento: nam predicamenta entia realia; ergo debent esse unum per se, non solum ordine, sed entitate reali: & certe, si unitas ordinis sufficeret, non numerus alio modo unus per se, quam ciuitas, aut exercitus quibus constat, non esse entia predicamentalia.

Secundo: Unitates non concurrunt ad compositionem numeri per aliquam unionem, aut unitatem realem; ergo non possunt efficere unum per se, quod sit in predicamento. Evidens est consequentia, quia repugnat plura efficere unum per se, si per se uniantur. Probatur autem antecedens: quia de ratione quantitatis discretæ est, quod partes eius non copulentur termino communi; ergo repugnat eis quælibet unio, & ex consequenti, quod efficiant unum per se.

Idem confirmari potest, ac declarari simul: quia ideo fatentur philosophi, cumulum non esse unum per se, sed per accidens: quia solum dicit aggregationem plurium unitatum, absque aliqua unione peraddita, per quam fiant unum: sed numerus nihil dicitur esse unitates; ergo non erit per se unum, magis quam cumulus, pertinens ad predicamentum. Minorem ita probo: quia quælibet unitas, ex qua fit numerus, solum habet esse quantitatis quandam continuam, cum negatione diuisionis; ergo unitates nihil aliud continebunt, præter tres quantitates, a suis negationibus diuisionis; quantitates autem per se non uniantur: sed separatæ sunt; per negationes verò uniri non possunt, cum unio debeat esse modus positivus, per quem unum positivum per se fiat ex multis diuersis; ergo neque potest ex his resultare aliquid per se unum, & predicamentale.

Probatur tandem, quia non potest fieri unum per se, nisi ex potentia per se, & actu per se, ut docet Arist. 1. lib. de anima, c. 1. sed unitates non se habent tanquam potentia per se, & actus per se; ergo non efficiunt unum per se predicamentale. Minorem ita probo: quia omnes unitates sunt entia in actu; ergo nulla se habet tanquam potentia: imò nec potest se habere sic: quia non est maior ratio, quare una se habeat, ut potentia, quam alia: unde nulla earum talem rationem habere poterit.

Secunda opinio tenet, Numerum esse unum per se, & ideo specie quantitatis discretæ: hæc est expressa apud Arist. c. præsentis, & Metaph. cap. 13. de predicamento quantitatis: quibus locis

cum

eum enumerat inter species quantitatis discretæ. Nec potest
 textus vtriusque capitis vllam admittere expositionem, tum
 quia verba expressa sunt, tum etiam, quia ita sentiunt omnes
 expositores: Auicenna 3. libro suæ Meta. c. 4. D. Th. 7. lib. Me-
 raph. lectione vlt. Scot. 5. Meta. q. 9. Henri. 1. p. summæ, art. 29.
 q. 7. & quodlib. 6. Capreo. in 1. d. 24. q. 1. cōcl. 1. Soncin. 10. Me-
 raph. q. 7. Argent. in 1. d. 24. q. 1. lauel. 8. Meta. q. 9. Caiet. Sot.
 Tolet. Canter. cum cæteris, c. præsentis, atque etiam ex moder-
 nis multi. Et quod plus est, sancti Patres ita sentiunt, præser-
 tim Greg. Nyssenus, in lib. de historia sex dierum, & Ioannes
 Damasc. c. 49. suæ Dialecticæ in principio. Et videtur nobis non
 quidem facilius, sed probabilior, & tenenda.

Probatum hac potissimum ratione: vna scientia versatur circa
 obiectum per se vnum, à quo sumit suam vnitatem specificam:
 sed de numero, tanquam de proprio, & vnico obiecto, agit
 Arithmeticus, & de numero sonoro agit Musicus: & sunt veræ
 scientiæ; ergo habet rationem vnus per se, & poterit collocari
 in hoc prædicamento, tanquam vera species eius.

53 Et potest confirmari, & declarari simul hoc modo: Officiū
 scientiæ est demonstrare passiones de subiecto; ergo quod est
 subiectum scientiæ, debet habere proprias passiones, de se de-
 monstrabiles: sed determinatæ passiones procedunt à deter-
 minata essentia; ergo debet habere determinatam essentiam:
 & cum numerus sit subiectum prædictarum scientiarum, ha-
 bebunt determinatas passiones, & determinatam essentiam: erit
 igitur vnum per se prædicamentale. Probatum hæc vltima con-
 sequentia, quia *de ente per accidens non potest dari scientia*, vt
 docet expressè Arist. 6. lib. Met. tex. 4.

Sed duobus modis intendunt aduersarij hoc arg. soluere. Pri-
 mò, distinguentes ens per accidens, quod duplex esse inquit,
 primum, secundum entitatem, quod ex multis entibus in actu
 constat, vt albū, aut musicum: aliud casuale, aut fortuitū, quale
 est inuentio thesauri: & de primo ente per accidens scientia
 esse potest, de quo non loquitur Aristot. sed non de secundo:
 quod ideo non potest esse obiectū scientiæ: quia nō habet esse
 certū, vel fixum, sed casuale, & contingens. Verūm hæc solutio
 contraria est verbis Arist. & rationi. Probatum primum ex his
 verbis eiusdem loci: *Signum autē, quod nulli scientia cura est illud,*
neque actiua, neque factiua, neque speculatiua; neque enim qui fa-
 54 *cit domum, facit simul quæ accidunt, &c.* Probatum etiā secundum:
 quia ens per accidens secundum entitatem, non habet vnā
 essentiā determinatam, aut per se, sed multiplicem; ergo vt tale
 est, nec potest habere determinatas passiones, neque vnā de-
 finitionem, per quā possint de eo demonstrari in scientia: ergo
 falsum

est quod possit esse scientia de illo.

erò, vt Fonseca, vbi supra, alio modo intédunt soluere 5
 g. dicentes numerum dupliciter considerari. Primò, vt
 rei, & sic solùm dicit vnitates reales: & ideo ens reale
 per se vnum, sed per accidens: de quo non potest esse
 Alio modo consideratur, in quantum vnitates eius or-
 r ab intellectu, secùdum prius, & posterius: & hoc mo-
 e vnum est, non entitate, sed, ordinatione: nec vnū rea-
 tionis: hoc tamen sufficit, vt sit obiectum Arithmeti-
 est inconueniens, quòd scientia realis versetur circa
 onis: nam multæ sunt scientiæ reales, quæ versantur
 tia rationis: vt scientia de republica (quam politicam
 Musica & Dialectica.

æc etiam solutio insufficiens est, & falsum supponit: nã
 etiã diuidatur in reales, & rationales: & rationales sint,
 fantur in dirigendis operib. rationis, quibus non repu-
 rari circa ens rationis, vt de Dialectica constat: nullus
 vocauit Mathematicas disciplinas rationales scientias,
 Geometriam, agentem de linea, aut Arithmetiam, de
 o, sed verè reales sunt, ex communi omnium consensu:
 s versantur circa operationes dirigendas, vt Dialectica,
 a determinatas res. Sed nec politica potest inter ratio-
 ciëntias numerari: quia nō in dirigendis operib. rationis,
 ordinãdis actionibus ciuiũ, ac reipublicæ, versatur: alio-
 ica, & omnes scientiæ morales, vocarentur rationales,
 atis falsum est. Ita ergo de politica, sicut de his, verũ est
 mnes, non esse rationales sciëntias: sed reales, & quæ cir-
 a realia versari debent, non circa ens rationis. Vnde se-
 , quòd si numerus formaliter est ens rationis, vt hæc
 o asserit, non possit esse obiectum Arithmeticæ.

atur secundò nostra sententia, *Quia numerus est sensibile* 56
 t docet Arist. 2. lib. de anima, c. 6. ergo est ens reale, & per
 Probatur consequentia, quia operationes sensuum non
 dent ab intellectu, sed priores sunt actibus eius: ergo nec
 a sensuũ dependere possunt ab intellectu, sed ante ope-
 em eius dantur in rerũ natura: & ideo vera entia realia
 quòd verò habeant vnitatem per se, probo, quia potētia
 ua suã vnitatē accipit ab obiecto per se, sub quo cõpre-
 tur numerus; ergo debet esse vnū per se, non vt ab intel-
 concipitur, sed à parte rei: quia sensus nō versantur circa
 lia, vt apprehendũtur per intellectuũ, sed vt in rebus sunt.
 autem probabilitas cõmunis sentētia, quã defendimus,
 pateat, & arg. quæ verè sunt difficilia, soluantur, expli-
 est, quonã modo numerus sit ens reale, & à quo habeat
 quòd

quod sit vnum per se: in hoc enim consistit tota difficultas eiusdem sententiae. Et de numero quantum ad unitates nempe potest dubitare, quin sit ens reale: quia tres quantitates hominum, vel lapidum, reales sunt: sed quæ sit illa ratio realis, à qua constituantur in ratione vnius numeri realis, ita vt separetur à cumulo lapidum, difficilè explicatur, & non eodem modo ab omnibus, qui eandem sententiam sequuntur.

Itaque prima opinio est Soti q. 2. huius c. conclus. 2. asserentis, *Numerum esse ens reale, ex parte unitatum; sed accipere complementum essenziale ab intellectu*: hoc autem complementum ait esse ordinem prioris, & posterioris; quem intellectus tribuit unitatibus, numerans vnam post aliam; tertiam post duas & quartam post tres: & ita constituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque secundum hanc sententiam constat ex ente reali, nempe ex unitatibus: & ex ente rationis, quod est ordo prioris, & posterioris: & per talem ordinem vniuntur unitates, & efficiunt vnum per se.

57 Hic tamè modus dicendi sustineri nõ potest: quia iuxta eum, nec numerus potest esse ens reale, nec species quantitatis. Probo primò, quia vel tres unitates efficiunt numerum ternariũ, ante operationem intellectus; vel expectanda est operatio intellectus, vt efficiat numerũ; si primum dicatur, falsum erit; quod dependeat ab intellectu, vel ab eo accipiat complementũ essenziale: si verò dicatur secundũ; sequitur nõ esse ens reale formaliter, sed ens rationis: nec esse vnũ per se, quia ex ente reali, & rationis, non potest fieri vnũ per se, quod sit species realis prædicamentis: ergo si numerus pro materiali est realis, & pro formali ens rationis, nõ poterit esse ens prædicamentale; nec prædicamentalis species. Vtrumq; ergo debet habere numerus, ante operationem intellectus: & quod ens reale sit, & aliquid per se vnum. Vt autem quomodo ea habeat, ostendamus, notandũ est, Unitates, ex quibus fit numerus, duo habere. Primum, quod quælibet sit quantitas cõtina, distincta ab altera. Aliud, quod sint numerabiles ab intellectu, secundum prius, & posterius: & hoc est etiã in eis reale, & intrinsecũ, sicut realis est aptitudo cuiuscunque rei, vt ab intellectu intelligatur: & sicut hæc aptitudo vocatur intelligibilitas, ita aptitudo unitatũ, vt secundum ordinem prioris, & posterioris ordinentur, vocatur numerabilitas: sed sicut rem actu intelligi ab intellectu nõ est aliquid reale intrinsecũ in ea: nec est ens rationis, sed denominatio realis extrinseca, ab actu reali intellectus, per quẽ intelligitur: ita numeratio actualis unitatũ, nõ est aliquid reale intrinsecũ in eis, nec est ens rationis, sed denominatio realis extrinseca, ab actu intellectus reali, quo numeratur. Unitates igitur numeri, licet sint plura entia

secundum quantitatem continuam consideratæ, tamen
 realis; ut numeratur realiter secundum prius, & poste-
 quit eis unitatem: quia ex ea habent, ut constituent unum
 realem per se. Gratia exempli: tres homines aut, tres
 reales unitates sunt, secundum quantitates reales, quas ha-
 bent secundum aptitudinem realem, quam habet quilibet: ut
 efficiuntur realiter ab intellectu, post aliam, vel ante aliam efficiunt
 unum ternarium per se unum: ex potentia per se, & actu per se
 modo compositum: nam quilibet unitas est in potentia, ut
 efficiatur ante aliam, vel post aliam: & quæ ante aliam numera-
 bilis habet ut potentia, determinabilis per aliam posterius
 operabilem. Et cum utrumque habeant unitates, ante ope-
 ram intellectus; nempe esse reales quantitates, & realiter
 abiles, secundum prius, & posterius; per actum realem
 efficiunt unum per se reale, & prædicamentale: nul-
 lum complementum accipiens ab intellectu.

hæc doctrina duo colliguntur. Primum, quod sicut Arist. 58
 dicitur, non esse querendam eandem certitudinem in omni ma-
 teria vel obiecto: de quo potest esse scientia: neque in omni scientia: sed
 secundum scientias esse certiores aliis: quia certior est materia,
 in qua versantur, secundum maiorem, vel minorem abstra-
 ctionem à materia. Ita nec est querenda in quibuscunq; rebus
 eadem unitas; aut idem modus unus per se: sed
 magis habere maiorem unitatem, & magis esse unum per se;
 modo longè minorem, secundum minorem perfectionem
 naturæ. Verum dummodo habeant aliquam unitatem; suffi-
 cientem in prædicamento per se collocentur tanquam genera, vel
 species eius. Gratia exempli: in substantia maior reperitur uni-
 tatis perfectior modus unus per se quam in accidentibus: & in-
 accidentia, maior in uno, quam alio: sed aliqualis sufficit, ut
 sint species prædicamentales, saltem imperfectæ. Et huius
 rationis est numerus, & omnis quantitas discreta: quæ cum
 propria natura debeat habere partes actu separatas, minime
 possunt habere unitatem, sufficientem tamen ad consti-
 tuendas species quasdam prædicamentales imperfectas.

Colligitur secundum, nempe, quod ea, quæ in uno genere sunt 59
 per accidens, in alio sunt entia per se; ut domus, in genere
 æ, ens per accidens est, cum contineat plura entia naturalia
 ut: ut ligna, & lapides: sed in genere artificiali est unum per
 ergo de numero dicendum est, quod unitates eius, in gene-
 rantitatis continuæ, sunt multa in actu, quæ in eodem gene-
 re efficiunt unum per se, etiã si in cumulo congregentur:
 in genere quantitatæ discretæ, efficiunt per se unum nume-
 propter numerabilitatem realem, per quam suo modo ununtur

per se; vt explicatum est.

Ex hac doctrina respōdetur ad argum. & primò ad testimōnium Arist. dicimus, loqui de numero pro materiali significatōnempe pro vnitatibus: & hoc modo *quanta quædam* dicuntur, *vna quædã*, sed ratione formalis numerabilitatis sūt vnū per se, quam numerabilitatē nō excludit ibi Arist. sed potius quæritur ideo nihil cōtra nostram sententiã continent illa testimōnia.

60 Ad primum arg. Distinguenda est minor: nam vnitates numeri duobus modis considerantur. Primo; secundum rationem materialem; qua sunt plures quantitates, actu separatæ: & hoc modo non efficiunt vnū per se. Secundo, considerantur vt sunt numerabiles ab intellectu, secundum prius & posterius: & e hoc habent vnitatem per quã constituunt vnum numerum. Et cum dicitur; Ordinem prioris, & posterioris inter vnitates, non esse realem: etiam est distinguendum: nã prius, & posterius potest sumi, vt cōnotatur per aptitudinem numerabilitatis: & si est aliquid reale in eisdẽ vnitatibus, quia quælibet ex propria natura potest numerari, secundum prius & posterius: si verò consideretur in actuali numeratione, solū est intrinseca denominatio in eisdẽ vnitatibus; sicut intelligibilitas, in quacunq; re est aliquid reale, sed actu intelligi, solū est denominatio extrinseca. Et ad aliud, quod tãdẽ dicitur: Nō satis esse, quòd numerus sit vnus ordine, sed requiritur, quòd sit vnus entitate. Respondetur, numerabilitatem non dicere solū respectum, sed aliquid etiam absolutum, in quo conueniunt omnes vnitates, nempe aptitudinem numerabilitatis: & ideo licet numerus sit vnus ordine, aliqua tamen ex parte est etiam vnus entitate: & hoc sufficit, vt sit species prædicamentalis.

61 Ad secundum; Negandum est antecedens, quòd vnitates nō concurrāt ad componendū numerum per aliquam vnionem: nam licet separatæ sint, in quãtum sunt quantitates continuæ inter se distinctæ, tamen per aptitudinem numerabilitatis, quã habent in ordine ad intellectū, vniuntur inter sese, ad efficiendum vnã quantitatem discretã, de cuius ratione est; vt partes eius non copulentur termino cōmuni materiali: hoc est, puncto indiuisibili, aut quouis alio, non tamen quòd non vniatur formaliter, ad constituendū vnum discretum: vnde licet separatæ sint vnitates, separatione continui, sunt tamen vnitæ, vnione discreti: & ideo, licet non efficiant vnum continuum, efficiunt tamen vnum discretum: vt expositum est.

Et eodem modo respōdetur ad confirmationem; Negando minorem, quòd numerus nihil aliud dicat, præter vnitates: dicit enim aptitudinem numerabilitatis, secundum prius, & posterius earundem vnitatum, in ordine ad intellectū, à quo habet vnitatem

in sufficientem ad efficiendum vnum per se discretum
non habent eadem unitates; vt sunt in cumulo: in quo
ordinem numerabilitatis non dicunt, & ideo cumulus
non per accidens: sed numerus vnum per se.

tertium: concessa maiori, distinguenda est minor: quod
s numeri non se habeant tanquam potentia per se, & actus
ita duplex est potentia, vna receptiua actus per modum
generationis: qualis est materia Phisica, ex qua fit ens natu-
ra non receptiua; sed determinabilis per actum: & est similis
generis, quod non recipit in se actum differentiae, sed
inatur per eum, ad constitutionem speciei: & talis est po-
tens in qualibet unitate: vt determinetur per aliam, ad consti-
tuendum numerum: & ita determinans, se habet tanquam actus
& determinata tanquam potentia per se: & hoc sufficit, vt
constituat vnum per se, imperfecta quadam unitate, per quam
constituunt vnam speciem quantitatis discretæ. Hæc doctrina
trahitur ex Arist. 8. Metaph. c. 8. tex. 15.

62

Q V Æ S T I O VII.

Quæstio numeri sumenda sit ab vltima unitate, vel ab omnibus. 63

Quæstio hæc procedit, supposita communi opinione, quæ
consecuti sumus quæstione præcedenti; quod numerus sit
species quantitatis discretæ: nam si esset ens per accidens,
pertineret ad prædicamentum, nullam haberet formam,
differentiam: & ideo non esset inquirendum, an ab vltima
desumenda sit, vel ab omnibus.

igitur prima opinio Capreoli in 1. d. 24. q. 1. concl. 5. di-
stinguit duplicem formam numeri Partialem, & Totalem, sicut
distingui in quibuscunq; speciebus substantiæ. Vt in ho-
mine forma partialis est illa, quæ cum materia componit naturam
partialem: & natura ipsa composita ex materia, & forma, dicitur
forma totalis: vt humanitas, dicitur forma totalis hominis:
non simul cum suo modo substantiali; qui est substantia, com-
ponens hominem: significantem naturam completam in supposito.
igitur partialem numeri ait esse vltimam unitatem, quæ
constituit præcedentes: & ita se habet per modum actus, & for-
ma præcedentes per modum materiæ: vt forma binarij, est se-
nitatis, determinans primam, ad constitutionem talis speciei:
ternarij, est tertia, præsupponens duas tanquam materiam,
determinans per modum formæ. Formam verò totalem
non esse vltimam unitatem; neque omnes; sed naturam
partialem numeri resultantem ex compositione: ex qua natura si-
militer modo actualis inhærentiæ, fit completus numerus in
supposito. Probat hoc vltimum hac ratione, quia in quibuscunq;
rebus

63

rebus forma totalis, quæ est natura, resultat ex vnione partium sed nec vltima vnitas, nec omnes simul resultant ex vnione partium: sed potius sunt partes, ex quibus resultat natura ipsius numeri: ergo non possunt esse forma totalis eius. Primum vero non probat: quia per se est manifestum. Hanc sententiã sequutus est prius Albert. Mag. in prædicamentis, tit. 8. de quantitate, & in Comment. sup. 5. c. D. Dionys. de diuinis nominibus. Imò & D. Th. 8. Meta. lect. 3. & postea Iauellus 8. Meta. q. 10.

64. Secundam opinionem tenet Sonci. 10. Metaph. q. 9. vbi alio modo distinguit numerum, *In eum qui abstrahitur à particularibus vnitatibus*: & solum dicit duo, tria, vel quatuor: & *in eum qui contrahitur ad particulares vnitates*, & in eis consideratur: dum dicimus, tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formam igitur numeri abstracti dicit esse vltimam vnitatem, non tamen numeri contracti: sed numerum contractum seipso constitui, in specie, hoc est, per suas vnitates simul acceptas, absque ordine primæ, vel vltimæ: vt ternarium hominum, aut quaternarium lapidum. Et hæc sententia videtur opposita præcedenti: quia quæstio hæc de numero reali pro quantitatibus ipsius accepto procedit: cuius formam dicit prima opinio sumendam esse ab vltima vnitatem, quod negat hæc secunda.

Probat porro Sonc. 1. par. suæ opinionis, *Quod forma numeri abstracti sit vltima vnitas*, hac ratione: quia numerus abstractus solum reperitur obiectiuè in intellectu, constituyente ordinem prioris, & posterioris, inter vnum, duo, & tria, ita vt sic ad binarium non perueniat, nisi per vnitatem, & ad ternarium per binarium: sicque ad cæteros semper: ergo vltima vnitas, in apprehensione intellectus, præsupponit cæteras: & ideo habet se ad illas per modum formæ determinantis.

Secundam verò partem, quod *forma numeri contracti non sit vltima vnitas*, probat duplici arg. Primo, quia vbi est primum & vltimū realiter, aliquis est ordo realis inter ea: sed inter vnitates numeri nullus est ordo realis: ergo nec datur prima vnitas realiter, neque vltima, quæ possit esse forma numeri. Probatu minor, quia si ordo realis daretur inter vnitates: aut ille ordo esset naturæ, aut dignitatis, loci, vbi, vel situs: sed nullus talis datur: ergo nec habebunt realē ordinē. Probo iterū minorē, quia simul tēpore possunt fieri duo, vel tria corpora, ex quibus efficiatur ternarius: & ita vt vnum non sit causa alterius, nec sit eo dignius: sed nec necesse est habere ordinē loci, vel situs, cum possint in vacuo constitui: quare nullū habebunt ordinem realē.

Secundo: vel vltima vnitas est forma numeri realis, in quantum est vnitas, vel in quantum est vltima: non vt vnitas, quia hæc ratio communis est omnibus: sed nec vt vltima, propter duo.

im quia esse ultimam, habet ab intellectu numerare: ergo
 potest esse forma realis. Secundo; quia forma rei debet esse
 invariabilis: sed esse ultimam, sæpe variatur, pro volunta-
 nerantis: ita ut vnitas, quæ modò numeratur post alias,
 rursus numerari prima: vnde esse ultimam, per omnes va-
 : quare non potest esse forma numeri.

o solutione huius quæst. notandum est ex D. Th. 1. 2. q. 54. 66
 n corpore: In accidentibus nõ esse compositionem essen-
 n Physicam, ex materia, & forma, sed esse naturas quasdam
 imperfectas, vt potius sint formæ subiectorum; per actua-
 nhærentiam in eo: & huius ratio est manifesta, quia mate-
 & forma, sunt partes essentielles entis naturalis, quod est
 antia: accidētia verò non sunt entia naturalia, sed aliquid
 naturalis: ergo non possunt habere compositionem ex
 ria, & forma. Vnde ex tribus compositionibus, quæ repe-
 ur in substantia, nempe Physica essentialis ex materia, &
 a: & quasi entitatiua, aut substantialis, ex partibus inte-
 tibus: & Metaphysica essentialis ex genere, & differentia:
 n in accidentibus reperiuntur duæ postremæ: in quibus ex-
 ndum est: an vltima vnitas habeat rationem differentia:
 b ea sumatur differentia essentialis.

vt à compositione ex genere & differentia tanquam ab
 tiali incipiamus: idem est in ea forma, & differentia: quia
 fiat ex genere, & differentia, genus se habet, vt materia, &
 rentia tanquam forma. Videndum igitur est, à quo sumat
 ifferentia in speciebus numerorum, an ab vltima vnitate,
 b omnibus. Et de genere certū est, ab omnibus simul sum-
 ni definiendum esse: quia genus proximum numeri, est quā-
 discreta: discretio verò non reperitur in vna sola vnitate;
 n omnibus: quare ab omnibus sumitur genus: differentia
 ab omnibus etiam sumi debet: quia differentia continet
 lum perfectionis, determinantem genus: vnde cum genus
 tineat communem rationem extensionis, aut diuisibilitatis
 retæ; differentia debet continere gradum perfectionis, talis
 nensionis, aut diuisibilitatis: quæ etiam non reperitur in vna
 vnitate; sed in multis. Ideo non vt est à sola vltima; sed etiā
 omnibus, sub ratione speciali debet sumi: & ita genus nume-
 rarij, erit quantitas discreta: differentia verò, extensio, vel
 isibilitas in tres vnitates: sicq; definitur numerus ternarius;
*quantitas discreta, extensa secundum tres vnitates; ita ordina-
 secundum prius, & posterius.*

n compositione verò totius, ex partibus integrantibus, non
 eritur materia, neque forma: quia omnes partes integrātes
 sunt in actu, vt nulla recipiat aliam, nec recipiatur ab alia: vt

inter brachium, caput, & pedes, non est materia, neque forma proprie loquendo: nihilominus inter partes integrantes numeri una pars se habet ad alias tanquam forma, in quantum eas determinat: & ita se habet ultima unitas in numero, determinat aliam, vel alias, ad certum numerum efficiendum: ut secundum unitas determinat primam, ad efficiendum binarium; & tertiam determinat duas, ad efficiendum ternarium, sicque de cæteris.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum est: Forma essentialis quam potest habere numerus, non sumitur à sola ultima unitate, sed ab omnibus, in quantum habent specialem rationem extensionis discretæ.

Probatum hac ratione, deducta ex doctrina tradita: Forma essentialis duplex tantum est, Physica & Metaphysica: sed numerus non habet formam essentialem Physicam: & Metaphysicam quam habet, sumitur ab omnibus unitatibus sic ordinatis, secundum prius & posterius: ergo non à sola ultima. Probatum minime quia differentia in quibuscunque rebus, sumitur à tota natura sub gradu speciali concepta, ut in homine, à tota eius natura sub gradu rationalitatis: ergo differentia numeri sumitur à tota eius natura, sub tali gradu extensionis discretæ considerationis: talis autem gradus extensionis discretæ non reperitur in sola ultima unitate: sed in omnibus sic ordinatis, sicut nec discretæ ipsa in vno solo reperitur, sed inter multa: ergo nec differentia numeri à sola ultima unitate desumi potest, sed ab omnibus sic ordinatis: ut forma ternarij, à tribus unitatibus sic ordinatis; duæ sint præsuppositæ, & ab ultima determinantur.

68 Secundum, quod asserit nostra sententia, est: In numero considerato, ut toto integrali, licet non inueniatur propria forma Physica nec Metaphysica; inuenitur tamen quædam similitudo formæ: & sumitur à sola ultima unitate: imò illa sola se habet ut forma. Probatum hac ratione; Id quod est determinabile per aliud, habet modum materiæ: & id quod determinat aliud, habet modum formæ: sed inter partes integrantes numeri, ultima unitas se habet, ut determinans præcedentes, & istæ ut determinabiles per eam: ergo istæ se habent tanquam materia, & illæ tanquam forma. Et hoc voluit prima sententia, dum asseruit ultimam unitatem esse quasi partialem formam numeri: & præsertim D. Th. qui hoc idem intellexit, non de vera forma, sed de aliqua similitudine eius. Et ideo argumentis eiusdem sententiæ non est necessarium respondere.

Solum hoc est notandum: Hoc habere speciale partes integrantes numeri, quod cum una se habeat per modum formæ, & alia per modum materiæ, variata illa, quæ se habet ut forma, eadem consequenti variatur differentia essentialis numeri: quia variatur

modus

is extensionis, ex quo accipitur: ut variata tertia unitate, numerus habet extensionem in ordine ad duo, vel ad quatuor, quæ diuersa est.

Secunda autem sententia distinctionem illam de numero abstracto, & contracto, minus bene adduxit: quia nunc loquimur de numero prædicamentali; qui est species, quantitatis discretæ, reperitur in rebus: numerus verò abstractus, transcendentalis in substantiis, ac cæteris accidentibus reperitur: & non magis ad hoc prædicamentum, quam ad cætera per se: imò ad nullum: & ideo non est de illo curandum.

Ad primū igitur arg. eiusdem sententiæ; Neganda est minor: 69
quod non sit ordo realis inter unitates numeri: nam licet non sit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel situs; est tamen ordo numerabilitatis, quem dicit unitas quælibet ad alias: in quantum unitas, ac posterius, numerabilis est ab intellectu, hoc est, præcedendo eas, vel eisdem præsupposita.

Ad secundum; Distinguenda est maior: quia unitates numerice dupliciter considerari possunt; vel ut actu numerantur, vel ut sunt numerabiles: & ideo quælibet habet duplicem considerationem ultimam: nempe in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dum ergo dicitur, vel ultima est forma, ut unitas est, vel ut est ultima: distinguendum est: nam ut ultima in ratione numerabilitatis, habet modum formæ realis, non ut ultima in actuali numeratione: quia hæc est ratio extrinseca, & variabilis; illa intrinseca, & inuariabilis, eodem modo cõueniens omni unitati; cum possit quælibet numerari post alias: & ideo cuiuslibet inuariabiliter couenit, esse ultimam secundum aptitudinem: & hoc non habent ab intellectu: sed ex propria natura: cuiuslibet unitatis non sine respectu ad intellectum: bene tamen habent id ante operationem eius: realis igitur est ratio ultimæ quælibet unitate, sicut ratio primæ, aut mediæ, ut explicandum est.

QVÆSTIO VIII.

numerus prædicamentalis non solum reperitur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus.

Ensus quæst. est; An sicut tres homines, tres lapides, aut tria 70
quælibet alia corpora, efficiunt numerum, qui est species quantitatis discretæ: ita tres Angeli, aut tres animæ: & procedit quæst. supposito, quod numerus sit per se in prædicamento. Prima opinio affirmat; Numerum rerum spiritualium non minus esse speciem quantitatis discretæ, quam numerum corporum. Ita
Richard. in 1. dist. 10. q. 1. ad 4. & dist. 24. a. 1. q. 1. & art. 2. q. 1. Mar-
tin. in 3. q. 27. art. 1. & 2. Greg. d. 24. q. 2. a. 3. Aureol. apud Capre.

X 4

eadem

eadem dist. & q. ubi etiam Maior, Ockham, & Gabriel, quos sequitur magna modernorum pars.

Probatum testimoniis D. Aug. lib. 2. de libero arbitrio, c. 1. ubi asserit, *Numerum esse aliquid intelligibile, & in omnibus rebus inueniri*; & Damasc. 3. lib. Fidei, cap. 8. docentis, *Numerum in quibuslibet rebus inter se diuersis, sic reperiri, ut dua natura, Diuina & humana in Christo, ad quantitatem discretam pertineant.*

Probatum etiam ratione; quia integra ratio numeri constat ex multis unitatibus realibus, & inter se separatis, atque numerabilibus ab intellectu, secundum prius, & posterius: sed hoc totum conuenit tribus Angelis: ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis. Probatum minor; quia tres Angeli sunt distincti realiter, atque etiam realiter separati, & quilibet est numerabilis ab intellectu ante alios, & post alios.

71 Secunda opinio negat, *Numerum prædicamentalem reperiri in rebus spiritualibus*, sed solum putat ponendum esse in corporibus. Ita D. Th. q. 9. de Potentia, a. 7. in 1. dist. 24. q. 1. a. 3. & 1. p. q. 3. art. 3. Capreol. in 1. dist. 24. q. 1. Soncin. 10. Meta. q. 13. Iauel. lib. 8. q. 11, & colligitur ex doctrina Arist. 4. lib. Phys. 6. & 7. ubi docet, *Numerum fieri ex diuisione continui*. & 2. de anima, 6. *Numerum, asserit, esse sensibile per se*. Sed numerus rerum spiritualium nec fit ex diuisione continui, nec est sensibilis: quia sensus non possunt percipere nisi corporea: ergo non est numerus prædicamentalis ex mente Aristot.

72 Ratione item probatur: Primò, quia omnis species debet participare naturam sui generis proximi, atque remoti, in eadem linea prædicamentali positi: sed genus proximum numeri, est quantitas discreta: & remotum quantitas communis, continua, atque discreta: ergo repugnat aliquem esse numerum prædicamentalem, nisi ex his duobus generibus participet. Tunc ultra numerus rerum spiritualium ex neutro genere participat; ergo non est species huius prædicamenti. Probatum antecedens: talis numerus non est quantitas: ergo non est quantitas discreta. Euidens est consequentia à superiori ad inferius negatiuè: & antecedens per se notum est.

Secundò: quia transcendentia non pertinet ad aliquod speciale prædicamentum, ut de ente, & accidenti manifestum est: sed numerus eo modo, quo reperitur in rebus spiritualibus, reperitur in quibuscunque rebus cuiuslibet prædicamenti: ergo transcendentalis est, & non prædicamentalis. Minorem probò: nam sicut dicimus tres Angelos, aut tres animas, sic dicimus tres albedines, tres relationes, tres actiones, & passionem, sicque de cæteris prædicamentis.

73 Pro solutione argumentorum oppositæ opinionis notandum est,

quod sicut unitas sumitur duobus modis; Primo, prout unum
 esse entis, & unitas convertitur cum entitate: & sic accepta
 transcendentalis: quia in omnibus rebus reperitur. Secundo,
 unitas specialis, quæ fundatur in quantitate rei: & hæc est
 species huius prædicamenti. Ita numerus est duplex; transcen-
 dentalis, qui constat ex unitatibus transcendentalibus: & spe-
 cialis, qui fit ex quantitatibus: & iste est species quantitatis di-
 screte, ille vagatur per omnia prædicamenta: & ideo neque ad
 unum neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc distinctio explicat sensum sanctorum Patrum, qui, ut
 patet ex antecedentibus & consequentibus, de numero tran-
 scendentali loquuntur, non prædicamentali. Et etiã, si aliquod
 nomen eorum videatur significare numerum prædicamenta-
 lem, solum per similitudinem intelligi debet.

Arg. Distinguendum est antecedens; quia si de numero præ-
 dicamentali intelligatur; non est verum, quod solum dicat uni-
 quascunq; discretas, & numerabiles, secundum prius, & po-
 tuit: sed debet dicere unitates speciales, & quantitativas, quas
 non habeat numerus rerum spiritualium, sed transcenden-
 dentalis non est numerus prædicamentalis, sed transcendentalis.

QVÆSTIO IX.

An oratio sit vera species quantitatis.

Difficilior est quæstio de oratione; An sit vera species quan-
 titatis discrete. Intelligimus autem quæstionem de sola
 oratione vocali: nam mentalis, & scripta non pertinent ad hoc
 prædicamentum: cum utraque sit qualitas, illa naturalis, hæc
 quasi per artem facta: vocalis verò, quæ aut voce humana
 fertur, vel aliis instrumentis fit; quandam extensionem syl-
 labarum habere videtur: & ideo quærimus de illa: An sit species
 quantitatis discrete.

est prima opinio Louanienſium, in expositione huius ca-
 pituli qui negant, orationem esse speciem quantitatis discrete, putã-
 tes eam quantum quoddam per accidens, sicut album, aut mo-
 tus hanc videtur sequi Caiet. c. presenti, & sequuntur moder-
 nes, qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

probatum illis omnibus argumentis, quibus probatum est 74
 numero, esse ens per accidens: & ideo non pertinere ad hoc
 prædicamentum quæst. 6. quæ non sunt hoc loco repetenda.

Ad duobus aliis specialibus probanda est. Primo; quia hæc
 species sunt in oratione, nempe soni syllabarum, motus instru-
 mentorum, aut prolationis: per quem fiunt tempora cõsumpta
 in prolationibus, ordo syllabarum, & significatio totius ora-
 tionis: sed ex nullo horum potest oratio esse quanta per se: ergo

non est admittenda ad hoc prædicamentum. Probatur minime quia soni sunt qualitates: motus quæritus per accidens: tempus quanta quidem per se continua, sed quæ non possunt efficere aliam speciem quantitatis discretæ: ordo syllabarum, secundum longitudinem & breuitatem, pro libito mutari potest: & idcirco non potest efficere quantam per se orationem: & longè minor significatio syllabarum, quam certum est non habere ex propria natura, sed ex libera impositione hominum.

Secundo: quia successiua non possunt habere unitatē, nisi per continuationem: ut patet in motu; cuius partes, si semel interruptantur per morā temporis, sic fiunt diuersæ, ut nullo modo efficiant unum: sed syllabæ sunt quidam motus prolationis instrumentorum interrupti: ergo sunt omnino diuersi, nullā habent unionem, aut unitatem: quare non possunt efficere unā quantitatem. Et si respondeas; Ordinabiles esse ab intellectu, secundum prius; & posterius, sicut unitates numeri: & per talem ordinabilitatem habere unitatem. Contra hoc est: quia si semel interrupti motus prolationis, sunt ordinabiles secundum prius, & posterius; ergo etiam si per longum tempus interruptantur, erunt ordinabiles; unde si una syllaba proferatur hodie, & altera post annum, efficiunt orationem, non minùs quam si post dimidiam horam proferretur: imò etiam si à diuersis hominibus, quæ non solum falsa, sed absurda videntur.

75 Secunda opinio est Iauelli in Epitome, in 5 lib. Met. c. 8. distinguens duplicem considerationem orationis. Nam si consideretur, ait, in ratione extensionis quantitatiuæ, non est oratio distincta à motu, neque quantum per se, sed per accidens, sicut motus: cum syllabæ non sint aliud, quam motus quidam prolationis. Si verò consideretur in ratione mensuræ, est quantum per se, & vera species quantitatis discretæ, distincta à numero cum sit mensura discreta, & successiua. Et propterea, inquit, considerans Arist. in Dialectica rationem mensuræ in quantitativibus, docuit orationem esse speciem quantitatis. Et probauit etiam ex eadem ratione mensuræ: quia mensuratur, inquit, syllaba longa, & breui. At in Metaph. vbi præcipuè considerabat rationem extensionis eiusdem quantitatis, cum connumerasset alias species, nullam mentionem orationis fecit, quod probatur ex mente eius, non esse speciem quantitatis in ratione extensionis, sed solum in ratione mensuræ.

Tertia opinio tenet, Orationem esse secundam speciem quantitatis discretæ: quod Aristot. non solum asseruit cap. præsentis, sed probauit. Ita D. Tho. opus. 42. & in 4. d. 3. q. vnica, ar. 3. ad 5. Albertus Magnus tract. de quantitate, c. 2. Scotus c. præsentis, q. 8. Soncinas 5. Meta. q. 4. Sotus q. 2. huius capituli, & in eodē Cant. & Tolet.

olet. atque moderni plures. Et hæc sententia quamuis dif-

is, videtur nobis probabilior, & tenenda.
 Probatur hac ratione: Oratio constat syllabis verè exten- 76
 secundùm prius, & posterius, sicut numerus constat vnita-
 s; ergo sicut numerus est species quantitatis discretæ, sic
 io. Probatur antecedens: quia syllaba vna longior est, ma-
 mque habet extensionem soni, quàm alia: non solùm ra-
 e temporis consumpti, quod patet esse maius, sed ratione
 nempe vt est sonus extensus: quemadmodum tres lapides
 ent substantiam extensam per quantitatem: & ideo eius ra-
 e efficiunt speciem numeri. Quòd verò syllabæ sint ordi-
 iles ab intellectu, secundùm prius, & posterius, ratione lon-
 dinis, aut breuitatis, probatur, quia distincta oratio est, aut
 nctus pes carminis ille, qui constat vtraque syllaba longa,
 o, qui constat vtraque breui, vel vna breui, & altera longa,
 o quod distincto modo ordinantur syllabæ: ergo ex se sunt
 inabiles.

In quonam sit ponenda quantitas orationis.

77
 Ota difficultas nostræ sententiæ consistit in explicanda quã-
 titate orationis, assignandâque ratione illa, in qua dica-
 consistere: circa quam non eodem modo sentiunt ij, qui
 tram sententiam sequuntur.

sed prima opinio est multorum modernorum, qui *quantita-*
orationis, nec in syllabis, nec in alio vlllo ex his, quæ possunt consi-
ri in oratione, consistere docent: sed in motibus prolationis discon-
is, & ordinabilibus ab intellectu: vt in tribus motibus prola-
 nis, quibus profertur hæc oratio: Dominus, dicunt consiste-
 quantitatem discretam, & successiuam eius.

Hæc tamen sententia falsa est, quod probo hoc arg. Motus
 quantum per accidens; ergo numerus plurium motuum nõ
 prædicamentalis. Probatur consequentia à superiori ad in-
 us negatiuè: numerus trium motuum non est quantitas per
 ergo nec est quantitas discreta: Secundò, quia numerus mo-
 um est sicut numerus alborum, aut Angelorum; ergo est tran-
 ndentalis, & non prædicamentalis.

Ideo secunda opinio multorum est, *non in syllabis, nec in moti-*
prolationis earũ: sed solùm in temporibus, quibus motus ipsi pro-
ionis, atque etiam syllabæ mensurantur, quãtitatem orationis po-
 s: in quantum duo, vel tria tempora consumpra in eis, ordi-
 bilia sunt ab intellectu, secundùm prius & posterius.

Quod colligunt ex Arist. c. præsentis, qui orationem esse quan-
 atē probauit: quia mēsuratur syllaba longa, & breui: sed lon-
 tudo, aut breuitas syllabarum sumitur ex maiori, aut minori
 mpore, quo mensurantur: ergo in his temporibus consistit
 quanti

quantitas orationis, ex mente Aristotelis.

Sed nec sententia hæc videtur mihi vera, quod ita probo: Sic numerus est multitudo unitatum ordinabilium ab intellectu secundum prius, & posterius, ita oratio est multitudo syllabarum ordinabilium, secundum longitudinem, & breuitatem, ex quarum diuersitate distinguuntur omnes diuersas orationes, sed tempora non sunt syllabæ, imò valde ab eis diuersa: ergo multitudo temporum non potest esse oratio.

Secundò; Vel tempora distincta constituunt orationem, secundum se, vel in quantum sunt mensura syllabarum, uterque modus est impossibilis: ergo non possunt orationem constituere. Probatur minor: quia species quantitatis constituuntur per diuersas rationes extensionis: sed tempora ex eo, quod sint mensura syllabarum, non habent specialem rationem extensionis, distinctam ab ea, quam habent, secundum quod sunt multa tempora: nam temporibus non aduenit noua ratio extensionis, ex eo, quod sint mensura syllabarum, sicut nec ex eo quod sint mensura aliorum motuum; prolatio namque syllabarum, motus quidam localis est instrumentorum; ergo si hoc modo sumpta non efficiunt speciem quantitatis discretæ, nec efficiunt, ut sunt mensura syllabarum. Quod verò ut sunt discreta tempora, non efficiant orationem, probatur, quia si sic efficerent orationem: ergo ubicunque reperirentur, etiam sine syllabis eam efficerent. Euidens est contra sequentia, quia quod alicui conuenit ut talis, ubicunque reperitur, ei conuenit. Et præterea, quia tria tempora nihil accipiunt à syllabis, ratione cuius efficiant quantitatem discretam: consequens autem falsum est: quia nullus unquam dixit; nec intelligi potest; quod tres durationes trium calefactionum, sint oratio.

78 Ut igitur intelligamus in quo consistat quantitas orationis notandum est in voce duo esse considerata. Primum, quod fit sonus, per motum localem lingue, dentium, ac palati, aliorumque instrumentorum factus. Secundum, est extensio, seu corpulentia eiusdem soni, vel vocis: quæ non est aliud, quam dilatatio, vel prologatio eiusdem. Notum est enim, syllabam morosè prolatam, maiorem habere dilatationem, aut prolongationem, quam eam, quæ citò profertur: quin natura ipsa talis est, syllabarum è pluribus literis conflatarum, & quarundam aliarum, ut tardius proferantur. v. g. (stirps) (trabs) quam istæ duæ (e) (a.) Eiusmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis, est quasi corpulentia, vel magnitudo eius; & ita dicitur eius extensio: quemadmodum longitudo, aut latitudo substantiæ, est extensio eius: vnde sicut substantia est extensa per accidens, & longitudo eius, aut latitudo, est quantitas, aut extensio per se: ita sonus, aut vox, est extensa per accidens; eius tamè dilatatio, prologatio, & corpulentia, est qua-

per se: & ita ex multis extēſionib. ſyllabarū ſibi ſucceden-
 ſi, fit oratio: ſicut ex multis extēſionib. ſubſtantiæ fit nume-
 Nec mirū eſt, ſuā habere extēſionē ſonū ita factū, cū
 qualitas corporea: ſicut albedo, & aliæ qualitates, ſuam ha-
 t extenſionem, accidētaliter eis cōuenientem. Hæc autem
 ſio orationis, quā prolongationem, aut dilatationem ſo-
 camus; nō eſt alia realiter diſtincta ab extēſione, ſeu quā-
 te aëris verberati: ſicut nec vox eſt aliud, quā ſonus, ex ver-
 atione aëris, per talia inſtrumēta cauſatus & in eodem aëre
 ſus, ſed eadē extenſio aëris, à qua ſonus ipſe (qui qualitas
 edā corporea eſt) extenditur. Hæc autem extenſio ſyllabarū
 nctā eſt à motu prolationis; vt conſtat, & etiam à tempore
 ſumpta in prolatione: ſed ſub ſyllaba cōprehenditur, & no-
 e ſyllabæ ſignificatur: & ideo oratio vocatur multitudo
 abarū ſibi ſuccedentiū, vt ordinabiles ſunt ab intellectu ſe-
 dūm prius, & poſterius; ratione longitudinis, ac breuitatis.
 Et ex hac doctrina facilè explicatur teſtimonium Ariſt. pro
 ando modo dicendi, de temporibus adductum: nam arg.
 s quo probauit, *orationem eſſe quantitatem*, quia meſſuratur
 aba longa, & breui, quaſi ab exteriori ſigno eſt: nā tempora
 nſura ſunt extrinſeca ſyllabarum, ſed per talem meſſura-
 nem extrinſecam cognoſcimus propriam extēſionem ora-
 nis, in magnitudine ſyllabarum, ſeu dilatatione, aut corpu-
 tia earum conſiſtentem, per quam formaliter dicuntur
 gæ, aut breues formaliter, & quaſi intrinſecè.

facilè etiam ſoluuntur arg. primæ opinionis: Nam ad pri-
 mū reſpondetur; quòd in antecedenti non numeratur ſuffi-
 nter ea, quæ ſunt in oratione, ſed præcipuū relinquitur, nē-
 extenſio, ſeu dilatatio, & corpulentia ſoni, in qua conſiſtit
 propria quātitas ſyllabarum: ſicut in latitudine, aut profundi-
 e, conſiſtit extenſio ſubſtantiæ, aut aliarum qualitarum.

Ad ſecundum; neganda eſt minor: quòd ſyllabæ ſint motus
 prolationis, ſed ſunt ſoni quidā dearticulati, per motus prola-
 num facti: de quibus negandum eſt: quòd non habeāt vni-
 em ſufficientem, ad cōſtituendam orationem: habent enim
 dem, quā numerus: nempe ordinabiles eſſe ab intellectu, ſe-
 ndūm prius, & poſterius; pro ratione lōgitudinis, & breuita-
 . Negandum eſt etiā: quòd ſyllaba hodie prolata, poſſit or-
 nari in modum orationis, cum ea quæ proferretur poſt annū:
 ia cū ſyllabæ ſint ordinabiles ab intellectu proferētis, & in
 dine ad cōcentum, & harmoniā humanam, interruptionem
 bere debent, in ordine ad talem finem: hoc eſt, tantā & non
 aiorem, quæ repugnet eidē fini: repugnaret autem, ſi ſecunda
 offerretur poſt annū: imò ſi poſt meſem, aut diē: & fortè ſi
 poſt

post horam: quare non erunt ordinabiles cum tanta interruptione, nec efficiunt orationem.

Q V Æ S T I O X.

An si daretur linea, superficies, aut corpus, vel alia quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento.

80 **Q**uæstio hæc nõ est absoluta, sed cõditionalis: quia nõ disputam' modò; An possibile sit, qd detur aliqua quantitas actu infinita, vel impossibile: sed titulus quæstionis sub conditione quærit: An si daretur per possibile, vel impossibile, quantitas aliqua actu infinita: collocaretur in hoc prædicamento.

Et pars negatiua; quòd non collocaretur in prædicamento; probatur testimonio Arist. & D. Th. Arist. enim 5. lib. Metaph. tex. 10. ita ait: *Multitudo igitur quantum quid, si numerabilis est, magnitudo verò, si mensurabilis.* Sed si multitudo daretur actu infinita; non esset numerabilis: nec corpus actu infinitum, mensurabile: ergo non essent quanta ex mente Arist. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D. Th. in Comment. eiusdem loci, lect 15. docet: quòd si longitudo esset actu infinita; non esset linea: quia linea est longitudo mensurabilis, & ideo in definitione lineæ ponitur, quòd sit longitudo, clausa duobus extremis punctis.

81 Et ratione probatur; Primò, qui ita se habet quantitas in suo ordine prædicamentali, sicut substantia in suo, sed substantia actu infinita, qualis est Deus; non ponitur in prædicamento: sicut diximus in 2. quæst. præcedentis capitis: ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamento.

Secundò: eadem est ratio de quãtitate continua, & discreta, quantum pertinet ad præsentẽ quæst. sed si daretur multitudo infinita corporum, non poneretur in prædicamento, sub genere quantatis discretæ: ergo si daretur quantitas continua actu infinita, nõ poneretur in prædicamento, sub genere quãtatis continuæ. Minor probatur: quia species numeri variantur per additionem vnitatis: vt si binario addideris vnã, trãsit iam in aliam speciem ternarij: si ergo daretur multitudo actu infinita, non haberet determinatam speciem, & quod non habet determinatam speciem, non potest esse sub determinato genere: ergo nec sub determinato prædicamento. Quare infinita multitudo non posset in hoc prædicamento collocari.

Cõmunis tamen sententia scholæ tenet; quòd si daretur lineã, vel corpus actu infinitũ, poneretur in hoc prædicamento, non minùs, quàm corpus finitum. Ita Soncinas 5. Meta. q. 15. Iauellus ibidem, q. 17. Durand. in 4. d. 3. q. 3. Niphus 8. lib. Topicorum, loco 73. Sotus quæst. prima huius prædicamenti.

Probatur

probatur testimonio Arist. 8. lib. Topicorum, loco 73. ubi
Lineam finitam, & infinitam esse eiusdem speciei: ex quo se-
 ar, idem habere genus, & differentiam: & ideo in eodem
 predicamento collocari: & hoc idem sentit D. Tho. 1. p. q. 58.
 ad 2.

em probatur ratione: Quia quidquid cōponitur ex gene- 82
 differentia, collocatur in prædicamēto: sed linea actu in-
 cōponeretur ex genere, & differentia: ergo collocaretur
 hoc prædicamēto. Probatur minor, quia genus lineæ est
 titas continua: differentia verò, extensio secundum di-
 onem formalem longitudinis: sed linea infinita utrūque
 ret: nam esset quantitas continua: quia copularetur pun-
 & esset extensa secundum formalem dimensionem longi-
 nis: ergo esset in hoc prædicamento. Et si respondeas, esse
 titatem finitam, ex qua efficitur prædicamentū, non infi-
 n, & ideo excludi à prædicamento. Contra hoc est: quòd
actu infinitam, solum est habere partes integrantes, actu in-
 as: sed partes integrantes non pertinent ad essentiam rei;
 r se est manifestum: ergo etiam si sint actu infinitæ, non
 abunt essentiam lineæ, sed erit linea infinita eiusdem spe-
 cum linea finita; ut ex Arist. adduximus. Et ideo collocabi-
 ub eodem genere, & erit in eodem prædicamento.

o solutione arg. notandum est: aliud esse, quòd aliquid fit 83
 itum secundum substantiam, aliud, secundum aliquam
 nem accidentalem: quia substantia dicit essentia rei: ergo
 n est aliquid esse infinitum secundum substantiam, & esse
 itum secundum essentiam: & quod est infinitum secun-
 essentiam, est infinitum simpliciter: sed quod est infinitū
 ndum rationem accidentalem, potest esse finitum secun-
 essentiam: quia accidentia sunt extra essentiam rei. Unde
 itur, quòd cum res omnes collocētur in prædicamēto, se-
 dūm essentias, si sint infinitæ secundum essentia, nō possint
 ocari in prædicamento. Cuius hæc est ratio: quia prædica-
 ta sunt gradus essendi, finitæ, ac limitatæ perfectionis: &
 in eis collocantur, sub genere supremo, debent esse cōpo-
 ex determinato genere, & determinata differētia, cōtinen-
 radum limitatum perfectionis, sub tali genere: ergo quod
 n infinitum secundum essentia, nec potest collocari sub deter-
 ato genere, nec constitui per determinatam differētia, &
 sequenter, nec collocari in determinato prædicamēto. Sed
 e solum sunt infinita secundum rationē accidentalem: bene
 unt cōprehendi sub determinato genere, & cōponi etiam
 determinata differentia: & ideo collocari in prædicamēto:
 a cum ratio accidentalis extra essentiam sit, eam nō variat.

sed sub propria limitatione relinquit. Esse autē lineā, vel corpus actu infinitū, ratio accidentalis est: quia nō est aliud quod habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur essentia, nec in perfectione crescit.

84 Vt si corpus plures aut maiores partes integrātes habeat, nō est propter eas perfectius alio, quod pauciores, vel minores habet, sed solū accidentaliter: ergo habere partes infinitas, etiam est perfectio accidentalis: a qua non variatur essentia, & ideo nō minus erit finita, & limitata ad certum genus, atque a prædicamento.

Ad testimonia Aristotelis, & D. Thom. respondetur, vtrumque loqui de quantitatibus existentibus, quæ sunt actu finitæ. Quid verò sentiant de infinitis, si darentur, quantū ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis, pro communi sententia, explicant: asseruntque non minus in prædicamento collocari, quam alias quantitates actu finitas. Illa verò definitio lineæ, mathematicorū est, qui de solis lineis finitis agunt, ideo eas solū describunt.

Ad primum argumentū; Distingendum est antecedēs: quæ substantia, & quantitas duobus modis cōsiderari possunt: aut secundum rationē finiti, & infiniti: & hoc modo nō ita se habet quantitas ad prædicamentum; sicut substantia: quia hæc si actu sit infinita; non potest esse sub terminato genere, nec cōponi ex genere, & differentia; & ideo nec in prædicamento collocari: bene tamē potest omnia hæc habere quantitas infinita: & rationem huius discriminis tradimus iam. Si verò cōsiderentur secundum ordinem prædicamentalem; eodem modo ordinantur, per diuisionem generum in suas species.

An numerus infinitus esset in prædicamento.

85 **S**ed an eadem sit ratio de quantitate continua, & discreta: ita vt sicut continua, actu infinita, collocaretur in prædicamento: ita etiam discreta, vt numerus infinitus, nō est certum. Nā Soncinas, vbi supra, eandem asserit rationē esse de vtraque. Eius probat: quia sicut lineam esse actu infinitam, solum est habere plures partes integrātes: quod non pertinet ad eius essentiam; ita numerum esse actu infinitum, solum est habere plures unitates, quæ sunt partes integrantes eius: ergo sicut linea actu infinita esset in prædicamento: ita numerus actu infinitus.

Ego verò contrarium sentio: *Quod si daretur multitudo corporum actu infinita, non esset per se collocanda in hoc prædicamento.* Quod colligo ex doctrina Aristot. 8. lib. Meta. textu 15. vbi de numero ita loquitur: *Quemadmodū de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, nō est amplius idem numerus, sed di-*

etiam si minimum auferatur, aut addatur: ita nec definitio, quod quid erat esse, erit amplius: ablato aliquo, aut addito, &c. In his verbis sequitur manifesta differentia inter quantitatem continuam, & discretam; in eo, quod continua per additionem alicuius partis, vel plurium, non variatur, sed eadem licet vel corpus permanet: numerus vero per additionem unius variatur: unde intelligitur, unitates non omnino se habere numero tanquam partes integrantes: sed ita esse fundamentum generis, & differentiam, ut per additionem, vel subtractionem unitatis, varietur differentia, & species numeri. Cuius satis probabilis est: quia addita unitate, variatur dispositio numeri; atque adeo discretio eius, seu discreta extensio consistebat in tali dispositione unitatum: ut extensio ternarii, in eo, quod duae sint dispositae sub tertia, in consistit differentia essentialis eius; & ideo addita unitate, fit species numeri, & fit alia. Et quod haec sit mens Aristotelis, non est dubium: quia si non definiret esse species numeri, vel transiret in aliam: non teneret similitudo numerorum speciebus: ut per se est manifestum.

De hoc colligitur, numerum apud Aristotelem esse speciem subalternam: quae diuiditur tanquam genus, in binarium, ternarium, & reliquos; qui omnes sunt species infimae, solum habent sub se individua: ut ternarius hunc, & illum ternarium. Colligitur tandem, numerum actu infinitum non collocari in predicamento. Quod sic probo: Addita unitate mutatur species numeri, & fit alia: ergo additis unitatibus in infinitum, non erit etiam in infinitum perfectio essentialis numeri: & ideo numerus actu infinitus habebit essentialem perfectionem actu discretam, in ratione quantitatis discretae: quare non poterit esse species: quia species constituitur per differentiam determinatam perfectionis: nec erit sub genere, aut predicamento. Respondetur: Differentia numeri sumitur ex unitatibus, ordinatis secundum prius, & posterius; ita ut sub aliqua ordinentur, tanquam ei praesuppositae: sed unitates actu infinitae non sunt ordinabiles ab intellectu; ergo non possunt conferre determinatam speciem numeri, & quod non est determinatum secundum speciem; non potest esse sub genere: ergo non erit in predicamento. Probatur minor, quia inter infinita non est dabilis determinata unitas, sub qua ordinentur: ergo nec erunt ordinabiles ab intellectu. Argumentum vero pro opposita sententia de quantitate continua, ex doctrina a nobis tradita solutum est.

QVÆSTIO VLTIMA.

*An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & ceteris
accidentibus absolutis.*

87 **N**on solum de distinctione reali quantitatis à substantia corporea quærimus, sed etiam ab aliis accidentibus absolutis, quibus tribuitur extensionem partium; ut à qualitatibus, quia eadem est ratio de illis, ac de substantia.

Et prima opinio; Negat esse distinctam, quam tenuerunt Ockham in sua Dialectica, cap. de quantitate, in 4. q. 4. quodlib. etiam in 4. q. 30. & in tract. de venerabili Sacramento Eucharistia, per plura capita: quibus locis affirmat, quantitatem esse ipsammet substantiam: prout habet partes situ distinctas, & locabiles, diuisibilesque partibus loci correspondentes. Gabriel in 4. d. 10. q. vltima, & d. 12. q. 1. art. 1. & lect. 43. super canonem Missæ. Adam in 4. q. 5. Aureolus apud Capreol. in 2. d. 10. q. unica, art. 1. & dicitur fuisse sententia antiquorum Philosophorum, ut Platonis, qui, ut affirmat Arist. 1. lib. Met. tex. 5. loquens de materia principio rerum posuit *unam materiam pro rebus naturalibus* cuius differentias esse dicebat *magnum, & paruum*, sentientem *eandem rem esse materiam & quantitatem.*

88 Et ratione probatur. Primò: Quia Deus potest separare substantiam corpoream ab omni accidente absoluto, cum ab eo non dependeat essentialiter: ergo si quantitas est accidens absolute realiter à substantia distinctum, poterit separari ab ea substantia, & tunc, si maneret sine quantitate, quæritur an haberet partes loco distinctas, sicut prius, vel non; si dicas habere, sequitur, non habere extensionem à quantitate, sed à se esse extensam, & occupatiuam loci: quod est esse ipsammet quantitatem, & ab ea non distingui. Si verò dixeris non habere, sequitur partes eius loco esse coniunctas: quod est impossibile: quia non potuerunt coniungi cum prius essent separatae, nisi per motum localem, cuius non sunt capaces sine quantitate: ergo ab ea non distinguuntur realiter.

Secundò: Si quantitas est res distincta à substantia, ei inhæret & tunc, vel recipitur tota quantitas in tota substantia, & pars in parte; vel tota in tota substantia, & tota etiam in qualibet eius parte, eo modo, quo anima rationalis recipitur tota in toto corpore per informationem, & tota etiam in qualibet parte: sed hoc ultimum repugnat accidenti corporeo, ac diuisibili, habenti partes integrantes: ergo necessarium est primum. Ex quo sequitur substantiam habere à se partes integrantes, & non à quantitate, cum partes eius præsupponantur partibus quantitatis, tanquam subiecta, in quibus recipiuntur: sed nihil habet à se partes integrantes, nisi sola quantitas, à qua cetera eas recipiunt: ergo substantia

cas habens à se, erit ipsamet quantitas, & non distin-
 guitur ab ea realiter.

Unda opinio tenet: *Quantitatem distingui realiter à sub-* 89

stantia, & cæteris accidentibus absolutis. Ita D. Aug. 5. lib. de Tri-
 nitate, c. 10. D. Th. 5. Meta. lect. 15. in fine, Scotus in 2. d. 2. q. 9. &
 d. 12. q. 2. Rich. in 4. d. 12. art. 1. q. 1. Durand. & Argentinas
 in 1. q. 5. Ægydius Roma. in 1. d. 2. q. 2. Albertus Magnus 5.
 tract. 2. art. 4. Socin. 5. Meta. q. 19. & cæteri interpretes
 c. præsentis. Et hæc est vera, & tenenda.

Illigitur euidenter ex doctrina Arist. 1. lib. Physic. tex. 13.
 quod arguit contra Melissum antiquum Philosophum, ponen-
 tum tantum principium rerum naturalium, & illud infinitum,
 cum tantum est principium infinitum, cum finitum, vel infinitum
 propria passio quantitatis, sequitur præter substantiam, continere
 quantitatem: & ideo non esse unam rem, aut unum principium,
 multiplex, &c. Quod arg. patet nihil probare: nisi quantitas
 distinguitur realiter à substantia: ergo ex mente Arist. realiter
 distinguitur. Et lib. 2. de Anima, tex. 65. docet, *Substantiam esse*
idem per accidens, quantitatem verò per se: quod non potest
 esse eorum sine distinctione reali.

Primum probatur duplici ratione. Primum: Quia naturaliter re-
 feruntur plures magnitudines, aut quantitates esse in eodem
 loco, quia hoc non potest esse sine penetratione earum, natu-
 rali impossibili: ex eo, quod quælibet est occupatiua distin-
 ctionis, & nata expellere aliam ab eodem: sed utrumque se-
 quitur, si quantitas non distinguitur realiter à substantia, &
 accidentibus absolutis: ergo necesse est realiter distingui. Pro-
 pter minor: Quia si quantitas est idem realiter cum substan-
 tia, & albedine in ea existente; ergo quælibet habebit pro-
 priam, & distinctam magnitudinem, atque extensionem ab
 albedine, sed constat esse in eodem loco: ergo se penetrabunt.

Secundò: Quia certum est in fide Catholica, in Eucharistia non
 esse substantiam panis; sed totam conuerti in corpus Christi,
 per experientiam visus, & tactus, docet, remanere eandem quantita-
 tem panis: ergo separatur realiter quantitas à substantia. Et quæ
 substantia, & quantitas habent, ut unum possit esse sine alio, distinguuntur realiter:
 ergo distinguitur realiter quantitas à substantia. Vbi illud obi-
 duertò; periculosum esse negare, quod in Eucharistia non
 remaneat eadem quantitas panis, & asserere, corpus illud quan-
 titatem, specierum Sacramentalium, non esse dimensiones, vel
 extensionem veram huius prædicamenti, sed propriam exten-
 sionem aliorum accidentium, ut albedinis, & aliorum.

Ad primum arg. Concedimus primum enthymema: ad id verò
 ad postea quaeritur: An substantia permanens sine quanti-

rate, haberet partes occupantes locum, vel separatas secundum locum: respondeo non occupare locum substantiam sic per se, nec eius partes: nec habere extensionem localem: sed in quantum ad indivisibilem, quantum ad occupandum locum pertinet, tamen coniungi partes per motum localem: quia nec positiuè sententia coniecta coniectione locali, sed negatiuè tantum, e quod ablata quantitate, nullam habent distantiam, aut ordinem localem. Sed de his in libris Physicorum ex professo disputatur.

Ad secundum; Concedimus, substantiam habere proprias partes integrantes entitatiuas: sed non extensas, nec loci occupatas, quæ tamen extenduntur à quantitate in eis recepta. In his ergo partibus recipiuntur partes quantitatis: & ita tota quantitas recipitur in tota substantia, & partes in partibus. Negamus tamen consequentiam: quod substantia sit ipsamet quantitas, & aliud est habere per se partes integrantes entitatiuas, aliud partes extensionis, & primum conceditur substantiæ, & accidentibus absolutis, secundum verò soli quantitati, à qua omnia recipiunt extensionem, quod sufficit ad distinctionem realem.

CAPVT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid.

TEXT. ARISTOTELIS.

Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa, quæ sunt aliorum esse dicuntur, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. cap. præsentis est, explicare naturam relatiuorum. Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In quarum prima definitionem relatiuorum, quæ tempore in scholis circumferebatur, proponit, cum quatuor proprietatibus, quæ ex ea sequuntur. In secunda, dubium quoddam circa eandem definitionem: ex cuius solutione minus habet probat. Et tandem in tertia, propriam definitionem ex qua veram proprietatem relatiuorum colligit.

Definitio antiqua relatiuorum talis erat: *Ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa, quæ sunt, aliorum esse dicuntur, quomodolibet alter ad alterum.* Vt duplum dicitur ad dimidium, & magnum respectu parui, scientia habitus, atque potentia ad sua obiecta.

Prima proprietas antiqua relatiuorum erat; *Quod relatiua habeant contrarium*: cuius exemplum facile designari potest, quia si habitus, & virtutes sunt relatiua, inter eas reperiuntur virtus, & vitium, & alij habitus particulares contrarij: ex quibus probatur relatiua habere contrarium.

Quædam proprietas est: Quod relatiua suscipiunt magis & minus vnum dicitur magis simile alteri, quam aliud, & idem tempore magis, quam alio simile eidem.

Quædam proprietas est: Quod relatiua dicantur ad conuertentiam. Item ad conuertentiã, non est conuersim prædicari vnum pro in recto, quia vnum relatiuum non potest prædicari modo de alio, nam falsum est, quod pater sit filius. Sed prædicatur vnum de altero in obliquo, vt petit natura relatiuorum: si aliquis est pater, filij pater sit: & si est simile, alicui simile debet. Vt autem hæc proprietas conueniat omnibus rebus, debet fieri debita assignatio termini: debita autem assignatio termini fiet, si terminus per se, & non per accidens assignetur. Terminus autem per se ille est, qui formalem rationem terminandi significat. Et ratio formalis terminandi est illa, quæ intrinsece terminat relationem, exclusis quibuscunque aliis, in termino relationis esse possunt. Gratia exempli: pater relatiuum, cui pro termino non bene assignatur homo, aut musicum, vel musicum, sed filius: quia licet filius necessariò debeat esse homo, & aliquando sit albus, vel musicus, etiam si hæc per accidens ab eo remoueantur, & sola filiatio remaneat, terminus sufficiens relationem patris, & dicitur cum eo ad conuertentiam, non cum aliis: non enim dicimus patrem esse album, aut albi, vel musici: quia isti sunt materiales, & accidentales termini, sed esse filij patrem: quia filius est terminus per se, & formalis.

Quædam proprietas est, quod relatiua sint simul natura: ad hoc duæ requiruntur conditiones: quarum primam tangit c. præsentis, secundam verò in post prædicamentis, c. 3. Prima est conditio est, quod vno existente in rerum natura, non sit existere aliud: & vno sublato, necesse etiam sit auferri vt posito patre, necesse est poni filium, quocunque autem sublato, necesse est deficere aliud, saltem sub ratione relatiui: vt posito filio, etiã si permaneat homo qui erat pater, iam non manet in ratione patris. Sed hæc conditio non est sufficiens: homo, & risibile ita se habent; & non sunt simul natura: homo est natura prior. Alia igitur conditio est, quod vnum relatiuum non sit causa alterius, secundum formalem rationem relatiui: licet secundum rationem materiale causa esse possit: pater, in quantum homo, est causa filij; non in quantum patris igitur duabus conditionibus concurrentibus explicata est proprietas hæc, quod relatiua sint simul natura.

Ad aduersus hanc definitionem antiquam proponit dubium: An conueniat substantia, aut secundum se, vel secundum suas partes? Et respondet, quod substantia secundum se non potest

conuenire: nam aqua non dicitur esse alicuius tanquā tertium
(licet possit esse alicuius possessoris) ergo substantia secundum
se, non est relatiua: sed partibus eius, ut brachio, vel capiti con-
uenire ait: quia caput, alicuius hominis, vel animalis est caput
& etiam brachium. Ex hoc autem, quod substantiæ conueni-
entis definitio, saltem secundum partes; colligit Arist. non esse
bonam: quia substantia omnino absoluta est, & prædicamentum
constituit, primo diuersum a prædicamento ad aliquid: quia
ut substantia non potest esse relatiua.

Ideo in vltima parte capituli necessarium esse docet Arist. a
signare aliam definitionem, quæ solum conueniat veris rela-
tiuis. Assignat autem hanc: *Ad aliquid ea sunt, quorum totum sum-
mum est, referri ad aliud: Ut totum esse patris, est referri ad filium,
totum esse filij, est referri ad patrem. Nihil ergo absolutum con-
uenientibus habere relatiua, ut relatiua; sed totum esse quod habet
est referri ad aliud.*

6 Ex hac definitione colligit Arist. *Proprietatem relatiuorum esse
se, non solum quod sint simul natura; sed etiam simul cognitione,
definitione: ita ut qui definitè cognoscit vnum relatiuum, defini-
tè etiam cognoscat alterum: quasi dicat, qui cognoscit vnum r-
latiuum, necesse est simul cognoscat alterum: & qui propria
definitionem vnius scit designare, necesse est, ut sciat designa-
re definitionem alterius: ut si quis cognoscat patrem, necesse
est eo ipso filium cognoscere: & qui scit definire patrem, necesse
est sciat etiam definire filium. Hæc Aristoteles in litera.*

Q V Æ S T I O I.

*An ad aliquid, vel relatiuum constituat speciale
prædicamentum.*

7 **D**Vobis modis considerare possumus prædicamenta acci-
dentium; nempe secundum ordinem dignitatis, & se-
cundum ordinem, quo inhaerent substantiæ prius aut post-
eriori, magis aut minus immediatè. Et primam consideratio-
nem habuit Aristoteles in Metaphys. vbi de eis agebat secun-
dum proprias entitates: sed secundam in Dialectica; vbi mo-
do potius, quo prædicantur de substantia, & ei inhaerent, at-
tendere debuit: & ideo in 5. Metaph. prius posuit prædicamen-
tum qualitatis, quàm ad aliquid: quia nobilior est qualitas
cùm sit accidens absolutum: sed in Logica prius posuit rela-
tionem; quia prius inhaeret substantiæ, quàm qualitas: quod
sic probatur: Quantitas est, quæ proximè inhaeret substan-
tiæ corporeæ, extendendo partes eius: sed post quantitatem
statim sequitur ratio: quia antequam intelligatur habere
qualitates, intelligitur magna, aut parua, dupla, ac dimidia, &
aqualis

is alteri: ergo prius intelligitur relatiua, quā affecta qua-
 us: vnde prius relatio, quā qualitas afficit substantiā, non
 in prioritate temporis, sed rationis: quia cum in primo
 tempore, in quo genita est, habeat relationes, & qua-
 sitas, prius intelligimus habere illas, quā has.

relatione verò, quam per nomē, *Ad aliquid*; intelligimus,
 in inquirendum est, An sit speciale genus entis; quod non
 videtur ac inquirere An sit ratio vniuersalissima, transcendēs
 accidentia omnia; vel specialis, quæ specialem modum, aut
 modum entis contineat, sicut quantitas, & qualitas.

Fuit prima opinio antiquorum Philosophorū; qui Zeno-
 doro secuti, dixerunt: *Ad aliquid esse permixtum, vel inclusum in*
genere predicamenti: & ideo non esse vnum speciale genus en-
 tis. Probatur hac ratione: quia relatio præsupponit necessariò
 accidētia in subiecto: vt si sit relatio æqualitatis, præsup-
 ponit quantitatem: & si relatio similitudinis, qualitatem; & sic
 de cæteris accidentibus; quia inter omnia reperitur relatio:
 in omnibus includitur, & omnibus permixta est: quare
 non potest esse speciale genus entis.

Secunda opinio fuit Platonis, a quo eam accepit Arist. *Quod* 8
ad aliquid sit speciale genus entis. Et hæc est iam communis in
 schola, & omnino vera. Probatur hac ratione: Ens diuiditur in
 tres predicamēta: tanquā in diuersos modos essendi: & acci-
 dentia diuiditur in nouem, tanquā in diuersos modos afficiendi,
 substantiam: sed relatio cōtinēt diuersum modū essendi, & af-
 ficiendi substantiā: ergo erit speciale genus entis. Probatur mi-
 nius quia esse relationis, est ad aliud se habere, & substantiā af-
 ficiendi distincto modo ac cætera accidētia: nam quantitas eā ex-
 tendendo afficit, qualitas eā qualificādo: relatio verò ordinā-
 tam ad aliud: quē modum nullum aliud accidētium habet:
 non tam modus essendi, quam afficiendi substantiam, specia-
 litate est, & distinctus a cæteris: quare speciale genus entis erit.

Vt autem veritas huius sententiæ intelligatur, & argumētum 9
 prius melius solui possit; vnū est notādum, nempe Relatio-
 nem vniuersaliter sumptā, in tria membra diuidi. Prima rela-
 tio est: Vniuersalis respectus, & intrinsecus omnibus accidēti-
 bus, quod respiciunt subiectum, vt ei inhærere possint. Alia est
 respectus quidā minùs vniuersalis, qui includitur essentialiter,
 non in omnibus, sed in quibusdā tantū specialibus acciden-
 tibus absolutis, vt respectus, quem habitus, & scientiæ, atque
 potentia dicunt ad obiectum, per quem respectum, si-
 cut cum ratione absoluta, per eam explicata, distinguuntur
 specie. Postrema relatio est, Respectus, non pertinens ad essen-
 tiam alicuius accidentis absoluti, nec ordinans rem, in qua est

ad aliud, tãquam ad subiectum, aut obiectum, vel quid simi-
 sed solum tanquam ad terminum. Et primũ genus relationis
 dicitur transcendẽtale: quia in omnib. accidentibus essentialiter
 10 ter includitur, & ideo nõ est speciale genus entis. Secũdũ ve-
 ro vocatur relatio secundũ dici: & pertinet reductiuẽ ad illa præ-
 dicamenta absoluta, in quorũ ratione intrinseca clauditur
 respectus scientiẽ ad obiectum, pertinet ad speciem habitus:
 relatio potentiã ad obiectũ, ad speciem naturalis potentiẽ; re-
 ductiuẽ quidem, quia aliquid sunt, quasi cõplens essentialiter huius-
 rum specierum. Tertium genus relationis triplicem conditi-
 onem habet. Prima non conuenit omnib. accidentibus, sed quorũ-
 busdam tantũ, vt quantitati, qualitati, actioni, & passioni;
 quib. fundatur: & non essentialiter, sed accidẽtaliter. Et in hoc
 distinguitur à primo, & secundo genere relationum: quia nõ
 transcendit omnia prædicamenta accidentium, sicut primum
 quamuis de multis eorũ accidentaliter prædicetur: hoc enim
 non sufficit, vt ad prædicamenta eorũ reducatur: sed requiritur
 essentialis inclusio, alioqui omnia accidẽtia pertinerẽt ad præ-
 dicamentum substantiã, cum de illa prædicentur accidentaliter.
 Nec pertinet ad aliquod prædicamentum absolutum, vt
 ad secundum: quia non est de essentia alicuius absoluti: vnde
 sequitur specialem esse rationem eius, ab omnibus distin-
 ctam; & hæc est secunda conditio eius. Tertia verò: quòd eius
 essentia habeat modum entis completi, & totius potentialis
 contrahibilis per differentias, vt quæstione sequenti expli-
 cabitur.

11 Ad argumentũ igitur oppositæ sententiã; Concesso antece-
 dente; distinguendum est consequens, quòd in omnibus inclu-
 datur: nam si de essentiali inclusione intelligatur, falsum est: si
 verò de accidentali, concedi potest, quòd includatur in omni
 prædicamento, aliquo modo, non tamen essentiali, sed acci-
 dentali: vnde non sequitur, quòd sit transcendens, aut quòd
 pertineat ad plura prædicamenta: nam ad vtrumque requiri-
 tur inclusio essentialis, vt per se est manifestum.

Q V Æ S T I O II.

An ad aliquid sit speciale genus entis realis.

Constituto iam in præcedenti quæstione, quòd *Ad aliquid*
 sit speciale genus entis: sequitur disputandum in præsen-
 ti; An sit speciale genus entis realis: quod idem est, ac si quæ-
 ratur; An detur relatio realis, quæ constituat speciale prædi-
 camentum.

Et

est prima opinio, negans omnino *Relationem realem*, & prædicamentum ad aliquid, tenensque per solam relationem esse dici tale, quidquid ad aliud refertur, ut pater, & similes plures ex antiquioribus Philosophis, quos citat commentator 12. lib. Metaph. commento 19. quos secuti sunt ex philosophis Henricus quodlib. 9. q. 3. Ocham in 1. d. q. 1. Augustinus apud Capreolum in 1. d. 3. q. 1. in arg. contra primam conclusionem: & ita tenent moderni quidam: quia putant, non esse rationem conuincentem, quod aliqua sit relatio proponenda in rebus.

Probat testimonio Arist. 5. lib. Phys. textu 10. ubi affirmat, *Relationem non terminari per se motum*, & probat, quia accidit sine mutatione subiecti: ut si vno albo Compluti existeret fiat aliud Romæ, incipit primum album esse simile, sine sui mutatione, per solam mutationem alterius, in quo quoque producit Romæ albedo. Ex quo tale arg. colligitur: quid sit relatum sine reali mutatione sui; ergo sine aliquid entitate reali noua in se recepta; ergo relatio non est essentialis. Probat euidenter vltima consequentia: quia si esset relatio realis cum de nouo acquiratur, non fieret aliquid de nouo relatum sine noua entitate in se recepta, nec sine reali mutatione sui: quia repugnat aliquid recipere de nouo in se aliquid realem sine sui mutatione.

Probat deinde ratione. Primò: Quia ens reale adæquatè dicitur in substantiâ, & accidens: sed relatio non est substantia, & accidens: ergo non est ens reale. Probat minor, quod relatio accidens: (nã quod relatio non sit substantia, euidens est) intrinseca ratione accidentis realis est, inhærere subiecto: si in actu, saltem aptitudine: sed relatio non inhæret subiecto modo; ergo non est accidens. Minorem probo: quia proprius conceptus relationis est esse relationem referendi aliud ad terminum: ergo relatio ut relatio, non respicit subiectum, nec terminum, nec potest inhærere: quare non erit accidens.

Secundò: Si relatio esset speciale prædicamentum, ex propria natura esset accidens reale, cum constet non esse substantia: quare nec posset esse substantia, neque ens rationis, sed quando est substantia, & aliquando ens rationis: ergo non est speciale prædicamentum.

Probat minor: quia in personis diuinis sunt relationes reales paternitatis, filiationis, & spirationis, seu processionis: & sunt accidentia, quia accidens repugnat Deo, sed sunt relationes substantiales; ergo relatio potest esse substantia. Deinde relatio generis ad speciem, & speciei ad indiuidua, est vera relatio, cum totum esse generis sit ad speciem, & totum esse

speciei ad indiuidua: & non est accidens reale, sed rationis vidimus in prædicabilibus; ergo vera relatio potest esse ens rationis: & ideo non erit ex se speciale genus entis realis.

Tertiò: quia relatio non est aliud, quam comparatio duorum extremorum, vt similitudo, comparatio duorum alborum eodem gradus: sed comparatio est opus rationis, quam facit intellectus, postquam naturam vtriusque cognouit; ergo non est ens reale, sed rationis.

Secunda opinio est totius scholæ, quæ cum Arist. ponit speciale prædicamentum relationis realis, sub nomine prædicamenti ad aliquid. Et hæc est vera, & tenenda: quæ (nisi ego fallor) efficaciter probari potest his rationibus: non quidem ex doctrina Arist. deductis, quam in hac parte non recipiunt aduersarij: sed ipsa natura rerum, & ex fide Catholica.

14 Prima ratio in natura rerum fundatur, hoc modo: Ex natura rei, & ante operationem intellectus, magis assimilatur vnus homo alteri homini, quam equo, vel leoni: & etiam vnus albus alteri eiusdem gradus, magis quam ei, quod non habet tantam intensam albedinem: sed simile non dicitur tale respectu sui, sed alterius; ergo si naturaliter est alteri simile, naturaliter ordinatur ad alterum, & naturalis ordinatio est realis; ergo vnus ad alterum ordinatur ex natura rei, & ordinatione reali: & ordinatio realis est relatio realis; ergo dantur in rebus relationes reales. Et confirmari potest ex creatione: nam anima rationalis ex eo quod creatur a Deo, vocatur, & est creatura: sed creatura non dicitur ad se, sed ad aliud; ergo refertur realiter ad creatorem, dabiturque in ea relatio realis.

15 Secunda ratio deducitur ex fide Catholica, secundum quam in personis Diuinis ponuntur relationes reales Paternitatis, Filiationis, & Spirationis: sed vna persona Diuina refertur realiter ad aliam, quia procedit ab ea, aut quia est principium, a quo alia procedit: vt Filius ad Patrem, quia procedit ab eo per naturalem generationem: & in creaturis vnus homo procedit ad alio per naturalem generationem, vt genitus a generante; ergo iste erit filius, & ille pater per veras relationes reales.

16 Sed, vt natura relationis melius intelligatur, & argumenta facilius solui possint: notandum est illud quod D. Th. asserit in q. 28. art. 1. nempe: *Quodlibet prædicamentum duplicem conceptum habere: Communem, in quo omnia conueniunt, saltim analogice, & particularem, per quem distinguuntur. Communis conceptus est, esse in subiecto, actu, vel aptitudine: in quo conuenit relatio cum accidentibus absolutis: conceptus vero Particularis, & proprius, non sumitur eodem modo in absolutis, & relatione: sed in illis per modos speciales inherendi in subiecto: & ideo absolute*

tur, quia subiectū afficiunt, vt in se est. Vt conceptus par-
 ris quantitatis est inhærere substantiæ extendendo partes
 qualitatis verò, qualificando eam, sicque de cæteris: sed
 ularis conceptus, & proprius relationis, non sumitur per
 em ad subiectum; sed ad terminum ad quem refert subie-
 : vt conceptus proprius paternitatis per ordinem ad filiū,
 nam ad terminum: vnde accidentia absoluta his duobus
 eptibus complentur, nempe inhærendi subiecto, & tali
 o inhærendi: relatio verò duobus aliis. Primo quidem in-
 ndi subiecto, ideo communi cum absolutis: & secundo, or-
 ndo illud ad terminum: ideo dici solet habere duplicem
 eptum: vnum, qui dicitur esse, *In*; alium, qui dicitur esse,

estimonium Arist. hac distinctione explicandum est: Muta- 17
 plex est; Vna propria, & per se talis, a naturâque intenta,
 procedit à principio intrinseco rei, per quam mouetur cor-
 ad recipiendum in se aliquam perfectionem absolutam: vt
 eria ad recipiendam formam substantialem: vel corpus ad
 iendam accidentalem. *Alia Communi*, impropria, & per
 dens, quæ non procedit à principio intrinseco rei, nec per
 imò intenditur à natura, sed quasi per accidens sequitur. Et
 primum genus mutationis non potest acquiri, aut fieri re-
 : quia natura non intendit per se relationem, cum non sit
 etio absoluta rei: sed sequitur quasi per accidens in vtroq;
 emò, ad acquisitionem alicuius formæ absolutæ, atque per-
 tentæ in eis; vel saltem in aliquo eorum. Vt in exemplo ad-
 co in arg. de albo Romæ factò de nouo; ex cuius mutatione
 infeca mutatur ab extrinseco aliud album, quod Compluti
 . Bene ergo Arist. asserit, *ad relationem non terminari per se*
ationem, aut motum proprium, & per se; sed acquiri sine illa: non
 en vult, quòd sine impropria saltem & communi acquiri-
 cum verum sit ac necessarium, vt subiectum quomodocun-
 acquirat de nouo relationem realem, aliter se habeat nūc,
 m prius: quæ est definitio cõmunis, & improprie mutatio-
 e satis est autem per impropriam mutationem acquiri, vt sit
 reale.

ad primum arg. Negandum est, relationem non esse accidēs: 18
 um dicitur secundum proprium conceptum non inhærere:
 inguendum est, nam si sensus sit, quòd proprius conceptus
 tionis non sit inhærendi, sed referendi ad terminum, verum
 Et si rursus dicatur, secundum hunc conceptum proprium,
 i est, *Ad*, non esse accidens, concedendum est: quia non est
 cidens, nisi secundum conceptum communem inhæren-
 sed est tale accidens: sicut quodlibet aliud prædicamentum,
 secun

secundum proprium conceptum non est accidens, sed secundum communem inhaerendi, in quo conueniunt omnia. Et si tunc dicatur, communem conceptum inhaerendi esse transcendentem: & ideo inclusum necessario in conceptibus particularibus praedicamentorum: quia si illum non includunt, non erunt conceptus accidentium, nec proinde reales. Respondeo; Necessario illi includere propter transcendentiam, sicut necessario includunt conceptum entis: eum tamen non exprimere, aut non expressè significare, sed quasi implicite, aut confuse: quemadmodum rationale includit conceptum entis, sed non exprimit: quia expressè non significat, nisi gradum naturae rationalis: in quo tamen cum includatur ens, dicitur conceptum entis implicite aut confuse significare, non distinctè, aut expressè: itaque conceptus proprius relationis, per quem distinguitur ratio ab accidentibus absolutis, non exprimit, nisi modum referendi ad terminum: sed quia est conceptus formae realis inhaerentis, & referentis subiectum, quod constituit ad terminum, etiam includit implicite esse, sicut includit conceptum entis.

19 Ratio autem, ob quam non exprimit, est: quia nomen relationis non est impositum ad significandum conceptum inhaerendi, sed conceptum referendi: in quo tamen implicite includitur idem conceptus inhaerendi.

Ad secundum; distinguendum est antecedens: nam ratio duobus modis accipitur. Primo communissime, prout solum dicitur rationem referendi ad terminum, abstrahendo a ratione reali, vel rationis: imò a ratione substantiali, vel accidentali: & hoc modo non efficit praedicamentum reale: quia non determinat rationem accidentis realis. Secundo, sumitur specialiori modo, pro ratione referendi reali, & accidentali: in qua acceptio constituit tertium praedicamentum: a quo excluduntur in primis relationes rationis: quia non sunt reales: & ad quod non pertinent relationes substantiales, aut diuinae: quia diuina propter sui excellentiam, & immensitatem, non limitantur ad ordinem praedicamentalem.

20 Ad tertium; Concessa maiori, distinguenda est minor: quia duobus modis comparantur aliqua: Primo, ex natura rei, quia rationes naturales eorum non sunt tales absolute, sed ad alterum, ut sunt similia, aut aequalia: & talis comparatio non est opus intellectus: sed sine dependentia ab eo reperitur in natura aliquarum rerum. Alia est comparatio, quam non habent res ex propria natura: quia non sunt distinctae: aut cum sint absolutae, concipiuntur in ordine ad aliud: & talis comparatio est opus rationis. Primam igitur comparationem includunt relationes reales: aliam vero relationes rationis: & ideo prima comparatio, tanquam
realis,

s, p tinet ad hoc prædicamentum: secunda verò, tan-
 non realis, excluditur ab eo.

Q V Æ S T I O III.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.
 Specialis est ratio inquirendi de supremo genere huius prædi- 21
 camenti. Quia hoc arg. videtur probari, nullū posse habere,
 eo nec ordinationem prædicamentalem ex relatiuis fieri
 . Quia intrinseca ratio relatiuorum est, ordinari ad termi-
 : ergo siue ponatur pro supremo genere relatiuum in cō-
 i, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum: & tunc vel ad
 inum inferiorem, vel superiorem, vel æqualem: nō ad su-
 orem, neq; inferiorem, propter duo. Primum, quia relatio
 s debet esse inter extrema realia, & realiter distincta, vt in-
 s probabitur: superius autē, & inferius sunt prædicata fo-
 ratione distincta, vt est manifestum; ergo non potest inter
 dari relatio realis. Secundum, quia relatiua sunt simul na-
 ; superius verò prius natura est inferiori, vt docet Arist. in post
 dicamentis; ergo inter illa non potest esse relatio realis.
 re relatiuum in cōmuni, ad terminum sibi æqualem ordi-
 itur, & realiter à se distinctū. Vnde sequitur, aut duo esse
 rema genera huius prædicamēti, aut nullū. Probatur cōse-
 ntia: quia neutrum ponitur sub altero: sed duo esse repu-
 t, sicut in eodē corpore duo capita: alioqui duo essent præ-
 dicamenta ad aliquid; ergo nullum habebit supremum genus.
 propter hoc arg. diuisi sunt autores. Et prima opinio tenet 22
*supremum genus huius prædicamenti, propriè loquendo, non esse
 relatiuum in concreto, vel ad aliquid, sed relationem in abstracto:*
 e est ratio referendi ad aliud, & hoc modo videtur difficul-
 tem argumēti effugere: quia relatio nō refertur ad aliud, sed
 ratio referendi: ideo nō colligitur esse duo genera suprema.
 Fonseca 5. Meta. c. 25. q. 6. sect. 2. & 3. quod ratione vniuer-
 probat: quia abstracta accidentiū potius quàm cōcreta in
 prædicamento collocātur, cū significantur tanquā entia; per
 cōcreta verò tanquā entia per accidens. Hæc tamen senten-
 non potest satisfacere arg. quia licet verum esset, abstracta
 gis propriè in prædicamento collocari, nihilominus quod
 am cōcreta aliquo modo collocentur, necessariò cōceden-
 est, & concedit hæc sententia: quo supposito nō soluit arg.
 Secunda opinio, *Ad aliquid, aut relatiuum, dicit esse supremū*
genus, potius quàm relationē: ita Albertus Magnus tract. de præ-
 dicamento ad aliquid, cap. 2. & 10. Scotus in 1. d. 21. q. vnica. Et
 nec ad arg. respondent: Supremū genus prædicamenti esse ad
 aliquid, vel relatiuum in cōmuni, prout dicit conceptum ab-
 stractum;

abstractū: in quo conueniunt omnia relatiua. Et hoc modo sumptum, non refertur per se ad alterū, sed per inferiora relatiua in quibus exercetur actus referendi, vt per paternitatem, & filiationem, per simile, & dissimile: ipsum verò solū dicitur rationem communem eorum, quæ referuntur: & ita vnicū supremum genus in concreto, habens sub se inferiora genera & species: in quibus habet exercitium referendi.

23 Sed hæc sententia falsa probatur duplici arg. Primo; Conceptus cōmunis abstractus ab inferioribus, debet cōtinere rationem essentialē inferiorum, vt conceptus hominis, abstractus à Petro, & Ioanne, rationem essentialē hominis: sed ratio essentialis quorumcunq; relatiuorum particularium, est referri ad terminum: ergo hanc debet continere conceptus cōmunis relatiui, abstractus à particularibus: vnde sequitur relatiuum in communi, referri ad terminum in communi, sicut relatiuum in particulari, refertur ad terminum in particulari: vel non est conceptum relatiui abstractum à particularibus.

Secundo: Qui vult definire patrem in communi, non potest, nisi per communem etiam terminum eum definire, videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi: ergo pater in communi, refertur ad filium in communi: sicut hic pater ad hunc filium: & consequenter relatiuum in communi, ad terminum in communi.

24 Quod verò dicitur, *Exercitiū referendi solū habere relationem in singularibus*, falsum est, & ex ignorantia procedere videtur: quia exercitium relationis non consistit in aliqua efficiētia, neque in actu aliquo ipsius relationis, quem in singularibus habeat, & non in conceptu communi considerata: sed solū est ordinatio naturalis vnius ad alterum eodem modo se habens semper: ergo non solū in singularibus exercetur, sed etiam in vniuersalibus. Hæc solū differētia esse potest: quod in singularibus exercetur secundū actualem existentiam in eis: in vniuersali verò considerata, abstrahit ab existentia: & solū in hoc sensu vera esse potest distinctio relationis, à quibusdam assignata: in relationem, vt *Conceptam*, & vt *Exercitam*. quasi dicatur, relationem, vt actu existentem, inter singularia exerceri, quod non habet in vniuersali, sed conceptum tantū eiusdem exercitij. Et si aliquid aliud velit eadem sententia, vel eadem distinctio, non est admittenda.

25 Ideo tertia opinio tenet; *Supremum genus huius prædicamenti, in abstracto, esse Relationem in communi, & in concreto Relatiuum vel ad aliquid, etiam in communi.* Hanc tenet Toletus quæst. 2. huius prædicamenti. Et est probabilior, & sequēda. Probatūque ex cōmuni modo cōcipiendi, & loquendi, de aliis prædicamenti

is accidentium, que, ut in antepredicamentis probauimus, e modo sumi possunt: in Concreto, & in Abstracto, & utro- modo accipiuntur in diuersis locis ab Arist. nec excludi po- mino concretum à predicamento, nec etiam abstractum. solutione autem argumenti, notandum primò, Diuersã ef- onem formalem relatiui, & termini: nam ratio formalis re- est referri ad terminum: ratio verò formalis termini, nō est ad aliud, sed terminare relationem alterius: terminare ve- est aliud, quàm esse id ad quod relatiuum ordinatur: & hoc detur ponere aliquid in re, quæ terminat, sed est quasi de- ratio extrinseca: sicut visum esse in pariete; aut quid simile. andò notandum; Quòd licet diuersæ sint opiniones circa 26 num relationis, an sit absolutus, vel relatiuus: certum ta- est, quòd in relationibus tertij generis, quæ sunt mensura- & mensuræ, terminus non est relatiuus, sed absolutus: nam ra absolutum quid est, non dependens à mensurabili. Gra- empli: Scientia sub ratione mesurabilis, per suum obie- refertur ad illud relatione tertij generis: quam relationem nat obiectum, sub ratione mensuræ: obiectum verò non de- et à scientia, licet hæc dependeat ab obiecto: & ideo scien- citur mensurabilis, per veram relationem: sed obiectum nō ur mensura, per relationem propriam, aut intrinsecam, sed olam denominationem extrinsecam, mensurabilis existentis entia: & ideo dixit Aristot. *Obiectum non dici mensuram,* referatur ad mensurabile: sed quia mensurabile referatur ad n, tanquam ad absolutum quid. Vnde sequitur, quòd vel om- rminus relationis absolutus est, vel aliquis saltem: quod suf- ut dicamus, terminum relationis in communi cōsideratum, se absolutum: vel abstrahere ab absoluto, & relatiuo, quia in isdam relationibus absolutus est, & in aliis relatiuus.

ex hoc non est difficile respondere ad formam arg. Conce- 27 o primam consequentiam, quòd relatiuum in communi, aut liquid in communi, sit supremum huius predicamenti: am, quòd referatur ad terminum in communi, non inferio- nec superiorem, sed æqualem sibi. Negando tamen secun- consequentiam, quòd duo sint suprema genera: quia ter mi- n communi, sub ratione formali termini, non est relatiuum: abstrahit ab absoluto, & relatiuo: & solum dicit quãdam de- inationem extrinsecam terminandi: non predicamentalem, quæ reduci potest ad idem predicamentum, quod cōstituit tiuum in communi, tanquam supremum genus, cuius termi- ipse est. Itaque terminus in communi, non potest esse supre- m genus predicamenti: quia non est formaliter relatiuus: imò ad predicamentum per se pertinere, sed solum reduci ad idē

prædi

prædicamentum ad aliquid : in quantum aliquo modo pertinet ad relatiuum in communi, constituens per se hoc prædicamentum.

Q V Æ S T I O IV.

An definitio relatiuorum, tradita ab Aristotele ex propria sententia, sit bona.

18 **D**efinitio his verbis continetur in textu: *Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodam modo se habere.* Cuius sensus est, relatiua sunt, quorum totum suum esse, est ad terminum referri. His autem argumentis probari potest, non esse bonam. Primò, quia relatio duo respicit, nempe subiectum, cui inhaeret, & tale denominat formaliter, & etiam terminum, ad quem refert: ergo duplicem habebit rationem formalem; vnam secundum quam respicit subiectum, & ei inhaeret, aliam, secundum quam respicit terminum, & ad eum refert. Ex quo inferitur, totum esse relationis non esse ad terminum referre, aut ordinari; sed aliquid habere absolutum, quatenus respicit subiectum, & ei inhaeret. Et ideo falsum esse quod in definitione dicitur: Relatiuum esse, cuius totum suum esse, est referri ad aliud. Probatur consequentia: quia relatiuum dicitur tale à relatione, sed totum esse relationis non est referre ad terminum: ergo nec totum esse relatiui erit referri ad terminum.

Et confirmari potest: quia hæc definitio æquè cõuenit relatiuis rationis, atque realib. imò relatiuis diuinis, & creatis: de quibus iam diximus non collocari in prædicamento: ergo nõ est bona. Probatur antecedens, quia commune est omnibus, quòd totum suum esse, sit referri ad terminum; non enim minus verum est totum esse speciei, esse ordinari ad genus, & totum esse Patri eterni, ordinari ad filiũ, quàm totum esse similis ad aliud simile.

Secundò: Verba in definitione non dicunt actum; sed aptitudinem: sed definitio hæc non potest dicere solam aptitudinem referendi, sed etiam actum: ergo non est bona. Probatur minor: quia relatiuum non est, quod potest referri, sed quod actu refertur: alioquin illud, quod non habet relationem, ex eo solum, quod potest eam habere, esset relatiuum: quia sicut potest eam habere, potest etiam referri, quod patet esse falsum.

Vt definitio intelligatur, notandum est, Aristotelem, priusquam singula prædicamenta proponeret, tradidisse vniuersalem diuisionem entis realis in decem prædicamenta, & consequenter diuisionem accidentis in nouem. Vnde sequitur ex mente illius, subintelligendum esse ens reale in explicatione substantiæ: ita vt dicamus, Substantia est ens reale, per se: & in explicationibus prædicamentorum accidentium, accidens reale: & ita definitio relatiui

uorū sic debet assignari: *Ad aliquid sunt accidentia realia, in totum suum esse, est ad aliud referri* Et per primam partem excluduntur relationes diuinæ, quæ non sunt accidentia: secundā, relationes rationis, quæ non sunt accidentia realia, ceteras verò excluduntur relationes secundū dici, & transcendentales: quia non sunt rationes referendi ad terminū: sed subiectum, aut obiectū, vel quid simile: relatiua verò huiusmodi, ad aliud ordinantur, tanquam ad purum terminū, de quo illam particulam *ad aliud* intellexit Arist. secundum communem expositionem omnium interpretum.

conclusio igitur nostra est: Definitionem Arist. ita explicatam esse bonam; quod probatur ex communi consensu totius scholæ, eam recipientis, & etiam ratione. Nam bona definitio explicat naturam definiti, & illud distinguit à cæteris: hoc efficit præsens definitio relatiuorum: vt constat ex prædicta expositione eius: ergo est bona.

Ad primum arg. respondent quidam, Relationem duplicem conceptum habere: Communē cum cæteris accidentibus; qui inhærentiæ in subiecto, actu, vel aptitudine: & vocatur esse, & particularem per quem distinguitur ab eis; qui est referre terminum; & vocatur esse, *Ad*: & ratione primi conceptus, respiciunt relationem respicere subiectum, sicut cætera accidentia, sed ratione particularis, non respicere subiectū: sed terminū: & ideo totū esse relationis, vt relationis, esse ad terminū, vt relationis, vt accidentis. Et posset probari hic modus distinctionis ex D. Th. 1. p. q. 28. a. 1. vbi aduersus Gilbertum quædam, assererat; *Relationem nihil ponere in subiecto, aut relatiuo, sed in eo non esse inherentem in eo: sed quasi extrinsecus assistentem* et relationem secundam communem conceptū inhærendi subiecto, aliquid ponere in relatiuo: & ratione huius, inhærentem esse. Sed secundum conceptum proprium relationis, non ponere in eo, sed solū esse rationem referendi ad aliud. hæc tamen solutio falsa est, & eidem doctori sancto contra. 3°

Probo primum: quia relatio secundum proprium conceptum, *ad*, est forma relatiua, & constituit subiectum formaliter relatiuum, vt paternitas, sub proprio conceptu paternitatis, est forma relatiua, & constituit hominē in ratione formali & intrinseca patris: ergo secundum proprium conceptū ponit aliquid in subiecto, & intrinsecum in subiecto, aut relatiuo. Euidens est cōfessio: & probatur antecedēs: quia denominatio patris, aut filii, & quæcūq; alia relatiua, nō est extrinseca, sed formalis: sicut denominatio albi, aut calidi: ergo ponit effectū formale in subiecto: effectus autē formalis cuiuslibet realis formæ, realis debet: ergo necesse est, aliquid reale in subiecto ponere.

Secundò, quia si relatio secundum esse, *Ad*, nihil ponit in subiecto aut relatio, ergo secundum hunc conceptum non est aliquid reale. Probatur consequentia: quia omne ens reale aut substantia, aut accidens: ergo aut est ens per se, aut in alio. Sed relatio secundum esse, *Ad*, non est ens per se: cum non sit substantia nec in alio, cum non ponat aliquid in subiecto: ergo non erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentum tale.

32 Pro vera igitur solutione arg. notandum est; Relationem realem, secundum utrumque conceptum, *In*, & *Ad*, aliquid ponere in subiecto, diuersa tamen ratione: nam secundum esse, *In*, ponit aliquid per quam rationem communem, & abstrahentem à particularibus prædicamentorum: (eo modo, quo superius diximus analogum abstrahi ab analogatis) sed secundum esse, *Ad*, ponit rationem propriam relatiuam, distinctam à particularibus, quas ponunt cætera prædicamenta. Vt relatio paternitatis ponit rationem realem patris in homine: sed hæc ratio licet ponatur in subiecto, pure relatiua est: quin sic ponitur in subiecto, ut per illam non sit tale ad se, sed solum ad aliud, nempe ad terminum: cætera uero prædicamenta ita ponunt aliquid in subiecto, secundum proprium conceptum; ut per illam rationem propriam, ad se sit subiectum, & non referatur ad aliud. Gratia exempli, quantitas secundum proprium conceptum ponit extensionem partium in subiecto, per quam in se, & ad se dicitur extensum: sed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine; ut per illam non sit tale ad se, sed ad filium, sicque de cæteris relationibus.

Et hoc modo intelligi debet D. Th. dñ in citato loco asseri Relationem secundum esse, *In*, ponere aliquid in subiecto: sed secundum esse, *Ad*, nihil ponere speciale per quod sit tale ad se, sicut ponunt cætera prædicamenta, sed pure, & omninò ad aliud. Quem sensum clarissime posuit alio loco, per quem hunc explicauimus, nempe in 1 lib. sent. d. 8. q. 4. art. 3. ad 4. ubi ita ait: *Debilitas esse relationis consideratur secundum inhaerentiã sui ad subiectum, quia non ponit aliquid absolutum in subiecto, sed tantum per respectum ad aliud.*

33 Si autem aliquis dicat: iam ergo relatio non solum secundum conceptum communem accidentis inhaerit subiecto, sed etiam secundum proprium, & ultimum relationis, qui vocatur esse, *Ad*, aduersus illud, quod ex D. Th. adduximus, questione præcedenti videlicet conceptum proprium relationis non sumi in ordine ad subiectum, sicut sumuntur conceptus proprii accidentium absolutorum, sed in ordine ad terminum: Præterea habebit relatio duos conceptus qui uocentur, *In*: unum communem cum accidentibus absolutis, & alium sibi proprium. Probatur consequentia: quia tam secundum communem rationem, quam secundum particularem, ponit aliquid in subiecto: ergo secundum utramque ei inhaeret, & in eo est.

Respon

pondeo ad primum: Secundum utrumque conceptum in-
 subiecto: diuersa tamen ratione; nam secundum commu-
 niter inhaerentia communi, cum caeteris, & abstrahente
 inhaerentia absoluta, & respectiua: sed secundum conceptum
 inhaerentia pura relatiua: quod est inhaerere
 ad aliud. Quod verò D. Th. dixit, proprium conce-
 ptionis non sumi in ordine ad subiectum, ut in accidē-
 tis absolutis, verissimum est: sic autem intelligendum, ut non su-
 muntur in ordine ad subiectum, ut *In se*, & *Ad se* est, sed ut refertur
 ad aliud; per eandem rationem relatiuam, in eo positiua. In quo
 differt ratio propria relationis, à rationibus particularibus.
 Relatiuum absolutum, quae sumuntur in ordine ad subiectum:
 in se, & ad se, non ut est ad aliud, per tales rationes.

Ad aliud verò respondeo; Relationem habere esse, *In*, commune,
 in caeteris accidentibus; & esse, *In*, particulare, per quod sub-
 iectum refertur ad terminum; & per hoc esse, *In*, particulare, deter-
 minat aliud, *In*, commune, & fit vna ratio praedicamentalis ex
 parte: quia ex determinante per se, & determinabili per se,
 fit vnus per se: sicut quodlibet accidens absolutum habet
 esse commune, & particulare; & ex utroque efficitur vnum.
 Formam igitur primi arg. Concedendum est primum eni-
 ma; quo probatur relationem habere duplicem conce-
 ptionem, quo respicit subiectum; Aliam, quo respicit termi-
 num. Negandum tamen est, quod infertur, totum esse relationis, &
 non esse ad terminum: quia illud esse, quod habet in sub-
 iecto, si consideretur in communi, abstrahit ab absoluto, & rela-
 tiuum contrahitur per esse ad terminum: & per talem contra-
 ctionem ordinatur ad illum, & fit relatiuum: si verò consideretur
 in particulari; est esse proprium relationis: & ideo est esse rela-
 tiuum. Unde sequitur, relatiuum esse, quidquid habet relatio, &
 quid relatiuum: & hoc est *totum esse relationis, & relatiui*,
 ad aliud: ut dicitur in definitione Aristot. Ad confirmatio-
 nem responsi est, per explicationem definitionis.

34

Ad solutionem secundi arg. aliqui distinguunt relatum, &
 relatiuum, dicentes; Relatiuum dicere potentiam ad referendum,
 relatum verò, actuale exercitium referendi: & in definitione
 relatiui explicari ad aliquid, ut relatum; quam ut relatiuum. Hac
 distinctio non habet fundamentum: quia, ut superius pro-
 posui, exercitium referendi, vel actus referendi, non est aliud
 a naturali ipsa ordinatio vnus relatiui ad aliud: quae se-
 cundum eundem modo se habet, & semper est actualis, & semper exer-
 citium relatiua: quod necessario dicendum est: nam eo ipso,
 vnus relatiuum non referatur actu, vel in exercitio ad aliud:
 non habebit actu in se relationem, nec erit relatiuum forma-

35

liter: & eo ipso, quod habet in se relationem, non potest non referri actu, & secundum exercitium. Idem ergo profus sunt secundum rem, & secundum rationem, relatum, & relatum: illud magis distinctè explicat actum referendi: quia etiã min distinctè dicit aliud: ideo in definitione Arist. pro utroque mittitur nomen, ad aliquid: & actum referendi dicit, non potentiam.

Ad arg. ergo respondetur, distinguendo illud axioma; quod verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem: nam res, quæ definiuntur, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt, quarum ratio, vel essentia in aptitudine, vel potentia consistit: & istæ, licet definiantur per verba significantia actum: non pro actu, sed pro potentia accipiuntur in definitione: & ratio huius est: quia actus in his non potest esse essentialis: & ideo bene definiuntur per actum. Aliæ sunt; quarum ratio, vel essentia, non consistit in aptitudine, sed in actu: & in definitione huiusmodi non possunt verba accipi pro aptitudine: quia si ita accipiuntur, non explicabunt naturam definiti: Sed pro actu debent accipi, ut rationem eius explicent. Ut si definiatur quantum, pro eo, quod habet partem extra partem, secundum extensionem molis, non possunt verba huius definitionis dici pro aptitudine; sed actum, quia ratio extensionis in actu consistit, non in aptitudine: sicque de cæteris. Et ita se habet relatum, cuius ratio in actuali ordinatione, & relatione consistit: ideo verba definitionis eius pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur.

QVÆSTIO V.

Vtrum omnes relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

36 **T**ANquam certum præsupponendum est; nec diuinas relationes, nec etiam relationes rationis, collocari in hoc prædicamento: quia, ut in præcedenti quæst. probauimus; prædicamentum ad aliquid, est membrum quoddam generalis diuisionis accidentis realis, in nouem prædicamenta: & ideo relatum, quod est supremum genus, est accidens reale, atque finitum: quare nec relationes Diuinæ; eum sint substantiales, & infinitæ, possunt pertinere ad hoc prædicamentum; nec relationes rationis: quia non sunt accidentia realia.

Solum ergo procedit quæst. de relationibus realibus creaturarum: *An omnes ponantur in hoc prædicamento?* verum non distinguuntur ab omnibus eodem modo: nam quidam asserunt, *Esse eas res in triplici differentia*: Quædam sunt transcendentes; quæ in rebus diuersorum prædicamentorum reperiuntur; eisq; essentialiter conueniunt, quasi complementum essentia: tales sunt respectus inclusi in essentia cuiuslibet accidentis, per quos ordinantur.

tur ad subiectum, cui inhaerere aptum est. Aliæ sunt rela-
 , quæ non omnib. accidentibus vniuersaliter conueniunt:
 ibusdam tantum, in quorum essentiis etiam includuntur:
 ectus, quem dicunt habitus, potentia, & scientia ad pro-
 iecta, & istæ vocantur relationes secundum dici.

e denique sunt relationes, quæ nulli cõueniunt essentia-
 ed accidentaliter conueniunt multis, & dicuntur relatio-
 undum esse: vt paternitas, similitudo, & æqualitas. Alij
 olum has vltimas rationes admittunt: & nullam prorsus
 quæ ad essentiam alicuius absoluti pertineant. Sic vide-
 ture Scot. in 4. d. 12. q. vnica. Probantque non esse admit-
 s. Primò; quidquid pertinet ad essentiam substantia, est
 ntia: & quidquid pertinet ad essentiam quantitatis, est
 itas: ergo si relationes reales dantur, quæ pertineant ad
 iam omnium rerum absolutarum, erunt res absolutæ: vt
 stantia, erunt substantia: in quantitate, quantitas, & in
 ate, qualitas. Et si ad essentiam aliquarum rerum tantum
 eant; vt ad essentiam habitus aut potentia, erunt etiam
 tia, & habitus. Hæc autem falsa sunt: ideo falsum erit ta-
 ationes ponere.

obatur secundo: quia si intra essentiam absolutorum ad-
 ntur relationes istæ, aliud absurdum erit concedendum:
 e, quod tales essentia componantur ex entitate absoluta,
 tiua, diuersis non solum specie, sed genere.

j denique præter relationes accidentales, vel secundum
 admittunt intra essentiam absolutorum transcendentales:
 amen relationes secundum dici, nisi solo nomine: nam
 us, inquit, potentia, & scientia, purè absoluta sunt; nec
 t respectum realem ad obiecta, sed absolutam proportio-
 cum eis: quam proportionem non possumus intelligere,
 plicare, nisi per quendam respectum, quem intellectus
 pit in eis: & ideo de eis loquitur, quasi de respectiuis: cum
 n non sint verè respectiua, sed absoluta: licet in commu-
 do loquendi respectiua dicantur: & propterea appellen-
 elatiua secundum dici.

imus modus dicendi cõcedit, præter relationes secundum
 transcendentales; & secundum dici, & vtraque pertinere ad
 iam absolutorum: sed eas ita confundit, vt omnes esse ap-
 ndas transcendentales asserat: & ita relationem reale crea-
 in duo tantum membra diuidendam esse; nempe in tran-
 dentalem, & prædicamentalem: ita vt sub primo membro,
 respectus, qui omnibus prædicamentis absolutis essentiali-
 onueniunt, quam qui aliquibus tantum, cõprehendantur.
 secundo verò, solum relationes accidentales, quæ vocantur

40 secundum esse, & pertinent ad hoc prædicamentum. Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est: necesse est ponere respectus quosdam reales, pertinentes ad essentiam accidentium absolutorum: ut respectus, quem includit inharæntia aptitudinalis eorum ad subiectum, & habitus, & potentia ad obiectum: respectus isti, diminuta quadam relationes sunt, complentes essentiam absolutorum. Hanc conclusionem tenet D. Tho. 1. p. q. 13. art. ad 1. & q. 28. art. 1. Caiet. in opusc. de ente & essentia, c. 7. q. 1. Et probatur testimonio Arist. 2. lib. de anima, tex. 33. vbi docet Essentiam specificam potentiarum ab actibus, & obiectis sumendam esse: quod non potest esse verum, nisi respectum essentialem ad obiectum includant. Nam evidens est, non sic accipiendam esse essentiam specificam potentiaæ ab obiecto, ut obiectum sit essentia eius, cum sit semper res diuersa ab ea; ergo necesse est sumi per respectum eiusdem potentiaæ ad obiectum: ideo talis respectus esse ei essentialis. Probatur consequentia: quia si non ad obiectum, nec respectus ad ipsum est de essentia potentiarum: nullo modo accipietur species earum ab obiectis.

41 Probatur deinde ratione, quia accidentia non sunt entia simpliciter, sed entis entia, hoc est, aliquid substantiaæ, ad quam intrinsecam attributionem dicunt: sed talis attributio non potest esse, neque intelligi, nisi per aliquem respectum ad eandem substantiam, inclusum in essentia accidentium: ergo necessarium ponendi sunt respectus isti essentialis in omnibus accidentibus absolutis.

42 Secunda conclusio: Ex his respectibus ad essentiam absolutorum pertinentibus, plures sunt transcendentales, & plures etiam prædicamentales. Probatur primum: quia transcendentale dicitur illud, cuius propria ratio transcendit omnia prædicamenta, vel saltem plura: sed respectus aptitudinalis inharæntiaæ ad subiectum, quem in sua essentia includit accidens, transcendit omnia prædicamenta accidentium sicut accidens ipsum: ergo est relatio transcendentalis.

Probatur secundum ratione opposita, nam transcendens est quod multis prædicamentis est commune: sed dantur plures respectus essentialis rebus absolutis, qui non possunt ad plura prædicamenta pertinere: ergo non erunt transcendentales. Probatur minor: quia respectus habituum, & potentiarum ad sua obiecta, non possunt ad plura se extendere, quam habitus ipsi, atque potentia, quibus sunt essentialis: sed habitus, & potentia solum pertinent ad prædicamentum qualitatis; imò solum ad determinata genera huius prædicamenti: ergo nec sunt, nec dici debent transcendentales.

Tertia conclusio; Ex tribus generibus relationum, nempe tran-

scenden-

entalium, secundum dici, & secundum esse, transcendentales
 nullum prædicamentum pertinent, relationes secundum dici per-
 ad prædicamentum absoluti, cuius essentiam complent, rela-
 verò secundum esse, aut accidentales, constituunt prædica-
 am relationis.

banda sunt tria hæc: & primū, de respectibus transcēden-
 us facile probatur, ex ipsamet transcendentia: nam quod
 cendens est, ad nullum speciale prædicamentū pertinere
 it: ergo relationes istæ transcēdētales ab omni prædica-
 o excludūtur. Probatur antecedēs, quia prædicamēta cō-
 at determinatum modū essendi; vt substantia modum per
 antitas modū extēisionis: sed transcēdēs non est determi-
 m ad aliquem modum essendi, sed comprehendit mul-
 ergo non potest ad speciale prædicamentum pertinere.
 cundum verò, de relationibus secundū dici, sic probo: Re- 43
 tus quem dicūt potentia, & habitus ad obiecta, cōplent es-
 am eorum: ergo pertinent ad essentias, quas complent tā-
 m aliquid earum: quare necesse est in eodem prædicamēto
 vocari, & sub eodē genere: sub quo sunt tales essentia. Quod
 lligendum est reductiuè tantū, sicut partes reducūtur ad
 dicamentum, & speciem totius, & nō per se, & directè: quia
 completum aliquid sunt, atq; diminutum, & qui nō possunt
 se efficere speciem, nisi simul cum absoluto, cuius essentiā
 plent: vt si solum respectum potentia, aut habitus ad ob-
 um intelligas, non intelligendo absolutam rationē quali-
 s, nihil completum aut prædicamentale intelligis, quia re-
 tus isti essentialiter coniunguntur cum absoluta rationē
 litatis quam complent: & ideo nihil completum sine illa
 lliguntur cōstituere: vnde nec nomina potentiarum, & ha-
 tum imponuntur ad significandos hos respectus, sed prin-
 alem rationem qualitatis, quam consequuntur, vt bene ait
 Th. 1. p. q. 13. a. 7. ad 1. & q. 7. de potētia, a. 10. ad 11. ideo nec
 se constituuntur in prædicamento, sed per absolutum. Et
 c sequitur non pertinere ad prædicamentum ad aliquid,
 vocari relationes prædicamentales; sed secundum dici ab-
 st. Et ratio huius denominationis est: quia tales ab anti-
 s dicebantur, & cum veris, & prædicamētalibus confunde-
 ntur: cum tamen non sint relationes secundum esse, sed solo
 mine harum gaudeant.

Tertium deniq; quòd relationes, quæ nulli sunt essentielles, 44
 l accidentaliter semper conueniūt, efficiāt per se hoc prædi-
 mentum; cōmunis est consensus totius scholæ. Et ratio eius
 lligitur ex differentia earum à relationibus transcendentā-
 bus, & secundum dici: quæ cum pertineant ad essentiā abso-
 lutorum,

lutorum, quam complēt, incompleti quidam respectus sunt, & aliquid eorum: & ideo non possunt per se constituere rationem prædicamentalem, sed simul cum eisdem absolutis. & relatione verò, quæ extra essentiam omnium absolutorum sunt; primò habent modum naturæ cōpletæ: quia nihil essenziale alicui sunt, sed per se habent propriū modum essendi, ad aliquid, quod sit integra, atque completa ratio prædicamentalis, sicut cetera accidentia prædicamentalia, & consequenter sua genera, species, ac differentias: ex quib. per se potest fieri ordinatio prædicamentalis. Habent etiā secūdò; quòd sint totum esse essenziale relatiuorū; ita vt nihil præter relationes ipsas essentialiter includāt: & ideo sic definita sunt ab Arist. *Relatiua sunt quorum totū suum esse sit, ad aliud se habere.* Continent igitur relationes istæ cū transcendentalibus in eo, quòd nihil absolutum dicunt, sed totum esse earū est, esse rationes referendi ad aliud: differunt tamen in duobus. In primo quidē, quia respectus secundū dici, nō sunt tota ratio, totum esse, aut tota essentia relatiuorum: sed quoddam complementum eorum: & ideo ea, quorum complementū sunt; non sunt relatiua simpliciter, sed simpliciter absoluta: & ex consequēti dicuntur quodāmodo relatiua, & ex hoc sequitur secūda differentia; quòd respectus isti non sunt ad aliud, tanquā ad terminum; sed tanquā ad subiectum, vel obiectum: vt petit natura absoluti, quod cōplent: relationes verò prædicamentales non solum non dicuntur aliquid absolutum, sed sunt tota ratio, tota essentia, totū esse relatiuorū, quæ constituunt: & ideo relatiua ab eis constituta, nihil absolutū dicunt, sed totum suum esse, est referri ad aliud, non quidem tanquam ad obiectum, vel subiectum, sed tanquā ad purum terminū: quia ratio à qua sola constituuntur, non petit aliud sub aliqua ratione particulari, ad quam ordinet relatiuum, quod constituit, sed sub ratione præcisa termini.

46 Ad primum arg. secundæ opinionis, contrariæ relationis secundū dici, distinguendū est antecedens: nam esse substantiā, quidquid pertinet ad essentiā substantiæ: & quantitatem, quidquid pertinet ad essentiā quantitatis, duobus modis intelligi potest: In recto, & in obliquo. Et primo modo, negandum est, quia non est necessarium, rem aliquam prædicari in recto, de quocunque eius modo, aut complemento: ita vt dicatur simpliciter substantia, aut quantitas: bene tamen in obliquo: ita vt dicatur aliquid substantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum est, hos respectus esse absolutos, vel substantias, id est, aliquid rerum absolutarum, vel substantiæ.

Ad secundum: Negandū est, quòd sequatur absoluta illa, in quibus clauduntur isti respectus, composita esse ex absoluto, & respe

tiuo: quia non includuntur in rebus absolutis, per modum
s, aut differentia, aut per modum compositionis, sed tam
ere, quam in differentia, atque in specie ipsa ex eis com-
per modum cuiusdam complementi: tam compositorum,
componentium, unde non sequitur compositionem ali-
cum eis facere.

QVÆSTIO VI.

Species relationis prædicamentalis à termino sit accipienda.

E sola relatione prædicamentali procedit questio, non de 47
relationibus transcendentalibus, nec secundum dici: quas
uimus quæst. præcedenti non pertinere ad hoc prædica-
m. Ut autem melius intelligantur, quæ de relatione di-
sunt, quasdam diuisiones relatiuorum adducere oportet.
uū igitur, quod est supremum genus huius prædicamen-
tò diuiditur in tria genera intermedia, secundum tria fun-
ta in quibus fundatur, enumerata ab Arist. 5. lib. Met. c. 15.
um genus relatiuorum est eorum, quæ fundantur in vni-
el diuersitate generica, aut specifica; & habet sub se tria
enera, vel species, secundum diuersa fundamenta, in quibus
itur vnitas, aut diuersitas. Nam si reperiatur in Substantia,
elatio identitatis, vel diuersitatis; si in Qualitate, relatio si-
udinis, aut dissimilitudinis; & si in Quantitate, relatio æqua-
s, vel inæqualitatis. Secundum genus relatiuorum est æ-
qua fundantur in actione, & passione: vt relationes pater-
s, & filiationis: & habet alia genera, vel species subalter-
ecundum diuersas actiones, de præsentis, præteriti, & futu-
tertium, eorum quæ fundantur in mensura, vt relationes
tiarum, & scientiarum, sub nomine mensurabilis, ad sua
ta sub nomine mensuræ: nam obiectum dicitur mensura-
tia, & potentia: & scientia, atque potentia, mensurabilis
biectum: ex eo, quod ad nihil potest vtraque extendi, aut
nihil versari, quod non contineatur sub proprio obiecto.
cunda diuisio minus vniuersalis est: qua diuiditur relati- 48
in mutuum, & non mutuum. Relatiua mutua sunt, quorum
nque dicitur tale, per relationem realem: vt pater, & filius:
mutua, quorum vnum tantum dicitur tale, per relationem
m: in altero verò talis relatio non est, vt mensurabile, &
ura: nam illud dicitur tale, per relationem realem: hæc ve-
on habet talem relationem.

ertia diuisio est: Relatiua alia sunt Equiparantiæ, alia dis-
aratiæ. Equiparatiæ, quæ eiusdem rationis, & denomina-
s sunt, vt similia, æqualia. Disquiparatiæ dicuntur quæ di-
e rationis sunt, & denominationis, vt pater, & filius. Quod-

libet autem horum generū suas habet species, & de omnibus & singulis, quærit titulus quæstionis; *A quo sumant distinctiōnem specificam, an à termino, vel ab aliquo alio.*

Et prima opinio videtur esse D. Th. 3. p. q. 35. ar. 5. & quodlibet 9. ar. 4. *Quòd relatio, aut relatiuum, non sumat speciem à termino, sed potius à causa, per quam producitur: Quod probat hoc arguendo. Quia si relatio sumeret speciem à termino, sequeretur in utroque parente eandem esse relationem ad filium. Probatur consequentia: quia filius vnicus terminus est; ergo relatio patris, & matris ad eum terminata, erit eadem. Sed cōsequens est falsum, ergo etiam antecedens, quòd relatio sumat speciem à termino. Probatur minor: quia pater est causa efficiens filij, mater vero passiuā tantum; ergo habent rationes causarum, specie diuersas, quas necessariò consequitur diuersa relatiō in utroque: paternitatis in patre, & maternitatis in matre.*

49 Secūdo probatur: *Quia species debet sumi ab aliquo intrinseco, quod sit differentia essentialis eius: sed terminus relationis est res diuersa à relatione, & ei extrinseca, vt pater respectu filiationis; ergo non potest sumi ab eo species. Et si respondeatur non ita sumi speciem à termino, vt terminus ipse sit differentia specifica relationis: sed ordinatio ad terminum. Contra hoc est quòd relatio ipsa est ordinatio ad terminum: ergo si ex ordinatio aut ordinatione ad terminum, sumitur species eius, sumet speciem à seipsa: quod patet esse falsum.*

Pro hac etiam sententia adduci potest testimonium Aristotelis, quia tria genera relationum distinguit (vt vidimus) non per diuersos terminos, sed per diuersa fundamenta: ergo sentit non esse sumendam speciem relationis à termino.

50 Secunda opinio est communis, & vera; *Quòd relatio, aut relatiuum, sumit suam speciem à termino: ita vt illæ relationes sint eiusdem speciei, quæ habent terminum eiusdem speciei: vt omnes paternitates, omnes similitudines: illæ verò sint speciei distinctæ, quæ habent terminos specie distinctos: vt similitudo & dissimilitudo. Probatur ex definitione Aristotelis, quæ ait: *Relatiua esse, quorum totum suum esse, est referrī ad aliud*, hoc est, ad terminum; ergo talis erit relatio, qualis fuerit terminus, ad quem refert: & hoc est ab eo accipere speciem. Et D. Th. absq; dubio tenet eandē sententiā 3. p. q. 32. ar. 2. vbi sic ait: *Cum ratio specifica relationis consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quòd duæ relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat.**

Probatur etiam ratione: quia ex quatuor generibus causarum, relatio non habet materiam, & formam: quæ sunt causa intrinseca, à quibus (saltem à forma) posset sumere speciē: quia
vt sup

erius probauimus, accidentia non componuntur ex materia & forma, solum ergo habet causam efficiētem, à qua procedit: & finem, seu terminum, in quem ordinatur relatiuum. Causa efficiente non sumunt res suam speciem, quia ex causa prorsus est: ergo solum restat causa finalis, quæ est terminus, in quem essentialiter ordinatur relatiuum: quare ab eo sumunt suam speciem.

¶ Ut melius intelligatur hæc ut specificatio relationis; Notandum est, Relationem, sicut cætera accidētia, non habere compositionem Physicam, ex materia, & forma: sed Metaphysicā, ex materia, & differentia. Ut ergo intelligatur à quo sumat speciem, sciendum est à quo sumatur genus, & differentia eius: & quomodo assignari possit definitio quidditatiua cuiuslibet relationis. Genus igitur relationis sumitur à tota eius natura, sub generali conceptu referendi ad terminum considerata. Differentia verò ab eadem concepta sub cōceptu speciali, & ultimo terminante genus: nempe ex eo, quòd sit ordinatio ad talem terminum: ut Genus paternitatis erit cōmunis conceptus relationis realis, qui dicit esse ordinem, vel ordinationem ad terminum. Differentia verò, esse ordinationem ad filium: & ideo definitio paternitatis talis erit: Paternitas est ordo, aut ordinatio ad filiū: & sic de cæteris relationibus. Itaque terminus relationis non est differentia specifica relationis, seu esse ordinationem ad terminū, qui extrinsecus est relationi: sed esse ordinationem ad illū intrinsecū: & quia talis est ordinatio, quod est ad talem terminum, ideo dicitur relationem sumere speciem à termino, quem cognoscenda, & definienda est relatio, & relatiuum. Ex hac doctrina constat solum esse secundum arg. quia nec relatio sic specificatur à termino ut terminus: ut sit differentia specialis eius: nec specificatur à seipsa, sed à propria differentia, quæ ab eius natura sumitur, ut consideratur sub conceptu terminato, & ultimo ordinationis ad talem terminum: per quem conceptum contrahitur communis, & genericus. Et testimoniū Arist. explicetur, notandum est: Fundamenta relationum: vel quia ab eis aliquo modo producuntur: sed aliquando non producuntur ab eis, naturali saltem sequela, sed sunt fundamentis sequuntur: vnde ex fundamentis diuersæ rationis semper sequuntur relationes diuersæ speciei. Et ita conceditur, quòd à fundamentis sumatur species relationum, aut terminorum, quasi causaliter: sed à terminis, quasi formaliter. Per hos autem duos modos sumendi speciem relationum, patet secundum esse magis proprium, quem posuit Arist. in definitione relatiuorum: & hæc est causa propter quam cōmunis terminus loquēdi scholæ eo potius, quàm primo vitur: sed Arist. & D.

& D. Th. per fundamenta distinguunt illis locis: quia aliquando notiora nobis sunt & quia modus ille distinguendi non contradicit proprio & formali, sed eum infert: unde per illum distinguentes, non negant proprium, quo ferè semper vtuntur.

An filio correspondeat duplex relatio, una in patre, & alia in matre, vel eadem in utroque parente.

53 **S**olutionem primi arg in vltimū locum remisimus: quia circa illam dubium hoc (licet breuissimè) disputandum est, An in patre, & matre vnica sit relatio ad filium, vel duplex, atque diuersa: nempe paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Et est prima opinio D. Th. 3. p. q. 35. ar. 5. quam sequitur ibidem Caiet. & Ferr. 2. lib. contra gentes, c. 14. Quòd duplex sit, & diuersa relatio in patre, & matre: quæ in eo fundatur, quòd Aristoteli quem sequitur D. Th. asserit, Patrem, & matrem diuerso modo, aut in diuerso genere causæ concurrere ad generationem filij: patrem quidem tanquam causam efficientem, matrem verò tanquam materialem: sed effectus diuerso modo, diuersaque dependentia dependet à diuersis generibus causarum, & diuerso modo ab eis respicitur; ergo per diuersas relationes: & ita pater refertur ad filium, relatione causæ efficientis, quæ dicitur paternitas: mater verò per relationem principij passiuī, significatam nomine maternitatis. Et hæc sententia consequenter ponit duplicem relationem, ratione saltem diuersam in filio: vnā, per quam refertur ad patrem, & aliam, per quam refertur ad matrem: nam cum relatio sumat speciem à termino, impossibile est, quòd duæ relationes specie diuersæ, habeant eundem terminum formalem: unde cum filius terminet relationes diuersas vtriusque parentis, necesse est per duas alias relationes formaliter diuersas, eas terminare: sed ambæ significantur eodem nomine filiationis.

54 **S**ecunda opinio opposita tenet: In patre, & matre, esse vnā relationem totalem, & completam, sed quasi cōpositam ex duabus relationibus partialibus, & eiusdem rationis patris, & matris, & in filio non nisi vnā ei correspondere: per quam refertur ad vtrumque parentem, tanquam ad terminum adæquatum, & ad vtrumlibet, tanquam ad terminum inadæquatum. Ita Fonsæca 5. Met. c. 15 q. 5. sect. 3. & habet oppositum fundamentum, videlicet patrem, & matrem, in eodem genere causæ efficientis, concurrere ad generationem filij, tanquam vnā causam totalem, & adæquatam, quasi ex duplici causa partiali cōpositam. Ita enim sentit Galenus, quem omnes Medici sequuntur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda est) cum eis Scotus in 3. d. q. 1. Ex hoc autē fundamēto euidenter sequitur, quòd in patre, & matre, nō sunt relationes eiusdem speciei. Probatur cōsequen-

ia si eodem modo, atq; in eodem genere causæ efficiētis, proximè cōcurrunt ad generationē filij, eodem modo ab eis debet: eodem etiā modo ab eis respicietur: quare per re- ē eiūsdem speciei, sed partialiter distinctam in vtroque: diuersæ sunt causæ partiales, & diuersa subiecta, in quib. potest idē numero accidens reperiri, & possumus exemplū eere, de multis hominibus trahentibus nauim, in quibus sæ sunt relationes partiales, & inadæquatæ, ad eundē ef- n: sed ex omnibus integratur vna totalis, & adæquata. tra autem sententia est, probabilem esse vtramque opi- m, non solūm propter patronos docti ssimos; sed propter bilia fundamenta: ideo liberum erit cuique hanc vel illam itū sequi.

Q V Æ S T I O VII.

An terminus relationis sit formaliter absolutus; vel formaliter relatiuus.

Ria sunt in relatiuo, Subiectū, Fundamentum, & Relatio. 55
Subiectū, est res ipsa, quæ denominatur à relatione. Fun-
entū verò, ratio, aut medium, per quod confurgit in ea re-
& hæc est, per quā formaliter dicuntur relatiua: vt in pa-
t homo, qui denominatur pater, à relatione: est generatio,
potentia generandi, in qua fundatur relatio: & est relatio
paternitatis. Ex his tribus certum est, subiectum non esse
inum relationis, nisi materiale; & quasi remotū: de quo
procedit quæstio, sed de duobus aliis: quorū ratione sub-
potest proximè terminare relationem. Et cū fundamē-
absolutū sit, vel modū absoluti habeat, ideo titulus quæ-
is quærit: *An terminus relationis, per quam vnum refertur
ud, sit subiectum ipsum, ratione fundamenti, quod absoluta res
el ratione relationis:* nam si ratione primi sit terminus, ter-
bitur relatio ad absolutum formaliter: si verò ratione
ionis, terminabitur formaliter ad relatiuum.

Id duo possumus considerare in relatione. Primū, quòd sit 56
referendi vnū ad alterum. Secundum, quòd sit ratio ter-
andi relationē alterius: vt in paternitate, quòd sit ratio re-
andi patrem ad filium: & quòd sit ratio, per quam idem pa-
terminet relationem filiationis: & cū rationes istæ sint
ræ, in eadem relatione, certum est, per relationem, se-
dūm primam considerationem, vnum relatiuum non ter-
are relationem alterius: solūm potest esse dubium, an ter-
et per eam secundo modo consideratam.

in hoc sensu quæritur, *An terminus relationis sit formaliter
tiuus?* id est, an terminet per suā relationem, saltem secūdo
modo

modo consideratam, relationem alterius.

Et circa quæstionem sic explicatâ sunt tres opiniones, duæ extremæ, & tertia media. Prima opinio extrema asserit, *Vnum relatiuum semper, & in quocunque genere relationum, terminat relationem alterius, per propriam relationem, & nunquam per fundamentum, aut rationem absolutam.* Ita Caiet. 1. p. q. 13. art. quem sequuntur nonnulli ex modernis.

57 Probant ex duplici proprietate relatiuorum, approbata a Arist. & omnibus, nempe, *Quod relatiua sint simul natura, & simul cognitione, & definitione:* ita vt nec vnum possit esse prior natura quàm alterum: nec cognosci sine cognitione alterius nec defini nisi alio definito: quæ omnia manifesta sunt in patre, & filio: sed nihil horum potest eis conuenire, nisi vt relatiuis: ergo vt talia, referuntur vnum ad alterum, & vnum terminat relationem alterius. Probatur minor: quia pater, ratione fundamenti, est prior natura filio: & filius posterior: cum per potentiam generandi, & generationem actiuam, quæ sunt fundamentum relationis, sit causa illius, & causa sit prior natura effectu: & eadem ratione potest cognosci, & defini sine filio; ergo hoc modo non poterit vnum terminare relationem alterius, & ideo solum per relationem possunt se terminare.

58 Sed quia relationes aliæ sunt mutua, & aliæ non mutua, quæ solum reperiuntur in vno extremo, aliud verò absolutum est: & ideo tale non videtur posse terminare aliud per relationem, sed per rationem absolutam: non apparet igitur, quomodo vera esse possit hæc opinio in omnibus relationibus.

Propterea duobus modis defenditur, quârum ad relationes non mutuas, à diuersis qui eâ sequuntur. Primò, à Caiet. qui ait *In his relationibus vnum extremum esse relatiuum formaliter, per relationem sibi inhaerentem: aliud verò, non per relationem sibi inhaerentem, sed per relationem existentem in altero.* Gratia exempli. Scientia, quæ mēsurabilis dicitur, refertur per relationem sibi inhaerentem ad obiectum, tanquã ad mensuram: obiectum verò, quod mensura dicitur, refertur ad scientiã, non per relationem sibi inhaerentem, sed per eandem relationem existentem in scientiã: & ita vnū relatiuum est intrinsecū, & aliud extrinsecū. Probatur ex Arist. 5. Meta. c. 15. expressè asserente, *In relatiuis tertij generis, quæ sunt mēsuræ, & mēsurabile; vnū referri per relationem, quæ in se habet, alterū verò per relationem, qua aliud refertur ad ipsum.*

59 Secūda via defenditur ab aliis modernis, asserentibus, *Extremum illud, in quo non est relatio realis, terminare relationem reale alterius, non per eandem illius relationem, sed per relationem propriã: non realem, quam supponimus non habere, sed rationis: quia eo ipso quòd scientia refertur, per relationem reale*

mensura

abilis ad obiectum, acquirit obiectum nouam cōmen-
nem, & correspondentiam cum illa, ratione cuius com-
parationis debita est ei denominatio relatiua mensuræ: &
non possit eam habere realem, quia res absoluta est, ha-
re relationē rationis: quæ licet non sit ante operationem
actus, satis est debitam ei esse, & quasi in potentia proxi-
mā tribuat ei denominationem relatiui, licet non relati: nā
nam dicit potentiam, vt aliquid referatur ad aliud: rela-
tō ad actuale exercitium referendi.

tamen sententia, siue hoc, siue illo modo defendatur,
abilis mihi videtur: quia vterq; modus eam defenden-
ter ostenditur falsus. Et primò, modum Caiet. sic im-
Effectus formalis relationis est, facere relatiuum; sicut
formalis albedinis est, facere album: sed repugnat ali-
se album: nisi ab albedine sibi inhærente: ergo repugna-
relatiuum, nisi à relatione sibi inhærente; falsum ergo
d assertit Caiet. mensuram referri ad mensurabile, per
nem existentem in eodem mensurabili.

ndò: Quia relatio, cum sit forma relatiua, nō potest re- 60
l alteram, nisi illud, quod constituit relatiuum: sed con-
e aliquid relatiuum, est tribuere illi proprium effectum
em: sicut constituere albedinem, vel subiectum album,
uere illi proprium effectum formalem: & effectum for-
non tribuit forma, nisi per informationem: ergo repu-
iquid constitui relatiuum, aut referri ad aliud, per re-
m existentem in altero; & non in se.

nda via hac ratione probatur falsa: Relatiuum, & rela-
superiùs probauimus, non se habent sicut potentia &
quia cum relatio sit actualis ordinatio vnius ad alterū,
, quod est in subiecto; refert illud actu ad terminum, &
impossibile est, aliquid habere relationem in se, per quā
relatiuum: quin per eandem etiam dicatur relatū. Im-
le est etiam dici relatiuum, ex eo solū, quod potest ha-
relationem; nisi eam actu habeat: nam homo, priusquam
nem habeat paternitatis, nō dicitur relatiuum ad filiū.
hæc vera sunt, & necessaria in relationibus realibus;
minus sunt necessaria in relationibus rationis: quia re-
tionis concipitur ab intellectu, ad similitudinem rela-
ealis: eodem igitur modo erit impossibile, quod mensu-
atur ad mensurabile, per relationem rationis, priusquā
ctu habeat ab intellectu, eam cognoscente; etiam si sit
ta: sicut est impossibile, quod aliquid dicatur relatiuum
ione reali, priusquam eam actu habeat.

nda opinio extrema tenet: *Terminum, non solū in rela- 61*
tionibus

tionibus non mutuis, sed etiam in mutuis esse formaliter absolute.
Ita Scot. in 1. dist. 30. q. 1. quem sequuntur omnes eius discipuli
& ex modernis multi: & in eandem sententiam videtur incli-
re Capr. in 1. d. 30. q. 1. ar. 2. ad 3. Sonc. 5. Met. q. 3. ad 2. Et de re-
tionibus non mutuis tanquam certum præsupponit hæc sen-
tentia, quòd ad absolutum terminentur.

Sed ita esse etiã in relationib. mutuis, probatur primò. Quia
aut relatio, in quantum relatio, postulat terminum relatiuum
aut in quantum relatio mutua: sed neutro modo postulare potest
est talem terminum: ergo non terminatur per se ad relatiuum
sed per accidens; & ideo ad absolutum per se. Probatur minor: pri-
mo, quòd nõ ut relatio: nam si ut relatio peteret terminum
latiuium, omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterat
terminari ad absolutum: sed relationes tertij generis terminantur
omnes ad absolutum, ut manifestum est: ergo relatio, ut
latio, non petit terminum relatiuum. Quòd autem cum non
petat, ut relatio mutua, probatur primo; quia relatio non defini-
tur mutua, per rationem terminandi, sed per rationem referen-
di; quia utrumque extremum refertur ad aliud: ergo non est necesse
cessarium ut relatio sit mutua, quòd sit ratio terminandi: sed
tis est esse rationem referendi, in utroque extremo: quod
rum esse potest etiam si ad absolutum terminetur.

62 Secundo: quia neque omnis relatio mutua terminatur se-
per ad relatiuum, sed aliquando ad absolutum: nam paternitas
aut maternitas, & filiatio, sunt relationes mutue: & tamen a-
quando datur vna sine altera: ut in beatissima Virgine, secundum
sententiam D. Th. 3. p. q. 35. ar. 5. datur relatio realis materni-
tis ad Christum hominem, in quo non est relatio realis filiatio-
nis: ergo relatio maternitatis non terminabitur ad Christum
tanquam ad relatiuum, sed tanquam ad absolutum, per patri-
uam generationem, quæ accidens absolutum est, terminante
relationem maternitatis.

63 Tertio: si vnum relatiuum terminaretur ad alterum, etiam
ut relatiuum, sequeretur, nõ posse vnum cognosci, aut defini-
nisi per alterum. Probatur consequentia: quia non potest cognosci,
sci, neque definiiri relatiuum, nisi per terminum, sed consequens
est falsum: ergo falsum erit etiam antecedens. Probatur minor:
quia loco nominis in definitione positi, licet ponere suam defini-
nitionem: ut loco animalis, positi in definitione hominis, licet
ponere viuens sensibile, quæ est eius definitio, diceréque, Homo
est viuens, sensibile, rationale: ergo si pater definitur per filium
dicemus, Pater est, qui habet filium, & tunc loco filij licebit ponere
re definitionem eius, quæ talis erit: filius est, qui habet patrem.
Ita definitio patris erit, Pater est, qui genuit eum, qui habet patrem
in qu

ria vitia committuntur. Primū est inugationis, seu inu-
 etitionis; quia pater ipse, qui definitur, in definitione
 r. Secundum est, quod ignotum per ignotius defini-
 a dum patrem definimus per filium, non solum æquē
 est filius, sed minū notus: cum nihil de eo possimus
 cere, nisi per patrem. Tertium, vitiosus quidam circu-
 n vnum relatiuum definitur per alterū; & hoc idem per
 od non est aliud, quā definire idem per semetipsum:
 ater definitur per filium, & rursus filius per patrem, &
 ad vltimum definietur pater per seipsum. Quod repro-
 rist. 5. lib. Meta. cap. 13. his verbis: *Non est autem intelle-*
illud, cuius intellectus est: idem enim profectō bis esset dictū.
 de poster. resolutione, cap. 3. eundem circulum repro-
 n demonstrationibus.

ia opinio media, inter hæc extrema, affirmat, *Relationes 64*
tuas terminari ad absolutū formaliter, mutuas verò forma-
relatiuū: & ideō relationē in communi, vel relationem, ut
est ad terminum, abstrahentem ab absoluto, & relatiuo. Ita
 . contra gentes, cap. 11. Nip. 5. Meta. d. 14. Deca. His. in 1.
 . notab. 3. & ex modernis plures. Et hanc existimo esse
 in doctrina Arist. & D. Th. & probabiliorem cæteris.
 efficaciter probauimus, quantum ad relationes non
 s; vt mensurabilis, & mensuræ, Creature, & Creatoris ad-
 primam opinionem Caiet.

atur etiam aduersus secundam opinionē, *Quod relatio-*
tua terminentur formaliter ad relatiuū: expressis testimo-
 ist Porph. & D. Th. Arist. enim c. præl. agens de termino
 nis, & docens qualis esse debeat, ita ait: *Amplius, si qui-*
nuenienter assignetur, ad quod dicitur, omnibus aliis subla-
cunque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assi-
est, cōueniēter semper ad ipsum dicitur, circumscriptis om-
qua accidētia sunt domino: vt esse bipedē, vel scientia susce-
m, vel hominem: relicto verò solo, quod dominus est, semper:
enim, domini seruus dicitur. Si autē non conuenienter ad id,
ad dicitur assignetur, circumscriptis omnibus aliis: relicto autē
ad quod assignatum est, non dicitur ad ipsum. Assignetur ser-
minis, aut alicuius, & circumscribatur ab homine, esse domi-
non amplius seruus ad hominem dicitur: cum enim dominus
nec seruus est. Quibus verbis expressè docet, seruum ter-
 ti formaliter ad dominum, vt dominus est: & dominum
 uum, vt seruus est: quia ablati relationibus domini, &
 utis, neuter potest terminare relationem alterius; & rela-
 ius positus, etiam si omnia alia auferantur; sufficienter
 as vtrumque terminat relationem alterius.

65 Porph. etiam cap. de specie, idem tenet, non minus expressam
nam asserit se definisse genus per speciem, & rursus: speciem
per genus: quia sunt relatiua, & vnum relatiuum debet defini
ri per alterum, tanquam per terminum suæ relationis.

Quod D. Thom. non minus expressè docet r. p. q. 40. a. 2.
4. vbi explicans definitionem relatiuorum, traditam ab Ar.
& docens quomodo conueniat relatiuis mutuis: inquit: *Cum
dicitur, quod relatiui esse, est ad aliud se habere, per ad aliud
intelligitur correlatiuum: quod non est prius, sed simul natura.*

Probat deinde duplici ratione. Prima, ex intrinseca ratio
relatiuorū deducta. Oppositio relatiua reperitur inter relatiua
vt relatiua sunt formaliter: ergo mutua relatio includit esse
relatiua essentialiter mutuā oppositionē relatiuā: sed mutua oppositio re
latiua essentialiter includit vtramque rationem, referendi, & ter
minandi: ergo vtrūque officium exercent relatiua per relati
ones; & non per fundamēta absoluta. Omnia cōstant euidēt
præter minorē, quā non minus euidēter probo. Mutua oppo
sitiō cōsistit in hoc, quod relatiua mutuò se respiciāt, & relati
ones, sint rationes mutuò se respiciētes, sed mutuò se resp
cere est, quodlibet respicere aliud, & ab eo respici: & ab eo re
spici, est terminare relationē eius: ergo euidens est, quod in mu
tua oppositiōe includatur essentialiter vtrūq; officiū refer
di, & terminandi: & ex cōsequenti, quod vtrumque exercent
relatiua per relationes, & non per fundamēta: quia per relati
ones, & non per fundamēta, habent formalē oppositionem
66 Secunda ratio ex Diuinis relationibus sumitur, in quibus
euidēter probari videtur; vnum relatiuum nō posse per abso
lutum, sed per relationem terminare alterum. Duo autē præ
supponit hæc ratio, tanquam certa. Primū est, Relationē rea
lem esse nō posse, nisi inter extrema realiter distincta: quia ni
hil potest ad seipsum referri relatione reali. Secundum, in Di
uinis non posse vnum distingui realiter ab altero per aliquod
absolutum: sed solum per relationes oppositas. Quibus suppo
sitis, ita procedit ratio. Pater refertur ad Filiū, & Filius ad Pa
trem, vt realiter distinguūtur: ergo vterque terminat relatio
nem alterius, vt realiter ab eo distinctus: quia sicut relatio rea
lis non potest esse eiusdem ad seipsum realiter, ita nec termi
nari ad se ipsum: sed pater, & filius nō distinguuntur realiter
nisi per solas relationes oppositas: ergo nec refertur vnus ad
alterum: nec terminat relationem alterius, nisi per relationē,
vt relatiuum igitur, & non vt absolutum: sed eadem est ratio
de relationibus Diuinis, & creatis; quantum pertinet ad ratio
nem referendi, & terminandi: ergo etiam relationes creatæ
terminantur ad relatiuum, & non ad absolutum.

67
e argum. duobus modis conantur respondere moderni. quod licet in diuinis personis nihil distinguat realiter ratio: & ideo relatiuū sit, quod terminat secundū se; tamē obis cōcipiuntur Diuinæ Personæ: potest distingui functū relationis, à relatione ipsa, & cōcipi per modū absolute per ipsum ita cōceptū terminabit vna persona relationis: vt in filio possumus considerare generationem: à qua dicitur genitus per modum absoluti, tanquam nētum filiationis: & per illam terminabit filius relationis paternitatis: non per filiationem: & sic etiam patet, per relationem actiuam, per modum absoluti consideratam. tamen solutio, nec vera est, nec soluit arg. Probo prima in personis Diuinis, non solū paternitas, & filiationes: sed etiam generatio actiua, & passiua: quæ vobis origo actiua & passiua, dicunt formaliter relationem; non possent distingui realiter: sicut certum est distingere à nobis, qui scimus nihil distingui in Diuinis; nisi relationes: concipiuntur tanquā relatiuæ: ergo si per illas terminat vna persona relationem alterius; terminabit, vt relatione formaliter. Probo secundum; Quod solutio non soluat argumentum. Quia licet à nobis imperfectè intelligentibus differerentur generatio actiua, & passiua, per modum absolute tamen sint relatiuæ: nihilominus secundū se nihil absolute: ergo cū relationes terminentur secundū se, & non solū, vt imperfectè concipiuntur à nobis; se- uidenter, secundū se terminari ad relatiuum formaliter non ad absolute: & etiam vt intelliguntur à Deo, & qui eas cognoscunt, vt sunt in se.

Deinde iidem moderni, videntes prædictā solutionem in- uentem esse; aliam tradiderunt. Concedentes, relationes terminari ad relatiuum formaliter: non tamē creatas. differentiam in eo consistere; quod relationes Diuinæ sunt substantiales, aut substantiales: ideo non habent aliud fundamentum, præter seipsas; per quod possit vnum relatiuum terminare relationem alterius: sed relationes creatæ sunt accidentales: & ideo præsupponunt aliud accidens absolute, in quo fundamentum, quo medio consurgunt: & per tale fundamentum, potest vnum relatiuum terminare alterum. hec differentia hæc aliquid valet: quod ita probo: Relatio- nem substantiā aut inhærentem; seu substantiā, aut accidentem, non pertinet ad rationem formalem relationis, aut relationis: sed materiale quid est: relationes verò, aut relatiua ex ratione formali talium relationum & relatiuorum; & mutua oppositionem, formaliter includentem vtrā-

que rationem, referendi, & terminandi, quæ eadem est in Diuina & creat: ergo eadem erit ratio terminandi in vtrisque: sicut eadem est ratio referendi; quare si ad relatiuum formaliter terminantur Diuinæ relationes, & non ad absolutum; etiam terminantur creata.

69 Argumenta primæ opinionis non sunt contra nostram, & ideo non est necessarium ad ea respondere. Sed ad primum arg. secundæ opinionis; Concessa maiori, concedenda est etiam minor: secundum illam partem, quæ asserit, *Relationem, ut relatio est, terminari ad relatiuum formaliter*: sed neganda, quantum ad aliquid quod, *ut est relatio mutua, non petat terminum relatiuum*: quia relatio, ut relatio, consideratur tanquam genus abstractum à mutua, & non mutua: sed ut relatio mutua, consideratur in specie: certum est autem, plura conuenire alicui rei, ratione suæ differentia vel speciei; quæ non conueniunt ei ratione generis: ideo conuenire potest relationi ut mutua, terminari ad relatiuum; licet non conueniat ei sub cõmuni ratione relationis: sicut hoc modo abstrahit à mutua, & non mutua; ita petit terminum abstrahentem ab absoluto, & relatiuo. Ut autem aliquid quod in eodem arg. adducitur, de relationibus mutuis, carentibus aliquando relatione in vno extremo; ut est relatio creaturæ ad Creatorem; & relatio maternitatis B. Virginis ad Christum Dominum, apud D. Thom. soluatur, notandum est: *Primum Relatiua duobus modis considerari posse*: Materialiter, dum per se subiectis, aut fundamentis accipiuntur, ut dum dicitur, hunc hominem album referri ad alium hominem album: aut generaliter ad genitum: quo etiam modo solum dicuntur relatiua accidentaliter: quia accidentalis est hæc, generans est pater: vel album est simile. Alio modo accipiuntur formaliter, prout significantur nominibus relatiuis, patris, aut similis: & sicut relatiua; sic etiam termini accipiuntur eisdem modis: ut dum dicimus, simile referri ad album: aut patrem ad genitum: formaliter verò, si dicamus patrem referri ad filium.

70 Secundo notandum est; *Relationes mutuas perfectas esse*: quæ oppositionem relatiuam includunt: non verò mutuas, quasi materiales, & imperfectas, in quibus vnum tantum extremum relatiui oppositionis reperitur: vnde solum intelliguntur habere materiales terminos: non formales. Ut relatio mensurabilis ad mensuram, solum materialiter dicitur terminata: & idem de relationibus mutuis: si in altero extremo suspenderetur relatio, per impossibile, vel impossibile: ut si, consurgente relatione similitudinis in vno albo, suspenderetur relatio in alio (si hoc sit possibile de quo non agimus) tunc enim solum materialiter maneret terminata relatio alterius.

is respondetur: Relationes illas quæ in arg. adducuntur, non mutuas: quia relationes mutuae non versantur, nisi inter res eiusdem ordinis: Deus autem & creatura diuersi ordinis: & ideo non habent mutuas relationes: propterea relationes non sunt solum materialiter terminatas: & hoc est, terminari absolute: mutuae vero oppositionem relationem essentialiter habent, ratione cuius quælibet est ratio referendi ad aliam, & ad rationem terminandi: quia non potest oppositio intelligi ex utraque ratione: & ideo relatiua mutua, ut talia, ad rem formaliter terminantur.

An unum relatiuum possit, & debeat defini per alterum.

Unde arg. petit, *An unum relatiuum possit, & debeat defini per alterum.* Et circa hoc dubium est duplex opinio. Prima, quod sic debeat defini: quam tenent omnes illi, qui dicunt, relationem non terminari ad relatiuum; sed ad absolute: & probant ex inconuenientibus, quæ sequuntur ex modo definiendi, in eodem argumento adductis. Secunda opinio est eorum, qui sequuntur nostram sententiam, quod unum relatiuum debeat defini per aliud: & hæc apud Aristotem & D. Tho. est certissima, ut probant testimonia eorum ad id in confirmationem nostræ sententiæ: est etiam expressa in Porphyrio cap. de specie, ubi asserit, se egisse statim post generale specie: quia sunt relatiua: & ideo necesse est unum cognoscere & definire per alterum. Huic autem testimonio respondet modernus, non posuisse Porphyrium in definitione generaliter referri ad genus: sed ut ad individua; & ideo non definisse unum relatiuum per alterum formaliter. Sed miror sanè solus tam aperte falsam excogitasse: quia luce clarius est, generale definisse per speciem, tanquam per subiectum, de quo prædicatur: sed non est subiectum, de quo prædicatur genus; ut respicitur ad individua, sed ut respicit genus ipsum, ut ex se patet: ergo per unum tanquam relatiuum generis, definiuit genus ipsum. Sed in omnibus est probabilior, & (nisi ego fallor) euidenter concluditur ex Diuinis relationibus, in quibus fatentur, quod licet non modo intelligendi imperfecto, possumus intelligere, quod inueniuntur ad fundamentum, per modum absoluti a nobis cognoscuntur: tamen si sumantur ut sunt in se; vel ut a Deo ipso, aut a nobis cognoscuntur, non possunt vllō modo terminari ad absolute: quia cum sint subsistentes, & substantiales, non habent fundamentum aliud, præter ipsas: ideo necesse est per seipsas terminari. Ex hoc deduco euidenter arg. hoc modo. Relationes Diuine, ut sunt in se, & ut cognoscuntur a Deo, & beatis, terminantur ad relatiuum formaliter: ergo terminus formalis unius

relatiui; vt patris, erit aliud relatiuū, nempe filius, vt filius: sed relatiuum non potest definiri; nisi per terminum: ergo nō potest definiri; nisi per aliud relatiuum. Si igitur beatus quadam explicatione explicaret, quid sit pater Æternus; nō posset alio modo; nisi dicendo, Pater Æternus est; qui habet filium eiusdem naturæ. Tunc ergo, vel ex tali definitione sequuntur illa inconuenientia, nempe circulus vitiosus, definiendo idē per seipsum, ignotum per ignotius, atque etiam nugatio, vel inutilis repetitio; vel non: si non sequuntur: ergo nec sequuntur ex modo definiendi vnum relatiuum creatum per aliud: & si sequuntur, non erit verum, quod Diuinæ relationes terminentur ad relatiuum. Probat euidenter paritas rationis: quia tam in diuinis quàm in humanis erit verum; quod loco nominis in definitione positi licet ponere suam definitionem: ex quo sequuntur illa inconuenientia: vel in vtrisque erit falsum, & non admittendum in relatiuis.

73 Ad arg. igitur; Cōcedenda est consequentia primi enthymematis. Dum autem dicitur, loco nominis in definitione positi, licere definitionē eius ponere; Distinguendum est: quia vel id, quod ponitur in definitione; ponitur, tanquā pars definitionis intrinseca: & tunc licebit quidem: si verò non ponatur, nisi tanquā additamentum extrinsecum; non licebit: & quia vnum relatiuū non ponitur in definitione alterius, tanquā pars definitionis, sed tanquā additamentum extrinsecū; in ordine, ad quod sumitur differentia relationis; propterea non licet loco eius ponere suam definitionem. Et ratio huius differentia est: quia pars definitionis, est pars essentialis definiti; secundum propriā naturam illud cōponens: vnde idem est, quod ipsa ponatur, vel eius definitio continens naturā propriam. Quod autem ponitur tanquā additamentum; non est pars definitionis, aut definiti, nec illud cōponit; sed solum extrinsecè terminat, aut respicit: quod non potest præstare per suam definitionem, sed per se: quia per se respicitur ab alio, & per se ei opponitur relatiuè: quemadmodum vnum contrarium per se opponitur alteri, & per se expellit illud à subiecto, & non per propriam definitionem. Quod considerans Arist. 6. lib. Topic. c. 2. docet, *Relatiuum, ut in definitione alterius positum, diuersum esse à seipso, extra definitionem, aut secundum se sumpto*: nam in definitione non ponitur secundum se: sed solum vt extrinsecum additamentum. Præterea in definitione non ponitur tanquā relatiuum: sed tanquā terminus: ideo non licet ponere definitionē eius, vt relatiui: vt terminus verò, solum habet extrinsecam denominationem, quasi eius, in quo finitur relatio alterius.

74 Ad testimoniū verò Aristotelis, respondetur, non loqui de defini

ione vnus relatiui per alterū, sed solum asserere, quod
ia nō refertur ad suum subiectum, in quo est, relatione
i-potentia, sed solum ad proprium obiectum: vt intelle-
on ad hominem, sed ad intelligibile: & visus ad visibile:
iceretur, inquit, relatiuē ad hominem, idem in quātum
is diceretur: hoc est, ad duos terminos, & per duas rela-
quod patet esse impossibile. Itaque vt potentia, solum
relatiuē, ad obiectum, hoc est ad intelligibile: ad subie-
erō non dicitur vt potentia: sed sub alia ratione com-
eidentis. Ita exponunt verba Arist. Commentator, D.
Alexander, in Commentariis eorum verborum: & ideo
esse germanum sensum eorundem credendum est.
aliud verò, quod in argumento dicitur: Definiri ignotū 75
notius, si vnum relatiuum definiatur per alterum: negā-
sed definiatur per extrinsecum, æquē ignotū; & sine quo
est per notiora explicari: & hoc nihil refert: quia nō re-
ur, quod magis notum sit definito, quidquid ponitur in
ione eius, per se sumptū: sed satis est, si sit æquē notū, vel
dūmodo ex eo, & aliis notioribus, resultet integra de-
notior simpliciter definito: & hoc habet definitio re-
licet terminus in ea positus, tanquam extrinsecum ad-
entum, æquē ignotus sit, si per se sumatur, ac definitum.

Q V Æ S T I O VIII.

*Relatiuum ordinetur ad duos terminos eiusdem speciei,
per eandem, vel diuersas relationes.*

licatum est iā in præcedētibus id quod pertinet ad vni- 76
em, & distinctionem specificam relationis: ideo in hac
quæstione quærimus de vnitāte numerica; An quādo
relatiuum respicit plures terminos eiusdem speciei, vt pa-
res filios, aut simile plura similia, respiciat singulos per
as, atque distinctas numero paternitates, aut similitudi-
per vnā, & eandē numero extensam ad omnes. Sed res-
vnū & relatiuū plures terminos, dupliciter contingit.
ita vt quilibet sit quasi partialis, & inadæquatus, & ex
s constituatur vnus totalis, & adæquatus, atque etiā ne-
us ad terminādā relationem: & hoc modo species respi-
liuidua, & totū, plures partes. Et hoc modo certū est, re-
per eādē numero relationē, & non per plures, respice-
res terminos. Secūdo modo cōtingit vnū relatiuū respi-
lures terminos, adæquatos, & totales, ita vt quilibet so-
per se, posset terminare sufficiēter relationē: & hoc mo-
cedit quæ. An multiplicatis his terminis, multiplicētur
itnes: ita vt pater referatur ad plures filios, p plures rela-
tiones,

77 tiones, vel non multiplicentur, sed per eandem numero paternitatem referatur ad omnes. Et prima opinio tenet, Relatiuum plures terminos non eadem relatione referri, sed multis numero uersis: ita ut tot habeat relationes, quot filios: ita Scotus in 3. d. 8. vnica, quem sequuntur sui discipuli, & plures moderni: & probatur ex doctrina Arist. qui docet in hoc capite, Relatiua e simul natura, & cognitione; ita ut quocumque eorum existente rerum natura, ponatur necessario aliud, & ablato etiam vn necessario auferatur aliud; cognito etiam vno, necessario cognoscatur aliud: sed haec proprietas non potest conuenire relatiuis si per vnam relationem referantur ad plures terminos: ergo hoc non est possibile. Probatur minor, quia posito primo termino, ponitur relatio: sed semper ponitur prius tempore vnus primus, quam sint alij: ergo non erit relatiuum simul tempore, nec natura cum eis, sed solum cum primo: nec etiam simul cognitione: quia prius cognoscitur primus, quam illi alij cognoscantur. Deinde sublatis omnibus praeter ultimum, quod non perit, non auferatur relatiuum.

78 Probatur deinde ratione. Primo: Quia si pater vnum habeat filium, per vnam relationem realem ordinabitur ad illum; ergo habito secundo, consurgit in eo noua relatio. Probatur consequentia: Relatio est ordinatio ad terminum; ergo noua ordinatio est noua relatio: sed ordinatur de nouo ad nouum filium, cum prius ordinaretur ergo noua est in eo ordinatio, & ideo noua relatio: & sic multiplicabuntur relationes, multiplicatis terminis.

Secundo: Posito fundamento proximo relationis, & termino: ponitur necessario relatio, ut posita albedine in hoc parte; quae est fundamentum similitudinis, & posito albo, quod est terminus, confurgit necessario similitudo; ergo posito nouo fundamento, & nouo termino, confurgit noua relatio: si genito nouo filio, ponitur noua generatio actiua in patre, quae est nouum fundamentum relationis: ponitur nouus terminus, qui est nouus filius: ergo ponitur noua relatio. Et confirmari potest hoc modo: Si primus filius moriatur, ante generationem secundi, desinit esse in patre relatio paternitatis: & post generationem secundi confurgit noua: quia nouum est fundamentum, & nouus terminus; ergo etiam si non moreretur primus, confurgeret noua relatio. Probatur consequentia: quia eodem modo est nouum fundamentum, & nouus terminus.

79 - Et si respondeas, viuentem primo non confurgere nouam relationem: quia relatio est accidens: & vna paternitas est accidens solo numero diuersum ab alia: sed duo accidentia solo numero distincta, non possunt esse in eodem subiecto: quia accidentia indiuiduantur ab eo; ergo nec potest confurgere noua relatio permanente

prima. Itaque subiectum habens vnam relationem, in-
est alterius solo numero distinctæ: & ideo vna relatio
dit, ne consurgat alia. Contra hoc est: quod licet acciden-
rè absoluta indiuidentur à subiecto: & ideo non pos-
lura esse in eodem, solo numero distincta: accidentia ta-
respectiua non indiuidantur à solo subiecto: sed cum
e ad terminū, vel ad aliquid aliud, quod respiciunt, Vnde
s species visibiles (quas vocant intentionales) simul sunt
dem oculo, vidente simul duo alba, aut duo alia obiecta;
cū relatio sit accidens respectiuum, non indiuidatur à
cto solo, sed cum ordine ad talem terminum: qui si fuerit
s, capax erit subiectum recipiendi nouam relationem, so-
mero distinctam: quia nullum erit impedimentum, ratio-
ius non multiplicetur relationes, multiplicatis terminis.
cunda opinio *negat multiplicari, sed primam relationem ex-*
affirmat ad novos terminos superuenientes: & ita per vnam
pro relationem referrì patrem ad omnes filios. Ita D. Thom. in
q. 1. & 3. par. q. 35. art. 5. Caiet. ibidem, Ferr. 1. lib. contra
es, c. 4. Soncinas 5. Metaph. q. 32. concl. 3. Toletus q. 2. hu-
radicamenti.

otissimum fundamentum D. Tho. est natura accidentium: 80
sicut essentialiter sunt aliquid substantiæ, sic nata sunt ab ea
iuiduari. Duplicia autē esse possunt accidētia: nam vel sunt
ncta specie, vel eiusdē speciei: & si specie distincta sint, iam
onuntur distincta numero: quia distinctio specifica, cū sit
or, cōtinet minorē, quæ est numerica: & ideo nullus vnquā
tauit, quin duo accidētia specie distincta, simul sint in eo-
biecto: quia experientia notū est, in colore, & calore simul
entibus in homine: si verò sint eiusdem speciei: nō suppo-
ur distincta, sed nata sunt à subiecto suscipere indiuidua-
ē, ac distinctionē: & propterea nō possunt multa simul esse
dem subiecto, siue purè absoluta sint, siue respectiua: nam
nt aliquid substantiæ, cui inharēt, & quā denomināt, quod
natum est esse hoc, in quantū natū est efficere substantiā
, in specie talis accidentis, nēpe hoc albū, aut hoc calidū:
epugnat, quod idem numero subiectū sit simul diuersum
ero in eadē specie accidentali: vt quod sint duo numero
aut calida; ergo repugnabit habere duplicē albedinē, aut
cē: & ex hoc infertur, subiectū indiuiduare ac cidētia eius-
eciei: quia licet admitteretur, habere plura simul, nihilo-
us vnū tantū numero esset in specie eorū, vt vnū nume-
bū, & nō plura; ergo ea trāheret ad propriā indiuiduatio-
ta vt vnū numero fierēt: & hoc est à subiecto accipere in-

diuiduationem. Et cum relationes ordinentur ex propria natura, ad constituendum subiectum relatiuum, & non possit constitui duplex numero pater, aut duplex numero simile, repugnet habere simul duas relationes eiusdem speciei: sed si termini multiplicentur, per eandem relationem numero ordinabitur ad omnes. Illi vero, quia plura sunt subiecta, per plures relationes terminabunt eandem relationem existentem in patre ad omnes se extendentem: & sic est intelligenda, & explicanda opinio D. Thomæ, quam sequimur.

81. Probatum primò: Quia hæc paternitas ponitur, ut homo per illam fit, & denominetur formaliter hic numero pater, sed per vnā paternitatem fit hic numero pater, & per plures, etiam si multiplicentur, non fit alius pater numero; ergo nec est capacitas plurium relationum: vel si ponantur plures: eo ipso efficiuntur vna numero omnes: quia per omnes non fit alius numero pater, sed idem. Si verò respondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem, in ordine ad hunc filium, & per aliam quodammodo eundem, in ordine ad alterum, & hoc sufficere, ut plures possint, & debeant multiplicari. Contra hoc sic arguo: In ordine ad vnum, & plures filios, est idem numero pater; ergo per vnā numero formam relatiuam, & non per plures. Probatur consequentia: quia si quælibet est distincta numero ab alia propter distinctum numero terminum; ergo quælibet nata est efficere distinctum numero patrem: vnde si non facit distinctum nec potest esse distincta numero ab alia, etiā si ad distinctum numero filium ordinetur. Quare non poterunt multiplicari in eodem patre: sed sicut idem numero pater est, respiciens plures filios, ita eos respicit per eandem numero paternitatem.

82. Secundò probatur: Quia non sunt multiplicandæ entitates reales, sine vrgenti necessitate, sed si multiplicentur relationes eiusdem speciei per multiplicationem terminorum, multiplicantur ferè infinitæ entitates reales, sine vrgenti necessitate: ergo non debent multiplicari. Probatur minor: quia infinita ferè sunt alba eiusdem gradus, ad quæ refertur vnum, & idem per relationem similitudinis, infiniti ferè homines, ad quos refertur quilibet relatione idètitatis specificæ: ergo ferè infinitas habebit entitates reales quilibet, numero distinctas, si pro singulis multiplicentur singulæ relationes. Quòd verò necessitas non vrgeat, probatur, quia secundum communem sententiam scholæ, pro singulis conclusionibus eiusdem rationis, non multiplicatur in eodem homine singuli habitus scientiæ, sed idem habitus numero se extendit ad omnes: & posset se extendere: etiā si essent infinitæ: sed æquè facile est, quòd eadē numero relatio se extendat ad omnes terminos

eiusdem rationis; ergo nulla est necessitas multiplican-
gulas pro singulis.
estimonium Arist. respondetur, Patrem esse simul natu-
ognitione cum filio, duobus modis intelligi posse: Aut
lùm substantiam relationis. Aut secundum extensionem
cidentalē ad plures: & primo modo, solum est simul
a cum primo filio, secundo modo cum omnibus, & singu-
eruenientibus: & eodem modo loquendum est de con-
ione eiusdem relationis: nam cum singulos respiciat,
am adæquatos terminos, ab vno tantum dependet, vt
uetur, quantum ad substantiam: ab omnibus vero, & sin-
t cōseruetur, quantum ad extensionē: quare quolibet desin-
non conseruabitur in eadem extensione, sed in minori.
primum arg. neganda est consequentia primi enthyme-
& cum dicitur nouā ordinationem, esse nouam relatio-
oncedi potest. Sed negandum est, quod adueniente no-
o, consurgat noua ordinatio in patre: sed solum consur-
ua extensio eiusdem ordinationis, siue eiusdem relatio-
ut adueniente noua conclusionē, non multiplicatur no-
bitus, sed solum habetur de nouo extensio noua eiusdē.
secundum: Concesso antecedente, neganda est cōsequen-
ia nouum fundamentum inducit nouā relationē, si sub-
n sit capax: habita autem prima relatione, non est capax
tū nouę alterius relationis numero distinctę (vt probatū
o nouum fundamētum, quod ex se posset nouam indu-
relationem, per accidens non inducit eā: quia per accidēs
biectum impeditum, per relationē iam acquisitā. Et da-
idens instātia in cōclusionibus, quarū quęlibet est pro-
a habitus, sed per accidēs nō producitur ab aliis, præter
m: quia inueniunt iam productū, & impeditū subiectū.
undō respondetur: Concedendo eandem consequentiā, 84
gādo minorem subsumentē, quod per generationem se-
lij nouū ponatur fundamētū. Nam licet ponatur no-
eratio, hæc tamen nō est fundamētū relationis, sed so-
atio fundādi. fundamētū verò est potentia generādi; vt
a ad actum, per generationē: potentia verò nō multipli-
ideo nec ponitur nouū fundamētū, nec proinde noua
o. Ad aliud tādē, quod dicitur de indiuiduatione acci-
m: negari posset, quod plures species intentionales sint in
subiecto, hoc est, in sensu, aut intellectu: qui non potest si-
ura intelligere, nisi per modum vnius: hoc est, nisi vt ali-
odo ordinētur, vel per vnam speciē repræsententur, si sint
a eiusdem speciei. Sed melius fortè dicetur diuersam esse
em de accidentibus intentionalibus: quæ nec denomināt
subie

subiectū, nec producuntur propter illud, nec ab eo præcipue
dependēt, sed ab obiecto, propter quod producuntur, ut pot
tia uniatur, atq; de accidentibus realibus, habētibus esse phy
sicū; & secundū illud denominātibus, & propter subiectū pro
ductis. Quæ proinde ab eodē subiecto indiuiduātur: intention
tionalia verò, potius ex propria entitate, cū ordine ad talem
actionē per quā producuntur ad obiectis: sed de hoc suo loco

QVÆSTIO IX.

An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis

85 **S**ensus quæstionis est: An necesse sit terminum relationis
realis esse realem, hoc est, actu existentem: vel etiam si
ens rationis, aut ens in potentia, referatur ad illud ens actu
existens, relatione reali.

86 Triplex est relatio. Prima, *pertinens ad essentiā absoluti*, ut trā
cendētes, & secundū dici; quales sunt respectus, quos dicunt
accidētia ad subiecta, & sciētia, atq; potentię, ad obiecta: & c
his certū est apud omnes, quod reales esse possint & termina
ad ens in potētia, vel ens rationis: quia realis est respectus ap
rudinalis inhærentiæ, quē dicit quantitas Eucharistiæ ad sub
stantiā panis, in qua erat, iam non existentem. Realis est etiā
respectus, quē dicit Dialectica ad ens rationis, tanquā ad pro
prium obiectū. Alia est relatio, *non pertinens ad essentiā abs
luti*, sed quę omnibus accidit: & hæc est prædicamētalis, sed e
duplex: quædā mutua, quę ex parte vtriusq; extremi realis est
ut similitudo, & æqualitas. Et de hac etiam est certū, quod n
possit versari inter ens actu, & ens in potentia, aut inter en
reale, & rationis. Quod probat euidenter hoc argumentum.
Relatio realis mutua debet esse ex parte vtriusque extremi
realis, sed ens in potentia, aut ens rationis, non est capax rela
tionis realis: ergo non potest referri ad ens actu relatione rea
li; & ex consequenti, repugnat relationem realem mutua
dari entis in actu, ad ens in potentia, vel ad ens rationis.

87 Difficultas igitur quæstionis ad solas relationes prædicamē
tales non mutuas, ex quibus cōstat tertiū genus, reducitur: *An
possint terminari ad ens in potentia, vel ad ens rationis, vel neces
sit habere terminū realem, & actu existentem, quamuis absolutum*

Et prima opinio affirmat, *Entis in actu ad ens in potentia: v
ad non ens, dari posse relationem realem, non mutua*. Ita Greg. i
r. d. 28. q. 3. Soncinas 5. Meta. q. 7. & ex modernis nonnulli.

Et probatur testimonio Arist. cap. præsentis, vbi ait, *Calefa
ctiuum referri ad calefactibile, & agens in actu, ad passum in po
tentia, in secundo genere relationum*: ergo sentit entis in actu, a
ens in potentia, dari relationem realem.

obatur deinde ratione. Primò: Quia relatio non sumit
atem realem à termino, sed à fundamento: ergo ut rea-
non habet à termino, sed à fundamento: quare realis
oterit, etiam si terminus sit ens rationis, vel ens in po-
a. Quod probat Dialectica, quæ cum scientia realis sit, &
habitus, habet pro obiecto ens rationis.

Secundo: Potentiæ habitus, & scientiæ, sunt mensurabiles 88
ia obiecta: ergo referuntur ad ea relatione reali, mensu-
is ad mensuram, in tertio genere posita: non tamen refe-
ur ad illa, ut actu existentia, sed sufficit, quòd sint in po-
a: ergo hæc relatio non mutua, potest dari inter ens actu,
s in potentia. Probatur minor, quia visibile non dicit
lem existentiam, sed potentiam tantum: & rosa nõ exi-
e in hyeme, datur vera, & realis scientia de illa. Et confir-
potest hoc modo: Hæc est differentia inter officium refe-
i, & terminandi, quòd illud dicit intrinsecam ordinatio-
relatiui ad terminum: & ideo requirit veram relationem
rentem relatiuo, & ex consequenti actualem existentiam
lem relatiui: sed terminare solùm dicit extrinsecam deno-
atione, & extrinseca denominatio potest cõuenire rei non
enti: quia cum nihil intrinsecum ponat in ea, non neces-
præsupponit actualem existentiam eius: ergo ens in po-
a sufficienter potest terminare relationem non mutua.

Secunda opinio negat, *Relationem predicamentalem non
am, posse dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia, sed asserit
ionem necessario requirere terminum realem actu existen-*

Hæc est D. Thom. 2. contra gentes, c. 12. & 1. part. quæ-
e 13. quem sequuntur in eisdem locis Caiet. & Ferrar.
us in 1. d. 3. quæstione vnica. Capreol. d. 31. q. 1. Sotus
st. 1. huius capituli. Fonseca 5. Metaph. c. 15. q. 1. sectio. 2.
r Franciscus Suarius 2. tomò suæ Metaph. & moderni ferè
es. Et videtur nobis probabilior, & sequenda.

Ad explicanda est prius, deinde probanda. Pro explicacione 89
notanda est distinctio inter relationes transcendentales, &
dum dici ex vna parte, & relationes predicamentales, quòd
sunt de essentia absolutorum, quorum essentiam cõplent:
non dicuntur habere fundamentum, nec ex fundameto ali-
conferre, sed naturam absoluti, cuius essentiam cõplent,
utur: quòd si ens predicamentale fuerit; ad predicamentum,
speciem eius reductiuè pertinebunt. Relationes verò prædica-
tales extra essentiam omnium absolutorum sunt: nec per se
nduntur, aut producuntur à natura, vel agente aliquo: sed cõ-
untur rem absolutam per se intetam, atque productam: nec
untur illam, ut in se est, sed ut cõmensuratur, aut proportio-
natur.

natur alteri. Gratia exēpli : relatio similitudinis, extra essentia albi, aut nigri est, nec per se intēditur, aut producitur à natura: sed cōsequitur albedinē, aut nigredinē per intentam & productā: nec sequitur illā ut est in se, sed ut commensuratur alteri albedini: quia si sola vna albedo produceretur in rerum natura, nō consequeretur eā relatio similitudinis: & quod de similitudine dicimus, de cæteris relationibus intelligendum est.

90 Secundò notandū est, *In potentis, habitibus, & scientiis, duplicem esse relationem*: Primam, per quam completur essentia eius, & hæc nō significatur nomine sciētię, sed imbibitur in ratione absoluta eius, ad quā significandam per se est impositum. Aliqua est relatio. Quæ non pertinet ad essentiā sciētię, nec sequitur eā, ut est in se, sed ut cōmensuratur & adæquatur obiecto: ita ut nō possit circa aliquid versari, quod nō contineatur sub eo, nec possit nō versari circa quodcunq; sub eo cōtēntum. Et hæc est relatio mensurabilis, per quā refertur scientia ad obiectū nō sub ratione scibilis, sed sub ratione mensurę. Itaque natura sciētię iam completæ, per respectum ad obiectum, in ratione scibilis, cōsequitur relatio adæquationis, aut mēsurabilitatis vnde respectus sciētię; ut significatur nomine sciētię ad scibile, est relatio secundū dici; respectus verò eiusdem sciētię; ut mensurabilis, est relatio secundū esse, & prædicamentalis, pertinens ad tertium genus huius prædicamenti.

91 Ex hac doctrina colligitur efficax arg. ad probandum nostram sententiam. Quia relatio prædicamentalis, cum sit extra essentiā absoluti fundatur in commensuratione eius cum alio, & cum sit realis, fundatur in commensuratione reali: sed nihil potest habere commensurationem, vel adæquationem reale, cum altero, nisi etiam sit reale: ergo nec potest consurgere relatio realis, in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potētia. Probatur minor: Quia commensuratio realis, est realis & naturalis proportio vnius rei cum altera: in qua proportione fundatur relatio realis: ergo non potest esse talis cōmensuratio, aut proportio, cum ente rationis habēte esse, nisi per operationem intellectus: sed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia non habet esse reale in rerum natura: ergo nec ad illud comparari potest realiter & naturaliter, ens reale actu existens, sed solūm per operationem intellectus, considerantis ipsum, ac si actu esset: quare nec potest esse fundamentum reale in ente reali, ex quo consurgat relatio prædicamentalis, respectu entis rationis, vel entis in potentia.

Ad testimoniū Aristotelis, pro prima sententia, Respondeo, Relationē motiui ad mobile, & productiui ad productibile, reale esse, si extrēma sint actu existētia in rerum natura: ita ut de

verum sit, vnum habere realem potentiam actiuā, vel
vel mouendi aliud, verbi gratia, motiuum, mobile
habere potentiam passiuam, per quam procedit, aut mo-
uendo alio: si verò vtrumque, vel alterum solū sit in po-
sitione non erit relatio realis, sed rationis tantū.

Primum; Distinguendum est antecedens: quia duplicem 92
habere potest. Primum, materiale, nempe, relationē
entitatem realē à te materiali, quæ est fundamentum,
consideratur: & in hoc sensu negandum est: quia relatio
inuenitur rem, in qua fundatur, vt est in se, sed vt commē-
tur vel comparatur naturaliter ad alteram. Secundus sen-
sus Relationem sumere entitatem realem à fundamento,
commensurato: & est verus. Sed neganda est conse-
quentia, quòd realis possit esse relatio, etiam si terminus sit
ens in potentia: quia res quæ est fundamen-
tum non potest cum his habere realem, & naturalem com-
mensationem: & ideo non potest tribuere entitatem rela-
tionem reali: nec proinde esse fundamentum eius.

Secundum; Concedendum est primum enthymema, sed
distinguenda; nam sciētia duobus modis accipitur, at-
que potentia, & habitus: Aut secundū essentialia: & hoc
respiciunt obiecta, vt scibilia: & ideo non, vt actu exi-
stentia. Aut secundū realem commensationem, vel adæ-
quationem, quam habent cum obiectis, qua ratione conse-
quenter relatio mensurabilitatis realis ad obiecta: non sub
vniuersali scibilibus accepta, sed sub speciali mensura:
modo respiciunt obiecta, actu existentia: non ita, vt
existentia sit ratio obiectiua: sed potius natura eorum,
in quam attinguntur ab eadem scientia: existentia ve-
rō necessaria conditio est, ad conditionem realem mensura-
tionem: quia nisi actu existant, nō potest scientia realiter cō-
ueniri, aut comparari ad illa: sed solū dicentur scientiæ
mensurabiles per relationem rationis mensurabilitatis, con-
uenientiam ex comparatione, qua eas comparat intellectus
ad obiecto, tanquam cum mensura earum.

Primum autem huius differētiæ, inter vtramque relationem, 93
inter scientiæ, ad obiectum, vt scibile: & relationē eius-
dem scientiæ, ad obiectum, vt mēsuram: est, quòd cum relatio
complementū sciētiae, (quæ absoluta qualitas est: ideo
inueniendēs in sua entitate absoluta, ab entitate obiecti, sed
non circa illud, per quos producitur) realis esse potest: etiā
cum sit ens rationis; vel solū ens in potētia. Cuius ea
ratio: quia non minū versatur intellectus, per actus reales,
ad obiectū reale, aut actu existens; quam circa ens rationis,
vel es

vel ens in potentia: nec minus per tales actus reales produci
verum, & realē habitū. Relatio verò realis mensurabilis acci-
dit sciētiae ex commensuratione, & comparatione reali & na-
turali cum obiecto: non vt scibili, sed vt mensurę eius: cōmen-
surationem verò, & comparationem realem habere nō pote-
cum eo, nisi actu existente: & ideo nec relationē realem men-
surabilis: sed rationis tantū per comparationem intellectu-
cum eo, existente in potētia. Non ergo sequitur, quòd si rel-
tio secundum dici, sciētiae ad scibile, realis sit respectu obi-
cti in potentia, aut respectu entis rationis, realis quoque esse
possit, relatio prædicamentalis non mutua, eiusdem sciētiae
vt mensurabilis, ad idem obiectum, vt mensuram.

- 94 Ad confirmationem; Concedenda est maior, sed minor d-
stinguēda: nam licet aliqua denominatio extrinseca conuen-
re fortè possit enti in potētia, non tamen denominatio extri-
seca terminandi relationē realem: quia relatio realis fundatur
in cōmensuratione reali relatiui cum termino: cōmensuratio
autē realis nō potest esse, nisi inter entia realia actu existenti-

QVÆSTIO X.

*An aliqua relatio prædicamentalis fundetur proximè
in substantia.*

- 95 **E**xplicato termino relationis, iam agimus de fundamen-
tali. *Tria fundamenta relationum prædicamentaliū assign-
uit Arist. 5. lib. Metaphys. c. 15. Primum est, Vnitas; quam etiam
vocaui numerum: quia principiū numeri est. Vnitas verò tri-
plex est, Numerica, Specifica, & Generica. Et de numerica non
intelligit esse fundamentum relationis, quia repugnat natu-
eius: nam relatio realis, prædicamentalis, dicit oppositionem
realem inter extrema, & ex consequēti distinctionem realem
quia nihil opponitur realiter sibi ipsi: sed indiuiduum, vt
vnum numero, nō est vnum cum altero indiuiduo vnitate nu-
merica, sed sibi ipsi tantū: & sibi ipsi non opponitur realiter
quia non distinguitur à seipso realiter: ergo non potest fund-
re relationē vnitatis. Specifica verò, & generica possunt: quia
in diuersis indiuiduis, aut speciebus fundantur: & ideo habent
extrema realiter distincta: vt natura humana, distincta indi-
dua; nempe Petrum, & Ioannem; & natura sensitiua, distincta
species, vt hominem & leonem.*

- 96 **S**ecundum fundamentum relationis dicit esse actionem,
passionem. Vt generatio, per quam vnus homo generat al-
rum, est actio: & generatio passiva, per quam vnus homo dicitur
genitus ab alio, dicitur passio: & illa fundat relationem
paternitatis, hæc relationem filiationis.

Tertiu

ium fundamentū est *Mensura*; hoc est, adæquatio vnius
liam; quæ reperitur in potentiis, habitibus, scientiis, &
ous cum suis obiectis: in quantū ad omnia se extēdunt;
o obiectis propriis continētur; & ad nihil aliud, quod
non contineatur: ex qua adæquatione dicūtur obiecta;
ra earū: & illæ dicūtur mēsurabiles ab eisdē obiectis; &
ū hęc tria fundamenta, distinguit Arist. tria genera re-
um. Primū vocans, *Quod fundatur in vnitatem*, sub vnitatem
ntelligens diuersitatem: quia eadem est ratio opposito-
idū genus vocat illud, *Quod fundatur in actione, & pas-*
t tertium, *Quod fundatur in mensura*. Et quantum perti-
hanc quæstionē, supponimus relationes secūdi generis,
ndari proximē in substātia, sed mediis his accidētibus:
ctione, passione, & mēsurā. Quare solū procedit quæ-
relationibus primi generis, quæ fundantur in vnitatem:
dētur proximē in substātia. Et de vnitatem numerica, pro-
us, nō fundare relationē realē: ideo difficultas quæstio-
lucitur ad vnitatem genericā, & specificā. In qua tres alias
relationū fundari docet Arist. nam si vnitas specifica
substātia, dicit fundare relationem identitatis specifi-
nira: specifica Petri, & Ioannis, est fundamentum rela-
identitatis specificæ, inter eos repertæ. Si sit in qualita-
t fundare relationem similitudinis: vt inter duo alba. Si
uantitate, fundat relationem æqualitatis: qualis est ea,
peritur inter duo corpora, eiusdem longitudinis.

in fundamentis harum trium specierum relationis, duo 97
erantur; nempe, Fundamentum; & ratio fundandi: Fun-
tum est, res ipsa fundās relationem: vt substātia, qua-
quantitas. Ratio verò fundandi est vnitas, aut diuersi-
fica, aut generica: quia ratione illius, substātia, qua-
quantitas fundant relationē: ita, vt vnitas sit ratio fun-
relationē idētitatis, similitudinis, aut æqualitatis: diuer-
erò, sit ratio fundandi relationem diuersitatis, dissimi-
nis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi, vocāt
ndamentum proximum: ipsam verò rem, quæ fundat,
um. Vt albedinem, vocant fundamentum remotum:
rem verò, proximum.

his tribus speciebus relationum; nempe, Identitatis, Si-
dinis, & Æqualitatis, certū est duas postremas, non fun-
roximē in substātia: sed in qualitate, & quantitate, per
dicuntur res similes, vel æquales. Solū ergo potest esse
io de relationibus identitatis; & diuersitatis genericæ,
pecificæ: an proximum fundamentum earum sit substātia.
prima opinio asserit, *Non esse relationes reales, sed rationis:*

vt relationem identitatis specificæ inter Petrum, & Ioannem
& consequenter tenet, nullam relationem realem fundat
proximè in substantia. Ita Fonseca 4. lib. Metaph. cap. 2.
sect. 8. & lib. 5. cap. 1. q. 1. sect. 7.

Probat primò: Quia vnitas specifica aut generica, est
fundandi has relationes: sed istæ vnitates non dantur à parte
rei: sed per operationem intellectus, abstrahentis naturam
inferioribus: aut comparantis ad illa: vt quæst. 3. vniuersali
dictum est: ergo relationes, quæ consequuntur has vnitates
non dabuntur à parte rei: sed per intellectum: & ideo non
erunt reales: sed rationis.

Secundo: Relationes, quæ eodè modo conueniunt rebus
actu existunt, & dum solùm sunt in potètia: non possunt
reales: vt ex q. præcedenti patet: sed relationes identitatis, &
diuersitatis specificæ, atq; genericæ, ita se habent: ergo non sunt
reales: sed rationis. Probatur minor: quia non minus sunt eodè
dem speciei Petrus & Ioannes mortui quàm viui: nec minus
distinguntur specie equus & leo, siue actu existant, siue solùm
in potentia: quod etiam de rosa certum est; non minus spe-
distincta ab aliis floribus in hyeme quàm verno tempore: ergo
ergo vtroque modo se habentes, fundant relationes identitatis
& diuersitatis: quæ ideo non poterunt esse reales: sed rationis.

Secunda opinio concedit tales relationes esse reales, & proximè
conuenire substantiis: sed negat esse prædicamentales: & transcendentes
reales esse vult: & ideo nullam relationem prædicamentalem proximè
fundari in substantia. Hanc sententiam citat Soncin. 5. Met. q. 1.
& sequitur Mercatus c. præsentis, q. 1. probatque testimonio
Th. 4. contra gentes, c. 10. vbi inquit: *Relatio non solum prædicamentalis
est esse substantia, sed esse aliorum accidētium, ex quibus causatur
sicut vnum in quantitate, causat æqualitatem: & vnū in qualitate,
similitudinem.* Deinde hoc arg. Vnum, & distinctum, seu
vniuersum, sunt passionis entis: ergo conuertuntur cū eo: sed
est transcendens: ergo & illa: quare relationes consequentes vnitate
tatem, & diuersitatē, transcendentales erunt, non prædicamentales.
Quod probatur etiam hac ratione: quia vnitas specifica
atq; generica, in omnibus prædicamentis reperitur; ergo transcendentalis
est, & consequenter relatio in ea fundata, est talis.

99 Tertia opinio duo asserit. Primū, *Relationes identitatis, & diuersitatis
esse reales, & prædicamentales.* Secundum, *Proximè fundari in substantia.*
Ita Auicēna 3. Meta. cap. 10. Alber. Magni tract. de prædicamento ad aliquid, c. 1. Caiet. 1. par. q. 28. art.
ad 2. Ferrar. 4. contra gentes, c. 1. Soncin. 5. Meta. q. 31. Sotus cap.
præsentis, q. 1. & est expressa sententia Arist. & D. Th. & non solum
lūm probabilis, sed vera. Aristotelis quidē 5. Met. c. 15. vbi asserit
gna

fundamentū relationū primi generis, his verbis: *Secundū enim omnia dicuntur: Eadem enim sunt quorum substantia similia verò, quorum qualitas vna: Æqualia autem, quantitatis vna.* Et D. Th. opūs. 48. tract. 5. de prædicamento id, cap. 4. ait: *Nihil tamen obstat, quin relatio possit fundari in substantia: nam in vno in substantia fundatur, in vno in quantitate, fundatur æqualitas, in vno in similitudo.* Et 1. p. q. 28. art. 1. ad 2. docet, identitatem non esse relationem rationis: genericam verò, & specificam, & prædicamentalem.

probat ratione: Quia vnitas specifica albedinis functionem realem, & prædicamentalem similitudinis; & specifica quantitatis, relationem æqualitatis: ergo vnitas specifica substantiæ fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens euidens est, & conceditur per se, sed non est minus euidens consequentia: quia conditiones necessarię ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & similia, reperiuntur etiam inter ea quæ sunt eiusdem, aut speciei in substantia: ergo non minus fundant relationem, & prædicamentalem identitatis.

Ad verò substantia sit proximum fundamentum harum relationum, probatur: Quia prius quam intelligatur substantia in quo accidente; intelligitur, & est eadem: vel diuersa per proprium genus, & differentiam: ergo proximum fundamentum est relationis identitatis; aut diuersitatis.

Ad primum arg. primæ opinionis respondetur ex doctrina q. 3. vniuersalium; distinguendo minorem: nam vnitas & generica formalis non datur ante operationem intellectus; datur tamen virtualis; quæ est fundamentum remotionis vniuersalitatis, & sufficiens ratio fundandi has relationes identitatis.

Ad secundū: Neganda est minor: quòd istæ relationes identitatis eodem modo reperiantur in extremis actu existentibus, & in potentibus: quia dum non existunt Petrus, & Paulus; non sunt eadem speciei, secundum entitatem realem specificam: sed in quantum possunt apprehendi ab intellectu, sub eisdem rationibus essentialibus: & ideo non possunt fundare relationem: sed rationis: quia fundamentum relationis realis esse entitas realis: quæ non est nisi actu existens.

Ad tertium D. Tho. pro secunda opinione adductum, et Ferrar. ibidem quòd substantia fundat relationem identitatis media vnitate tanquam ratione fundandi: quæ vnitas licet sit substantialis, tamen habet modum accidentalem

in quātum intelligitur, vt quid superadditum extremis: vt
tro, & Ioanni, quali superaddita intelligitur vnitas specifica
ferè modo, quo intelligitur superaddita vnitas albedini: in
vniuersaliter verum est: substantiam fundare relationem,
dio accidente superaddito; vero quidem, aut per similitudinem
accidentis apprehenso. Vel secundò, possumus respondere
de relationibus loqui D. Th. maiori ex parte; quia maior pars
earum conuenit substantiæ medio accidente: non tamen
omnibus: cùm in primo loco expressè doceat, quasdam fundari
dari proximè in substantia.

101 Ad argumentum eiusdem sententiæ: Distinguendum est
mum antecedens, quia vnitas duplex est; *Generalis*, quæ con-
quitur entitatē: & *Specialis*, quæ vocatur specifica, aut gener-
& illa est trāscēdens: & ideo nō potest fundare relationē p-
dicamentalem: hæc verò quia est specialis, potest. Quòd v-
reperiatur in omnib. prædicamētis, nihil obstat: quia cùm
tio eius specialis sit, specialis semper cēsetur: & secundum
cialem, & propriam rationem, fundat relationem identita-

Q V Æ S T I O X I.

An vna relatio realis, possit esse fundamentum alterius.

Quælibet relatio per se primo habet esse rationē refere-
relatiuum, quod cōstituit, ad terminum sibi oppositum
vt paternitas, esse rationem referendi patrem ad filium, hæc
etiam esse eiusdem generis, aut speciei, vel diuersæ, ab alia
relatione: vt paternitas, est eiusdem speciei, cum alia pater-
tate, & etiam ei similis vocari potest. Quærimus ergo: An
se referatur ad quamlibet aliam, cui est similis, vel cum
est eadem, aut non per se, sed per aliam relationem identi-
tis: nam si per se refertur, non indigens alia relatione: nec
fundamentum eius: si verò per alium referatur: sicut quod-
bet indiuiduum eiusdem speciei, refertur ad alterum, per re-
tionem identitatis, sibi superadditam; fundamentum talis
lationis absque dubio erit.

Primam sententiam, omnibus modis negantē: quòd vna
latio sit fundamentum alterius: tenent Ferr. 4. lib. contra gē-
cap. 4. Soncinas 5. Meta. q. 9. ad 1. Et probatur ex doct-
Arist. 5. lib. Meta. c. 15. vbi tria tantum fundamenta relation-
posuit, nempe, *Vnitatem substantiæ, qualitatis & quantitatis,*
primo genere: actionem, & passionem, pro secundo: & pro tertio m-
suram: sed relatio nihil horum est; vt constat: ergo ex me-
Arist. non potest esse fundamentum relationis.

102 Probatur etiam testimonio D. Th. 1. par. q. 42. art. 1. ad. 4. v-
vniuersaliter videtur negare, quòd vna relatio sit fundamen-
alteri

his verbis: *Vna relatio non refertur ad aliã per aliquam relationẽ: cum enim dicimus, quòd paternitas opponitur filiationẽ: non est relatio media inter paternitatẽ & filiationẽ.* de ratione probatur. Primò: Quia relatio essentialiter referendi vnum ad alterum: ergo per seipsam, & non ad, refertur ad quodcunque ordinari potest. Sicut albedo ex se est ratio albi; non potest per aliam albedinem fundari: sed si vna relatio fundaret aliam; ordinaretur per illam ad alterum, quemadmodum ordinantur cætera, quæ fundantur per aliam relationem: ergo impossibile est, quòd vna relatio sit fundamentum alterius.

Secundò: Si vna relatio fundaret alteram; daretur processus infinitus in relationibus: at iste non est admittendus, quia sequitur dari infinitas relationes actu: ergo nec admittendum est, quòd vna relatio sit fundamentum alterius. Proinde antecedens, quia si paternitas fundat aliam relationem; illa secunda sit vera relatio; erit etiam fundamentum aliam relationis: & sic de tertia vsque ad infinitas.

Secundò opinio concedit, *Vnam relationem esse fundamentum alterius: quam tenet Scotus in 2. d. 1. quæst. 4. & 5. & in 4. d. 5. & cum eo Liqueus, & Mayronius eisdem locis, & Andreas 5. Met. q. 13. & lib. de sex principiis q. 10.* 103

Probat primò ex Euclide 5. Geometr. in principio; Vbi definitur proportionalitatem, dicens, *Esse similitudinem duarum proportionum: quod nõ potest esse verum, nisi in proportione fundam. similitudo: sed proportio est etiam relatio, apud omnes: quia relatio, ex mente Euclidis, est fundamentum alterius.* de ratione: Quia sicut duæ albedines sunt similes, quia sunt eiusdem speciei: & ideo sunt fundam. relationis similis, per quam vna ordinatur ad aliã: ita duæ paternitates, & filiationes similitudinis sunt similes; ergo fundant alias relationes similitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliã. In solutione huius quæstionis; Notandum est, Relationem esse duobus modis posse considerari: Primò *per se, formaliter & essentialiter: & hoc modo est ratio referendi vnum extremum ad alterum sibi oppositum; vt relatio paternitatis, est ratio referendi patrem ad filium.*

Secundò *cõsideratur materialiter, & accidentaliter, in quantum comparatur cum alia relatione in essentia: aut est diuersa ab ea: vt paternitas, aut vna similitudo, in quantum cõuenit cum alia relatione, vel alia similitudine, aut differt à filiatione, & differt à similitudine: & hoc modo non consideratur, vt ratio referendi, sed vt id, quod refertur ad aliud: & propterea dicitur, considerari materialis relationis: quia communis est ei cum rebus* 104

absolutis, quæ ad alias referuntur, à quibus separatur per primam considerationem formalem, & essentialem. Dicitur etiam consideratio accidentalis: quia sicut accidentale est Petrus quod sit idem in specie cum Ioanne: & huic albedini, quod sit similis alteri: Eadem ratione accidentale est paternitas quod sit eiusdem speciei cum altera, aut ei similis. *Probatur paternitas rationis euidenter*, quia, sicut hæc prædicatio: Petrus idem cum Ioanne, aut ei similis, est in 5. prædicabili: sic etiam ista, hæc paternitas est eadem cum illa, aut ei similis.

Hoc supposito, nostra sententia duabus conclusionibus explicatur, secundum sensum huius distinctionis. Prima est, *Relatio formaliter, & essentialiter considerata, hoc est, ut ratio referendi relatiuum ad terminum sibi oppositum, non potest esse fundamentum alterius relationis.* Ut paternitas, in quantum est ratio referendi patrem ad filium, non fundat aliam relationem: sed per se ipsam, & non per aliam, est ratio referendi. Hæc conclusio videtur mihi euidenter, ideo non indigeret probatione.

Nihilominus probatur primò: Id quod fundat relationem, fertur per illam ad aliud: ut albedo fundat relationem similitudinis: & per eam refertur ad aliam albedinem. Sed relatio formaliter & essentialiter sumpta, non refertur ad aliam, sed est ratio referendi unum ad aliud; ergo non est fundamentum alterius relationis.

105 Secundò: Vna relatio formaliter sumpta, dicit formalem oppositionem cum alia relatione termini, ad quem per se ordinatur relatiuum; ergo per se, atque essentialiter est ei opposita, & non per aliam: quare per se, & non per aliam, erit ratio referendi: sicut per se, & non per aliam opponitur eidem relationi: & ideo hoc modo sumpta, non indiget alia relatione cuius fundamentum sit.

Probatur prima consequentia: Quia si per aliam relationem esset illi opposita, non essentialiter, sed accidentaliter opponeretur. Et hoc modo sumpsit D. Thom. in illo testimonio relationem, dum negauit, posse esse fundamentum alterius: ut verba citata ostendunt.

Secunda conclusio: *Relatio materialiter & accidentaliter considerata, tanquam id, quod refertur ad aliud: quo pacto comparatur ad relationem non sibi oppositam, sed ad aliam, cui est similis, vel cuius quæ est eiusdem speciei, fundamentum est alterius relationis, per quam ad eandem relationem refertur.* Ut relatio paternitatis, non comparata ad filiationem, sed ad aliam paternitatem, tanquam ad id, quod ad eam refertur; ut est eiusdem speciei cum ea; fundat non aliam relationem paternitatis: sed aliam rationem identitatis, in primo genere: sicut Petrus, ut est eiusdem speciei cum Ioanne. Vtramque conclusionem nostram tenet Pater Franciscus

tomos 1. suæ Metaphysicæ, disp. 47. sect. 1. num. 5.
rur quoque hæc primò: Vna relatio solùm ordinatur 106
ad oppositam, & ad quamcunque alia accidentaliter, vt
m est: ergo licet non ordinetur ad oppositam per aliã
nem, sed per se seipsam, ad aliam tamẽ non potest ordi-
si per relationem superadditam accidẽtaliter. Probatur
uentia: quia si ordinatur accidentaliter ad aliam, sequi-
m ordinationem esse ei accidentalem: sed ordinatio est
ergo per relationem sibi accidentalem ordinatur, quæ
test fundari in alio, præter eandem relationem.

ndò: Duæ paternitates sunt eiusdem speciei, & vtraque
quod refertur ad alteram, in ratione idẽtitatis specificæ,
etrus refertur ad Ioannẽ: ergo sic sumptæ, pertinent ad
n genus relationis: & non vt paternitates, quia vt sic,
ent ad secũdum; ergo sub ratione eiusdem, hoc est, vt ex-
sunt idẽtitatis specificæ, sed idẽtitas specifica per se
relationẽ primi generis: ergo duæ paternitates sub tali
e, erunt fundamentum relationis idẽtitatis: & ideo ne-
dò erit concedendũ, quod vna relatio sit fundamen-
terius, non eiusdem generis, sed diuersi.

od hoc modo potest confirmari: Hæc prædicatio est ve- 107
vtraque paternitate, hæc paternitas est eadem in specie
la: & idẽtitas, est relatio primi generis: ergo est eadem,
ationẽ primi generis: sed ipsa secundũ se aut essentia-
on pertinet ad primũ genus, sed ad secundum: ergo per-
ad primum accidentaliter: & ideo accidentaliter de ea
cabitur relatio primi generis: sed impossibile est, rela-
n prædicari accidẽtaliter, nisi de eo, quod est fundamẽ-
us: vt patet in qualibet relatione: ergo prædicabitur re-
idẽtitatis de duabus paternitatibus, tanquam de his, à
s fundatur. Probatur tandem in relationibus rationis, in
s euidens est, quòd vna relatio materialiter sumpta, sic
mentum alterius. Nam relatio generis constituens pri-
prædicabile, per se, & essentialiter est ratio prædicandi,
ciebus, sed materialiter sumpta, vt est, quod prædicatur
& illa secunda intentione generis, tanquam de indiui-
pertinet ad prædicabile speciei, & fundat relationẽ eius, à
enominatur accidentaliter: ergo etiam in relationibus
us vna fundabit aliam sumpta materialiter.

testimonium Aristot. respondeo, ex hoc non multipli-
fundamenta, cum relatio vna fundet aliã in primo gene-
estimonium D. Tho. iam est expositum, per nostram pri-
conclusionẽ, cuius sensum cõtinet: loquitur enim de re-
ne sumpta formaliter, & essentialiter & hoc modo verũ

est, non posse fundare aliam relationem, sed materialiter tantum, & accidentaliter consideratam.

Ad primum argumentum: Distinguendum est consequens primi enthymematis. Nam duobus modis potest ordinari vnatio ad aliam. Primum *formaliter*, & vt ratio referendi relationis ad terminum sibi oppositum: & hoc modo seipsa, & non alia relatione ordinatur, & hoc solum probat similitudo albedinis. Secundum, *per accidens, & materialiter*, hoc est tanquam id quod accidentaliter refertur, non ad relationem sibi oppositam, sed ad aliam, cum qua est idem in specie: ad quam non refertur paternitas, vel filiatio, sed vt eadem: imò nec per modum relationis, sed absoluti, quod est idem in specie cum alio: quod non potest seipsa referri, sed per aliam sibi superadditam, cuius fundamentum esse necessarium est.

108 Ad secundum respondent quidam concedendo processum infinitum in relationibus, & nullum esse inconueniens asserunt: quia tenent relationem sola ratione distingui à fundamento: quo supposito, solum sequitur, quod detur relationem per intellectam distinctam, actu infinitam, non verò à parte rei: sicut concedendæ sunt in partibus continui, relationes actu infinitæ. Hæc tamen solutio non placet: quia probabilius est relationes distingui ex natura rei à fundamentis, vt inferius probabitur: & ideo concedenda erunt infinita entia distincta à parte rei. Et completa quidem, hoc est, prædicamentalia composita ex genere, & differentia: quod est inconueniens. Relationes verò partium continui, incompletæ sunt & partiales, ex quibus quasi vnatoralis efficitur: & ideo non est inconueniens admittere, quod sint actu infinitæ.

Respondeo igitur: Negando, quod detur processus in infinitum in relationibus: nam aliud est dari processum in infinitum in aliquibus, aliud verò, quod in infinitum multiplicari possint: nam illud est dari actu infinitum, hoc verò solum in potentia: dari autem infinitum in potentia, nullum est inconueniens, sed necessarium est in diuisionibus continui, & in indiuiduis cuiuslibet speciei: & hoc tantum datur in relationibus, ex eo, quod vna fundat alteram, non actu infinitæ relationes. Quod sic ostendo: nam etiam si duæ paternitates fundent alias relationes identitatis, non sequitur, quod tales relationes identitatis fundent alias, sed per illas referuntur inter se, & ad quascumque alias eiusdem speciei: sicut per easdem paternitates referuntur patres, in quibus sunt, ad hos filios, & ad omnes alios, quos habebunt. Quod verò possint multiplicari per alias relationes diuersitatis, ad quas istæ referantur per alias rationes etiam diuersitatis, nihil refert: quia eodem modo, per singulas relationes diuersitatis, ordinabuntur ad

es alias diuersæ speciei: & non erit ultra procedendum
ionibus actualibus, nec multiplicantur plures, ex eo,
na relatio sit fundamentum alterius. Quod verò sem-
sint multiplicari aliæ, si de nouo fiât relationes in aliis
olùm est, posse multiplicari in infinitum, & dari infini-
potentia: vt in diuisionibus continui, & quibuscunque
uis aliarum specierû: & ideo nullum est inconueniens.

Q V Æ S T I O XII.

*um relationes secundi generis fundentur in potentia,
vel in actione.*

es modos relationum diuersos enumerauit Arist. in hoc 109
tundo genere, s. lib. Metaph. c. 15 & primum dixit fun-
actione presenti, vt calefacientis ad calefactû, & vniuer-
agentis in actu, ad passum in actu Secundum, *in actione*
vt calefactiui ad calefactibile. Tertium, *in actione præte-*
pater, & filius: ille enim fundat relationem paternitatis,
enit: iste verò relationem filiationis, quia genitus est.
autê, quædã sunt relationes secundùm dici tantùm: aut
lationes rationis: sed omnes quasi permixtas enumerat
e. quia ex omnibus simul cognitis, melius cognoscitur
relationum prædicamentaliû. Ex his autem omnib. re-
bus, illas saltem recipiunt omnes pro prædicamentilib.
ndantur in actione præterita: & de his, atq; etiã de cæ-
ædicamentilibus huius secûdi generis inquirimus: *An*
tur in actione præterita, presenti, aut futura, vel in potetia, &
cedit actio: vt an paternitas, & filiatio fundetur in actio-
atione præterita, quas significare solêt his nominibus,
e, & genitum esse, vel solùm in potentia generadi acti-
is, & in potentia passiuâ filij, per quam dicitur genitus?
entia verò duobus modis accipi potest. Primo, pro for 110
otitudine, aut virtute agendi, quæ accidens quoddam
eradditum substantiæ corporeæ ad operandum. Secun-
ipsamet substantia, ex qua procedit talis potentia: &
itur pôtentia formalis, hæc radicalis: quia radix eius
otentia formalis ad ratiocinandum, est intellectus, ra-
verò anima, aut natura rationalis.

expositis: Prima opinio tenet, *Relationes huius generis,*
actione, sed in potentia formali fundari: vt paternitatem in
ia generatiua: ita Scotus s. Met. c. 15. & in 4. d. 6. q. 10.
. q. 1. Probatur testimonio Arist. s. Met. c. 15. vbi ita ait:
verò, *qua secundùm potentiam, etiam secundùm tempora*
cuntur ad aliquid. Quibus verbis potentiam dicit esse
mentum harum relationum.

Deinde ratione. Primò: Quia quod non est, non potest esse fundamentum relationis realis; sed actio præterita iam nõ est, ergo in ea non potest fundari relatio realis huius generis.

Secundò: Quia non repugnat Deũ separare relationẽ à subiecto: si autem fundetur in actione præterita, repugnabit præteritis; ergo non fundatur in ea. Probat minor: quia impossibile est actionem præteritam non fuisse; ergo impossibile erit, non genuisse eum, qui iam genuit, atque adeo non habere relationem ad genitum actu existentem.

Secunda opinio est, huic opposita, *Relationes huius generis fundari in potentia, sed actione, & passione.* Ita Sotus 5. Phys. q. art. 2. concl. 1. Quod etiã probatur testimonio Arist. 5. Met. c. sic loquentis de fundamento harum relationũ. *Sic enim patet quoque filij pater dicitur, hoc enim fecit: ac illud passum quid est.*

III Et etiam ratione. Primò: Quia illud est fundamentum relationis: quo posito, etiam si cætera non ponantur, relatio ponitur, & quo sublato, etiam si permaneant cætera, non confunditur, aut non permanet relatio: sed talis est actio præterita: erit fundamentum relationis. Minorem probat: quia eo ipso quod verum est, hominem genuisse, verum est ac necessarium habere relationem paternitatis ad filium, & quousque ponitur generatio, etiam si sit potentia, & quæcunque alia, non confunditur relatio: vt ex se est manifestum.

Secundò: Relatio agentis in actu, & passum in actu, nõ fundatur in potentia, sed in actione præterita: ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia, sed in actione præterita. Evidens est consequentia, quia Arist. eodem modo de vtraque relatione loquitur: & ratio prorsus est eadẽ. Probat antecedens quia agens non dicitur tale à potentia: cum videamus eã multo tempore ab aliquo haberi, & non vocari agens actu, quousque ab eo procedat actio: ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quam habet ad passum, & non in potentia.

Tertia opinio: *Nec actionem, nec potentiam formalem actiuam aut passiuam, dicit esse fundamentum harum relationum, sed radicalem pro forma substãtiali, aut essentia ipsa rei accepta, ex qua procedit formalis.* Hanc sequuntur moderni quidã propter hoc ar. Relatio non potest dari in subiecto, sine suo fundamẽto, à quo sicut accipit entitatẽ, ita cõseruatur in ea: vt sine albedine non potest dari similitudo, aut sine quãtitate æqualitas: sed si relatio paternitatis fundetur in potẽtia generatiua, dari poterit in subiecto sine illa: ergo dabitur sine fundamẽto proprio. Probat minor: quia postquã homo genuit, amittere potest potẽtia generãdi, vel Deus saltẽ eã poterit ab eo auferre viuente filio, & tũc dabitur relatio in subiecto, sine proprio fundamẽto: nõ igitur

hoc inconueniens admittatur, asserunt fundari in po-
tentiâ radicali, quæ est anima, aut natura sensitua.
Hanc sententia tenet, *fundamentum harum relationum esse* 112
non nudam, sed vt reductam ad actum per actionē:
Actio solùm sit conditio, fundamentum verò potentia
ad actum. Hanc tenet Sonc. 5. Met. q. 15. Et videtur no-
tabilior, & tenenda.

Quatuor ergo dicimus in hac re: Primum, *Quòd fundamen-*
tum harum relationum non sit potentia radicalis, pro for-
mali, vel essentia rei. Quod probatur primò ex doctri-
na euidenter: nam 5. Met. c. 25. has relationes in potentia
actiua, & passiuâ fundari expressè docuit: sed per
potentiâ generatiuam, nec Arist. neque vllus vnquã intelle-
ctum substantialem, aut essentiam rei; quas constat ha-
bere in anima, in quo non est potentia generatiua: ergo tertia
sententia non potest defendi in doctrina Arist.

Probatur esse falsam hoc arg. Relationes huius secundi 113
sunt eius, quæ procedit ab alio, tanquã à principio effi-
cienti, & eius, à quo procedit aliud: sed potentia proxima, per
quam procedit ab alio; vt filius à patre, est formalis, & nõ
efficientis, nisi remota: ergo si relationes istæ fundantur in potē-
tia radicali (admittit eadem sententia) repugnat, quòd earum funda-
mentum sit forma, vel essentia: sed necessariò dicē-
tur, proximè fundari in potētia formali. Probatur minor:
proximum principiũ efficiēdi est potētia formalis, à qua
procedit actio generandi: sicut proximũ principiũ, à quo pro-
cedit actio intelligendi, est intellectus, & non anima, nisi re-

Secundò dicimus, *Nudam potentiam, priusquam reducat ad*
actum non esse fundamentũ sufficiens relationis. Probatur hac ra-
tione: Filius procedit à patre, tanquã ab actuali principio sui
proximo, nõ est actuale principiũ, per solã potentiam, nisi me-
diante generatione, vt notum est: ergo nec potentia est sufficiens
fundamentum; nisi media generatione reducat ad actum,
Secundò dicimus, *Actionem non esse fundamentũ harum relatio-* 114
num. Quod probatur primò, quia nõ est certũ, sed in opinione
quæ relatio distinguatur ex natura rei à fundamento: sed
non erit, distinguere has relationes, si fundamentũ earum sit
potentiâ radicalis: ergo nõ est asserēdũ. Probatur minor: quia
actio actiua non permanet in patre, sed trãsit ad filiũ: aut
materia prima, ex qua generatur, est tanquã in subiecto:
actio paternitatis est in patre: ergo euidenter erit distinguere
actum ab actione, quia euidenter est, accidētia inherētia in sub-
iecto, & realiter distinctis, ex natura rei esse distincta.

Secundò:

Secundò: Quia relatio filiationis consequitur hominē genitum. ergo idem est principium vtriusque: sed generatio nō est principium, neque causa, sed causatio, aut medium, quo procedit genitum à principio, & consequenter relatio filiationis. ergo nec potest esse fundamentum relationis. Probatur hanc ultimam consequentiam, quia in his relationibus, processio vnus ab alio, idem est esse principium, à quo procedit alium & fundamentum relationis eiusdem principij ad ipsum.

315 Ultimò dicimus: *fundamentum proximum harum relationum esse potentiam: ut reductam ad actum per actionem: ita ut actio si- lum fit conditio, potentia verò, ut ab ea procedit actio, fundamen- tum.* Hæc est expressa sententia Arist. §. Met. c. 15. vbi fundamen- tum earum assignans, ait: *Actiua verò, & passiva, secundum actiuam & passiuam potentiam, & potentiarum actiones.* Quibus verbis vtramque pertinere ad fundamentum docet, nempe potentiam, & actionem: illam quidem tanquam principium, ideo tanquam fundamentum: hanc verò, ut conditionem necessariam; sine qua non potest illa esse fundamentum.

Et probatur rationib. primæ, & secundæ opinionis, quibus hanc addenda est: Filius procedit à patre, tanquā à principio effici- ti actuali suæ generationis: & ad ipsum, ut tale refertur: sed non constituitur in ratione actualis principij, nisi per potentiam simul cū actione generandi per quā reducitur potentia ad actum, denominat hominem generantē, vel actuale principium generationis: ergo potentia, ut ab ea procedit actio, est fundamentum relationis. Argumenta primæ, & secundæ opinionis, ex parte probant nostram sententiam: ideo non est eis respondendum.

116 Pro solutione arg. tertie opinionis, de separabilitate fundamen- ti à relatione, explicandū est, quomodo se habeat fundamen- tum ad relationem: & quo etiā modo hæc dependeat ab ipso. Et fundamentū quidem relationis, non est adeò materialiter accipiendum, sicut fundamentū domus, aut parietis: super quæ materialiter consurgunt: sed in hoc sensu dicitur res aliquæ fundamentū relationis: quia illa media fit, aut producitur relatione in subiecto: dependentia verò relationis à fundamēto, non est eadem in omnib. relationibus, sed maior, vel minor, secundum naturam cuiuslibet relationis. Est autem differentia inter relationes secundæ generis, ex vna parte, & alias omnes ex altera: quod in relationib. primi, & tertij generis, fundamentū habet modū formæ, per quā cōstituuntur extrema in ratione extremorum: ut albedo, quæ est fundamentum similitudinis, extremorum forma est, quia media relatio inhaeret extremis: vnde ab eis tolleretur, non haberent capacitatem recipiendi relationem; ut si albedinem tollas ab extremis similitudinis, implica-

contra

lectionem, talem relationem eis inesse: unde sequitur, res has non solum in esse, & fieri, sed etiam in conseruandere à fundamentis: ita vt non possint vlllo modo consistere.

Fundamenta verò relationum secundi generis, alio modo sunt: non enim sunt formæ extremorum, sed virtutes, aut potentiam: à quibus effectiuè procedit relatio, vt à principio efficiente non quidem per se, sed quasi per accidens: quia est agens, quod per se intendat relationem.

Exempli gratia: potentia generandi est virtus efficientis, per quam producit effectum, & ex consequenti relationem, eum generantem: unde relatio proximè inhæret substantiæ, quæ est potentia, & actione fiat: unde sequitur, has relationum dependere à suis fundamentis, in esse & fieri: quia illi fiunt ab efficiente: non tamen dependere in conseruandere non dependent ab eis tanquam à formis extremorum: sicut de cæteris relationibus dictum est.

Ad hoc respondetur ad formam arg. Negandum est enim, quod relations huius secundi generis non possunt generari in subiectis sine fundamentis: unde nec repugnat, separata potentia generatiua ab homine, qui genuit, & in mente filio genito, permaneat relatio paternitatis, & filii: imò, extremis permanentibus, necesse est eam permanere. Et ratio huius est: quia non dependent à fundamentis conseruari: sed tantum in esse, & fieri: vt explicatum est.

QVÆSTIO XIII.

Relationes tertij generis sint reales, & prædicamentales.

Primum genus relationum est, mensurabilis, & mensuræ, quibus non est apud omnes certum: An sint veræ relationes, neque an sint prædicamentales.

Prima opinio, tenet, Non esse veras relationes, sed solum ita vocari: & hanc esse causam, ob quam dicuntur ab Aristotele *relationes secundum dici*: quasi titulum solum eis conce- dere verò nihil sint: quare nec pertinent ad hoc prædicamentum, neque ad aliud.

Henricus, quodlib. 2. q. 4. quem sequuntur moderni qui probant testimonio Arist. 5. lib. Meta. c. 15. *ubi mensurabile, & intelligibile, ait, non esse ad aliquid*, quia ipsa res, sed quia alia referuntur ad ipsa: ergo ex parte mensurabilis nulla datur relatio, sed lōgè minùs ex parte mēsuræ: nā res absolutum quid est, quare solo nomine dicuntur res, & re ipsa nullā relationem habēt: & hoc est esse relationum secundum dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alij

Alij verò, *Eiusmodi relativa vera, & realia esse, cōcedunt, transcendentalia vocant, non prædicamentalia: quia ad prædicamēta pertinere possunt; vt ad qualitātē, & quantitatē & ideo nō collocantur in hoc prædicamēto. Quare secūdu has duas sentētias duo tantū sunt genera relationis prædicamentalis. Primū, Quod fundatur in unitate. Secundū: In potētē & actione. Tertium verò, Res est de solo titulo, vel, titulus sine*

119 Tertia opinio est Caiet. quā superiūs citauimus, asserent *has relationes nō solū esse reales, & prædicamentales, tertiu gen huius prædicamenti constituentes, sed mutuas, hoc est, reales ex parte vtriusque extremi: quorū vnum refertur ad aliud, per vram relationem in se existentē, nempe mensurabile ad mensurabile: hæc verò refertur ad mensurabile, non per relationē in se existentem, sed per relationem eiusdem mēsurabilis ad ipsū. Etque probat eodem testimonio Arist. citato prima sententi*

Cōmunis tamen sententia totius ferè scholæ est, Relationes mensurabilis, & mensura veras, & reales esse, & tertiu genus huius prædicamenti constituere, sed non mutuas: quia reales sunt tantū ex parte mensurabilis, non ex parte mensura. Ita D. Th. expressè Metaph. lect. 17. & 1. par. q. 13. art. 2. & omnes interpretes Aristot. non solū capite præsentī, sed 5. Metaph. c. 15. imò ipsūmet Aristot. etiam expressè ibidem, postquam primum, & secundum genus relationum posuit, tertium addit: in quo posuit mensurabile, scibile, & intelligibile.

120 Sed notādum est primò: Quòd hoc tertium genus relationum explicat, & distinguit à primo, & secundo D. Tho. eisdem locis hanc differentiā inter ipsum, & alia assignās, quòd relationes primi, & secundi generis sunt mutua, hoc est, reales ex parte vtriusque extremi: ita vt in duobus extremis duæ sint relationes reales, quarum vtraque suum extremum denominat formaliter: vt in patre, & filio, simili, & æquali, est manifestum in relatiuis verò tertij generis, solū vna relatio realis reperitur, à qua vtrumque extremum denominatur: vnum quidem denominatione formali, & intrinseca, alterum verò solū denominatione extrinseca: vt in scientia, & scibili, solū reperitur vna relatio realis: per quam scientia dicitur formaliter mensurabilis, & per eandem denominatur obiectum mensurabile eiusdem scientiæ: sed denominatione solū extrinseca: & ideo relationes huius generis dicuntur non mutua.

121 Secundò notat D. Th. rationem, propter quam in his relatiuis tantū sit vna relatio realis, à qua vtrumque extremum denominetur: cum tamen in aliis duobus generibus singulae relationes denominent singula extrema, & ideo dicantur relatiua huius tertij generis non mutua.

nam autem huius esse ait, quia extrema harum relationum sunt eiusdem ordinis, sed diuersi: & ideo licet vnum ordinetur realiter, per intrinsecam relationem, non tamen aliud ad illud, sed solum dicitur tale a relatione alterius. Gratia exempli: Scientia, & potentia ordinantur ad propria obiecta, quae secundum se absoluta sunt, nec ordinantur ad ordinem scientiarum, & potentiarum: quare nec ordinantur ex se ad easdem scientias, & potentias: & ideo non habent relationem realem intrinsecam, a qua denominentur, sed solum denominantur a relationibus earum: ita scilicet, quod scientia, & potentia denominantur formaliter, per obiecta a propriis relationibus realibus, ipsa ex se absoluta, consequantur denominationem realem relatiuam mensurae, ab eisdem relationibus.

non esse sensum Arist. ait D. Tho. dum asseruit 5. Meta. 122

relatiua primi, & secundi generis esse talia; quia referuntur ad alia: sed relatiua tertij generis, non quia referuntur ad alia, sed quia referuntur ad ipsa: quod asseruisse docet, non propter extremum: nam scientia, & potentia etiam dicuntur talia: quia refertur ad obiectum: sed propter alterum tantum propter ipsum obiectum: quod non dicitur scibili: quia scientia versatur circa ipsum: vnde hoc non fuit inueniendum dicere, has relationes non esse mutuas, sed vnamque extremo deseruire, & vtrumque denominare, foris quidem vnum, & extrinsecè aliud.

non notat D. Tho. quod illud extremum harum relationum quo non est relatio realis, duobus modis dicitur tale. modo quidem, denominatione reali extrinseca, a relatione existente in alio extremo.

modo, denominatione quasi formali, & intrinseca, non relationis.

ex eo, quod intellectus videt denominari obiectum a relatione scientiae, & eandem relationem terminare, concipit illud, sicut ordinaretur ad scientiam: & tribuit illi relationem rationis quam ipsum ordinat ad eandem scientiam. inter vtramque denominationem haec est differentia: quod prima, & extrinseca denominatio relatiua; quia a relatione suscepta, per se non refertur scibile ad scientiam: sed ad aliquid aliud: hoc est, relatiuè denominatur, quia aliud refertur ad scientiam. denominatio vero, quam ei tribuit intellectus, cum sit intrinseca, refertur ex parte ipsius; aut in ipso concepta, eique attributa, non in illud denominat relatiuè, sed etiam refert ad aliud.

non notandum est, Potentiam, habitum, & scientiam, duos 123

respectus: Vnum; qui includitur in ratione absoluta earum, & eandem

& eadem complet essentialiter: Alterum, qui extra essentiã a solutã est: & ideo ei conuenit solùm accidentaliter: & primu respectum includunt sub nominibus potentiarum, habituũ, scientiarũ: & ideo secundum illum nõ sunt relatiua secundum esse, sed secundum dici: quare nec ipsæ, nec talis earũ respectus pertinent ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentũ qualitatis. Per secundum autem respectum denominantur mensurabiles ab obiectis, neque aliquid absolutũ includunt sub nominibus, sed solam relationem: & ideo sunt relatiua secundum esse, & constituunt hoc tertium genus relationum. quod omnia tradit D. Th. eisdem locis: & nos ex mente eius copiosius explicuimus q. 6. huius prædicamenti.

124 Testimonium Arist. quod pro se adducit prima opinio Hærici, & modernorum, explicatum est iam à D. Tho. secundum germanum sensum, in fauorem communis sententiæ, quã sequimur: quia eam, absque dubio, continet, sed à modernis oppositũ sensum trahitur. Intelligunt enim Arist. de iis relatiuis dixisse, quod neutrum extremum eorum sit verè relatiuum, sed solo nomine talia dicantur: hoc verò falsum est, & verbis Arist. contrariũ: qui de solo vno extremo eorum dixit, non denominari tale per relationẽ; quia ipsum refertur ad aliud, sed per relationem qua aliud refertur ad ipsum: quod non potest esse verũ, nisi in parte alterius extremi daretur vera relatio realis: nõ si non daretur, nec erit, à quo denominetur. Sensus igitur Arist. est; Vnum extremũ esse ad aliquid, quia per propriã relationem refertur ad aliud: alterũ verò dici ad aliquid, nõ quia referatur, sed quia denominationẽ relatiuam à relatione alterius suscipit. Ex quo etiam patet, non bene intellexisse Caiet. idem testimoniũ Arist. ex eo colligentẽ vtrumq; extremum harum relationũ referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam, aliud verò per relationem alterius: cum tamen repugnet aliquid referri ad aliud, nisi per relationem in se existentem. Arist. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius: quia relatiuum potest tribuere, nisi denominationem relatiui; quod verò non referatur per alienam relationem, nec vnquam somniauit.

Q V Æ S T I O XIV.

An relatio distinguatur realiter à fundamento, vel solùm ratione.

125 **F**undamentum relationis primi generis, diximus iam; *Essentia, substantiã, qualitatem, & quantitatem, sub ratione vnitatis aut diuersitatis generica, vel specifica.* Fundamentum relationis secundi generis: *Potentiam, actiuam, & passiuam, reductam ad actum per actionem, & passionẽ, Adequationem verò, aut commensurationem.*

unius rei cū alia, vt scientiæ cū suo obiecto, funda-
relationis tertij generis. Quærimus igitur modo: An
mediis his fundamentis in extremis insurgentes, distin-
eis dē fundamentis realiter, & ante operationem intelle-
tū relatione per intellectum? vt paternitas à potentia
similitudo ab albedine, & æqualitas à quantitate.
na opinio asserit; Nullam relationem distinguere realiter 126
lamento, sed ratione tantum ratiocinata, habente funda-
re. Ita sentiunt Nominales, Ocham, & Maior, in 1. d.
g. d. 28. q. 2. art. 1. Marsilius in 1. q. 32. a. 1. Herueus d. 3.
lus 5. Meta. q. 22. Socrinas ibidem, q. 28. Duran. in 1.
17. Probatur testimonio Arist. 5. lib. Phys. text. 11. &
et. c. penultimo. Quibus locis asserit; Relationem non
motum per se: quia sæpe acquiritur sine mutatione subie-
omplut; sit vnum corpus album, & fiat aliud album
ud acquirit nouam relationem similitudinis, sine ali-
mutatione: imò sine mutatione albedinis in eo existē-
non acquirit nouam entitatem realem, distinctam ab
Probatur consequentia: quia si relatio esset noua en-
tis, distincta ab albedine, acquireret nouam formam
quæ sine mutatione subiecti non potest acquiri: imò
ducetur ab aliquo talis entitas relationis, quia non est
oduci possit, nisi ab eodem agente, à quo Romæ pro-
nouum album: sed ab eo produci repugnat, cū non
ere ad tantam distantiam.

tur etiam ratione. Primò, quia illa quæ distinguuntur 127
separari possunt inter sese, saltem per potentiam Dei
m: vel impediri potest consecutio vnius ex altero: sed
fundamento in vtroque extremo, repugnat non sequi
em: & permanente etiam vtroque, repugnat non per-
relationem; sicut in duobus albis eiusdem gradus est
um, à quibus repugnat separari similitudinem: ergo
non est entitas realis, distincta à fundamento.

ndò probatur: Quia non sunt multiplicandæ entitates
enti necessitate: sed posita distinctione reali relationis
mento; multiplicantur penè infinitæ entitates in sin-
atiuis: præsertim si ad distinctos terminos referuntur,
nctas relatione; (vt probabile est) ergo non est ponē-
distinctio realis. Probatur consequentia: quia nulla
tio efficax, per quam probetur esse ponēdam: sed cū
non sit aliud, quàm modus se habendi ad aliud, absq;
ntitate possumus intelligere, alio modo se habere,
t, referri ad aliud.

nda opinio distinctione vtitur. Nā relationes, quæ pos- 128

sunt separari ab extremis: ita ut extrema permanentia cum fundamentis, possint esse sine relatione, asserit distingui realiter a fundamentis: illas vero, quæ ab eisdem fundamentis, in extremis positæ, non possunt separari, non distingui ab eis nisi ratione quæ autem sint, quæ separari possunt ab extremis: & quæ non possunt separari, non explicat; imò neque rationem ullam affert, ad id cõmandum: quare confuse satis loquitur: id solum declaras, quod relationes secundi generis, quas putat in potentia nuda fundari, & non in potentia reducta ad actum, non distinguuntur a fundamento. Addit autem, quod relationes, quæ identificantur cum substantia, quæcunque illæ sint, non pertinent ad hoc prædicamentum: quia repugnat accidens identificari cum substantia. Verò moderni relationes omnes fundatas in substantia, reter distinguunt a fundamento, propter eandem rationem.

Tertia opinio, *Distinguit omnes relationes reales à suis fundamentis realiter*: quam sequuntur ferè omnes Thomistæ. Cap. 1. p. q. 28. art. 2. & ibid. Bannes, Capr. in 1. d. 3. q. 1. Ferrar. 4. contra gentes, c. 14. Sotus q. 2. huius prædicamenti. Fonseca lib. Meta. c. 15. q. 2. sect. 1. Et eandem videtur sequi Scotus in 1. d. 1. q. 5. & in 3. d. 8. q. 1. Et videtur mihi probabilior & tenè. Hoc solum addendum est, quod talis distinctio non est realis, qualis reperitur inter duas res: sed qualis reperitur inter rem, & modum eius: nam cum relatio non possit esse in re, sine relatiuo (ut probabitur) non se habet, tanquam res distincta ab eo: sed tanquam modus eius: ideo non distinguitur tanquam una res ab alia: sed per distinctam quidem entitatem realem, & sine dependentia ab intellectu: solum tamen modalem, & distinctione non rei, sed modi: & eam explicatam sequuntur iam omnes ferè moderni.

129 Probatum autem ex doctrina D. Th. qui *tria docet de relationibus creaturarum* Primum; quod aliud esse habeant distinctum ab esse substantiæ: secundum hoc esse ei inhæreant. Secundum quod in relatiuis creatis, præter id quod significatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliud, quod est res alia diuersa a ea, quæ significatur per nomẽ relatiuũ. Tertium, quod relatio creata sic inhæret subiecto; ut faciat cum eo compositionem realem: relatio verò diuina non facit compositionem. Primum & tertium asserit 4. lib. contra gentes, c. 14. Secundum verò 1. parte. q. 28. a 2. ad 2. Ex quibus euidenter sequitur; relationem distingui ex natura rei, saltẽ a substantia, cui inhæret, & quam ordinat ad aliud: quia realis compositio, & realis inhærentia, supponit distinctionẽ realem componentium, atque etiam subiecti, & formæ inhærentis: sed superius probatum est ex cõmuni sententia, relationes primi generis fundari proximè in sub

tia : ergo de his saltem relationibus evidens est in
D. Th. distingui à substantia ex natura rei: & cum sit
io de cæteris, sequitur eum sentire, quòd omnes di-
r ex natura rei, à suis fundamentis.

ione probatur. Primò; ex noua, atque reali acquisi- 130
tionis, & ex reali eius deperditione. Nā dum corpus
& non erat simile, fit de nouo simile, per productio-
bi; & dum hoc albū corrumpitur, desinit esse simile:
arguo: Primū albū non erat realiter simile, antequā
tur secundū; ergo cū producitur, fit realiter, & for-
nile, per realē relationem similitudinis: quam prius
at, licet haberet albedinē, quæ est eius fundamentū:
o realis, est realis forma relatiua: ergo acquirit formā
atiuā, quam non habebat: & realis forma, est realis
go acquirit realem entitatē: quam non habebat, li-
et fundamentum: relatio igitur res est à fundamen-
ta. Et idem sequitur ex reali separatione eiusdem re-
subiecto: nam corrupto alio albo, corrumpitur in
similitudo, ergo realis forma relatiua: & ideo realis
ermanente entitate reali fundamenti: quod non po-
erum, nisi sint entitates reales distinctæ.

gumentū duobus modis conatur soluere moderni: 131
erentes, quòd dum nouum album producitur, nihil
equirit antiquum album, sed solum id habere nouū
d de nouo factum est simile: vt nouum extremū con-
od prius non connotabat: vnde relatio similitudinis
iud (inquit) quam albedo, vt connotans terminum,
efertur. Hæc tamen solutio non satisfacit argumen-
bum illud denominatur de nouo simile realiter, &
r, atque etiam accidentaliter, cū prius nullo mo-
inaretur: sed denominatio realis, & accidentalis, nō
i, nisi à forma reali inhærente: ergo noua denomi-
a potest fieri, nisi à noua formā reali, & inhærente.
itur est, quòd esse de nouo simile, solum sit noua cō-
termini. Probatur consequentia: quia talis connota-
supponit nouam denominationem realem, forma-
cidentalem, nec potest esse, nec intelligi, sine noua
one realis formæ.

alij respōdent secūdo: Negari non posse, quin anti-
m adquirat aliquid nouū; non tamen distinctum à
nto realiter; sed sola ratione: & vt vno verbo dicatur,
parare nouam entitatem realem; sed nouam rationē
elatiuam: à qua nouā denominationem realem sus-
tamen solutio verba solum continet, & nihil aliud;

quare nec potest argumento satisfacere: quod sic probatur operationem intellectus, antiquum album fit realiter, fortiter, & accidentaliter simile, cum prius non esset simile, haberet albedinem: sed talis denominatio non potest provenire, nisi a forma inherente de nouo acquisita: cum denominatio sit noua, & acquirat talem denominationem non sine dependentia ab intellectu: imò licet nunquam ab eo agnoscat: ergo acquirit nouam formam, absque dependentia, vel distinctione intellectus: & ideo ex natura rei distincta a fundamento, quod habebat prius.

132 Secundo: De relationibus fundatis in substantia, specialiter probatur; quia substantia est ens per se, nulli inherens: & accidentale ex propria natura inheret substantiæ: sed relatio est accidentalis reale; ergo inheret realiter substantiæ. Sed repugnat, quod eadem entitas realis sit per se, & inheret alteri: quia esset substantia per se & non per se; ergo repugnat, quod relatio sit eadem entitas realis cum substantia: quare necesse est relationem fundatam in substantia, distinguere realiter a suo fundamento. Non aliquid valet, quod solet responderi; relationem non inherere substantiæ, nisi ut distinctam ratione ab ea. Hoc enim a seipso falsum est, quia ante operationem intellectus, vna substantia refertur ad alteram, per relationem realem, & accidentalem: ante operationem intellectus, relatio est in substantia. Tunc ergo, vel est ens per se, ante operationem intellectus, vel est in alio: non per se, quia erit substantia, & non relatio accidentalis: ergo est ens in alio: quod non potest intelligi, nisi per relationem inherentiam: & cum idem non possit sibi realiter inherere, sequitur relationem realiter inherentem, distinctam a substantia, cui inheret, & in qua fundatur.

133 Ad testimoniū Arist. Respondetur hac distinctione: mutatio aliquid duobus modis contingit, *Per se, & per accidens*: *Per se* mutatur illud cuius mutatio in se est a natura, vel ab aliquo agente naturali: ut dum lapis mutatur a loco superiori ad inferiorem. *Per accidens* verò mutatur, si mutatio eius casu contingat, vel ex mutatione alterius extrinseci. Dum ergo Arist. dicitur *Ad relationem non terminari motum per se*: quia relatio solet mutari per se loquitur: sed non excludit, quin mutetur saltem per accidens illud quod solam relationem de nouo recepit: nec intentum eius hoc requirebatur, sed satis est, quod per se non mutetur, ut verum sit, quod ad relationem non fit per se motus.

Ad secundum arg. prius est respondendum, quam ad primum. Respondemus igitur; Concessa maiore, & minore, sed negata consequentiam, quod sine urgente necessitate distinguatur.

*Subiungitur de separatione relationis à fundamento.
Resolutionem secundi arg. dubitatur: An posito fundamēto
in utroque extremo, sic necessariò consequatur relatio,
potentiam Dei absolutam impediri possit talis consecutio
postquam iam est in utroque extremo posita, possit ab eis
ita ut permaneant duo alba eiusdem gradus intensiois,
sine similitudinib.*

*Ha opinio tenet: Nec posse impediri, quin sequatur, nec
tam est in extremis, separari ab eis: ita nonnulli ex mo-
quòd impediri non possit cōsecutio eius, posito fun-
in utroque extremo, probant: quia intelligi non po-
l vnus homo genuerit alterum, quin ille sit pater, &
si vterque permaneant) nec possunt intelligi duo al-
dem gradu; quin intelligantur similia. Ergo fieri non
in relatio sequatur posito fundamento in utroque
Quòd verò postquam relatio iam est in utroque ex-
non possit ab eis separari vllò modo, probant hoc argu-
non est aliud, quam ita se habere vnum extremum ad
præsupposito fundamento; ergo est modus relatiuo-
modus non potest esse separatus à re, cuius est: alioqui
esset modus, sed res: ergo nec relatio poterit separari à
ntis in utroque extremo existentibus.*

*Ha tamen sententia est, quòd supposita distinctione ex 136
i, inter relationem, & fundamentum: quam defendi-
rari potest relatio ab eo, etiam posito in utroque ex-
a vt impediri possit à Deo, ne sequatur in extremis, at-
m postquam in eis reperitur, in eisdem esse desinat: nō
sine eis existens in rerum natura, sed extrema sine illa.
ntur duo priora hoc arg. Relatio est entitas ex natura
cta à fundamento, & non pertinet ad essentiā eius, aut
rum, in quibus est: ergo etiā si naturaliter sequatur ex
posito in utroque extremo, non implicat contradictio-
quòd talis consecutio impediatur. Antecedens ex nostra
a est manifestum, quia relatio nō solum est entitas di-
fundamento, sed rationem etiam formalem, & prædi-
alem habet ab eo diuersam. ergo nulla est repugnantia,
pediatur à Deo cōsecutio eius, ex fundamēto in utroq;
o posito: sicut non repugnat, propriā passionem distin-
aliter ab essentia, à qua procedit, ab ea nō procedere:
litas ab essentia hominis. Et eadem ratione probatur,
postquam in eis reperitur, possint sine illa permanere.*

137 Sed quia duobus modis intelligi potest: Quòd ab eis destruetur: Primò, ita ut sine illis permaneat in rerum natura, aut etiam extrema sine illa: vel secundò non sic, sed ita, ut rel destruetur, aut desinat esse, & extrema sine illa permaneant. cimus ergo hoc secundo modo posse ab eis separari, non modo. Probatur primum: quia non est de essentia extremorum & habet distinctam entitatem relatio ab eis: ergo non repugnat, quod à Deo destruetur, permanentibus sine illa extrema. Probatur secundum: quia relatio est modus extremorum, quem taliter se habet vnum in ordine ad alterum: ergo inter se cum est illi actu referre vnum ad alterum: & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat; quia si separaretur ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum arg. oppositæ opinionis, distinguendum est antecedens: quia duo alba esse similia, duobus modis intelligi potest, *formaliter*, aut *fundamentaliter*: & si separetur ab eis relatio, intelligerentur similia fundamentaliter, non formaliter, in quo nulla est repugnantia: & eodem modo generans, & generatus, quasi in fundamento proximo intelligerentur, pater & filius, non formaliter.

Ad secundum: Concedendum est antecedens, quòd relatio sit modus extremorum, ex quo solum sequitur, quòd ipsa relatio possit esse in rerum natura sine extremis: non tamen, quòd extrema non possint esse sine illa.

I. D V B I V M.

An relationi conueniat habere contrarium.

Duo restat dubia circa duas proprietates relatiuorum: quorum prima est: Quòd in eis reperiatur contrarietas. Vide enim Arist. sibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate negat expressè, Quòd relatiua habeant contrarium, capite verò præsentis tanquam proprietatem tribuit illis, Quòd relatiua contrarium habeant. Et videntur eam habere: quia simile, & dissimile, & simile contraria sunt: & etiam æquale, & inæquale, & sunt relatiua primi generis.

138 Prima opinio est Toleti in expositione textus, qui hac distinctione utitur: *Relatiua dupliciter considerari possunt. Primò, formaliter*, prout relatiua sunt. Secundò, *materialiter*, pro fundamentis relationum, ut duo alba considerantur in quantum similia, & quantum alba: & sub prima consideratione, inquit, non habent contrarium, bene tamen ratione fundamenti habere possunt. & dum Arist. negauit habere contrarium, formaliter locutus est, sed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamentaliter, nam hoc modo contraria sunt dissimilia, ut album, & nigrum.

Nostr

tamen sententia est: Propriam contrarietatem non conueniunt, nec formaliter, nec ratione fundamenti, sed pro quocumque genere oppositionis, etiam formaliter conuenit. Probat, quod non conueniat eis formaliter contrarietas, hac ratione, *Contraria sunt, quae sub eodem maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt*, ut talia sunt, formaliter, & expressè respectu subiectum, circa quod se expellunt: sed relatiua, ut relationes non respiciunt formaliter, & expressè subiectum, sed rationem: ergo, ut relatiua non sunt proprie contraria. Quod probatur ratione fundamenti, probatur: quia licet fundamentorum relatiuorum contraria sint, ut albedo, & nigredo, sunt fundamenta dissimilitudinis, tamen per accidens contrarietas ad rationem dissimilitudinis. Probat: quia sola diuersitas specifica, sine ulla contrarietate relationem dissimilitudinis: ut albedo, & nigredo; quaecumque contraria, quae sunt fundamenta dissimilitudinis, eodem modo eam fundarent, quamuis contraria non per solam differentiam specificam: ergo contrarietas ad rationem fundens etiam se habet ad fundam relationem, & ideo, ratione fundamenti per se considerati, vel ut fundamentum conuenit relationi.

Aristoteles uero respondeo, non esse sibi contrarium: quia 139
secundum quantitate secundum propriam sententiam loquitur;
Quod relatiuis aliquid sit contrarium: praesenti uero cap.
is contrarietatem, non quod sentiat ueram esse proprie-
tatem, sed ut ostendat definitionem antiquorum minus
esse: cum ex ea sequatur, accidentia absoluta in quibus
contrarietas, esse relatiua: & relatiuis aliquid esse con-
uenientiam cum sint falsa, sequitur non esse bonam definitio-
nem: nec est uerum, quod ueris relatiuis aliquid sit con-
uenientia: nec ex propria sententia id aliquando docuit Arist.
etiamque impropria contrarietas pro quocumque genere
oppositionis eis conueniat, ut relatiuis, euidentis est: cum rela-
tionaliter sumpta includat oppositionem relatiuam, quae
in genere ex quatuor oppositionibus.

Dubium Secundum.

An relatiua suscipiant magis, & minus.

Utrum hoc de solis relatiuis secundum esse, & predicamen- 140
tibus, procedit. Et ratio dubitandi sumitur ex Aristotele
dicitur: *Proprium esse relatiuorum, suscipere magis, & minus*. Et
dicitur alicui, eum non loqui de ueris relatiuis, atque ex pro-
sententia, sed ex sententia antiquorum, & secundum defini-
tionem

tionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis in simili, & dissimili: quæ sunt vera relatiua, & prædicamentalia.

Prima opinio distinguit relatiua: Nam alia sunt *secundum esse*, quæ propriè pertinent ad hoc prædicamentum: alia *secundum dici*, quæ verè sunt absoluta, tamen includunt quosdam respectus secundum dici, tanquam complementum essentiali illa priora non suscipiunt magis & minus: hæc verò suscipi possunt. Ita Albertus Mag. tractatu de prædicamento ad quid, c. 3. Et huius sententiæ videtur esse D. Th. c. 12. q. 82. Quam etiam sequuntur alij, qui aiunt secundum veritatè suscipere magis, & minus vnum relatiuum, sed secundum opinionem vulgi aliqua suscipere: vt æqualia, vel similia appellari solent, quæ licet verè æqualia, aut similia non sint, parum tamen à vera æqualitate, aut similitudine distant: & quo magis distant, eo dicuntur magis æqualia, aut similia. Ita Cante in expositione huius proprietatis.

Probatum primū, quia suscipere magis & minus, prouenit a maiori, vel minori admixtione contrarij; vt illud dicitur magis calidum, quod minus habet de frigiditate admixta: illud vero minus calidū, quod plus habet frigiditatis admixtæ: sed verè relatiua prædicamentalia non habent contrarium; vt probatum est dubio præcedenti: ergo non suscipiunt magis & minus.

Secunda opinio distinguit relationem, *ex parte sui*: aut, *ex parte fundamenti*: & ex parte sui, negat veram relationem huius prædicamenti suscipere magis, & minus: sed ratione fundamenti suscipere cōcedit. Ita Caietanus, Sorus, & Toletus, c. præsentis.

141 Quod probatur experientia. Nā dū albedo intēditur in extremo, in quo erat remissa, consequēter fit magis simile alteri in quo est intensa: ergo albedo, quæ est fundamentū similitudinis, per se suscipit magis, & minus, & eius ratione similitudo: eodē modo, dū aliquid est alteri inæquale, quò magis auferatur de quātitate eius, magis inæquale efficitur; & hoc est, relationē inæqualitatis minorē fieri, ratione fundamenti. Sed addit hæc sententia, non esse necessariū, vt relatio suscipiat magis & minus, ratione fundamenti, quod fundamentū suscipiat magis & minus: nā quātitas, ratione cuius inæqualitas maior est, vel minor, non suscipit magis & minus: sed ratione fundamenti dicitur relatio suscipere in hoc sensu: quod nō potest suscipere nisi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcūque illa sit: vnde magis & minus distinguēda putat Caietanus: quia vel sumuntur Physicè: & hoc modo nō fiunt, nisi per admixtionē contrarij: aut Logicè, & sic sumpta, in eo tantum consistunt, quod est aliquid prædicari de alio, cū his aduerbiis magis, & minus, vnde decunquē id proueniat. Et Physicè quidem sumpta, non conueniunt

t veræ relationi: Logicè verò conuenire illi possunt. 142
tamen distinctio confundit potius rem, quàm eã ex-
quia prædicationes Logicæ in re ipsa debent fundari:
unquam poterunt magis & minùs, Logicè sumpta, cõ-
relationi, nisi ratione fundamenti realis, & Physici:
i Physicè sumpta, nullo modo ei conueniant, nec Lo-
poterunt ei conuenire.

tra igitur sentètia, hac distinctione præsupposita expli-
est: *Magis, & minus, duobus modis accipiuntur, Communiter:*
Propriè: Cõmuniter quidem: pro magis aut minùs perfectũ,
aut minùs proximũ, vel distãs: vnde cũ perfectio maior,
hor, proueniat ex fundamẽto, ab eo proueniet magis &
in relatione impropriè sumptũ. *Propriè* verò accipitur
& minùs, prout ex maiori, vel minori intèssione procedit.
ne verò duabus conclusionibus explicatur. Prima est;
nibus prædicamentibus (de quibus solũ loquimur) nō
it ratione sui magis, aut minùs suscipere, propriè, nec impro-
robatur hæc conclusio: Quia experientia cõstat, relatio-
atione sui, nō mutari ab eo statu in quo emergit, nisi ali-
modo varietur fundamentum: & si hoc inuariabile per-
at: nunquam ipsa variatur, nec magis & minùs suscipit:
non conuenit illi ratione sui.

ũda cõclusio: *Magis & minus propriè, & impropriè sumpta, 143*
unt quibusdã relationibus ratione fundamenti: non tamen
s. Probatur vtrumq; in relationibus primi generis: nam
dicũtur magis, & minùs inæqualia magis, & minùs simi-
hoc nō conuenit illis ratione sui: ergo ratione funda-
& similitudini quidẽ, ac dissimilitudini propriè: quia qua
in quib. fundatur, propriè suscipiunt magis & minùs: vt
albedo, & nigredo. Quãdo autẽ dicimus: his relationib.
nre magis & minus, ratione fundamẽti: sensus est, quòd
a mutatione facta in fundamẽto, semper eis cõueniat: &
mutatio potest esse in fundamẽto remissio, & in relatione
o, quia fundamẽtũ absolutè intèditur, cùm sit qualitas:
o verò, nō nisi cõparatione alterius. Quòd verò nō con-
t hoc, nisi quibusdam relationibus primi generis, mani-
est, quòd solũ illis quarũ fundamenta mutari possunt.
Arist. verò respõdetur: quòd dũ relationibus tribuit pro- 144
tem suscipiendi magis & minus, etiã de prædicamẽtali-
quitur, non tamẽ intelligit eis cõuenire ratione sui, sed
ne fundamenti, vt explicatũ est; nec etiã intelligit eis ad-
n hoc sensu cõuenire, quarto modo, cùm cõstet, nō om-
cõuenire, neque etiã solis: quia præcipuè conuenit qua-
o. Proprietas verò, conueniens relatiuis prædicamẽtali-
C c 5 bns,

bus; quarto modo est, *Esse simul natura & cognitione*: ita ut quod definitiuè cognoscit vnum, necessariò debeat cognoscere alterum.

Sed dicet aliquis: *Suscipere magis & minus procedit ex maiori vel minori admixtione contrarij*: sed dictum est, *relatiua nec ratione sui, nec ratione fundamenti habere contrariu*: ergo nec ratione sui, nec ratione fundamenti conueniet illis suscipere magis & minus. Respondetur; *Quòd ratione sui neutrum illis conuenit, sed ratione fundamenti non repugnat eis conuenire secundum, licet non conueniat primum, etiam ratione fundamenti*: quia contrarietas fundamenti per accidens se habet ad illas relationes, in quibus posset esse contrarietas, ut a similitudinem & dissimilitudinem (ut probatum est in primo dubio) *Magis, & minus ex parte fundamenti, non se habent omnino per accidens, ad magis & minus relationum, sed quasi naturaliter ex eo sequitur. Ex eo verò, quòd relatiua carent contrarietate omnibus modis, solum sequitur, quòd non possent ratione sui suscipere magis, & minus.*

CAPUT VIII.

Continens prædicamentum qualitatis.

TEXTVS ARIST.

Qualitatem verò dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur, &c.

Breuis expositio Text.

Intentem Arist. cap. præsentis est, explicare naturam, & essentiam qualitatis: quam numerat quarto loco ante sex alia prædicamenta: quia accidens intrinsecum est formaliter inherens substantiæ: & ideo perfectius reliquis, quæ magna ex parte in quibusdam extrinsecis denominationibus consistunt. Diuiditur caput in tres partes. In prima definit qualitatem in abstracto, & connumerat quatuor eius species subalternas; quas ideo genera vocat. In secunda parte definit qualitatem in concreto, hoc est. per ordinem ad subiectum, quod denominat: ut per illud magis fiat manifesta. Et in tertia tres proprietates eius assignat. Definitio qualitatis est hæc: *Qualitas est quæ quales esse dicimur, ut albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis; quia si interrogas, qualis sit homo? bene respondebitur, si dicatur, esse album.*

Prima species qualitatis est, *Habitus, & Dispositio*. Habitus sic definitur: *est qualitas difficilè mobilis à subiecto; ut habitus virtutum & scientiarum. Dispositio verò: Qualitas facilè mobilis à subiecto,*

o, vt calor, quem ignis producit in aqua, facile ab ea re-
ur.

undum genus qualitat^{is} est, *Naturalis potentia, & impo-* 2
secundum quam naturalem habent inclinationem, vel
dinem aliqui ad aliquem actum, aliquodue exercitium;
ugniam, vel ad luctam, & dicuntur pugilatores. Alij ve-
pti sunt, aut impotentes ad eundem actum. Dicitur au-
aturalis: quia ab ipsa natura habetur, & non est acquisita
us: nam si talis esset, potius erit habitus, aut dispositio.

rtium genus est, *Passio, aut Passibilis qualitas*: & hæc est
as, nata causare passionem in sensu; vel quæ est effectus
nis permanentis: vt qualitates tangibiles, quæ causant
onem in tactu; vt calor, & frigiditas, & sic de aliis: & al-
æ causatur in cera, ex nimio calore solis, dicitur
passibilis qualitas: quia est effectus illius impressionis,
Sol causat in cera: & permanens quidem, quia albedo
cta in cera, non statim transit, sed permanet in ea. *Passio*
dicitur *qualitas*, si sit effectus passionis citò transeuntis:
or causatus in facie ex verecundia, & quia passio non est
as permanens, non denominat subiectum tale simplici-
d passum secundum eam: vnde à rubore causato ex vere-
a non dicitur homo rubeus, sed ruborem passus, & sic de
is passionibus.

artum genus qualitat^{is} est, *Forma & Figura*; vt rectitu- 3
ruitas, statua, aut cathedra, formæ, ac figuræ dicuntur &
s huius generis.

Secunda parte cap. definit Arist. qualitatem in concreto,
modo: *Quale est, quod secundum qualitatem denominatur, vt*
& dulce.

ertia parte enumerat tres proprietates qualitat^{is}: qua-
rima est, *Qualitatem habere contrarium*: vt calori contra-
frigiditas: nec tamen conuenit omnibus qualitatibus
ietas hæc, quia plures sunt non habentes contrarium, vt
m, pallidum, & alij colores medij.

unda proprietas est, *Suscipere magis & minus*: quod cum
dat ex maiori aut minori admixtione contrarij necesse
bentibus propriè contrarium conuenire: sed nec omni-
ualitatibus conuenit hoc: quia plures sunt non susci-
es magis & minus; vt figuræ, & similes.

rtia proprietas qualitat^{is} est, *Quod secundum eam res di-*
similes, aut dissimiles: vt secundum albedinem dicuntur
ora similia. Hæc autem proprietas quarto modo conue-
ualitati, quia omnibus qualitatibus solis, & semper con-

QVÆSTIO I.

An qualitas sit supremum genus huius prædicamenti: & diuersæ qualitates, enumeratæ ab Arist. diuersæ species eius.

4 **V**T melius intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ acceptiones qualitatis: quæ (omissis aliis) tres sunt, vt colligitur ex Arist. c. præsentis, & 5. Met. c. 14. Qualitas in generali significat *determinationem*, seu *modificationem substantiæ*: & ideo prima acceptio eius est pro *quocunque determinante, aut modificante aliud*: quod non solum conuenit omnibus accidentibus, sed etiam substantiis, aut differentiis earum. Secundo modo accipitur pro *forma quacunque accidentali*, quæ secundum proprium modum essendi modificat, aut determinat substantiam vt quantitas, ratio, ac cætera accidentia: & hæc etiã acceptio communis est. Tertia verò propria, pro *forma, non solum secundum communem rationem accidentalem determinante subiectum, sed propriè*: ita vt per eam, tanquam per formam sibi in hærentem, tali modo se habeat substantia; vt formaliter denominetur, nõ extensa, non relata ad aliud, sed qualis: quia ad quæstionem de ea factam per quale, propriè respondeamus per talem formam vt si quærat, Qualis sit substantia; propriè respondemus esse albam, aut calidam, & ideo formæ istæ accidentales propriè dicuntur qualitates. Et secundum hanc solam acceptionem, nõ secundum duas alias, sumitur qualitas ab Aristotele, cap. præsentis, & distinguitur à cæteris prædicamentis: de qua quærit titulus quæstionis: *An sit supremum genus huius prædicamenti, & qualitates particulares enumeratæ ab Arist. vera species eius.*

5 Prima opinio tenet, *Qualitatem sic acceptam non esse verum genus*, quod diuidatur in illas qualitates enumeratas ab Arist. tanquam in veras species: sed tanquam analogum in sua analogata; vel tanquam res in diuersos modos. Primum affirmat Simplicius cap. præsentis, & probat ex eodem Aristotele, qui priusquam illas qualitates enumeraret, sic loquitur: *Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur.* Secundum verò tenet Scotus capite præsentis, quæst. 36. & in 4. dist. 6. quæst. 10. §. Sed tunc est dubium. & etiã probat testimonio Aristotelis, qui postquam enumerauit omnes has qualitates, dicit, *Fortasse quidem alius quispiam modus apparuerit qualitatis: sed ferè qui maximè dicuntur, hi sunt.*

6 Probat etiã ratione; Quia esse naturalem potentiã, vel aptitudinem acquisitam, esse causam, vel effectum passionis, diuersas habitudines qualitatis ad subiectum significant, accidentales tamen, & quasi extrinsecè denominantes: quia extrinsecum est qualitati, parũ aut multum durare in subiecto, causam esse, aut effectum

um passionis. Vnde eiusdem speciei sunt, rubor causatus
 eundem, aut ex alia causa permanenti: & quod amplius
 eundem qualitati omnino inuariatae conueniunt isti modi:
 non sunt differentiae essentialis, sed accidentales. Proba-
 tur hoc ultimum antecedens: Quia idem calor si citò trāseat,
 dispositio, si multum duret in subiecto, erit habitus, & ut
 naturalis ignis ad calefaciendum, erit naturalis poten-
 tandem, in quantum causat passionem in sensum tactus,
 productus est per motum calefactionis, erit passibilis qua-
 ex quibus considerationibus constat non variari.
 hic opinioni addunt Boëtius & Simplicius, cap. praesenti,
 onē qualitatē in hos modos, aut in haec analogata, non
 efficiētē: quia alia datur mēbra huius diuisionis, ab Arist.
 remissa: quod sic probatur: Pulchritudo, & sanitas sunt
 tates, & nō pertinet ad aliquod membrū ex his quatuor:
 nec sint habitus, aut dispositiones: quia nō sunt acquisite,
 naturales: nec potētiae, aut impotētiae: quia nō ordinantur
 tus aliquos exercēdos: nec passionēs, aut passibiles quali-
 quia nec per se sūt effectus passionis, nec eā in sensu cau-
 nec tandē sunt forma, & figura: quod de sanitate patet: & de
 ritudine probatur, quae magis, & minus suscipit: cum dē-
 uidā pulchriores aliis: figura autē, & forma id nō habeāt.
 communis sententia à nobis tenenda, duo asserit. Primū;
itatem verum genus esse, & supremum huius praedicamenti,
um in particulares qualitates, enumeratas ab Aristotele, tam-
in veras species: contra Simplicium, & Scotum. Secundum,
tionem eius in quatuor illa membra, sufficientem esse: ita ut
detur vera qualitas quae sub eis non comprehendatur, contra
 em Simplicium, & Boëtium.
 haec est expressa sententia Arist. nō solum in hoc cap. sect. 5.
 aph. c. 14. & recepta ab vniuersa schola: quae praedicamen-
 talitatis distinctū ab aliis cū eo ponit: sed impossibile est
 tituere praedicamentū qualitatē ex alio genere, & in aliis
 ebus: ergo qualitas in cōmuni, pro genere supremo reci-
 da est, & inferiores illae qualitates, pro veris speciebus. Mi-
 m probo, quia nec ab his autoribus, contrarium opinan-
 s; nec ab alio excogitatū est aliud genus: nec alia species.
 nihilominus probatur ratione: Quia communis cōceptus
 itatis, abstractus ab illis, praedicatur de singulis quiddita-
 , & vniuocē: ergo est genus, vel species respectu illarū: Spe-
 esse nō potest, quia nō habet genus aliud supra se: ergo erit
 us. Probatur antecedēs: quia negari nō pōt, quidditati
 has praedicationes: Habitus est qualitas, naturalis potētia
 qualitas, cū eis conueniat definitio qualitatē, tradita ab
 Arist.

Arist. & æqualiter eis cõuenit, sine attributione vnius ad aliã ergo est prædicatum vniuocũ, & quidditatum. Quod autem qualitates illæ distinguantur specie, non est minùs manifestũ quia ratio formalis habitus valde diuersa est à naturali potẽtia: & hæc à forma, & figura, sed diuersæ rationes formales cõstituunt, & distinguunt diuersas species: ergo specie distinguuntur illæ quatuor qualitates, sub communi genere qualitatis.

8. Probatur tandẽ, quòd sufficiens sit diuisio qualitatis in has quatuor species, ita vt nec plures sint, nec pauciores; ratione D. Th. quam adduxit 1. 2. q. 49. art. 2. *Ratio intrinseca, & propria qualitatis est, esse determinatiuam substantiæ, secundum modum accidentalem qualificatiuum eius*: sed modus iste qualificatiuus substantiæ quatuor modis tantũ potest se habere, in ordine ad substantiam: ergo quatuor tantũ species possunt sub eo distinguui. Probatur minor: quia vel qualitas inhæret substantiæ eam disponens, vt bene, vel malè se habeat; vt est primò in se: & cùm hæc sit prima cõsideratio substantiæ: hæc erit prima species qualitatis, quæ est *habitus dispositio*, & ita disponēs substantiã. Secunda cõsideratio substantiæ est, *in quãtum est principium operationis*: cùm vnum quodque sit propter suam operationem. Et ideo secundus modus qualitatis est, *afficere substantiam tantquam principium operationis*, & hæc est secunda species naturalis potentia. A substantia autẽ habente iam potentiam operandi, statim procedit tertio motus, cõtinēs actionẽ, & passionẽ: quia motus, vt procedit ab agente, est actio: & vt recipitur in passio, est passio: qualitas, vt acquisita per motum, est tertia species, quæ vocatur passio, & passibilis quãtitas. Nam si habeat modũ permanētis, est passibilis qualitas: si verò citò trãseat, est passio. Vltima cõsideratio substantiæ est: vt iam *extensa per quantitatem*: & ita qualitas inhærens ei, ratione quantitatis, constituit quartã speciem: quæ est forma, & figura; nam figura vel est terminatio quãtitatis, vel ex terminis eius resultat. Et ad hos quatuor modos, constituentes quatuor species, facilè reduci possunt omnes qualitates; vt cõstabat ex solutione argumentorũ. Hoc solum est notandum, quòd argumētum hoc sumit sufficientiã harum specierum, aut ex præcipuo, cui conuenit specialis illa ratio qualificandi substantiã; aut ex primo: vnde est necessariũ, quòd in omnibus, quæ sub tali ratione comprehenduntur, reperiatur illa ratio. Exẽpli gratia: Prima species sumitur ex modo afficiendi substantiã, vt bene, vel malè se habeat, secundum propriã naturam: quòd solum habent habitus, aut dispositiones naturales, quæ primò cõueniunt substantiæ corporeæ, vt sanitas, ægritudo, & similes: nõ tamen habitus, aut dispositiones liberè acquisitæ: sed cùm omnes cõueniãt in ratione

ne.

us, & dispositionis, in quantum sunt facile aut difficile à subiecto: omnes constituunt idem genus qualitatis distinctum à cæteris, sed quasi radicaliter sumptum à primis.

Primum testimonium Arist. pro prima opinione adducitur; respondetur; multis modis dici qualitatem: non sicut substantiam, vel æquiuocum, sed propter differentias inæqualitatis, per quas contrahitur ad diuersas species: quarum differentias non tollit vniuocationem generis, quod ab eis abstrahitur. Vel secundo respondeo; Aristotelem asseruisse; qualitatem dici multis modis; vt ostendere qualitatem substantiam, & species eius sumi ex diuersis modis substantiam; vt explicatum est.

Secundum testimonium pro opinione Scoti, respondetur Aristotelem ita locutum fuisse, vt significaret facile ad has species reduci posse cæteras omnes qualitates; quamquam diuersæ appareant ab eis.

Arg. Scoti: Negandum est antecedens; quod rationes formales diuersæ harum qualitatum, sint accidentales, aut extrinsecas: specialis ratio, quam habet quælibet qualificandi substantia, intrinseca sibi est, & per quam distinguitur à cæteris, per differentiam essentialem: vt esse ex propria natura, esse difficile mobile à subiecto, essentialis ratio habilitatis dispositionis, est valde diuersa à naturali potètia. Quod eadem qualitati conuenire possint omnes rationes formales specierum, concedimus: negamus tamen, quod ex hoc, non esse veras species: quia distinctio specifica non modo est realis: sed eadem res potest pertinere ad diuersas species, sub diuersis rationibus formalibus, quas habet: imò diuersa prædicamenta; vt de actione, & passione constat: in se eadem entitas realis motus, efficiunt tamen prædicamenta, propter rationes formales diuersas.

Arg. Boëtij, negandum est antecedens; quod dentur alia prætermissa ab Aristotele, præter illa quatuor: nam facta posuit ipse in prima specie: & ad eandem pertinet pulchritudo: & vtraque est habitus naturalis: quia habitus, vt est genus qualitatis; vniuersaliter sumitur pro quacunque substantia difficile mobili à subiecto; siue sit naturalis, siue accidentalis: quamuis specialis, & propriissima ratio habitus soluntur in potètiis aliquo modo liberis: & ideo solùm sint habitus, vel infusi habitus. Species verò intentionales sensuum sunt intelligibiles, si sint impressæ, pertinent ad speciem substantiam: quia ex propria natura sunt permanentes: si verò sunt accidentales, pertinent ad dispositionem: & eodem modo intelligendum

ligendum est de cæteris qualitatibus, ad has quatuor species reducendis.

QVÆSTIO II.

An habitus, & dispositio distinguantur specie.

12 **P**rima opinio tenet; *Habitum, & dispositionem non esse distinctas species, sed eandem: & solum differre accidentaliter: ita Sicutus q. 9. huius cap. §. ad secundam questionem. Boëtius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandus, Louanienses, capite etiã præsentis: & probatur testimonio Arist. qui tria dicit in textu de habitibus. Primum; Quod sunt una species. Secundum; Quod omnes habitus sunt dispositiones; licet non omnes dispositiones sunt habitus. Tertium; Dispositionem fieri habitum, procedente tempore, si nimis radicetur in subiecto. Ex quibus sequitur ex mente eius, non esse species distinctas, sed solum distingui accidentaliter. Probatur consequentia: quia si distinctæ species essent, neque essent una, nec prædicaretur una de alia, nec una possit conuerti in aliam.*

13 Et ratione probatur. Primò quia habitus, & dispositio distinguuntur ex eo, quòd ille difficilè separatur à subiecto; hæc verò facilè remouetur ab eo: sed istæ sunt differentiæ accidentales: ergo solum differunt accidentaliter. Probatur minor: nam qualitas fit difficilè mobilis à subiecto, quia magis radicatur in eo: sed maior radicatio procedit ex multiplicatione actuum, aut ex diuturnitate tēporis, aut ex utroque, vt patet in feбри, quæ ex eo solum, quòd multū durat in subiecto; radicatur in eo, fit difficilè mobilis: sed magis aut minùs perseuerare in subiecto, vel actus multiplicari, sunt accidentia eiusdē qualitatis: ergo hæc differentia habitus, & dispositionis, accidentalis est.

Secundò, Scientia, & virtus quælibet, eiusdem speciei est. primum, aut secundum actum acquisita; & successu temporis magis radicata in subiecto, per frequentationem actuum: sed in principio habet rationem dispositionis, quia facilè potest remoueri à subiecto: & postea fit habitus, quia iam est difficilè mobilis: ergo accidentales sunt istæ differentiæ: facilè, & difficilè mobilem esse à subiecto. Probatur maior: quia distincti sunt specifica scientiæ, & virtutis, sumitur ex obiecto: sed idem obiectum habet scientia, aut virtus in principio suæ acquisitionis; & dum iam est radicata in subiecto per plures actus: ergo est eiusdem speciei.

14 Secunda opinio distinguit habitum, & dispositionem, tanquã duas species subalternas: ita vt sub habitu distinguantur plures aliæ diuersorū habituum; atque etiam sub dispositione. Hæc est sententia D. Th. 1. 2. quæst. 49. art. 2. ad 3. Iauelli, Caietani, Soti

erit, atque Cantèri c. præsentis: quam sequuntur etiam
Meta. c. 14. q. 2. sect. 1. & 2. Pater Franciscus Suarius
in Met. d. 42. sect. 6. num. 6. Et videtur nobis probabi-

lendam
eam explicemus, & probemus, duo sunt notanda. Pri-
ma: *Qualitatem esse facile aut difficile mobilem à subiecto,*
et contingere: nempe ex natura suæ causæ, per quã pro-
cedit à subiecto, & in ordine, ad quã sumit suam speciẽ: aut
causis, aut rationibus extrinsecis. Et si primo modo
contingatur, essentialis est differentia vnius qualitatis ab alia:
et sic est difficile mobilis à subiecto, sit distincta specie
suæ eodẽ modo considerata, facile mobilis est. Si verò
contingatur secundo modo; solũ sunt differentia accidenta-
lia. Exemplum primæ considerationis habemus in scientia, &
opinio: nam illa habet pro causa demonstrationẽ, à qua pro-
cedit & in ordine ad quam specificatur: demonstratio verò,
efficax est, cum sit argumentũ evidens, & necessarium: &
scientia per eam acquisita, etiã per primum actum, diffi-
cile est à subiecto. Sed opinio habet pro causa argu-
mentum probabilis; quod non est efficax; sed facile destrui potest
demonstrationem oppositam, aut per oppositum argu-
mentum probabilius: ideo opinio facile mobilis est, ex natura
causæ. Vnde sequitur: quod licet versentur circa idẽ obie-
ctum specie distinguantur sub hoc genere qualitatis,
differentias essentialis, facile & difficile mobilis, ex natura
causarum. Exemplum verò considerationis secundæ, est
febris: qui propter debilitatem subiecti, aut particu-
laris complexionem eius, aliãve accidentales causas extrin-
secas solet radicari in subiecto: vt non solũ sit difficile
ab eo; sed naturaliter sit impossibile ab eo separari:
in eiusdem speciei est in principio, & fine; & solũ di-
scernitur à seipso accidentaliter.

Secundo notandũ est; *Quod licet facile, & difficile moueri ex
causis accidentalibus:* nempe ex frequentatione actuum, vel ex
duritate temporis *sunt differentia accidentales habitus:* & di-
stinguuntur; sunt tamen quasi accidentia congruentia naturæ ha-
bitus: ita vt cum habitus sit difficile mobilis à subie-
cto, essentialiter, propter naturã suæ causæ, etiam accidens sit
difficile mobilis à subiecto, esse difficile mobilis per radicationem
in subiecto. Et cum dispositio sit facile mobilis, propter natu-
rã suæ causæ: accidens etiam consonum sit naturæ eius; non
radicatur in subiecto, sed facile etiam posse ab eo separari,
in causarũ accidentalium. Et istæ differentia accidentales
sunt eis statum habitus, & dispositionis, ita vt tunc habeat

habitus statum suæ naturæ congruentem: quādo sit radicata in subiecto: dispositio verò, quando non sit radicata. Vnde fieri potest: ut qualitas aliqua habeat essentiam habitus; statū verò dispositionis, & è contra, essentiam dispositionis, & statū habitus: & tunc distinguuntur essentialiter, quamuis vni conueniant accidens alterius: & ideo verum sit, habitum esse accidentaliter dispositionem: & dispositionem accidentaliter habitū. Vtrumque habet scientia, aut virtus, per primū actum acquisita: quod essentialiter est habitus, & accidentaliter dispositio: essentialiter quoque habitus habet, & statū dispositionis: opinio verò radicata in subiecto, per frequentationem actuum, ex opposito, essentialiter est dispositio, & accidentaliter habitus habet etiam essentiam dispositionis: & statum habitus.

17 Ex hac doctrina intelligitur differentia inter primam & secundam opinionem: nā prima, *facile, & difficile mobilem esse* solum ex parte subiecti, aut causarū accidentalium, prouenire posse credit; & ideo solum esse differentias accidentales. Sed D. Th. alium modum magis intrinsecum earundem differentiarū inuenit, & ideo docuit essentialiter esse: quem modū ex mente Arist. esse probant hæc verba huius c. *Differre autem habitum à dispositione, quod permanētior, ac diuturnior est: tales verò sicut scientia, & virtutes: scientia enim videtur esse permanētior & diuturnior: ut si quis vel mediocriter sumat scientiā, nisi grandis permixtio facta sit, vel ab aegritudine, vel ab aliquo eiusmodi. Quibus scientiam, antequam radiceatur in subiecto, per frequentationem actuū, sed solum sit mediocriter acquisita, dicit esse difficile mobile à subiecto: & hoc habere ex natura sua, hoc est ex efficacia suæ causæ naturalis: quæ est demonstratio: & ideo differre à dispositione. Quasi dicat differre essentialiter, per facile & difficile mobilem esse, desumptū ex parte causæ. Vnde sequitur opinionem D. Thom. quam sequimur, esse ex mente Aristot.*

18 Tamē probatur hac ratione, quæ colligitur ex eadē doctrina. Ea distinguuntur specie, quæ differunt per differentiam essentialē: sed habitus, & dispositio distinguuntur per differentias essentialiter facile, & difficile moueri: ergo distinguuntur specie sub genere qualitatis. Probatur minor: Quia esse difficile mobile, cōuenit habitibus ex natura suæ causæ; à qua sumunt speciem: nēpe ex ordine ad demonstrationem; si sit habitus scientiæ; aut ex ordine ad bonum honestum; si sit habitus virtutis: quia bonū honestū, efficax causa virtutis est ex se, cum sit consonum rationi: ergo est differentia essentialis eius, per quam distinguitur specie à dispositione facile mobili, ex eadē causa.

Pro explicatione verborū Arist. notandum est, Dispositionē duob. modis sumi posse: *In genere, aut in specie. In genere sum-*

qualitatem disponentem subiectū: vt bene se habeat, e ad propriam naturam, vel operationem: quæ si sit mobilis, ex natura suæ causæ, à qua sumit speciem; erit si verò solùm ex parte subiecti aliorum accidentium, dispositio. Itaque dispositio primo modo sumpta, genus habitum, & seipsam, sumptam secundo modo.

hoc patet, quem sensum habeat primum dictum Arist. 19 habitū, & dispositionem esse vnā speciē qualitatis: venire in vna ratione superiori dispositionis, quæ vna subalterna est, vtrique communis. Dictum verò secundum quod omnis habitus sit dispositio: nō tamen omnis dispositio habitus, verum est etiā, sumpta dispositione in genere. verò, quòd dispositio per nimiam radicationem fiat non de habitu essentialiter considerato intelligit, sed essentialiter, aut secundum statum, vt expositum est.

Primum argumentum: Distinguenda est minor: Nam si difficultè mobile sumatur ex parte subiecti, tēporis, aut frequentatione actuum, accidentales sunt differentiæ: si verò natura causæ intrinsecæ, per quam producuntur, & spectantur, essentielles sunt. Argum. verò solùm procedit ex eis modo consideratis: quo pacto concedimus: solùm esse differentias accidentales: & per eas ita acceptas solùm differentialiter habitum, & dispositionem, sed differunt essentialiter per easdem consideratas secundo modo.

Secundum: Concedenda est maior, quòd eiusdem speciei 20 differentia acquisita per primum actum, & iam radicata in habitu per frequentationem demonstrationum: minor tamen distinguenda; nam si intelligatur, quòd in principio habet rationem dispositionis essentialē, falsa est, & neganda: de dispositione quantum ad statum, & rationem accidentalem, vera, & concedenda. Vnde nec fit habitus essentialiter per frequentationem actuum: quia per primum actum acquisita, habebit essentialē rationem habitus, tamen requirit statum habitus in quadam ratione accidentaliter: quare nunquam mutat speciem, sed solùm statum per frequentationem accidentalem.

Q V Æ S T I O III.

in naturalis potentia, & impotentia sint species qualitatis distinctæ.

sunt explicanda circa hanc speciem qualitatis. Primū: quo modo differant naturalis potentia, & impotentia ab impotentia & dispositione. Secundū, quo modo differat inter sese; essentialiterne, tāquam duæ species eiusdem generis, vel

solùm accidentaliter: & ideo in duas partes diuidimus questionem hanc claritatis gratia.

Prima pars questionis.

- 21 **C**irca primum notandũ est, quòd *naturalis potentia, & potentia in vno conueniunt cum habitu, & dispositione, & duobus differunt.* Conueniunt enim in eo, quòd aliquo modo ordinantur ad operationem: quia substantia creata sicut est limitata quantum ad esse, sic etiam quantum ad modum operandi: non enim potest per seipsam operari, sed indiget quibusdã accidentibus superadditis: quibus mediis exerceat operationes sibi conuenientes: & per hæc accidentia formaliter fit potens, ad elicendas tales operationes; cum ex se solùm sit quasi radicaliter, aut virtualiter potens: & ideo hæc accidentia superaddita vocantur potentia eius ad operandum: quæ partim sunt naturales, partim acquisite, inter quas numerantur habitus, & dispositiones. Ex quibus licet quædam disponant eam, vt bene se habeat in suo esse, & in sua natura, vt sanitas: aliæ verò, vt bene se habeat in ordine ad operationes, vt scientiæ, & virtutes: omnes tamen ordinantur ad operationes, vt docet D. Th. 1. 2. q. 49. art. 2. ad 3. sed non omnes eodem modo: nam istæ immediatè, illæ verò priores remotè: quæ proximè disponunt substantiam, vt bene se habeat, secundum propriam naturam. Et cum natura sit principium operationum, consequenter, & quasi remotè ordinantur ad operationes: vt docet Aristoteles 10. lib. de historia animalium, c. 1. dicens: *Sanum vocari hominem aut membrum aliquod sui corporis: quando potest facere operationem sani.* Itaque, tam habitus, & dispositio, quam naturalis potentia, & impotentia, ordinantur aliquo modo ad operationem.
- 22 Sed differunt in duobus: quia naturalis potentia, & impotentia tribuuntur ipsi substantiæ à natura, & ex vi suæ generationis, & ferè semper sunt quasi propriæ passionis eius: vt intellectus, & voluntas, respectu animæ; aut potentia motiua, respectu hominis: & præterea, semper ordinantur ad simpliciter operandum, tanquam proxima principia operationum: quia sine illis non potest operari substantia. Habitus verò, & dispositio ferè semper sunt acquisite per nostros actus, vt de scientiis, & virtutibus est manifestum. Præterea, vel non ordinantur proximè ad operandum: vel si proximè, non ad operandum simpliciter, sed ad facilitè operandum. Exempli gratia: Sanitas, licet sit à natura tributa, non ordinatur tamen proximè ad operandum: virtutes autem, & scientiæ, licet ordinentur proximè ad operandum: non tamen ad operandum simpliciter; quia per naturalem potentiam potest substantia operari, sed ad facilitè operandum: vnde per eas consequitur substantia facilitatem in suis operationibus. Et istæ

erentia manifestè ostendunt, naturalem potentiam, potentiam distingui essentialiter ab habitu, & dispositione, sed meritò Aristotelem eas posuisse pro distinctis generibus aut speciebus subalternis qualitatis.

Secunda pars quæstionis.

circum distinctionem naturalis potentia, & impotentia, dicitur secunda pars eiusdem quæstionis, quæritque: *An species distincta, vel eadem: & ideo non essentialiter, sed solum accidentaliter distinguantur.*

Prima opinio est Soti, quæst. unica huius cap. in solutione confirmationem tertij argumenti, ubi ait, *Esse duas species, sicut habitum, & dispositionem.* Probatur hoc argumentis potentia, & impotentia dicunt oppositas rationes, posse, & non posse: ergo non sunt eiusdem speciei, sed distinctæ: probatur consequentia: quia distinctio per rationes essentialis, & specifica.

Secundam opinionem tenet Fonseca 5. Meta. c. 14. q. 2. sect. 3. *non distinguantur essentialiter, sed solum accidentaliter: & non sunt diuersæ species, sed vna: Et hæc est magis ad mentem Arist. & tanquam probabilior tenenda.*

Ad hæc fiat utrumque manifestum, tria sunt præsupponenda, tertia certa, & ab omnibus recepta. Primum, *Impotentiam non accipi Arist. pro pura negatione, aut priuatione potentia.* Probatur, quia dicit esse qualitatem: qualitas verò positiua entitatis, negatio autem, & priuatio non sunt entitates positiua, patet: ergo non sunt qualitates, nec intelliguntur ab impotentia naturalis, sed per impotentiam intellectus qualitatem positiua, tributam substantia à natura, ad aliquid resistendum, vel ad resistendum contrariis: sed cum difficultate utrumque. Substantia per hanc qualitatem naturalem potest aliquid resistere, aut potest resistere contrariis; agrè tamè, & difficulter: principium est alicuius operationis, aut resistentiæ, debile, & quasi infirmum: & ideo non tam potentia vocatur, sed impotentia, ut defectus, & imperfectio eius manifestetur.

Secundò: Certum est, *Impotentiam naturalem non solum sumi in ordine ad resistendum cum difficultate: sed etiã ad agendum cum difficultate: utrumque enim expressis verbis explicuit Arist. Tertio: Certum est, Naturalem potetiam, & impotentiam, ordinantur ad operationes specie diuersas, vel vna ad agendum, vel ad resistendum, specie distingui.* Ut hebetudo ingenij, quæ oritur ad intelligendum cum difficultate, specie distinguitur ab impotentia visiva ordinata ad videndum. Probatur efficaciter: potentia & impotentia distinguuntur specie per actus, ad quos ordinantur:

sed videre, & intelligere sunt actus speciei distincti: ergo potentia ad eos ordinata distinguuntur specie. Nec minus evidenter probatur de potentia ad agendum, & impotentia resistendum: quia agere, & resistere contrariis, diversa sunt: potentia nutritiva distincta est, à mollitudine cereæ, quæ impotentia ad agrè resistendum diuisioni.

25 Difficultas igitur quæstionis in hoc posita est: *An naturalis potentia ad aliquid agendum, & naturalis impotentia ad illud idè agrè, aut difficulter agendum, distinguantur specie: & eodem modo naturalis potentia ad resistendum fortiter diuisioni, & naturalis impotentia ad agrè resistendū; an distinguantur specie: ut durities ferri per quā fortiter resistit diuisioni, distinguatur à mollitudine cereæ, per quā modo quodā debili resistit eidem diuisioni: haec enim quasi durities quædam imperfecta videtur, & prima opinio distinguuntur specie docet: Nostra verò talem distinctionem negat.*

Probatur autē testimonio Arist. cap. præsentis, ubi *potentia naturalem* vocat qualitatem, per quam substantia simpliciter potest aliquid agere, vel contrario resistere: impotentiam verò, qualitatem quandam debilem, & quasi infirmam, ad eadem præstare sed debili quodam modo, & cum difficultate, quod est imperfectè illa præstare, sed perfectè, & imperfectè idè agere, aut eidè contrario resistere, non distinguuntur essentialiter: ergo naturalis potentia, & impotentia, ad idem agendum, vel eidè resistendū, distinguuntur essentialiter, ex mente Arist. Probatur consequentia, quia perfectè aut imperfectè efficere eandem operationem, solum potest esse differentia accidentalis.

26 Probatur deinde ratione: Quia potentia distinguuntur specie, per actus, & obiecta: sed potentia, & impotentia sunt facultates quædam naturales, aut potentia: ergo si ordinantur ad eundem actum, erunt eiusdem speciei. Probatur consequentia: quia solum differunt tanquam principium eiusdem actus, aut eiusdem resistentia, perfectum & imperfectum, quod patet solum esse differentiam accidentalem.

Ad arg. primæ opinionis, negandū est antecedens: Quod naturalis potentia, & impotentia dicant rationes formales verè oppositas: nam licet nomina ipsa potentia, & impotentia videantur opposita, ratione negationis, quā videtur significare impotentia, tamè verè, nec rationes significatae opponuntur: nec nomina: quia impotentia non dicit puram negationem, sed qualitatem positivam, debilem tamen atque imperfectam: & imperfectio hæc, quasi negatio est perfectionis, quam dicit potentia: & propter ea negationem videtur significare nomen impotentia: sed quia perfecta, & imperfecta facultas, aut potentia, respectu eiusdem actus, non possunt distinguuntur specie, nec esse verè opposita, ideo

rationes formales earum oppositæ sunt, nec nomina
nt rationes verè oppositas: sed se habent sicut hæc duo
, perfectum, & imperfectum: quæ etiam videntur si-
e oppositas rationes, & specie diuersas, cum tamen
sint eiusdem speciei, si solùm secundùm rationem per-
imperfectæ distinguantur. Et eodem modo intelligē-
de mollitudine, & duritie, vt ordinariis ad fortiter, &
resistendum: quæ licèt videantur specie differre, non
differunt, quia mollitudo hoc modo considerata, quasi
quædam imperfecta est.

Q V Æ S T I O I V.

de qua pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem.

quatuor sunt disputanda circa passionem, & passibilem ²⁷
ualitatem. Primum, *An sint vera species qualitatis.* Secū-
n sint species distinctæ: vel vna tantùm, & ita solùm di-
ntur accidentaliter. Tertium, *An passiones animæ, vt ira,*
m, & similes, pertineant ad hanc speciem. Quartum, *An*
n eadem ponantur obiecta omnium sensuum externorum.
quatuor dubiis propositis, & solutis, maioris distinctio-
claritatis gratia, soluta erit quæstio.

Primum dubium.

passio, & passibilis qualitas sint vera species qualitatis.

io, vt à significatione nominis incipiamus: quatuor mo-
accipitur. Primò, pro quacūque, siue sit rei disconuenientis,
ciua affectio, siue conuenientis, ac perficientis: in qua acce-
non minùs vocatur passio, receptio speciei visibilis, aut
s in oculo, quàm receptio caloris in aqua. vnde hæc ac-
passionis communissima est, & impropria.
accipitur secūdo modo, pro sola receptione cōtraria quæ-
aut disconuenientis, per quã subiectum respiciēs disponi-
corruptionem: & hæc receptio propriè vocatur passio.
accipitur tertio, pro operatione animæ sensitua, facta cū ali-
ssione corporali secunda acceptionis, in qua acceptione, ira,
ū, dolor, & tristitia dicūtur passiones: quia ex propria na-
iunt cum aliqua alteratione corporali: hoc est, cū cale-
ne, aut frigefactione, aut alia simili: vnde passiones istæ
ncludunt, nēpe operationem sensibilē appetitus sensiti-
alterationē naturalem corporis: nempe calefactionē, aut
igidationē: illam formaliter, hanc verò quasi materialiter

& antecedenter, vel concomitater. Ex quo factum est, ut duobus modis definiantur, definitione *materiali* & *formali*, seu *finaliter* definiuntur, pro alteratione reali. *Formaliter* vero pro operatione sensitiva. Ut ira definitur, materialiter, quod accessio sanguinis circa cor: formaliter vero, quod sit appetitus vindictæ. Et hæc acceptio tertia includit primam, & secundam. Actus appetitus sensitivi non est discōueniēs, nec disponit appetitum sensitivum, in quo recipitur ad corruptionem, sed potius eum perficit: & ideo receptio eius improprie dicitur passio, secundum primam acceptionem: sicut receptio speciei visibilis aut visionis in oculo: sed ex parte alterationis realis, cum quod fit, proprie dicitur passio, iuxta secundam acceptionem, & ideo acceptio tertia, quasi mixta ex prima, & secunda vocari potest.

Quarto modo accipitur passio, pro *qualitate*, quæ est effectus passionis tertio modo sumptæ: ut rubor, qui apparet in facie ex verecundia, & pallor ex timore, dicuntur passionis: passio in hac acceptione, est tertia species qualitatis.

Distinguitur autem à passibili qualitate: quia non solum effectus passionis, sed etiam modum illius habet *citò transiens* passibilis autem qualitas, licet sit effectus passionis, *permanet tamen in subiecto*; ut color rubeus ostendit, quem permanenter habent quidam homines, Ex hac autem differētia, *citò transeuntis* & *permanentis*: prouenit alia, quàm Arist. assignauit in litera, inter passionem, & passibilem qualitatem: quod *passio non denominatur subiectum simpliciter quale, sed bene passibilis qualitas id denominatur*. Non enim dicitur homo rubeus, vel pallidus, ab illo colore rubeo apparente in facie, ex verecundia, aut ex timore, sed ruborem vel pallorem passus: sed ab eodem colore à natiuitate habito, rubeus vocatur, aut pallidus simpliciter.

29 Ex hac doctrina sumitur hoc arg. pro ratione dubitandi, ac probandum passionem, & passibilem qualitatem, non esse veras species qualitatis, sed quædam analogata eius: quia passio non est qualitas simpliciter, sed secundum quid: at vero passibilis qualitas, simpliciter est qualitas: ergo qualitas in communi, quæ est supremum genus huius prædicamenti, non uniuocè, sed analogicè de utraq; prædicatur: & ideo non tanquam genus de speciebus, sed tanquam analogum de analogatis. Probatur antecedens: quia *Qualitas*, ut definit Arist. *est à qua denominamur quales*: sed à passione non denominamur quales simpliciter: bene tamen à passibili qualitate, ut ex eodem Aristotele, & communi modo loquendi probatum est: ergo sola passibilis qualitas, erit simpliciter qualitas, passio vero non nisi secundum quid.

Respondetur nihilominus ad dubium propositum: quod passio, & passibilis qualitas uniuocè cōueniunt in ratione qualitatis

in communi: & hæc prædicatur de illis, tanquam genus
specie; vel de suis speciebus.

Item hoc explicetur, & simul probetur, notandum est, 30
s modis posse considerari passionē: nēpe, *secundum enti-*
vel essentiam, aut *secundum modum inhærendi in subiecto*.
s, aut essentia eius est, esse qualitatem productā per pas-
quod est esse effectū passionis (vt vidimus.) Modus verò
endi, est per modum citò transeuntis: quem habet ex ea-
ssione, à qua causatur citò etiam transeunte: sed modus
accidentalis est: quia accidit rubori, quod per causam per-
tem, vel citò transeuntem producat. Vnde sequitur,
nem secundum essentiam consideratam esse qualitatem
citer: sed secundum modum inhærendi accidentalē, esse
atem secundum quid. Et quia ex modo inhærendi sumi-
nominatio, nō dicitur denominare subiectū simpliciter;
lis verò qualitas simpliciter denominat subiectum tale:
modum permanentis habet: si verò sumeretur ex sola ef-
simpliciter denominaret, sicut qualitas passibilis.

hac igitur doctrina colligitur arg. ad probandum, quòd
cè dicatur qualitas de passione, & passibili qualitate: &
tanquam genus: quia illud est uniuocum, cuius essentia
citer, & æqualiter participatur ab inferioribus: sed essen-
aliter participatur æqualiter, & simpliciter à passione,
passibili qualitate: ergo uniuocè, & tanquam genus prædi-
de illis. Probat minor: quia ad essentiā qualitatis per-
determinare, & qualificare subiectum: quòd verò sit per
m permanentis, vel citò transeuntis, accidentale est, ex
aut longo tempore desumptum: sed passio determinat,
lificat subiectum simpliciter, quamuis parū in eo duret:
st qualitas simpliciter, & ideo uniuocè: & tanquam ge-
e ea, & passibili qualitate prædicatur qualitas in cōmuni.

arg. verò allatum in contrariū: Negandū est antecedēs, 31
dicatur, qualitatem esse, à qua denominamur quales: Re-
tur, per denominationē, non tam impositionē nominis
care Aristotelem, quàm effectū formalē qualitatis. Vnde
definitionis est, *Qualitas est, à qua sumus formaliter*
: denominatio verè aliquādo sumitur ab essētia, aliquā-
modo inhæredi accidentali: vnde quòd à passione nō de-
memur quales simpliciter non tollit, quin sit simpliciter
as: quia formaliter efficit nos quales; vt probatū est. Exē-
ducere possumus in albedine, de qua cōstat esse qualita-
mpliciter, & eiusdem speciei cum albedine parietis, quia
essentiam albedinis, & effectū formalē in subiecto, si-
a; sed non denominat. Ethiopem albū simpliciter: quia

modus inhæredi in toto corpore, aut solum in vna parte, à quibus sumitur denominatio, & de quo constat esse accidentalē, propter maiorem, aut minorem extensionem, diuersus est: nemo tamen dixit albedinem non prædicari vniuersè, tanquam speciem de suis indiuiduis, de albedine Æthiopsis, & parietis: igitur ergo iudicandum est de passione, & passibili qualitate.

D V B I V M II.

An passio, & passibilis qualitas sint diuersa species, vel vna tantum.

32 **P**rima opinio tenet, *Passionem, & passibilem qualitatem esse distinctas species, non minùs quàm habitum, & dispositionem* quam probabilem iudicat Sotus quæstione vnica huius prædicamenti, in solutione ad confirmationem quarti argumenti, & sequuntur nonnulli ex modernis.

Probatúrque hoc arg. *Habitus, & dispositio distinguuntur specie: quia ille est difficilè mobilis à subiecto, ex natura sua causæ, dispositio verò facilè remouetur: sed ita se habet passio & passibilis qualitas: ergo distinguuntur etiam in specie.* Probatúr minor: quia *passio ex sententia Arist. citò transit; passibilis qualitas permanet in subiecto: & id habet vtraque ex natura sua causæ: nam qualitas quæ est passio, ideò citò transit, quia effectus passionis citò transeuntis: vt rubor causatus ex verberandia: sed rubor, qui habetur à natiuitate, habet causas permanentes: & ideò permanens est ex propria natura, & vocatur passibilis qualitas: & hanc differentiam manifestat denominatio.* Nam passio, quia ex sua natura non permanet, nomen subiectum denominat simpliciter: quod tamen præstat passibilis qualitas, propter permanentiam: ergo non minùs distinguuntur specie, quàm habitus & dispositio.

33 **S**ecunda opinio opposita est, quòd *passio, & passibilis qualitas non sint species distinctæ, sed vna, & eadè, & solum distinguantur accidentaliter.* Hæc sequuntur Sotus vbi s. Fonseca 5. Met. c. 14. q. 2. sect. 3. & plures moderni. Et nobis videtur probabilior.

Et probatur ratione: *Quia intrinseca conditio vtriusque qualitatis est, quòd sit causa, vel effectus passionis: quòd verò citò transeuntis, aut diu permanentis, accidentaliter est ratio: tamè in prima illa ratione essentiali cõueniunt: ergo solum distinguuntur accidentaliter.* Probatúr minor: quia rubor causatus ex verberandia, est passio: si verò habeatur à natiuitate, est passibilis qualitas; sed rubores isti sunt eiusdè speciei: & solum distinguuntur accidentaliter: ergo passio, & passibilis qualitas sic se habebunt. Minorè probo. *Quia essentia qualitatis euidenter colligitur ex effectu formali, quem habet in subiecto; sed rubores isti habent eundem*

in effectum formalem, qui est constituere hominem ru-
& solum diuersum ex eo, quod parum, vel multum daret,
e causæ permanentis, aut transeuntis: quod patet esse ac-
cidentalem differentiam, respectu rubei formaliter: cum non
homo rubeus formaliter homo, pro illo breui tempore, quam
qui habet eandem qualitatem à natiuitate: ergo non pos-
sunt distingui essentialiter, nec esse diuersæ species. Et confirmatur
est, ac declarari simul: quia ad rationem ruboris essentialiter
accidens se habet, quod ab hac vel illa causa efficiente
generatur: hoc est, permanente, vel transeunte, sicut ad ratio-
nem coloris: ergo ex hac parte non distinguuntur specie rubo-
ris diuersi: sed non habent aliam differentiam essentialem, sub
eiusmodi qualitatibus: ergo non distinguuntur essentialiter.
arg. verò contrariæ opinionis, neganda est minor, quod 34
habeat passio, & passibilis qualitas, sicut habitus, & dispo-
sitiua. Et ratio differentiarum colligitur ex eodem Arist. 5. Met. c. 20.
ubi docet, *Ad rationem habitus pertinere permanentiam*: quia
habitus ex se dicitur habere, aut possidere, quasi ex consuetudine,
in diuturnitate: ergo ut qualitas sit habitus, diuturna esse
debet: & si hoc habeat ex propria natura, habebit essentialiter
differunt ex aliqua causa extrinseca, vel accidentali, solum habent
accidentaliter: & si ab intrinseco habeat oppositam condi-
tionem; ut sit facile mobilis à subiecto, necesse erit distingui es-
sentialiter ab habitu. Et ita se habent dispositio, & habitus: ut
ostendimus superius. Itaque duæ istæ
species non propter solam denominationem, aut significa-
tionem nominis distinguuntur, sed quia dicuntur ex propria na-
tura diuersas facile ac difficile mobilem esse à subie-
cto. Passio verò, & passibilis qualitas solum ex parte denomi-
nationis differunt: quæ tamen non desumitur ex ratione essen-
tiali, sed ex modo inhærendi in subiecto, quem constat
habere accidentalem: ex eo enim passio dicitur rubor, & ex eo non
nominatur subiectum simpliciter rubeum, quia per modum
transeuntis inhæret. Quod verò hoc sit ei accidentale, probatur 35
est; cum non variet effectum formalem eius: ergo passio, &
passibilis qualitas solum accidentaliter differunt: quia ad esse
eius earum solum pertinet esse causam, vel effectum pas-
sibilem, in quo distinguuntur à cæteris speciebus qualitatibus: cum
non possunt transire, vel diu permanere, à quo sumitur denomina-
tio accidentalis ratio est: cum tamen ad rationem formalem
speciei pertineat naturalis permanentia in subiecto: Et ex hoc
ostenditur satis probabiliter differentia vtriusque speciei, &
omnino argumenti intelligitur.

D V B I V M I I I.

An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatæ.

Passiones animæ sunt, ira, gaudium, tristitia, delectatio, & similes: de quibus superius diximus, eas duo habere. Vnū pro formali, quod est esse operationes appetitus sensitivi: aliud pro materiali, nempe alterationem corpoream, cum qua fiunt: ut calefactionem, aut in frigidationem corporis, aut alicuius partis eius: quærit ergo dubium, *An collocentur in hac specie.*

Et prima opinio asserit, *has passiones non pertinere ad hoc prædicamentum: ut sunt operationes appetitus sensitivi: sed solum ut de materiali dicuntur qualitates reales receptas in corpore, per veram alterationem: ita plures moderni.*

36 Probatur testimonio Arist. qui tristitiam & delectationem collocavit in prædicamento actionis, nõ alia ratione, nisi quia sunt actiones appetitus sensitivi: ergo hoc modo sumptæ, non possunt pertinere ad hoc prædicamentum. Probatur consequentia: quia impossibile est eandem rem, secundum eandem rationem formalem, pertinere ad duo prædicamenta.

Probatur etiam ratione. Quia tristitia, & delectatio procedunt ab appetitu sensitivo, per quem tristiari, aut delectari dicitur homo: sicut per visum videre, & per auditum audire: ergo sunt actiones immanentes: quæ ab eodẽ, ut agente, procedunt & in eodẽ, ut in subiecto, recipiuntur: & ut in eo receptæ, dicuntur passiones: quia actio, ut recepta in passio, dicitur passio: sed actio & passio, ut tales sunt, nihil de qualitate habent, sed in propriis prædicamentis, actionis, & passionis, collocantur: ergo passiones istæ, ut procedunt ab appetitu sensitivo, & in eo recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum: bene tamen ratione qualitatæ materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quæ simul dum fiunt, imprimuntur subiecto, vel alicui parti eius, per alterationem realem, pertinere possunt.

37 Secunda opinio est opposita: quod *passiones istæ, nõ solum ratione materialis, sed ratione formalis, pertineant ad hanc speciem: quæ plures moderni tenent: & mihi videtur necessariò tenenda in doctrina Arist. Quod sic probo: Aristot. c. præsentis asserit, Iræ, & amentiam, & alias passiones, si permanentes sint; ut dum habentur à natiuitate, denominare hominem simpliciter amentem, vel iracundum, & esse passibiles qualitates: si verò citò transeant, non denominare hominem iracundum, aut amentem, sed solum dici earum ratione iram, aut amentiam passum, & tunc esse passiones: ergo scit in hoc prædicamento aliquo modo collocari; ut procedunt ab appetitu sensitivo. Quod. n. autores primæ opinionis asserunt, Arist. solū de eis loqui sub ratione materiali*

alterationis, cū qua fiunt, & non sub ratione formali, quæ
deriunt ab appetitu sensitivo: friuolum est, & euidenter fal-
sum sic probatur: Passiones istæ non denominant iracundos,
sed iracundos homines, ratione caloris, vel calefactionis, cū qua
fiunt, ut procedunt ab appetitu sensitivo, turbant, aut tollunt
rationem: sed Aristoteles docet pertinere ad hoc prædicamen-
tum denominant hominem iracundum, vel amentem: ergo
non denominant secundum materialem calorem, aut frigiditatem,
sed in corpore, dum fiunt, sed, ut procedunt ab
appetitu sensitivo, intelligit esse qualitates huius speciei.
Tota difficultas huius rei consistit in inveniendâ ratione 38
rationis, quâ passiones istæ habeant: ut sunt actiones appeti-
tivi: atque etiam in distinguendâ in eis eadem ratione
rationis inuenta à rationibus actionis, & passionis. Vtrumque
colligi debet ex doctrina D. Tho. 1. 2. q. 1. a. 2. & 3. ubi dicitur
quod appetitum sensitivum à rationali, qui est voluntas: quod
sensitivum non est potentia corporea, nec existens in organo cor-
porali: sed cū sit spiritualis, immediatè inheret animæ, & per
hoc comunicatur corpori: appetitus verò sensitivus, potentia
corporea est, sicut visus, & auditus: & ideo est in organo corpo-
reo, in proximo, & adæquato subiecto. Unde sequitur
differètia; quod operatio voluntatis procedit immediatè à vo-
luntate, & non medio organo corporeo: operatio verò appetitus
sensitivi, procedit immediatè à cōposito, hoc est, ab illa parte
corporis, in qua est hæc potentia tanquā in subiecto, sicut visus
in oculo: & ideo fit in medio organo corporeo, sicut visus in
oculo. Et hæc est causa, ob quâ fit cū alteratione corporali eius 39
organum, aut partis in qua residet: & quo vehementiores sunt
alterationes appetitus, eo maiorem commotionem, & alterationem
corporis excitant. Hæc autem alteratio: aut contraria est cōple-
ta corporis, aut non: si contraria non sit, excessum tamē ha-
bet, ratione cuius discōveniēs est ei, multò magis, si est
contraria. Unde fit, ut semper disponat aliquo modo corpus, in
quo recipitur ad corruptionem: & propterea vocatur proprie-
tas: à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur pas-
siones animæ: quia semper habent coniunctâ hanc passionem.
Passiones igitur sunt actiones realiter distinctæ, in quacūque pas-
sione animæ, ut in ira, & gaudio: vna appetitus in eodē recepta:
verò alteratio corporalis, recepta in corpore: & utraq; ha-
bet terminum per ipsam productum: & terminus quidem altera-
tionis per sensum cognoscitur, ut rubor in verecundia, cognosci-
tur per visum. Terminus verò productus per actionem appeti-
tivi cognoscitur sensu, quia interiùs producitur; & manet
intra non cognoscimus, nisi per ruborem, vel alio signo, aut
verbo

- verbo manifestetur. Est tamen qualitas quædã corporea, sicut actus ipse appetitus, corporea actio est: verũ non habet nomen propriũ, quo significetur, sed nomine eiusdẽ actionis solet significari: quemadmodũ actus amoris, à voluntate procedens suum habet terminum productũ; cùm sit vera actio: sed nõ habet propriũ nomen: & ideo vocamus eum amorem actualẽ: & est qualitas quædã producta, per modũ actualis impressionis.
- 40 Ita ergo terminũ actionis appetitus vocamus nomine actionis, & dicimus esse irã actualem, vel actualẽ tristitiã: estq; qualitas, quam idemnet appetitus sibi imprimit per suã actionẽ: sicut intellectus imprimit sibi per actionem vitalem propriã, speciem impressam; quæ est qualitas quædã per modum actus per quã rem ab ea repræsentedam intelligit. Hos igitur terminos actionũ appetitus, vocamus etiam passiones, tribuẽtes eis nomina earundem actionũ: & si per actiones citò transeuntes producatur, dicuntur passiones: vt qualitas interior, producta per actionẽ appetitus, quæ dicitur verecũdia: si verò per actionem quasi permanentem producatur, vt est iracundia, aut dementia ab ipsa natiuitate habita, vocatur passibilis qualitas.
- 41 Ex quibus iam patet: Primò veritas Aristotelicæ sententiæ, quã sequimur: nam quatuor sunt in his passionibus Primũ est materiale, nempe alteratio corporea. Secundũ, *Terminus eius*, qui est corporea qualitas, cũ qua fiunt, vt color, seu calefactio aut infrigidatio. Teriũ, *formale*, & est actio appetitus, habens proprium terminum: qui est qualitas quædã quam sibi imprimit appetitus per eandẽ actionem: & hæc qualitas est. Quartũ, & vocatur *passio*: sicut actio appetitus, passio vocatur: quia fit cum passione corporali. Ex his autem quatuor duæ sunt actiones: nempe alteratio corporea, & actus appetitus: & duo sunt termini earum, qui verè sunt qualitates: nempe calor, aut frigiditas producta per alterationẽ: & ira, aut amentia actualis, producta per actionem appetitus, quæ vocatur ira. De actionibus autem certum est, non pertinere ad hoc prædicamentum ratione sui: quia non sunt qualitates, sed ad prædicamentum actionis: & vt recipiuntur in subiecto, ad prædicamentum passionis: termini verò propriè pertinent ad hoc prædicamentũ: & ratione eorũ actiones ipsæ: quamuis nomẽ passionis, & passibilis qualitatis, ab eisdem actionibus sumant termini: nam si per actiones citò transeuntes producantur, passiones dicuntur: si verò per diuturnas, passibiles qualitates.
- 42 Secũdò patet falsitas primæ opinionis, asserẽtis, passiones appetitus solũ pertinere ad prædicamentũ hoc, & ad hæc eius speciẽ; ratione materialis alterationis, cũ qua fiunt, & non ratione actus ipsius appetitus. Patet autẽ ex doctrina tradita etiã actiones

appetitus, ratione sui termini, propriè, & formaliter
e ad hanc Categoriam. Quod probatur hac ratione:
passibilis qualitas dicuntur tales; quia sunt effectus
citò transeuntis, aut diu permanentis: sed qualitates
es, productæ in appetitu, per actiones eius quæ dicun-
vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, sunt ef-
arundem actionum, quæ vocantur passionès: ergo ve-
ropriè dicentur etiam passionès huius speciei, si citò
nt; vel passibiles qualitates, si diu permaneant.

testimoniū Arist. pro prima opinione, respondetur, Pas- 43
ppetitus collocasse Arist. in prædicamento actionis,
o eas pro actionibus eiusdem appetitus: in hoc autem
mento, & in hac specie, pro terminis earundem actio-
ni verè & propriè sunt qualitates; vt explicatum est. Et
dem distinctio soluit argumentum eiusdem sententiæ.

Dubium quartum.

*Obiecta omnium sensuum externorum, vt obiecta eorum sunt,
pertineant ad hanc speciem qualitatis.*

iectum visus est color, atque etiam lux; obiectum audi- 44
s, sonus, olfactus, odores; obiectum gustus, sunt sapo-
bictum tactus, sunt quatuor primæ qualitates: quæ
cantur communiter qualitates tangibiles, vt calor, fri-
mor, & siccitas. Et de his omnibus obiectis sensuū cer-
primò, esse veras qualitates, & pertinere ad hoc præ-
ntum. Certum est secundò pertinere ad hanc speciem,
atum sunt effectus passionis: quia vel per aliquam alte-
em realem producuntur: & ideo impressio earum pro-
pellatur passio, aut passibilis qualitas huius speciei: vel
muni permixtione, aut actione primarum qualitatum
se generantur: hoc etiam modo appellantur qualitates
es si sint permanentes, vel passionès, si citò transeant:
n verò solùm esse potest: *An sub ratione formali obiecti-
quam causant sensationem; vt visionem, & auditionem in
sunt qualitates passibiles huius speciei.*

atio dubitandi ex vna parte est: quia sensatio, quam
t in sensu, procedit ab eis, simul concurrentibus cum
ia sensitiva, & recipitur in eadem: & quatenus recipi-
pellatur passio: ergo sunt causa passionis in sensu: sed
dem qualitatem vocat Arist. *Eam qua causat passionem in*
ergo obiecta omnium sensuum, vt talia sunt, erunt passi-
ualitates huius speciei.

ia verò parte, habemus expressum testimonium Arist. c. 45
ti; vbi de solis obiectis gustus, & tactus cōcedit esse pas-
sibiles

passibiles qualitates: quia causant passionem in sensu: de coloribus verò, quæ sunt obiecta visus; negat hac ratione esse passibiles qualitates: sed solum id habere eas concedit, in quantum sunt effectus alicuius passionis; per quam producuntur.

Prima opinio est quorundam modernorum, asserentiũ, quod *omnia obiecta sensuum, ut talia, esse passibiles qualitates*, quia causant passionem in sensu: sed Arist. quia manifestum hoc erat in sensu gustus, & tactus: ideo solum id concessit expressè obiectis eorum: non tamẽ negavit obiectis aliorum sensuum: sed quia in eis non erat res ita clara, de illis docuit alia ratione esse passibiles qualitates, nempe, quia sunt effectus passionis.

45 Hæc sententia nõ potest defendi in doctrina Arist. quia expressis verbis negat obiecta visus esse passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu. Sed nec tenenda est, considerata natura huius speciei: quod ita probo: Solum dicitur qualitas passibilis huius speciei; in quantum effectus est passionis: ut illa, quæ est effectus veræ passionis, aut eius actionis, quæ cum vera passione fit: unde species expressa, quæ producitur per intellectionem, quæ producitur in sensib. internis, ex sensationibus sensuum internorum, nõ dicuntur passibiles qualitates: quia operatio intellectus, nec est vera passio, sed improprissima: nec fit cum vera passione: ergo nec dicitur aliqua qualitas passibilis, in quantum causa passionis: nisi sit causa veræ ac propriæ passionis: sed colores nõ causant veram passionem in visu, quia visio, nec est vera passio, ut recepta in visu, sed communissima: nec fit cum vera passione: ergo nõ sunt passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu. Vera igitur mens Arist. est, & vera sententia, ac tenenda, *Quod solum obiectum gustus, olfactus, & tactus sunt passibiles qualitates, quia causant passionem in sensu: obiecta verò visus, & auditus, non sunt passibiles qualitates, quia non causant passionem in sensu, sed sunt effectus alicuius passionis.*

46 Quod ut explicemus simul, & probemus, notanda est differentia inter obiecta gustus, olfactus, & tactus ex vna parte, obiecta visus, & auditus ex altera: quod illa natura movet sensum, ut percipiantur ab eis, cum reali alteratione organi: nec cum humectatione, aut calefactione, vel alia simili qualitate, quæ ut recipiuntur in organis, propriè appellantur passionem, cum aliquo modo disponant subiectum, in quo recipiuntur, corruptionem: unde sensationes horum sensuum, propriè dicuntur passionem: quia licet ipsæ secundum se passionem propriam non essent tales, nihilominus sic appellantur: quia fiunt cum vera passione, sicut de passionibus appetitus dictum est. Obiecta verò visus, & auditus, nec secundum se propriè appellantur passionem, nec per se fiunt cum vera passione: licet aliquando forte contingat per accidens, cum vera passione fieri.

differentia sequitur, verum esse, quod asserit Aristot. 47
obiecta trium sensuum esse passibiles qualitates, quia causant
 in sensu: obiecta verò visus, & auditus, nõ hac ratio-
 nem solùm quia sunt effectus passionis. Et probatur hac ra-
 tione: passibilis qualitas dicitur illa, quæ causat passionem in
 sensu: ergo qualis fuerit passio causata, talis erit denominatio
 illius passibilis, sed sola obiecta trium sensuum causant
 passionem propriè dictam in sensibus, cum moueant sensus cum
 reali alteratione, quæ passio propriè appellatur: cæte-
 rum solùm causant passionem impropriissimam: ergo illæ
 non sunt passibiles qualitates propriè loquendo; quia cau-
 sationem in sensu: hæc verò non, sed alia ratione.
 Ergo pro ratione dubitandi propositum, distinguenda est
 illa, quam Aristot. non definit passibilem qualitatem per id
 quod causat passionem quolibet in sensu, sed propriè dictam
 in sensu: obiecta verò visus, & auditus, solùm sunt causa passionis cõ-
 muni & impropriæ: & ideo non sunt passibiles qualitates: in
 sensu passibilis qualitas causat passionem in sensu: sed alio
 modo vel ratione, quia sunt effectus passionis: testimonium
 Arist. nostram sententiam confirmat, vt vidimus.

Q V Æ S T I O V.

*de per Formam, & Figuram intelligat Arist. & an sint
 diuersæ species qualitatis, vel eadem.*

Primum, variæ sunt acceptiones *Formæ*. Nam primò 48
 dicitur pro pulchritudine rei, quæ resultat ex debita or-
 dine partium. Secundò, pro *forma substantiali*, à qua res
 esse, vt ab anima homo. Tertiò, pro *exteriori figura rerum*,
 naturalium, sed etiam artificialium: vt quod artifi-
 ciale est in cathedra, vocamus formam eius.

Secundùm has diuersas acceptiones, diuerso modo sumuntur
 in philosophis *forma*, & *figura*: nam quidam per figuram
 intelligunt eam quæ in rebus non viuentibus, reperitur: per
 alios verò, eam quæ in viuentibus. Ita Ammonius c. præ-
 sentis. Hæc tamen expositio non est tenenda, quia nulla videtur
 differentia in figuris harum rerum, propter quam vna sit, aut
 altera forma, & altera figura.

Boëtius, & Simplicius ibidem, formam asserunt appel-
 lantem *Pulchritudinem resultantem ex debita membrorum
 ordine, ac distinctione: Figuram verò eam, quæ resultat ex sola
 figura: vt triangularem, & quadrangularem*: Sed nec ex-
 istit hæc potest esse ad mentem Arist. qui in hoc c. pulchri-
 tudinem collocavit in specie habitus.

Albertus Mag. tract. de prædicamento qualitatis, c. 8. *figuram*

ait respectu solius quãtitatis dici: quia nõ videtur esse aliud, c
 terminatio quantitatis: nam anguli, quib. constat figura tri
 gularis, & quadrãgularis, nõ videtur esse aliud, præter line
 qui sunt termini quantitatis: formã vero per ordinem ad s
 stantiam: nam sicut forma substantialis continet totam p
 fectionem speciei: ita qualitas huius speciei totam perfect
 nem eius manifestat: vnde res diuersarum specierum, prop
 diuersas formas substantiales, diuersas habent figuras.

49 Sententia D. Thom. probabilior est, quam iam ferè om
 moderni Interpretes sequuntur: eam verò his verbis explica
 lib. Phys. lect. 7. Considerandum est, quòd forma, & figura in hoc
 inuicem differunt, quòd figura importat terminationẽ quantita
 est enim figura, qua termino, vel terminis cõprehenditur: forma v
 dicitur, qua dat esse specificum artificiatõ: nam forma artificiat
 sunt accidentia. Quibus clarè docet, figuram esse nudã term
 nationem quantitatis: formã verò dicere ordinẽ ad compo
 rũ artificiale. Et huius veritatis signũ est: quòd figura reperit
 in quantitibus Mathematicis, abstrahentibus à materia sensib
 vt docet Arist. 5. Met. c. 14. vbi res Mathematicas immobil
 hoc est, abstrahentes à motu, figuras vocat. Et hæc non solu
 reperitur in quantitibus cõtinuis, sed etiam in numeris: n
 quidem simplicibus, sed compositis: nam binarius non di
 aliquam figuram: senarius verò, qui ex duobus ternariis cõ
 ponitur, præter vnitates ipsas, quæ sunt quãtitates, certam h
 bet figuram, ex ipsamet compositione resultantem: vt doc
 expressè Arist. 5. Met. c. 14.

50 Sed hoc debet notari circa hanc expositionem: quod dũ
 gura appellatur terminus, vel terminatio quãtitatis: duob. m
 dis intelligi potest. Primo, de termino proprio, & intrinsec
 quãtitatis: vt de punctis lineæ, & lineis superficierum & supe
 ficiebus corporis: in quo sensu non est verũ; quia isti termi
 essentielles sunt quãtitati: figura verò accidens eius est, ad præ
 dicamentũ qualitatis pertinens. Secundo, de termino acciden
 tali, & quasi extrinsecõ: qui intrinsecos terminos, & intrinsecõ
 terminationẽ consequitur: & eiusmodi termini, vel termina
 tio, propriè loquendo, habent rationem figuræ. Et huius rati
 est: quia tres anguli, ex quibus constituitur figura triangulari
 præsupponunt tres lineas, suis punctis iam terminatas: & ex e
 iam terminatis, atque completis in sua specie, figura triangul
 fit. Ex quibus intelligitur: potiùs dicendum esse, claritatis, à
 proprietatis gratia, figuram resultare ex terminis, vel ex termi
 natione quantitatis, quàm esse terminum, aut terminationem
 quantitatis: nã terminus quãtitatis, aut terminatio eius, incõ
 pletũ quid est, cũ sit indiuisibile, vel ab indiuisibilib. facta: ideo

bet aliã speciem, vel prædicamentum, ab ipsis quãtita-
tura verò cõpletum quid est, ex genere, & differentia
fitum, & per se habet speciem, atque prædicamentum.
a secundum verò, An forma, & figura distinguãtur spe-
idam interpretes diuersas species eas faciunt, ex eo di-
, quòd figura abstrahit à materia sensibili: forma verò
ordinem ad materiam sensibilem; tribuens speciem arti-
us, & manifestam faciens speciem rerum naturalium:
tat in forma statuæ, & exteriori hominis.

endum tamen est: Formam & figuram non esse diuersas
qualitatis, sed vnã, & eandem: & solùm distingui acci-
ter. Probatur hac ratione: Eadẽ res prout magis, vel mi-
tracta à materia cõsideratur, nõ distinguitur specie: sed
accidentaliter: in quantũ diuersum ordinẽ dicit ad ma-
homo Physicè cõsideratus, prout componitur ex ma-
forma, & habet in se principiũ motus, non distinguitur
a se ipso, prout composito ex genere, & differentia, quo
non dicit ordinem ad materiã sensibilem: sed forma, &
solùm ex eo distinguuntur, quòd figura abstrahit à mate-
ribili, forma verò eandẽ respicit: ergo nõ distinguuntur
sed solùm accidentaliter. Probatur consequentia: quia
talis est ei ordo ad materiã sensibilem, vel abstractio ab ea:
im ad diuersas scientias pertineat res, vt diuerso modo
itur à materia, tamen pertinere ad eandẽ, vel diuersam
sic vel aliter esse abstrahibilem à materia, accidit ei, quã-
ntiã essentialis sit talis modus abstrahendi à materia.

C A P V T IX.

De prædicamento Actionis, & Passionis.

VATVOR explicanda sunt circa hæc duo prædicamen- I
ta actionis, & passionis. Primum est, *Quid nomine
actionis, & passionis significetur.* Secundum, *Quid utra-
Tertium, *Quæ sint genera suprema utriusque prædicamen-
quas species diuidantur,* (ex his enim ordinatio prædi-
talis fit.) Quartum, *Quot, & quæ sint proprietates actionis,
passionis.**

primũ, diuersæ sunt acceptiones actionis, & passionis:
imò accipitur actio Gramaticali modo, pro significato
bet verbi actiui, siue propriè sit actio, siue per modum
is significetur. Sed hac acceptione omisã, quia non est
ed nominalis: tribus modis accipitur actio realiter. Pri-
o solo actu libero volũtatis: & hoc modo sumitur ab Arist.
Magnorũ moralium, c. 2. Secundo modo sumitur vniuersa-
o qualibet actione immanẽte: sub qua cõprehenduntur nõ

solùm actiones intellectus, & volùtatis, sed etiã appetitus
 fitiui & sensuum externorũ & internorũ : qua acceptio
 tur Arist. 6. lib. Ethic. cap. 4. Postrema acceptio adhuc est v
 uersalior, tamen propria, pro *quacunque actione cuiuslibet a*
ris, libera vel necessaria, immanente, vel trãscunte. Et hoc m
 do accipit actionem Arist. cap. præsentis : quod euidenter p
 bāt exēpla eius, tam in actionibus immanentibus, vt in do
 re, & tristitia, quàm in trãscuentibus, vt in calefactione, & in
 gidatione, ab eo assignata. In hac etiã vni uersali acceptio
 actio est supremum genus prædicamenti actionis : & passio
 premum genus prædicamenti passionis : nam quæ de actio
 dicta sunt, eodem modo intelliguntur de passione : cùm pa
 non sit aliud, quam actio ipsa, prout recepta in subiecto.

Quid Actio, & Passio sint.

2 **G**ilbertus Porretanus, (qui ideo auctor sex principior
 vocatur, quia libellum quendam de sex vltimis prædi
 mētis scripsit) sic definit actionē: *Actio est, secundum quam in*
quod subiicitur agere dicimur. Hæc tamen definitio limitata
 quia solùm comprehendit actiones transeuntes : quia per
 solùm dicimur agere circa aliud à nobis subiectũ : immanen
 verò nō circa aliud versantur, sed in eodē agente, manent :
 etiã comprehendit actiones, quæ non habent præsuppositum
 subiectũ, nec ideo mutationes sunt (si tamen aliqua ex his
 periãtur, quod adhuc est in opinione positũ). Alia igitur de
 nitio vniuersalior assignãda omnino est, quæ omnes cōpre
 dat : & ea talis esse poterit. Actio est, *qua media, ut via, effectus*
recipit esse, vel conseruationē eius ab agente. Passio verò erit, *à qua*
aliquid dicitur pati, per impressionē effectus ab agente. Et licet m
 dus quo distinguuntur actio, & passio, nō pertineat ad præsen
 cōsiderationem, sed ad Physicã, de quo agit Arist. 3. lib. Phys.
 tamen ex mente eius, atque communi sententia scholæ, nō
 distinguuntur realiter, sed ratione ratiocinata : hoc est, per
 intellectũ, supposito fundamento in re : nam in eadem entita
 ab agente procedēte, cōsiderat intellectus rationē egressionis
 ab eo, & receptionis in passio : & hoc est distinguere rationes
 formales earum : quæ constituunt diuersa prædicamenta : nã,
 superiùs probauimus, nō requiritur distinctio realis, aut ex na
 tura rei inter prædicamenta, sed rationis ratiocinatæ suffic

Quot, & qua genera, & species, habeant actio, & passio.

3 **P**rima diuisione, diuiditur actio in eam : Quæ versatur *ci*
ca subiectum præsuppositum : & hæc dicitur eductio formæ d
 pote

ia materiae, aut vnitio eius cum materia, dicitur etiã ge-
:Et in aliam: Quæ non versatur circa præsuppositum sub-
sed per eam producitur res ex nihilo, & talis est creatio:
n vera actio est, & non sola relatio depēdentia creatu-
to: quod adhuc est in opinione positum.

anda diuisione, diuiditur in actionem *Substantialem*, &
accidentalem: illa est, per quam producitur aut conseruatur
ntia, hæc verò per quam producitur accidens: & sub vtra-
comprehenduntur plures species.

tia diuisio actionis est, in *Immanentem*, & *Transseuntem*.
Immanens est, quæ non versatur circa aliquod subiectũ,
gentem causam, nec effectum aliquem extra illam pro-
sed ipsa cum suo termino productio, manet in eodem
e; vt visio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam
citur verbum mētis ad intelligendũ. Actio verò transiēs
æ non manet in agente, sed circa subiectum extra illud
ur: aut effectum omnino extra illud producit: vt gene-
hominis, & calefactio aquæ.

artò diuiditur in actionem *Successiuam*, & *Instantaneam*:
Successiuam est calefactio, & nutritio: Instantanea, est generatio
nis. Et quodlibet horum membrorũ habet suas species,
ad infimas: atq; ex his omnibus generibus, & speciebus,
enere supremo, constituitur ordinatio prædicamentalis
nis. Et eodem modo constituendum est prædicamentum
onis, quia eisdem diuisionibus diuiditur passio.

Quot, & quæ sint proprietates actionis & passionis.
Vatuor solent enumerari proprietates actionis, & passio-
nis: ex quib. duas assignauit Arist. in litera. Prima est, *Ha-*
contrarium. Secunda, *Suscipere magis, & minus*: sed neutra
enit omni actioni & passioni, sed his tantũ, quæ versan-
rca terminos habentes contrarium: quales sunt actio ca-
tionis, & in frigidationis, ac similes: nec etiam conueniũt
rietates istæ præterea his actionibus ratione sui, sed so-
ratione terminorum: inter quos reperitur contrarietas.
as alias posuit Gilbertus. Primam, & in ordine tertiam,
d proprium sit actioni, & passioni, *semper esse cum motu, aut*
mutatione, sed etiam de hac nõ est certum, quod omni actioni
ueniat: quia multi ponunt actiones sine subiectis præsup-
is: de quib. ideo certũ est, non esse motus, vel mutationes.
ecũda proprietas, & vltima in ordine est, *Quod actio inferat*
actionem, simulque cum ea sit: de qua certum est, quod cõueniat
oni quarto modo: quia cũ actio & passio sint eadẽ entitas,
æterea necesse sit actionẽ, cũ sit accidẽs, in aliquo resi-

pi: & vt recepta, sit passio, necesse est inferre passionem, & se-
per esse cum ea.

CAPUT X.

De cæteris prædicamentis.

Prædicamentum Quando.

Tria explicari debent, vt intelligatur natura huius præ-
dicamenti. Primum, quid sit *Quando*, vel in quo consistat
ratio formalis eius. Secundum, *Quot, & quas habeat species*, ex quibus
fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertium, *Quot, & quæ
sint eius proprietates.*

Explicatur in quo consistat ratio formalis prædicamenti Quando.

Aristoteles non definiuit *Quando*, nec docuit, in quona-
formalis ratio eius consistat: sed definiuit Gilber. quam
obscura admodum definitione, dicens. *Quando est id quod
adiacentia temporis relinquitur*: per adiacentiam verò videtur
significare, esse aliquam denominationem, prouenientem re-
bus. ex tempore, aut ex eo quod in tempore sint.

Hæc autem definitio Gilberti diuersis modis explicatur,
D. Th. duas posuit explicationes eius, opusc. 48. tract. de sex v-
timis prædicamentis, c. 1. & 2. ex diuersis auctoribus collecta
Prima asserit, *tempus duobus modis considerari*. Primo, vt est men-
sura successiua, & continua. Secundo, vt explicatur ad mensu-
randam substantiam, & motum, vel operationem eius: ex qu-
applicatione procedit vt denominentur mensurata à tēpore
denominatione quadam extrinseca: & dicantur esse, fuisse, au-
futura esse: & actio dicatur hesternæ, vel hodiernæ. Hæc igitur
denominatio extrinseca est illud, quod ex adiacentia temporis
relinquitur: hoc est ex eo, quod tempus circumstat substantiã
& eius operationes: circumstare verò non est aliud, quam in-
trinseca ratione ad eas pertinere, & non per inhætionem.

2. Secunda non est multum diuersa: asserit enim, *id quod ex tē-
pore relinquatur esse, quod substantia & operationes eius temporis sub-
dita dicantur*: in quantum non totum suum esse habet simul, sed
quasi augmentum, vel extensionem, aut intensionem à tempore
accipiunt: & in eo dicuntur crescere, cōsenescere, ac tandem ab eo
consumi: & hoc est prædicamentum, *Quando*, nēpe tēpori subdi.

Duæ istæ explicationes in eo conueniunt, q̄ vtraque ponit
prædicamentum. Quando, in sola denominatione extrinseca à tē-
pore consistere: & ideo falsa est; quod sic probo: Prædicamentalis
ordinatio, si vera est, ex veris generib. & speciebus. licet imperfe-
ctis ac diminutis fieri debet, sed ex sola denominatione extrin-
seca,

genus, nec species sumi possunt: ergo ex ea sola non potest
 stare predicamentum. Probat minor, quia genus & spe-
 ciem aliquam naturam, & entitatem reale: sed denomina-
 tio intrinseca, nec est aliqua natura, nec aliqua entitas realis
 in se, quibus predicamentum hoc convenire potest, ut pa-
 tet: non potest ex ea sola predicamentum constitui.
 Quando: Si aliquid intrinsecum ponunt, non potest esse ab-
 stractum: quia nulla entitas absoluta resultat in rebus, aut in
 re ipso, ex adiacentia eius, sed ad summum relatio aliqua:
 si realis sit, pertinebit ad predicamentum, Ad aliquid; si ra-
 tio ad nullum: ergo non potest ex tali adiacentia temporis
 constitui reale predicamentum: aut certe non distinctum a
 predicamento, Ad aliquid.

Propterea moderni quidam asserunt, tria esse considerata in
 predicamento, sicut in ceteris: nempe, *Formam denominan-*
tem subiectum: & hanc dicunt esse *Durationem*, & *subiectum deno-*
minatum ab ea: & hoc esse *Motum*, aut rem aliam durantem, & ef-
 fectum formalem. *Effectum vero formalem* non esse alium, quam
 esse in esse: ideo concretum esse, *Durans*, ut sic. Sed qui hanc
 opinionem tenent, divisi sunt: nam quidam ab hoc predicamen-
 to excludunt non solum aeternitatem, quae duratio infinita
 est etiam tempus: quia cum pertineat ad predicamentum
 aeternitatis, non potest in isto collocari; unde abstractum huius
 predicamenti asserunt esse durationem creatam indivisibilem:
 quae collocatur aeternum Angelorum, & duratio substantiae
 corporeae, tanquam genera subalterna: quarum quaelibet du-
 ratio, aiunt, dividitur in diversas durationes eiusdem ge-
 neris, sed diversae speciei, secundum diversitatem specificam
 substantiarum, & substantiarum corporearum.

Haec tamen sententia primo est contra Arist. in hoc lib. pra-
 edictorum, cap. 4. ubi cum enumerasset predicamenta, &
 pervenisset ad hoc, ita ait, *Quando autem, ut heri, superiori anno,*
Quae verba tempus expressè significant, ut patet.
 Deinde est contra rationem: Quia vel aeternum, & duratio alia
 substantiae corporeae pertinet ad hoc predicamentum: quia dura-
 tio creatae sunt: vel quia indivisibiles: non propter secundum:
 duratio divisibilis, vel indivisibilis impertinens est ad hoc
 predicamentum, cum id non sit quantitas, sed quando: ergo
 non excluduntur, quia sunt durationes creatae, sed tempus est vera du-
 ratio creatae: ergo non potest excludi ab hoc predicamento.
 Contra igitur sententia est; quod Quando in abstracto significat
 durationem creatam in communi, ut comprehendit aeternum,
 durationem indivisibilem substantiae corporeae, & durationem
 divisibilem motus, quae est tempus, in concreto vero rem

- durantem, duratione creata: ita tenent plures moderni.
- 5 Et probatur, à sufficienti diuisione: quia *quando*, dicitur quo modo durationem; ut manifestum est, non tamen durationem comprehendit infinitam. Dei: quia hæc non pertinet ad prædicamentum: ergo dicit durationem creatam comprehendentem successiuam, & momentaneam, siue sit Angelica, & alia quæcunque creata. Probatur consequentia: quia successiuam non potest excludi, ut probatum est: nec etiam momentaneam vel indiuisibilem: quia talis duratio, cum sit accidens creatum completum, per se debet pertinere ad aliquod prædicamentum: sed ad nullum præter hoc, pertinere potest: ergo in eo erit per se collocanda: & ita supremum genus erit duratio creata, pro utramque comprehendit: vel res durans, ut comprehendit ea, que durant utraque duratione. Probatur minor, quia certum est, durationem indiuisibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis: cuius propria ratio est extensio, & diuisibilitas propria passio: quod verò non pertineat ad alia prædicamenta, ostendunt rationes eorum diuersissimæ à duratione.
- 6 Arg. verò alterius opinionis, quo probatur, tempus esse excludendum ab hoc prædicamento, quia pertinet per se ad prædicamentum quantitatis: nihil probat aduersus eos, qui asserunt tempus esse quantum per accidens: & ideo non pertinere ad prædicamentum quantitatis: apud quos pertinere poterit hoc prædicamentum. Sed habet apud nos difficultatem maximam, qui tenemus, *Esse quantum per se, & speciem quantitatis*. Hac tamen distinctione soluitur. Duo possunt considerari in tempore: nempe, quod successiuam duratio sit: & quod continua: quo pacto abstrahit ab extensione, seu diuisibilitate per se, & per accidens. Probatur, nam euidentius est apud omnes, tempus esse durationem successiuam: & tamen non est euidentius, quod sit per se extensum sed satis probabile, quod sit extensum per accidens: ergo ratio successiuæ durationis abstrahit ab extensione per se, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus, tempus esse extensum per se, possumus ipsum hac ratione collocare in prædicamento, *Quantitatis*: sed in ratione successiuæ durationis in prædicamento, *Quando*: & hac distinctione solutum est argumentum.

Quot, & quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.

- 7 Supremum genus huius prædicamenti, quod est *Duratio creata*, vel *Durans creatum*, diuiditur in durationem *Permanentem* & *Successiuam*: tanquam in duas species subalternas: & rursus *Duratio permanens*, in *Æuum*, quod est duratio Angelorum, & in *Duratio substantiæ corporeæ*: *Duratio verò successiuam*, in durationem primam motus cælestis, quæ per antonomasiam vocatur tempus: & in

durationem motus inferioris: & adhuc quaelibet species
terna durationis permanentis, habet alias species infi-
cundum distinctionem specificam, Angelorum, & sub-
rum corporearum: & ex his generibus, & speciebus fit
tio predicamenti Quando.

Quot, & quas proprietates habeat hoc predicamentum.
es proprietates tribuit Gilbert. huic predicamento: sed
omnes videntur aliis etiam esse communes Prima est, Non
contrarium: Secunda, Non suscipere magis & minus: de qui-
manifestum est aliis conuenire. Tertiam dicit esse, quod
o creata solum conuenit his, qua incipiunt esse, vel apta nata
cipere esse: de qua etiam probatur, quod conueniat aliis;
lia etiam sunt accidentia, quae solum conueniunt his,
cipere apta nata sunt: vt mutatio, & motus, aliaq; hu-
di. Nullam igitur habet proprietatem predicamentum
obis notam: sed aliquam absque dubio habebit, quam
amus: nam cum debilissima sit naturae, mirum non est si
as eius proprietates non cognoscamus.

Prædicamentum Vbi.

Prædicamentum Vbi, quatuor etiam explicanda sunt. 1
imum, Quid per nomen Vbi, significetur. Secundum, In quo
at ratio formalis eius. Tertium, Quot, & quae genera, & spe-
abeat, ex quibus ordinatio eius prædicamentalis fiat.
um, Quot, & quae sint proprietates eius.
ca primum; Nomen Vbi, vno tantum modo accipitur
ali praesentia: per quam aliquid dicitur praesens esse lo-
t spatio loci: nam & si corpus sit in vacuo, habebit præ-
m reale: cum sit certum, & ab omnibus concessum, posse
ri in vacuo, in quo, sicut verum & realem motum habe-
verum terminum motus acquireret: est autem Vbi, ter-
proprius motus localis: quare verum haberet Vbi, ve-
ne ac realem praesentiam.

Quid sit Vbi, aut in quo consistat ratio formalis eius.
sic definitur à Gilberto: Vbi, est circūscriptio corporis, à cir-
mscriptioe loci proueniens: quibus verbis duplicem circū-
onē insinuat. Prima est, Circūscriptio loci à locato: & hæc
vocari actiua. Secūda verò passiuā est, Quia locatum dici-
loco circūscribi: & hanc dicit esse de ratione, Vbi: nā alia
ū potius pertinet, & ad prædicamentū quantitatis redu-
est, in quo ponitur locus: sed in circūscriptioe passiuā
ntiam localem virtualiter includit Gilbertus: quia nō po-

test corpus circumscribi loco, nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata est, & non omnino completa: quia lùm comprehendit. Vbi, pro locali præsentia, cùm tamen corpus habere possit verum Vbi, sine illa.

Sic ergo definiendum est Vbi, definitione adæquata, & comprehendente Vbi, quodcunque: *Vbi est realis præsentia, quam habet corpus in loco, aut in spatio loci.*

Ex qua definitione intelligimus, quatuor habere conditiones Vbi. Prima est: *Esse aliquid reale*; quia non potest esse aliquid præsens alteri, nisi per aliquid reale: & cùm Vbi sit terminus realis motus, necesse est aliquid etiam reale esse: alioquin realem motum nihil reale acquireretur, à quo tanquam à termino haberet speciem realem.

Habet secundò; *Quòd sit aliquid inherens subiecto realiter*; quia cùm per motum tendat mobile ad acquirendũ sibi aliquẽ terminum: & motus sit realis: nõ solum realẽ terminũ debet acquirere, sed in se manentẽ. Probatur consequentia: quia motus & terminus in eodem subiecto recipi debent; vt manifesta inductione probari potest in omnib. motibus. Habet tertio *quòd sit entitas realis, distincta ex natura rei à subiecto, in quo*

Probatur hoc ex noua acquisitione, & separatione à subiecto, nã illud quod separatur ab alio realiter, necesse est distinguì ab eo absque operatione intellectus: cùm ante illam separatur: sed hoc Vbi, desinit esse in corpore, & acquiritur aliquid nouum: ergo vtrumq; separatur à corpore ante operationem intellectus: & ideo ante illam distinguitur, & ex natura rei.

Quartum quod habet Vbi, est, *non esse puram relationem, sed aliquid absolutum includens, & etiam respectum secundum dicitur locum, quo circumscribitur corpus, vel ad spatium loci.* Probatur hanc ratione: quia sola relatio non potest per se terminare motum, vt docet expressè Arist. 5. lib. Phys. sed Vbi terminat per se motum localem, vt ibidem asserit: ergo non dicit solam relationem, sed modum quendam realem absolutũ, quem per respectum ad extrinsecum explicamus. Hic autẽ modus absolutus non est aliud, quàm accommodatio rei præsentis ad locum, vel ad spatium loci: ita vt si corpus sit, sic se accommodet illi, vt totum corpus respondeat toti loco, aut spatio, & singule partes singulis etiam partibus loci: si verò sit res indiuisibilis, tota corripsondeat toti loco, aut spatio, & tota etiam singulis partibus: quòd verò simul cum hoc modo absoluto includit respectum realem ad extrinsecum locum, vel spatium, certum esse debet: quia talis accommodatio intrinsecam dicitur correspondentiam: ergo intrinsecum etiam respectum.

Quot, & qua habeat genera & species Vbi.

potest diuidi in *Circumscriptiuum*, & *Definitiuum*. *Cir-* 4
scriptiuum est quod habet corpus quantū, quod ita est
 s spatio; vt toti spatio correspōdeat totū corpus, & par-
 correspondeant partes: & id suo modo potest habere res
 alis, sic se accommodans loco; vt singulis partibus loci
 ondeat tota, & tota etiam toti loco. Vbi *Definitiuū* po-
 cari simplex præsentiā, per quam res potest dici præsens
 ine commensuratione, vel accommodatione ad illud: &
 odo erunt fortasse præsentes Angeli in Cælo empyreo,
 non sunt tanquam in loco, secundū sententiā D. Th.
 communem in schola: licet adhuc sit hoc positū in opi-
An Angeli moueantur per motum realem eis inherentem:
 onsequenti, *An verum Vbi acquirant*: aut solūm per ex-
 am denominationem à corpore, quod mouent.
 nda diuisione diuiditur Vbi, ab Arist. 7. & 8. lib. Phys. in
rsūm, & *Deorsūm*, tanquam in diuersas species, per quas,
 per proprios terminos distinguuntur specie motus lo-
 rsū & deorsū: quāuis moderni plures hāc distinctionē
 ā, Vbi, & motuū localiū non admittāt: sed nos Arist. se-
 probamus admittendā esse 5. l. Phy. in nostris Cōment.

Quot, & quas proprietates habeat.

as proprietates ei cōcedit Gilbert. videlicet, *Non habere* 5
contrarium: & *Non suscipere magis, & minus*: quas patet nō
 onuenire, sed multis aliis. Et prima proprietas (si vera
 ropriissima cōtrarietate, quę est in solis qualitatibus fe-
 ntibus ab eodē subiecto, intelligi debet: nam aliā ei cō-
 rist. non ita propriam, locis citatis. Alij etiam tribuunt,
 as alias proprietates: nēpe, *Esse immobile*, cūm cōstet mo-
 n posse cū corpore in quo est, sed moto corpore, statim
 e esse in eo: & ideo aliam eius proprietatem dicūt esse,
corrumpi possit: vtraque tamē proprietas communis est ei
 is: nam immobilitatē loco etiam concedit Arist. 4. lib.
 multę sunt alię res corruptibiles. Ego verò quintā pro-
 em ei concederem, quæ nulli potest cōuenire, sed quar-
 o ei conuenit, quia cum eo conuertitur: & hęc est, *Ac-*
re, aut producibile esse per se, per motum localem.

Prædicamentum Situs.

tuor alia de Situ declarāda sunt. Primum: *Quid per Si-* 6
m constituētē hoc prædicamētum intelligatur. Secundū, in
 sistat ratio formalis eius. Tertiū, *In quot, & qua genera, &*
species

species diuidatur. Quartū, Quot, & quæ proprietates ei attribuā.

Circa primum, variis modis accipitur Situs. Primo; pro l
aut vbi, in quo res sita est: sed hæc nimis est impropria: ideo
cipitur secundò pro quadam relatione ordinis, quam res habe
loco: per quam dicitur esse sursum, aut deorsum; priorem
posteriorem habere locum: sed hoc non ad Situm, sed ad
pertinet: & ideo nimis est impropria respectu situs. Quare
cundum has duas acceptiones non potest constituere spec
le, aut distinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur acceptio, & propria, colligitur ex Aristot. 5.
Met. c. 19. vbi ait, *Dispositio dicitur ordo partes habentis, secunda
locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes de prædi
mento Situs, quod sub nomine dispositionis explicare volu

In quo consistat formalis ratio huius prædicamenti.

1 **D**efinitio Situs, secundum hanc ultimam acceptionem,
Arist. colligenda est: erit autem talis: *situs est dispositio p
tium in loco; secundum quã aliquis sedere, stare, aut iacere, dicit*

Sed distinguere situm à prædicamento vbi, difficile est: quia
esse aliquid extensum, & esse tali modo extensum, ad idem præ
dicamentum pertinet: ergo esse aliquid in loco; & esse tali modo
in loco, pertinebit ad idem prædicamentum: sed situs non
aliud, quam tali modo esse in loco, hoc est cum tali dispositio
partium: ergo non efficiet distinctum prædicamentum à præ
dicamento Vbi, quod est esse in loco. Probat minor: nam stare
aut sedere, non est aliud, quam tali modo esse in loco: ideo
nuit Fōseca 5. Met. c. 7. q. 2. sect. 4. quod licet vulgò dicatur si
& vbi, diuersa efficere prædicamenta, tamen secundum veri
tem Philosophicam non distinguitur situs à prædicamento vbi.

2 Hæc tamen sententia expressè in primis contraria est Aristoteli
& toti Peripateticæ scholæ, decem prædicamenta recipienti
inter ea situm: si enim non distinguatur à prædicamento vbi,
non erunt nisi nouem: est etiam contra rationem: quia situs
distinctam saltem rationem formalem habet à prædicamento
vbi, vt statim ostendemus.

3 Sed in quo consistat hæc ratio, non est certum apud omnes.
Itaque secunda opinio tenet in sola denominatione extrinseca
loco consistere. Quæ etiam falsa probatur. Primò: Quia sola d
nominatio extrinseca non sufficit prædicamentum constituere
vt probauimus. Secundò: Quia qui sedet, vel stat in loco; eodem
modo stabit, & sedebit, si locus in quo est, corrumpatur, &
vacuo remaneat: ergo eodem modo habebit situm; sicut est ce
tum habere vbi: sed tunc non denominaretur extrinsecè à l
co, cum non sit in loco: ergo nihil erit prædicamentum situ

Propri

terea tertia opinio asserit; non esse solam denominationem
 cam, sed relationem corporis, & partium eius ad locum, vel
 in loci. Sed nec potest hæc opinio defendi. Quia si solam
 nem dicit: vel est relatio secundum esse, & ita non di-
 retur situs à prædicamento ad aliquid: vel est relatio
 um dici, & hoc non; quia relatio secundum dici, est de
 a absoluti; vt probauimus in prædicamento ad aliquid,
 on potest per solam relationem secundum dici, consti-
 dicamentum situs: sed aliquid absolutum habere debet
 respectus secundum dici includatur.

ultima opinio, quam sequuntur omnes ferè Interpretes
 p. præsentis, & 5. Meta. c. 19. asserit; *Situm dicere quid ab-*
 nempe specialem modum se habendi totius corporis,
 ium eius in loco, aut spatio loci; in quo modo absoluto
 itur respectus secundum dici, ad locum, & partes eius: vnde
 oluto, & respectiuo, constat ratio adæquata huius prædi-
 ti, sicut & prædicamentum vbi. Quam rationem explicuit
 bi supra, nomine dispositionis partium in loco: sed situs à
 ameto vbi non distinguitur realiter, sed solum ratione
 nata, sicut actio à passione. Præsupponit enim vbi tan-
 quid prius secundum rationem; & addit supra illud spe-
 lum modum dispositionis partium in loco: nam prius intelli-
 corpus esse præsens loco, aut spatio loci, quam intelliga-
 lem habere dispositionem partium in eo: sed hæc disposi-
 tium non est alia entitas realis, ab entitate, vbi, sed alia
 formalis: quam certum est non dicere, vbi, sed solum præ-
 in loco, aut spatio loci; & nihil aliud; præsentia autem in
 ne tali dispositione, & ideo sine ratione situs intelligi-
 hoc est, in eadem entitate reali distinguere intellectu du-
 rationem prædicamentalem: sicut distinguimus in eadem
 te realis motus, prædicamentum actionis, & passionis.
 arg. primæ opinionis, distinguenda est maior: quia esse &
 li modo, dupliciter contingit. Primò, ita vt talis modus
 i comprehendatur sub eodem esse: & tunc verum est, ad idem
 amentum pertinere. Alio modo, ita vt extra rationem eius
 unc non ad idem, sed ad aliud pertinebit: quod patet in
 exemplo quantitatis: nam esse extensum, constituit prædi-
 tum quantitatis: sed corpus tali modo esse extensum, vt sit
 æqualiter extensum, non comprehenditur sub extensione: &
 non iam ad prædicamentum quantitatis, sed ad prædicamē-
 d aliquid pertinet: & ita se habet situs, in ordine ad vbi:
 simpliciter dicit esse in loco, non comprehendens per se, nec
 as species; speciales modos, aut dispositiones, se habendi in
 & ideo situs specialē modum se habendi in loco dicit; non
 compre

comprehensum in ratione formali vbi: quare aliud prædicamentum constituere potest.

Quot, & qua sint genera, & species Situs.

6 **G**enera, & species huius prædicamēti ita colligunt Albericus Magnus, lib. de sex principiis tractatu de positione, cap. & D. Th. opusc. 48. c. 2. vt supremum genus; quod est dispositio partium in loco, aut in spatio loci, diuidatur in id, quod *Rectè esse positum*, aut *Reflexè*: tanquam in duo genera subalterna deposita: sub quibus continentur, Sedere, Stare, Iacere, Cumbare, & eiusmodi alia, tanquam species; in quas diuiduntur eadem genera: & ex omnibus fit ordinatio prædicamentalis.

Quot, & qua sint proprietates huius prædicamenti.

7 **D**vas proprietates ei attribuunt Alb. Mag. & D. Th. vbi præ: videlicet, *Contrario carere*; & *Suscipere magis & minus* quæ etiam conueniunt pluribus aliis: quibus tertiam adhibet Gilbertus, nempe, *Assistere proximè substantiæ*: quæ etiam conuenit prædicamento, vbi; & immediatiùs; cum sit prius secundum rationem; vt probauimus: sed cum sint idem realiter; vt quæ conuenit immediatè, realiter loquendo: sed non est sic intelligendum quòd situs assistat substantiæ, vt extrinsecè profusus se habeat ad illum: nam verè ei inhæret, tanquam modus eius: sed assistere dicitur; quia ab extrinsecò dependet.

Prædicamentum, Habere.

1 **E**adem quæ de cæteris prædicamentis explicata sunt: de habere, vel habitu, qui est vltimum prædicamentum, sunt declaranda. Primum, *Quid per habere sit intelligendum*: Secundum, *Quid sit habere, aut in quo consistat ratio formalis eius*. Tertium, *Quot genera, & species habeat*. Quartum, *Quot etiam, & qua sint proprietates eius*.

2 Circa primū, multis modis accipitur habere; vt docet Arist. lib. Meta. c. 10. tex. 25. sed tres sunt præcipuæ acceptiones eius. Prima vniuersalis: ita vt *inter habentem, & rem habitam soluta sit distinctio rationis*: vt homo dicitur habere substantiā & cætera prædicata essentialia. Secōda acceptio est minus vniuersalis: ita vt *respectus realis, & ex cōsequenti realis distinctio sit inter habentem, & rem habitam*. In qua significatione, idem est habere aliquid, quod illud respicere: vt pater dicitur habere filium. Sed vtraque hæc acceptio impropria est; & secundum quam habere non cōstituit speciale prædicamentū: quare. Tertio accipitur pro eo, quod est, *habere aliquid: non quomodocunque, sed ita: vt habens, sit speciali ratione accommodatum, vel cōmensuratum re*

habite

cum respectu reali ad illam: non tanquam ad terminum: sed
ad aliquid cui habēs speciali modo adaptatur. Et secun-
uersum modum huius adaptationis, vel accōmodatio-
nem illam, diuerso modo dicitur eam habere, & diuersum
prædicamentum constituere. Habere locum, vel spatium, est
prædicamentum ubi: habere durationem, prædicamentum,
tempus, habere positionem partium in loco, prædicamentum,
habere vestes, aut arma, prædicamentum, Habere: quia
hoc est accommodatio corporis ad vestes, & arma: unde
nomen habere, specialiter ei attribuitur.

Secundum hanc acceptionem definitur à Gilberto hac de-
finitione; *Habitus est corporum, & eorū, quæ circa corpus versan-*
acētia. Quasi dicatur; vestes circundare, aut operire cor-
pus, & ad aliquid extrinsecum ei non inhærens: itaq; ratio
huius prædicamenti consistit in modo speciali; *quo*
se accommodat vestibus, aut armis: qui modus diuersus
est aliis: quibus se accommodat loco, aut durationi: & ideo
hoc constituit prædicamentum: quod in *Concreto* dicitur
Habitus: *Abstractum* verò, nomen non habet, sed
nomen eius vocatur, ratio habitus, vel ratio habendi.

Quot & quæ sint genera, & species Habere.

Habere diuiditur, tanquam supremum genus, in diuersos mo- 3
dos habendi: distinctos per diuersas res habitas, quibus di-
uersis modis se accommodat corpus: vt, *Habere vestes,*: aliud ge-
nus, *Habere arma:* & quodlibet horum diuiditur in alias
species, quales sunt, *Tunicatum esse, Loricatum esse;* & aliæ simi-
les ex his generibus, & speciebus, vsque ad indiuidua; quæ
sunt, *Ioannem esse calceatum, tunicatum, aut lo-*
ricatum, constituitur ordinatio prædicamentalis.

Quot & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

Prædicta proprietas, *Habere,* est: *Quod magis & minus suscipiat,*
magis eques armator est pedite: & magis calceatus dicitur
magis simul, & calceamentis ornatus est, quam qui solis cal-
ceatus est. Secunda proprietas est: *Non habere contrarium.* Nam
calceatum, & loricatum, non sunt opposita. Sed vtraque hæc
proprietas communis est aliis rebus: circa quas notat bene
Aristoteles 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, c. 3. non esse
rebus repugnantes: quia licet suscipere magis & minus, pro-
prium, procedat ex maiori vel minori admixtione cō-
trarij: & ideo nihil possit ea suscipere, nisi cōtrariū habeat: ta-
men magis & minus non attribuuntur huic prædicamento proprie-
tate sumpta;

sumpta; sed improprie: hoc est, secundum quandam extensionem, quia pluribus vestibus, aut armis, paucioribusve ornatum corpus: ideo bene hoc modo sumpta, magis, & minus conuenire possunt huic predicamento: licet non habeat contrarium.

Ultima proprietas eius est; *Quod adiacentiam inter plura necessario dicat*; ita ut vnū sit actu in alio: nisi enim vestes, aut arma sint in homine; non dicitur vestitus, vel armatus, nec habere illa, secundum speciale significationem huius predicamenti (quāuis alio titulo possessionis possit ea habere,) quod in alio non est necessarium: nam corpus potest habere vbi, & situm etiam si actu non circumscribatur loco: ideo hæc proprietas videtur conuenire quarto modo huic predicamento.

Q V Æ S T I O V N I C A.

An habere sit aliquid intrinsecum, & inhærens, vel in sola denominatione extrinseca consistat.

4 **C**irca hanc quæst. reiicienda in primis est opinio quorundam modernorum, qui nihil intrinsecum inuenientes in eo quod est habere, dixerunt non esse speciale predicamentum. Sed hoc est contra communem consensum totius scholæ, quæ cum Aristotele tenet, *decem esse predicamenta: & Habere, esse vnum ex eis*: quod si excludatur, nouem erunt tantum. Et etiam contra rationem, qua probabitur specialem rationem & predicamentalem habere, licet imperfectam, ac diminutam.

5 **H**ac ergo refutata sententia, est alia modernorum, qui in sola denominatione extrinseca, à vestibus, aut armis, consistere aiunt hoc predicamentum, præterquam nihil intrinsecum vel inhærens dicit. Probant primò: Quia habere non est aliud quam esse vestitum, vel armatum: ergo forma, à qua denominatur corpus, sunt vestes, vel arma: sed hæc non inhærent ei, sed extrinsecè adiacent, illud circundantes: ergo non dicit aliquid intrinsecum, vel inhærens, sed extrinsecam solum denominationem ab eis.

Secundò: Ex eo, quod homo habeat vestes, vel arma, nullus modus realis, & intrinsecus potest ei aduenire, præter relationem propinquitatis, vel contactus ab illa: sed constat hunc respectum generalè esse, & ideo non pertinere ad hoc predicamentum: ergo nihil speciale intrinsecum dicit, sed solam denominationem extrinsecam à vestibus, vel armis: cuius signum est, quod etiam si vestitus, vel armatus homo, vestibus, aut armis spoliatur, nihil reale intrinsecum, aut sibi inhærens amittit: ergo neque aliquid sibi inhærens acquirit, dū induitur vestibus, aut armis, sed solum acquirit, & amittit extrinsecam denominationem ab eis: quare in hac sola consistit ratio formalis huius predicamenti.

Hæc tamen opinio falsa probabitur quæst. sequenti,
nam, solam denominationem extrinsecam non posse
prædicamentum speciale.

igitur sententia opposita est, nempe, habere, præter de- 6
nominationem extrinsecam à vestibus, aut armis, modum ali-
formaliter inhærentem corpori continere, & hunc mo-
e entitatem realem absolutam, includere tamen respe-
ecundum dici ad vestes, vel arma: ita ut ratio formalis
prædicamenti, absoluto simul cum respectu constet.

quisnam sit modus iste inhærens corpori, ex doctrina
colligi debet: qui lib. 5. Met. c. 10. sic loquitur de hoc præ-
nto: *Habitus autem dicitur, tanquam quidem habentis, & ha-*
us, sicut actio quædam, aut motus: nam cum hoc quidem effi-
verò sit, media est effectio: ita & habentis vestem, & vestis
est medius habitus: hunc itaque habitum, quod non contingit
manifestum est: ad infinita enim progredieretur, si habiti esset
habere. Quibus verbis duo expressè docet. Primum, quod

estem, & hominem vestitum, aliquid est medium; sicut inter
& effectum media est actio: & hoc medium inter vestem,
hominem, vocat actum habendi, seu habitationem, (ut sic lo-
eat ad hæc explicanda.) Docet secundò, quod hic actus
non habetur medio alio habitu, ne in infinitum pro-
r: quia non est quod habetur: sed ratio habendi: unde se-
nò per aliud medium convenit homini vestito, aut armato,
utroque colligo hoc arg. ad probandam nostram senten-
i inter corpus & vestem est aliquid medium, haberi dicun-
tes, medium hoc ex parte corporis se tenet: ergo aliquid
n eo est: & accidentale quidem, cum adesse, & abesse possit,
homo induitur, & spoliatur vestibus; quare necesse est
liter inhære eidem homini. Præterea: Si medium hoc
habetur per aliud medium, sed se ipso, quia est ratio ha-
sequitur non esse extrinsecum homini, sicut vestes: nam
extrinsecum esset, per aliud medium haberetur, sicut habena-
tes: ergo est aliquid intrinsecum ei inhærens.

quid sit hoc medium intrinsecum, in quo consistit for- 7
ratio huius prædicamenti, ex doctrina eiusdem Arist. 3.
partibus animalium, c. 1. colligendum est; ubi asserit, na-
dedisse animalibus vestes, quibus operiantur, ut cutem, pilos,
n, aut quid simile, & arma, quibus possint se defendere ab
& etiam ea ostendere, si opus fuerit; hominem verò nudum
ille: intellectum tamen ei tribuisse, quo propria industria
t sibi vestes, & arma quærere, & ex reb. aliis ea conficere.
quibus duo colliguntur valde notanda, in quibus differt
o à cæteris animalibus. Primum est, quod vestes, & arma

eorum, sunt partes integræ suorum corporum: unde non dicuntur ea habere propriè, sed cõmunissima, atq; impropriè. Ma ratione, non pertinente ad hoc prædicamentũ: sicut dicitur tur habere pedes, aut caput: vestes verò, & arma solius hominis sunt quædã alia corpora sibi extrinseca, quæ propriè dicuntur ei adiacere: & ideo propriè dicitur ea habere, & speciali, ac propriissima ratione dicitur vestitus, & armatus: quare ei soli propriè conuenit prædicamentũ, habere. Vestimus quidem similia & armamus equos, tamen non dicuntur vestiti, vel armati propriè, sed per quãdam analogiã, & similitudinem ad hominem: quare nec dicuntur propriè habere vestes, & arma secundũ rationem formalem huius prædicamenti.

8 Secundum, quod colligitur, est, Naturã loco vestium, & armorum, dedisse homini naturalem aptitudinem, & accommodatorem ad illa induenda, per quam aptitudinẽ speciali modo eisdem sese aptaret, & accommodaret, dum eis indueretur: & ratione huius accommodatorem, specialem ornatum, & quasi naturalem ei tribuunt vestes, & arma: cæteris verò animalibus suas vestes, & arma, tanquam partes integrantes corporũ habentibus, nec dedit natura, nec necesse fuit dare talem aptitudinẽ & accommodatorem ad extrinsecas vestes, & arma: unde nec eis tribuunt quasi naturalem ornatum, sicut homini, sed quasi artificiatum, & nimis improprium.

Ex quibus infero, quod dũ homo nudus est, solũ habet aptitudinem naturalem, & quasi aptitudinalem accommodatorem, & coaptationẽ ad vestes, & arma: sed dũ eis induitur, existit in actũ talis aptitudo: non quidem in actum, qui sit actio, sed qui sit modus formalis actualis accommodatorem, & coaptationis in eo productus: aliquo modo similis actioni, & passioni, in quantum vestes, & arma dicuntur vestire, & armare hominẽ, & homo ipse dicitur vestiri, & armari, vestitusq; & armatus esse.

9 Et modus iste actualis accommodatorem, & coaptationis, vocatur habitus, seu habitio, quem Arist. docuit esse medium inter vestes, & hominem: & nõ habere per alium modum; sed seipso inesse homini, tanquam medio habendi vestes, & arma. In hoc igitur modo absoluto, includente tamen respectũ secundũ dici ad vestes & arma, & extrinsecas etiã denominationes ab eis, consistit ratio formalis huius prædicamenti: quam extrinsecã vocant aliquãdo D. Th. & alij antiquiores Interpretes, propter easdem denominationes extrinsecas, quas includit: non certè modum intrinsecum, & inhxerentem excludere volentes.

Ad primũ arg. alterius opinionis; Neganda est prima cõsequencia quòd a solis vestibus, & armis denominaretur homo vestitus, & armatus: sed primò atque formaliter denominatur

ali modo accommodationis, & coaptationis ei inhæ-
inde à vestibus, & armis denominatione extrinseca: in
consistit principaliter ratio huius prædicamenti; sed
denominatione formali.

secundum: Negandum est primū antecedens; quòd nul-
lus realis oriatur in homine, ex eo, quòd vestib. indua-
tur enim modus actualis accōmodationis inhærens; vt
est: quem modum amittit, dū vestibus, & armis spo-
& alium de nouo acquirit; si iterum induatur. Ratione
huius modi formalis, & intrinseci; intrinsecum quoque,
formalem concretum habet hoc prædicamentum.

ESTIO GENERALIS PRO
omnibus sex vltimis prædicamentis.

formalis eorum consistat in aliquo intrinseco, & formalis-
inherente, vel in sola denominatione extrinseca.

quam probabiles sententias adducamus, excludēda est 10
tanquā improbabilis, eorum qui tenuerunt: Ex decem
mentis, sola quatuor prima, nempe substantiā, quantitatem,
em, & qualitatem, esse propriè prædicamenta: reliqua verò
m esse quasdā complicationes, seu aggregationes quo-
rædicatorū, minus imperfectorū: ex quibus nec gene-
re species, sed nec prædicamentales ordinationes con-
sunt: nisi per quandā similitudinem, & analogiam ad
tuor: & ideo inquit, Aristotelē paucissimis verbis, &
toriē admodū genera & species eorum distinxisse. Hoc
obabilitate prorsus caret: cum Arist. capite de incom-
absque distinctione enumerarit decem prædicamenta;
ea quatuor illis propositis, enumerarit actionem, &
ē cum reliquis: & suis locis de singulis probatū sit, pro-
tiones prædicamentales habere genera etiā atque spe-
uis imperfectissima, & quorum non est adeò frequēs
cientiis: & ideo paucis verbis explicata sunt ab Arist.
igitur exclusa sententia falsa. Prima opinio est Scoti in 11
i. in 4. d. 13. q. 1. & quodlib. 11. q. 4. quibus locis hanc
ionem relationum excogitauit: *Quadā sunt relationes,*
intrinsicus aduenientes: quæ posito fundamento, & ex-
necessariò insurgūt in eis, vt paternitas, & filiatio. Aliæ
extrinsicus aduenientes, quæ adhuc posito fundamēto, &
is nō necessariò insurgunt: & ideo nō ex natura extre-
roueniūt, sed ab extrinseco: tales sunt relatio vnionis
materiā & formam, & relatio inter locatum & locum:
us constat: quòd existentibus extremis, nempe materia,

& forma, vt dū separatur anima à corpore, atque etiā loca
 à loco, eū deserens, nō sequitur relatio vnionis, aut locatio
 inter illa: nisi rursus ab aliqua causa efficiēti, & proinde extrin-
 seca vniantur. Et in his relationibus extrinsecus adueniēti-
 bus consistere rationes horum sex praedicatorum. Erit
 que secundū Scotū praedicatorū *Actionis*; relatio ad prae-
 cipiū, seu causam efficientē, à qua procedit effectus; & *Passi-
 uae* relatio ad eandē; vt imprimentem effectum in passio. *Vbi*; re-
 latio corporis ad locum, aut spatium loci. *Quando*; relatio re-
 spectu propriae durationē. *Situs*; relatio corporis; secundū suas par-
 tes ad locum. Et, *Habere*; relatio eiusdem corporis ad vestes,
 arma Distingui autem sufficienter haec sex praedicatora
 ¶ 2 Probat Scotus hoc arg. Petrum esse in loco, vel habere
 non est Petrus ipse; nec locus eum circūdans: ergo cum sit a
 quid. erit relatio eius ad locum dumtaxat. Probatur cōsequen-
 tia: quia cum superficies continens Petrum, ei non inhære
 nihil aliud acquirit, dum incipit esse in loco, praeter relatio-
 nem ad locum: nec aliquid aliud amittit, dum recedit à loco, pra-
 ter eandem relationem: ergo, *Vbi*, nihil aliud praeter relatio-
 nem erit. Sicque de cæteris quinque praedicatoribus; quibus idem
 arg. applicari potest. Eandem ferè sententiam Scoti sequu-
 tur Capreol. in 2. d. 2. q. 1. & Soncinas 3. Meta. q. 6. ad 4. nam
 ceteram illam distinctionem relationum non admittant; asseru-
 tamen sex vltima praedicatora non consistere in aliquo a-
 soluto, nec in absoluto simul cum respectu: sed puros quo-
 dam, & solos respectus includere.

Hæc tamen opinio duo continet falsa. Nam primò falsu-
 est: quòd dētur tales relationes: quas vocat Scotus *extrinsecas
 aduenientes*. Secundò, falsum est etiam: quòd si darentur, in eis
 solis posita esset ratio formalis horum praedicatorum.
 ¶ 3 Probat autē primò: quòd nō dētur. Relationem extrin-
 secas aduenientem vocat Scotus eam quæ posito fundamen-
 to: & extremis, non sequitur: aut nō consurgit: sed impossibi-
 est: quòd positis extremis cū fundamento, non cōsurgat in eis
 relatio: ergo impossibiles sunt tales relationes. Probatur mi-
 nor: quia extrema omnia relationis, sunt talia per fundamētū
 siue ab extrinsecis eis proveniat relatio: siue ab intrinsecis: ergo
 repugnat poni fundamētū in eis: quin sequatur relatio. Grati-
 exempli; duo alba, sunt extrema similitudinis, per albedinē in
 utroq; posita; duo homines, extrema sunt paternitatis, & filia-
 tionis, per generationem actiuā, & passiuā: & ideo repugna-
 naturaliter: quòd posito fundamēto, & extremis, non sequa-
 tur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti non est mi-
 nus evidens: nam relatio vnionis inter materiam, & formam
 funda

in actione: per quam ab agente ununtur (quam vo-
tionem:) & ratio loci ad locatum, & locati ad locū:
re utriusque realis est) fundatur in approximatione,
mensuratione locati ad locum: aut circumscriptione
locatum: sed naturaliter est impossibile, quod locatum
proximatum, aut commensuratum loco, aut quod locus
scribat locatum, & non sequatur talis ratio: ergo im-
possibiles sunt tales relationes.

ceptio verò Scoti fit manifesta: quia in suis exemplis solū 14
extrema, & non fundamentū eorum: nempe materiam,
nam, nulla facta mentione vnitionis, quæ fundamētum
locatum quoque, & locum sine circumscriptione, aut ap-
proximatione: quod est ponere extrema nuda, aut materiali-
cepta, nō formaliter, vt sunt extrema relationis, quod ha-
bet fundamentum: quare non est mirum, si eis sic positis,
sequatur ratio: positis verò cū fundamento, impossibile
est sequi. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus: nā
ponas duos homines, nisi ponas vnum procedere ab alio
generationem, quæ est fundamentum relationis, nō sequi-
tur eis ratio paternitatis, & filiationis: hac verò posita, ne-
cessario sequitur. Et ecce patet, quo pacto friuola est, & sine
fundamento, distinctio Scotica relationum.

Improbatur secundum, quod etiam si darentur tales rela- 15
tiones, non posset in eis solis consistere ratio formalis horum
predicamentorum. Et sumo ad id probandum prædicamenta
actionis, & passionis: argumētūq; hoc modo, Actio, & passio
sunt eodē motus: ita vt actio nō sit aliud, quàm motus, vt proce-
dit ab agente: & passio, motus, vt receptus in passio: sed motus, vt
procedit ab agente, dicitur entitatē absolutam viæ: præter respec-
tum ad agens: & passio, eandem entitatem receptā; præter respec-
tum ad passum: ergo de his duobus prædicamētis euidenter
probat non posse consistere in solo respectu. Et eodē modo
probat de aliis: quāuis in his duobus magis sit manifestū.
Probatur secūdo: Quia si prædicamēta hæc in solis & puris 16
relationibus consistunt, impossibile est distingui à prædicamēto
aliquid: ergo cū certū sit, & à Scoto cōcedatur, ab eo di-
stingui, nō possunt consistere in sola relatione. Probatur antec-
cedente definitione prædicamenti ad aliquid. Relatiua prædica-
menti ad aliquid sunt, quorū totū suū esse, est ad aliud referri:
totū esse horū prædicamentorum, est referri ad aliud: ergo
relatiua illius prædicamenti. Probatur minor: quia si in
solis & pura relatione consistunt, cū ratio nihil absolutum
contineat, sed solū esse rationem referendi ad aliud: totū esse
illius erit ratio, & ex consequenti, totū erit referri ad aliud.

Secunda opinio opposita est, asserens hæc ultima prædicamenta in ratione purè absoluta cōsistere; non quidem intrinseca, aut inhærente, sed purè extrinseca: quam consequitur respectus ad extrinsecum, non tamen pertinens ad relationem formalem, aut essentialem eorū, sed quasi accidentalis: ut prædicamentum ubi, non est aliud, quam locus: ut denominatio extrinsecè locatum: sicque de reliquis. Ita Heruæus quodlibet 1. q. 9. Iauellus 5. Met. q. ultima, totus q. vnica de sex ultimis prædicamentis. Fonseca 5. Met. c. 15. q. 7. sect. 3.

17 Probatur à sufficiēti partiū enumeratione: nā hæc prædicamenta non dicūt nudā relationem, ut probatum est cōtra Scotum: nec absolutā simul cum respectu: quia hoc est aggregatum per accidens, ex rebus diuersorum prædicamentorum. Nec etiam dicunt rationem purè absolutā, intrinsecā, seu inhærentē: quod Aristot. & cum eo tota schola, vocat ea prædicamenta adiacentia, atque extrinseca: & meritò, cū ubi, non sit aliud quam extrinsecè circūscribi loco: & vestitum esse, extrinsecè circūscribi vestibus; sicque de cæteris: ergo necesse est rationem formalem eorum absolutam, & omnino extrinsecam ponere.

Hæc etiā sentētia falsa probatur duplici argumēto. Primo: Quia prædicamentum dicit ordinationē ex generibus, & speciebus constitutam: sed genera, & species non possunt cōstitui aut fieri ex sola denominatione extrinseca, cū dicant naturam realem, & intrinsecam: ergo nec prædicamentum ex sola denominatione extrinseca constare potest. Præterea, denominatio extrinseca nihil ponit in re denominata: & ideò nouam denominationem extrinsecā admittunt omnes in Deo, ut quod sit creator in rēpore; quā denominationē non habuit ab æterno: ergo, si sola denominatio extrinseca sufficit cōstituire hæc sex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari absq; vlla sui imperfectione, aut limitatione: quod superius probauimus falsū.

Secūdo: Quia de duobus saltem prædicamentis euidenter probatur, non consistere in sola denominatione extrinseca: nēpe, de prædicamēto *passionis*, & *ubi*: propria enim, & formalis ratio *passionis* cōsistit in receptione motus, vel actionis in passo: ergo formaliter dicit rationem inhærentē, & non solū extrinsecā. *Ubi* etiam est proprius terminus motus localis: ergo in eodem mobili debet recipi, in quo recipitur motus: sed motus formaliter inhæret mobili, cū sit *actus mobilis*, prout *mobile est*, ut definit Arist. 3. lib. Phys. in principio: ergo, *Ubi* etiam inhærebit mobili, & non erit sola denominatio extrinseca.

18 Ultima opinio, quam tenent ceteri omnes interpretes Arist. non solū cap. præsentis, sed etiam 5. Metaph. c. 15. asserit, *rationem formalem horum predicamentorum, in modo aliquo absoluto,* & in

Quæst. gener. sex prædicamentorum. 455
rente in subiecto, consistere, simul includere respectum se-
n dici ad aliquid extrinsecum, atque etiam extrinsecam
inationem ab eo: vt prædicamentum Vbi, includere rea-
esentiam in loco, aut spatio loci: & hanc præsentiam
n esse absolutum, in corpore inhærentem, cum respectu
um dici ad locum, aut spatium, & præter hanc include-
n denominationem à loco ipso, si localis sit præsentia.
t probabilior sententia, & tenenda.

aturq; ex refutatione aliarum opinionum, hoc modo: 19
ædicamenta nõ dicunt solũ respectum; vt probauimus
Scotum: nec solam denominationem extrinsecã: ergo
aliquam rationẽ absolutam, & intrinsecam, quia respe-
aliquo absoluto debet includi, vt nõ pertineat ad præ-
entum ad aliquid. Quod verò absolutum cum respectu,
vnum per accidens, probatũ est in prædicamẽto ad ali-
ã cum includatur respectus essentialiter in ratione ab-
non concurrunt ad constituendũ vnum per modũ cõ-
nis: & ideo non efficiunt vnũ per accidens: sed absolu-
cludẽs essentialiter respectum, vnum per se est: ad cuius
camentũ pertinet respectus ipse, & non ad prædicamen-
aliquid: quod in potentiis, habitibus, & scientiis, necessa-
ncedendũ esse probauimus: nec respectus isti sunt tran-
entales: quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus
ommunes: sed ad solum prædicamentum absoluti, in-
cluduntur, & cuius essentiam complent, reducuntur.
argumentum Scoti; Neganda est consequentia, quod,
t sola relatio ad locum: sed est realis præsentia in modo
to, & inhærente locato consistens, atque includens re-
um ad locum; vel denominationem extrinsecam ab eo.
argumentum secundæ opinionis; Neganda est secunda 20
ntecedentis: quod prædicamenta hæc non dicant abso-
cum respectu: negadum est etiam, quod tale absolutum
respectu, sit ens per accidens: quia cum respectus ipse non
neat ad prædicamentum ad aliquid, nec concurrat simul
absoluto, ad constituendum vnum tertium per modum
ositionis, sed tanquam complementum essentialẽ eius-
absoluti, in eo includatur, & ad idemmet prædicamentum
atur, vnum per se est absolutum cum respectu: & vnã
nem prædicamentalem, licet imperfectam, constituere
ft.

ULTIMA PARS LIBRI
PRÆDICAMENTORVM

QUAM POSPRÆDI-
camenta vocant.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXT. ARISTOTELIS.

De oppositis autem, quot modis solent opponi, dicendum est.

Breuis expositio textus.

POST explicationem prædicamentorum, quæ proponit Arist. declaranda: quæ sunt quasi modi quidam, aut rationes incompletæ multis prædicamentis communes: quas a prædicamentis propter vtramque rationem excludit, nempe propter *Transcendentem*, & *Incompletam*. Sunt autem quinque: *Oppositio*, *Prius & posterius*, *Simul*, *Motus*, & diuersi modi *Habere*: ideo per quinque capita sequentia; que ad decimum quintum explicationem eorum, & totum librum absoluit.

Intentum Arist. in hoc vndecimo cap. est, explicare naturam *Oppositionis*, & species eius: & in duas partes diuiditur. In prima diuidit oppositionem in quatuor genera: & explicat singula membra. In secunda, Speciales condiciones contrariæ oppositionis enumerat. *Oppositio*, inquit Aristoteles, *quadruplex est Relatiua, Contraria, Contradictoria, & Priuatiua.*

Relatiuè opposita dicuntur illa, quorum totum suum esse ordinari ad aliud; vt pater, & filius, simile, & aliud sibi fini opponuntur relatiuè. *Contrariè opposita*, ait esse illa, quæ sunt ad inuicem non ordinantur, sunt tamen sibi repugnantia: vt calor, & frigus. Sibi autem repugnare idem est, ac esse forma sibi repugnantès circa idem subiectum: & per hoc distinguuntur ab oppositis contradictoriè, & priuatiuè, per primam verò particulam à relatiuè oppositis.

Oppositio priuatiua, est eorum, quæ nata sunt fieri circa idem subiectum; vt cæcitas, & visus, aut cæcū, & videns: hoc est: circa subiectum aptum habere vtrumq; vt cæcitas, & visus circa lapidem, in quo nulla est aptitudo ad visum: ideo homo dicitur proprie cæcus, lapis verò solū dicitur non videns.

Vltima oppositio, & maior, aut perfectior omnib. est *Contradictoria*, quæ nullū habet medium; cum tamen reliquæ me-

deant. Nec conuenit rebus; nisi vt à nobis concipiuntur: & ideo eam definit Aristoteles contradictionem & negationem, dicens: *Ea opponuntur contradictioni; quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant: id est; affirmationem, & negationem repugnare censentur; sedet; & non sedet.*

Secunda parte capituli explicat conditiones contrariorum: prima est; *quod bono necessario contrariatur malum; malo autem non solum bonum; sed etiam aliud malum.* Secunda conditio est; *quod esse unum existere in rerum natura sine altero: vt album sine nigro; in quo distinguuntur à relatiuis; quorum unum esse alteri repugnat.* Tertia conditio, *Contraria non possunt simul esse in eodem subiecto; vt idem corpus non potest simul esse album, & nigrum.* Quarta conditio; *Contraria possunt fieri circa idem subiectum, vel species; vt album, & nigrum circa Petrum, & Ioannem; sunt eiusdem speciei; atque etiam circa hominem, & animalia sunt eiusdem generis.* Vltima conditio est; *Quod contraria sunt sub eodem genere proximo; aut sub diuersis; vt album, & nigrum sub eodem genere proximo coloris: virtus, & vitium, sunt sub diuersis: quod tamen sic intelligi debet; vt semper, & necessitas sunt sub eodem genere proximo, aut remoto, in termino supremo: vt virtus, & vitium sunt sub eodem genere proximo Habituum; & sub eodem genere supremo Qualitatis.*

C A P V T XII.

De modis prioris.

T E X T. A R I S T O T E L I S.

autem alterum altero dicitur quadrupliciter, primo quidem, & maxime proprie.

Breuis expositio textus.

Primum huius capituli est explicare modos Prioritatis; nec indiget: quia solum in eo explicat Aristoteles quatuor modos prioritatis: quia suo tempore circumferebatur in quibus ipse addit quintum à se inuentum. Primus modus prioritatis est secundum quem unum dicitur prius tempore altero; vt die nascitur, dicitur prius tempore eo, qui nascetur cras. Secundo modo illud dicitur prius altero, à quo non valet subsistendi potentia: qua ratione unum dicitur prius duobus: & quod licet dicatur superius, prius inferiori: quia valet consequentia. Tertio modo; ergo est unum: non valet tamen: Est unum; ergo sunt duo. Quarto modo; ergo est animal: non tamen sequitur: Est animal: ergo homo. Tertius modus prioritatis non est in ratione essendi;

sed ordinis: & reperitur inter illa, quæ sic sunt ordinata, vnde ordinabilia; vt in tali ordinatione vnum sit prius, aliud post, vt in oratione, priora sunt elementa, seu litteræ syllabis; litteræ priores dictionibus; & in numero ternario, prima, & secunda vnitas, priores sunt tertia. Quarto modo, digniora honorabilia dicuntur priora minus dignis. In qua significatio priores apud se vocare solent aliqui eos, quos plus diligunt, alia de causa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis proprium dicit esse Arist. quia non fundatur in esse rerum, sed in naturali ordinabilitate earum: sed solum in apprehensione hominum. His quatuor modis quintum addit Arist. quod dicitur vnum respectu alterius; quia causa illius est, quæ simul tempore cum eo: vt homo dicitur prius quam risus, quia est causa eius: & vniuersaliter omnis causa prior est respectu hoc genere prioritatis. Ex his autem quinque modis secundus, tertius, & quintus dicuntur prioritates naturæ: oportet verò sunt prioritates reales, quibus addere possumus prioritatem secundum rationem, qua illud dicitur prius altero, quod non sit re ipsa eo prius, bene tamen nostro modo intelligitur vt in secundis intentionibus, & relationibus rationis est manifestum. Omnia quæ dicta sunt de modo prioris, intelliguntur de modo posterioris, secundum eandem proportionem.

CAPVT XIII.

De modis simul.

TEXTVS ARIST.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissime: quod simul generatio in eodem est tempore.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. est explicare modos quibus vnum dicitur simul cum altero: nec diuisione indiget cap. quia solum in textu tradit Aristoteles tres modos simultatis, quorum primus est, quo aliqua dicuntur simul tempore: quæ simul generantur, & fiunt in rerum natura.

Secundus modus est, quo aliqua dicuntur simul natura: & ea quæ dicuntur ad conuertentiam, & neutrum est causa alterius: vt pater, & filius, simile, & aliud sibi simile: & in vniuersum omnia relatiua prædicamēti ad aliquid: quorum proprietatem esse diximus, ex mente Arist. quod sint simul natura in cognitione. Licet enim materialiter sumpti, pater & filius: pater est, vt generans, & genitus, ille sit prior natura; quia est causa, & iste posterior; quia effectus, tamen sub formali ratione relatiua patris & filij, simul natura sunt.

Text

Cap. IV. de speciebus motus, tex. expos. 459
s modus simultatis versatur inter differentias ex æquo
s genus, & species per eas constitutas: ex æquo autem di-
nus, est æquè proximè illud diuidere: vt rationale, &
le dicuntur simul natura: non tamen rationale, & re-
ut aquatile; quia rationale & reptibile non diuidunt
ximè animal: sed reptibile solùm diuidit animal iam
um, per irrationale: rationale verò immediatè. Ideo
simul natura. Et quæ de differentiis dicimus, de spe-
noque per eas constitutis, secundùm eandem propor-
ntelligendum est.

CAPVT XIV.

De speciebus motus.

TEXTVS ARIST.

Motus autem species sunt sex.

Generatio, Corruptio, Augmentum, Diminutio, Alteratio, &
secundùm locum Mutatio, &c.

Breuis expositio textus.

um Arist. est, explicare naturam specierum motus; &
ur caput hoc in duas partes. In prima enumerat sex
motus. In secunda, quot, & quæ sint contraria motui,
ous eius. Sumit autem motum Arist. vniuersaliter, pro
atione physica, quo pacto eum definiuit 3. lib. Physic.
ctus entis in potentia, secundùm quod in potentia: nec vo-
es motus eas, quas enumerat: quòd intelligat veras
es, aut motum verum esse genus. Quia cùm motus, &
us, sint entia incompleta, & ideo non prædicamen-
c verum genus ipse motus est, nec illæ sunt veræ spe-
icuntur quodammodo species, id est, modi essentia-
rri eiusdem motus. In hoc igitur sensu asserit: *Species*
sex. Prima est *Generatio*, per quam producitur sub-
t homo. Secunda *Corruptio*, per quam definit esse sub-
t mors, vel desitio hominis. Tertia est *Augmentatio*,
a res maiorem quantitatem acquirit quàm habebat;
geri dicitur. Quarta, *Diminutio*, per quam deperdit
quantitatem ex ea, quam habebat priùs: & propterea
t. Quinta est *Alteratio*, per quam res acquirit quali-
quam priùs non habebat: vel contrariam ei, quam
priùs: aut denique *intensionem*, aut *extensionem in*
quam iam habebat: vt dum aqua calida magis calefit,
res gradus acquirit in eisdem partibus calidis: vel
s nondum calefactas extenditur calor. *Motus autem*
localis

localis est sextus, per quem corpus acquirit, ubi, aut realem p² sentiam. Itaque non dicitur localis; quia proprius terminus eius sit locus; sed ubi quod acquirit, semper est presentia localis: hoc est commensurata loco, à quo circumscribitur, licet pernaturaliter possit acquirere ubi sine loco.

In secunda parte capitis docet Aristot. motum in communi consideratum, habere unum contrarium; nempe quietem: quolibet verò motum specialem duo asserit habere opposita; sub ratione communi motus; aliud sub ratione speciali; ut talis motus. Exēpli gratia; Generatio, ut est motus, habet quietem in communi pro contrario: sed ut est motus ad substantiam habet pro contrario quietem in substantia: & eodem modo intelligendum est de cæteris speciebus motus; sed dum Aristot. motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in speciali quietem in communi & in speciali: non propria contrarietate loquitur, sed de communi & improprie pro quocunque genere oppositionis: quia motus, & quies, talis motus, & talis quies, non opponuntur contrarie, sed naturaliter.

CAPUT XV.

De modis habere.

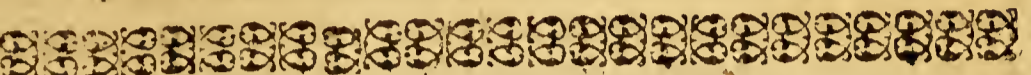
TEXTVS ARIST.

Habere secundum plures modos dicitur, aut enim ut habitum, dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem.

Breuis expositio Text.

Intentum Aristot. est, tradere omnes modos, vel acceptos, quibus *aliquid habere* dicimur. Caput diuisione non indiget, quia solum in eo enumerat Aristot. septem modos habendi, quorum primus est, secundum quem dicimur *habere qualitatem* ut intellectum, virtutes, & scientias. Secundus modus est, *habere quantitatem*; ut corpus dicitur habere magnitudinem bicubitam aut tricubitam. Tertius est, *habere non ea quæ inharerent corpori quæ illud circumstant*; vel extrinseca sunt ei, ut habere vestem, arma. Quarto modo dicitur *aliquid habere aliud, non in toto corpore, sed in aliqua eius parte*; ratione cuius totum corpus dicitur illud habere: ut habere nasi curuitatem, vel annulum in manu, pileum in capite. Quintus modus est, *habere partem ipsam*: ut put, vel manum. Sexto modo dicitur *unum habere aliud, quia continet illud*: ut amphora dicitur habere vinum. Vltimus modus habendi est *per possessionem*: ut vir dicitur habere uxorem, uxorem, atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modos habendi enumerat Aristot. 5. Metaphys. cap. 23. tex. 18. sed

esse in usu : & ideo pro Dialecticorum usu & captu
Et nos etiam sufficere dicimus hæc adnotasse circa
radicamentorum, ad maiorem Dei gloriam, & stu-
m utilitatem.

COMMENTARIORVM

VNIVERSAM ARIST.

IALECTICAM, VNA CVM DV-

biis & quæstionibus hac tempe-
state agitari solitis.

SECUNDA PARS.

ens libros de interpretatione, de priori, & posteriori
resolutione, lib. Topicorum, & Elenchorum.

lib. I. Arist. *Ἐρμηνείας*; seu de Interpretatione.

PROEMIVM TOTIVS OPERIS.

Pvs hoc iam ad secundam operationem intellectus
pertinet; quæ vocatur *compositio*, & *diuisio*; & ideo in-
scribitur ab Arist. *Ἐρμηνείας*, seu de Interpretatio-
ille solus dicitur aliquid interpretari, qui veritatem,
tatem in aliquo contentam exponit: & ideo interpre-
tum de oratione continente veritatem, aut falsitatem
(enuntiatio) propriè dicitur: vt asserit bene D. Thom.
e prima horum commentariorum: simplicia verò, vt
& verbum, partes potiùs interpretationis vocantur:
ædam alia, quibus naturales effectus exprimuntur; vt
, & gemitus, nimis impropriè dicuntur interpretatio-
de sequitur, idem esse, quòd opus hoc de *interpretatio-*
letur; ac de *enuntiatione*.

Quodnam sit obiectum huius operis.

criptione iam explicata intelligitur; *Enuntiationem* &
obiectum adequatum huius operis: in quo conueniunt om-
interpretes Arist. quia hæc est de qua principaliter agitur
cuius partes explicantur: quæ sunt, nomen, & ver-
ec est etiam, cuius passiones probantur, & in quam cæ-
quibus disputatur, tanquam in finem ordinantur: quæ
opriæ conditiones obiecti.

enuntiatio duplex est: Vna *Simplex*, quam vocant *Ca-*
m; & alia *Composita*, quæ appellatur *Hypothetica*: & ideo

vel pro sola simplici; tanquam pro præcipua parte accipi-
test; dum dicimus esse obiectum, aut in communi, prout
strahit ab vtraque, & eas comprehendit: & prima opinio te-
solam enunciationem simplicem esse obiectum; ita Boëtius, Am-
nius, & Louanienses in proemio huius operis, & quidam
ex modernis: videturque idem sentire D. Thom. cum dica-
sola simplici determinatè agere Arist.

Et probatur ratione primò: Quia Arist. solùm agit in
opere de partibus enunciationis simplicis, aut categori-
non de partibus hypotheticæ: ergo illa sola obiectum est.

Secundo: Quia hoc opus ordinatur proximè ad tractatũ
syllogismo: sed syllogismus solùm cõponitur ex propositionibus
categoricis: ergo de hac sola, tanquã de proprio obiecto agi-

Secunda opinio asserit: *Enunciationem in communi, prout
prehendit simplicem, & compositam, esse obiectum*. Ita Villalpa-
deus, & Toletus, in eodẽ proemio. Et hæc videtur nobis pro-
babilior. Probatur testimonio Arist. quia c. 4. huius 1. lib. vbi
professo agit de enunciatione; eam diuidit in simplicem, & co-
positam: tanquam in proprias species: & vtramque expli-
propria definitione: ergo de vtraque per se disputat; & vtra-
que per se comprehenditur sub adæquato obiecto.

Probatur etiam ratione: Quia enunciatio composita, per
pertinet ad Dialecticã: & non ad aliam partem, quam ad il-
ergo per se consideratur in ea, & ideo sub obiecto eius per
comprehenditur. Probo minorem: quia non pertinet ad par-
tes præcedentes; in quibus solùm de simplicibus agitur; nec
ad sequentes, in quibus agitur per se de syllogismo, & speci-
bus eius: ergo solùm consideratur per se in hoc opere.

Ad primum arg. oppositæ sententiæ; Negandum est, solùm
agere Arist. de partibus enunciationis simplicis. Licet enim
enunciatione simplici, & partibus eius præcipuè disputet, ta-
quã de præcipua specie enunciationis in communi considerat:
tæ: non est tamen negandum, etiam eum de hypothetica agere:
re: cum eam definiat: ac etiam de partibus eius, quæ sunt sim-
plices enunciationes. Sed pauca admodum de ea tradit: quia
non est tam frequens vsus eius in Dialectica: & hoc voluit
Thom. dum dixit Arist. solùm de simplici determinatè agere:
non tamen eam excludere ab obiecto huius operis.

Ad secundum: Neganda est minor, quòd syllogismus solùm
cõponatur ex enunciationibus categoricis: nã duplex est syllo-
gismus: *categoricus & Hypotheticus*: vt expressè docet Arist. in
lib. de priori resolutione, vbi de vtroque per se agit: licet præ-
cipuè de categorico, tanquã de perfectiori eius specie: & ita
etiã in hoc opere de vtraque enunciatione agit, tanquam de
partibus

utriusque, licet præcipue de categorica, tanquam de
specie: utraque ergo pertinent per se ad obiectum:
que syllogismus ad obiectum priorum.

*quem hoc opus obtineat inter cæteras partes Dialecticæ,
& de diuisione eius.*

hoc secundum locum obtinet inter partes Dialecti-
cæ de secunda operatione intellectus agit: ideo im-
collocatur post librum prædicamentorum, agentem
; & ante libros de priori resolutione, ac cæteros, in
gitur de tertia.

verò nõ est eadem apud omnes interpretes: nã Græ-
co eodemque libro totum opus includunt: Latini verò
imur, in duos libros illud diuidunt: in quorũ primo,
de nomine, & eius partibus: nomine videlicet, verbo, affir-
& negatione agitur. In secundo verò *de variis modis*
enunciationum: quod idẽ est, ac de enunciationibus moralibus.
primus sex habet capita. Primum, quasi *proœmium est*
de materia: in quo Arist. proponit materiã, de qua acturus est.
o agit de *nomine*. In tertio de *verbo*. In quarto de
negatione. In quinto de *oppositione enunciationum*. In vlti-
mo de particularibus enunciationibus, (quas vocat de futuro
contingenti) explicans modum quo in eis reperiantur veritas,

C A P V T I.

T E X T V S A R I S T.

in oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum, &c.

Breuis expositio textus.

in Arist. in præsentis capite est, explicare modum si-
gnificandi conceptuum, vocum, & scripturarum. Diuiditur
autem hoc in duas partes. Prima, quasi *proœmium est*
in quo proponit ea, de quibus acturus est. *In secunda*
de conceptibus, vocibus, atque scripturis. Explicans modum
significandi omnium.

quibus agendum est in hoc opere, sex esse ait, nempe,
verbum, Affirmatio, Negatio, Enunciatio, & Oratio: & sin-
gulis definitionibus explicanda esse.

in secunda parte *de conceptuum, vocum, atque scripturarum signifi-*
candi esse ait. Inter quæ talis est ordo: vt à rebus
quæ ab obiectis intellectui, imprimantur species intel-
lectibus informatur operatur: & per propriam opera-
tionem producit aliam speciem, quæ vocatur expressa, atque
conceptus, seu verbum mentis, representans rem; vt actus,
aut

464 *In lib. 1. de Interpre. Cap. 1. Quest. unica*
aut expressè intellectam: sed quia res per conceptum re-
sentata, debet significari aliis: ideo adinventæ sunt vocæ
scripturæ, ut per voces significantur præsentibus, per scri-
pturas absentibus. Ex quo colligit Arist. conceptus significant
mediatè res: voces verò easdem res, mediis conceptibus
scripturas tãdem voces, quæ omnia his verbis docet: *Sunt enim
quæ sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum nota:
quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce.* Per passionem anima
conceptus intelligens, secundùm omnes expōitores: quia cum
eodem intellectu, à quo producuntur, recipiantur, & reci-
pit quasi quædam passio, merito dicuntur passionem: quæ
voces notas esse ait, id est signa.

Itaq; *Conceptus* significant res. *Voces*, res & conceptus.
Scriptura verò, voces immediatè, & remotè conceptus, & re-
versa tamen ratione: nam *conceptus*, inquit, significant
naturaliter: *voces* verò, atque *scripturæ*, non nisi *ad placitum*. Pro-
vtrumque hoc argumētum: Natura semper se habet eodem
modo apud omnes nationes: ergo quæ se habent eodem modo
apud omnes, naturalia sunt, & quæ non sunt eadem apud
omnes, non sunt naturalia, sed ex diuerso hominum placito
variantur: at conceptus cuiuscunque rei est idem apud omnes
voces vero, atque *scripturæ*, sunt diuersæ, apud diuersas na-
tiones: ergo conceptus significant *naturaliter*: voces verò, &
scripturæ ad placitum. Probat minor, quia tam Græci, quam
Latini, eundem conceptum formant de homine, sed diuersis
vocabulary illum significant, pro diuersitate linguæ.

Porro in ordine ad veritatē, & falsitatē, diuerso modo se
habere docet *cōceptus*, *voces*, atque *scripturas simplices*, & *cōpositas*,
nam simplices nihil verū, aut falsum continēt, nisi eis addatur
esse, vel non esse: *compositæ* verò, cum eodem verbo, iam sig-
nificant verum, & falsum. Probat primum hac ratione: quia si
simplicia, aut incomplexa significarent per se verum, vel falsum,
maximè id haberent nomina cōposita, ut centimanus: si
hoc nomē proferret, non diceret verū aliquid vel falsum,
non mentiretur, nec veritatē diceret, nisi addat esse, vel non
esse: ergo in vocibus, aut conceptibus simplicibus, nulla est ver-
itas: quod verò *compositæ* cum verbo, est, aut non est, veritatē
contineat, aut falsitatem contineat: tanquã per se notum relinq-

Q V Æ S T I O V N I C A.

*An voces significant conceptus, & res: atque scripturæ voces
ad placitum: conceptus vero naturaliter res.*

4 **C**irca hanc q. quædam sunt apud omnes certa. Primum
quod *cōceptus* significant res *naturaliter*: propter rationem
A

ia eiusdem rei eundem etiam conceptum omnes for-
mandam rationem eius concipiant; & diuersum, si diuer-
so conceptus semper sunt idem apud omnes: & ex conse-
quentialiter significant res. Probatur antecedens, quia de
eodem conceptum omnes formant: si entitatem solum in-
deret: & similiter si vniuocationem eius respectu sub-
& accidentis, vel etiam analogiam: nam licet, qui putat
ocum, diuersum conceptum eius formet, ab his qui pu-
tatur analogum, hoc tamen ideo est, quia diuersam rationem
considerant, nempe vniuocationem, & analogiam, omnes
tamen, qui vniuocationem considerant, eundem conceptum
habent: & etiam qui considerant analogiam: & qui illam
habent, semper diuersum ab his qui considerant hanc: & ita
secundum Arist. dum ait, conceptus significare naturaliter res,
et idem apud omnes, si eiusdem rei sint, vel eiusdem ratio-
nalis eius: si vero rei diuersae, aut diuersae rationis eiusdem
sunt conceptus. Ex quo etiam ostenditur conceptus
naturaliter significantes: quia non est minus naturale diuersum
esse ab omnibus, quod ex propria natura diuersum est, quam
esse idem quod ex propria natura est idem.

Secundum est secundum: *Scripturam significare vocem ad placitum:*
evidenter, quia ab hominibus inuenta sunt: & di-
uersae significantes voces diuersas, ab eisdem pro libitu appli-
cari ergo significant voces ex libera hominum impositione.
Ultima igitur quae consistit in significatione *vocum*, & in
significandi earum. In significatione quidem: *An voces*
non solum res, sed etiam conceptus, quos de eisdem rebus
significandis. In modo etiam significandi: An significant res natu-
raliter ad placitum.

Prima opinio quorundam modernorum, quae asserit
Scripturam significare res: conceptus vero non significare: sed expri-
mere: quod sic probant: Illud significat vox, pro quo supponi-
tur pro rebus: ergo non significant conceptus, sed res. Pro-
bat Arist. in 1. lib. Elench. c. 1. vbi asserit: Quia
disputamus de rebus, de quibus disputamus, ad scholas adducere, utimur
pro rebus: sicut ludentes utuntur calculis pro pecuniis:
colligit Arist. pro solis rebus voces supponi. Prob. secun-
dum in hac propositione, *Homo disputat*, non supponitur
pro conceptu hominis, sed pro homine ipso: de quo
fitur disputatio, & non de conceptu.

Quod voces exprimant conceptus, sic explicant: voces
naturaliter inuenta sunt, ut pro rebus ponantur in propositio-
ne, etiam ut per eas conceptus nostros internos manifeste-

mus aliis, quib. non possunt per se innotescere: ergo voces quasi manifestatiuæ & declaratiuæ conceptuum: declarationem, atque exprimere, idem sunt: & ideo licet voces nonificent conceptus, eos tamen propriè dicuntur exprimere.

Secunda opinio tenet, *voces non solas res, sed etiam conceptus significare*: ita D. Th. expressè q. 8. de Potentia, a. 1. & 1. p. a. 1. quem sequuntur omnes ferè interpretes Arist. c. præ & Arist. ipse expressè id docet, his verbis: *Sunt ergo ea que in voce, earum que sunt in anima passionum nota, &c.* Per personam animæ, conceptus ipsos intelligens: & non res conceptas, ut volunt moderni: quia passiones animæ actus eius significant in ea manentes: qui sunt conceptus, non res intellectæ: res enim nihil sunt ipsius animæ; nec in ea manent; sed solum sunt iuncta actus eius, extra eam existentia: asserit autem esse signa eorum, id est signa: ergo sentit eos significare. Et ita tenendum.

Sed ut eam explicemus, & probemus simul, notandum est signum quatuor diuisionibus diuidi.

Prima diuisio est: Signum aliud est *proprium*, aliud *improprium*. Signum *proprium* duas habet conditiones. Primam, ut faciat venire in cognitionem alicuius rei, à se distinctæ, quam designat significare. Secundam, ut à natura ipsa, vel hominum voluntate ad talem rem significandam sit institutum: utramque conditionem habet suspiria, & gemitus: & ideo propria signa naturalia sunt alicuius affectus interni. Cæterum defectu primæ conditionis, voces nullam rem extra se significantes, non sunt propria signa, sed nimis impropria: ut bluetri, & similes. Defectu secundæ, risus non est signum rationalitatis: licet per eum cognoscatur à nobis: quia non est à natura institutus ad significandam rationalitatem, licet per eum possit à nobis demonstratiuè cognoscitur.

Secunda diuisione diuiditur signum *proprium*, relicto improprio, in signum *Naturale*, *Ad placitum*, & *Ex consuetudine*. *Naturale* est, quod à natura institutum est, ad rem aliquam significandam, ut gemitus. *Ad placitum*: quod ex voluntate hominum, ut hominum, ad significandum hominem. *Ex consuetudine verò*, quod consuetudo fecit, ut per unam rem intelligamus aliam, ad quam significatio communiter ordinatur, ut mappæ appositæ, signa sunt propria.

Tertia diuisio signi est, *In Internum*, & *Externum*. *Internum* est, quod intra animam nostram permanet, ut conceptus: *externum* verò, quod per externos sensus, ut visum, & auditum percipitur: & talia sunt signa, voces, & scripturæ: hoc tantum signum descripsit D. Aug. 2. lib. de Doctrina Christ. c. 1. his verbis: *Signum est res, que præter speciem quam ingerit sensibus, alterius à se facit in cognitionem venire.*

Quarta diuisio signi est: Signum aliud est *Manifestatiuum*

aliud *Manifestatiuum simul, & Suppositiuum. Manifestatiuum*, est illud quod re aliquam a se distinctam significat, & resertat, pro qua non substituitur, vel supponitur in propositione: ut sonus campanae signum lectionis futurae est, sed non ponitur ea in propositione. *Manifestatiuum verò, & suppositiuum* quod non solum re significat, sed pro ea ponitur: ut haec pro homine, quem significat. Ad notandum: Significatum duplex esse posse, *Quo, & Quod*. Significatum, *Quo*, dicitur res illa ad quam significanda referuntur signum. Significatum, *Quod*, dicitur medium quo eam significamus. Praeterea, *Significatum*, aliud est *Proximum*, aliud *Remotum* quasi ultimum: Et iuxta hanc doctrinam intelligendum est, quod voces significant res, & conceptus. Nam conceptus significat immediate quidem, non ut *quod*, sed solum ut *quo*: quia metaphysicis quos de rebus formamus, significamus eas per voces, quae significant etiam immediate ut *quod*, sed quasi remote, comparatas ad significatum, quo, nempe conceptus. Voces sunt signa conceptuum significatiua tantum, & suppositiua rerum verò significatiua simul, & suppositiua: & non pro conceptibus supponuntur in propositione. Probatur opinio Arist. D. Th. & nostra duabus conclusionibus explicatur. Prima est: *Voces significant conceptus immediate, & ideo minus principaliter: res verò immediate quidem, & ideo principaliter: sed respectu conceptuum, quasi remote, & tam conceptus, quam res ad placitum.* Probatur prima arg. Plures voces impositae sunt ad significandas naturas: ut homo, & animal: sed res non sunt vniuersales: sed extra, sed ut per conceptus communes a nobis abstracte cognitae: ergo non significantur per voces, nisi mediis conceptibus communibus, quos de eis formamus. Et ex consequenti conceptus significant immediate, ut quo: & ideo minus principaliter: & ipsis mediis res ultimatè, principaliter. Probatur ultima consequentia: quia conceptus non sunt nisi mediis conceptibus significatur res, ad quas significandas ordinantur. Secunda verò pars: quod voces significant res, & conceptus ad eum evidens est: quia non habent significationem a natura, sed quidam sunt, nihil praeter se, & prolatorem improprietates: ab hominibus verò ordinatae sunt ad significandum in mediis conceptibus: ergo significant ad placitum, quod patet ex verbis Scripturae sacrae, Gen. 2. *Formatis igitur Deus de humo cunctis animantibus terra, & vniuersis volatilibus, adduxit ea ad Adam: ut videret, quid vocaret ea: omne autem quod vocauit Adam anima viuentis, ipsum est nomen eius.* Quae autem de vocibus dicimus, solum est intelligendum de

de his, quæ *Dearticulata sunt*: hoc est, lingua, dentibus, & palato formata: his enim tantum utuntur homines ad significandum conceptus, & res: & ideo dicuntur significare ad placitum. *Inarticulata* vero, quales sunt voces brutorum, generum, etiam, & suspiria nostra: naturaliter significant aliquem affectum internum, nisi forte eum explicemus de articulatione: nam tunc iam per eam significaretur ad placitum: quia universæ nationes diversis aliquando dearticulatis vocibus hunc finem significandi affectum internum utuntur.

Ad arg. alterius opinionis; Distinguenda est maior, naturalis significatio tantum, & non suppositivum, non significatio id pro quo supponitur, sed id pro quo non supponitur: si verò significativum, & suppositivum simul id tantum significatio pro quo supponitur. Et ideo non est uniuersaliter verum quod voces illud tantum significant, pro quo supponuntur: quia respectu rerum, sint signa significatiua, & suppositiua sunt tamen respectu conceptuum, solum sunt significatiua: vnde possunt eos significare, quamuis non supponantur pro eorum propositione. Et in hoc sensu intelligitur testimonium Aristotelis, qui de vocibus, ut sunt significatiua simul, & suppositiua rerum, loquitur: hoc tamen non tollit, quin etiam possint significare conceptus, ut media, licet pro eis non supponantur.

CAPUT II.

De Nomine.

TEXTVS ARIST.

Nomen igitur est vox significatiua secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata.

Breuis expositio textus.

7 **I**ntentum huius capituli est explicare naturam nominis: de qua agit Arist. tanquam de parte actuali enuntiationis, & prout tanquam de verbo, tanquam de simplici: nam *verbum* non solum rem aliquam significat, sed etiam actionem cum tempore, *nomen* vero solum rem, vel quia nomen est quasi materia propositionis, & ideo primum eius fundamentum: *verbum* vero quasi forma. Caput autem hoc non eget diuisione: quia nihil aliud in eo facit Arist. quam definitionem nominis assignare, & singulas eius particulas explicare.

Definitio nominis ita habet: *Nomen est vox significatiua secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata.* Vox ponitur in hac definitione loco generis, & accipitur pro sola dearticulata humanis instrumentis prolata, nempe lingua, dentibus, palato, ac cæteris: Quam sic definiuit idem Arist.

o. de anima, text. 90. *Vox est sonus ab animalis ore prolata-
maginatione quadam.* Unde per vocē excluduntur soni
ati brutorum, atque etiā soni instrumentorū, qui alio
is imperfecto dicuntur voces. *Significatiua* etiā voca-
cludantur voces humanæ dearticulatæ, nihil tamē si-
ces, vt blictri. *Secundū placitum*, vt excludantur signa
aturalia. *Sine tempore*, vt excludatur verbū, quod cū tē-
ificat. Quid sit autem significare sinē tēpore, cōstabit
enti, in quo explicatur quid sit cum tempore signifi-
us *nulla pars significatiua est separata*: ad differentiam
s, cuius partes per se separatæ significant: vt partes hu-
onis, homo albus. Probat tandē hanc particulam hoc
rtes alicuius nominis separatæ significarent, maximē
ominis compositi; vt partes huius nominis equiferus:
s eius separatæ nihil significāt: ergo nec partes separa-
us nominis significabūt. Maior euidens est, quia cū
compositū sæpe cōtineat plura nomina simplicia tā-
artes, maior ratio erat in eo, vt partes eius separatæ si-
ēt, quā in nomine simplici, cuius partes nō nisi syllabę,
sunt. Minorē verò probat: quia partes huius nominis,
s, ab eo separatæ, si tanquam partes eius accipiantur,
significationē retinent: cū equiferus non significet
rocē, sed aliud animal ab eo diuersum. A ratione tandē
excludit nomina infinita, vt nō homo, non leo: quia
t determinatā significationē, sed de omnibus dicūtur
uā de re significata per nomen, supra quod cadit nega-
on homo, de omnibus dicitur, præter hominem. Verū
men aliquid determinatum significare debet. Excludit
s obliquos: vt hominis, & hominē: quia non tā nomi-
n deriuationes quædā à nomine ipso recto censentur.

Q V Æ S T I O I.

An bene definiatur nomen per vocem.

o dubitādi est: quia nomen, & verbum sunt partes pro- 8
itionis, sed in mente & scriptura sunt propositiones
nus quā in vocibus: ergo erunt etiam nomina, & ver-
itur per vocem definiatur nomen, diminuta erit defi-
on comprehendens omnia nomina.
a modū intelligendi hanc definitionē, est prima opinio
ensium c. præsentis: qui asserunt *accommodari posse nomi-
entalibus, & scriptis*, paucis mutatis. Mentalibus quidē,
s duabus particulis, nempe, vox, & secundū placitum.
s verò, mutata sola voce; & ideo nō esse diminutā: quia
on cōprehendat omnia nomina, vt iacet, potest tamen

omnia comprehendere, per accommodationem.

Hæc tamen opinio sustineri non potest: quia cum definitio sit quasi inuisibilis terminus definiti, sub qua tota eius essentia contineri debet, mutata qualibet particula, vel addita, vel detracta, tatur tota definitio: ergo si hæc definitio non potest conuenire omnibus nominibus, nisi detractis aliquibus particulis, sequitur non posse eis conuenire, sed diminutam esse. Probatur consequentia: quia detractis illis particulis, non est eadem definitio, sed alia: ergo repugnat, hanc definitionem conuenire omnibus nominibus: unde diminuta censetur, si solum potest conuenire cum detractioe illarum particularum.

Nostra igitur sententia est, vera nomina solum in uocibus reperiri simpliciter, in mente uero solum conceptus rerum significatarum per nomina, qui potius dicuntur termini mentales, quibus propositio mentalis componitur. In scripturis uero solum reperuntur nomina per deriuationem a uocibus, quæ quasi supplementa sunt; ut cum absentibus agere possimus. Unde sequitur bene definitum esse nomen ab Arist. per uocem.

Probatur testimonio Arist. c. 2. Antepredicamentorum; definiens æquiuoca, ait: *Ea esse, quorum nomen commune est, re uero substantia nomini accommodata, diuersa.* Per rationem uero substantiæ, secundum communem expositionem omnium, conceptus intelligitur: ergo sentit Arist. nomen a conceptu distingui, & ideo conceptum non esse nomen, sed in solis uocibus nomina reperiri. Probatur consequentia: quia ubi nomen commune, conceptum asserit esse diuersum.

Probatur etiam ratione: Quia antequam nomina imponerentur rebus Adam, innominatæ censebantur, etiã si haberet proprios conceptus earum: & cum primum nomina eis imposuit, dicitur Deus; *Omne quod uocauit Adam anima uiuentis, ipsum est nomen eius.* Quasi diceret, tunc primum cœpisse nomina. Et nos etiã dum non habemus uocem propriam, ad aliquam rem significandam impositã, dicimus talem rem innominatam esse: quia uis proprium eius conceptum in mente habeamus. Ex quibus sequitur, in mente non esse nomina, sed conceptus, qui dicuntur termini mentales, ex quibus componitur propositio mentalis: & rationem termini uniuersaliorem esse nomine & uerbo, ex quibus sola propositio uocalis propriè ac simpliciter componitur: in scriptura uero, solum per quandã analogiam a uocem per eam significatam, reperiuntur nomina, & uerba: sunt enim scripturæ quasi nomina, & uerba depicta. Non est igitur necessarium particulas detrahere a definitione Arist. ut conceptibus, & scripturis accommodetur: quia nec eis potest propriè conuenire: & ideo bene definiuit nomen per uocem.

pro ratione dubitandi propositū; Cōcessa maiori, & neganda est consequentia: quia propositio in cōmuni ponitur ex nomine, & verbo, sed ex terminis quorum universalior est: sola autem propositio vocalis ex nomine componitur. Vnde nō sequitur, vera nomina, & verba ubi cūq; reperitur propositio, sed solūm quōd reperiantur, ex quibus componatur: qui in mentali sunt cōceptorum, & copulæ, in scripta verò nomina, & verba & ideo non talia simpliciter, sed secundūm quid.

Q V Æ S T I O II.

Nomen definiatur per vocem tanquam, per verum genus.
 Quis modis potest considerari vox. Primo, *Materialiter*, ut solūm dicit sonum dearticulatum humanis instrumentis, secundo, *Formaliter*, prout significatiua: ex quo habet nomen, aut verbū: & primo modo considerata, habet eandem subiectum eiusdem significationis, cōmune ad nomen & verbum: sicut lignum, cōmune subiectum est, respectu ad materiam, & portē, potēs suscipere formam artificialē vtriusq; consideretur, ut significatiua; verūm genus est ad nomen & verbum. *Questio* igitur est, *An nomen definiatur per eam materialiter sumptam, tanquā per subiectum, sicut statua definiatur per lignū: vel potius, sumptam formaliter, prout significatiua, tanquam per verum genus: ita ut vox significatiua, generis definitionis, & reliquæ particulæ, sint differentiæ.* Prima opinio tenet; *Nomen non defini per vocem, tanquam per subiectum, sed per vocem significatiuam, tanquam per verum genus, cōmune nomini & verbo: ita Niphus, Lemosius, & Psaltesenti: & probatur: Quia res quælibet per definitionem significatiuā definienda est, si fieri potest, cūm iste sit optimus modus: sed posita voce significatiua, pro vero genere, additativa definitio nominis: posita verò sola voce propria, non erit quidditativa: cūm subiectū nō sit genus accidentis, sed extra quidditatem eius: ergo primo modo intellet definitum nomen ab Aristot. potius quā secundo. Secunda opinio est D. Thom. & Ammonij, c. præsentis: *Quod definiatur nomen ab Arist. per vocem significatiuam, tanquam per verum genus: sed per solam vocem, tanquam per subiectum, generis positum: & hæc est probabilior, cuius potissimum argumentū colligitur ex Arist. 8. lib. Met. textu 6. vbi propriū dicitur definiendi artificialia, ait esse per subiectum loco generis, formam artificialem loco differentia, ut si domum definire dicitur, esse lapides, & ligna ita composita. Et D. Th. opusc. de differentiis, c. 7. nō solūm artificialia, sed etiā accidentia**

omnia, melius definiiri ait per subiectū loco generis, quā per
rum genus. Et ratio huius est manifesta: quia essentia accid
 tis, & modus essendi eius, sumuntur per ordinem ad subie
 ergo vtrumque fit magis notum per subiectum: & cū defi
 tio eo fine tradatur: vt per eam cognoscamus naturam defi
 melior modus definiendi accidentia erit per subiectum,
 genere positum, quā per verum genus, quod per idem su
 ctū innotescit. Sed nomen, & verbum sunt accidentia quæ
 artificialia, ab intellectu facta, & in concreto significata: e
 melius per vocem, tanquam per subiectum definienda su
 quā per vocem significatiuam tanquam per verum genu
 sic censendum est ab Arist. esse definita.

Ad arg. alterius opinionis; Distinguenda est maior: nā si
 quæ definitur, sit substantia, quidditatiuè definiēda est per
 nus, & differētiā, si fieri possit: si verò sit accidens, præfer
 artificiale, & in cōcreto significatū, modus magis naturalis
 per quem essentia eius clariùs explicabitur, erit, illud defini
 per subiectū loco generis: quia verum genus, & vera eius dif
 rentia, per subiectum respectu cuius accipiuntur, potiùs qu
 per cognoscenda sunt: & ex consequenti quidditas, & essen
 eius, ad quam cognoscendam ordinatur per se definitio.

Q V Æ S T I O III.

*An verum sit nomen significare ad placitum, vt in
 definitione dicitur.*

10 **C**IRCA modum significandi *Vocum*, tres opiniones refert
 Tho. in cōment. huius capituli. Prima fuit eorum, qui
 nuerūt esse naturalia signa rerum: sicut nos dicimus de cōcep
 bus: quā Pythagore, & eius discipulis, tribuit Dexippus l. 1. q.
 categorias, c. 6. & videtur etiā fuisse Heracliti, & Cratili. Pr
 batūq; hoc arg. Quia quibus natura tribuit facultatē, seu p
 tentiam ad aliquē actum exercendum, consequēter tribuit i
 strumēta naturalia, quib. illū possint exercere: vt homini tri
 buit facultatē ad ambulādū: & ideo tribuit ei pedes tali m
 do fabricatos, quib. ambulare possit: sed facultas loquēdi n
 turalis est: ergo natura tribuit homini cū ea naturalia instru
 mēta, per quæ loqueretur: hæc autē instrumenta sunt voces; s
 nudæ: alioqui bruta etiā loqui possent; sed dearticulæ, ac s
 gnificatiuæ: sicut brutis dedit voces naturaliter significantes
 quib. possent suos affectus internos manifestare: ergo voces s
 gnificatiuæ sunt à natura datæ hominibus; quib. possint ali
 manifestare cōceptus mētis internos. Ex quo euidenter sequ
 tur significationē earum esse naturalem, & non ex impositio
 ne hominum: quia naturale est quidquid à natura conceditur.

Secu

da opinio ex diametro opposita est, asserens, significatio
 vocum non solum non esse à natura: sed sic ex beneplacito
 hominum procedere, vt possit quisque pro libitu his nomini-
 bus imponere, vel alia noua excogitare; & ad significanda
 imponere, eisque vti, prout sibi placuerit ad loquendum:
 modum eisdem relictis, noua alia imponere: quam vi-
 disse Hermogenes quidam Philosophus Platone, &
 antiquior, vt Plato ipse testatur in Dialog. Cratilo.
 huius sententiæ est: quia si vocum significatio ex libera
 hominum dependet, mutari poterit pro libitu: ita vt
 die impositæ ad significandum, crastino die nihil iam
 valent, aut à prima significatione mutantur, ac de nouo
 ad alias res diuersas significandas: & ideo cadere
 à significatione, ex quo nullum sequetur inconueniens.
 opinio media est inter hæc extrema; Concedens voces
 significare naturaliter, sed ex impositione hominum: non esse
 liberam, vt quisque pro libitu possit his, aut illis
 vti, easque de nouo ad significandum imponere; sed
 esse tantum à natura, ad quas significandas imponuntur:
 singulis rebus iuxta propriam naturam talia sunt nomina
 prædata. Itaque libera hominum impositio quandam
 rationem discretam habuit concomitantem, vel præ-
 sentem; per quam impositor cognoscens rerum naturas, eis
 prædat propria nomina, quibus congruenter significa-
 tur: talis impositio perpetuo durat, & ab omnibus sic in-
 tercepta est, vt nemini liceat pro libitu eam mutare,
 aut ad alias impositiones vocum introducere Hanc sententiam
 tenent grauissimi Philosophi: Plato vbi supra, Arist. in his-
 toria, Tullius lib. 1. Academicarum quæstionum, Quintil.
 institut. cap. 6. D. Thom. Albert. Magnus cum cæteris ex-
 ceptis huius capituli. Et hæc est vera & tenenda.

n vt explicemus simul, & probemus, notandum est, Res
 simpliciter differentia: nam quædam sunt Naturales: quibus
 à primo nostro parente diuina sapientia prædito, per
 se rectè cognouit naturam singularum rerum, nomina fuisse
 prædata ex directione Dei, vt verba hæc Gen. 2. ostendunt:
 Et ait Dominus Deus de humo cunctis animantibus terra,
 et de volatilibus caeli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid
 vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam anima viuentis, ipsum
 nomen eius. Quasi dicat Deus vniuersalem hanc impositionem
 commissione factam sic esse perpetuam, vt nunquam om-
 nis vbiq; ab aliquo mutanda sit, licet diuersa sint na-
 turæ diuersitate nationum & linguarum, in quibus etiã
 nulli vnquam licuisse pro libitu mutare impositio-
 nem,

nam. Aliæ sunt res *Artificiales*, quibus etiam ab hominibus
re præditis, & per eam perfectè cognoscentibus earum co-
gnitionem, iuxta eam convenientia accommodata sunt nomina
hoc est talia, ut significatio eorum, aut ex modo quo fiunt
ex aliqua earum proprietate, vel usu in quem ordinantur
artem, desumatur. Quod maiori ex parte verum esse inte-
gendum est: nam aliquando contingit, ut nulla talis similis
do, nobis saltem cognita, in nominis impositione seruetur
hæc doctrina simul explicat, & probat veritatem communi-
sententiæ quam sequimur.

Ad arg. verò primæ sententiæ: Concessa maiori, neganda
minor: quòd voces sint instrumenta facultatis naturalis ad
quendū, sed potiùs instrumenta huius facultatis sunt, ling-
dentes, & palatum, quibus formantur eadem voces, & iam
mata imponuntur ad significandum, ut media esse possunt
quibus homo proprios conceptus aliis explicet: quare licet
parte soni voces sint naturales, ex parte tamen significatio
per artem, vel scientiam fiunt; sicut cathedra ex parte ligni
naturalis est: sed artificialis ex parte formæ per artem factam
ideo simpliciter vocatur artificialis: sic etiam nomina, & verba
artificialia sunt vocanda.

Argumentum vero secundæ opinionis ex doctrina tractatum
solutum est: quia licet libera sit impositio vocum ad signifi-
candum; conformis tamen naturis rerum: & ideo non à quocumque
que facta, sed à sapientibus, qui perfectè cognoscentes earum
naturas, talia nomina eis congruentia accommodarunt: ut
nec variari potest pro libitu significatio nominum, nec ab
nomina cadere possunt.

Q V Æ S T I O I V.

*An verum sit partes nominis separatas non
esse significatiuas.*

12 **H**anc particulam definitionis probavit Arist. ex nomi-
composito; cuius partes separatae, ait, non sunt significati-
ut partes eius sunt, etiã si sint integra nomina: ergo multò mi-
nùs partes nominis simplicis separate erunt significatiuæ, cū
nō sint integra nomina, sed syllabæ & literæ: sed hæc ratio nihil
valet; ergo non probatur per eã quòd partes nominis separatae
non sint significatiuæ, nec verū hoc erit. Probatur antecedenter
quia partes nominis cōpositi sunt integra nomina, vel non
integrum, & verbū, ut patet in hoc nomine, agricola: & separatae
retinent eandem significationem, per quam componebatur
nomen: ergo partes nominis compositi separate etiã ut partes
eius, vel iuxta significationē totius, sunt significatiuæ: Probatur
minore

hoc nomen ager, & hoc verbum colo, componen-
 ten agricola, per proprias significationes, nempe &
 significans agrum, & colo actionem colendi: vnde agrico-
 lat colentem agrum: & hanc eandem significationem
 parata à compositione, vt notum est: ergo verè signi-
 ficata significatione totius, vel vt sunt partes eius: quare
 Arist. probat partes nominis separatas non significa-
 rum esse potest, saltem in nomine composito.

Secundò: Quia si nomina simplicia caderet à pro-
 ficatione, & imponeretur ad significandas res diuersas,
 ret à sua significatione nomē compositum: ergo pen-
 ficatio eius ex propriis significationibus partium: sed
 parata retinet proprias significationes: ergo separata
 unt iuxta significationem totius. Pro solutione huius
 otandum est, nomen cōpositum sic ex nominibus in-
 t ex nomine & verbo componi; vt ex plurib; ac diuer-
 cationibus eorum resultet tertia quædam significatio
 ilis eiusdem nominis compositi: quæ significatio non
 eisdem iam separatis cōseruari: in quo simile est no-
 ositum, naturali composito viuenti, ex anima & cor-
 o, nō quocunque, sed heterogeneo: hoc est partes ha-
 iersæ rationis; vt brachium, caput, & pedes: non enim
 itur nomen aliquod ex multis nominibus eadem rem
 ntibus: vt ex gladio & ense; sed ex significantibus res
 quare ex his diuersis significationibus resultat tertia
 io totius, diuersa à partibus. Vt patet in nomine res-
 & in nomine equiferus: quia nec respublica significat
 mlibet, vel negotiū publicū: sed congregationē ciuiū
 egibus, & tali ordine dispositā: quæ diuersum quid est
 atione vtriusq; partis separata: & equiferus significat
 um ferocē, quem significant partes separata, sed aliud
 alde diuersum. Vnde, sicut anima non informat partes
 s corporis, sed dum separantur à toto, aliam formam
 a consequuntur: ita forma nominis compositi, quæ est
 io eius, non informat partes separatas, sed alias habet
 iones sibi proprias partes, atque diuersas significatio-
 s, quam participabant dum illud componebant.

ut sicut quælibet pars nominis cōpositi per se sumpta, 13
 opriā significationē vnā, & indiuisibilem, quæ non
 t syllabis, nec in eis separatis permanet, sed desinit esse,
 corrūpitur separatis syllabis: sic etiā nomē cōpositum
 ominibus; aut ex nomine & verbo, propriam habet
 tionem, distinctam à significatione partium, & in-
 diuisi

diuisibilem quidē: & ideo talem, quæ nō prædicatur de partibus, nec in eis separatis permanere potest. Et ratio huius quia nomen compositum, distincta impositione imponitur significandum totum, atque ad significandas partes; & ad significandum rem diuersam ab ea quam partes significant: si tamen aliquo modo, & quæ nō resultaret, nisi ex his partibus. Vnde sequitur, diuersa nomina ita per proprias significaciones concurrere ad cōponendum aliud: vt cū media alia impositione, & ad aliā rem significandam concurrant, proprias significaciones amittant in tali compositione, & aliā diuersam participant: licet similem propriis, sed dum à cōpositione separatur, illam rursus significacionem quam in toto habebāt, autunt, & proprias retinēt. Et hoc est quod dici solet, separata significare iuxta significacionem totius. Licet videatur significare propter similitudinem, quæ reperitur inter significacionem totius, & proprias earum: dependet enim significatio totius à partibus: verū distincta est, & in eis permanere non potest.

Ex hac doctrina respondetur quæstioni, verum esse quod dicitur Arist. in definitione nominis, quod partes eius, si vt partes accipiātur, nō sunt significatiuæ, dum ab eo separantur: quia proprias significaciones separatæ retineāt: quia cū significatio totius distincta sit à propriis partium significacionibus, & sit quasi forma rei heterogeneæ, partes diuersæ rationis formans; corrumpitur separatis partibus. Et ideo non potest in eis permanere.

12 Ad primum arg. Distinguenda est minor, quod partes nominis cōpositi cōponant illud per proprias significaciones: nisi ita intelligatur, quod significatio totius nō sit alia à significacione partiū, falsum est; cū distincta impositione, & ad distinctam significandam: vel saltem modum distinctum habentem imponatur. Si verò per proprias significaciones concurrere intelligatur, ita vt tertia significatio à propriis distincta, atque indiuisibilis, cui simplex etiā & distinctus cōceptus correspondet in mente à conceptibus partiū per se sumptis, verum est: sed ex eo nō sequitur quod partes separatæ retineant eandem significacionem totius, vel quam ab eo participabant, quia hæc statim corrumpitur, quam primum partes separantur, sicut corrumpitur nomen ipsum compositum, ideo nō potest in eis permanere. Quocirca bene Arist. dixit, nihil iam significare iuxta significacionem totius, vel vt partes eius.

Ad secundū: Concedendum est primū enthymema, sed neganda vltima cōsequencia, quod partes separatæ significēt iuxta significacionem totius: nam licet significatio totius pendat ex significacione partium; & desinat esse, partibus cadentibus à p

significatione: nihilominus cum distincta sit signi-
 tius, à propriis partium significationibus, atque indi-
 corrumpitur eis separatis: unde permanere non po-
 s: sed licet proprias significationes retineant, verum
 significare separatas, iuxta significationem totius
 il retinent de significatione eius: licet eam aliquan-
 ere videantur, propter similitudinem, quam habent
 cum significatione totius, iam corruptæ.

 QVÆSTIO V.

nomen infinitum omninò sit excludendum à definitione.
 hic explicanda de nomine infinito. Primum, *Quid sit.* 14
 dum, *Quid, & quomodo significet.* Tertium, *De quibus*
 Quartum, *An nomina transcendentia possint fieri infini-*
 tum, *An nomen infinitum sit inter absoluta, vel inter*
ua numerandum. Vltimum, *An dicatur uniuocè de enti-*
n entibus, vel analogicè.

Primum notandum est: *Negationem duobus modis sumi*
mò neganter, quod est sumi in tota vi negationis, quo
si in principio propositionis ponatur, copulã eiusdẽ
tionis, & totã ipsam propositionẽ negat: & propterea
tũ est, esse malignãtis naturæ, ita, vt quidquid post se
destruat, & oppositũ efficiat. Secundo modo accipi-
ecũdũ totã vim negationis, sed secũdũ limitatã: ita
neget significatũ illius vocis, cui proximè adiũgitur,
us vltèrius trãseat. Unde, si adiũgatur subiecto propo-
 non transit vis eius ad copulam: nec negatiuam reddit
 ionẽ: & hoc est accipi *infinitatèr*: quia effectus eius so-
 negare significatũ nominis, cui adiungitur, & ex hoc,
 ãnitũ illud efficere: quia cetera omnia significat, præter
 supra quam cadit: vt nõ homo, significat cetera om-
 er hominẽ, nihil eorũ determinans: & ideo dicitur ha-
 nificationem infinitam. Nomen igitur infinitum ne-
 m includit, non neganter sumptam, hoc est, non in
 negationis, sed sumptã infinitanter: hoc est, secundũ
 andi, determinatam ad proprium eius significatum.
 ribus intelligitur, nomen infinitum hoc modo esse
 dum: *Nomen infinitum, est nomen compositum ex nomine*
& negatione, infinitanter accepta: vt non homo, non leo:
 le quidditate eius.

 De modo significandi nominis infiniti.

antum verò ad modũ significandi eius pertinet, aliqui
 cunt, *de materiali, significare rem illã, quæ negatur, de*
formali

formali verò, cæteras omnes, vt non homo; de materiali
nem, de formali verò leonem, & bouem, ac cætera omni
ter hominem. Melius tamen dicendum est, non significat
illam, quam negat, sed *de materiali*, cæteras præter illa
formali verò, puram negationem eius: vt non homo, *de*
materiali, leonem, & bouem cum cæteris, & *de formali*, solam
tionem hominis. Quod sic probatur: quia non homo, n
gnificat leonem, aut bouem, secundum naturas positua
rum: sed in quantum sub negatione hominis cadunt, ve
tinentur: ergo secundum naturas positivas *materialiter*
nent ad significationem nominis infiniti. *Formaliter* ve
cundum negationem talis naturæ, in propria inclusam.

Circa significatum verò eius omnes conueniunt: adeo
sum esse, vt cætera omnia, præter rem illam quam negat,
ficet, non solum existentia actu, sed etiam possibilis: imò e
impossibilia, vt Chimæram, & Centimanum; & ratio hui
manifesta ex dictis. Nam si formale significatum eius, e
gatio illius rei, cui adiungitur: ergo materiale erit om
lud, cui potest conuenire talis negatio, sed hæc conueni
teris omnibus existentibus, aut possibilibus, imò etiam
possibilibus: ergo hæc omnia comprehenduntur sub mat
li significatu eius: sed omnino indeterminatè, atque con
& ideo modo quasi infinito: quia non magis aliquod
vnum, quam aliud determinat, vt ex se est manifestum.

Ex quibus sequitur: Duo habere nomen infinitum, in qu
deficit à vera ratione nominis. Primum, *ex parte formalis* s
ficati, quod nullam rem, aut naturam, vel rationem positiu
gnificat formaliter, sed puram, & solam negationem illius re
pra quam cadit: vt non homo, solam negationem hominis.
cundum, *ex parte significati materialis*: quia nihil determin
significat, sed tam illud quod est, quam quod non est, imò qu
impossibile est. Et propter hæc duo excludit Arist. nomē inf
tum à definitione nominis: quia verum nomen determin
significationem, habere debet, & naturam aliquam positiuam
vel saltem positiuam rationem eius debet significare.

De quibusnam dicatur nomen infinitum in propositione.

15 **P**rima opinio asserit: quod licet nomen infinitum significet
ea que sunt, quam que non sunt, & tam possibilis, quam imp
sibilia: tamen in propositione non potest verificari, nisi de se
existentibus, non de possibilibus, vel impossibilibus. Ita Sotus
lib. Summularum, c. 1. notabili quinto: quod probat hoc a
Nomen infinitum non potest dici de non existentibus, atque i
possibilibus, nisi in propositione affirmatiua, de subiecto n
supp

te: sed talis propositio est falsa secundum regulas Sū-
 ergo nunquā de his verificabitur, sed de solis existē-
 orem probat: quia vt subiectum propositionis sup-
 aliquo dicatur, requiritur, quòd res significata existat
 natura, tempore significata per copulam: ergo solūm
 poni pro existentibus, non pro possibilibus, vel im-
 us: quare propositio in qua de his dicitur, erit de sub-
 supponente. Minorē verò, quòd affirmatiua de sub-
 supponente sit falsa, manifestam esse ait in his pro-
 bus: Adam est albus, Antichristus est niger: euidēs nā-
 nsequētia, à propositione de tertio adiacente, ad pro-
 m de secundo, vt Petrus est albus: ergo Petrus est: ergo
 rit consequentia, Adam est non homo: ergo Adam
 nsequens est falsum: ergo & antecedens, quod est pro-
 affirmatiua de subiecto non supponente.

opinio, affirmat, *Nomen infinitum non solūm significa-
 tia, & possibilis, atque impossibilia; sed etiam verificari
 omnibus in propositione.* Ita D. Tho. c. præsentis, cum
 Ammonio, quos sequuntur moderni omnes interpre-
 expressa sententia Arist. c. præsentis, vbi ita ait: *Non ho-
 non est nomen: quoniam similiter in quolibet est, & quod
 od non est.* Et ita tenendum est. Probatur duplici arg.
 intrinseca conditione nominis infiniti, quę talis est,
 ornam ponat in subiecto, imò neq; vllam rationem
 sed puram negationē illius rei, cui adiungitur: vt non
 lam negationē hominis: sed sola negatio nō postulat
 m subiecti: imò nec possibilitatē eius: quia etiā de re
 li verificatur, vt de chimæra negatio hominis; ergo
 nibus verificari potest nomē infinitū. Probatur con-
 a: quia euidēs arg. ducitur à propositione negatiua ad
 uā, de prædicato infinito, in eisdem terminis, vt leo nō
 : ergo leo est non homo: sed nomē infinitum negatur
 sibilibus: quia vera est hæc, Chimæra nō est homo: er-
 abitur de eisdem in propositione de prædicato infini-
 era etiā erit hæc, Chimæra est nō homo. Probatur ite-
 sequētia: nā ideo vera est propositio negatiua de sub-
 ossibili: quia negatio nihil posituum ponit in subie-
 omen infinitum nihil posituum ponit in subiecto, sed
 gationem: ergo secundum hanc potest de eadem re
 verificari in propositione affirmatiua.

idò, Prædicata contradictoria habent immediatā op-
 : ergo de quolibet ente, aut non ente, necesse est alte-
 i verificari: sed homo & nō homo sunt prædicata cō-
 ia: ergo necesse est alterū eorū verificari de quacunq;
 re pos

re possibili, vel impossibili: sed de re impossibili, ut de choro non verificatur homo: ergo verificabitur non homo: sic cæteris nominibus infinitis, quæ de rebus etiam impossibilibus verificari debent.

16 Pro solutione arg. alterius opinionis: Notandum est, *catum propositionis affirmatiua duobus modis se habere ad substantiam* nam vel accidens eius est, modumve accidentis habet, essentiam eius pertinet, aut tanquam propria passio se habet. Et si primo modo se habeat, certum est subiecto actu esse attribui: quia accidentia non conueniunt subiectis, nisi secundum actualem inhaerentiam in eis: quam constat necesse supponere actualem existentiam: Si verò secundo modo se habeat, certum est non conuenire ei secundum actualem existentiam, sed secundum naturalem connexionem cum eo: quam nullum tempus determinet, sed perpetua sit, eodem modo se habens, propositio etiam perpetuæ veritatis est: & illa (ut aiunt) absoluitur à tempore: quod est; extrema non conueniunt coniungere, pro vlla differentia temporis: cum tamen in propositione accidentali, pro determinata differentia temporis, qua existunt extrema, ea coniungat.

Ex quibus sequitur, solum in propositionibus accidentibus extrema supponi: & ideo solum in his requiri actuale existentiam extremorum, ad veritatem propositionis affirmatiuae: etiam in his solum intelligi illam regulam Summulistarum, propositio affirmatiua de subiecto non supponente est facta tandem solum in his esse bonam consequentiam, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo. In propositionibus autem necessariis, nec supponuntur subiecta, nec vnde secundum actuale existentiam, nec secundum aliquam consequentiam temporis, sed solum secundum naturalem connexionem abstractentem ab existentia, & tempore: vnde in eis hæc regula vera semper est, & obseruanda: quod omnes propositiones affirmatiuæ sunt semper veræ: & omnes negatiuæ semper falsæ. Quare nec in his valet consequentia, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo; quia in propositione de tertio, prædicatum coniungitur subiecto, secundum naturalem connexionem cum eo: in propositione verò de secundo, non actualem existentiam, ut si dicas: Homo est rationalis, ergo homo est: antecedens erit verum, nullo homine existente, & consequens falsum. Quam doctrinam, si ad nomen infinitum multiplicemus, inueniemus significare omnia possible, & impossibile, quasi modo essentiali, cum per se omnia significet. Et hoc sequitur, de illis verificari in propositione, quasi per modum naturalis connexionis, & non secundum actualem existentiam.

nes propositiones affirmatiuæ sunt veræ: & omnes falsæ: quia extrema non supponuntur: nec valet in-
 quentia à propositione de tertio adiacente, ad pro-
 m de secundo.

nam igitur arg. Concedenda est maior, quòd nomen
 non possit verificari de impossibilibus, aut non exi-
 nisi in propositione affirmatiua de subiecto nō sup-
 sed minor distinguēda, quòd affirmatiua de subiecto
 onente sit falsa: nam si accidentalis sit, concedendum
 vniuntur extrema secundum actualem existentiam,
 ere debent tempore significato per copulam: & si eā
 erint, falsa erit propositio. In propositionibus verò
 s non requiritur actualis existentia extremorū: quia
 untur secundum naturalem connexionem: & ideo
 a, licet sit de subiecto nō supponente, vera est. Et cū
 ones affirmatiuæ de prædicato infinito, modū habeāt
 m, negandum est etiam in eis quod affirmatiua de
 non supponente sit falsa.

An transcendentia nomina possint infinitari.

opinio tenet, *infinitari non posse transcendentia*, si in tota 17
 uersalitate accipiantur: vt ens absolutè sumptum: Si
 mitatione, vt pro ente reali tantū, aut pro ente ratio-
 ari posse. Ita Alber. Magnus in Comm. huius l. tract.
 Auicēna: quos sequuntur Toletus, & alij c. præsent.
 ex natura nominis infiniti, quod tā de entibus, quā
 tibus, dicitur: sed si infinitetur ens absolutè sumptū,
 non entibus dici poterit: ergo non potest infinitari.
 opinio, adhuc hoc modo sumpta, *transcendentia infi-*
concedit: ita Sotus 2. lib. Summularum, c. 1. notab. 6.
 & Louaniēses c. præsent. Probant: Quia prædicatio
 himæra est non ens: Nihil est; non ens, sunt de prædi-
 ito: & prædicatum est ens in sua vniuersalitate: ergo
 tia in sua vniuersalitate sumpta, infinitari possunt.
 utione dubij: Distinguenda sunt transcendentia. hoc
 uædā sunt vniuersalissima, vt ens, alia minus vniuer-
 siones eius, Verū, Bonū, & Vnum, quæ minus vniuer-
 r: quia secundum rationes formales nō se includunt:
 bonū, est verum formaliter: nec verū, est formaliter
 rsum, vniuersalissimū transcendēs, vt ens, potest sumi
 el cum alia limitatione. Videlicet pro solo ente reali
 la substāria. Et de transcendētibus minus vniuersali-
 s est infinitari posse: quia non verum, aut non bonū
 ificari possunt de entibus, & nō entibus; nam verum

est non bonum: & vnum est non verum formaliter. Certum
etiam, ens cum limitatione acceptum infinitari posse, per
eandem rationem: sed an possit sine limitatione acceptum
hoc solum potest esse dubium.

Et nostra sententia est, infinitari posse. Probat ex
definitione nominis infiniti, à nobis assignata in principio
secundum quam solum dicit esse compositum ex nomine
simplici, & negatione ei adiuncta: sed non ens componitur
utroque: ergo simpliciter est nomen infinitum: & hoc
probat arg. secundæ opinionis.

Ad arg. verò primæ opinionis, negandum est antequam
quod de ratione nominis infiniti sit, de entibus, & non erit
verificari: sed hoc solum pertinet ad rationem nominis in
particularis: de quo Arist. & omnes communiter loquuntur.
Ad rationem verò nominis infiniti, ut sic, solum pertinet,
ex nomine simplici particulari, vel transcendente, & ex
negatione ei adiuncta componatur.

*An nomina infinita sint numeranda inter absoluta, vel
inter connotatiua.*

18 **C**ertum est, nec esse absoluta simpliciter, nec connotatiua
cum nec simpliciter sint nomina, sed solum secundum
Solum ergo potest esse dubium, An ad hæc potius, quam
inter absoluta reducantur. Toletus in Comm. huius capituli asserit, inter
absoluta numerari: quia non habet materiale, & formale signifi-
catum, ut connotatiua: sed solum significat negationem in connotatiua.

Nostra verò sententia est, ad connotatiua potius reduci
esse: quia de formali dicunt negationem rei, cui adiunguntur
de materiali verò, rem aliam quamcunque: ideo connotatiua
eorum similitudinem habent.

*An nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non
de entibus; vel analogicè.*

Respondetur vniuocè dici de omnibus. Cuius ratio est,
significatum formale eius, est sola negatio eius rei, cui
adiungitur: negatio verò æquè conuenit entibus, & non entibus
ergo æquè dicitur de omnibus; atque adeo vniuocè: non quod
propria vniuocatione; quia denominatiua non sunt proprie
vniuoca: sed impropria, qualis in denominatiuis reperitur.

Adnotandum tandem est circa definitionem nominis,
esse ei addendas duas illas particulas; finita, & recta; ut exclu-
dantur nomina infinita & obliqui casus: quia per alias particulas
definitionis iam exclusa censentur: nec Arist. eas posuit in
definitione, sed post integram explicationem eius.

CAPVT III.

De Verbo.

TEXTVS ARIST.

autem est, quod consignificat tempus; cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

Breuis expositio textus.

in Arist. est explicare naturam Verbi. Diuiditur autem 19
 in tres partes. In prima; Definitionem verbi proponit, &
 in secunda; Excludit à ratione verbi, infinitum verbum,
 verbi: hoc est verba aliorum temporum à præsentis. In
 tertia; intelligit, verbum cum nomine in duobus conuenire.
 Definitio verbi talis est: *Verbum est, quod consignificat tempus;
 nihil significat seorsum: & est semper eorū, quæ de altero
 prædicantur, nota.* In qua definitione subintelligi debet duæ istæ
 conditiones; vox significatiua ad placitum; ex definitione nomi-
 nis, quod dicitur communem expositionem interpretum: quia
 res sunt nomini, & verbo: sed quia hoc satis erat
 noluit Arist. eas in definitione verbi repetere, sed à
 indicatione temporis initium eius sumere: quia iam in-
 finitum per hanc particulam à nomine differre. Consi-
 derandum est, quod tempus; idem est, ac connotare tempus: vel ex
 actione illud significare. Itaque, quia verbum actionem
 suam per se significat; aut aliquid per modum actio-
 nis: & actio aut passio fiunt in tempore, dicitur
 tempus, & ex consequenti significare cum actione ipsa
 tempus, per se primò significata. Itaque diuersum quid est,
 tempus, & consignificare. Significare enim tempus est;
 tempus: sicut quamlibet aliam, per se significare:
 consignificare tempus: vel significare cum tempore; est si-
 gnificare aliam; vt in tempore factam: ex hoc enim, licet
 significetur tempus, sed res alia, simul tamen denotatur,
 quasi ex consequenti significatur: quod est consigni-
 ficare tempus, hoc soli verbo conuenit, nomini verò solum conuenit
 tempus, vt dies, & nox, determinata quædam tem-
 pora, non tamen consignant tempus.
 Definitio verbi, cuius pars nihil significat seorsum, distin-
 gitur ab oratione: & satis fuit explicata in definitione no-
 minis restat vltima, & est semper eorum, quæ de altero
 prædicantur, nota: quasi dicat; verbū esse signum, aut significare
 actionem prædicati cum subiecto, quam facit. Nomen
 H h 2 enim

enim prædicatur, aut subiicitur in propositione: sed vnit prædicatum cum subiecto, & talem unionem significat in quo etiam distinguitur à nomine, & oratione.

In secunda parte excludit verba infinita, & casus verbi in definitione, propter easdem rationes, quibus excludit nomen finitum, & casus obliquos à definitione nominis. Quia debet significare determinatam actionem & passionem: determinatamque coniunctionem prædicati cum subiecto; substantivum infinitum nihil determinatum significat: ergo non simpliciter verbum, sed secundum quid: & propterea excluditur à definitione verbi; atque etiam casus verbi; hoc est, verba aliorum temporum, quam præsentis. Quia non ratione sui; sed ratione verbi præsentis, convenit eis officium nomen, nec actionem, aut passionem simpliciter talem significare præteritam, aut futuram: quæ cum non sit actu in re, sed in mente; solum est talis secundum quid.

In tertia tandem parte capituli duo colligit, in quibus convenit cum nomine. Primum est: quod verbum per se sumptum, hoc est, extra propositionem, significat aliquam rem, sicut nomen: ut curro, significat cursum. Secundò; quod sicut nomen per se sumptum, non significat verum, vel falsum, nisi adiungatur ei verbum: ita verbum per se sumptum, hoc est extra propositionem, non significat verum aut falsum, nisi ei aliquo modo adiungatur nomen. Cuius rationem assignat: quia veritas & falsitas solum reperiuntur in compositione, & divisione: verbum per se sumptum non significat talem compositionem, quia non potest intelligi sine extremis; hoc est, sine prædicato & subiecto: ergo verbum sine nomine sibi adiuncto, non potest veritatem, aut falsitatem significare.

Q V Æ S T I O I.

An verum sit verbum consignificare tempus.

Non videtur hæc particula definitionis convenire omnino: ergo non bene fuit posita ab Aristotele in definitione. Probatur antecedens: quia si verbum consignificat tempus: maxime non significat actionem, cui convenit mensurari tempore: sed non actionem: ut probat verbum substantivum: ergo neque omne verbum consignificabit tempus. Quod etiam fit manifestum: dum idem verbum, est, vnit extra propositionem, secundum naturalem connexionem eorum: quod facit quod quicumque prædicatum est de essentia subiecti: aut propria pars eius: tunc enim non vnit ea pro aliqua differentia temporum: cum tales propositiones ante omne tempus, & post omne tempus sint veræ, & ideo dicantur esse perpetuæ veritatis.

pula absoluitur à tempore : ergo in eis non potest
care tempus.

in verbo conuenit, sed etiam nomini: ergo etiã ex hac 20
bene fuit in definitione collocata eadem particula:
antecedens, quia pradium, cœna, & similia nomina,
et actionem comedendi, connotando quod tali tem-
pore ergo consignant tempus. Præterea participium; ut
currens, est verum nomen; cum ponatur pro subiecto,
in cunctis propositionibus : & tamen consignificat tempus,
innotet actionem tempore præsentis, aut futuro exercẽ-
ntis. In nominibus etiam conuenit consignificare tempus.
Hanc particulam definitionis duo explicanda sunt.

*An soli verbo conueniat consignificare tempus, vel etiam
in aliis nominibus. Secundũ, An omnibus verbis, & sem-
per conueniat.* Circa primum præsupponendũ est, quid sit cõsi-
gnificatio. Non est enim aliud, quàm significare cum tem-
pore; est significare aliquid; nempe actionem, cui
mensurari tempore: ex hoc enim simul cum re illa, si-
gnificatur tempus, quod est consignificari: vel res illa notatur,
mensurata tempore, quod est significari cum tempore.

In proposito, circa participiũ non loquuntur omnes eo-
dem modo: sed plures negant consignificare tempus: quia licet
actionem tempore mensuratam; non tamen per mo-
dum nominis, sed per modum formæ inhærentis subiecto : ut
significat actionem currendi per modum formæ inhæ-
rentis; ut inhæret albedo: & ideo nõ significat eam ut men-
suratam tempore: nec proinde consignificat tempus.

Quis tamen sententia tenet, *participium consignificare*
hoc est verum. Ita D. Th. c. præsentis, ubi asserit: *Par-*
icipium comparari è verbo per ultimam particulam definitionis; nec
semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Et cõuenire
in ceteris omnibus: ita etiam Sotus 1. lib. Summularum,
idem Mercatus, Venetus tractat. 2. de partibus propo-
sitionis. 2. Toletus cum cæteris modernis, in hoc cap.

Testimonio Arist. qui ultimam particulam, expli-
cit proprium officium verbi, posuit, ad excludendum
aliquid; ut docuit D. Th. non enim excludi potest per eam
aliquid, quod non sensit in reliquis particulis conuenire, quarum pri-
mæ consignificare tempus.

Et etiam ratione: Quia participiũ significat actionẽ;
et utitur ab agente: ut calefaciẽs significat calefactionẽ, ut
currens: ergo significat actionem per modũ actionis. Pro-
consequenter: quia modus actionis est egredi ab agente:
ergo fit in tempore; ergo participium significat eam tempore:

cuius evidens signum est, quod ei adiunguntur aduerbia tarde & velociter: quæ non conteniunt nisi his, quæ signum motum vel actionem, vt actio est. Distinguitur verò participium à verbo, per ultimam particulam, vt asserit D. Tho. quia significet cum tempore, non vnit tamen extrema: in quo consistit propria & vltima ratio verbi. Et ex his habemus, consignificare tempus non conuenit soli verbo, sed etiã participio: quod videtur esse medium inter nomen & verbum.

Sed an puris nominibus conueniat, vt cœnæ, & prandiorum milibus. Dicendum est, non conuenire: quia solùm significat actionem materialiter, vel vt res quædam est, nõ formaliter, & modum actionis: vnde nec per modum, quo mensuratur tempus. Et ex epli, cœna significat actionem comedendi vt rem quædam, sicut albedo significat albedinem; non tamen significat eam parte sua, vt facta tali tempore: sed solùm habet tali tempore fieri ex consuetudine hominũ, non ex eo, quod per tale nomen significatur: quod necessarium est ad consignificandum tempus. Nam verbũ ex eo dicitur consignificare tempus; quia significat actionem per modum actionis: & ideo vt mensurata tempore. Quare ex vi sue significationis, & nõ ex consuetudine, vel alia ratione extrinseca, dicitur simul cũ actione significare tempus: proinde illud consignificare. Et ex hoc intelligitur, consignificare tempus soli verbo, & participio conuenire, nõ puris nominibus.

Circa secundum verò, *An omnibus verbis & semper conueniat* solùm est difficultas de verbo substantiuo, est: nõ de ceteris, est manifestum, quod significant cum tempore. Et ratio dubia est: quia solùm significat existentiam simpliciter; vel existentiam rei sub aliqua forma accidentali: primũ habet in hac propositione, Homo est: secundũ in hac: Homo est albus. Dicendum est ex communi sententia interpretũ: *Non significare existentiam veram, sed existentiam rei per modum actionis*: & hoc satis vt significet cum tempore: quia existentia significata per modum actionis, significatur vt mensurata tempore: nam sicut albedo ex se mensuratur tempore, ita etiam quod per modum actionis significatur; & ideo verbum, est, significans existentiam rei per modum actionis, consequenter significat tempus: quod proprie est consignificare tempus, vel significare cum tempore.

Sed, *an semper hoc habeat*: hoc est in propositionibus etiam in quibus solùm vnit extrema, secundum naturalem connexionem prædicati cũ subiecto, in quibus dicitur absolui à tempore, maxima difficultas est: quia nõ ab omnibus eodem modo explicari quid sit verbũ in his propositionibus absolui à tempore, vel modo possit absolui à tempore, & simul significare cũ tempore.

21 Omissis autem aliorum explicationibus, quia non videntur

de difficultati: Notandum est, *verbum duo habere*: duabus definitionis, ab Arist. explicatae, contenta. Primum, significare tempus: Secundum, Vnire extrema, quod explicuit prima particula definitionis. *Et est semper eorum, quae de al-*
cantur, nota. Hoc est coniunctionis praedicti cum sub-
 iectam facit. Extrema autem vnit secundum naturam eo-
 rum, vt si praedictum dicat actualem existentiam, vel actua-
 rentiam in subiecto, illud cum eo vnit secundum actua-
 lentiam vel inherentiam in eo: & in hoc sensu vera, vel fal-
 sanda sit propositio. Si vero praedictum non dicat actua-
 lentiam, vel inherentiam in subiecto, sed essentialem, aut
 am connexionem cum eo, secundum hanc, & non secun-
 dum, ipsum vnit subiecto: exemplum vtriusque habemus
 in propositionibus, homo est albus: homo est rationalis: nam
 in prima praedictum dicit actualem inherentiam in subiecto,
 secundum eam ei vnitur: in secunda vero, essentialem con-
 nexionem gradus rationalis cum homine: abstrahentem ab
 existentia, nam licet nullus sit homo in rerum natura,
 verum est, hominem esse rationalem.

consignificationem etiam temporis, & extremorum
 in, duo consideramus in verbo. Primum, *Quod essenziale*
tempore consignificare tempus, vniedo extrema. Secundum,
accidentale; nempe consignificare tempus, & vnire extre-
 ma tempore significato: Itaque essenziale est verbo vnire
 extrema, consignificando tempus: sed ea vnire, pro determinata
 differentia temporis significata, solum est accidentale: & ideo ex
 extremorum iudicandum est; an hoc efficiat verbum in
 propositione, vel non. Nam si apta sint pro ea differentia coniun-
 guntur: si vero non sint apta pro ea coniungi; suspen-
 sis modus coniunctionis, & vnientur simpliciter, absque
 determinatione, vel restrictione, & quidem extrema propo-
 sitionum accidentium, vel modum accidentalem habentium,
 necessario, sed contingenter vniantur: cum accidens, aut ha-
 beret modum accidentis, possit vniri, & non vniri subiecto: qua-
 si sunt apta vniri; nisi pro determinata differentia tempo-
 ris in talibus propositionibus verbum vnit extrema, pro
 determinata differentia temporis quam consignificat: nempe
 tempore praesenti, praeterito, & futuro. Extrema vero propo-
 sitionum necessariorum dicunt naturalem connexionem cum
 subiecto eodem modo se habentem semper: quare non petunt vniri
 subiecto determinata differentia temporis, sed absolute & simplici-
 ter abstrahendo a qualibet differentia temporis, & ideo non
 vniantur cum limitatione, vel restrictione ad aliquam differen-
 tiam temporis, sed secundum naturalem, & necessariam conne-

xionem, abstrahentem ab illa. Vnit igitur verbum in his propositionibus extrema, sed non coarctat unionem ad differentiam temporis, quam consignificat, sed relinquit in propria natura, & conditione. Et hoc est *absolui à tempore*; hoc est etiam tales propositiones esse perpetuæ veritatis: quemadmodum connexio necessaria est, atq; perpetua, & semper eodem modo se habens, nec à tempore villo modo dependens. Igitur si explicatum; quomodo conueniat omni verbo, consignificat tempus, & semper ei conueniat: & quid sit absolui à tempore, & quomodo non repugnet semper consignificare tempus, aliquando absolui à tempore.

Et ex hac doctrina soluta sunt argumeta, in principio posita. Nam ad primum; Distinguenda est minor, quia quædam verba, quæ significat veram actionem: alia, quæ significant quid per modum actionis: vt substantiua; nempe existentia, & cum existentia, significata per modum actionis, significat ex consequenti per modum eius, quod mensuratur tempore. etiam verba substantiua consignant tempus, quod etiam habent in propositionibus necessariis, in quibus dicuntur absolui à tempore: quia non repugnat significare tempus, & absolui à tempore: vt explicatum est.

Ad secundum; Distinguendum est antecedens; quod coena & prandium significant actionem, per modum actionis: solent enim eam significant materialiter; vt rem quandam; sicut cetera nomina: & ideo non connotando, quod tali tempore fieri, sed hoc quod est tali tempore fieri, ab extrinseco prouenit hominum consuetudine; & non ex vi significationis eorum: quare non sufficit, vt dicantur significare cum tempore, consignificare tempus.

QVÆSTIO II.

An verbum sit vera pars propositionis.

Prima opinio tenet, *verbum non esse partem propositionis*: quasi partium ligamentum. Ita Sotus in 1. editione Summarum, & alij cum eo, & probatur primò ex compositione coenæ: in qua ligna, & lapides, concurrunt tanquam partes: cui verò quibus vniuntur ligna; & ligamentum, quo vniuntur lapides, non sunt partes; sed partium nexus: sed ita se habet verbum in propositione, cum sit copula per quam vniuntur partes: ergo non est pars propositionis.

Secundò, ex eisdem partibus componitur res quælibet, in qua resoluitur: sed propositio solù resoluitur in extrema quæ sunt subiectum, & prædicatura: ergo solùm componitur ex subiecto, & prædicato; tanquam ex partibus: quare verbum non est pars

um nec sit subiectum, nec prædicatum. Probatum minor
 I. lib. de Priori resolutione, c. i. sic definiendo terminus
 us est extremum propositionis, in quod propositio resoluitur
 in subiectum & prædicatum.

anda opinio, de verbo saltem substantiuo, est, asserit non
 rem propositionis: quia nullam actionem significat, quæ possit
 cari de subiecto: ita Villalpædeus, & Suesanus c. præsentis.
 ia opinio tenet, *verbum duo habere*. Primum, quod signi-
 quam rem, in quo conuenit cum nomine. Secundum,
 nit extrema: & ratione primi, est pars propositionis, ra-
 erò secundi, non est pars; sed nexus partium: ita tenent
 n moderni.

munis sententia, & vera, duo asserit. Primum, *Verbum*
tem propositionis, quasi materiale ratione rei significata.
 lum, *Esse partem formalem, per proprium officium verbi, quod*
re extrema. Ita Porphy. Ammonius, Boëtius, Albertus
 is, D. Tho. & Toletus cap. præsentis.

utem utrumque explicemus, atque probemus simul: No-
 est duo habere Verbum. Primum, *Rem aliquam significa-*
tempore, nempe actionem, vel aliquid per modum actionis,
 habet non solum in propositione, sed etiam extra illam: ut
 è docuit Arist. in fine præcedentis c. *Curro enim signifi-*
onem currendi cum tempore: & verbum substantiuum, est,
tiã rei per modum actionis. Habet secundum, Quod est,
am eorum, quæ de altero prædicantur, (ut verbis Arist. ut a-
 quod non est aliud, quam esse signum compositionis præ-
 cum subiecto: nam ita con significat cum tempore, ut ea ap-
 subiecto: unde hoc secundum, est quasi propria, & ultima
 ntia verbi, per quam constituitur in ratione formali, & ef-
 i verbi, quod non exercet nisi in propositione; licet aptum
 sit exercere talem actum. Gratia exempli, in hac propo-
 homo currit, sic actionem currendi significat cum tempore,
 applicet homini. Et cum hæc applicatio sit formalis com-
 prædicati cum subiecto; verum est, quod verbum conti-
 q; significat formalem compositionem prædicati cum sub-
 taque cursus in eadem propositione est, qui componitur
 mine, & prædicatur de illo: sed verbum *curro* est, quod illum
 nomine componit, quod illum de homine prædicat: cur-
 m est prædicatum, quod, sed verbum *curro*, est quasi præ-
 m, quo: cum sit ratio, & quasi forma enunciandi: & tan-
 rsus, est quasi materiale prædicatum; verbum verò qua-
 ale. Et ideo D. Th. asseruit, *Verbum non solum ratione rei*
ta se tenere ex parte prædicati, cum de subiecto illa enuncie-
etiam ut est nota compositionis: cum hoc modo sit quasi

prædicatum formale, & ita ex utroque est prædicatum propositionis: ex primo quidem, quasi materiale; & ut quod, res ab eo significata sit, quæ prædicatur: ex secundo verò, forma, & ut quo: cum sit signum compositionis & prædicationis eiusdem prædicati cum subiecto.

Secundò; Notandum, duobus modis contingere *Verbum applicare subiecto rem à se significatam*. Vno modo, nudam tantum aut solam, dum propositio non habet aliud prædicatum, præter verbum. Quod patet in propositionibus de secundo adiacente; ut homo currit: in quibus solam actionem significatam componit verbum cum subiecto, vel eam de illo prædicatam tertio modo, nudam aut solam, sed coniunctam alteri prædicato & modificatam per illud, ut in propositionibus de tertio adiacente; ut, Homo est albus, in quibus non solum esse, quod significatur per verbum, enunciatur, sed coniunctum cum albedine: & ita sensus eiusdem propositionis est, homo est ens, affectus albedine: & primo modo, totale prædicatum est significatum verbis, secundo verò modo quasi parziale, sed utroque modo est prædicatum materiale, & verbum semper formale: semper significat, & facit compositionem prædicati cum subiecto.

24 Ex hac doctrina colliguntur duo argumenta, quibus efficaciter probantur duo illa, quæ nostra sententia, & communiter asserit. Primum argumentum probat, *Verbum, ratione rei à se significatæ, esse prædicatum propositionis materiale, & ut quod, esse consequenti veram partem eius*: & est tale: Verbum significat actionem, vel aliquid per modum actionis, sed hoc est, quod prædicatur de subiecto: nudum quidem, in propositionibus de secundo adiacente: vel coniunctum cum alio prædicato; in propositionibus de tertio adiacente: ergo verbum per rem significatam, semper est prædicatum totale, vel parziale propositionis: & proinde semper est pars propositionis.

Secundum arg. probat, *Verbum semper esse prædicatum propositionis formale, & ut quo: atque adeo partem formalem eius*: & probatur hoc modo: Propositio formaliter, est compositio prædicati cum subiecto: sed verbum est signum formale huius compositionis eam faciens; ergo est ratio formalis eius, & ideo formalis pars eius: sicut anima est pars formalis viventis, quod componit, tribuit esse tanquam vera eius forma. Verbum namque vnit de subiecto per rem à se significatam, & simul est signum formale, efficiens eandem unionem: & ideo est quasi forma, tribuens propositioni veram partem ea similitudine, qua anima tribuit corpori esse, & vivere, informationem. Et veritas hæc ostendit deceptionem aliarum opinionum, quæ putant verbum solum esse materiale nexum propositionis, ita ut solum materialiter vniat prædicatum cum subiecto:

cut lapides domus vniuntur calce, vel ligna clauo: cum
 hoc planè sit falsum; nam verbum sic vnit prædicatum
 eto, vt semper vniat rem à se significatam: ratione cuius
 prædicatum propositionis est, veràque pars eius: sic etiã
 vt formale signum sit eiusdem compositionis prædicati
 subiecto: & signum quidem non solùm significatiuum,
 mul factiuum formaliter, quod est esse formam totius
 positionis: & ideo partem formalem eius.

si dicatur, Prædicatum esse partem formalem propo- 27
 s. Respondeo; Comparatione subiecti, se habere tâquam
 am, quia illud determinat: sed in ordine ad totam pro-
 onem, tam subiectum, quàm prædicatum, sunt partes
 riales; & forma totius propositionis, & earundem par-
 materialium, est verbum.

his facilè soluuntur argumenta primæ opinionis. Nam
 imum, neganda est minor: quòd verbum ita se habeat in
 positione, sicut se habet ligamentum partium domus: non
 vnit prædicatum & subiectum materialiter; sed per mo-
 formæ totius compositionis, vt explicatum est.

secundum, neganda est etiam minor: quod propositio so-
 resoluatur in subiectum & prædicatum, tanquam in par-
 lùm enim in hæc resoluitur tâquam in extremas partes,
 ideo vocat Aristoteles terminos eius: quia terminus non
 libet partem rei significat, sed extremam: & aliquando
 partem, sed indiuisibile extremum: quod nõ est vera pars,
 tet in termino lineæ. Verbum igitur, vera pars formalis
 positionis est, licèt non sit extrema; quod intelligo in ra-
 e formali verbi: nam per rem à se significatam, quam ap-
 at subiecto, & de eo prædicat, etiam est extrema pars pro-
 positionis, cum sit prædicatum eius.

Q V Æ S T I O I I I.

An verbum infinitum possit collocari in propositione.

Quæstio hæc vnum præsupponit, tanquã certũ apud Arist. 26
 & omnes, videlicet *dari verbũ infinitum extra propositionẽ:*
 docuit expressè Arist. c. præsentĩ, illud excludens à defi-
 ne verbi: & cum eo omnes interpretes. Sed quærit aliud,
 erbum infinitum non solùm detur extra propositionem,
 tiam possit in propositione collocari.

est prima opinio antiquorum Interpretũ, Alberti Magni,
 ðerij, in hoc cap. *non posse collocari in propositione.* Quod pro-
 r duplici arg. Primo: Quia verbum fit infinitum, sicut no-
 , per negationẽ, non neganter, sed infinitanter sumptã: ita
 s eius vlteriùs nõ præseat, sed nomen, aut verbũ cui adiun-
 gitur,

gitur, solum neget: at repugnat negationem adiungi verbo propositione, nisi neganter sumptam: ergo repugnat infinitum verbum in propositione. Probatur minor, quia repugnat negationem adiungi verbo in propositione, quin propositione negetur: sed non potest esse propositio negatiua, nisi negatio iuncta verbo sumatur neganter, ut per se est manifestum: et repugnat sumi infinitanter additam verbo in propositione ex consequenti, repugnat verbum infinitari.

Secundo: negatio infinitanter sumpta negat omnino illud, adijungitur, licet vis eius ulterius non transeat: ergo adiuncta verbo, non solum negat significatum eius, sed proprium etiam officium verbi, quod est esse notam eorum, quae de altero praedicantur: at qui negato officio verbi, redditur propositio negatiua, ergo non infinitatur verbum. Probatur consequentia: quia potest esse negatiua propositio, nisi negatio eius neganter accipiatur: Sumpta autem neganter non potest verbum infinitum reddere, sed negatiuum, ut patet in propositionibus negatiuis.

27 Secunda opinio tenet, non solum extra propositionem dari verbum infinitum, sed etiam in propositione: ita Ammonius, Suesanus, Tolet. c. praesenti, Sotus, & Mercatus 1. lib. Summularum, c. 2. verbo, & omnes moderni interpretes. Videturque nobis probabilior. Probatur primo duobus testimoniis Arist. nam c. praesenti loquitur de verbo infinito: *Non valet autem, & non laborat; verbum dico: con significat enim tempus, & semper de aliquo est.* Quod si dicat, semper de aliquo praedicatur: sed non potest praedicari nisi in propositione: ergo sentit Arist. in propositione posse infinitari. Secundum testimonium habetur lib. 1. posteriorum, c. 10. hanc demonstrationem constituit Arist. in prima figura: *Stellae micantes sunt prope nos: planetae non micant: ergo planetae sunt prope nos.* Quae tamen vitiosus erit syllogismus, si negatio in minore sumatur neganter: nam tunc constituet propositionem negatiuam: minore autem negatiua, vitiosus est syllogismus in prima figura: ergo necesse est infinitanter accipi ab Arist. ita ut si verbum sit, planetae sunt non micantes: & ita efficiet verbum infinitum in propositione. Probatur etiam ratione: quia verbum extra propositionem est infinitum: ergo negatio ei adiuncta non accipitur neganter, sed infinitanter: vel ergo negat totum quod habet verbum, nempe significatum eius, & officium copulae, vel solum significatum: si primum dicatur, sequitur posse esse infinitum in propositione, licet totum quod habet, negetur: & etiam sequitur, si dicatur secundum: quia si solum negetur significatum eius, non efficiet propositionem negatiuam, sed affirmatiuam de praedicatione infinito: ut contingit in demonstratione Aristotelis adducta.

Ut autem veritas huius sententiae fiat manifesta, & facilius sciantur

ur argumenta alterius, notandum est, differentiã sententiarumque in eo solùm consistere : quod prima asserit, *Ex*
us, quæ habet verbum, nempe significare rem cum tempore,
 e notam eorum, quæ de altero prædicantur, *primum tan-*
ti conuenire extra propositionem : secundum verò non nisi in
positione exerceri : & ideò extra propositionem posse infini-
 quia potest negari totum, quod in eo statu habet: in pro-
 sitione verò non posse: quia non potest ei adiungi negatio,
 egetur vtrumque : negato autem vtroque, propositio
 titur negatiua : & ideo negatio sumitur neganter, &
 potest ipsum efficere infinitum.

Secunda verò opinio, quam sequimur: nō putat necessariū,
negatio adiuncta verbo in propositione neget vtrūque : sed si
 extra propositionē ei adiuncta, potest negare solum signi-
 ficatum, nō negata cōpositionis nota: ita in propositione po-
 test solum negare: non negata eadem cōpositionis nota:
 potest verbū infinitari, & constituere propositionem af-
 firmatiuam de prædicato infinito; & huius ratio est, quia duo
 distincta sunt in verbo: ergo potest negari primum, nō ne-
 secundo. Præterea; In eo, quod est rem aliquā significare,
 nit verbum cum nomine: & ideò quantū ad hoc, infinita-
 test, per negationē, non tamen quantum ad notam cō-
 positionis: quia cū hæc limitetur ad hoc prædicatum, & hoc
 ctū, siquidem verbum coniungit, necesse est cōiunctione
 u compositione negata, totam propositionem negari: &
 negationem neganter sumi: non enim datur medium in
 positione ipsa, inter negatiuam, & affirmatiuam; nec infi-
 esse potest propositio, vt propositio est formaliter: licet
 esse infinita ex parte prædicati, aut ex parte subiecti.

Primum arg. neganda est minor: quòd non possit nega- 28
 diungi verbo in propositione, nisi neganter sumpta, aut
 at eo ipso propositio negatiua: potest enim solùm nega-
 ficatum verbi, non negata vnione eiusdem cum subie-
 fit extra propositionem: quia distincta est vtraque ratio
 rbo: & ideo potest negatio cadere sub vna, & non sub
 vt probatum est, in verbo.

Secundum: negandū est antecedens: quòd necesse sit ne-
 onē alicui adiunctā, negare quidquid in eo est, sed negare
 st in verbo rem significatam, vt negat in nomine, & in
 m verbo extra propositionem, non negata compositionis
 quid enim prohibet, verbū infinitū extra propositionem
 es, in propositione collocari, absq; eo, quod vis negatio-
 e extendat ad notam compositionis? nihil profectò: quia
 tio infinitater sumpta, eodem modo se habet in proposi-

In Lib. I. de Interpretatione,
 tione, & extra illam: necesse est ergo fateri, verbum sicut e
 propositionem, sic etiam in propositione, posse infinitar
 tenet communis, & vera sententia.

CAPVT IV.

De enunciatione.

TEXTVS ARIST.

*Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua sig
 catiua est separata, vt dictio: non vt affirmatio,
 vel negatio, &c.*

Breuis expositio textus.

Intentum huius capituli est, explicare naturam *Enunciati*
Diuiditur autem in tres partes. In prima definit orationem
 quæ genus enunciationis est: & eius definitionem exponit
 secunda; definit enunciationem, & variis diuisionibus eam
 uidit. In tertia; incipit agere de oppositione enunciationum.
 Vt enunciationem definiat, prius definienda est oratio, quæ
 genus eius est. Sic autem definitur: *Oratio est vox significatiua,
 ius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio: non vt af
 matio, vel negatio.* Loco generis ponitur vox, per quam defini
 tur oratio, tanquam per subiectum: sicut cætera accidentia
 concreto, vt diximus cap. de nomine, per secundam particula
 excluduntur à definitione voces nihil significantes: & per ter
 tiã, subintelligendam, nempe, *ad placitum*: excluduntur voces
 significantes naturaliter: quam non expressit Arist. quia facta
 expressa, atque explicata fuerat cap. de nomine, per particula
 verò sequentes excluduntur nomen, & verbum: quorum partium
 separata, vel nihil significant, vel non significant iuxta signifi
 cationem totius. Cum tamen partes orationis, quæ sunt diu
 sa nomina, aut nomen, & verbum, separata significant: vt patet
 de partibus huius orationis, homo albus. Sed addit Arist. non
 significare, vt affirmationes, vel negationes: sed vt dictiones
 tantum: quia quælibet pars orationis separata, nihil continet
 de esse, aut non esse, nisi ei adiungatur verbum.

Orationem iam definitã *duplicem esse* ait in 2. par. c. 1. Vnam
Enunciatiuam, quæ verum, aut falsum continet: & tales sunt
 orationes modi indicatiui: vt homo ambulat. Aliam *non enun
 ciatiuam*, quæ nihil veri, aut falsi continet: vt orationes imper
 ratiui, aut optatiui aliorumve modorum. Enunciationem igitur
 ait non esse orationem quamlibet, sed eam tantum, quæ verum
 aut falsum continet: & ideo sic definienda est: *Enunciatio est ora
 tio verum, vel falsum significans*, in qua definitione insinuat
 prim.

na diuifio enunciationis: in veram & falſam. Vera enuncia-
 eſt illa, quæ ita enunciat vnum de alio, ſicut à parte rei ſe ha-
 vt homo eſt animal: falſa verò, quæ aliter enuntiat, ac ſe
 nt à parte rei, vt animal eſt lapis.

Secunda diuifio eſt: *Enunciatio, alia eſt Vna, alia Multiplex.* 29
 eſt, quæ vnum ſignificat, vt homo eſt albus: vel cuius par-
 conjunctione vniuntur, vt Petrus currit, & Ioannes loquitur.
 Multiplex verò, quæ vel nō ſignificat vnā, vel terminis æqui-
 ſ conſtat: vel cuius partes non vniuntur aliqua coniu-
 ne, vt Petrus loquitur, Ioannes ambulat.

Tertia diuifio eſt: *Enunciatio vna, alia eſt Simplex, vnum de*
enūciās, vt homo eſt albus: alia Compoſita: quæ plures ſim-
es includit conjunctione vnitas: vt Petrus diſputat, & Ioā-
ambulat. Diuifio poſtrema eſt Enunciationis ſimplicis, in
matiuam, & negatiuam: quas ſpecies eius vocat Ariſt.

igit tandem de contradictione, ſeu oppositione inter enū-
 ciones reperta, quam ſic definit: *Oppoſitio enunciationum eſt,*
atio, & negatio eiufdem prædicati, de eodem ſubiectō. Ad talē
 oſitionem, vnā ſaltē conditionem, omnino requiſitā eſſe
 et, nempe, quòd vtraque enunciatio terminis vniuocis cō-
 nā ſi aliquem terminum æquiuocum habeant, erūt quidē
 dem de eodem, non re, ſed ſola voce: & ideo ſola etiam vo-
 x non re erunt oppoſitæ. Vt canis latrat, canis non latrat.

 QVÆSTIO I.

in definitione orationis definiatur oratio in vniuerſali, vt
perfectam, & imperfectam, ſimplicem, & com-
poſitam comprehendit.

ima opinio aſſerit, *Orationem non definiri in vniuerſali, ſed* 30
lūm orationem perfectā, communem ad orationem modi indi-
ui, & aliorū. Ita Albert. Magnus 1. lib. de Interpret. tract. de
t. c. 1. & Philoponus c. præſenti. Probant: Quia bona defi-
 o debet dari per genus proximū: ſed ſola oratio perfecta,
 roximum genus orationis, communis verò, ad perfectam,
 imperfectam, eſt genus remotum: ergo per illam, & non per
 c definitur.

Secunda opinio: *Solam orationē ſimplicem* definiri docet: quia
 at ſolam quoque enunciationem ſimplicem definiri, cuius
 ſus patet nō eſſe orationem in communi, ſed ſolam ſimpli-
 . Ita Porphyr. & Aſpaſius, in hoc cap. Probāt ex definitione
 onis, in qua dicitur, quòd partes eius ſeparatę per ſe ſūt ſi-
 icatiuæ, vt dictiones; nō vt affirmationes: ſed partes oratio-
 cōpoſitæ ſignificāt, vt affirmationes: vt patet in hac oratio-
 cōpoſita, homo loquitur, & equus currit: cuius vtraq; pars eſt
 propoſitio

propositio affirmatiua: ergo oratio composita non comprehenditur in hac definitione: sed sola simplex definitur.

Tertia opinio est Boëtij, & D. Th. in hoc loco, asserentem Orationem in communi definitam esse ab Arist. ut comprehendit *perfectam, & imperfectam; simplicem, & compositam*. Et est vera, & tenenda. Probatur primò aduersus primam opinionem, quòd definiatur oratio ut communis ad perfectam, perfectam, ex definitione, quæ integra conuenit orationi imperfectis, cum quælibet sit vox significatiua ad placitum cuius partes separatae, per se sunt significatiuæ, ut dictum non ut affirmationes: ut ostendit hæc, homo albus.

Probatur secundò aduersus secundam, quòd definiatur oratio in communi ad simplicem, & compositam: quia oratio definitam diuidit statim Arist. *in unam significationem, & unam coniunctionem*, hoc est in simplicem, & compositam: utramque comprehendit definitio.

Ad arg. primæ opinionis: Neganda est maior, quòd bonam definitionem necessariò debeat dari per genus proximū: sed æquale: vel etiã melius potest dari per genus remotum: dum imponatur cum eo omnes differentia, usque ad ultimam, ut in prædicabilibus ostendimus. Bene enim definietur homo, si dicatur esse substantiam, corpoream, uiuentem, sensitiuam, & ratioualem.

Ad secundum arg. respondent D. Th. & Alexander, in definitione ea solùm poni, quæ conueniunt definito, ut tali: non sub alia ratione particulari possunt ei conuenire: ut in definitione animalis, ea solùm, quæ pertinent ad naturam sensitiuam, & animalia, quæ possunt conuenire animali, in hac vel illa specie considerato, ratione alicuius differentie. Et ita in definitione orationis ponuntur ea, quæ conueniunt ei in genere, nempe, ut oratio est abstrahens à simplici, & composita: ex quibus unum est, quod partes eius non sint significatiuæ, ut affirmationes, sed solùm dictiones. Quòd uero oratio aliqua, nempe composita, habet partes significatiuas, ut affirmationes, non conuenit ei, ut oratio, aut ex ratione generica orationis, quæ definitur, seu ratione specifica orationis compositæ: unde hoc non conuenit definitioni, nec tollit, quin sub ea comprehendatur.

QVÆSTIO II.

An enunciatio sit ens reale; uel rationis.

31 **T**ria sunt consideranda in enunciatione, seu propositione. Primum; Voces ipsæ, scripturæ, aut conceptus. Secundum; Oratio eorū in propositione, secundum rationem prædicati, subiecti, & copulæ. Tertium; Actus intellectus per quē ordinatur ex eis sic ordinatis efficitur propositio. Et de primo, & tertio

est

est, esse realia, & de quo nemo dubitavit: sed quia in his consistit formalis ratio Enūciationis, sed solum materialiter, verum pertinet ad formalem rationem eius: certum enim erit, quod enunciatio materialiter accepta, & quasi pro amento, sit ens reale. Dubium verò, An enunciatio for- ter sit realis, vel ens rationis.

prima opinio; Distinguit de *enunciatione vocali, scripta, atque mentali*: & de duabus primis asserit formaliter esse ens rationis, & mentali docet formaliter esse ens reale. Ita tenent moderatam, & utrumque probat hoc arg. Enūciatio vocalis, & scripta sunt reales ex parte vocum, & scripturarum, sed ex parte significationis, & veritatis, sunt entia rationis, cum significatio enim ex libera impositione hominum dependeat, quæ nihil in eis ponit. veritas etiã cum non sit in eis formaliter, sed tantumquam in signo: ideo nihil habent etiã reale, sed ratio ad rationem autem formalem propositionis non pertinenturæ, & voces, nisi ut significatiuæ rerum, & veritatis in mente: ergo propositio vocalis, & scripta, materialiter tantum ens reale, formaliter verò ens rationis. Quod verò mentalis ens reale formaliter, probant: quia conceptus ex quibus fit, solum sunt reales: sed significatio (quæ inest eis à natura) & veritas quoque reperitur in eis formaliter: ergo tam ex formalitate, & veritate, in quibus consistit formalis ratio propositionis, quam ex materiali conceptuum, erit ens reale. hæc sententia quantum ad enunciationem vocalem, & scriptam vera est: non tamen quantum ad mentalem, quod ita probatur: licet duo illa realia sint in conceptibus, nempe significatio, & veritas, ordinatio tamen in modum compositionis, prædicati, subiecti, & copulæ, non potest esse ens reale: quia nihil reale ponitur, sed sicut in vocibus, & scripturis, esse subiectum & prædicatum, & propositionem, solum est ratio rationis, quæ consistit in actu realem intellectus ea ordinatis: ita in conceptibus, quantumvis naturaliter significantibus, & formalem rationem veritatis continentibus, solum est ratio rationis, esse ordinatis in ratione subiecti & prædicati, ac mentalis propositionis: hæc non minus in his, quam in scripturis, & vocibus ens rationis formalis ratio enunciationis. Quod verò de veritate reali conceptuum dicitur (licet in opinione sit positum) tamen admittendum est: sed non sequitur ex eo, enunciationem mentalem formaliter esse ens reale: quia licet conceptus, eo ipso quod formati ab intellectu, habeant veritatem realem simplicem: completam tamen seu compositam non habent, nisi supposita ordinatione intellectus, & constitutione eorum in ratione prædicati, & subiecti, ac propositionis, quæ cum relationes tantum rationis sint,

efficitur propositionem mentalem formaliter esse ens rationem & scriptam formaliter esse entia rationis, sed etiam mentale absolute loquendo. Quia licet aliquid reale habeat per ad rationem formalem propositionis, nempe significatio, nihilominus ultimum, per quod constituitur enunciatio, in ratione formali enunciationis, est ens rationis, nempe determinatio conceptuum in ratione praedicti, & subiecti, atque propositionis ex his: & ideo absolute pronunciandum est, enunciationem mentalem formaliter esse ens rationis: & ex consequenti, omnes, & singulas enunciationes esse entia rationis formaliter: & ex his solum est arg. oppositae opinionis.

Q V A E S T I O III.

An enunciatio quidditatiue sit definita ab Arist. per unitatem & falsitatem.

32 **A**rist. c. praesenti definit enunciationem, per veritatem & falsitatem: & ideo dubitamus, An veritas, & falsitas pertineant ad essentiam enunciationis, & ideo talis definitio si essentialis: vel potius sit accidens, aut propria passio eius, & ita accidentalis, aut descriptiva sit.

Et est prima opinio quorundam modernorum, asserentium Veritatem, & falsitatem pertinere ad essentiam enunciationis: & inessentialiter esse per eas definitam. Probatur hoc arg. Quia est differentia essentialis alicuius speciei per quam a ceteris eiusdem generis distinguitur: sed enunciationem distinguit Arist. a ceteris orationibus non enunciativis, per significationem veri, & falsi: ergo veritas, & falsitas sunt differentia essentialis eius, per quam separatur a ceteris speciebus orationis.

Secunda opinio tenet, Essentiam enunciationis non consistere in significatione veri, aut falsi, sed in eo quod est unum de altero enunciare: veritatem vero, aut falsitatem, extra essentiam enunciationis, esse tanquam accidens, vel ad summum ut propriam passionem, per quam describitur eam Arist. Ita Alexander, Ammonius & Niphus c. praesenti, & omnes ferè moderni; & nos etiam verum id existimamus esse, & doctrinae Arist. valde consonum.

Probatur testimonio Arist. c. de substantia in praedicatione. Vbi docet, eandem enunciationem secundum speciem suscipere veritatem, & falsitatem, & mutari de vera in falsam ab intrinseco, nempe ex mutatione rei ad extra. Ut haec propositio, Petrus sedens eadem numero permanens; vera nunc est, sedente Petro, stantem vero fit falsa; & hanc mutationem ab extrinseco ei provenire & ideo suscipere contraria, sine sui mutatione: ex quo tale arg. colligo. Eadem propositio immutata permanet, sub veritate, & fa.

te: ergo veritas, & falsitas, non est de essentia propositionis enunciationis. Probatu r cōsequentiā: quia, si de essentia esset, non permaneret eadē, sed alia esset secundū speciem numerum vera, & falsa: quare ex mente Arist. non pertinet ad essentiam enunciationis verum, aut falsum significare. Terea propositionem definiens Arist. lib. I. Priorum, cap. I. *esse orationem, qua aliquid de aliquo affirmat: aut negat: & 1. 2. c. 2. asserit, propositionem esse alteram partem enunciationis, quæ vñ de vno enunciatur, nulla facta mentione veri, aut falsi*: ergo sentit nō in his, sed in eo, quod est enunciare vnum de altero, consistere essentiam eius. Probatu r etiam ratione. Quia si veritas, & falsitas pertinent ad essentiam enunciationis: ergo enunciatio vera, & falsa distinguuntur speciebus: veritas ipsa, & falsitas specie diuersæ sunt: sed differentiarum essentialium non pertinent ad essentiam generis, sed ad speciem sunt: vt ex Arist. & Porphyrio adduximus, in tertio de anima: vt differentia rationalis, & irrationalis non pertinent ad essentiam animalis; ergo verum, & falsum significare essentiam enunciationis in genere sumptæ esse debent: quia aliquid aliud de essentia eius erit, quod per verum & falsum contrahatur ad diuersas species: & hoc erit enunciare vnum de altero; quod aliud erit verum, aliud falsum. Si dixeris: Totum disiunctū, nempe verū, aut falsum, pertinet ad essentiam enunciationis in genere: & alterutrum eorum esse differentiam specificam: probatur hoc esse falsum: quia totum disiunctum componitur ex partibus oppositis: ergo non potest esse de essentia vnius, & eiusdem rei. Unde probatur eadem sententia: Quia enunciatio generaliter, ad mentalem, vocalem, & scriptam: ergo conueniet eis analogicè: sed veritas, & falsitas non possunt eis vniuocè conuenire: ergo nec pertinere ad essentiam eius. Probatu r minor: in sola enunciatione naturali reperiuntur formaliter, in vocali, & scripta, solum tanquam in signo: & ideo per attributionem ad mentalem: ergo conuenit eis analogicè. Ad id: Quia hæc causalis est vera: quia enunciatio enunciat vnum de altero; est vera, aut falsa: Et hæc causalis est falsa: quia enunciatio est vera aut falsa: enunciat vnum de altero: ergo natura est, enunciationem enunciare vnum de altero: quod esse veram aut falsam: in illo ergo consistit essentia eius, quæ sequuntur verum, & falsum; vt proprium accidens. Et ita est: quod eo ipso quod intelligimus vnum enunciari de altero, intelligimus orationem enunciatiuam: quamuis nō de vero aut falso intelligamus: ergo in eo solum consistit essentia enunciationis, hæc verò extra eam sunt.

Ad arg. alterius sententiæ; distinguenda est maior, distinguendi ab aliis speciebus eiusdem generis, dupliciter distinguitur. Primò, distinctione specifica: & hoc modo non potest distinguere ab alio, nisi per differentiam essentialem. Secundò, non distinctione specifica: sed accidentali: & sic distinguitur enunciatio vera, & falsa, non essentialiter. Voluit autem enunciationem definire cap. præsentis per verum, & tanquam per accidentia eius nobis notiora: ex quibus resceret nobis essentia eiusdem enunciationis in eo consistens, quòd vnum de altero enuntietur.

Q V Æ S T I O I V.

An enunciatio mentalis sit vna simplex qualitas.

33 **D**E sola enunciatione mentali quærimus, *An sit vna simplex*; vel cõposita potiùs ex multis simplicibus: mentali, & scripta, de quibus certum est, cõpositas esse ex vocibus simplicibus: aut scripturis. Circa *mentalem* verò videndum est primò, quòd si accipiatur pro actu *intellectus*, quod apprehendimus res, aut de rebus apprehensis iudicamus, non quid compositum, sed simplex. Nam iudicium intellectus iudicamus veram esse hanc enunciationem, homo est animal vnicus est, atque simplex actus intellectus: nec proprie dicitur pro eo enunciatio mentalis; ideo de hoc non proponitur quæstio; sed de conceptibus; quos format intellectus de rebus ipsis: quibus formatis, iudicat vnum conuenire alteri, & quando, componit vnum cum altero: & hæc compositio mentalis, de qua inquirimus; An sit vna qualitas simplex, vel non nisi ex multis composita.

Secundò notandũ est: Sic se habere intellectum in forma da enunciatione mentali; vt primò apprehendat simplices conceptus; ac simplices conceptus: deinde, ex his efficiat compositam enunciationem; priusquã iudicet de conuenientia vnus respectu alterius: vel aliquando integrã apprehensionẽ totius enunciationis habeat ante iudicium: quia prius apprehendit cõpositam enunciationem integram; quã iudicet de conuenientia prædicati cum subiecto: vt patet, dum audimus hanc propositionem; astra sunt paria; quam integrã apprehendimus; antequam iudicemus de veritate, aut falsitate eius: imò cum apprehensionẽ eius habemus; nõquam habemus iudicium: quia nulla apparet ratio dicandi verã esse potiùs quã falsam. De propositione igitur mentali apprehensa evidens est, non esse simplicem qualitatem: quare difficultas quæstionis reducitur ad propositionem mentalem iudicatam: *an sit simplex qualitas, vel composita*. Nã duobus modis possumus intelligere, quòd intellectus iudicet verum

anc propositionem apprehensam; homo est albus, ex tri-
 conceptibus compositam. Primò ita, vt iudicet conceptũ
 icem albedinis conuenire conceptui simplici hominis: &
 euidens est propositionem mentalem iudicatam, quæ est
 terminus iudicij, non esse qualitatem simplicem, sed cõ-
 m, sicut propositionem mentalem apprehensam. Alio
 potest se habere intellectus in iudicio, non iudicando
 conceptum simplicem conuenire alteri; sed ex tota ap-
 nsione composita, vel ex tribus conceptibus simplicibus,
 cati, subiecti, copulæ, formando quemdam alium distin-
 per quem repræsententur significata totius compositio-
 empe prædicati, subiecti, & copulæ: ita vt simul per vnum
 conceptum iudicet de veritate, aut falsitate totius com-
 omis; eo modo, quo phantasia ex duplici specie montis, &
 format tertiam quandam simplicem repræsentantẽ mon-
 ureum. Eo etiam modo quo Angelus per vnum simpli-
 conceptum intelligit integram compositionem à nobis
 m. Si enim ita fiat, enunciatio mentalis erit vnicus sim-
 conceptus, & vna simplex qualitas, per quam repræsen-
 r prædicatum, subiectum, & copula.
 prima opinio tenet, ita fieri: & ideò enunciationem mē- 34
 n iudicatam esse vnam simplicem qualitatem. Ita Sotus 2.
 ummularum, c. 5. Tolet. 3. lib. de anima, q. 19. Probatũrque
 arg. *Intellectus*, cum sit potentia superior phantasia, haber
 em, aut maiorem virtutem componendi, quàm illa: sed
 ntasia ex duplici specie simplici diuersarum rerum, elicit
 n etiam simplicem repræsentantem, quidquid per duas il-
 repræsentabatur: ergo eandem habebit intellectus: & ita
 rit sic iudicare de apprehensione composita, vel de con-
 entia vnus conceptus simplicis cum altero, vt vnum con-
 um eliciat repræsentantem, quidquid per vtrumque con-
 um repræsentabatur, vel per totam compositionem ap-
 ensam: & ita enunciatio iudicata, & repræsentata per
 m illum conceptum, erit vna simplex qualitas.
 ecunda opinio tenet; hoc esse impossibile: & omnino ne-
 ariũ: *vt sicut intellectus apprehēdit subiectũ, prædicatum, &*
lam propositionis; non per vnum, sed per plures conceptus: ita
am attribuat alteri per iudicium: & per hanc attributionem
 onat enunciationem iudicatam, ex eisdem simplicibus
 ceptibus, per apprehensionem formatis. Et sic propositio
 ntalis iudicata non sit vnus conceptus simplex, neque vna
 plex qualitas; sed composita ex multis conceptibus, & qua-
 tibus simplicibus. Ita pater Gabriel Vazques tom. 2. 1. par.
 . 13. c. 13. Et videtur mihi vera sentētia, & expressa apud D. Th.

1. par. q. 58. art. 4. ad 1. vbi de enunciatione mentali sic loquitur
Non qualiscunque multitudo intellectuum compositione cau-
multitudo illorum intellectuum quorum vnus attribuitur
 Per multitudinem namque intellectuum, multitudinē
 ptuum intelligit: ex quibus intellectum componere ait
 ciationem mentalē iudicatā per attributionē vnus ad
 35 - Probatur etiam ratione. Primò: Quia intellectus effici
 ciationem mentalem iudicatam per attributionem vn
 alterum: hoc est affirmando vnum de altero, vel negando
 de eo. Sed attribuere vnum alteri ab eo diuerso, dicit mu
 citatem: ergo cum id quod attribuitur alteri in proposi
 mentali, sit conceptus attributus alteri conceptui; sicut in
 positione vocali est vna vox attributa alteri: sic propo
 mentalis non est minùs composita qualitas, quàm vocal
 Secundò: Voces significant res mediis cōceptibus: ergo
 positio vocalis est signum propositionis mentalis: sed illa
 est vna vox simplex, sed composita ex multis: ergo neq; pr
 sitio mentalis erit vnus simplex conceptus, vel qualitas, s
 multis conceptibus prædicati, subiecti, & copulæ compo
 Quod præsertim verū est, ac necessarium vbi prædicatū, &
 iectum sola ratione distinguuntur: vt in propositione idē
 quam repugnat intellectum efficere, nisi ea distinguendo,
 à parte rei non sunt distincta: hæc autem distinguere non
 test, nisi per plures conceptus ea intelligat, & vnū eorū al
 attribuat: ergo repugnat talem enuntiationem mentalem
 vnum simplicem conceptum, vel vnā simplicem qualitatē
 Ad arg. alterius sententiæ: Concessa maiore, distinguenda
 minor, quia ex duplici conceptu simplici diuerso elicere ter
 etiam simplicem, representantem plura, quæ representabā
 per illa: duobus modis intelligi potest. Primò, *per modū simpli*
expressionis; ita vt vno illo conceptu exprimatur, quidquid
 plures representabatur. Secundò, *per attributionem, & cōpositi*
nem vnus cum altero. Et primo modo fieri potest à phātasia
 intellectu nostro: sed secūdo modo fieri repugnat; quia cōp
 nere vnum cum altero, dicit multiplicitatē conceptuū: & cū
 sic fieri debeat per iudicium, quo cōstituitur enuntiatio mēt
 lis, non potest per vnum conceptū fieri: sed necessariò per pl
 res, ex quibus enuntiatio mentalis cōponatur: & propterea n
 potest esse enuntiatio mentalis cōceptus simplex, aut simpl
 qualitas: sed cōposita ex pluribus conceptibus & qualitatib.
 Angelis verò simplex conceptus, & simplex qualitas est: qui
 non iudicant componendo vnum cum altero, vel vnum alter
 attribuendo: sed vno simplici conceptu exprimendo vtrūque
 Modus autē iste pugnat cum imperfectione nostri intellectus
 non

intelligentis, nisi componendo & diuidendo.

QVÆSTIO V.

*diuisio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, sit generis
in species, vel analogi in analogata.*

Prima opinio est Alexandri; quem citat D. Tho. c. præsentis, 36
asserentis esse *diuisionem analogi in analogata*, quam sequū-
tiam Philoponus, 1. lib. Poster. c. 21. Aspasius, & Burana, 1.
priorum, c. 1. Probatur hac ratione: Analogum est; quod de
membro dicitur per prius; & de alio per posterius: sed enun-
ciatio dicitur per prius de affirmatiua; & per posterius de ne-
gatiua: ergo analogum est respectu earum: & ita diuisio erit
analogi in analogata. Probatur minor. Primò ex Arist. cap. præ-
sentis; ubi sic ait: *Est autem una prima oratio enunciativa, affir-
matio: deinde negatio.* Probatur etiam ratione: Quia affirmatio
est compositio, negatio diuisio: compositio autem
est diuisio. Præterea, affirmatio dicit formam positiuam,
negatio priuat: forma uero prior est priuatione. Et tandem
negatio cadit supra affirmationem: cum propositio negatiua
si aliud, quam affirmatiua, addita negatione: illa igitur
est posterior hæc.

Secunda opinio est Soti 2. lib. Summularum, asserentis, *affir-
mationem & negationem esse diuersas qualitates enunciationis: &*
*quia qualitas sit accidens; diuidetur enunciatio in affirmatiuam,
negatiuam; tanquam subiectum in diuersa accidētia.* Proba-
tur hoc arg. Accidens est, quod potest adesse, & abesse subiecto
propter corruptionem eius: sed affirmatio, & negatio ita se ha-
bent respectu enūciationis: ergo sunt accidētia eius. Probatur
minor: quia enunciatio eadem permanens secundum essentiā,
transit de affirmatiua in negatiuam; ut hæc eadem: Petrus cur-
rit negatiua addita negatione, Petrus non currit.

Tertia opinio est communis: quod diuisio enunciationis sit
generis in species; ita Porphyrius, Ammonius, Boëtius, Simpli-
sius, D. Th. Louanien. Suesan. Lemosius, & Tolet. c. præsentis. Et
hoc est probabilior, & tenenda.

Probatur primò: Quia essentia enūciationis; ut superius pro-
posuimus, consistit in eo, quod est attribuere vnum alteri, aut
enunciare de illo: sed hoc fit per affirmationem, & negatio-
nem: ergo istæ sunt differentiæ essentielles, diuidentes enuncia-
tionem. Erit ergo diuisio generis in species.

Secundo: Enunciatio affirmatiua, & negatiua cōueniūt in ra-
tione communi enunciationis: quæ de vtraque prædicatur: nã
vera est hæc; Enunciatio affirmatiua, est enunciatio: & enun-
ciatio negatiua, est enunciatio, est æquè vera, quæ distin-

guuntur specie, ergo enunciatio est genus ad utramque. Pro
minor: quia affirmatiua dicit unionem, & compositionem
dicati cum subiecto: negatiua vero diuisionem & separa
ab illo: at isti sunt modi enunciandi, formaliter, & essentialiter
diuersi: ut patet: ergo constituunt enunciations, forma
& essentialiter diuersas.

Ad arg. primæ opinionis: Distinguenda est maior: nam
per prius de vno: & per posterius de altero: duobus modis
tingit: vel *ratione predicati superioris, in quo communi, vel ra
differentiarum per quas distinguuntur*, & primus modus tollit
uocationem: & efficit analogiam: secundus vero nullo mo
eum in omnibus generibus reperitur in quibus semper d
vna species prior aliis, propter minorem perfectionem sue
ferentia: quod non impedit, quin natura generica ex sua p
te, æqualiter, & vniuocè participetur ab omnibus specie
Et ita contingit in enuntiatione: cuius ratio ex parte sua æ
participatur ab affirmatiua, & negatiua: & non secundum p
& posterius: sed enuntiationo affirmatiua, propter maiorem p
fectiorem suæ differentia, prior est negatiua, ut asserit Aris
probat argumentum: hoc tamen non tollit vniuocatione
nec rationem genericam.

Ad arg. secundæ opinionis: Distinguenda est minor: quia prop
fitio eadē permanens, solum materialiter: hoc est, secundū m
teriales terminos, transit de affirmatiua in negatiua: non t
men eadem permanens formaliter, & essentialiter: sed diuer
speciei fit, addita negatione: propter diuersum modum enu
ciandi, ut probauimus: quare affirmatio, & negatio, different
essentials sunt enunciations, & non qualitates: nisi eo mo
quo differentia essentialis dicuntur qualitates generis essen
tiales: quare nec sunt vllō modo accidentia eius.

QVÆSTIO VI.

*An diuisio enuntiationis in simplicem & compositam, sit generis i
species; vel analogi in analogata.*

37 **P**rima opinio tenet, vniuocam esse hanc diuisionem: & ideo ge
neris in suas species: Ita Sotus 2. lib. Summularū, c. 6. & alij
Probāt primò: Quia enūciatio simplex, & cōposita conueniū
vniuocè in genere orationis: ergo etiam in genere enunciatio
nis: quod est oratione inferius. Probatur consequentia: quia
quæ conueniunt vniuocè sub genere superiori, necesse est etiā
vniuocè conuenire sub genere inferiori: ut si duo animalia
conueniunt sub genere viuentis superiori, necesse est sub gene
re animalis viuentis inferiori etiam vniuocè conuenire.

Secundò: Significare verum, aut falsum: vel est de essentia

ationis; vel propria passio eius: sed enūciatio simplex, & ta conueniunt vniuocè in eo; quod est significare verū, sum: nā enūciatio cōposita, simpliciter est vera, aut fal- ut simplex: ergo conueniunt etiam vniuocè in ratione uni enuntiationis, tanquam species sub genere.

unda opinio quorundam modernorum asserit, diuisionē esse, *Subiecti in accidentia*. Probat hunc arg Quod magis, uis compositum solū differunt ex hoc accidentaliter: ies à tota domo: & enūciatio omnino simplex, ab ea, componitur ex parte subiecti, ex alia simplici enūciatio: hæc: *homo est albus, est propositio*: solū differt accidentaliter illa; *homo est albus*: quia magis composita est: sed enūciatio cōposita solū differt à simplici, penes magis, & minus compositum: quia simplex solū cōponitur ex subiecto, prædicato, & copula: composita verò, ex his quidem remotè; propter quod ex multis enūciationibus simplicibus: ergo solū differunt accidentaliter.

tertia opinio est communis: Quod hæc diuisio fit *analogi* 38 *logata*. Ita Boëtius, Ammonius, Suesanus, Toletus c. prædicato. Tho. opusc. 48. c. 6. & moderni plures. Videturque nobis probabilior, & magis conformis doctrinæ Arist. qui enūciationem simplicem vocauit vnam, propter vnum significatum: compositam verò vnam coniunctionem, quod est, esse vnam secundum quid: & ideo secundum quid enūciationem.

Probat id ratione. Primò: quia ratio formalis enūciationis, quod prius probauimus, cōsistit in enūciando vnum de altero: enūciatio composita nō enūciat vnū de altero: quia nō cōponitur proximè ex subiecto, & prædicato; sed solū dicitur enūciatio ratione simplicium; ex quibus constat, coniunctionem: & solū ratione earum significat veritatem, aut falsitatem: ergo ratio formalis enūciationis conuenit per se simpliciter; compositæ verò solū per participationem, & attentionem ad illam: quod est analogicè conuenire.

Secundò: Vna species non cōponitur formaliter ex altera, licet materialiter cōponi non repugnet: sed composita enūciatio cōponitur ex simplicibus formaliter: hoc est, inquantum enūciant vnum de altero, & inquantum veritatem etiam simpliciter habent: cum quolibet horum ab eis sublato non cōsistat enūciatio cōposita: ergo non possunt esse species enūciationis: sed erunt analogata eius, contra primam opinionem: quod probatur contra secundam, quod non differat solū accidentaliter: quia differunt per modum formalem, & essentialiter: quia in simplici est enūciatiuus, in composita verò nō: sed

forma eius potius consistit in vnione simplicium, aut enun-
ciatiuarum; ergo differunt essentialiter: quare diuisio non
esse subiecti in accidētia: sed erit analogi in analogata; v-
bauimus aduersus secundam opinionem.

Ad cuius arg. Respondendum est: & ad primum; Co-
nsequentiā, neganda est consequentia, & ratio est: quia
enunciatio est longè perfectior oratione, quam non
per se attingere composita enunciatio: sed solū per par-
ticipationem simplicis, quamuis per se, & simpliciter, possit
generare orationem. Et licet simile exemplum non
inueniatur in entibus naturalibus, quia eorum natura
ita variabilis: inuenitur tamen in eisdem rebus artificia-
liter ab intellectu factis: nam species, & indiuiduum vniuocè
conueniunt sub genere relationis rationis tanquam species
sub genere tamen inferiori relationis prædicabilitatis
conueniunt nisi analogicè: quia indiuiduum nō attingit
perfectiōem eius, cum non prædicetur, nisi improprie, de se.
Itaque ratio inferior ad eò perfecta esse potest, & ratio super-
ior ad eò imperfecta, vt non per se, aut non vniuocè eam possit
participare: sed solū per attributionem ad aliud membrum
perfectius; cum quo in genere superiori, valde imperfectior
vniuocè conueniebat: & hoc satis est, vt non sit bona conse-
quentia ita arguentis: hæc duo conueniunt vniuocè in prædicato
superiori; ergo etiam in prædicato inferiori.

Ad secundum: neganda est minor, quòd enunciatio simplex
& composita conueniant vniuocè in eo quod est verum
& falsum significare; nam hoc solū conuenit composita
participationem simplicis: quare negandum est etiam quod
fit vera, vel falsa simpliciter.

Ad arg. secundæ opinionis, neganda est etiam minor: quod
enunciatio simplex & composita solū differant penes modum
& minus compositum; nam differunt per diuersos modos
modos enunciationis, quia simplex habet modum forma
enunciandi: composita verò non habet per se modum enun-
ciandi, vnde nec per se enunciat; sed solū per participationem
simplicis: per se verò solū habet modū coniunctionis enun-
ciatiuarum, & ideo essentialiter sunt diuersæ.

CAPVT V. DE MODIS oppositionum.

Capite 5. agit Arist. de modis oppositionū, inter enunciativas
quænes repertis. Quod caput non à nobis exponendum: quod
de oppositione propositionum, & modis omnibus eius, factum
disputant Summulistæ; regulas eorum ex hoc capite, atque
ex l.

. huius operis deducentes : quare non putamus necessa-
 hac in parte eas repetere.

C A P V T V I.

De oppositione, & veritate enunciationum de futuro
 contingenti.

T E X T V S A R I S T.

*ergo qua sunt, & qua facta sunt, necesse est affirmationem, &
 negationem veram esse, vel falsam, &c.*

Brevis expositio textus.

entum Arist. c. præsentis est, ostendere regulam propositio- 39
 m contradictoriarum, quæ est talis: Si vna est vera, altera
 fariò debet esse falsa: non esse veram eodem modo in pro-
 positionibus singularibus, de futuro contingenti: quemadmo-
 vera est in propositionibus materiæ necessariæ, & remo-
 tque etiam in propositionibus contingentibus de subie-
 niuersali. Diuiditur autem c. hoc in duas partes, nam in
 a proposita quæstione & soluta, duplici ratione probat
 riam sententiam. In 2. verò, duplicem distinctionem ne-
 rij, circa res & propositiones tradit.

gerat Arist. c. præcedenti, sub finem, de natura cōtradiçtio-
 ut oppositionis in propositionibus repertæ: dixerátq; ne-
 riam esse conditionem contradictoriarum enunciatio-
 , vt si vna sit determinatè vera, altera determinatè sit falsa.
 verò præsentis proponit hanc quæst. videlicet: *An hac con-*
contradictoriarum vera sit, non solum in propositionibus ma-
necessariæ, & remotæ, sed etiam materiæ cōtingentis. Loquitur
 m non de contingenti raro, quale est fodientem inuenire
 urum: nec de contingente frequenter, quale est homi-
 noctu cubare: sed de contingente ad vtrūlibet; hoc est, ad
 nq; partem, quod æquè potest esse, & non esse: vt Petrum
 are, vel honestè viuere.

præsupponit tanquam certum. Primò, veram esse regulam
 nibus propositionib. materiæ necessariæ, & remotæ, siue
 iversalis sint, seu singulares: nã si determinatè verum est, Pe-
 esse hominem, determinatè est falsum Petrū nō esse ho-
 em: & si determinatè verum est omnē leonem non esse la-
 , determinatè est falsum quòd aliquis leo sit lapis. Secūdò
 upponit tanquam certū, verā quoque esse regulam in pro-
 tionibus contingentibus de subiecto vniuersali: nam si de-
 inatè verum est hominem esse album: determinatè est fal-
 nullum hominem esse album. Tertium quoque certum
 esse

esse ait: nempe eandem regulam esse veram in propositionibus contingentibus, de subiecto singulari, si sint de presenti, aut terito, nam si determinate verum est Petrum studiosè vivere aut vixisse: determinate est falsum Petrum non studiosè vivere aut vixisse. Nulla enim in his propositionibus potest esse indeterminatio, sed sicut determinate verum est, quod fuit, & est determinate falsum erit non fuisse, aut non esse. Solum procedere quaestionem ait de propositionibus singularibus futuro contingenti: *An una earum sit determinate vera, & determinate falsa.* Et ratio dubitandi est manifesta: quia contingens, aut libera, non est determinata ad effectum futurum, sed potest se determinare, & potest se non determinare: & inquamdiu determinatio eius futura nunciatur, per propositionem singularem de futuro, tamdiu quasi suspensa manet: & in veritas eiusdem propositionis indeterminata semper videtur.

Respondet autem Arist. in his propositionibus determinatum verum esse totum disiunctum, ex utraque contradictoria constitutum. Ut, Petrus peccabit, aut non peccabit: nam peccare, aut non peccare, ita necessarium est, sicut esse, vel non esse: ergo ita determinatum verum. Sed utramlibet contradictoriam per se sumptam, esse determinate veram, aut falsam; ut, Petrus peccabit, atque Petrus non peccabit. Quod probat duplici argumento, ducente ad impossibile. Primo: Quia si determinate essent verae, nihil esset in rebus contingens, sed omnia evenirent necessario: ut si determinate verum esset, Petrus hoc efficiet, aut illud: studiosus, aut vitiosus erit: bellum erit futurum cras, vel non erit futurum, & necessario evenirent effectus isti, & ideo non possent non evenire: quare nihil esset in rebus contingens, quod est absurdum.

Secunda ratio: Quia si propositiones istae singulares de futuro contingenti essent determinate verae, & omnes futuri effectus necessario evenirent, neque aliquis esset effectus contingens, non esset consultandum de rebus futuris, nec deliberandum: quare nec esset consilium, nec libertas: nam deliberatio & consultatio, solum est de rebus contingentibus, quae possunt esse, & non esse: de his enim quae necessario futura sunt, ut ortu solis crastino nullus unquam sanae mentis consultandum esse dixit. Tollere autem contingentiam, consilium, deliberationem, imò & libertatem nostram, absurdum est: ergo non est dicendum propositiones singulares de futuro contingenti esse determinate veras, aut determinate falsas.

40 Explicat tandem duplicem distinctionem necessitatis rerum & enunciationum. Prima talis est: *Quaedam res sunt necessariae propria natura, ut coelum: alia vero, non nisi ex conditione temporis, quo mensurantur: cum tamen ex propria natura contingentes sint.*

petrū ambulare, dum ambulat, necessarium est, non ex propria natura, sed ex cōditione tēporis, quo mensuratur ambulare eius: & hoc modo verū esse vniuersaliter ait, quòd omnis quando est, necessariò sit, & omnis propositio pro tēpore, vera est, necessariò est vera, sed necessitatem primam simpliciter esse talem affirmat: secundam verò, non nisi secundum tēpore: hoc est ab extrinseco, & ex suppositione temporis, in quo res est, vel in quo propositio vera est.

Secunda est distinctio necessarij: *Quadam sunt necessaria ab-
solutè, id est, sine comparatione ad aliud: vt hominem esse ani-
malem. Alia non nisi ex comparatione ad suum oppositum: ita, vt quòd
necessarium est, contingens est, sumptum cum suo opposito sit
necessarium: vt contingens est hæc, Petrus ambulabit, at si su-
perur cum sua opposita, necessarium facit totum disiunctum,
Petrus ambulabit, aut non ambulabit. Et hunc etiam mo-
dum necessitatis extrinsecum esse ait, & secundum quid talè:
nam tamen primus simpliciter sit talis, & ab intrinseco. Et hūc
modum necessitatis, atque etiam secundum, primæ distinctio-
nis, reperiri docet in enunciationibus singularibus contin-
gentibus de præsentī, præterito, & futuro: nam dum Petrus
ambulabat, necessarium est ex suppositione, ambulare: & etiam
quòd ambulauerit, supposito, quòd ambulauit: & etiam est
necessaria hæc de futuro, Petrus ambulabit, ex suppositione,
quòd ambulabit. Necessarium quoque est disiunctum hoc,
Petrus ambulabit, vel non ambulabit: sed cum vtraque hac ne-
cessitate totius disiuncti, & etiam cuiuslibet partis per se sum-
ptam, ex suppositione temporis verum est quamlibet per se
sumptam esse contingentem, & indeterminatè veram.*

QVÆSTIO VNICA.

*Singulares enunciationes de futuro contingenti habeant veri-
tatem, aut falsitatem determinatam.*

Ex solis singularibus, & contingentibus procedit quæstio:
nam propositiones necessariae, atque etiam ex materia re-
cta constantes, necessariò veræ sunt, vel necessariò falsæ: siue
vniuersales, siue singulares: & ideo determinata est earum
veritas, aut falsitas: determinatè etiam veræ sunt contingentes
subiecto vniuersali, aut determinatè falsæ: vt, omnis homo
ambulabit: nullus homo ambulabit: &, homo ambulabit: ho-
mo non ambulabit. Quia licet effectus futurus, atq; contingens,
in singulari possit esse, & non esse, vniuersaliter tamè verum est,
quòd causa cōtingens determinabitur ad operandū: imò neces-
saria est determinatio eius in singulari vago, licet sit omnino
contingens

cōtingens in quolibet singulari determinato. Necessitate
dem morali: quia moraliter loquendo, hoc est, more hum
vel vt res humanæ solēt euenire, necesse est, homines amb
re: & ideo determinatè vera hæc, homo ambulabit: & al
homo ambulabit: & determinatè falsa, omnis homo amb
bit: nullus homo ambulabit In hoc enim sensu accipitur
Christi apud Matthæum: *Necesse est, vt veniāt scandala.* Cen
quoq; est, singulares propositiones cōtingentes de presen
præterito, esse determinatè veras, vel falsas: imò necessaria
quidē ab intrinseco, vel simpliciter, sed ab extrinseco, & ex
positione tēporis: vt iam fuit à nobis expositū. Solūm ergo
singularibus de futuro contingenti quæstio esse potest: *An
terminatā habeant veritatem, vel indeterminatā:* quia deter
natio causæ futuræ, à qua pendet veritas earum, quādiu fu
ra enunciatur, indeterminata est: & ideo non videtur posse
buere veritatem determinatam eisdem propositionibus.

Ideò prima opinio asserit: *Nullam prorsus habere veritatem
aut falsitatem tales propositiones, sed neutras esse:* hoc est, nec
ras, nec falsas. Ita Antonius Cordubensis lib. 1. sui Quæstio
rij, q. 55. dub. 2. Probatur: quia veritas, vel falsitas enunciat
nis sumitur per conformitatem, aut difformitatem, ad re
significatam: sed res significata per hanc enunciationem: *Pe
trus peccabit*, non est in rerum natura, quamdiu enunciatur
futura: ergo enunciatio ipsa non est ei conformis, nec diffor
mis: quare non erit vera, neque falsa, sed neutra, & certè si v
ra, aut falsa concedatur, sequitur, simul esse veram, & falsam
quod repugnat. Probatur consequentia: quia cum res signifi
cata indifferens sit ad essendum, & non essendum: & non ma
gis ad vnum, quam ad alterum determinata, non est mai
ratio, ob quam enunciatio sit vera, potius quam falsa: qua
vel neutrum habebit, vel vtrumque: & hoc est impossibile: er
go illud necessarium, quod est esse neutram,

Secunda opinio: *Aliquā veritatem tribuit his enunciationibus*
nō quidem determinatam, sed confusam, aut indeterminatā
ita vt totū disiunctum ex vtraque contradictoria compositū
sit determinatè verum, ac necessariū, vt Petrus disputabit, ve
nō disputabit: sed vtraque earū per se sumpta indeterminatè
vera sit aut falsa, quod est dicere indifferentem esse ad verita
tem, aut falsitatem: & ideo non esse actu veram, nec actu falsam
sed quasi in potentia nondum determinata. Ita Arber. Mag. 1.
lib. de interpretatione, tract. de oppositione, cap. 4. Catherinus
in opus. de veritate enunciationum, Louanien. & Tolet. c. præ
senti. Et hæc videtur expressa sententia Aristotelis, qui eā pro
bavit hac ratione: *Quod determinatè verū est, necessarium existit*

ergo si enunciatio singularis de futuro contingenti, determinate vera est, erit necessaria. Ex quo sequitur, futura omnem necessarium euenire. Probatum consequentia, quia si hæc est determinate vera, Petrus disputabit; disputatio Petri, à qua sumitur veritas, erit necessarium futura, & non contingens: quare relinquetur libertas, nec locum habebit consilium, aut deliberatio: quia de rebus necessariis futuris non deliberamus: nec esse in nostra potestate necessaria, sed contingentia solent euenire, & non euenire: sic, vel alio modo fieri. Probatur secundum: Nam ab eo quod res est, vel non est, enunciatur determinate vera, vel falsa: sed res significata per enunciationem singularem de futuro contingenti, ita est determinata; ut vel futura est, & ut talis enunciatur, nullam determinationem habeat: ergo nec propositio de futuro eam enunciata determinatam habebit veritatem: sed indeterminata, atque ambigua semper erit ad veritatem, & falsitatem.

Ad hanc opinionem tenet, *Tales enunciationes habere determinatam veritatem, aut falsitatem: sed contingentem.* Et hæc est vera, & valde conformis fidei Catholice, quam tenet Scotus in 1. d. 3. q. 1. argumenta principalia. D. Bona. d. 38 art. 3. q. 1. ad 1. Ricardus. 1. q. 5. ad 1. Greg. q. 1. art. 2. Ocham. q. 1. ad principale. 1. q. 1. art. 1. notab. 7. Mars. q. 40. ad 3. Holcoth in 2. q. 1. notus in c. 9. Epistolæ ad Rom. p. 5. Pater Franciscus Suauisc. de absoluta scientia futurorum contingentium, c. 2. P. Gabriel Vazquez, tomo 1. primæ partis, disp. 67. c. 3. & omnes moderni nostri temporis.

ut eam simul explicemus, & probemus, notandum est, *de determinata veritate*: nam ex hoc constabit, an tribuendum singularibus enunciationibus de futuro contingenti. Determinata autem veritas duo habere debet. Primum; *quod sit distincta & non confusa*: sicut confusa est ea, quæ reperitur in propositionibus æquiuocis; ut in hac; *Canis mouetur*: in qua non dicitur prædicatum de aliquo subiecto distinctè; sed confusa, in qua suspensa manet veritas eius. Secundum requiritur; *quod sit determinata*: quæ in ordine ad actuale significatum accipiatur, nam si sit in potentia indifferenti, suspensa dicitur enunciatione. Actuale autem significatum enunciationis illud dicitur, quod actu est in rerum natura. tempore significato per copulam, ut si enunciatio sit de præsentibus; actualem habeat veritatem, determinatam; si res significata existat tempore præsentibus: & si præteritis; determinate vera erit; si eius significatum aliquando in rerum natura. Si verò sit enunciatio de futuro, erit determinate vera; si eius significatum aliquando futurum sit in rerum natura; ut hæc enunciatio; *Sol orietur cras*, determinate vera est hodie.

hodie: quia significatum eius crastina die erit in rerū natura.

Secundò notandum est, Propositionem de futuro; sicut de futuro, duplicem esse: Vnā, quæ determinat aliquod tēpus: vnde Petrus disputabit cras. Aliā, quæ nullum determinat, sed tempus futurū, quasi indefinitè significat: vt, Petrus disputabit. Et vt determinatè vera sit prior: necesse est disputationem futuram esse die crastino: vt autem posterior, sufficit, quod quo tempore habitura sit esse actuale in rerum natura: vt verum sit tunc de præsentī enunciare, Petrus disputat.

His suppositis: Probatur iā nostra sententia; Quod propositiones singulares de futuro cōtingenti, sint determinatè verae aut falsæ: Ex fide Catholica quæ docet Deū ab æterno euenire cognouisse veritatē earum: ex quo sequitur; eam habuisse ab æterno. Probatur cōsequentia: quia Deus non cognoscit futura esse; nisi quæ verè futura sunt. Gratia exempli: Deus ab æterno cognouit hanc singularem, de futuro contingentiā esse, Antichristus est peccaturus: ergo cognouit, quod quando erit vera de præsentī: sed propositio, quæ aliquādo vera de præsentī, semper fuit vera de futuro, & determinatè vera, cū aliquando sit de præsentī determinatè vera; ergo cognouit Deus ab æterno determinatam veritatem eius de futuro: quod non potest esse, nisi eam habuerit. Alioqui cognouisset Deus tanquam futurum, id quod futurum non est.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia, si Petrus hodie disputat, determinatè verum erit, de præsentī enunciare, Petrus disputabit: ergo etiam fuit determinatè verum, heri enunciare de futuro; Petrus disputabit. Probatur euidenter consequens: quia veritas enunciationis de futuro, mensuratur per significatum eius: & determinata veritas per determinationem eadem significati: sed disputatio præsens habet nunc esse determinatum de præsentī: ergo habuit heri esse determinatum de futuro: & ideo enunciatio de futuro: quæ illud enunciata determinatam veritatem habuit; quam sicut heri habuit, tum est ante mille annos habuisse.

Secundò; determinata veritas enunciationis sumitur ex significato eius determinato: sed significatum huius enunciationis; Petrus disputabit, habebit aliquando esse determinatum de præsentī: ergo habet modò esse determinatum de futuro: & ideo propositio, quæ illud de futuro enunciat, erit determinatè vera, cū eius significatum sit determinatè futurum. Probatur minor: quia disputatio Petri aliquando habebit esse actuale, atque distinctum extra causas.

Probatur tandē: Quia si propositiones istæ non habent determinatam veritatem: ergo nullo modo sunt veræ, aut falsæ.

runt aliquādo: hoc est, nec actu, nec potētia, quod est ab-
 i. Probatur consequētia: quia frustra est potentia, quæ nec
 citur, nec reduci potest ad actum: sed istæ enunciationes
 quam erunt de futuro veræ: imò nec esse poterunt, si modò
 unt determinatè veræ, quia cū effectus præsens fuerit,
 non sunt veræ de futuro, sed de præsentī: ergo non habēt
 atem de futuro, determinatam actu, nec potentia: quod
 illo prorsus modo esse veras de futuro.

arg. primæ opinionis; Distinguēda est minor, quòd signi-
 am propositionis singularis de futuro cōtingenti, non sit
 um natura: quia licet non sit in differentia temporis præ-
 s, est tamē in differentia tēporis futuri, significata per co-
 m, in qua habebit esse determinatum, & actuale, & hoc
 it, vt determinatè sit vera enunciatio de futuro: sicut, nec
 d est in rerū natura significatū propositionis de præteri-
 d quia in propria differentia tēporis habuit esse actuale, ac
 rminatū, sufficit, vt enūciatio de præterito, sit determinatè
 Aliud verò, quod infertur, simul esse verā, & fallam, si de-
 inatè vera concedatur: negandum est: quia ideo est deter-
 atè vera, quia significatum eius habebit esse determinatū,
 ore significato per copulā: quod licet possit non esse, cū
 ntigēs: erit tamen, & ideo propositio erit vera, non autē
 quia licet possit nō esse, non est tamen verū, quòd non sit
 turum esse in propria differentia tēporis. Itaque cū enū-
 r futurū, & non solū possibile, non satis est, quòd possit
 esse; vt falsa sit propositio: sed requiritur, vt omnino non
 turum, quod patet esse falsum: & ideo malè infertur, pro-
 ionem simul esse veram, & fallam.

o solutione arg. secundæ opinionis notandum est, *Esse*
futurum duplicem esse, Necessarium, & contingentem. Necess-
 futurus est ille, qui nō potest nō esse futurus: quia per cau-
 necessariā futurus est; vt ortus solis crastinus necessariò fu-
 s est: quia per causam necessariā, ac determinatam ad vnū:
 tingenter verò futurus esse dicitur ille, qui tempore qui-
 futuro habiturus est esse, nō minùs quā effectus necessā-
 contingenter tamē: ita vt possit nō esse futurus: quia per
 am sit liberam, aut contingentem: quæ sic eū producit in
 rentia tēporis futuri: vt possit illū non producere: sic se ad
 randum determinabit: vt possit se non determinare. Et cū
 cas, aut falsitas enunciationis mēsuretur per rem significa-
 , duplex est etiā enūciatio de futuro: vna *Necessaria*: vt Sol
 tur cras, & alia *Contingens*; vt Petrus disputabit: & quidem
 que determinatè vera, aut falsa: sed illa prior necessariò:
 a ita est vera, vt possit esse falsa: hæc verò posterior cōtin-

genter: quia ita est vera, ut possit esse falsa. Vnde sequitur non esse bonā consequentiā; Hęc enūciatio, Petrus disputat, est determinatè vera: ergo necessaria; vel necessariò vera: ita est determinatè vera; ut cōtingens, & contingenter sit: quia sic est vera, ut possit esse falsa: sicut effectus per eam significatus, sic est determinatè futurus; ut possit non esse futurus.

Ex hac doctrina soluitur arg. Arist. Cuius negandum e recedēs: quia non omne, quod futurū est, habebit esse per se ipsam necessariā; si quidem habebunt plura per contingentes: ideo nec sunt necessaria, nec necessariò futura, sed cōtingentia & contingēter futura: & ex consequēti enūciationes, per se significantur, licet sint determinatè veræ, non tamen necessaria, sed contingentes: quia sic sunt veræ, ut possint esse falsæ.

Pro solutione alterius; Aliud est notandum: in quo consistit deceptio huius opinionis: Nēpe, *causam liberam, vel contingentem indeterminatā esse, atque indifferentē*: quia potest se determinare, & potest se nō determinare. Certū tamen est, quod determinabit se: vel non se determinabit: & ideo certū est etiā certū eius futurū esse; vel nō esse futurū: & si futurus est, potest non esse futurū, & si futurus nō est, potuisse etiā esse futurum.

Gratia exempli: Voluntas Petri semper est indeterminata & indifferentis, ad disputandum, vel non disputandū, quousque determinet crastino die, tali hora ad disputandū: & tunc cessat indifferentia eius. Quare disputatio determinata erit tali hora diei crastini, ita tamen ut potuerit nō esse: sed sicut verū est tunc de præsentis esse determinatā contingēter, & potuisse nō habere esse determinatū illa eadem hora: quia posset causa libera se non determinare: ita verū est hodie, quod habitura cras esse determinatū, contingēter tamen: quia verum est, potuisse nō esse; & ideo est verū, quod disputatio habitura sit esse determinatū. Enūciatio igitur futura; Petrus disputabit die crastino, tali hora, non cōparatur ad voluntatem eius; ut indeterminatam; sed ut se determinantē tali hora ad disputandū: non significat disputationē; ut in potentia; vel ut in potestate voluntatis nondum determinatæ: sed ut determinatū, & habentē esse actuale: non præsens, sed futurū crastino die, tali hora: & hoc determinatā habet veritatē; non minùs quàm propositio de præsentis, eodem tempore, quo fit disputatio prolata: Petrus disputat. Quia sicut tunc habet disputatio esse determinatū de præsentis; ita nūc habet esse determinatū de futuro. Et in hoc consistit deceptio secundæ opinionis: quia putat propositionem de futuro cōparari ad causam: ut indeterminatam tantum: cū tamen non comparetur ad eam; ut nūc indeterminatam: (licet verè nunc indeterminata sit) sed ad eandem, ut se determinantē tempore

de futuro, per copulā significato: ex quo determinatā ha-
 eritatem enunciatio, licet contingentem: quia cōparatur
 usam, vt se determinantē in futuro, contingentem tamen;
 propriā naturam, & ideo potentem se non determinare.
 formam igitur arg. Distinguenda est minor, quod res si-
 cata per enunciationem de futuro, quamdiu enunciatur
 a, nullam habeat determinationem: nam licet nullā ha-
 determinationem præsentem, habet tamen determina-
 m futuram, quam significat: & contingentem quidem,
 sic futura sit disputatio determinata: vt possit non esse:
 nimiam non tollit futuram eius determinationem, sed osten-
 te contingentem: & ideo non tollit determinatam veri-
 enunciationis de futuro, sed ostendit determinatam
 eritatem non esse necessariam, sed contingentem.

Quid dicendū ad Arist. qui videtur sentire, *tales enuncia-
 nō esse determinatē veras*? Respondeo, plures adhiberi solu-
 s à pluribus, quæ quidē non videntur ad mentē eius esse.
 eo eas non refero. Alij verò quib. prædictæ solutiones nō
 faciūt, asserūt ita sensisse Arist. quod *tales enunciationes nō
 nt determinatam veritatem*: sed errasse in hoc aduersus fi-
 ostrā, quæ cum ponat à Deo euidenter cognosci ab aeter-
 ualidā esse veras, & alias falsas, necesse est cōcedere, deter-
 tē veras esse, aut falsas: quia quod Deus cognoscit futurū
 determinatē futurū est, licet cōtingens. Quare non est au-
 is in hac parte Arist. Ego verò credere nō possum Aristo-
 errasse: quia certū est cognouisse eum libertatem nostrę
 ntatis contingentiam aliarum causarū: quæ sunt duæ radi-
 otius cōtingentiæ futurorū effectū, quos enunciationes
 lares de futuro cōtingenti enunciat. Et cum cognouerit
 ē effectus habituros esse determinationē actualem, licet
 ingentem tēpore futuro per copulam earū significato,
 ssibile est eundem non intellexisse, quod tales enuncia-
 s habeant determinatam veritatem, licet contingentem.
 eo igitur sensu determinatā veritatē ei denegauit: in quo
 cessit enunciationib. materiæ necessariæ, & remotæ: atq;
 ontinentibus de subiecto vniuersali: imò & singularibus
 xenti, & præterito, atque etiam toti disiecto, ex vtraque
 ractoria singulari de futuro constati, quale est hoc, Pe-
 disputabit, vel non disputabit. His autē omnibus cōcessit
 atē determinatā, sumptam pro necessaria, quam negauit
 alaribus de futuro contingentem: non tamen eis denegauit
 minatā veritatem contingentem. Itaque sensus eius fuit;
 alā cōtradictionis, quod ex duab. cōtradictoriis vna deter-
 atē est vera, & alia determinatē falsa, id est, vna necessariò

est vera, alia necessariò est falsa, in omnibus enunciationibus cuiuscunque materiae esse veram, exceptis singularibus de futuro contingenti, in quibus solis deficit: quia neutra presumpta est determinatè vera, id est, non est necessariò vera contingenter veræ sunt vel falsæ: & ob id non est de illi mana scientia: hanc nihilominus veritatem contingentem determinatam habent propter determinationem contingenti effectus tempore futuro, per copulam earum significatam.

Quòd autem iste fuerit sensus eius: ex duobus ostendo. Primò ex argumentis, quibus id probauit: in quibus a determinata veritate, ad necessariam. Et ex determinata veritate harum enunciationum infert, tolli consilium, & deliberationem: esset autem friuolum argumentum, nisi determinationem veritatis pro necessitate acciperet.

Secundò, ex his verbis, quibus apertè eundè sensum significauit: *Sed & in contradictione eadem ratio est, esse quidem, vel esse omne, necesse est, & futurum esse vel non.* Non tamen diu tem dicere alterù necessarium. Dico autem, vt necesse est: futurum esse bellù nauale cras, vel nò futurù esse, non tamè fieri bellum nauale necesse est, neque non fieri: fieri tamen non fieri necesse est. Et in hoc sensu explicant Arist. Rich. i. distinctione 38. art. 1. q. 5. ad 1. & Maior ibidem, q. 1.

Breue dubium, an effectus contingens quando est, sit necessarium vel adhuc contingens.

NON parum iuuabit ad meliùs intelligendù præcedentem questionè determinatio huius dubij, ex qua etiam explicabitur vniuersalis illa propositio Aristotelis, frequèter in materia repetita, nēpe, *Omne quod est, quando est, necesse est esse.* Quæ si vera sit sequitur ex ea, futurù contingens, dum iam in rerù natura, non esse contingens, sed necessariù. Quod e sic probo, nam causa libera priusquã se determinet ad operandù, indeterminata, & contingens est, sed dum de præsentì operatur, cessat iã indeterminatio: ergo cessat contingètia eius: ex cõsequenti cessabit cõtingentia effectus, & erit necessarium.

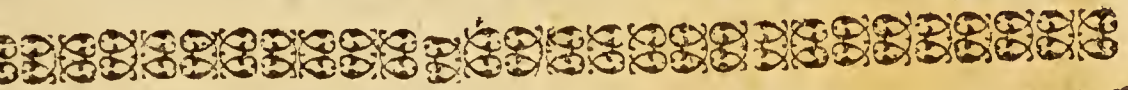
Dubiù hoc hac distinctione soluendum est: *Necessarium d simpliciter sumitur Primò, Ex propria natura, & hoc dicitur necessarium simpliciter; vt ortus solis: quia ita est, vt non possit non esse, propter necessitatē suæ causæ. Secūdò, dicitur aliquid necessarium, non ex propria natura, sed Ab extrinseco: vt ex determinatione temporis in quo producit extra causas; licèt causa contingente fiat. Quo supposito dicimus, Effectum contingentem dum iam est, adhuc esse contingentem simpliciter: sed necessarium solùm ab extrinseco, ex determinatione temporis.*

Proba

obatur primum: Quia causa libera liberè se determinat
 operandum: ergo ita se determinat, vt possit se non deter-
 mine: & consequenter ita operatur, vt possit non operari:
 dum operatur, non necessariò, sed liberè, & contingen-
 ter operatur: & ideo operatio ipsa, aut effectus etiam dum fit,
 præsens est, contingenter procedit à sua causa; & contingens
 habet simpliciter. Probaturs secundum, quòd sit necessariù
 in oppositione: quia supposito quod iam habet esse, non po-
 test non esse; alioqui simul posset esse, & non esse: quod repu-
 git. Et in hoc sensu intelligitur propositio Arist. *Omne quod
 quando est, necesse est esse:* quasi dicat ex suppositione tempo-
 ris quo præsens est, non potest non esse: & hoc tantum pro-
 batur argumentum factum: quia licet per determinatione causæ
 ad operandum, cesset indeterminatio, atque indifferen-
 tia, liberè tamen cessat: & ideo liber semper est effectus,
 contingens ex propria natura; etiam tum, quando præ-
 sentis est: licet ex suppositione præsentialitatis sit necessarius, ab
 ipso seculo, & ex suppositione.

In secundo libro huius operis solum agit Aristot. de enun-
 tationibus modalibus, & oppositione earum, de quibus co-
 muniè in Summulis differitur: & cum ex hoc libro desumpta sint
 à Summulistis repetuntur, & inculcantur; non iudicamus
 necessarium ea nunc repetere, nec capita huius libri exponere,
 cum iam sit tota eorum doctrina ab adolescentibus satis in-
 lecta: sed ad Libros de Priori resolutione procedendum esse.

Finis huius operis.

COMMENTARII IN
 LIB. ARISTOT. DE PRIORI
 analyfi, seu Resolutione.

PROOEMIUM HVIVS OPERIS.

Pus hoc initium est tertiæ partis Dialecticæ, in quò
 Arist. incipit agere de tertia operatione intellectus,
 ad quã pertinet syllogismus. Inscribitur autẽ de prio-
 ri resolutione: & Resolutio Logica, siue intellectu-
 a, de qua intelligitur inscriptio, non est dissolutio syllogismi:
 sed materialis, & physica resolutio rei, est eius dissolutio: sed

est quasi examinatio partiũ, ex quibus syllogismus, qui est instrumentum Dialecticæ, constare debet. Finis quoque resolutionis est perfectio eiusdem syllogismi: quæ nota debet esse modo ipso resolutionis, aut examinationis eum componere ut vim habere possit ad inveniendam, ac probandam veritatem: ut copiosius explicabimus in proœmio librorum de posteriori resolutione.

De inscriptione huius operis.

Sed cur de priori resolutione inscribatur, non satis cõfcomplures quippe dicunt ideo de priori dici hos libros quentes verò de posteriori resolutione: quia in his agitur forma syllogismi: in sequentibus de materia. Hæc tamen ratio insufficiens est: quia licet verum sit, in his libris agi de syllogismo secundum formam: falsum tamen, quòd in sequentibus solùm agatur de eodem secundum materiam: quia si verum hoc esset: demonstratio non distingueretur à syllogismo communi: nec à syllogismo topico, & sophisticò: nisi per materiam: quod est aperte falsum: nam ex eo sequeretur: nec demonstratio esse speciem syllogismi, nec distingui specie syllogismis Dialecticis, & sophisticis. Probatur evidenter cõsequentia: quia à materia non sumitur differentia essentialis constituens speciem, & distinguens eam ab aliis, sed à forma. Propterea dicendum est: hos libros appellari de resolutione priori: sequentes verò de resolutione posteriori: quia in his agitur de forma syllogismi cõmuni atque generica: quæ sumitur ex dispositione eius in figura, & modo: & quam constat cõmunem esse omnibus syllogismis. In lib. verò sequentibus agitur de forma speciali: nempe, de modo concludendi necessarii unam veritatem de altera: per quem constituitur demonstratio in specie syllogismi, & distinguitur ab aliis: ut etiam explicatur copiosius in proœmio operis sequentis. Forma autem communis, atque generica, prior est, & notior nobis: ideo de priori resolutione meritò inscribuntur libri isti.

Quodnam sit obiectum huius operis.

Prima opinio asserit: *Demonstrationem esse subiectum*: quia ex his, & sequentibus lib. vnum opus efficiunt: cuius scopus est demonstratio: tanquã finis, in quem proximè ordinatur. Vnde Arist. cap. I. huius lib. proponens intentum huius operis asserit esse de *Demonstratione, & disciplina demonstratiua disputare*.
 Secunda opinio: *Opus hoc à sequenti distingui*: & ideo negat demonstrationem esse obiectum: sed neque asserit syllogismum esse adequatum obiectum; verum argumentationem in communi: quia
 Arist.

non de solo syllogismo agit, sed etiam de aliis argumen-
tibus: ut de inductione, enthymemate, & exemplo: quare
ad his commune debet esse obiectum huius operis.
Itra tamen sententia, & magis communis inter exposito-
rius loci est: supposita distinctione huius operis, à sequenti:
variè admittenda: cum diuersa sint ea de quibus in utroq;
Solum syllogismum in communi esse adæquatum obiectum
Quia vel nihil de cæteris argumentationibus agit in ea
vel si agit aliquid: solum, ut deseruire possunt syllogismo.
in ratione probatur: Quia adæquatum obiectum scien-
tiam cuius est: cuius partes ex professo explicat scientia, cuius
rationem tradit, cuius passiones probat: sed in hoc opere
trahuntur partes syllogismi, assignatur definitio eius, & passio-
nes obatur, ut in 1. & 2. lib. est manifestum: ergo syllogismus
est obiectum huius partis adæquatum. Quod verò Arist. dicit:
sibi esse, agere de demonstratione: solum probat,
libri sequentes, quasi finis sint, in quem ordinatur opus
e quo fine patet non agi in hoc opere: & ideo neque ad
obiectum pertinet.

Diuisio totius operis.

hos libros, aut partes diuiditur opus hoc. In quorum pri-
mo de syllogismo, & partibus eius agit Arist. In secundo de eius
potestatibus, seu passionibus: quas potestates seu potentias,
potentias vocat Aristoteles.
Iste autem hic liber diuiditur in tres partes. In prima
prooemij rationem habet, proponit Arist. materiam totius
operis, syllogismumque, & partes eius (que sunt propositio, & ter-
minatio) definit. In secunda agit de conuersionibus propositio-
nis. In tertia, de figuris, & modis syllogismorum: & de his,
ad easdem figuras pertinent.

CAPVT I.

TEXT. ARISTOTELIS.

Primum dicere circa quid, & cuius sit consideratio, quoniam
circa demonstrationem.

Breuis expositio Textus

Primum hoc quasi prooemium est totius operis: in quo Arist. 4
proponit proponere finem eius in quem ordinetur, atque etiam ea,
in quibus in eo acturus est. Diuiditur in duas partes. In quarum
prima propositio fine, proponit ea de quibus agendum est: nempe pro-
positionem, terminum, syllogismum perfectum, & imperfectum: & sin-

gula hæc definit: ac item diuidit, quæ multiplicia sunt: ne
propositionem & syllogismum.

Finem huius operis asserit esse demonstrationem: quæ
fit potissimum instrumentum Dialecticæ, ad illam ordina
omnia: remotè quidem simplicia; proximè verò proposi
nes, & forma syllogistica: de qua in hoc opere agendū est.
ma hæc, eo ferè modo: quo genus, ordinatur ad constit
dam potissimam eius speciem.

Definit ergo primò propositionem: quia notior nobis e
cū de eā egerit in lib. de Interpretatione, & definitio
talis est: *Propositio est oratio affirmatiua, vel negatiua, alicuius*
aliquo. In qua pro genere ponitur oratio: quæ secundū se
nil affirmat, aut negat. Cōtrahitur autem per affirmationem
& negationem, tanquam per differentias essentielles: vt i. lib.
Interpretatione diximus: & per has definitur potius: quā
verum, vel falsum: quia in ordine ad syllogismum; ad quē p
ximè ordinatur: nihil refert; quòd vera sit, vel falsa: cū for
syllogistica tam in falsis quā in veris propositionibus co
sistere possit: sed necesse est affirmatiuam esse, aut negatiua
vt syllogismo deseruiat.

Diuidit eandem propositionem duplici diuisione. Prima e
in *Vniuersalem, Particularem & Indefinitam.* *Vniuersalis* illa
cuius subiectum pro omnibus inferioribus sub se conten
distribuitur: vt omnis homo est animal. *Particularis*, cuius su
iectum afficitur signo particulari: vt aliquis homo est anim
Indefinita; cuius subiectū est terminus communis, nullo sig
affectus, vt homo est animal. De propositione singulari nō
facit mentionem: quia non pertinet per se ad artem, vel scie
tiam, nec ad formam syllogisticam.

Secunda diuisio propositionis est, in *Dialecticam & Demo*
stratiuam. *Dialectica* est probabilis, ex qua efficitur probabil
syllogismus: sed quæ formam habet interrogationis, in eo q
interrogat: in eo verò, qui syllogismū constituit, solū est sim
plex propositio probabilis: vt si dicas; Putasne, animal rationa
le, est definitio hominis? modū habet interrogationis. Si ver
interrogationē auferas, habet modum simplicis propositionis
ex qua fit syllogismus. Alia est propositio *Demonstratiua*; qua
vera debet esse, ac necessaria: & ex vtraque potest fieri syllogis
mus: & ideo propositio syllogistica vtrique communis est.

Definit deinde terminum tali definitione: *Terminum voco*
in quem resoluitur propositio: vt in predicatum, & de quo predica
tur: vt homo, & animal.

Definit eadē syllogismū hac definitione: *Syllogismus est oratio*
in qua positis quibusdā, alterū quid à positis necesse est contingere
eo quòd

hac sint In qua definitione, *Oratio*, ponitur pro genere: communis est ad omnes argumentationes; cum quibus convenit syllogismus; *In qua quibusdam positus*: hoc est, duabus remissis, dispositis in modo & figura, ut distinguatur ab illo; quod ex vna tantum singulari colligit aliam: ab enunciate, quod ex vna tantum procedit, quasi supprimens atque etiam ab inductione, quæ licet ex multis singularibus colligat uniuersale: non tamen dispositis in modo, & fides solum numeratis. Addit autem; *eo quod hæc sunt*: ut ex conclusionem syllogismi sequi ex virtute præmissarum positarum absque vilo extrinseco additamento.

vidit syllogismum *in perfectum, & imperfectum. Perfectum* est, qui nullo indiget, ut appareat necessarius. & tales sunt syllogismi primæ figure; *imperfectum vero*, qui reductione quando indiget ad perfectum, ut appareat necessarius.

Principia tandem per se nota, quibus innititur tota ars syllogistica, duo esse docet, nempe: *Dici de omni*, cui innituntur syllogismi affirmatiui: & *Dici de nullo*, cui innituntur negatiui. Et *de omni*, sic explicat, quando nihil est sumere sub subiecto, sed non dicatur prædicatum; sed minor propositio sumitur a maiori, quia subiectum eius continetur sub subiecto eiusdem maioris: ergo evidens est, quod si prædicatum maioris dicitur de subiecto, dicetur etiam de omni contento sub illo: quod videtur in conclusione, ut ostendit hic syllogismus, *Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia*: in cuius conclusione prædicatum maioris, videtur maior extremitas, prædicatur de subiecto minoris, videtur extremitas minor, & continetur sub subiecto eiusdem maioris. *Dici autem de nullo*, tale est; Si prædicatum maioris negatur de subiecto minoris, negabitur etiam de quolibet contento sub eo; & hoc fit in conclusione, ut si dicamus, *Nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis*. Evidens est enim, quod si lapis negatur de omni animali in maiori, negatur etiam de omni homine in conclusione, quod subsumptum fuit in minori. His autem duobus principiis, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, non indiget syllogismus perfectus, ut appareat necessarius: sed ut appareat quibus efficacitas eius innititur: & ideo necesse est ut sciamus eam probare per illa, ut sciamus de ea. Nam si quis eam probare nesciat, quod est recte formam syllogisticam ad sua principia indemonstrabilia, non habet scientiam de efficacitate eius. Et ideo hæc principia dicuntur *Dici de omni, & de nullo prioristica*; quia in posterioribus sunt secundum veritatem, ac necessitatem propositionum: & dicuntur *posterioristica*, quibus innititur tota ars demonstratoria.

CAPVT II.

TEXTVS ARIST.

Quoniam verò omnis propositio est, aut inesse, aut necessario
aut contingenter inesse.

Breuis expositio Text.

7 **I**ntentum Arist. est explicare modum, quo propositiones
de inesse conuertantur. Diuiditur autem in duas partes; In
prima diuidit propositionem in eam, quam vocat de inesse, &
quæ vocatur *Modalis*. In secunda docet, quoniam modo con-
uertantur *propositiones de inesse*: nam de conuersione modalis
agit cap. sequenti.

Diuisio est hæc: *Propositio, alia est*, in qua simpliciter præ-
dicatur vnum de altero: aut negatur de illo abique modo alio
necessario, aut contingenti adiuncto: & hæc vocatur *propositio
de inesse*: quia prædicatum dicitur de subiecto secundum
quod habet in eo, non secundum hunc vel illum modum,
ei conuenit, videlicet secundum modum necessitatis, aut con-
tingentiæ: vt homo est animal. *Alia propositio modalis*, in qua præ-
dicatum dicitur, vel negatur de subiecto cum aliquo modo
necessitatis, aut contingentiæ adiuncto: vt homo necessariò
est animal: paries contingenter est albus. Acturus igitur Arist.
de conuersione propositionum, prius agit de conuersione pro-
positionum de inesse, c. præsentis, quam de conuersione modalis: quia
propositio de inesse prior est, & quasi fundamentum modalis.
8 **P**ropositio de inesse quadruplex est. *Vniuersalis negatiua*, *Vni-
uersalis affirmatiua*: *Particularis affirmatiua*, & *Particularis ne-
gatiua*: quam hoc modo diuidit, quia diuersum modum con-
uersionis habent affirmatiuæ & negatiuæ: *Indefinita* verò eu-
dem modum conuersionis habet, ac particularis.

Quatuor igitur assignat regulas pro conuersione harum quatuor
propositionum. Primam, pro conuersione *Vniuersalis negatiuæ*,
quam dicit conuerti in seipsam: vt nullus homo est animal,
in hanc, nullum animal est homo. Secundam, pro *Vniuersali
affirmatiua*, quam dicit non conuerti in seipsam, hoc est
non in aliam vniuersalem, sed in partem, hoc est, in particu-
laris: vt Omnis homo est animal, in hanc, Aliquod animal est
homo. Tertiam, pro *Particulari affirmatiua*, quam dicit conuer-
ti in seipsam: vt aliquis homo est animal: ergo aliquod animal
est homo. Vltimam regulam pro conuersione *Particularis ne-
gatiuæ*, quam dicit nullo modo conuerti. Vt hæc propositio
Aliquod animal non est homo: non conuertitur in hanc, Ali-
quis homo non est animal.

Notabile

Notabile circa literam.

quædam sunt notanda circa hoc c. vt melius intelligatur 9
doctrina Arist. primum, *Quid conuersio sit?* Et licet a pluri-
definiatur, Conuersio propositionis est, *Transmutatio*
in subiectum: tamen insufficiens est hæc definitio; quia
conuersio argumentatio quædam est, ab vna propositione in
alteram, per transmutationem extremorum: & bona conuersio
potest appellari, quæ bona consequentia est: quia in ea re-
solvitur antecedens verum, & consequens falsum. Mala ve-
ro id dari potest. Ita ergo definienda est: *Conuersio pro-*
positiois est, Argumentatio, in qua per transmutationem predi-
subiectum, colligimus vnâ propositionem ex altera, vt si sic
est, Nullus homo est animal: ergo nullum animal est ho-
mo. Transmutatio autem extremorû sic debet fieri in conuer-
sione non solum non variantur termini, sed nec significatio
nec suppositio, nec distributio.

Secundum notabile.

Secundò notandum est, *Duplicem esse conuersionem*: Vna est, *quæ*
fit per simplicem transmutationem extremorum: Alia, *Quæ*
fit per contrapositionem eorum: & prima satis per se est manifesta.
Alia verò fit per transmutationem quidem extremorum,
sed in duobus negationibus infinitantibus: & huius
conuersionis non est vsus, nisi in propositionibus affirmatiuis,
negationes non possunt addi supra alias negationes sine
confusione. Vniuersalis igitur affirmatiua conuerti po-
tuit ipsam per contrapositionem hoc modo: *Omnis homo*
est animal: ergo omne non animal est non homo. Et particularis
affirmatiua; vt aliquis homo est animal: ergo aliquod
animal est non homo. Huius autem conuersionis non fecit
vtilitatem Arist. quia non est propriè conuersio: nam cum ex-
emplum addantur negationes, non videntur eadem manere, sed
mutantur: quod tamen ad veram conuersionem necessarium esse
videtur: vnde non tam est conuersio secundum formam propo-
sitionis, quam secundum sensum. Præterea, quia ad constitu-
tionem syllogismorum inutilis etiam est, propter negationes,
obscura redditur forma syllogistica. Alij addunt, hanc
conuersionem solum posse fieri in terminis existentibus: quia
si non existant, dabitur antecedens verum, & consequens falsum:
vt in hac conuersione: *Omnis homo est ens: ergo omne non*
ens est non homo, in qua antecedens est verum, & consequens
falsum, cum sit propositio affirmatiua, de subiecto non supponen-
ti tamen videtur, etiam in terminis non existentibus fieri
posse;

posse; neque vnquam dari antecedens verum, & consequens falsum: quare nec datur in eodem exemplo. Sed negandum quod consequens sit propositio affirmatiua, de subiecto supponente; nam terminus infinitus, etiam de non entibus de quibuscunque non existentibus dicitur: vt in 1. lib. interpretatione probauimus: quare non efficit propositio de subiecto non supponente, sed similes essentialibus, in quibus copula absoluitur à tempore: ideo non est necessaria constantia extremorum ad suppositionem.

Tertium notabile.

11 **C**irca conuersionem particularis negatiuæ notandum *ideo non conuerti*: quia dari potest aliquando in conuersione eius antecedens verum, & consequens falsum; quod si conuersio non sit legitima: cum de ratione conuersionis argumentatio: & hæc euidenter probetur vitiosa, ex eo tunc quod semel dari possit antecedens verum, & consequens falsum, in simili forma argumenti. Ratio autem fundamentum propter quam in tali conuersione datur antecedens verum, & consequens falsum, est, quia fit argumentum à termino distributo in antecedente, ad eundem distributum in consequente: vt fit manifestum, si dicamus: Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal. Animal enim distribuitur in antecedente, cum sit subiectum propositionis particularis: & distribuitur in consequente, cum sit prædicatum propositionis negatiuæ. Et ideo non est bona conuersio, à conuersa ad conuertentem: nec proinde legitima conuersio, & hoc vult dicere Arist. dum particularem negatiuam non conuerti docet: quia mala conuersio non est conuersio, sicut mala consequentia non est consequentia.

C A P V T III.

T E X T. A R I S T O T E L I S.

Eodem autem modo se habebit, & in necessariis propositionibus, &c.

Breuis expositio textus.

12 **I**ntentum Aristot. in hoc cap. est, tradere regulas conuertendi propositiones modales. Diuiditur autem c. in duas partes, prima tradit regulas *conuertendi propositiones de necessesse*. In secunda verò regulas *conuertendi propositiones de modo contingenti*. Pro conuersione igitur Propositionum de necessesse, easdem regulas tradit, quas cap. præcedenti tradiderat pro conuersione propositionum de inesse. Prima regula est, *Quod vniuersalis negatiua*

neceſſe conuertitur ſimpliciter. Quam probat arg. ducente
poſſibile, in terminis non ſignificantibus. Sed vt melius
gatur; illud conſtituemus in terminis ſignificantibus,
modo: Si vniuerſalis negatiua non conuertitur ſimplici-
ter ergo hæc non eſt bona conſequentia: Neceſſe eſt nullum
hominem eſſe equum: ergo neceſſe eſt, nullum equum eſſe ho-
minem: poterit ergo dari antecedens verum, & conſequens
falsum. Sic igitur verum illud antecedens; neceſſe eſt nullum
equum eſſe equum: & hoc conſequens falſum; neceſſe eſt
nullum equum eſſe hominem: & ſi hoc conſequens falſum eſt,
contingit illud; contingit aliquem equum eſſe hominem: ex
quo ſequitur: ergo contingit aliquem hominem eſſe
equum, per conuerſionem ſimplicem: ſed hæc eſt contradic-
toria antecedentis malæ conuerſionis; quod cōceſſum eſt
impoſſibile: nempe, neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum:
concedendum eſt; vniuerſalem negatiuam de neceſſe,
conuertitur ſimpliciter; vel dari duas contradic-
torias ſimul veras. Tertia regula eſt: *Vniuerſalem affirmatiuam de neceſſe, con-
uertitur ſimpliciter; & particularem affirmatiuam cōuertitur ſimpliciter.*
Quam probat ſimili alio argumento, ducente ad impoſſibile,
non eſt neceſſarium repetere. Tertia regula: *Particularis
negatiua de eſſe non conuertitur.* Hanc probat hac ratione: Quia
hæc eſt mala conſequentia, Aliquod animal non eſt ho-
mo: ergo aliquis homo non eſt animal in conuerſione parti-
culari negatiuæ de ineſſe: quia datur antecedens verum; &
conſequens falſum: ita in particulari negatiua de neceſſe; Ali-
quod animal non eſſe hominem, eſt neceſſe: ergo aliquem ho-
minem eſſe animal, non eſt neceſſe.

Secunda parte cap. agit de conuerſione propoſitionū de
contingenti: quod duobus modis ſumi poſſe ait. Primo, prout
contingens, quod poſſibile: & hoc modo etiam conuenit rebus
contingentibus: quia ſi neceſſe eſt hominem eſſe animal: ergo etiā
contingens poſſibile, & conſequenter contingens, ſumpto contingenti
poſſibili: Sed hanc acceptionem contingentis impro-
prie eſſe docet. Ideo ſecundo modo ſumitur propriè pro
contingenti: *quod pot eſſe, & pot eſſe non eſſe.*

Secundo ſuppoſito, prima regula eſt: *Quod omnes propoſitiones de
contingenti, primo modo, eadem prorsus ratione conuertantur, ac
propoſitiones de ineſſe, & de modo neceſſe: quam nec oportet pro-
bare, nec exemplis oſtendere, cū ſit ſatis manifeſta.*

Secunda regula: *Omnes propoſitiones affirmatiuæ de contingenti,
primo modo accepto, conuertuntur, etiā eiſdem modis: nempe, Vni-
uerſalis affirmatiua in partem: vt contingit omnem hominē eſſe
animal: ergo contingit aliquod albū eſſe hominē; & particula-
ris*

ris affirmatiua simpliciter; vt contingit aliquem hominem esse album: ergo contingit aliquid album esse hominem. etiam regula non probatur ab Arist. quia manifesta est.

13 Tertia: *Vniuersalis negatiua non conuertitur; particularis negatiua conuertitur simpliciter: & in hoc differunt propositiones de contingenti, ab omnibus aliis. Hanc regulam probatur alia ratione, nisi quia negatiuæ de modo contingenti præsumpto affirmatiuam habent figuram: quid autem hoc simpliciter explicabitur.*

Dubium primum circa conuersionem propositionum de necesse.

An vera sit secunda regula conuersionis, vniuersalis affirmatiua & particularis affirmatiua, de necesse.

14 **P**rimò agendum est de conuersione propositionum de necesse. *Ordinem Arist. sequamur. Deinde de conuersione propositionum de contingenti: & tandem dicemus, quid sentiendum sit de propositionibus de possibili, & impossibili. Est ergo primò de conuersione propositionum de possibili, & impossibili. Quia secundum hanc regulam propositio vniuersalis affirmatiua de necesse, conuertitur in particularē, & particularis affirmatiua simpliciter: sed probatur vtrumque falsum: quia in vtraque conuersione datur antecedens verū, & consequens falsum: e vtraque est mala conuersio. Probatur antecedens in his: Necesse est omnem grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem grammaticum esse hominem: & rursus, Necesse est aliquem grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem esse grammaticum. Aliqui respondent has propositiones modo duobus modis sumi posse. Primo in sensu composito: ita vt significatio modi cadat supra totū illud compositum; vt compositum est homine, & grammatica: & sensus sit. Necesse est omne quod grammaticum est, esse hominem: & tunc antecedens est falsum, sicut & consequens: quare non probatur mala conuersionem. Si verò sumantur in sensu diuiso: ita vt modus conuersionis ponat grammaticam cum homine, sed naturæ suæ relinquat: vt grammaticum, si talis sensus sit. Omnem grammaticum non posse non esse hominem, non possunt conuerti iuxta traditas regulas: quas Villalpádeo in Commentariis huius capituli: quia verè diminutus est. Nam cum in vtroque sensu possit sumi modus, & melius a quoque frequētius sumatur in sensu diuiso; vt per se est manifestum: satis diminutus esset Arist. si regulas conuersionis non assignaret iuxta comunem, & magis propriū sensum propositionū. Propterea respondet ipse: Verā esse eandem regulā, etiam in exem-*

illato, si seruetur idem sensus vtriusq; propositionis. Quod in conuersione vniuersalis negatiuæ probat; Videlicet: Necessè nullum grammaticum esse hominem: ergo necesse est hominem esse grammaticum; nam vtraque in eodem sensu accepta, est falsa.

Hæc solutio minùs satisfacit, quàm prima; nã regula non in difficultatē in cōuersione vniuersalis negatiuæ, sed in affirmatiuis: quæ etiã si in eodem sensu accipiantur, necesse est verum aliquando in earum conuersione antecedens verum, consequens falsum. Vt exemplum datum probat euidenter. Respondemus: Propositiones de modo Necessè, vniuersaliter accipiendas esse, supposita existentia extremorū: si veris esse possit regula conuersionis tradita ab Arist. Exempli argumento, supposito quòd homines, & grammatici sunt in rerum natura; tunc verum est antecedens: Necessè est omnem grammaticum esse hominem: quia sensus est, ante homine, & grammatica, necesse est omnem grammaticum esse in homine. Et etiam verum est consequens; Necessè est quem hominem esse grammaticum: quia sensus est, hominem & grammatica existentibus in rerum natura, necesse est omnem hominem esse grammaticum: quamuis non supposita existentia extremorum, sed absolutè accepta; sine tali suppositione, falsa esset propositio.

Dubium Secundum.

non bene probauerit Aristoteles regulas conuersionis propositionum de necesse.

Respondetur nō bene id probasse, propter hoc arg. quia nō bene probatur res aliqua per mediū minùs notū, quàm ipsa sit: Arist. probauit regulas conuertendi propositiones de necessè per conuersionē particularis de cōtingenti, de qua nihil dixerat: ergo minùs bene id probauit. Minor patet ex Arist. Respondetur, quòd si bene intelligatur ratio Arist. conuertitur conuersione propositionis de modo contingenti, de propositionis de inesse: ex qua postea colligitur propositionē particularē de cōtingenti hoc modo: Si non conuertitur similiter vniuersalis negatiua de necesse: ergo potest dari antecedens verū, & consequens falsum: sit ergo verum hoc antecedens: Necessè est nullū hominem esse equū: & consequens falsum: Necessè est nullū equū esse hominē. Et si hoc consequens verum est, bene sequitur ex eo, veram esse hæc propositionem: Necessè est aliquem equum esse hominē, quæ est eius contradictoria. Et quia contingens sumptū non possibili, significat id, quod potest esse ex propositione particulari de cōtingenti, hoc modo

modo sumpto, infert Arist. propositionem particularem esse, per illam regulam; Possibili posito in esse, nullum sequi conueniens hoc modo: Contingit aliquem equum esse hominem, natur ergo inesse: Quod aliquis equus sit homo: & tunc pro ratio hęc de inesse, Aliquis equus est homo, conuertitur similiter in hęc: ergo aliquis homo est equus, per regulas conuersionis propositiones de inesse, iam traditas c. precedentibus: ex qua conuertitur hanc modalem de contingenti pro possibili Contingit aliquem hominem esse equum: quia ex propositione de inesse euidenter colligitur propositio de possibili: sicut ex actu colligitur beatitudo. Et hęc ultima est contradictoria illius antecedentis conuersionis, quod verum esse concedebatur: videlicet. Nullus est nullum hominem esse equum: & ideo colligit duas contrarias simul esse veras, sine vlla conuersione propositionis contingenti, per solam conuersionem propositionis de inesse, & per regulam contradictorie oppositionis, traditam lib. 2. de interpretatione, quod si vna est falsa, altera debet esse vera: & quod propositiones de necesse, habeant oppositionem cum propositionibus contingenti, etiam sumpto pro possibili modo, quo explicatur.

*Circa conuersionem propositionum de modo contingenti,
Primum notabile.*

DVobis modis docuit Arist. sumi contingens. Primo, *Impropriè*. Secundo, *Propriè*. *Impropriè* quidem pro possibili; sumpto, eisdem modis conuerti propositiones eius, ac conuertuntur propositiones de necesse, & eisdem argumentis proceduntur; atque etiam, vt regulę verę possint, intelligi de propositionibus, supposita existentia extremorum: vt dicitur in eisdem propositionibus de necesse. Et tandem in conuersione omnium modalium, intelligendum est, solum agere Aristoteles de propositionibus de modo affirmatiuo: sed variatis ex predictis, secundum quantitatem & qualitatem. Hoc est de vniuersalibus, & particularibus, affirmatiuis, & negatiuis.

Secundum notabile.

CIRCA propositiones verò de contingenti, secundo modo sumpto, notandum est, *Omnes propositiones eius efficere sensum calculatiuum*; vt hęc propositio: Contingit hominem esse album, efficit hęc sensum, Possibile est hominem esse album, & hominem non esse album: sicque de reliquis; cuius ratio euidenter significatio ipsius modi: quę est re posse esse, & posse non esse: propterea contingens hoc modo sumptum, vocatur ad vtrumque, quasi vtrumque partem possibilem significet. Vnde sequitur ex affirmatiua inferri negatiuam; & ex negatiua affirmatiua

enim sequitur, Contingit hominem esse album: ergo cō-
hominem non esse album: atq; etiam, contingit homi-
non esse album: ergo contingit hominē esse albu. Et ideo
ositionibus de modo cōtingenti, opponūtur propositio-
e modo necesse, & de modo impossibili: quia ex duob. po-
ouenire, quòd aliquid non sit contingens: nempe, ex eo,
sit necessarium, & ex eo, quòd sit impossibile: vnde ytraq;
st falsa, Contingit hominē esse animal: atque etiam, Cō-
hominē esse equum. Prima, quia necessaria. Secūda, quia
ssibilis. Et ex hoc procedit, tam diuersum modū conuer-
s habere propositiones de contingenti, ab aliis omnibus
um modorum. Nā cūm vniuersalis negatiua aliorum mo-
conuertatur simpliciter, de modo tamē contingenti, nō
ertitur simpliciter. Et cūm particularis negatiua aliorum
orū non conuertatur; si sit de modo contingenti, conuer-
simpliciter: & hæc est sententia Aristotelis.

Tertium notabile.

vt eam intelligamus, notandū est tertio, quòd vt aliqua ¹⁷
positio conuertatur, necesse est secūdū omnia, quæ inclu-
ouerti: nā si secūdū aliquid non conuertatur, non fiet
ersio secūdū integrū sensum eius: nec dicetur ipsa cō-
sed aliquid eius: quare talis conuersio fiet secūdū vo-
antum, & non secūdū sensum, & veritatem: & ideo non
era, sed apparens tantū. Ex quo præsupposito certissimo,
erit difficile intelligere, verum esse vtrumq; assertum ab
Primum quidem, quòd vniuersalis negatiua de contin-
non conuertatur simpliciter. Exempli gratia: Contingit
m hominem esse album: nō conuertitur in hanc, Cōtin-
illum album esse hominē: quia includit has duas proposi-
s de possibili, Nullū hominem esse album, est possibile: &
bile est omnem hominē esse album: sed hæc secunda non
ertitur simpliciter; vt per se est manifestum: ergo nec vni-
lis negatiua eam includens poterit simpliciter conuerti.
òd verò secūda regula de conuersione particularis nega-
vera sit, hoc modo probatur: Propositio particularis nega-
propter significationē modi, infert affirmatiuam: vt pro-
mus: ergo hæc est bona consequētia, Cōtingit aliquē ho-
m non esse album: ergo contingit aliquem hominem esse
m: ex qua sequitur per cōuersionem simplicem iam tradi-
ergo cōtingit aliquod album esse hominem: & ex hac se-
ur etiam, propter significationem modi, negatiua, nempe,
tingit aliquod album non esse hominē, quæ est conuer-
negatiuæ particularis in principio sumptæ: ergo euidenter

probatur, conuertendam esse simpliciter. Sed vt hæc regulæ
sint, propositiones debent sumi supposita existentiâ extremorum
vt in propositionibus de possibili, & necesse diximus; alioquin
bitur antecedens verum; & consequens falsum: vt in hoc e
plo: Contingit hominem non esse ridendum: ergo contingit
ridendum non esse hominem, atque etiam, Contingit hominem
non esse grammaticum: ergo contingit grammaticum non
esse hominem. Supposita autem existentiâ extremorum, nempe,
& hominis, aut Grammaticæ, & hominis, sicut consequens
falsum, ita & antecedens: nam homine, & Grammatica existenti
tibus, non est contingens, quod Grammaticum sit homo
necessarium ex suppositione: nam si Grammatica est in re
natura, non potest esse nisi in homine, seu non esse in homine
ergo necesse est eam in homine esse; quare falsum erit, &
contingat Grammaticum esse hominem.

18 Sed aduersus hanc conuersionem particularis negatiuæ
arg. satis difficile. Nam ideo dictum est ab Arist. *particularis
negatiuâ de inesse non conuerti simpliciter*: quia datur antecedens
verum & consequens falsum: & hoc ideo, quia fit argumen
tum à termino non distributo ad terminum distributum; ex parte
subiecti propositionis conuertendæ: vt patet in hac, Aliquod
animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal. *Animal*
enim non est distributum in antecedente: & tamen distribuitur
in consequente, ratione negationis supra illud cadentis
sed idem defectus contingit in conuersione particularis negatiuæ
de contingenti: ergo falsum erit, quod conuertatur. Et hæc
regula erit contraria illi, quæ negat particularem negatiuam
de inesse conuerti. Probatur minor: quia dum sic procedimus
Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit
aliquod album non esse hominem; homo, qui est subiectum
antecedente, non distribuitur, sed solum afficitur signo parti
culari: & tamen distribuitur in consequente, ratione negati
onis cadentis supra illum: ergo ex parte eius erit talis conuer
sio argumendi à termino non distributo, ad terminum distributum
sicut conuersio particularis negatiuæ de inesse: & consequens
erit vitiosa, & nulla, sicut est illa.

Respondetur distinguendo minorem, quod in conuersione
negatiuæ de contingenti fiat argumentum à non distributo ad
distributum, quia diuerso modo fit, atque in propositione de in
esse: nam in hac fit ex parte totius, atque integri extremi, sed in
modali de contingenti, tantum ex parte extremi partialis, cum
tamen ex alia parte maneat extremum sine distributione, nam ex
tremum propositionis modalis est dictum: cum propositio de
modo contingente negatiua contineat etiam affirmatiuam, dua

et partes dictum eius: vnā negatam, & alteram affirmatā.
eo vnā distributā; & alteram sine distributione. Gratia
plurimū sic procedimus, in eodē exempli loco allato arg.
contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit
quod album non esse hominem: hoc consequens negatiuū
inuenit etiā affirmatiuum, nempe, Contingit aliquod al-
bum esse hominem: in quo patet hominem non distribui, li-
quod distribuat in alia parte eiusdē dicti negatiua: ex affirma-
tione autem sequitur iterum alia pars negatiua; nempe; Con-
tingit aliquod album non esse hominem: quæ est conuertens
inuenit particularis negatiuæ. Vnde sequitur, non impedire
conuersionem, nec vitiosam eam reddere argumentationem,
in distributo ad distributum, ex parte extremi partialis
negatiuæ sine distributione in alia parte affirmatiua eiusdem.
Ad aduersus hanc solutionem est argum. adhuc difficilius; 19
ex eo sequitur, vniuersalem negatiuā eiusdem modi cō-
uertens conuerti simpliciter; contra aliā regulam negantem
conuersionem eius. Probat id sequi, quia ex eo tantum non
potest conuerti vniuersalis negatiua simpliciter, quia includit
vniuersalem affirmatiuam, non conuertibilem simpliciter, sed
vniuersalis affirmatiua ex eo solum non potest conuerti sim-
pliciter: quia talis conuersio erit argumētum à non distributo
ad distributum, ex parte prædicati eius: quod cum nō sit in ea
distributum, distribuitur in conuertente; vt patet, dum sic pro-
ceditur: Contingit omnem hominem esse album: ergo con-
tingit, omne album esse hominem. Constat verò vniuersalem
negatiuā solum esse partem dicti vniuersalis negatiuæ, eam
conuertentis: & ideo solum esse extremum partiale eius: ergo si
conuertitur reddit vitiosam conuersionem; quod in ea fiat argumen-
tationem à non distributo ad distributū, ex parte extremi partialis:
quod est in conuersione particularis negatiuæ; nec igitur
reddetur vitiosa conuersio vniuersalis negatiuæ. Respondetur,
quod vitiosam rationem in vniuersali negatiua, includēte vni-
uersalem affirmatiuam, ac in particulari negatiua: nam in cō-
uersione huius duo sunt: Primum, quod idem terminus, qui nō
distribuitur in subiecto antecedentis; non distribuitur in
subiecto consequentis: sed in altera tantum: in alia verò
distributo manet, cum sit particularis affirmatiua.
Secundum est; quod eadē pars affirmatiua conuertitur sim- 20
pliciter: & per talem conuersionem colligitur euidenter ex ea
particularis negatiua: quæ est cōuertens particularis negatiuæ,
in principio assumptæ ad conuersionē: & ideo à primo ad vl-
timum sequitur euidenter particularem negatiuam conuerti.
Vniuersali verò affirmatiua, inclusa in negatiua vniuersali,

neutrum horū reperitur. Non primū: quia sic argumētum à non distributo ad distributū, dum eam conuertimus: minus qui nō distribuitur in antecedēti, semper in cōsequenti distribuatur: hoc est, tam in conuertente affirmatiua; ut cum sit vniuersalis, quā in negatiua vniuersali, quā dicit, cuius omnes terminos patet esse distributos. Ideo omni parte est argumentatio à non distributo ad distributū: & infertur in consequenti; quā contineatur in antecedente nec reperitur secundum: quia vniuersalis affirmatiua, in conuertitur, non includit propositionem conuertibilem, ex qua possit deduci conuertens vniuersalis negatiua, sed solum vniuersalem negatiuam non cōuertibilem, vel de qua disputatur, an conuertatur: quare non possumus uti conuersione in eadem argumentatione, sicut possumus uti conuersione particularis affirmatiuæ inclusæ in alia particulari negatiua & ideo nunquam possumus colligere ex conuersione vniuersalis affirmatiuæ, quā includit, vniuersalem negatiuam, sit conuertens alterius vniuersalis negatiuæ: de cuius conuersione agitur. Ex his igitur duabus differentiis, tanquam à se euidenti colligimus, propositionem particularem negatiuam continere virtualiter suam conuertentem: cum per eandem consequentias ex ea deducatur: & ideo conuerti posse; ut docuit Arist. Vniuersalem verò negatiuam non continere suam conuertentem vllō modo, cum ex ea non possit deduci: solum affirmatiuam vniuersalem, quæ impedimento est ei, possit simpliciter conuerti.

Et si tandem dicatur, hinc sequi, quod vniuersalis negatiua saltem possit conuerti in partem: cum vniuersalis affirmatiua quā includit, & propter quā solam non potest conuerti particularem conuertatur: quod tamen videtur esse contra regulam Arist. negantem vllō modo conuerti. Respondeo; Necessariò concedendum esse, quod vniuersalis negatiua cōuertatur in particularem: quia id conuincit argumentum: quod hoc nunquam Arist. negauit: quia nullum est fundamentum propter quod negari possit, sed solum negauit conuerti; ut patet propria natura: hoc est conuersione simplici; sicut conuertitur in aliis modis, atque in propositionibus de inesse. Et haec de conuersione propositionum de modo contingenti.

Notabile Vnicum.

Circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili.

21 **V**ltimò notandum est, circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili; non esse locutum Arist. expressè, &

particulari de illis: quia eisdem modis conuertuntur secundum sensum & æquipollentiam, ac propositiones de necesse: liquando diuersæ appareant ab eis, præsertim propositione de impossibili. Et de propositionibus de possibili res est manifesta: cum sint de contingenti improprie sumpto, de quibus diximus, eodem modo conuerti posse, ac propositiones de necesse. Sed de propositionibus de impossibili intelligitur falsum, si consideremus propositiones de impossibili affirmato pollere propositionibus de necesse, habentibus oppositum, ut hæc propositio: Impossibile est aliquem hominem esse mortuum, æquipollet huic, necesse est nullum hominem esse mortuum: quare sicut illa conuertenda est: & sic de cæteris de impossibili, affirmato modo: nam de his solis loquitur Arist. in his personibus, ut diximus. Solùm est repetendum in hac parte: quod intelligitur semper, supposita existentia extremorum.

C A P V T I V.

T E X T V S A R I S T.

Determinatis verò his. Dicamus iam per quæ, & quando, & quomodo fiat omnis syllogismus, &c.

Breuis expositio textus.

textum Arist. c. præsentis est, explicare naturam & rationem primæ figure. Diuiditur autem in duas partes. In prima: explicat modos vniuersales, quibus syllogismi fieri possunt: ex quibus alios omnes inuitiles, qui videntur eis similes, reiicit. In secunda: explicat duos alios modos particulares vtilis: & ex eis quosdam inuitiles, omnes alios, qui in simili dispositione fuerint, etiam reiicit.

Modos vniuersales explicat his verbis: *Quando tres termini sic habent, ut postremus sit in toto medio, & medius in toto primo sit, non sit, extremorum fieri syllogismum necesse est, &c.* Per medium terminum intelligit eum, qui bis sumitur in præmissis. Per postremum terminum, minorem extremitatem: & per primum, maiorem extremitatem. Sensus igitur verborum eius talis est: *Quando tres termini ita sunt dispositi, ut medium subicitur vniuersaliter maiori extremitati in prima propositione: in secunda verò minor extremitas subiiciatur vniuersaliter medio: affirmatiuè quidem fit syllogismus in primo modo, vocatur Barbara: quia constat tribus propositionibus affirmatiuis, & est talis: Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Negatiuè verò in secundo modo, qui vocatur Celarent: quia constat minori*

affirmatiua, & maiori, & conclusione negatiuis: & ita con-
 -tur: Nullū animal est lapis: omnis homo est animal: ergo
 -lus homo est lapis. Quomocunque autem aliter dispo-
 -mediū, & extremitates in propositionibus vniuersalibus
 -dos inutiles ac vitiosos efficiunt: in quibus tam proposi-
 -vniuersales affirmatiuæ, quam negatiuæ indifferenter seq-
 -tur: vel, vt alij dicūt, dantur termini, in quibus Omni; & e-
 -termini, in quibus Nulli. & probatur esse vitiosas consequen-
 -v.g. dari duas cōtradictorias simul veras. Itaque ex dispositi-
 -vniuersali terminorum solū duo producti modi vtilis r-
 -stant, in quibus perfecti efficiuntur syllogismi. Quod prob-
 -euidenter; quia in primo dicitur de omni: hoc est prædica-
 -maioris, quod vniuersaliter dicitur de subiecto in maiori,
 -tur necessariò de aliquo contento, & sumpto sub eo in cō-
 -sione. In secundo verò dicitur de nullo: nam prædicatum ma-
 -ris negatur vniuersaliter de subiecto eiusdem: & ideo neg-
 -etiam necessariò de subiecto minoris in conclusione.

23 In secunda part. c. Explicat duos alios modos vtilis eius-
 -figuræ, quos vocat particulares: quia altera præmissarum p-
 -ricularis est, & vniuersalis altera. Si ergo (inquit) vtraq; præ-
 -sa sit particularis, inutiles fiunt omnes modi: Si verò particu-
 -ris vna, & vniuersalis altera: vel maior est vniuersalis, in cō-
 -maior extremitas dicitur vniuersaliter de medio: & minor p-
 -ricularis, in qua medium dicitur de minori extremitate, modo
 -particulari: fit tertius modus perfecti syllogismi, qui dicitur
 -*Darj*: quia constat maiori vniuersali affirmatiua; & minori,
 -conclusionem, particularibus etiā affirmatiuis. Et talis est modus
 -is: Omne animal rationale est risibile: Aliquis homo est anim-
 -rationale: ergo aliquis homo est risibilis. Si verò maior sit vni-
 -uersalis negatiua, in qua maior extremitas negetur vniuersa-
 -ter de medio: & minor particularis affirmatiua, in qua medium
 -dicatur de minori extremitate modo particulari: fit modus v-
 -lis quartus primæ figuræ, qui vocatur *Ferio*: & est talis: Nullū
 -animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo
 -non est lapis. Quòd verò duo isti syllogismi perfecti sint, euidens
 -est ex duobus aliis prioribus, à quibus solū differunt ex parte
 -minoris propositionis, quæ in illis est vniuersalis, & in his par-
 -ricularis: & consequenter conclusiones eorum sunt particula-
 -res. Cū ergo particulares propositiones eorum contineantur
 -sub vniuersalibus aliorum, si illi euidentes sunt, & in eis dicitur
 -de omni, & de nullo: idem prorsus habebunt isti. Cæteri verò
 -modi quibus disponi possunt præmissæ vniuersalis & particu-
 -laris, inutiles sunt: & in quibus dantur termini, in quibus Om-
 -ni. & in quibus Nulli. Hæc Arist.

Quid sit figura, & quotuplex; & quid modus, explicatur.
Figura syllogismorum nihil aliud est quam debita dispositio trium terminorum, hoc est, medij, & extremitatum. secundum debitum modum predicationis, & subrektionis. Dicitur autem per metaphoram, ex similitudine figuræ geometricæ: nã sicut hæc res est ex lineis terminatis per puncta, ita dispositis: eodẽ modo figura syllogistica ex propositionibus, quæ sunt quasi lineæ terminatæ extremis punctis: hoc est, subiecto, & prædicato: quæ terminantur termini propositionum, quia sunt extrema eius.

Figura triplex est: quia tribus tantum modis disponi possunt, scilicet, a, & extremitates. Nam vel medium in prima est subiectum: secunda prædicatum, & vocatur prima figura propter tria. Secundo: Quia medium in hac dispositione non solum rationem tenet medij, quod per id coniungantur extremitates: sed etiam terminum situm medio debitum: cum sit inter extremitates colatum: ita ut sit subiectum unius, & prædicatum alterius. Secundo: Quia in hac figura omne genus propositionis colligitur, nempe uniuersalis affirmatiua, uniuersalis negatiua: particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Tertio: Quia ex hac figura deriuantur alia: nam vel medium est prædicatum, & sic est prima figura: vel est subiectum, & sic est secunda. Cuius ratio satis congruens est: quia prædicatum est nobilius subiecto: & ideo nobiliorem rationem tenet, cum habet medium: & nobilior ex consequenti est dispositio ipsa: in qua semper est prædicatum ea, in qua semper est subiectum: & propterea dispositio illa secundam; hæc uero firmam tertiam merito constituit.

Modus est debita dispositio præmissorum, secundum debitam quantitatem, & quantitatem, hoc est, secundum rationem uniuersalem & particularis: in qua consistit quantitas propositionis: & secundum affirmationem, & negationem, in quibus consistit qualitas.

Modi primæ figuræ, quatuor tantum enumerati sunt, nempe, uniuersales, & duo particulares. Quia his tantum quatuor modis debito modo disponi possunt præmissæ: ut ex eis eueniat inferatur conclusio: cæteri uero omnes modi inutiles sunt, ut dictum est.

Dubium unicum.

Præter tres figuras enumeratas ab Arist. addenda sit quarta.
Rima opinio tenet, Addendam esse quartam: quam tribuunt Galeno medicorum principi Et probatur hoc arg. Figura est debita dispositio medij: & extremitatum, secundum debitam subrektionem

& prædicatione: sed præter tres modos, quibus disponuntur
 Arist. possunt quarto alio modo ab eis diuerso disponi:
 ex tali dispositione efficietur diuersa figura, quæ sit quarta
 batur minor: quia dispositio primæ figuræ est: in qua medi
 subiectum maioris, & prædicatū minoris: dispositio secū
 qua medium est prædicatū vtriusq; præmissæ: & dispositio
 tæ: in qua mediū est vtriusq; subiectū; sed possunt etiā qu
 modo disponi: ita vt medium sit prædicatū maioris, & su
 ctū minoris: scilicet vt ex tali dispositione non minùs eu
 ter sequatur conclusio, quàm ex trib. prioribus: ergo result
 ex tali dispositione quarta figura, distincta à trib. Minor p
 batur hoc exemplo: Omne risibile est homo: omnis homo
 animal rationale: ergo omne animal rationale, est risibile.

26 Cōmunis tamen consensus totius scholæ: tres tantūm fig
 ponit cum Aristot. Et ita nobis sentiendum est. & probatur
 ratione: Quia figura propriè loquēdo, est quasi forma syllo
 smi: in qua formaliter disponuntur propositiones: hoc est
 cundū modū naturalē, ac debitū formæ earum. Debitus
 æ modus in eo consistit: vt id quod se habet vt forma: sit p
 dicatum, & quod se habet vt materia, sit subiectum: sed tri
 tātūm modis ita possunt propositiones disponi: ergo tres tan
 erunt figuræ enumeratæ ab Arist. Minorē sic probo: Non p
 sunt disponi quarto illo modo, nisi in maiori prædicetur id
 verè se habet vt materia, & subiiciatur, quod se habet vt fo
 ma: atqui hæc dispositio præter naturam, & formā propo
 nis est, vt idē exemplum assignatū probat: ergo ex illa dispo
 sitione nō potest propria aliqua figura resultare: quare rarò, v
 nūquam in disputationibus tali dispositione syllogismoru
 vtimur. Talis ergo dispositio: si aliquid simile figuræ habe
 potest, imperfectum quiddam est, & dispositioni primæ figuræ
 quodammodo affine, ad quam reduci debet. Ad arg. verò d
 stinguenda est minor: quia disponi possunt, sed non modo d
 bito ad efficiendam figuram, vt probatum est: & ideo talis d
 positio figuram distinctam non efficit, sed propter quandam
 similitudinem reducitur ad primam.

27 Et si aliquis obiiciat ex opposito, primā solam sufficere, cū
 per eam inferatur omne genus propositionis: & ideo, secundā
 & tertiam non fuisse addendas. Respondeo: Necessarias esse se
 cundam & tertiam: quia licet in prima colligi possit omne ge
 nus propositionis, non tamē semper ea vti possumus in dispu
 tationibus: quia non semper tā manifesta consequētia consti
 tui potest, vt omnib. euidēs appareat: sed necesse est, aliis mi
 nus euidētibus sæpe vti, vt per eas ad euidētiores primæ figuræ
 perueniamus. Necessariæ præterea sunt, vt copiā syllogismoru
 habeamus.

mus, ad instituendas disputationes: quam per solam pri-
figuram non haberemus.

C A P V T V.

T E X T V S A R I S T.

do verò huic quidem omni, illi autem nulli insit, aut utrique
omni, aut nulli, figuram quidem talem voco
secundam.

Breuis expositio textus.

ntum Arist. c. præsentis est, explicare naturam secundæ figu- 28
uiditur autem in duas partes. In prima; Explicat dispo-
em secundæ figuræ. In secunda; Modos omnes utiles syl-
ndi in ea, refutatis inutilibus percenset.

anda figura efficitur (inquit Arist.) quando sic disponuntur
a: ut medium sit prædicatum uniuersale de extremitatibus,
que: ita ut affirmetur in vna, & negetur in alia: indifferē-
idem, quia siue maior sit negatiua, siue minor, dum mo-
n sit vtraque affirmatiua, aut negatiua, bona est disposi-
his duobus exemplis ostenditur; Nullus lapis est animal;
s homo est animal: ergo nullus homo est lapis, & rursus;
s homo est viuens: Nullus lapis est viuēs: ergo nullus la-
homo. Ideo medium in hac figura ait Aristot. esse, quod
vel nulli extremitati inest: Extremitates verò, quibus inest
m: & ut vtramque distinguat, asserit maiorem extremi-
esse eam, quæ iuxta medium posita est: esse autem iuxta
m positam dicit, quia sicut medium est prædicatum in
ssis, ita maior extremitas in conclusione. Ideo medio si-
est. Minorem verò extremitatem longius ait distare à me-
ia cum medium semper sit prædicatum, minor extremi-
per est subiectum. Vnde (inquit) sequitur, quod medium
foris seu extrà ponatur respectu extremitatum: quia sem-
edicatur, & nunquam subiicitur: atque etiam primum sit
one: quia cum sit prædicatum semper, præcipuum locum
e figura tenet: extremum porrò vtrumque in præmissis
itur. In hac figura nullum syllogismum perfectum fieri
quia syllogismus perfectus ille est, qui nullo indiget ut
ear necessarius: sed omnes syllogismi huius figuræ indi-
reductione ad syllogismos primæ: ergo nullus eorum
tus est.

ecunda parte cap. enumerat modos utiles huius figuræ, 29
ésq; reicit. Inquit ergo: Quando medium huic quidem
illi verò nulli inest, fit primus modus utilis, qui vocatur
e, hoc modo: Nullus lapis est animal: Omnis homo est
al: ergo nullus homo est lapis. Reducitur autē ad secundū

modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicioris, hac ratione: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Si verò e contrario medium huic quidem nulli, illi uero inest: id est, si in maiori negatur uniuersaliter de maiori extremitate, & in minori uniuersaliter affirmatur de extremitate minori, fit secundus modus, qui dicitur *Amestres*, ut ostenditur hoc exemplo: Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo, qui reducitur ad secundum modum primæ figuræ: conuersa minori simpliciter, & transmutata in maiorem. Ita ut minor conuersa fiat maior, & maior sit minor modo: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Tertium modum fieri ait, si medium huic quidem nulli in maiori uniuersaliter negetur de maiori extremitate: illi uero alicui inest, id est, in minori dicatur de aliqua extremitate minori, fit tertius modus, qui dicitur *Festino*. Fit autem utrumque si maior sit uniuersalis negatiua: & minor particularis affirmatiua, hac ratione: Nullus lapis est animal: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis. Reducitur autem ad primum modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicioris, hoc modo: Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis.

30 Quartum denique modum fieri ait, quando medium quidem omni, illi uero alicui non inest: hoc est, quando maior uniuersalis affirmatiua, in qua uniuersaliter prædicatur de maiori extremitate: & minor particularis negans, in qua negatur de minore extremitate, sumpta in particulari, resultat modus iste, qui uocatur *Baroco*. Est talis: Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo aliquis lapis non est homo. Modus autem iste non potest reduci ad primam figuram ostensiuè, ut per se est manifestum: Arist. illum reducit per impossibile ad primum modum, hac ratione: ut ex maiori, & contradictoria conclusionis pro minore inferatur contradictoria minoris eiusdem syllogismi, simul cum ea, ut si ita dicamus: Syllogismus in *Baroco*, dicitur: non est baroco: consequentia: ergo dari potest in ea antecedens uerum, & consequens falsum: sit ergo uerum illud antecedens, pro maiori, & minorum, & sit conclusio falsa: cuius contradictoria utique debet esse uera, nempe, Omnis lapis est homo: quæ sic accipio pro minore cum maiori eiusdem syllogismi, hunc syllogismum efficio: Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo; ergo omnis lapis est animal: quæ est contradictoria minoris illius syllogismi, nempe, Aliquis lapis non est animal, & utraque est uera: hæc quidem quæ erat pars antecedentis malæ consequentiæ: altera uero, quia e

contra

adictoria consequentis falsi eiusdem malæ cōsequentia.
sequitur, vel bonum esse syllogismum quarti modi hu-
uræ, vel dari duas contradictorias simul veras. Cæteri au-
odi huius dispositionis inutiles sunt: & tales probari pos-
er terminos, in quibus omni, & in quibus nulli.

CAPVT VI.

TEXT. ARISTOTELIS.

tem eadem, hoc quidem omni, illud verò nulli inest, vel ambo
nni, vel nulli, figuram quidem huiusmodi voco tertiam.

Breuis expositio textus.

ntum huius cap. est, explicare naturam tertie figura. Diui-
t autem in duas partes. In prima definit, & explicat ter-
guram: medium atque extremitates, quomodo sint in ea
ita. In secunda: Modos vtilis, qui in ea fieri possunt, enu-
inutilibus exclusis.

rima parte. Tertia, inquit, figura fit, quando tres termini sic
itur, vt medium in vtraque præmissa subiectum sit: maior ve-
remitas, prædicatum maioris, & minor prædicatum minoris:
cesse est vt maior propositio semper sit vniuersalis, & cō-
semper particularis; ideo medium sic definit: *Medium*
in hac dico, de quo ambo prædicantur. Id est, de quo prædi-
r ambæ extremitates. Extremitates verò esse ait quæ præ-
tur; sed maiorem longiùs esse à medio, quia semper præ-
ur tam in præmissis, quàm in conclusione. Medium verò
r subiicitur, ideo quasi dissimiles & oppositas rationes
t: ac propterea hanc extremitatem longiùs esse dicit à
o. Minor verò extremitas (inquit) est, quæ propius, hoc est,
magis accedit ad medium; cum saltem in conclusione sit
tum, sicut medium in vtraque præmissa. Nullum autem
ismum perfectum fieri in hac figura docet; quia omnes
ent reductione ad primam, vt appareant necessarij.

ecunda parte capituli enumerat modos vtilis, qui in hac 3
effici possunt, inutilibus exclusis. Primus igitur modus
ur; *Quando vtraque præmissa est vniuersalis affirmatiua: vt*
imus: *Omnis homo est viuens; Omnis homo est animal;*
aliquod animal est viuens. Et vocatur modus iste *Darapti.*
icitur autem ad tertium modum primæ figuræ per solam
ersionem minoris in partem, hoc modo: *Omnis homo est*
s: Aliquod animal est homo: ergo aliquod animal est vi-

undus modus fit: *Quando maior est vniuersalis negatiua, &*
minor

minor vniuersalis affirmatiua: & vocatur Felapton, atque est
 Nullum animal est lapis: Omne animal est viuēs: ergo al
 viuens non est lapis. Reducitur autem ad quartum m
 primæ figuræ per solam conuersionem minoris in parte
 modo; Nullum animal est lapis: Aliquod viuens est anim
 go aliquod viuens non est lapis.

Tertius modus fit, *Quādo maior propositio est particulari*
matia, & minor vniuersalis negatiua: & d. citur Disamis. V
 camus, Aliquod animal est corpus: Omne animal est viue
 go aliquod viuēs est corpus. Reducitur autem ad tertiu
 primæ figuræ per conuersionem maioris, & transmutati
 præmissarum. Ita vt maior conuersa fiat minor, idque per
 uersionem simplicem conclusionis, & ex minori fiat maio
 modo: Omne animal est viuēs, aliquod corpus est animal
 aliquod corpus est viuens. Quartus modus fit, *Quādo ma*
vniuersalis affirmatiua, & minor particularis etiam affirmati
 si dicamus: Omne animal est viuēs; Aliquod animal est co
 ergo aliquod corpus est viuēs: & vocatur *Datifi*. Reducit
 tem ad tertium modum primæ figuræ, per solam conuer
 simplicem minoris, hoc modo: Omne animal est viuens: Ali
 corpus est animal: ergo aliquod corpus est viuēs. Quintus
 dus fit, *Quādo maior est particularis affirmatiua: & minor vni*
salis affirmatiua, vt si dicamus: Aliquod animal non est l
 Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens non est lapi
 vocatur *Bocardo*, qui non potest deduci ad modos primæ f
 ræ ostensiuē, sicut alij: sed solum per impossibile, secundū
 gulas huius reductionis, hoc modo: Omne viuens est l
 Omne animal est viuens: ergo omne animal est lapis.

Sextus modus fit; *Quādo maior est vniuersalis negās, &*
nor particularis affirmās, vt in hoc exemplo: Nullū anima
 lapis: Aliquod animal est viuens. ergo aliquod viuēs nō est
 pis: & vocatur *Ferison*, qui reducitur ad quartum modū pr
 figuræ, per solam cōuersionem simplicem minoris, hoc mo
 Nullū animal est lapis: Aliquod viuēs est animal: ergo aliq
 animal non est lapis. Per has autem reductiones ad modos
 mæ figuræ probatur euidenter, vtiles ac bonos esse omnes
 logismos secundæ ac tertiæ figuræ. Solum autem vti sumus
 ductione ostensiuā, quia breuis est. Reductionem verò per
 possibile, tanquā longiorē ad Sūmulas remittendā censem
 vbi iuuenes in ea frequēter exercētur: & propterea non est
 cessariū hac in parte eā repetere. Ex tribus figuris resultāt q
 tuordecim tantū modi vtiles, sequētibus dictionibus sign
 cati, quarum quælibet significat suū modum: & quatuor pri
 significant quatuor modos primæ figuræ: quatuor sequ

In Lib. I. de Priori resolutione, Cap. VI. 541
significant quatuor alios secundæ figuræ: sex verò vltimæ,
os tertiæ figuræ. Dictiones verò istæ sunt: *Barbara, Celarij,
Ferio, Baralip̄tō, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Da-
celapton, Disamis, Darisi, Bocardo, Ferison.* Quinque enim
perfecti primæ figuræ, non sunt constituti ab Aristote-
post eum ab aliis additi.

*ur ars inueniendi medium, ad conficiendos syllogismos, &
probandum quodlibet genus propositionum.*
hac arte agit Arist. cap. 29. huius primi libri, vbi quod ex
obscurū est, obscurius multò fecit, vtens elementis, aut
nihil significantibus, pro mediis inueniendis. Nos verò
terminis significantibus, nobisque familiaribus, atque
verbis minimè obscuris, breuiter explicabimus: tanquā
mentū præsupponētes proprium officium mediij in syl-
o: quod non est aliud quam vnire, aut disiungere extre-
s, vnire quidem in syllogismo affirmatiuo, seu prædica-
ui cōponitur ex propositionibus affirmatiuis: disiungere
in syllogismo negatiuo, hoc est constāte aliqua proposi-
negatiua. Et ratio huius distinctionis est manifesta: quia
ogismum affirmatiuū probāda est propositio affirma-
qua aliquod prædicatum vnitur alicui subiecto: mediū
l vniendum terminos accedere debet. In syllogismo ve-
atiuo probāda est propositio negatiua, in qua prædica-
gatur de subiecto: quod est separari ab eo: mediū verò,
ua separanda, tale debet esse; vt disiūgat ea, nō vt vniat.
que ergo officium conuenit medio, respectu diuersorū
smorum, & diuersarum propositionum probandarum.
uibus sequuntur duæ regulæ vniuersales. Prima, *Ad pro-
propositionem affirmatiuam quamcunque quærendum esse
quo extrema eius, hoc est prædicatū, & subiectū, vniā-
probandam verò quamlibet negatiuā, medium potius qua-
quod ea disiūgat.* Sed vt particulares regulas, quas Arist.
intelligamus, aliud fundamentū debet præsupponi, nē-
diū cōparatum ad extremitates: quas vnire, aut sepa-
bet triplex esse, *Antecedens, Consequens, & Extraneum.*
m antecedens, illud dicitur ex quo aliqua, vel vtraq; ex-
as sequitur: vt homo, respectu risibilis. *Medium conse-
quod ex vna, vel ex vtraque extremitate sequitur. Me-
enique extraneum,* quod alteri, vel vtrique extremitati
at: vt lapis respectu animalis, atque etiam viuentis.
quo infertur. Primò; quòd ad probandā propositionem
et affirmatiuam, quærendum sit medium antecedēs, vel
ens, respectu vnius, aut vtriusque extremitatis: ad pro-
bandam

bandam verò propositionem negatiuam, non est quærendum medium antecedens, neque consequens, sed extraneum.

Secundò sequitur; Ad probandam quamlibet propositionem oblatam, considerandum esse, quonam modo se habeat prædicatum & subiectum eius; nam si vnum conueniat per medium antecedens, vel consequens probanda est: ei repugnet, per medium extraneum. Supponimus autem propositionem probandam, veram esse debere, aut probabilem vel quòd talis existimetur: nam ad probandum propositiones falsas vt tales, nec medium dari potest, neque ars vlla inueniendi.

His suppositis, quatuor regulas tradit Aristoteles vbi loquitur ad concludenda quatuor genera propositionum, sub quibus comprehenduntur omnes aliæ. Prima regula est; *Ad inferendam uniuersalem affirmatiuam*, tale medium quærendum quod sit consequens respectu subiecti, & antecedens respectu prædicati, v.g. ad inferendam hanc propositionem; *Omne animal est substantia*, assumendum erit animal, quod est consequens ad hominem, & antecedens respectu substantiæ, & syllogismus fiet hoc modo in *Barbara*: *Omne animal est substantia: Omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia*.

Secunda regula; *Ad inferendam particularem affirmatiuam*, assumendum est medium, quod sit antecedens respectu subiecti, & prædicati eius, quæ sunt extremitates: vt ad inferendam hanc, *Aliquod animal est substantia*, assumi debet homo, quo vtrumque sequitur: & fiet hoc modo in *Darapti*: *Omnis homo est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia*.

Tertia regula; *Ad inferendam uniuersalem negatiuam*, assumendum est medium, quod sit consequens respectu subiecti extraneum respectu prædicati: vt ad probandam hanc *Nullus homo est lapis*, assumendum est animal: & sic probatur in *Fesapo*. *Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis*.

Quarta regula: *Ad concludendam particularem negatiuam*, assumendum est medium, quod sit antecedens ad subiectum extraneum respectu prædicati, vt ad concludendam hanc, *Aliquod animal non est lapis*, assumendum est: *Homo*: & ita concludetur in *Festino*: *Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis*.

Finis huius operis.

COMME

COMMENTARIUM IN
 VOS LIBROS ARISTOTELIS

STAGIRITÆ DE POSTERIORI

Analyfi, seu resolutione, vnà cum
 dubiis, & quæstionibus hæc tem-
 pestate agitari solitis.

PROOEMIUM TOTIVS OPERIS.

VM officium Dialecticæ sit dirigere opera rationis, hoc est disponere illa, atque ordinare, in diuisiones, definitiones, propositiones & syllogismos, cæterasque argumentationes, iuxta triplicem operationem intellectus dirigi, diuiditur hæc scientia ab omnibus. Ita vt prima pars consistat illa, quæ primam operationem, nempe apprehensionem simplicium ordinat, naturam eius sic explicans; vt sit ea apprehendere, vt oportet, ad efficiendam compositionem: quod pertinet ad secundam operationem intellectus, nempe compositionem; vt per illam sciamus ex simplicibus iam apprehensis compositionem constituere, nempe diuisionem, definitionem, & argumentationem, per debitam namque constructionem instrumentorum directa, atque ordinata censetur. Tertiam verò dirigit logica, dum ex eisdem compositionibus argumentationem constituit. Nam in argumentatione iuxta regulas Dialecticæ constituta, ordinata censetur operatio intellectus, cuius officium est, vnum ex alio colligere. Prima igitur pars Dialecticæ, sunt prædicamenta, ex simplicibus ordinatis constituta. Prædicabilia verò, non tam primam partem constituere censentur, quàm præambulum quoddam ad primam partem prædicamentorum.

Secunda pars Dialecticæ, est opus de interpretatione, in quo constituntur regulæ constituendi propositionem, seu enunciationem. Terciam verò partem pertinent libri priorum, in quibus de syllogismo in communi, libri posteriorum topicorum, elenchorum, in quibus de syllogismis in speciali agitur: demonstratiuo, topico, seu probabili, atque sophistico. Per hæc rationem habemus totam hanc scientiam in tres partes dirigi, per quæ tres operationes intellectus diriguntur, ordinantur, efficiuntur. Ad cuius postremam partem pertinere duos libros de Posteriori analysi, aut resolutione, quos nunc inuestigandos suscipimus, ex eadem diuisione efficitur manifestum.

stum : qua supposita, ad scopum huius operis, (quod
 etum, vel obiectum vocant) oculis subiiciendum veniam

Quodnam sit subiectum, vel obiectum huius operis?

PRO eodem iam accipiuntur, subiectum, cuius notitia
 dit sciētia, demonstrando proprietates, aut passiones
 & obiectū, circa quod, quasi circa scopū, versatur confide
 eius. Quærimus ergo primò, *Quodnam sit subiectum, ve
 ctum huius Posterioristica partis.* Præsupponendæ autem
 conditiones obiecti, in 6. quæst. proœmiali à nobis tradi
 3 Prima opinio tenet: *Esse modum sciendi, vt comprehensio*
 solum demonstrationem, sed etiam definitionem. Imò
 principaliter: ita cōmentator, Alexander, & Theophrastus
 proœmio huius operis: quos sequuntur nōnulli ex modo
 Et probatur hac ratione: Quia definitio est principalis
 strumentum sciētiæ: ergo per se pertinet ad Dialecticā, cō
 tem instrumenta omnia sciendi facere: sed in nulla alia
 docet Aristoteles modum efficiendi definitionem, nisi in
 libris: ergo ad eos pertinet per se, de definitione agere, quod
 ad eius obiectum simul cum demonstratione pertinebit.
 batur minor; quia in libris Topicorum, & si quæ est alia
 Dialecticæ, in qua aliquid de definitione agatur, non de
 do eam efficiendi agitur, sed supponendo eam iam conf
 tam in his libris, examinatur eadem.

4 Secunda opinio est communis, & vera, *quòd sola demon
 tio, & non modus sciendi, communis demonstrationi, ac definit
 sit obiectum huius operis.* Sic Th. Albertus magnus, Caiet. So
 Toletus, Mercatus, & omnes ferè moderni interpretes. Pro
 rur testimonio Arist. qui statim in principio primi capituli
 nem doctrinam, omnemque disciplinam, ex præexistenti
 gnitione fieri docet. & probat: quod potissimum fundam
 tum est totius artis demonstratiuæ. Ex quo cognoscimus
 sensum conclusionis ex notitia principiorum generari: quod
 est naturam demonstrationis intelligere.

Probatur deinde ratione: *Quia illud est obiectum alicuius
 ris, cuius partes essentielles traduntur in eo, cuius natura ex
 catur, & cuius passiones probantur: sed hæc omnia præstan
 in his libris, de sola demonstratione, & non de modo scie
 communi: vt in discursu eorum est manifestum: ergo. Nam
 de definitione agitur (quod concedimus) non vt de alio mo
 sciendi, à demonstratione distincto, sed tanquam de parte e
 essentiali agitur: quia potissimum principium eius est: et
 sola demonstratio est obiectum, & non aliquid aliud comm
 ne demonstrationi, & definitioni.*

ex hoc soluitur arg. contrariæ opinionis, cui omnia con-
cedenda sunt, sed ex cōcessione eorū solūm habetur: quòd per
his libris agatur de definitione, tanquam de parte essen-
tialis demonstrationis, non verò tanquam de alio modo scien-
tialitatis. Vnde qui asserit demonstrationem solam esse ob-
iectivam, non excludit definitionem, sed eam comprehendit: nō
tam sub aliquo prædicato communi, sed ut pars compre-
henditur sub toto: & consequenter sub consideratione eius.

Præm esse hanc partem Dialecticæ cæteris omnibus ostenditur.

¶ Im notum sit, sciētiā ex obiecto sumere dignitatem, col-
ligitur opus hoc dignius, atq; perfectius esse cæteris par-
tibus Dialecticæ quod sic probo: Notitia simplicium, de quib. agit
pars Dialecticæ, ordinatur ad compositionem, tanquam
de qua agit in secunda parte: & compositio, ad syl-
logismum eodē ordinatur modo: ergo sicut cōpositio est per-
fectior simplicibus, pari ratione syllogismus erit perfectior com-
positione, & eisdem simplicibus: sed inter syllogismos perfe-
ctior est demonstratio, ad quam ordinantur, quæcunq; tra-
ctantur in hac scientia, tanquam ad potissimum instrumentū,
quod generatur scientia: ergo opus hoc quasi finis est alia-
rum partium Dialecticæ: & ideo dignius erit cæteris omnibus.
¶ Contra hoc est arg. difficile: Quia libri de priori resolu-
tione agūt de forma syllogismi, hoc est, de figura, & modo, in
quibus debet cōstitui; cæteri verò libri de materia eiusdem; nempe
libri de posteriori resolutione, de materia necessaria; ex qua
fit demonstratio, libri Topicorum, de materia probabili:
ex qua conficitur syllogismus Dialecticus, libri Elenchorum,
de materia apparenti: ex qua conficitur syllogismus pseudo-
demonstrativus, aut deceptorius: sed forma cū sit actus, est perfectior
potentia; quæ est potentia: ergo libri Priorum sunt pars nobis
Dialecticæ, quàm libri Posteriorum, Topicorum, & Elen-
chorum. Probatur consequentia: quia sicut scientia totalis su-
perioris dignitatem ex dignitate obiecti totalis: ita quælibet
scientiæ ex obiecto partiali sibi proprio. Vnde sequitur;
quod esse quod dicimus, hos libros posteriorum esse nobis
partem totius Dialecticæ.

¶ Hoc arg. concludit aduersus plures, qui tenent hoc opus so-
lum agere de materia necessaria syllogismi: & per hanc distin-
guuntur libris Priorum, agētibus de forma syllogistica: & à libris
Topicorum, & Elenchorum, agētibus de materia probabili &
apparenti. Ideo dicendum est; hoc opus non solūm de mate-
ria syllogismi agere: sed etiam de forma. Sed forma syllogismi
est, generica, & specifica. Forma generica est dispositio

in modo & figura. Forma verò specifica, ex modo specialis
 cludendi unum ex alio, sumitur, quod sic probo: Forma gener
 syllogismi sumitur ex modo inferendi conclusionem ex præ
 mis dispositis in modo, & figura: ergo specialis modus infer
 conclusionem ex præmissis erit specialis forma syllogismi
 demonstratio, de qua agitur in hoc opere, tanquam de præ
 obiecto, continet non solum dispositionem in modo, & figuram
 etiam specialem modum inferendi conclusionem ex præmissis
 nempe tanquam effectum ex causa per se, & propria, aut
 quam causam ex effectu proprio, & per se: ergo continet
 formam specialem, & perfectissimam syllogismi.

8 Secundò probatur: Quia demonstratio generat scientiam
 syllogismus verò probabilis opinionem: at isti duo effectus
 sunt specie distincti: ergo duo isti syllogismi; nempe demon
 strativus, & probabilis: qui sunt causæ per se eorundem effectuum
 distinguuntur specie. Et distinctio specifica non est per materiam
 sed per formam: ergo distinguuntur per formam. Non per
 materiam utique communem: quæ est dispositio in modo, & figuram
 materiam: cum hæc sit generica, & utrique communis: ergo per
 materiam specialem: & non solum per materiam.

Itaque tenendum est: quòd præter communem formam, & gener
 ricam syllogismi, ex modo, & figura desumptam, datur duplex
 forma specialis, ex modo speciali concludendi desumpta, per quam
 distinguuntur specie demonstratio, & syllogismus Dialecticus, seu
 probabilis. Forma specialis demonstrationis est modus conclusio
 euidenter effectum per se ex causa; vel causam per se ex effectu
 modus verò concludendi syllogismi probabilis, non est euidens
 sed probabilis. Itaque in modo, & figura conveniunt; sed in modo
 speciali inferendi conclusionem ex præmissis, dispositis in modo
 do, & figura, distinguuntur: quia modus concludendi demon
 strationis euidens, & necessarius est. Modus verò concludendi
 di syllogismi Dialectici, non est euidens, aut necessarius,
 probabilis, & cum ille modus sit perfectissimus, perfectissima
 species syllogismi erit Demonstratio. Exemplo esse possunt duo
 isti syllogismi, Omne animal diligit sibi simile: sed Omnis homo
 homo est animal simile alteri homini: ergo omnis homo diligit
 alterum hominem. Et; Omne animal rationale, est risibile: Omnis
 homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis.
 Nam cum uterque sit constitutus in primo modo primæ figuræ;
 secundus concludit euidenter: quia conclusio eius sequitur
 ex præmissis, tanquam effectus proprius, & per se, ex sua causa
 Nam risibilitas, proprius effectus, necessarius, & per se ratio
 nalitatis est, cum qua convertitur. Nihilominus primus syllo
 gismus non concludit euidenter; sed solum probabiliter: qui
 concludit

lusio eius non sequitur ex præmissis, tanquam effectus
necessarius, aut per se: sed tanquam effectus quasi contingens.
licet similitudo inclinet ad dilectionem, tamen non tan-
tum ad effectum necessarium, sed liberum, & qui sæpe im-
pugnatur aliis rationibus: Syllogismus verò Sophisticus distin-
gitur specie ab utroque: quia peccat in forma: non enim habet
veram dispositionem in modo, & figura; licet videatur ha-
bere, quare nec habet veram formam, sed solum apparentem.
arg. igitur. Negandum est antedens, quod opus hoc so-
lum agat de materia syllogismi: agit enim etiam de forma non
generica, aut generica, de qua agunt libri Priorum, sed de specifi-
perfectissima quidem; ut pote ex perfectissimo modo eui-
denter concludendi desumpta, & ex hoc habet, quod sit nobilis-
pars totius Dialecticæ; ad quam ordinantur ceteræ om-
nium ad finem. Sed deceptio eorum, qui falsò putant
de sola materia, occasionem sumpsit ex hoc: quod mo-
do perfectissimus evidenter inferendi conclusionem ex
premissis, non reperitur, nisi in propositionibus in materia
speciali constitutis: unde verum est, opus hoc agere de ma-
teria necessaria syllogismi: sed falsum, quod agat de sola ma-
teria, sed præcipue de forma speciali, & perfectissima.

Titulus huius operis & titulus, seu inscriptio eius, explicatur.

Titulus huius operis nobilissimus est: quia *naturale desiderium* 10
hominis: ut est rationalis, perficit. Ab ipso enim rationalis na-
turæ procedit naturale desiderium sciendi, hoc est, co-
gnoscendi effectus per causas, aut causas per effectus: ut docuit
Arist. 1. lib. Met. in principio dicens: *omnes homines na-*
ture desiderant. & ad hoc desiderium adimplendum ordina-
tur opus hoc, de natura demonstrationis agens: quæ est potissi-
ma instrumentum sciendi: ut patet ex eius definitione, tradi-
tâ Arist. cap. 2. huius 1. lib. in hunc modum: *Demonstratio est*
scire faciens scire. Inscribitur verò, de *posteriori resolutione.*
In titulum ut intelligamus; utraque particula eius expli-
cata est: nempe; *Resolutio, & Posterior.* *Resolutio* verò *alicuius* 11
complex est, Physica, seu realis, & Logica; aut rationalis. *Physica*
resolutio est dissolutio aut destructio realis rei: ut dum equus mo-
tus dicitur resolui in materiã: & dum domus destruitur, dis-
solvitur aut resolui eam dicimus in ligna, lapides & terram; ex
quibus constructa fuit. *Logica* verò, seu rationalis resolutio,
est destructio; sed perfectio rei. Consistit enim in quodam
modo in singularium partium, ex quibus res est constituta: quo ex-
hibetur, singulas eius partes tales esse, quales esse de-
bet secundum præcepta illius artis, per quam constructa est.

Ut dū examinamus partes definitionis, iuxta regulas de
 traditas à Dialectica, ostendentes proprio genere, & p
 differentia cōstare, dicimur resolvere definitionē. Quo
 idem esse, ac ostendere perfectam esse. Resolvere igitur
 strationem, non erit aliud, quam partes, hoc est princip
 præmissas eius examinare: dum scilicet ostenduntur nō
 que veræ, sed etiam necessariæ esse, & per se, atque imme
 ita vt cognitis terminis, sine vllō argumēto, quo probē
 assentiat intellectus, vel certè per evidentes demōstra
 reducātur vsq; ad prima principia, ex sola notitia termin
 euidētia: nisi enim vno, aut altero modo cognoscat qu
 per se euidētia, nec verā demonstrationem habebit, nec
 tiam conclusionis, sed syllogisum Dialecticum & opin
 Ut Arist. docet c. 2. huius 1. lib. his verbis: *Ex primis aute
 demonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demonstrat
 ipsorum.* Res fit manifesta hac demonstratione. Omne ar
 rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale:
 Omnis homo est risibilis: cuius minor est propositio per se
 ta, aut immediata: cū in ea prædicetur definitio de suo
 nito, sine vllō medio, vel argumēto probante, & sola per se
 mediatè conueniat definito: ita vt statim ac significatio
 terminorum cognoscat intellectus; iudicet esse veram. Hoc
 enim esse principium immediatum, aut per se notum. Ca
 maior non est per se nota: quia risibilitas non conuenit ho
 ni immediatè; sed media alia passione priori, nempe admi
 12 tione. Demonstranda igitur est; vt intellectus certò, atque
 denter cognoscat esse veram. Demonstratur verò per admi
 tionem, pro medio assumptam, hoc modo: Omne admiratiuum
 est risibile. Omnis homo est admiratiuum: ergo Omnis homo
 est risibilis. Sed adhuc demonstratio hæc non sufficit: qui
 cèt maior præmissa sit immediata; in qua prædicatur vna
 sio immediata de alia, nempe risibilitas de admiratione, &
 sine vllō medio ex ea sequitur: minor tamen in qua præd
 tur admiratio de homine; non est immediata: quia admira
 non sequitur ex rationalitate per se immediatè, sed me
 alia passione priori, nempe capacitate disciplinæ.
 Quare vt cognoscat intellectus esse certam, & euidēte
 scire debet eam demonstrare per capacitatem disciplinæ su
 ptam pro medio: hoc modo: Quidquid est capax disciplinæ
 est admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ, ergo
 Omnis homo est admiratiuum. Porrò hæc demonstratio per
 ctissima est: quia constat præmissis immediatis aut per se e
 dentibus, atq; in demonstrabilibus, talis est enim maior, in q
 vna passio immediata prædicatur de alia, nempe admiratio
 capa

itate disciplinæ, qua mediante, sequitur ex rationalitate. s est etiam minor, in qua prima passio, quæ immediatè se- ur essentiam, prædicatur de definitione explicante eandem riam: & ad hanc demonstrationem reducta est prima, quæ esset vera demonstratio, nisi ad eam reduceretur per veras onstrationes. Quòd si aliquis nesciat eam ita reducere, nō n eius intellectu demonstratio vera, sed syllogismus pro- lis: nec habebit per eam scientiam cōclusionis; sed opinio- Et hæc reductio, est resolutio logica, & rationalis, quia am examinantur partes demonstrationis, & probātur eui- er tales esse, quales esse debent secundum regulas huius hoc est secundum definitionem eiusdem demōstrationis, endam in 2. c. huius lib. quæ prima regula est totius artis, ientia. Et tandem, quia in hoc opere docetur modus iste uendi demonstrationem, per reductionem præmissarum e ad prima principia per se nota, aut indemonstrabilia, nscribitur de resolutione.

ed quia demonstratio duplici forma constat (vt iã diximus) 14
muni, aut generica ex modo, & figura desumpta, & speciali
mpta ex modo cōcludendi, duobus modis resolvitur: nēpe
ndum formam communem, quæ examinatur, & probatur per
principia, *Dici de omni*, & *Dici de nulli*: & etiam secundum for-
specialem, quam resolutionem modo ostendimus: & reso-
o secundum formam genericam, prior est resolutione secū-
formam specificam; quia vniuersaliora sunt priora, & ge-
est prius specie: ideo libri agētes de syllogismo in cōmuni,
ellantur de priori resolutione, hoc est de resolutione syllo-
ni, secundum formam genericam quæ prior est. Hoc verò
s docens resolvere syllogismum secundum formam specia-
, quæ est posterior, inscribitur de posteriori resolutione.
ed cōtra hoc est arg. Quia in his libris nō solū docet Arist.
olvere demonstrationē vsque ad prima principia, sed etiam
onere illam ex talibus præmissis, & partibus, & prius est de-
nstrationem componere, quàm eā resolvere: quia resolutio
quasi examen cōpositionis: ergo de cōpositione potius tan-
am de prima, quàm de resolutione debēt appellari. Respon-
o, omiſſis aliis solutionibus, concessio antecedēte, sed negata
nſequentia: quia licet de cōpositione per se tractetur, & prior
resolutio tamē est perfectior: quia est quasi forma, & anima
npositionis, per quam constat euidenter factā esse secundum
gulas artis, & ideo bonam esse: & demonstrationē compositā
e exactam, firmam, & stabilem, atque generatiuam scientiæ.
Ex quibus sequitur non esse distinguendam resolutionē ra- 15
onis in *Logicam*, & *Mathematicam*: vt distinguit Toletus in

proœmio huius operis, q. 2. quia si resolutio certa sit, per demonstrationes fieri debet. Omnis autē resolutio facta per demonstrationes, est logica: quia ad solam logicam pertinet docere. Quocirca solum potest appellari Mathematica, in quantum ad hanc scientiam applicatur, sicut etiam potest appellari Physica, aut Metaphysica, ut applicatur ad has scientias. Licet omnis scientia resoluat suas conclusiones & demonstrationes usque ad prima principia, tamen modum resoluendæ veras demonstrationes à Dialectica accipit, cuius proprium est id docere.

Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc inter ceteras partes Dialecticæ.

- 16 **Q**uidam (ut Villalpandus) in proœmio lib. de priori resolutione, asserunt, unum & eundem tractatum componi ex libris priorum, & posteriorum: & ideo eundem locum esse concedere his lib. & illis. Alij verò, ut Philoponus, & Auicenna, distinctum esse dicunt, tamen libros Topicorum collocant immediatè post lib. Priorum: hoc verò opus statim post lib. Topicorum. Verum communis sententia duo asserit. Primum: Opus hoc distinctum esse à lib. priorum. Quia in eo agitur de syllogismo secundum formam specialem, in lib. verò priorum de eodem, secundum formam communem tractatur, & considerationes istæ versæ sunt, ideo ad distinctos pertinent tractatus. Secundum: *Hos libros immediatè post libros priorum, & ante libros Topicorum & Elenchorum esse collocandos*: ita D. Thom. in proœmio huius operis, Albert Mag. i. Posteriorum, tract. i. Caiet. Sotus, Louenien. Tolet. Merc. & moderni omnes, in hoc proœmio: & ratio est manifesta: Quia in libris priorum agitur de syllogismo in genere, sub qua consideratione prior est, quam secundum species, de quibus agitur in cæteris libris: ergo libris priorum debetur primus locus respectu aliorum, in quibus agitur de syllogismo: sed inter species syllogismi, perfectissima est demonstratio (de qua agit hoc opus) & ex consequenti prima: ergo statim post lib. priorum collocari debet.

Quare dicatur iudicativa hæc pars posterioristica, pars verò topica inuentiva.

- 17 **S**ed quæritur tandem solètur in hoc proœmio, *Quare hæc pars Dialectica dicatur iudicativa?* Cui ommissis aliis opinionibus respondeo, ex doctrina D. Tho. in hoc proœmio posita, rationem re huius esse: quia iudicium intellectus factum de veritate rei, est quædam sententia: & perfectum iudiciū, non quæcunq; sententia ab intellectu prolata, sed firma, atque certa: firmam autē, & certam

In Lib. 1. de Posteriori resolutione, Proœm. 557
sententiam non potest ferre intellectus, nisi firmiter, &
adhæreat alteri parti contradictionis. Hoc autem conse-
quitur per demonstrationem: cuius non solum præmissæ, sed
conclusio ex eis deducta, certa atq; euidens est: ut docuit
lib. 2. c. 1. dicens: *Oportet scientem simpliciter à credulitate*
mutabile esse. Meritò ergo dicitur hæc pars posterioristica 18
iudicatiua: quia in ea docetur modus certum iudicium ferendi
propositionum: quod perfectissimum quid est. Pars
Topica non vocatur iudicatiua, quia per syllogismum Topi-
cæ non fertur iudiciū certū de conclusione, sed probabile
iudicium. Inuentiua verò dicitur, quia ad inuentionē (ut bene D.
Aquit) non requiritur certitudo: quamuis loca ipsa in-
uentionis per certam demonstrationem probentur in parte Topi-
cæ, quantum pars est logicę docentis. Per Topicam quoque
logica docet, in cæteris scientiis loca adinuenire, ad
quæ argumenta probabilia. Itaq; quælibet pars Dialecticę
est aliquid inuentionis, & aliquid etiã iudicij. Sed iudicare,
per *ἀπονομοσίαν* conuenit huic operi posterioristico, cæterò
per participationem eius, & inuenire loca argumen-
torum probabilium, eodem modo conuenit parti Topicæ, &
iudicatiuæ ex eius participatione. Ideo pars posterioristica voca-
tur *iudicatiua*. Topica verò *Inuentiua*: quia ab eo, quod prin-
cipale est, vel principalius conuenit, sumitur appellatio.

Modus procedendi, & diuisio totius operis.
de modo procedendi: *An definiendo ac diuidendo proce-* 19
dit Arist. vel etiam demonstrando, non omnes conueniunt.
Athenus c. 1. huius operis affirmat, diuisionib. ac definitio-
nis uti Arist. in discursu huius operis, non demonstrationib.
quæ probari potest testimonio Arist. qui in 2. c. 1. lib. duplici
definitione definit demonstrationem. Et etiam hoc arg. Arist.
de hoc opere agit de demonstracione: ergo non procedit demō-
stracione. Probatur consequentia, quia si per demonstraciones pro-
cederet, daretur processus in infinitum: & idem probaretur per
inductiōem. Probatur consequentia, quia si per demonstracionem
probaretur natura demonstracionis: ergo natura illius demō-
strationis, qua vteretur, esset probanda per aliam demōstratio-
nem; & ita in infinitū. Et si per demonstracionem probaretur
natura demonstracionis, illa eadem demonstratio, per quã pro-
cederet, seipsam probaret, cum sit vera demōstratio: vel igno-
raretur per ignotius: cum ante demonstracionē, per quam proba-
retur natura demonstracionis, non sit illa demonstratio cognita.
Quæ tamen dicenda sunt in hac re. Primò: *Omniem scientiam,* 20
omnem partem scientiæ, ut plurimū procedere definiendo. Quia

neceſſe eſt proprium obiectum in principio definire, ut
tio eius aſſumi poſſit, tanquam medium ad probandas
nes de illo: & ideo in hoc opere non ſic procedit Ariſt. d
ſtrando, quin etiam procedat definiendo. Secundò dice
eſt: *Proprium modum procedendi huius operis eſſe per demon*
ſtrationem, ut in 2. & 10. c. pluribusque aliis oſtenditur, in quib
monſtrationibus utitur Ariſt. ad oſtendendam naturam
ſtrationis, & proprietates eius, & de hoc nemo poteſt dub
Ad arg. verò negandum eſt inconuenientia illa ſequi: n
gnata prius definitione demonſtrationis, iam per illam co
ſcitur natura cuiuſcunq; demonſtrationis: etiam illi
poſtea adducitur ad probandum aliquid de demonſtrati
Nec tamen demonſtratio, quæ adducitur, indiget alia, pe
probetur: ſed ſeipſam probat diuerſa ratione: quia in qu
conuenit cum cæteris demonſtrationibus, in natura com
demonſtrationis, explicata per definitionem, eſt id, de quo
quid probatur: & in quatum eſt medium, per quod prob
eſt id, quo aliquid de natura eadem communi probatur:
verò de qua id probatur. Diuerſa autem ratione eſſe id, de
aliquid probatur, & id, quo illud idem probatur, non eſt
conueniens: quia definitio, per quam explicatur natura c
munis definitionis, ſeipſam explicat diuerſa ratione: ut
tum eſt.

Generalis diuiſio totius operis eſt in duos libros: In quor
Primo, *de natura demonſtrationis, & partibus eius agit Ariſt.*
Secundo: *De modo conſtituendi definitionem*: quæ potiffim
medium eſt eiufdem demonſtrationis: particularis autem
uiſio cuiuſcunq; libri ſuis locis designabitur.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

*Omnis doctrina, omniſque diſciplina intellectualis, ex præ
exiſtenti fit cognitione, &c.*

Breuis expoſitio textus.

Primus hic liber de poſteriori reſolutione, in tres partes
uiditur. In prima, docet Ariſt. *Demonſtrationem eſſe*. In ſe
cunda: *Quid ſit demonſtratio, & quibus partibus conſtet*. In ter
tia: *Qualis ſit*; hoc eſt, quas habeat paſſiones, aut propri
tates.

Intentum huius capituli, *Quod actualis rerum notitia, atque
ſcientia, verè ſit in nobis: & ex alia notitia priori generetur*. Habet
autem duas partes, in quarum prima tradit Ariſt. vniuerſalem
quandam propoſitionem, prædictam veritatem continentem
eamq; probat in omni genere intellectualis cognitionis. In ſe
cunda

quot, & quæ sint præcognitiones, & de quibus habeantur
verfabantur errores in scholis tempore Arist. circa ac-
tionem scientia. Primus, Heracliti, & Cratyli antiquorum
sophorum: qui non distinguentes notitiam intellectuã
sitiua, nec putantes aliquid esse in rebus vniuersale, sed
singularia sensibilia, quæ in continuo motu, & fluxu
consequenter asserabant, nec dari scientiam de rebus, nec
posse: quia scientia si esset possibilis, de vniuersalibus, ac-
perpetuis deberet esse.

Secundus error fuit Platonis, vt testatur idẽ Arist. 1. & 7. lib. 2
concedẽtis quidem scientiam, non tamẽ de nouo acquisi-
tã à principio habitã, hoc modo: vt dum materia, ex qua
natur homo, disponitur ab agente naturali, statim per im-
onem, atque virtutẽ ideæ hominis separata, infundatur
a, plena speciebus rerũ omniũ, per quas posset scire om-
lũ quod nõ exeat in actũ cognoscendi, propter impe-
ntũ corporis, & quasi ligamentum sensuum, quousq; tale
dimentũ exercitatione tollatur: quo sublato cognoscere
iat anima, nõ ea, quæ prius ignorabat, sed quæ à principio
ouerat: impedita tamen fuerat ab actuali consideratione
& ideo ita se habuit, ac si obliuioni tradidisset, quæ prius
ouerat: Vnde inferebat Plato, *Scire nostrũ esse, quasi remmis-
am quandam eorum, quæ prius cognouimus.* Quod hoc argu-
probabat, in quodã dialogo de sciẽtia, & virtute, qui vo-
Menon, à Menone persona quadã eiusdem appellationis
introducãta. Dũ homo vult aliquid scire: aut scire vult id
iam sciebat, vel quod nesciebat: primum est impossibile,
nemo scire vult ea, quæ iã cognoscit. Nec minũs impossi-
st secundum, quod scire velit id quod ignorat: nam sicut
a aliquis quæreret hominẽ, quem nõ nouit: quia etiam si
nueniat, cognoscere non poterit: ita frustra quæreret ali-
scientiam eius, quod nõ cognouit, quia non poterit illud
oscere, etiã si ei sese offerat. Necesse est ergo dicere, quod
imus scire, quæ prius cognoscebamus: sed quasi obliuio-
didimus, & ideo non de nouo, sed quasi per quandam re-
scientiam illud modò cognoscimus.

Aduersus hos duos errores proponit Arist. hanc propositio- 3
vniuersalem: *Omnis doctrina, omnisq; disciplina intellectuã,
existenti fit cognitione.* Cuius sensus est: Omne iudiciũ in-
tus nõ ex sola notitia terminorũ habitũ, sed aliquo me-
ut ratiocinatione acquisitũ, siue propria industria, aut la-
ita vt doctrina appelletur: siue à magistro acceptũ: & ideo
lina vocatũ, fit, hoc est, verè datur aduersus Heraclitũ, &
nouo: ita vt res per illud cognita, nõ fuerit cognita prius:

sed simpliciter ignorata, aduersus Platonem. Hęc veritas
 uersalē probat Arist. in triplici genere cognitionis. In Sci
 quidem certissima, qualis est ea quę habetur per Mathem
 disciplinas; in quibus euidentis est iudicium ac notitiam
 sionis fieri ex notitia præmissarum prius habita. Et eod
 in ceteris Artibus, non solum liberalibus, sed etiam me
 cis; in quibus vnū semper cognoscitur ex notitia alteriu
 habita, quousq; peruenitur ad primū principium illius a
 per aliud, sed per se notum; hoc est, ex sola notitia term
 Probat deinde in cognitione probabili, quę habetur per
 gismum Dialecticum, cuius conclusio cognoscitur ex
 probabili præmissarum, vel euidenti, per consequentiā
 bilem, aut per inductionē: in qua ex notitia singularium
 perimentū, quod est iudicium vniuersale. Probat tandē i
 toricis argumentationibus, quę sunt Enthymema, & ex
 nā Enthymema est quasi syllogismus truncatus, cui defici
 ior vel minor, subintellecta tamen ab arguente: & iudici
 clusionis fit ex iudicio alterius præmissæ prius habito. Ex
 verò procedit ex vno singulari ad aliud per similitudine
 ideo notitia vnius habetur ex notitia alterius prius habi
 4 In secunda part. c. agit Arist. de Præcognoscendis, & P
 gnitis. Nā si notitia conclusionis debet fieri ex præexisten
 gnitione, necesse est explicare, quę, & quot sint præcogn
 & de quibus, vt ex eis haberi possit notitia cōclusionis: D
 esse præcognoscēda, aut duas esse præcognitiones ad not
 cōclusionis necessarias, *An sit, & Quid sit*. Tria autē esse de
 bus habēdæ sunt præcognitiones, nēpe, *Subiectū, Passio, & P
 cipium*, & hęc appellantur præcognita. *Subiectū*, est illud de
 est scientia, vel scientifica cōclusio. *Principia*, sunt præmissæ
 monstrationis, ex quibus infertur conclusio. *Passio est*, qu
 mōstratur de subiecto in cōclusionē. Exēpla ponit Arist. in
 thematicis disciplinis; sed nos ea afferemus in rebus nobis
 tioribus hoc modo; Vt habeamus euidentē notitiā huius
 clusionis; Omnis homo est risibilis, necesse est duo præcog
 scamus, *An sit, & quid sit*: & de tribus quidē, nēpe de subie
 circa q̄ versatur conclusio, quod est homo: de principiis,
 sunt præmissæ istæ. per quas demōstratur, nēpe, Omne an
 rationale est risibile: & omnis homo est animal rationale:
 passione demonstrata de illo, quę est risibilitas. Non est t
 habēda vtraque præcognitio de singulis, sed de subiecto ta
 de principiis verò, primū, nēpe an sint, hoc est, an sint vera
 passione verò, secundū, nēpe quid sit, hoc est, quid nomē sig
 cet: nā q̄ sit, probatur in conclusione. i. quòd insit in subie
 quia cum sit accidēs, nō habet aliud esse, quàm subiecto in

explicatis, respondet Arist. in fine c. ad arg. Platonis di-
do maiorem: nam dum interrogatur: An qui vult scire,
velit scire, quod sciebat prius, vel quod ignorabat: Re-
ndam esse ait, non velle scire quod simpliciter sciebat,
d omnino ignorabat: sed quod ignorabat formaliter,
mpliciter, sciebat tamen virtualiter, & secundum quid:
non in se, sed in alio prius cognito, in quo virtualiter
tur. Gratia exempli, dum volo scire, An homo sit ca-
plinæ: volo scire id quod non sciebam actu, & forma-
solum virtualiter, in illis duabus præmissis prius co-
Omne animal rationale est capax disciplinæ, & omnis
st animal rationale, in quibus notitia eius virtualiter
tur: & ideo dum infertur ex eis, cognosci potest: quia
rsus ignorabatur, sed virtualiter saltem cognoscebatur:
ationem cognoscitur formaliter.

Q V Æ S T I O I.

omni, & sola cognitione intellectiva, intelligatur uniuersalis propositio Aristotelis.

quàm diuersas sententias proponamus, paucis expli- 6
la est propositio Arist. in qua per doctrinam, & disciplinam,
nsus intellectus significatur: qui, vt propria industria ac-
; vel, vt à magistro procedit, doctrina dicitur: vt verò à
o acceptus, disciplina. Deinde per cognitionem intelle-
non quodlibet iudicium intellectus significatur; sed il-
m, quod per aliquod medium, vel ratiocinationem ha-
am si, ex sola cognitione terminorum habeatur, certum
feri ex alio iudicio intellectus: quamuis fiat ex notitia
n sua terminorum, & significationis eorum. Alioqui, si
udicio fieret, daretur processus in infinitum. Sensus igitur
ositionis est; Omne iudicium intellectus per aliquod
a, vel ratiocinationem habitum, fit ex alio, habito etiam
ocinationem, vel ex sola notitia terminorum: ita vt tan-
aliud per se notum, aut sine medio habitum reduca-
est sensus propositionis de qua inquiritur, *An de omni,*
cognitione intellectiva accipiatur, & an vera sit.

ima opinio tenet; Non solum in scientiis, sed etiam in opi-
fide humana verum esse, ac de eis intelligi, & ex consequen-
ni iudicio intellectus per medium habitum. Ita Sotus q. i. hu-
solutione ad primam cōfirmationem, 2. arg. probat id:
aque generatur ex aliquo principio euidenti, per pro-
n, aut ineuidentem consequentiam: opinio quidem, dū
mentamur: Corpus sphericum, aut perfectè rotundum,
aliud corpus perfectè planum in pūcto: ergo datur pan-
ctum

etum indiuisibile. Fides etiam humana, dum dicimus, H
fide digno credendum est: ergo vera sunt quæ ab hoc h
fide digno dicuntur.

Secunda opinio asserit, *Non solum ad scientias huma
etiam ad scientiam angelorum se extendere, & in ea veram*
moderni quidam, qui hanc sententiam ita probant: Qu
gelus cognoscit effectum per causam: ut quod homo sit ri
quia est rationalis: & cognitio causæ est prior cognition
ctus, sicut causa est prior effectu: ergo cognitio effectu
eo ex præexistenti cognitione causæ. Præterea Angeli in
res illuminantur à superioribus: & illuminatio non videtur
aliud quàm manifestatio veritatis, quam superior cognoscit
ignorat inferior: ergo cognitio inferioris angeli fit ex præ
stenti cognitione superioris.

8 Nostra sententia, & cõmunis omnium ferè expositorum
in hoc cap. his conclusionibus explicatur. Prima: *Non in
tur propositio Arist. de sciẽtia angelorum, nec in ea potest haberi
ritatem.* Ut hanc explicemus, atque probemus simul, non
est: *Aliud esse cognoscere, quod vnũ sit ab alio, aut ex alio, v
pter aliud: & aliud habere cognitionẽ vnus, ex cognitione al
nam primum non dicit distinctam cognitionem vtriusque
vllam imperfectionem ex parte cognoscentis, sed per vn
eandem cognitionem potest vtrumque cognosci, cum illi
dine, aut dependentia, quam secũdum se habent: & ita co
scuntur à Deo, & ab angelis, causa, & effectus quicunque.
per vnã simplicem cognitionẽ vtrumque cognoscant: & vnũ
vnũ habet esse ab alio: sic etiã cognoscunt essentiã quam
& omnes passiones ab ea procedentes. Habere autẽ cogni
vnus, ex cognitione alterius; dicit distinctionem cognitionis
causalitatem, non solum inter obiecta cognita, sed etiam
cognitiones ipsas; ita vt vnã sit causa alterius in aliquo ge
& hæc est maxima imperfectio, quæ solum reperitur in co
tione nostra discursiua, per quã successiue plura cognoscuntur
& cognitio vnus sequitur post aliam, & fit ex alia, & hæc
fieri ex præexistenti cognitione, vt asserit propositio Arist.*

9 Ex hac ergo verissima doctrina probatur iam; Nullum iudicium
intellectus diuini, aut angelici, fieri ex præexistenti cognitione.
Quod sic probo: Iudicium intellectus fieri ex præexistenti
gnitione dicit distinctionem cognitionum, quia eadem co
tio non dicitur fieri ex seipsa: sed Deus, & Angeli non cog
scunt effectum & causam distinctis cognitionibus: ergo co
tio effectus in eis non fit ex præexistenti cognitione causæ.

Quod verò dicitur, Angelum cognoscere effectum per causam
distinguentum est, nam ex parte rei cognitæ verum est; quia
cognoscit

oscit Angelus, effectū habere esse à causa, & propterea eā
sed ex parte cognitionis nō est verum: quia cū cognitio
& effectus sit eadem, nō est verum, quōd cognitio vnius
ex cognitione alterius: hoc enim distinctionem cognitio-
dicit, quæ non reperitur in Deo, nec in angelis, respectu
& effectus. Et quod de scientia Angelorum dicimus, eo-
modo intelligendum est de scientia infusa primi Paren-
tam habuit à principio, quo factus est à Deo.

lluminatione verò; Cōcedimus, quōd cognitio inferioris ¹⁰
fiat ex præexistēti cognitione superioris: propositio ta-
Arist. intelligitur in eodem intellectu, non in diuersis.

Secunda conclusio: *In opinionibus non semper est verum; quōd
cognitio fiat ex alia; vt asserit prima opinio: sed solum ea quæ
fitur per discursum.* Probatur hæc Cōclusio: Quia opinio nō
habetur per discursum, ex propositione euidēti, sed dā-
tā opinionēs per se notæ; hoc est, per se probabiles: sicut
incipia scientiarū per se euidētia: & in eis non habetur vna
cognitio ex alia, sed ex sola notitia terminorū: vt hæc propo-
Mater diligit filiū suum, per se est probabilis: & non quia
cognitur ex alia, sed sola significatione terminorum habita,
variò iudicat intellectus esse probabilem: ergo in his opi-
nibus non fit cognitio ex præexistenti alia cognitione: ve-
hoc ipsum ex professo explicabitur in c. 26. huius lib.

Tertia conclusio: *Assensus fidei humana non fit ex præexistente ¹¹
cognitione.* Probatur hæc etiā contra Sotum: Quia formalis, &
prima ratio assentiendi in fide, est testimoniū fide digni, per
rationem distinguitur ab opinione. Huius enim assensus,
habetur ex sola notitia terminorum; vel colligitur ex alio
suo euidēti, per consequentiā probabilem: ergo assensus
non fit ex alio, nec per discursum, sed ex solo testimonio
cognitur sine discursu: quare nō fit ex præexistenti cognitione.
Modo de fide humana dicimus, eodem modo intelligen-
est de fide diuina, & de reuelationibus Prophetarum.

arg. verò primæ opinionis respōdeo, Assensum opinio-
niam per illū discursum, fieri ex præexistēti cognitio-
nem non omnē assensum opinionis haberi per discursum; vt
diximus: & ideo nō semper fieri ex præexistenti cognitio-
nem quōd verò assensus fidei humanæ fiat per illū discursum ne-
cessarius. Immediatè quippe habetur ex testimonio fide digni:
si fieret per illū discursū, opinio esset, non fides humana.
his tribus conclusionibus sequitur, propositionē Aristo-
teli vniuersaliter esse veram in omni scientia, humano more
consecrata, & in opinione, quæ habetur per discursum tantū. Et
assensum eius hūc esse, *Omne iudicium intellectus, per discursum*

sum

558 In Lib. I. de Posteriori resolut. Cap. I. Quest. I. I.
sum habitum, siue evidens sit, vel probabile, fieri ex præ
aliquo iudicio intellectus, ex sola notitia terminorum hab
etiam per discursum, reducibili tamen ad iudicium a
sola notitia terminorum habendum.

QVÆSTIO II.

An de subiecto sit præsupponenda actualis existentia

12 **D**vas præcognitiones assignauit Arist. nempe, *An*
Quid sit, & utrâque habendam esse docuit de subie
obiecto, circa quod versatur sciētia, & huius ratio est m
sta: quia si subiectū nō habet esse, neq; habebit essentia
quidditatē: & ideo nec proprias passiones: quæ de illo pr
eur in sciētia. Nec deniq; habebit definitionē quidditat
per quā probētur: quare si nō sit, nō poterit esse obiectū
riæ. Esse autē; vt modò loquimur, nō est aliud, quàm exist
in rerum natura. Sed hæc duobus modis habetur. *Actu* c
dū res existit extra suas causas: vel *Potentia*, dū non est ex
las, sed in virtute earū, à quib. produci potest. De existēti
subiecti possibili, nemo dubitat, quin sit necessariò præse
nenda: quia si non possit vllō modo eā habere, reputabit
impossibile, sicut Chimæra: quare non poterit de illo h
sciētia. Ideo solūm quærimus de existētia actuali: *An nec*
de subiecto præcognoscere, quòd actu sit in rerū natura, vt de il
beaturscientia: vel sufficiat præsupponere, quòd eam possit habere

13 Et prima opinio affirmat; *Necessarium esse quòd de su*
præsupponatur actualis existentia: non quam semper habea
saltem temporibus à natura statutis: vt de rosa, actu non
stente, habetur scientia in hyeme: quia præcognoscimus i
habituram tempore veris. Si ve; ò eam suo tempore non
habitura, non posset de ea haberi scientia. Ita Caiet. cap.
fenti, & Toletus, quæst. vnica ad 5.

Et probatur testimonio Arist. id expressè asserētis lib. 2
ius operis, tex. 8. his verbis: *Querere autem Quid est, non hab*
Quod est, nihil est querere. Quasi dicat, non esse quærendam
finitionem eius, quod non habet existentiam: quia non p
rit inueniri: & ideo nec poterit esse obiectum sciētia.

Probatur etiā ratione: Quia ab eo quod res est, vel non
propositio dicitur vera, vel falsa: id est, ab eo, quod actu exi
vel nō existit: ergo actualis existentia subiecti, temporibus
tem, quibus eam accipere potest à causis naturalibus, fun
mentum est omnium veritatum, quæ de illo possunt cogn
in sciētia: quare necessariò erit de illo præcognoscenda.

14 Secūda opinio est opposita; quòd non sit necessariò præ
gnoscenda actualis existentia subiecti, tēporibus etiā a nat
statu

is: sed licet eam nunquam habeat, nec habiturum sit, posse
ri scientiam de illo, si praecognoscatur, quod eam habere
t. Ita Sot. q. 1. de praecognitis; ubi docet, quod dum Arist. ait
bieto praecognoscendum esse, An sit, hunc sensum tenet, id
n sit verum ens, habens saltem esse possibile in suis causis.
tio huius sententiae est: Quia sufficit subiectum habere
possibile in suis causis: ut veram habeat definitionem, ve-
e passiones: quae de illo possint probari in scientia: ergo
it hoc de illo praecognoscere.

ostrea sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est:
Imperfecta ratio scientiae non petit actualem existentiam subiecti:
non est necessario praecognoscenda de illo, sed sufficit praecognoscere
existentiam possibilem. Probatur hoc arg. Scientia ex propria na-
est perpetua, & circa obiectum necessariam, & perpetuum
e versari: sed actualis existentia, nec semper convenit sub-
nec necessario, sed modo quodam contingenti, cum passim
m amittant, dum corrumpuntur: ergo non habetur scien-
subiecto, ut actu existere etiam statutis temporibus. Nec
necessario praecognoscenda actualis eius existentia, sed
iet praecognoscere possibilem. Haec est contra Caiet.

Secunda conclusio, *Ut habeatur scientia de aliquo subiecto a no-* 15
imperfecte cognoscentibus, necesse est quod habuerit aliquando
actum existentiam, non quocumque tempore a natura statuto, sed
semel. Haec ex parte est contra utramque opinionem. Et probatur
ratione: Imperfecta nostra cognitio habetur per sensus: er-
go possumus habere scientiam de aliquo obiecto, nisi per ali-
ensum illud percipiamus: sed sensus non percipiunt, nisi res
existentes: ergo necesse est obiectum aliquando habuisse
actum existentiam; ut notitia eius scientifica ad intellectum
veniat mediis sensibus. Quod vero in temporibus a natura sta-
tutum habeat, necessarium non est: cum possit per eam, quam
habet, modo scientifico a nobis cognosci. Utramque
conclusionem nostram tenet Ferrar. 1. lib. contra gentes, c. 66.
Testimonium vero Arist. pro sententia Caiet. adductum, de 16
possibili intelligendum est: quod sufficit, ut quidditas eius
cognoscatur. Vel, si de actuali intelligitur, de modo quo a nobis
cognoscitur scientia, loquitur in eo Arist. non de scientia secun-
dum rationem intrinsecam.

Arg. vero eiusdem sententiae distinguendum est antecedens:
scilicet ab eo, quod res est, vel non est, id est ab eius existentia pos-
sibile: accipitur veritas propositionis scientificae: non ab actuali:
sed est fundamentum sufficiens veritatum totius scientiae.

Arg. vero pro sententia Soti concedendum est: quia solum
modo, sufficere existentiam possibilem subiecti praecognoscere
ad

560 In Lib. I. de Posteriori resolut. Cap. I. Quest. I.
ad intrinsecam rationē scientiæ: vt asserit prima conclu-
stra: sed ad imperfectum modum: quo eam nos cōmun-
quirimus, necessariū est, vt eam habuerit aliquando, &
do de illo fuisse præcognitam: vt probat conclusio sec-

Q V Æ S T I O III.

An de subiecto præcognoscendū sit quid rei, vel solūm quid n-

[27] **D**Vplex est definitio. Vna per quam explicatur essentia
hæc vocatur *definitio rei, vel quid rei*; vt animal ratio-
Alia est definitio, seu potius explicatio vocis: vt dum dicitur
magnanimus esse, magnum habentem animum: vel in
quod nō habet finem. Et hæc dicitur *definitio nominis, v-*
nominis: quia quidditas nominis videtur esse significatio
per eam explicata Et hæc non est dubium, quin sit nec
præcognoscenda de subiecto scientiæ: nam si ignoremus
significet hæc vox, homo, non poterimus habere de i-
ram aliquam notitiam, nec scientiam. Sed quæstio proce-
definitione, quid rei, aut quidditatiua subiecti: *An sit n-*
riò præcognoscenda.

Et prima opinio asserit: *Non esse necessariò præcognosce-*
sed sine eius notitia posse haberi de re scientiam. Ita Tol-
suprà probat hoc modo: Quia ad demonstrandum effectum
per causam non requiritur præcognoscere quid sit cau-
quid effectus, sed solūm quòd effectus procedit per se a
ergo non requiritur præcognitio, quod quid est. Vnde
logi demonstrant lunam eclipsari per suā causam, ignor-
definitionem lunæ & cælorum: & Mathematici multa d-
strant de figuris, & numeris, ignorantes definitiones eorū

[28] Vt autē quid sit tenendū in hac quæst. decernamus: N-
dum est; *Duplicem esse demonstrationem, Quia, & Propter*
Demonstratio propter quid, est illa per quā demonstramus
ctum per suā causam: & talis est hæc: Omne animal ratio-
est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis
mo est risibilis. *Demonstratio Quia*, est, per quā ex opposito
monstramus causam per effectum, vt si dicas: Omne risibi-
admiratiuum: omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo
admiratiuus. Præterea *demonstratio Propter quid*, adhuc ef-
plex, Vna per quā demonstratur propria passio de subiecto:
lis est prima, quā adduximus; tales etiā sunt plures in scie-
particularibus, demonstratib. passiones de subiecto: vt in
taphysica, & vtraq; Philosophia Naturali, & Morali. Alia e-
qua demonstratur effectus per causam, cuius non est pro-
passio: & talis est secūda demonstratio adducta: tales etiā
ferè omnes demonstrationes Mathematicæ. Nam istæ sci-

Lib. I. de Posteriori resolutione, Cap. 1. Quest. II. 561
tam demonstrant passiones de subiecto, quam rationes
tam figurarum, & proportionum numerorum, postero-
per priores.

suppositis, tribus cōclusionibus explicatur nostra sentē-
tia est: *Præcognitiones, & ordo quo habēda sunt de subiecto,*
et, & principiis, quæ vocantur præcognita, non habent locum
demonstratione Quia, sed solum in demonstratione Propter quid.
tetur testimonio Arist. qui c. 2. huius l. lib. asserit, de modo
li à posteriori, hoc est demonstrationem Quia, nondum
se locutum, sed nec locuturum vsque ad decimum c. ubi
que demonstrationem distinguit. Ergo regulæ in hoc
traditæ, de præcognitionibus, & præcognitis, solum in-
antur in processu demonstrationis Propter quid; vt
ostendunt exempla omnia ab Arist. adducta.

probatur etiam ratione: Quoniã per demōstrationem Quia ¹⁹
demonstratur definitio, vel essentia rei, per propriam pas-
sionem: vt ostendit hæc demōstratio: Omne risibile est animal
rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est ani-
male. Aliquãdo etiam probari solet, quòd subiectum
demonstrandum non est ad eò manifestum. Sed id quod demonstra-
tionem non potest præsupponi, aut præcognosci: ergo in demon-
stratione Quia, non est præcognoscendum de subiecto, an sit,
et quid sit, sed sufficiet præcognoscere quid nominis.

Secunda conclusio: *In demōstrationibus etiam Propter quid, in*
non demōstratur propria passio de subiecto, sed effectus de sua
causa: nõ est necessariò præcognoscendũ quid rei de subiecto: sed suf-
ficiet præcognoscere propriũ conceptum causa, ac dependentia effectus
seu rationis, per quam demonstratur effectus. Probat: Quia
in definitionibus nõ sumitur pro medio demonstrandi de
subiecto, sed solum dependentia per se effectus à causa:
non requiritur præcognitio illius: sed huius sufficiet.

Tertia conclusio: *In demonstrationibus probantibus passionē de*
subiecto, necessariò præcognoscēda est definitio quid rei. Hæc est etiã
manifesta: Quia in his demonstrationibus definitio quid rei
sumitur pro medio: ergo est altera præmissarũ: sed præmissæ
demonstrantur ad inferendam conclusionem: ergo necesse
est quid rei de subiecto præcognoscere. Et in his demōstratio-
nibus intelligitur præceptũ Arist. de præcognoscēdo quid rei
de subiecto: vt docet expressè D. Th. 1. p. q. 1. art. 7. ad primum:
omnes desumptæ sunt omnes tres cōclusiones nostræ, quas te-
nuit Caiet cap. præsentis. Ex quibus intelligitur, regulas
de præcognitionibus, & præcognitis, secundũ propor-
tionem intelligendas esse, in diuersis demōstrationibus. Ita vt
de subiecto præcognoscendum sit, quid rei, atque etiam, quid

562 In Lib. I. de Poster. resolut. Cap. I. Quest. IV.
nominis in his demonstrationibus, quæ probant passionem
subiecto: in aliis verò, in quibus ratio posterior, vel e-
per rationem priorem, vel causam probatur, solum con-
causæ: & dependentia eius ab effectu est præcognoscen-
rùm quid nominis in omnibus.

20 Argum. verò Tolet. solum probat non esse necessariò
gnosendum quid rei de subiecto, in demonstrationibus
banibus effectus per causas; vel rationes posteriores per
res: quod concedit secunda conclusio nostra: ideo nihil
contra tertiam.

Q V Æ S T I O I V.

*An præcognitiones de subiecto, passione, & principio, haberi de-
ante demonstrationem: vel etiam in demonstratione ipsa*

21 **V**T intelligatur titulus quæstionis; explicandum est:
fit aliquid præcognoscere de aliquo: & qua necessitate ha-
debeant præcognitiones istæ de trib. præcognitis. *Præcognitio*
aliquid de aliquo, est, priusquam de illo disputetur, vel probetur
vnum aliquid, aliud distinctum cognoscere, vel præsupponitur
quod non probatur, sed tanquam certum præsupponitur.
tia exempli: Si demonstrare velimus de homine, quòd sit a-
ratiuus, aut risibilis priusquam intellectus assentiatur con-
sioni, oportet, vt intelligat hominẽ esse: & etiam quid sit,
nomen risibile significet. Nisi enim hæc cognoscantur, non
terit intellectus præmissis assentiri, nec ex eis inferre con-
sionem. Et hæc est necessitas præcognoscendi. An verò
præcognoscenda sint, antequam formetur demonstratio
satis sit, dum præmissæ disponuntur, & eis assentitur intellectu
ea præcognoscere, de hoc est quæstio.

22 Circa quam prima opinio tenet, *Ante totam demonstratio-
necessariò esse præcognoscenda: & non sufficere in demonstrati-
ipsa.* Ita Tolet. quod probat testimonio Arist. qui exẽpla ponit
in illo principio vniuersalissimo; Quodlibet est, vel nõ est: &
vnitate, quæ est principium numeri, pro subiecto. In triangulo
verò pro passione: de quib. evidens est cognosci ante totam
demonstrationem: ergo intellexit Arist. præcognitiones ante
demonstrationem habendas esse, & non in demonstratione ipsa.

Probat etiam ratione; Quia præcognitiones, & præcogniti-
præsupponuntur scientiæ acquirendæ: sed ad acquisitionem
scientiæ pertinet tota demonstratio, cum scientia acquiratur
per eam: ergo ante demonstrationem necessariò habendæ sunt
præcognitiones. Pro solutione quæst. notandum est, *Præcogniti-
ones & præcogniti* duobus modis cõsiderari posse. *In communi*
ni & in particulari; vel in exercitio, aut apprehensione vniue-
sa.

vt si dicamus, *Principium esse*; Totum est maius sua parte: *Subiectum* verò, vnitatem; & *Communem passionem*; triangulum & quadratum. Hæc enim vix, aut nunquam ingrediuntur demonstrationem, sed tanquam communissima exempla, & quasi speculata afferuntur. *Subiectum* verò, passio & *principium* accipiuntur in particulari, pro his, quæ ingrediuntur demonstrationem, & pertinent ad particulares scientias: vt *Subiectum* in præmissa de homine, est homo. Passiones, quæ de illo probantur sunt admiratio, & risibilitas. *Principium*, per quod probatur, est eius definitio.

In quo supposito, duo asserit nostra sententia. Primū est: *Præ-* 23
cognitiones, & præcognita, sub vniuersali ratione considerata, ante demonstrationem haberi. Secundum, *Si cōsiderentur in particulari,* est, ea quæ pertinent ad particulares scientias, possunt *quædam* ante demonstrationem haberi, & communiter ante illā haberi. Hoc tamen non est necessarium ad assensum cōclusionis, sed ad acquisitionem scientiæ, sed in demonstratione ipsa haberi possunt, simul ac intellectus disponit præmissas, & eis assensum. Hæc est communis sententia, quam tenent Themistius in sua Paraphrasi super 1. lib. Posterior. c. 1. & 2. D. Thom. 1. 2. Venetus, Sotus, & cæteri cap. præf. Et primum non oportet probare; cū illud concedat opposita sententia: sed probatur secundum hac ratione; *Præcognosci* dicitur illud, quod probatur per demonstrationem, sed præsupponitur ante assensum cōclusionis. Sed ea quæ cognoscuntur in præmissis demonstrationis, & non ante demonstrationē integram, non probantur per demonstrationem, sed præsupponuntur ante assensum cōclusionis: ergo verè, & propriè dicuntur *præcognosci*: & sufficit ad assensum cōclusionis, & acquisitionem scientiæ; quòd intra demonstrationē præcognoscantur. Quòd communiter præsupponantur demonstrationi, manifestū est quia experientia constat, ferè semper nos ea cognoscere, quam formemus syllogismum demonstratiuum: sed conuenire posset vnum vel alterum eorū nō esse nobis cognitū: tunc sufficeret inter disponendas præmissas illud percipere. Testimonium Arist. pro prima opinione nihil probat cōtra 24
sententiam: Quia Arist. in communissimis præcognitis exempla adducit, quæ cū demonstrationē vix, aut nunquam ingrediāntur ante illā habendæ sunt eorū præcognitiones. Ad arg. verò; respondendum est antecedens: nam per acquisitionem scientiæ volumus intelligere constitutionem totius demonstrationis: tunc negandum est, quòd ante acquisitionem scientiæ præmissarū debeant haberi præcognitiones. Vel solū assensum cōclusionis intelligimus, in quo magis propriè cōsistit acqui-

564 In Lib. I. de Poster. resolut. Cap. I. Quest. V.
silio scientiæ: nam præmissæ potiùs sunt principia acqui-
nis, quàm acquisitio: & in hoc sensu magis proprio co-
dendum est antecedens: quod ante acquisitionem scienti-
beri debeant: sed ex hoc non sequitur, quòd ante demon-
strationem; ut per se est manifestum.

QVÆSTIO V.

*An assensus conclusionis fiat ex assensu præmissarum, aut prin-
cipiorum in genere causa efficientis, vel solum materialis.*

25 **Q**uestio hæc fundamētum habet in propositione vn-
sali Arist. assertentis, *Doctrinam, vel disciplinam, quæ e-
diciunt conclusionis, fieri ex præexistenti iudicio præmissarum
principiorum.* Vnū autem fieri ex alio, aliquod genus causæ
notat. Et potest denotare materialē, ut dū dicimus, domū
xi ex lignis, & lapidibus: vel cognitionem intellectiuā fie-
sensitiua; hoc enim materialē quoq; causalitatē denotat. C-
cognitio sensitiua concurrat ad intellectiuā, determinādo
teriam, vel obiectum circa quod versari debeat. Et potest
denotare causam efficientem: ut dum dicimus, calorem fie-
igne, aut ab igne, ideo quærimus, *An assensus conclusionis fiat
ex assensu principiorū in genere causa efficientis, vel materialis tantum.*
Et quod materialiter ex eo fiat certissimū est: quia concl-
cōponitur ex terminis præmissarū, nēpe ex maiori, & mi-
extremitate: & præterea determinatur per assensū principio-
quia ex talib. principiis tales cōclusiones deducere potest
intellectus, & nō alias diuersas. Hæc autē ad genus causæ ma-
rialis pertinere manifestū est. Sed, *An præter genus causæ ma-
rialis, efficiens quoque reperiatur in eis: ita ut assensus præmissarum
sint causæ efficientes assensus conclusionis, de hoc est quæritur.*

Circa quā est prima opinio Durādi, *negantis eis efficientiam*
in 2. d. 2. q. 2. ad quartum: propter hæc duo argumenta. Prin-
Quia causa efficiens agit, in quantum est actu in rerū natu-
nam quod non est, nihil potest efficere: sed dum intellec-
assentitur conclusioni, iam non sunt assensus principiorū
ergo non possunt esse causa efficiens eius. Probat minorē: quod
intellectus non potest simul habere plures actus, vel assensūs
sed vnum post alterum: ergo dum habet assensum conclusi-
nis, iam transiit assensus præmissarum: quare non poterit esse
efficiens causa eius. Et vniuersaliter loquendo vnus actus non
potest habere virtutem effectiuam alterius.

Secundò: Assensus principiorū, cum per solam notitiā te-
minorū habeatur, specie distinguitur ab assensu conclusionis
qui habetur per mediū demonstrationis: ergo si ille sit causa ef-
ficiens huius, erit causa æquiuoca specie distincta ab effectu: se-
no

potest esse causa æquiuoca: ergo nec erit efficiens. Probatur minor: quia causa æquiuoca est vniuersalis, & remota, vt Sol: assensus autem principiorum est causa particularis, & proxima conclusionis, vt per se est manifestum: ergo non est æquiuoca.

Secunda opinio est opposita; Quòd assensus principiorum non solum sint causa materialis conclusionis, sed etiam efficiens: hanc tenet expressè D. Th. c. præsentis, lect. 3. vbi asserit, esse sententiam 27. 2. lib. Physic. & 1. lib. cõtra gentes. c. 57. ratione 4. vbi cum sonit, & sequitur Ferras. atque etiã Gabriel q. 8. prologi dub. 1. q. 1. huius cap. ad 2. Toletus in expositione primi textus notab. 3. Et hæc est vera, & tenenda.

Probatur duplici arg. Primò: Quia illud quod constituit potentiam in actu primo, concurret cum ea efficienter ad actum adiuuandum: vt species coloris, tanquam virtus eiusdem coloris, est obiectum visus, constituit potentiam visuam in actu primo ad videndum: & ideo concurret efficienter cum ea ad visionem, quæ est actus secundus; sed per species principiorum, & assensum eorum constituitur intellectus in actu primo ad assensum ad assensum conclusionis: ergo assensus eorum concurret efficienter ad assensum conclusionis. Minorem probo: quia intellectus in actu primo non est sufficiens, neque completa causa assensus conclusionis, nisi informetur per assensum principiorum: ergo assensus principiorum concurret per modum formæ determinantis intellectum, & constituentis ipsum in actu primo ad assensum conclusionis: sed forma determinans, atque constituens in actu primo, est causa efficiens operationis: ergo assensus principiorum concurret effectiuè ad assensum conclusionis.

Secundò: Ratio formalis obiectiua est causa efficiens actus, vt patet in actu videndi: cuius ratio formalis obiectiua est visibilitas eiusdem coloris, & ideo efficiens causa. Itẽ in fide humana, ratio formalis obiectiua est testimonium fide digni: & ideo efficiens causa actus credendi: sed ratio formalis obiectiua, propter quam assentitur intellectus conclusioni, est assensus principiorum, vt docet expressè Arist. c. sequenti. Et probatur eiuusmodi ratio: quia propter principia assentitur intellectus conclusioni: ergo erit causa efficiens assensus conclusionis.

Ad primũ arg Durandi: Neganda est minor, quòd dum intellectus assentitur conclusioni, non permaneant assensus principiorum. Et cum dicitur intellectũ non posse simul habere plures assensus: distinguendum est: quia duobus modis possunt habere plures assensus, vel per modum plurium, quando non sunt inter sese ordinati, vel per modum vnius, quando sunt ordinati. Intellectus ergo non potest habere plures assensus per

566 In L. b. I. de Posteriori resolut. Cap. I. Quæst. V.
modum plurium, bene tamen per modum vnius: & ita se
assensus principiorum & conclusionis, qui ordinati sunt,
ille sit ratio formalis assentiendi huius. Dum ergo intell
assentitur conclusioni, perseverare potest, & perseverat
sensibus principiorum, quasi continuans eos: & ideo po
esse causa efficiens assensus conclusionis. Quod verò vnius
intellectus non possit esse causa alterius, negandum est:
saltem potest esse causa, *Qua*, licet non sit causa, *Qua*: hoc e
tio formalis causandi, licet non sit id quod causat: & ita a
sus principiorum, est ratio formalis assentiendi, licet non sit
sa, quæ efficiat assensum conclusionis: sed hoc solus intelle
habet, ratione eiusdem assensus principiorum: & ideo assen
iste est efficiens, *Quo*, assensus conclusionis, non efficiens, *Quo*
sicut veritas rei, est causa efficiens intellectionis eius, tanq
Quo, non tanquam *Quod*.

29 Ad secundum: Concedenda est prima consequentia, quòd
assensus principiorum sit causa æquiuvoca assensus conclusio
quia specie distinctus ab eo; sed minor neganda, quòd sola c
sa vniuersalis, & remota sit æquiuvoca: nam omnis causa,
vniuersalis; siue particularis: proxima, vel remota, verè
æquiuvoca: quia ratio causæ æquiuvocæ non consistit in eo qu
particularis sit, vel vniuersalis, proxima, vel remota, sed sol
in eo, quòd sit distincta specie à suo effectu: quod patet: qu
eo ipso, quòd est eiusdem speciei, est vniuvoca.

Q V Æ S T I O VI.

*An assensus principiorum includatur formaliter in
assensu conclusionis.*

30 **C**ertum est, quòd intellectus diuerso actu, atque priori, a
sentitur premissis, deinde conclusioni: & diuerso quidē n
mero, atq; specie: quia principiis assentitur propter se: hoc e
sine aliquo medio: sed habita solùm significatione terminor
Conclusioni verò non propter se: sed propter principia, quor
accedit, præsupponitur assensui conclusionis. Quæstio igitur
est, An postquam intellectus habuit assensum principiorum,
accedit ad assentiendum conclusioni, sic ei assentiatur propter
principia, vt assensum eorum iterum repetat: vel satis sit, vt di
catur assentire conclusioni propter principia, quòd assensum
eorum immediatè habuerit absq; eius repetitione: nam si pri
mo modo fiat, includetur formaliter assensus principiorum in
assensu conclusionis: si verò secundo modo, non includetur
formaliter, sed solùm præsuppositiuè: quod est verè non inclu
di formaliter, sed præsupponi.

Et prima opinio, quam sequuntur moderni quidam, tenet
necessa

*Necessariò quidem præsupponi, sed cum sit prior realiter, atq; specie
includitur ab assensu cõclusionis, nõ posse in eo includi forma-
liter. Probat testimonio Arist. Et duplici arg. Arist. enim in 1. lib.
1. agens de forma syllogistica, asserit, *Medium bis sumen-
esse in præmissis: & ided non esse repetendũ in conclusione,*
in ea vnam extremitatẽ prædicari de altera. Peccaret igitur
syllogismus in forma: si mediũ ingrederetur conclusionẽ: sed
est necessariò concedendũ, si assensus principiorũ inclu-
ditur formaliter in cõclusionis: ergo non potest includi. Mino-
re probo: Præmissæ componuntur ex medio, & extremitati-
bus: ergo si repetantur in assensu conclusionis, mediũ erit ne-
cessariò in conclusione repetendũ: sed non potest includi for-
maliter, nisi repetatur, vt per se est manifestũ: ergo falsum est,
si formaliter includatur. Asserit etiam Arist. cap. præsentis,
de modo demonstrandi, notitiam conclusionis fieri ex
notitia principiorum; si ergo assensus principiorũ
existens, est respectu assensus conclusionis; erit præsupposi-
tus & consequenter, non inclusus formaliter in eo: nam si for-
maliter includeretur, simul haberetur, & non prius.*

*Primum arg. eiusdem sententię est: quia si principia includun-
tur formaliter in conclusione; ergo eodem actu, quo assentitur
conclusioni, assentitur etiã principiis: sed assensus
conclusionis est scientificus, procedens ab habitu scientiæ: ergo
eodem actu & habitu scientiæ assentiremus principiis: conse-
quens autem est falsum: quia assensus conclusionis est notitia
discursiva, assensus verò principiorũ intuitiva, & sine discursu:
ergo non potest iste formaliter in illo includi. Quod etiã pro-
batur impossibile: quia assensus principiorũ numero, & specie
includitur ab assensu conclusionis: ergo non potest includi
formaliter. Probatur consequentia, quia quæ sic distincta
sunt: non possunt formaliter se includere.*

*Probatur secundò: Quia in syllogismo euidenti infertur ali-
quando cõclusio vera ex præmissis falsis Vt patet in hoc; Om-
nis arbor est animal: Omnis homo est arbor: ergo, Omnis ho-
mo est animal: Si ergo præmissæ includuntur in conclusione
formaliter, falsum includetur formaliter in vero: quod repu-
gitur. Confirmari etiam potest experientia: quia in conclusio-
ne solùm coniungitur vna extremitas cum altera, nulla ibi fa-
cit mentionem medij: coniungitur ergo propter medium præ-
positũ, nõ formaliter inclusum, sed ad summũ virtualiter.
Probatur consequentia: quia formalis inclusio impossibilis
est sine formali mentione, aut repetitione.*

*Secunda opinio affirmat, assensum principiorũ non solùm præ-
supponi assensui cõclusionis, sed formaliter includi in eo. Ita D. Th. 1.*

§ 68. In Lib. I. de Poster. resolutione, Cap. I. Quest.

2. q. 8. a. 3. his verbis. *Primo aliquis intelligit ipsa principia, deinde se postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, unde quod assentit conclusionibus, propter principia.* Idem etiam in q. 12. a. 4. D. Th. sequuntur Capr. in 1. d. 2. q. 1. in solutio arg. contra 4. conclus. Ferr. 1. lib. contra gentes, c. 57. Son. Met. q. 10. Duran. in 2. d. 38. q. 3. ad 3. qui omnes docent, in eodem actu ferri in conclusionem, & principia, cum eadem propter principia assentiatur: quod aliter fieri repugnat, nisi assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis.

32 Deinde probatur hoc arg. satis efficaci: Eodem actu fertur in obiectum, & in rationem formalem eius, & in rationem visibilitatis eius eodem actu fertur in colorem, & in rationem visibilitatis in colorem, & lucem, si lux se teneat ex parte obiecti in visibilibus coloris. Et ratio huius evidens est: quia ex obiecto, quod percipitur, & ex ratione formali illud percipiendi, constituitur obiectum totale, atque completum, tanquam ex Quo, & Quocumque assensus principiorum, est ratio formalis obiectiva assentiendi conclusioni: ergo eodem actu fertur intellectus in conclusionem, quae est obiectum, cui assentiatur, & in principia, quae sunt ratio assentiendi: sed non potest ferri in principia eodem actu, nisi obiecto eiusdem actus includantur formaliter: ergo necessarium est formaliter includi: praesertim cum assensus conclusionis distinguatur specie, a fide humana, & opinione, solum propter diversam rationem formalem assentiendi: quae in opinione ratio probabilis, in fide humana, testimonium fide digni, in assensu scientifico, principia per se eidentia.

33 Probatur secundò; Inductione, in actibus intellectus, & voluntatis: nam in actu fidei formaliter includitur testimonium fide digni: quia est ratio formalis credendi: ut in actu voluntatis, propter quem volumus media, includitur voluntas finis, tanquam ratio volendi media: ut in actu, quo volumus sumere potionem propter sanitatem, includitur formaliter actus intentionis, quod volumus sanitatem: sed assensus principiorum est ratio formalis, & actualis, propter quem assentimus conclusioni: ergo assensus & formaliter includitur in assensu conclusionis.

Sed ut veritas nostrae sententiae intelligatur, & arg. opposita melius solvantur, notandum est: *Principia, & conclusionem, & assensus utriusque duobus modis considerari posse.* Primo, in quantum intellectus assentitur Principiis per se, & ex sola cognitione terminorum: & conclusioni, tanquam alteri obiecto distincto: non considerando, quod ei assentiatur propter principia: cum constet posse ei assentire propter aliam rationem, ut propter testimonium fide digni, aut propter argumentum probabile. Et hoc modo nec praemissae includuntur in conclusione, nec assensus eorum.

Secun,

modo modo considerantur, in quâto habent ordinem, ac dependentiam inter sese: nempe conclusio, ut ei assentitur intellectus, inter principia: & principia, ut sunt causa cõclusionis, tâquã naturalis ratio assentiendi: & hæc dependentia, & hic ordo essentialis est assensui cõclusionis. Sicut ordo, ac dependentia assensus ex testimonio, intrinsecus est ei. Euidēs igitur est assensum cõclusionis essentialiter includere ordinem dependentiæ, ad assensum principiorum, tanquam ad rationem formalem obiectam. Sed ubi clauditur formaliter ordo, clauditur ex consequenti illud, ad quod ordo ipse terminatur: ergo in assensu cõclusionis clauditur etiam ex consequenti assensus principiorum, quam terminus dependentiæ essentialis, quam habet ab eo assensus cõclusionis. Itaque assensus nõ clauditur formaliter, essentialiter in assensu, cum distinguatur specie & numero: ordo dependentiæ unius ab altero, clauditur formaliter: & sequenter assensus ipse, à quo essentialiter depēdet. Unde ordo dependentiæ, tâquam quid intrinsecum & formale, includitur in assensu, verò tanquam extrinsecum à quo dependet, & sine illi idē ordo dependentiæ essentialis, nec esse, nec intelligi potest. Verũ actu includitur, quia actualis est ordo; nec includitur in assensu, sed solùm ut Quo: quia solùm ut ratio assentiendi. Exem- plum huius possumus adducere in visione coloris, supposito quod sit necessaria ex parte obiecti ad videndum: tunc enim eodē modo fertur visus in colorem & lucē: non ita ut lux sit, quod videtur, sed ratio formalis vidēdi: nec lux ipsa includitur in colore, sed ratio, qui videtur: imò nec in obiecto actus videndi, tâquam quid intrinsecum: sed quia color, ut est obiectum visus, habet ordinem dependentiæ à luce: quia nec esse potest, nec intelligi sine illa, propterea lux etiã actu includitur in obiecto visus, per quam videtur color tâquam terminus actualis dependentiæ obiectivæ. Sic ergo intelligendũ est, principia, & eorum assensus includi in conclusione, & assensu eius; quia essentialis est ordo dependentiæ ab eis, assensui cõclusionis: & quia obiectus iste actu formaliter, & essentialiter includitur in assensu cõclusionis, necesse est, principia etiã, & eorum assensum, actu formaliter includi: non tanquam ei intrinseca, sed tanquam id, ad quod essentialis ipse ordo, nec esse potest, nec intelligi.

hac ergo doctrina, respõdetur ad testimonia Arist. Ad principia quidem: Concedendo, quòd mediũ non debet ingredi conclusionē: nec id sequitur ex nostra sententia, quòd formaliter ingrediatur: quia principia non ingrediuntur, ut, Quod. i. ut cuius assentitur intellectus, sed solùm ut Quo. Ideo non sunt formaliter exprimenda, aut repetēda in cõclusionē: sed sufficit

extremitates formaliter exprimere, aut repetere, atque
gere, cum actuali dependentia à principiis: & consequenter
medio, ut formaliter includantur, licet non exprimantur
in actu fidei non exprimimus testimonium, dicentes, n
dere propter testimonium fide digni, sed solum exprim
lud, quod creditur: ratione tamen actualis dependentia
dem testimonio, inclusum censetur testimonium, licet n
primatur. Ad secundum testimonium respondemus: No
conclusionis fieri ex præexistenti notitia principiorum
supposita quidem, ut Quod, sed inclusa in ea, ut Quo. Ho
ratio assentiendi eidem conclusioni.

37 Ad primum arg. Concedendum est quidquid assumit,
cludit, præter ultimam consequentiam, quam hoc modo
ergo per actum & habitum scientiæ assentiretur intellectu
cipiis. Hæc enim neganda est: quia principia, vel eorum
sus non includuntur in assensu conclusionis, tanquam
assentitur intellectus, sed tanquam ratio assentiendi: un
lūm sequitur, quod per actum, & habitum scientiæ assen
intellectus conclusioni, propter principia.

Quod verò dicitur, assensum principiorum specie & n
ro distingui ab assensu conclusionis; verū est: sed ex hoc s
sequitur, quod non possit in eo includi, tanquam aliquid
trinsecum, sed tanquam extrinsecum: sine quo nec esse, ne
telligi potest essentialis ordo dependentiæ, quæ includit a
sus conclusionis, ab eo. Hūc enim modum inclusionis nō t
differentia numerica, nec specifica, ut per se est manifestum.

Ad secundum; Concedendum est antecedens, neganda
sequentia, quod falsum includatur in vero: quia conclusio
ra non sequitur ex præmissis, ut falsis; sed ut sic dispositis in
ma syllogistica: quare solum infertur quod illæ, ut sic dispo
includantur in assensu conclusionis, tanquam Quo, modo
explicato.

Ad confirmationem; Concedendum est antecedens, quod
lūm in conclusione coniungantur extremitates, nulla f
mentionem medij; sed quia coniunguntur per medium: hoc
cum actuali & formali dependentia ab eo, necesse est medi
includi formaliter in tali coniunctione, quæ est assensus
conclusionis: verumtamē, quia non includitur tanquā Quo
hoc est, tanquam id cui assentiat intellectus, per assensu
conclusionis: sed tanquam Quo, id est, tanquam ratio form
lis & actualis assentiendi eidem conclusioni: ideo non exp
mitur, nec expressa mentio eius fit; sed nec exprimi potest a
que peccato contra formam syllogisticam.

QVÆSTIO VII.

in habitu assensu præmissarum, assentiatur intellectus conclusioni in eodem instanti.

præmissæ disponantur debito ordine, quæ postulat ars syllogistica, ac demonstratiua: Certum est assensum maioris prius haberi posse, quàm assensus minoris, & cõclusionis habeatur: vniuersalis propositio est, sub qua subsumēda est minor, tam particularis: & ex vtraque inferenda conclusio: ideo dependet ab assensu minoris, & conclusionis.

Certum est etiam, quòd si non seruetur ordo disponendi præmissas, assensus minoris poterit haberi prius tempore, quàm assensus, & conclusionis: quia dum minor non subordinatur majori, illa esse potest: & si ita habeatur, non est necessarium statim ex ea inferatur conclusio. Gratia exempli: Prius potest habere potest intellectus hūc assensum maioris, Omne rationale est risibile, quàm habeat hunc assensum minoris, Homo est animal rationale: & hunc assensum conclusionis, Omnis homo est risibilis. Potest etiam nullo ordine tempore, prius tempore habere secundum, quàm primum & tertium de his igitur non potest esse dubium.

Solum, *An habitis assensibus maioris, & minoris, dispositis, & 39*
conclusionis, necesse sit simul habere assensum cõclusionis: vel prius habere illi, quā habeatur iste. Et de proprietate naturæ, certum est illos haberi, quia sunt causa assensus cõclusionis: causam prior est natura suo effectui.

Quæstio ergo procedit de proprietate temporis, An possit intellectus habere assensum maioris & minoris, dispositis in hoc instanti, & non habere in eodem instanti assensum conclusionis: vel necesse sit, quòd in eodem instanti sequatur ex eis, & cum eis simul tempore habeatur.

videtur non esse necessariū, quòd habeatur in eodem instanti, quia intellectus nō potest simul plura intelligere, vt dicitur in 2. lib. Top. c. 3. loco 33. his verbis, *Contingit enim plura cogitare autem non.* Per cogitationē intelligens actualem cogitationē: sed præmissæ, & conclusio sunt plura: ergo non potest cogitare simul, hoc est, in eodem instanti intelligere. Et si dicas quidem esse, sed habere modū vnius: in quantū ordinata sunt in eodē syllogismo. Adhuc duplex est aliud impedimentū.

Primum: quia potest habere errorem cõtrarium conclusioni, quod est radicatum in subiecto, per plures actus; tūc ergo nō potest statim eū expellere per assensum conclusionis: & ideò, nec potest ei assentire. Secundū: quia capacitas intellectus, per quā potest multa simul intelligere, finita est: ergo si numerus eorū actuum potest actu cõsiderare, impleatur per assensum præmissarū, non

non poterit simul habere assensum conclusionis, quod
aliud dimittat.

Vera tamen sententia est, Assensum conclusionis in eodē
ti sequi ex assensibus præmissarum. Cuius ratio est: Quia, v
docuit c. præsentis, ex terminis eorum fit, & in eis cōtinet
rualiter, tanquam in causa, aut tanquam arbor in semine
nullum potest esse impedimentum, quin statim ex eis se

Ad testimonium Arist. respondetur intelligendū esse
ribus, vt plura sūt; hoc est, diuersa, & nullo modo inter se
tertium ordinata: nā quæ per modum vnius intelliguntur
dicuntur plura simpliciter, sed vnum: assensus autē præmissarum
& conclusiones, per modū vnius se habent: quia in eodē
gismo ordinati sunt, ideo simul possūt haberi ab intellectu
non obstat impedimentum erroris: nā cum fortior causa
monstratio, statim illum vincit atque expellit: & etiam si
fit radicans, non impedit assensum conclusionis, neque
scientiæ, qui per illum producit in eodem instāti, sed p
nebit simul cum eo, quousq; multiplicatis demonstratio
omnino expellatur. Non enim repugnat, cōtrarios habitus
missos simul permanere in eodem subiecto: sicut neque cō
rias qualitates remissas; vt calorem, & frigus. Aliud deni
pedimentum de capacitate intellectus finita (circa quod
verba consumit Sotus c. præsentis) difficultate caret: nam
intellectus duo, vel quatuor tantū diuersa simul possit in
gere, & vnū, vel tria actu cōsideret: dum accedit ad consti
dam demonstrationem, poterit assensus præmissarū, & co
sionis simul habere, cum modum vnius habeant, licet sint

Q V Æ S T I O V I I I.

An habitis assensibus præmissarum, liberum sit intellectui assensum
conclusioni: vel necesse sit assensum eius habere in
eodem instāti.

40 **D**Vplex est libertas voluntatis, Contrarietatis, & cōtradictio
nis: & illa vocatur etiā libertas quoad specificationē,
verò libertas quoad exercitium. Libertas contrarietatis est p
voluntatem actum bonū & malum habere, aut intellectum
sensum, vel dissensū. Et dicitur cōtrarietatis: quia actus boni
& malus contrarij sunt; atque etiā assensus, & dissensus int
ctus. Specificationis verò: quia ab obiecto speciem accipi
actus. Libertas verò cōtradictionis est, posse volūtate, vel int
ctum exercere actum, vel eum suspendere: quia habere actum
non habere, cōtradictoriè opponuntur. Et exercere actum
non exercere, denotat exercitium potentiae. Intellectus autē
cōt radicalem quandam rationem libertatis habeat: in qu

formalis libertas voluntatis originem habeat ab eo, quòd lectus plura potest ei obiecta proponere, & ideo ipsa operaretur circa vnum, vel alterum; vt sibi placuerit, nihilominus aalem libertatem, quæ consistit in eo, quod est velle se aperire ad operandum, vel nolle operari, sola voluntas habet: à eam participat intellectus, in quantum potest applicari ad eligendum: non à se, sed à voluntate; & etiam potest intelligentia diuertere, aut remoueri.

Supposito, quærimus; *An habitis assensibus eidentibus maioris, & minoris, possit intellectus per dependentiam à voluntate assensum conclusionis suspendere: ita vt in eodem instanti, vel non assensum, vel à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum diuersum ab assensu conclusionis; vel omnino necessitetur ad assensum eidem conclusioni.*

Primum est autem necessitari, quantum pertinet ad specificam assensum; ita vt non sit ei liberum assentire, aut dissentire: sed si assensum datur circa obiectum propositum, assentire debeat conclusioni. Dissentire vero nullo modo possit; quia ex assensibus principiorum veris & necessariis, non potest, nisi assensus verus ac necessarius procedere: ergo si procedat aliquis, assensus debet esse, & assensus esse non potest. Nam sicut voluntas non potest odio equi bonum, vt bonum sibi repræsentatum: ita intellectus non potest dissentire vero ac necessario, vt tali sibi proposito. Quæstio igitur est: *An possit non assentire conclusioni; vel quod est, assensum suspendere, cessando omnino ab operatione, vel operatione circa aliud.*

Primum est prima opinio quorundam modernorum, assententium: *non modo posse intellectum suspendere assensum conclusionis, sed etiam variè eum elicere.* Probant primò: Quia assensus principiorum sunt per se eidentes & necessarij, & continent virtualiter assensum conclusionis; & continentia quidem naturali, sicut continet virtualiter arborem & arbor fructum: ergo continetur ab eis intellectus naturaliter, vt assentiat conclusioni: necessitas naturalis non subditur libertati voluntatis; vt in actu potentia nutritiæ, quem non potest suspendere voluntas, quin cibum sibi applicatum conuertat in substantiam nutritiæ: ergo non poterit voluntas suspendere actum intellectum, quin statim assentiatur conclusioni.

Secundò: Quia sicut se habet in voluntate intentio finis ad operationem mediorum, sic se habet in intellectu assensus principiorum ad assensum conclusionis, vt D. Th. docet 1. 2. q. 8. art. 3. in eo tota schola: sed certum est apud omnes, quòd posita intentione finis, & perseverante voluntate in ea, non potest suspendere actum electionis, sed necessitatur omnino ad eligendum

dum aliquod medium pro consecutione eius: ergo habet sensu principiorum, & perseverante in eo intellectu, non est villo modo suspendere actum conclusionis.

43 Secunda opinio est opposita, quod adhuc *positis assensibus præmissarum, possit intellectus suspendere assensum conclusionis ut à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum.* Hanc sequitur iam maior pars modernorum, & continetur in doctrina D. Thom. & ideo à nobis tenenda est.

Sed ut eam explicemus simul, & probemus, duo sunt in doctrina D. Th. ab omnibus iam recepta. Primum est *intellectus subditur voluntati*, quantum ad exercitiū actus est, quantum ad applicationem eius ad operandum, vel operationem ab operatione hac, vel illa: ita docet D. Th. 1. 2. q. 1. ad 3. his verbis: *Voluntas mouet intellectum, quantum ad exercitiū actus: quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub vniuersali bono, ut quoddam bonum particulare.*

44 Ex quibus deducitur hæc distinctio: *Sicut bonum est duplex, Summum, & perfectissimū, in quo continetur omnis ratio boni, quale est Deus; & Particulare, ac limitatum, quale est quodlibet bonum creatum.* Eodem modo duplex est verum, *Summum, & perfectissimum, continens omnem rationem veri, ut idemmet Deus, & Particulare, ac limitatum, quale est quodlibet verum creatum, siue sit principium euidens, siue conclusio ex eo deducta.* Præterea sicut voluntas libera est circa quodcunque bonum particulare, siue sit finis, siue medium, ita ut possit operari, & non operari circa illud: circa bonum verò summum, perfecte cognitum: quod est Deus clarè visus à beatis, nullam habet libertatem, sed omnino necessitatur ad illud diligendum. Eodem modo intellectus est liber circa quodlibet verum particulare, liber est, per dependentiam à voluntate: ita ut possit applicari à voluntate ad operandum circa illud, & diuerti ab operatione: sed circa summum verum clarè sibi ostensum, nullam habet libertatem, nec potest diuerti à voluntate quin operetur circa illud. Et rationem huius recte docet D. Th. Quia quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud, est etiam particulare bonum: sed circa particulare bonum quodcunque non necessitatur voluntas, sed potest velle, & non velle illud; ergo liberum est voluntati, velle applicare intellectum ad operandum circa quodcunque verum particulare; vel diuerrere illum ab operando circa illud: non tam liber est circa verum vniuersale, ac perfectissimum clarè ei ostensum, quale est Deus in patria. Quia omnis potentia naturaliter determinata est ad operandum circa illud, quod perfectissimè continet omnem rationem sui obiecti: ita ut dum sibi offertur, non possit suspendere operationem: sed Deus clarè visus continet perfectissimè

mè omnem rationē veri: ergo nec voluntas potest suspē-
actum propositum circa illud sibi ab intellectu, nec intel-
s circa illud sibi clarè ostensum. Quia sicut est vniuersale
i, sic operari circa illud est vniuersale bonū potentiæ: &
clarè illud videre intellectum, summum bonū eius est, &
num bonum voluntatis, & ita nec ipsa potest eum non
ere, nec diuertere intellectum à visione clara eiusdem.

et tota hac doctrina colligitur hæc ratio efficaciter probās
am sententiam: Voluntas non necessitatur ad operādum
aliquod particulare bonum: ergo nec intellectus circa
culare verum. Probatur consequentia; supposito, quòd
lectus subditur voluntati, quantum ad applicationem,
exercitium operandi: quia intellectum operari circa par-
are verum, est bonum particulare eius, atque etiam bonū
culare voluntatis: ergo non necessitat voluntatem ad ap-
ndum intellectum, vt operetur circa illud, sed liberum ei
applicare, aut diuertere. Conclusio autem demonstratio-
t verum quoddam particulare: ergo etiam habito assensu
ipiorum, non necessitatur voluntas ad applicandum in-
tum, vt assentiatur conclusioni, sed potest eum diuertere
lentiendo.

Secundò notandum est ex doctrina eiusdem D. Tho. 1. 2. q. 46

t. 1. & 3. deducta ex Arist. & recepta etiam ab omnibus:

potētia non est capax habitus, nisi in ordine ad obiectum,

quod potest operari liberè: vnde potētia omnino natu-

nullā habens libertatem in suis operationibus; saltē ex

ceptione voluntatis non est capax habitus: nec potest eū

tere, quantumuis frequenter operetur, vt patet in potētia

, quæ non est capax habitus ad videndū, neque potest il-

quirere, per frequentes actus visionis. Sed intellectus,

assensus principiorum, acquirit habitum, qui vocatur in-

tus: & habitis assensibus principiorum, etiam acquirit

um scientiæ, per assensum conclusionis, secundum com-

m sententiam totius Scholæ: ergo aliquam habet liber-

in assensu principiorum: & eo habito, in assensu cōclu-

: minima autem libertas est, posse assentire, & assensum

ndere: ergo negari non potest, quin hanc habeat

primum arg. oppositæ sententiæ; Concedendū est ante- 47

s, eum consequentia: sed distinguendū consequēs, quòd

ncatur intellectus per assensum principiorū, ad assentiē-

conclusioni: nam licet conuincatur quantum ad specifica-

actus: quia non est ei liberum, si operatur circa conclu-

m, elicere actum dissensus, sed necessariò assentiendū est

antum ad exercitiū tamen non conuincitur: quia intel-

lectus

§ 76 In Lib. I. de Posteriori resolutione, Cap. II. Quæst
lectus non est potētia purè naturalis, sicut visus; nec op
omnino ex determinatione ad vnū, sicut ille: sed subdi
perio voluntatis, circa quodcumque particulare verum
tum ad applicationem, vel exercitiū: & ita potest à vol
applicari ad assentiendum principiis, & conclusioni (qu
particularia sunt) & diuersti ab assensu eorum.

48 Ad secundum; Distinguendū est antecedens: quia sic se
in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclu
sicut in voluntate intentio finis, ad electionem mediorū
tum ad aliquid; sed quantum ad aliud, se habet diuerso
Conueniunt namque in eo, quòd sicut voluntas per se
tendit in finē, & ex intentione finis mouetur ad media,
tellectus per se primò mouetur ad assensum principiorū
assensu principiorū mouetur ad assensum conclusionis.
runt tamen, quòd volūtas non eligit media propter finē
que spectatum, sed propter consecutionem eius: & ex hoc
uenit, quòd si velit perseuerare in intentione finis, non
suspendere actum electionis, sed quamuis liberum sit ei,
aut alterum mediū eligere, non possit non eligere aliquod
intellectu verò hoc non reperitur: quia assensus conclusi
non ordinatur ad consequentiam alicuius finis, sed solū
bet necessitatem consequentiæ: quia virtualiter continet
principiis, ex quibus procedit per euidētē consequentiā
procedere, aut non procedere, depēdet ex applicatione vo
tatis ad assensum eliciendum: quæ applicatio libera est, vt
bauimus, cū sit circa verum quoddam particulare, & di
ctum ab ipsismet principiis. Vnde liberum est voluntati a
care, aut diuertere intellectum ab assentiendo.

C A P V T II.

T E X T. A R I S T O T E L I S.

*Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, & non
sophistico more, &c.*

Breuis expositio textus.

I C Apite præcedenti docuit Aristot. Scientiam esse, & de
acquiri per demonstrationem, ex præexistenti cognitione pr
cipiorum. In hoc autem secundo capite intendit docere, q
Scientia, & quid Demonstratio sit. Diuiditur autem in tres p
tes. In prima, Vnam definitionem scientiæ, & duplicem demonst
zationis tradit. In secunda, Definit principium, illudque duplici
uisione diuidit. Et in tertia, Docet, & probat principia, seu p
missas notiores esse conclusionem.

Plurib

uribus verbis definit *scire*, hoc est scientiã in concreta, ex
us pauca hæc sumenda sunt, quibus brevis definitio assi-
ut, *Scire est cognoscere causam rei: & quod illius est causa, &*
non contingit aliter se habere. Per quam solum definit Arist.
ctissimam scientiam, quam vocat scientiam, *Propter quid:*
de sciẽtia. Quia, minus perfecta, c. 10. huius libri se actu-
promittit) ad quam habendam, triplicem conditionem
iri affirmat. Prima est; *vt causam conclusionis cognoscamus.*
nda, *vt cognoscamus talem causam, non solum secundum co-*
onem nostram esse causam, sed etiam secundam rem: nam dum
amus hominem esse rationalem, quia est risibilis, risibile
est in nostro intellectu: & ideo causa cognoscẽdi rationa-
d non est causa effendi eius; verum potius est effectus. Et
non habemus scientiã *Propter quid*, de rationali, sed so-
Quia. Tertia cõditio est, *vt cognoscamus, non solum esse cau-*
ssendi, sed causam necessariam: ita vt ea posita, necessariò se-
ur effectus: hoc enim significatur illo verbo, *Et quod non*
ngit aliter se habere. Integram definitionem brevissimè ex-
t Arist. dicẽs: *Scire esse, per demonstrationem intelligere:* quia
a sit demonstratio *Propter quid*, tres illæ conditiones re-
antur in præmissis respectu conclusionis.

efinit deinde demonstrationem duplici definitione, qua- 2
prima ita habet: *Demonstratio est syllogismus sciẽtialis, siue*
gismus faciẽs scire: & est definitio finalis: quia finis demõ-
onis est, generare scientiã: & hæc sciẽtia genita per demõ-
onem, est assensus cõclusionis eius, genitus ex præmissis.
cunda definitio, *Materialis est.* Nam sicut ex fine, propter 3
n efficitur domus, nẽpe, vt à pluuiis, aliisve temporum in-
s nos defendat, colligimus ex quibus partibus materialib.
tare debeat, nempe ex lignis, lapidibus, aliisque partibus
modo dispositis: ita Arist. ex fine demonstrationis colligit,
us partibus dispositis, & ordinatis, constare debeat de-
stratio: quasi ita arguẽs: *Demonstratio ordinatur ad gene-*
ã scientiam, tãquam ad finẽ: ergo talis debet esse; Vt proce-
ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, causisq; cõ-
onis. Probat singulas particulas definitionis: & primò, quod
nstratio procedat ex veris, hoc modo: Obiectum sciẽtiã de-
habere esse: ergo quod non est, non scitur: sed falsum nihil
ergo non potest de illo esse scientia: veram igitur esse oportet
onclusionem demonstrationis, cuius assensus est scientia:
debet procedere ex præmissis veris, tanquam ex causa.
atur consequentia: quia falsum cum nihil sit, non potest
causa veri. Quod verò demonstratio procedat *ex primis*, pro-
secundò: quia nisi præmissæ sint principia per se euidencia

formaliter: hoc est, quibus cognita significatione terminum
statim assentiatur intellectus: vel saltem virtualiter: si is
demonstrationem facit, sciat ea reducere ad principia per se
per alias demonstrationes, non habebit scientiam conclusionis
nec proinde veram demonstrationem, sed Dialecticum
syllogismum, & assensum opinionis de conclusione. Proinde
de tertio quod *ex notioribus, prioribus & causis conclusionis*
cedat Quia scire, est rem per causam cognoscere: ergo prius
causa debet esse vera causa conclusionis, sed causa est prior
tior effectu, ergo debet esse priores & notiores: non solum
ad nos: quo pacto illud est prius, quod notius est nobis,
secundum naturam sit posterius: ut effectus notior nobis est
& ideo prior quoad nostram cognitionem: sed praemissae
esse priores, & notiores conclusioni, ex natura rei, quod
bunt, si secundum rem sint causae eius: ut expositum est. In se
4 da p. c. 2. quia dixerat demonstrationem debere procedere
primis: hoc est, ex praemissis, quae sint principia indemonstrabilia:
definit principium indemonstrabile hoc modo; *Principium*
propositio immediata demonstrationis. Explicat autem, quid sit
propositionem demonstrationis, vel demonstrativam: & quae
esse immediatam. *Propositio, inquit, est altera pars enunciationis*
de uno complexi. Nam enuntiatio dividitur in affirmativam & negati-
tiuam. Esse igitur propositionem demonstrationis idem est
esse enunciationem affirmativam, aut negativam: quae tanquam
praemissa ponitur in demonstratione ad inferendam conclusionem:
nem: & ideo debet esse vera, ac necessaria: ut distinguatur a propositione
Dialectica, quae solum est probabilis: & ideo potest
esse falsa. *Immediata vero propositio est qua non est alia prior*.
est, quae non habet aliam, per quam demonstrari possit, sed
intellectus ex sola notitia terminorum assentitur.

Dividit deinde principium in duo membra: nempe in *Dignitatem*, & *Positionem*. *Dignitas*, seu *ἀξιωμα*, est propositio immediata, atque indemonstrabilis, adeo uniuersalis, & manifesta
cuius veritas omnibus pateat: & hac forte ratione vocatur *Dignitas*,
quia dignum est, cui assentiatur omnes. Et hac etiam de causa
sa inquit Arist. *Dignitates cognoscere debere omnes, qui scientiam*
aliquam acquirere volunt, priusquam ad eam addiscendam accedant.
Tales sunt: *Quodlibet est, vel non est: Totum est maius sua parte*
similes. *Positio* vero, seu *θέσις*, est propositio per se nota, & indemonstrabilis,
sed nec uniuersalis adeo, ut *ἀξιωμα*, nec cuius veritas omnibus sit
manifesta: & ideo, quam non est necessarium ut cognoscatur prius,
qui aliquam scientiam addiscere incipit, sed tunc potest per se, vel a magistro eam accipere: & talia sunt omnia principia
particularium scientiarum, ut definitiones. Est autem alia
differe

rentia inter Dignitatem, & Positionem, quod Dignitates vix nunquam ingrediuntur demonstrationem, sed omnibus aliis præsupponuntur. Positiones verò præmissæ demonstrationis sunt: & ideo positiones vocantur, quia ponuntur in demonstratione ad inferendam conclusionem.

Positionem rursus diuidit, in eam quæ verum, vel falsum continet: & hæc est propositio, quam appellant Suppositionem: sub tali dispositione ponitur in demonstratione ad inferendam conclusionem. Et in eam, quæ non continet verum, vel falsum, sed ex illa potest suppositio fieri, & dicit esse definitionem; vt animal rationale, est principium, quod vocatur definitio, ex qua potest fieri aliud principium, quod sit suppositio; vt si dicamus, Homo est animal rationale, Suppositio est; verum, vel falsum continet.

tertia parte; Docet, principia, vel præmissas demonstrationis, magis evidentes, magisque certas esse debere, quam conclusionem eiusdem demonstrationis. Quod probat ex communi illo maxime: Propter quod unum quodque tale, & illud magis. Vt si magis diligo propter Ioanem, magis diligo Ioannem, quam Ioannem: sed conclusionem demonstrationis assentitur intellectus propter præmissas: ergo fortius ac certius assentitur præmissis, quæ certiores & notiores esse debent conclusionem.

QVÆSTIO I.

An secunda definitio demonstrationis sit bona.

Questio hæc nõ tã proponitur ad rei difficultatẽ discutiendam, quàm ad elucidandã definitionẽ Arist. atq; ostendendam, exactã esse. Quod vt fiat, duo arg. aduersus eam proponuntur, ex quorũ solutione id fiat manifestũ. Primũ est; Quia definitio per genus, & differentiam dari debet, vel per aliquid, quod lo-
neris aut differentie ponatur: sed nihil ponitur pro genere, nec differentia, vt verba eius ostendunt, quib. ab aliis argumentationibus distinguatur, in nullo verò eorũ cũ eis cõuenit: nec caret omnino genere: & ideo nõ est integra vel cõpleta. Secundum: Quia bona definitio, nec unum verbũ debet habere vacaneum: sed hæc habet plura eiusmodi: ergo nõ est bona: probatur minor: quia demonstrationẽ procedere ex primis prioribus, idem sunt: nam prima, & priora, idem prorsus significant: ergo redundat alterum. Præterea; Causa est prior, & effectus: ergo qui dicit demonstrationem procedere ex prioribus, dicit debere procedere ex prioribus, & notioribus: sufficit ergo ponere in definitione particulam, ex causis; & sic definitio, nempe ex prioribus, & notioribus, videtur superflua, & que definitionem vitiosam efficere; Et tandem; Quod

§80 In Lib. I. de Poster. resolut. Cap. II. Quest. I.
procedat ex primis, & ex immediatis, aut indemonstrabilibus
idem est: cum idem sit principia demonstrationis esse
esse immediata, aut indemonstrabilia: ergo aliquid
verborum superfluum est.

Nihilominus definitionem, hanc bonam esse ita probatur
*definitio est, per quam sufficienter explicatur natura definiti
stinguitur à cæteris: sed hæc duo præstat hæc definitio d
strationis, explicans naturam demonstrationis, & eam
guens à cæteris argumentationibus: exacta igitur cense
Probat minor: quia hæc definitio explicat partes, ex
demonstratio constare debet, nempe præmissas veras, necesse
& quæ sint veræ causæ, & per se conclusionis: & quæ sic dicitur,
tur, ut ex eis euidenter inferatur conclusio. Et demonstratio
his constituta, essentialiter distinguitur ab aliis speciebus
mentationis, cum quibus conuenit in genere remoto argu
mentationis, & cum syllogismo dialectico in genere syllogismi
genus subintelligitur absque dubio ab Aristotele. nec necessarium
fuit illud expressè in definitione ponere: quia & in libris
rum proximè antecedentibus, syllogismum definiat: & in
ma definitione eiusdem demonstrationis, præsentem capitulum
dita, eundem syllogismum expressè posuit pro genere, dicens
*Demonstrationem esse syllogismum scientialem, aut facientem
re. Quare secunda definitio his verbis debet assignari: Demonstratio
stratio est syllogismus procedens ex veris, primis, & immediatis
rioribus, & prioribus, causisque conclusionis: ita ut per syllogismum
conueniat in genere immediato cum dialectico: & per eam
particulam censeantur separatæ ab ea cæteræ argumentationes
atque etiã syllogismus sophisticus: qui dum peccat in forma
non est syllogismus simpliciter: sed secundum quid: & idcirco
conuenit cum demonstratione in syllogismo: tanquam in genere
re: sed solum analogicè: & ob eam causam sic censeatur separ
tus: Per cæteras verò particulas definitionis distinguitur
monstratio à syllogismo Dialectico, qui ex aliis valde diu
procedit, ut in Topicis dicitur. Et ex his manet explicata
nitio demonstrationis, & solum primum arg.**

9 Ad secundum: Neganda est minor, quod in hac definitione
quod verbum sit superuacaneum: quia licet quædam eam
rem significant, singula tamè diuersam rationem eiusdem re
gnificant: quod satis est, ut nullum sit superfluum: Ut principia
esse prima, & esse immediata, aut indemonstrabilia, diuersas
riones principiorum denotant. Principium namque dicitur
mum in ordine ad conclusionem: quæ non est prima; sed à primo
mo deriuata. Immediatum verò, aut indemonstrabile, refertur
ctu alterius medijs prioris, per quod demonstrari possit, quod
ca

Prima quoque dicuntur principia propter dignitatem, & rationem, & propter causalitatem. Causa denique duplicem habet dignitatem respectu effectus, & quod sit prior natura illo, & quod sit prior: & licet una sequatur ex altera, ratione tamen distinguuntur. Quocirca nullum est verbum in definitione, quod non significet rationem aliquam, vel dignitatem principiorum, distinctam ab ea, quam significat aliud: quod satis est, ut nullum sit superfluum. Imò necesse fuit omnia illa verba in definitione ponere, ut omnes rationes principiorum exprimerentur: & ratione dignitas demonstrationis explicatius traderetur. Vnum est notandum, quod dum dicitur demonstrationem procedere ex causis; per causas non solum intelliguntur illae, ex quibus realiter procedit effectus, sed quaecunque rationes priores. Nam de ente demonstrantur proprietates, aut passiones in Metaphysica, ut quod sit vnum, verum, & bonum: & de deo demonstramus, quod sit aeternus, quia est immutabilis: idem per veras demonstrationes; & tamen non potest esse veritas aequalitas inter vnum & alterum, cum nec sit distinctio ex natura rei: verum sufficit prioritas rationis, quam intellectus non inter ea ponit ad veram demonstrationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit propositio per se nota, & an omnis immediata appellanda per se nota.

Præter definitionem & diuisionem propositionis per se notæ, non videntur eodem modo sentire D. Th. & Scot. atque ex sequenti, nec sectatores vtriusque. Nam D. Th. de veritate q. 12. ar. 12. lib. 1. contra gentes, c. 10. & II. & I. p. q. 2. ar. 1. sic definit propositionem per se notam: *Propositio per se nota est, cuius prædicatum includitur in ratione intrinseca subiecti: ut homo est animal.* Deinde diuidit primò propositionem per se notam, in eam quæ est per se nota secundum suam naturam, & non quoad nos: & in eam quæ est per se nota, etiam quoad nos. *Per se nota ex natura sua, non quoad nos, est illa, cuius prædicatum verè est intrinsecum subiecti: sed nos id ignoramus; & talis erit illa, in qua prædicatio nobis ignota prædicatur de suo definito. Per se nota quoad nos, & quoad nos, erit illa cuius prædicatum verè est intrinsecum subiecto, & à nobis cognoscitur: ut homo est animal rationale.*

Secundò diuidit propositionem per se notam ex natura sua, & quoad nos, in vnã, cuius termini omnibus patet. Et tales sunt, principia vniuersalissima, ut quodlibet est, vel non est: & totum est vniuersale sua parte. Et in aliã, cuius termini non omnibus sunt manifesti, sed solis sapientibus. & talis est hæc: *Spiritualia non sunt in loco*

circumscriptiue. Hanc definitionem propositionis per se notam cum utraque diuisione amplectuntur ferè omnes: Rich. 3. art. 1. q. 2. Duran. ibid. q. 3. Ferr. 1. lib. contra gentes, c. 1. Aureol. in 1. d. 2. art. 1 & 2. Caiet. 1. p. q. 2. art. 1. & c. præsentis & præcedenti, q. 2. ad 9. & plures alij.

Secunda opinio Scoti opposita est; quia nec definitio per se nota, nec diuisiones recipit; sed aliam definitionem ipse assignat, prolixam satis & obscuram, his verbis: *Propositio per se nota, terminis proprijs, qui sunt aliquid eius, ut sunt eius; hoc est, ut concepti, & non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos prædictos, habet euidentem veritatem.* Ut omne totum est maius sua parte & talem ait esse omnem propositionem per se notam: & non esse diuidendam illis diuisionibus traditis à D. Thom.

11 Ex qua definitione colligit, distinctam esse propositionem in qua prædicatur prima passio de definitione: ut animal rationale est capax disciplinæ: & in qua prædicatur de definitione homo est capax disciplinæ, quod multis probat argumentis trans fortè contrarium hoc esse sententiæ D. Thomæ. Sed argumenta omittenda sunt, quia id non negat D. Tho. ut videmus. Scotum sequuntur Aureol. & Greg. quos citat Capr. d. 2. q. 2. art. 2. qui aduersus definitionem D. Tho. sic arguunt.

Primò: Multæ sunt propositiones per se notæ in Mathematicis scientiis, in quibus prædicatum nõ est de intrinseca ratione subiecti; ut totum est maius sua parte: & à quolibet puncto quodlibet punctum possumus lineam ducere. Et in Philosophia naturali; Motum esse, atque etiam naturam esse: imò & hæc per se nota est: Animal rationale est capax disciplinæ: Nix est alba: Coruus est niger; Et ex opposito, aliæ sunt, in quibus prædicatum est de intrinseca ratione subiecti: ut homo est substantia. Animal est corpus: & tamen non sunt immediatæ, quia inter prædicatum & subiectum dantur alia prædicata media, ut patet. Ergo definitio D. Thom. ex utraque parte probatur insufficiens.

12 Secundò arguunt contra diuisionem: quia propositionem esse per se notam nõ consistit in eo, quod termini eius à nobis cognoscuntur, sed solum in eo, quod ex se habeat euidentem veritatem: & minus consistit in eo, quod à solis sapientibus, vel ab omnibus cognoscatur eius termini: sed solum in eo, quod per se sint cognoscibiles. Ergo diuisiones in per se notam ex natura sua, & quoad nos; & in per se notam sapientibus, vel insipientibus, extra rationem propositionis per se notæ sunt: & ideo admitti nõ debent.

Tertiò: Quia propositio per se nota est illa, quæ ex proprijs conceptibus, à quocumque intellectu formatis, talis est: ergo omnis propositio per se nota, nobis etiã erit per se nota: & ideo male diuiditur in per se notam ex natura sua, & quoad nos. Antecedens probant,

dat, quia vel formamus proprios conceptus eius, vel alios di-
os: si proprios, nobis erit per se nota: si diuersos, non erit ea-
propositio, sed alia diuersa: ergo propositio per se nota, ex se
bet intellectui erit per se nota: nulla ergo dabitur per se
a, ex natura sua, quæ non sit etiam per se nota, quoad nos.
hac re nostra sententia est, *Propositionem per se notam, desi-*
dam esse, ac diuidendam, ut Arist. c. presenti definiuit ac diuisit:
autem definitioni, ac diuisionibus magis esse conformem
entiam D. Thom. & communem, quam sententiam Scoti.
erba Arist. sic habent: *Principiū demonstrationis, est propositio* 13
mediata: immediata uero, quando est alia prior: Quib. per prin-
um demonstrationis intelligit propositionem per se notam:
enim sola principium vocari potest: nam quæ mediata est,
principiū, sed conclusio vocatur. Sic ergo definienda est pro-
tio per se nota apud Arist. ut breuis, clara, & uniuersalis sit
nitio: *Propositio per se nota est, inter cuius predicatū & subiectū*
um datur medium, per quod à priori possit demonstrari. In qua
nitione solum definitur propositio per se nota demonstra-
is, aut demonstratiua: hoc est, necessaria, quod Arist. aperte
ificauit, dicens: *Principium demonstrationis esse propositionem*
mediatā, quod dicimus, ad excludendas aliquas propositio-
quæ cum uerè accidentales sint & ex contingente, & non
onstratiuæ, ab aliquibus dicuntur per se notæ, atque im-
iatæ: ut nix est alba, superficies est colorata, & similes.

definitione autē sic intellecta colligitur primò: Omnino 14
uerti propositionem per se notam, & immediatam, atq; in-
onstrabilem: quia de utraq; uerum est, nullum eam habere
ium, per quod à priori possit demonstrari. A priori autem
mus: quia nil impedit, quominus propositio sit per se nota,
er effectum demonstretur: ut homo est animal rationale,
onstratur per illam: homo est risibilis: & nihilominus est
se nota: quia non demonstratur à priori, sed à posteriori: &
de definitione propositionis per se notæ.

hanc Arist. diuisit quatuor diuisionibus, ex quibus tres po-
cap. presenti, quartam uero c. sequenti Prima in *Dignita-*
& *Positionem.* *Dignitatem* uocauit uniuersalissimā, quæ uix
editur scientiā, uel demonstrationem, sed quasi fundamē-
est plurium, uel omnium scientiarum & demonstrationū,
uodlibet est, uel non est: totū est maius sua parte; quæ ideo
t necessariò debere cognosci ab his, qui aliquam scientiam
iscere incipiunt. *Positionē* uero, quæ est propositio per se no-
on tamen uniuersalis, nec etiam, quam cognoscere debet,
aliquam scientiam addiscere uult: sed particularis, & pro-
a alicuius scientiæ, ex qua fiunt demonstrationes in ea, &

§84 In Lib. I. de Posteriori resolutione, Cap. II. Quæstiones, & omnia principia propria particulariū sciētiarū. Hanc diuisionem eadem est cum secunda, quam tradit D. Th. d. Propositionem per se notā unam esse, cuius termini omnibus p. quales sunt vniuersalissimæ, quas appellauit Arist. digni. Et in aliam, cuius termini non omnibus, sed sapientibus tū sunt manifesti: & istæ sunt, quas vocat Arist. positionem.

Secunda diuisione eam diuisit in Positionem & in Propositionem circa quam versabitur quæstio sequens.

25 Tertiā verò diuisionē satis apertè insinuauit, dū non diuisit in ea, Quæ sunt notiora natura, & quoad nos. Ex hac diuisione sequitur, per se notam, aliud esse ex natura sua, & quoad nos, aliud verò ex natura sua, & quoad nos, & ex cetera quæti propositionē per se notā eisdē modis diuidi ab Arist. probatur hoc arg. Omnis definitio cōstituit propositionem per se notā, cū definitio: sed plures sunt definitiones nobis incognitæ: ergo propositiones, quas constituere possunt cū suis definitis, erūt ex natura sua per se notæ, nō tamē quoad nos: imò demonstrari, quoad nos, poterūt, a posteriori, per aliquē effectum.

26 Quartam deniq; diuisionem posuit c. seq. In per se notam affirmatiuē, cuius prædicatum positum sine medio demonstratur cōuenit subiecto, & In per se notam negatiuē, cuius prædicatum negatiuū sine medio conuenit subiecto: tales sunt propositiones, in quibus vnum prædicatū negatur de altero: vt Substantia non est Quantitas. Non tamen illæ, in quibus particulare generis vnius prædicamenti, aut vna species negatur de alia; vel de primo genere alterius prædicamenti: vt Albedo nō est Quantitas: Linea non est color; Habitus non est Numerus: quia illæ non possunt demonstrari per supremū genus, alterius prædicamenti, negatum: vt Albedo non est quantitas: quia est qualitas: qualitas non est quantitas: & linea non est color: quia nō est substantia. Et vna species, vel vnum genus negatur de altero: substantia non est quantitas: & homo non est equus. Negationes enim istæ essentialis sunt: & ideo propositiones necessarias, atque demonstratiuas, & per se notas constituunt. Verba Arist. sunt: sicut quedam principia sunt indemonstrabilia. Quod hoc illud, & quod sit hoc in illo: sic & quod non erit hoc illud, & quod sit hoc in illo: quare, hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.

17 Quod verò duæ diuisiones à D. Th. assignatæ, sint cōformes primæ, ac tertiæ diuisioni, designatis ab Arist. vel potius quæ sint eadem, probauimus iam. Restat igitur ostendere, quod eius definitio conformis sit definitioni Arist. à nobis ex verbis eius desumptæ. Quod sic probari potest: Definitio D. Tho. est

propositio per se nota est ea, cuius prædicatum includitur in ratione
intrinsicæ subiecti. Sed propositio talis non habet medium, per
quod possit à priori demonstrari, ut probabitur ex solutioni-
bus argumentorum Scoti, & aliorum: ergo consona est defini-
tioni Arist. Definitionem verò Scoti non reiecit ex eo, quòd
non possit reduci ad eandem: sed quia proluxa satis est, atque
obscura, ut verba eius ostendunt.

In solutione primi arg. Duplici distinctione distinguendum
prædicatum intrinsicum Primò quidè, *in Recto*, aut *in Obli-*
quo. Deinde, *secundum esse*, aut *secundum causalitatè*: & in Recto
una pars est prædicatum intrinsicum, respectu totius: quòvis
secundum esse sit ei intrinsicum: sed in obliquo intrinsicum est:
hoc modo est propositio per se nota: Totum est maius sua
parte. Præterea, effectus per se, atque immediatus, non est in-
trinsicus causæ: sed intrinsicus est ordo causalitatis inter cau-
sam proximam, & per se, atque eius effectum, & ex consequen-
tia effectus ipse quodam modo est prædicatum intrinsicum, re-
spectu causæ, ratione eiusdem ordinis intrinsici. Dum autè de-
finitur D. Thom. propositionem per se notam, cuius prædicatum
intrinsicum subiecto: quacunque ratione intrinsicum esse
intelligit. Hoc est, aut secundum esse, aut secundum or-
dinem intrinsicum proximæ causalitatis.

Ex his responderetur ad arg. Negando antecedens, quòd aliqua
propositio per se nota, cuius prædicatum non sit intrinsicum
in recto, aut secundum esse, aut secundum intrinsicum ordinem
proximæ causalitatis: in recto, aut in obliquo: secundum se, aut
secundum ordinem intrinsicum unius ad alterum. Et cum in-
trinsicus sit ordo causalitatis inter effectum & causam proxi-
mam, & per se, propositionem per se notam constituit, dum de
causa prædicatur, cum sit intrinsicum prædicatum causæ; si non
in recto, bene tamen in obliquo. Et si non in
recto, bene tamen in obliquo. Aliæ autem prædicationes acci-
dentales, si aliquo modo sint per se notæ, non sunt propositio-
nes demonstratiuæ, quia non sunt necessariæ. D. Th. autem so-
lus definit propositionem per se notam demonstratiuam: ut
Arist. etiam notum est, hanc tantum eam definisse.

Pro aliis denique propositionibus essentialibus, & mediatis,
sicut adducit idem arg. alia distinctione utendum est; nempe,
quòd esse duplex, *Reale vel rationis*, aut *formale*, & *virtuale*. Me-
diū reale, dicitur illud, quod est re distinctum à prædicato, & sub-
iecto, inter quæ ponitur medium: ut admiratiuū est mediū rea-
le inter hominē, & risibile, & hoc etiā dicitur mediū formale.
Mediū verò rationis est, quod solum ratione nostra distinguitur
subiecto & prædicato, & dicitur medium virtuale: quia secun-

dum rem, aut formam, non est distinctum ab extremis, secundum nostrum intellectum plures conceptus eiusdem recipientem: virtute tamen, & quasi fundamentaliter contenta in re ipsa. Et quantum pertinet ad propositiones demonstrativas; utrumque medium constituit propositionem simpliciter mediatam, & simpliciter demonstrabilem. Probatur ex Aristotele, quod definitio esse medium demonstrationis: atque definitio solum potest esse medium rationis, & virtuale.

Vnde sequitur, Omnes propositiones, quae possunt demonstrari per definitionem praedicti aut subiecti, esse simpliciter mediatas: ut sunt illae, in quibus prima passio praedicatur de definitione, & definitio subiecti; haec vero per definitionem passionis, & illa, in qua una passio praedicatur de alia; ut admirativum esse simpliciter: & etiam illae quae assumuntur in arg. Sed communiter dicuntur immediatae, quia secundum rem tales sunt.

19 Ad secundum: Distinguendum est antecedens. Nam sic ut notiora, vel minus nota dicuntur talia, & ex natura sua, & etiam ordine ad intellectum imperfecte cognoscentem: sic etiam definitio per se nota, & licet per accidens sit ad rationem propositionis per se notae secundum se sumptae, quod non sit per se nota quoad nos: nihilominus sumpta in communi, quasi analogice dividitur in propositionem per se notam natura sua, & quoad nos.

Ad tertium, negandum est antecedens, quod definitio per se nota sit, quae ex propriis conceptibus a quocunque intellectu formatis, talis est: sed illa est, inter cuius praedictum, & subiectum non datur medium, per quod a priori sit demonstrabile: & quia hoc non est semper nobis notum de quacumque propositione, ideo non quaecumque per se nota ex natura sua, est per se nota quoad nos. Talis autem definitio non formatur per proprios conceptus distinctos, sed confusos: & ideo non est aliter per se nota nobis, quia immediatione praedicti & subiecti non cognoscimus.

Q V A E S T I O III.

An nuda definitio sit principium, quod vocatur positio.

20 **D**efinitio duobus modis considerari potest: Primo; secundum rationem definitionis precisam; ut explicat naturam definiti, ut animal rationale. Secundo; ut simul definito coniungitur propositione: ut cum dicimus, homo est animal rationale. Et primo modo nuda sumitur, h. e. sine definito: & de ea sic accepta quaerimus, An sit principium demonstrationis, quod vocatur positio. Et rationem dubitandi ex una parte praebuit Aristoteles, qui positionem divisit in eam, quae est positio, verum aut falsum continens. Et in aliam

quæ non continet verum, aut falsum: qualis est definitio, tamen quidem accepta, & non cum definito: quia dum definito adiungitur, iam continet verum aut falsum, cum efficiat cum propositionem. Ex quo euidenter inferitur pars affirmatiua, quod nuda definitio sit principium, quod vocatur positio. Ad opposita pars, quod non possit esse positio, videtur probari euidenter hoc arg. à superiori ad inferius negatiue. Quia principium diuisit Arist. in *Dignitatem*, & *Positionem*: & rursus positionem, in eam quæ continet verum, aut falsum: & in eam quæ non continet: qualis est definitio. Ex hoc ergo desumitur tale principium est quid superius ratione dignitatis, & positionis in hæc principia specialia diuidatur: ergo euidenter est talis sequentia à superiori ad inferius negatiue. Definitio non est principium: ergo non est positio. Antecedens probatur ex definitione principij tradita ab eodem Arist. *Principium*, inquit, *est propositio immediata*: sed nuda definitio, non est propositio: ergo non est propositio immediata, & ex consequenti, nec est principium. Ad hanc difficultatem adhibentur huic difficultati, quas consulo permittito: quia iam nemo eas curat. Solum afferam solutionem hanc in Comment. huius cap. quam sequuntur ferè omnes moderni: & videtur mihi necessario admittenda. Positionem duplicem, *Formalem*, & *Virtualem*. *Formalis*, est propositio. *Virtualis*, est definitio: quia ex ea proximè potest effici propositio, sit formalis suppositio. Arist. ergo vocauit definitionem positionem: non quod formalis sit positio, sed quod sit virtualis. Hoc etiam modo est principium, & immediata propositio. Ad contra hanc solutionem est arg. Quia si hoc sufficit, ut definitio dicatur positio, etiam definitum poterit vocari positio. Propter consequentiam: quia sicut ex definitione adiuncta definito, potest proximè effici propositio, quæ sit formalis positio: eodem modo ex definito adiuncto definitioni: sed definitum non potest eodem modo vocari positio, alioqui cuiuslibet parti poterit attribui denominatio totius: ergo nec definitio vocari potest positio, propter illam rationem virtuale. Respondetur negando consequentiam: quia specialis est ratio in definitione: ut dicatur positio virtualis, quæ non est in definito, nec in aliis. Nam definitio propria natura, est medium ordinatum, per quod passionem demonstrantur de subiecto in scientia: vnde per se & proximè natura ad constituendam propositionem necessariam, & per se potest: quam non potest constituere, nisi cum definito. Per se ponitur in scientia, tanquam fundamentum omnium veritatum eius, & hæc est etiam specialis ratio, propter quam vocari potest positio. Et has speciales rationes consideras Arist. meritam vocauit principium, & positionem, quæ non reperiuntur

588 *In Lib. I. de Poster. resolut. Cap. II. Quest. IV.*
in definito. Nam cum non sit medium ordinatum ad de-
strandam passionem, nec per se ordinetur ad propositionem
se notam constituendam, potius quam ad constituendam qu-
libet aliam, non ponitur tanquam fundamentum proximi
omnium veritatum eiusdem scientiæ, sed ad summum
tum. Ideo non potest villo modo vocari positio.

Q V Æ S T I O I V.

*An principia demonstrationis sint magis vera, quam conclusio
uniuersaliter, una propositio an possit esse verior altera.*

23 **P**re-supponenda est definitio veritatis quam omnes reci-
unt. Veritas est adæquatio intellectus cum re, vel ad rem. Adæquatio
intellectus vocatur: quia veritas, saltem complexa (quam for-
vocare solent) primò, & formaliter reperitur in intellectu
propositione mentali, per quam enunciat vnum de altero
propositione verò vocali, & scripta, solum reperitur tanquam
in signo. Dum ergo intellectus ita enunciat per propositionem
mentalem, sicut res se habet in se, dicitur verus: dum verò enun-
ciat aliter, ac res se habet in se, dicitur falsus. Nam, ut sapè A-
repetit, ab eo quod res est, vel non est, enunciatio dicitur vera
vel falsa: ut si de Petro sedente enunciet, quòd sedet, verus
si verò quòd ster, vel non sedeat, erit falsus. Veritas igitur con-
sistit in adæquatione conceptus cum re ipsa: vel in adæquatione
rei, ut repræsentatæ per conceptum cum se ipsa, ut est in se. Q-
rimus ergo: *An complexa hac veritas suscipiat magis & minus
ordine ad præmissas, & conclusionem: ita ut intellectus dum assen-
titur præmissis, magis verus sit, quam dum assentitur conclu-
sioni: & ex consequenti, præmissæ in intellectu, quæ sunt propo-
sitiones mentales, sint magis veræ quam conclusio, etiã in ma-
te, quæ est propositio mentalis ex eis deducta: & consequens
eadem principia, ut sunt propositiones vocales, aut scriptæ, sint
veriora conclusione vocali, aut scripta. Et uniuersaliter, inte-
ctus per vnã propositionem mentalem, an magis verus
quam per alteram: & propositio ipsa mentalis sit verior: atque
ex consequenti, vocalis, & scripta.*

24 **P**rima opinio: *Negat præmissas esse veriores conclusione: & uni-
uersaliter vnã propositionem esse veriorẽ altera. Ita tenent
modernis nonnulli. Probant ex intrinseca ratione veritatis. Nam
veritas consistit in adæquatione conceptus cum re ipsa repræse-
ntata. Ita ut nunc verus sit, quando repræsentat rem, sicut se ha-
bet in se: falsus verò, cū eã alio modo repræsentat: sed adæquatio
consistit in indivisibili; ita ut nõ possit intelligi maior, aut minor.
ergo veritas propositionis etiã consistit in indivisibili: ita ut nõ
possit maior aut minor intelligi in diuersis propositionibus.*

Prob

Probatur minor: quia adæquatio est quædam æqualitas conceptus repræsentatis, cum re repræsentata: sed æqualitas consistit in indivisibili: ita ut non possit esse maior, vel minor. Quia si duo corpora habent æqualem magnitudinem, ita ut neutrum excedat alterum: tunc dicuntur æqualia: si verò unum excedat alterum, quantumvis minimo excessu, non erunt æqualia, sed simpliciter inæqualia: ergo eodem modo vel conceptus repræsentatus, sicut, est in se, vel excedit, aut deficit, quatumlibet minimo excessu. Si primo modo se habeat, verus erit: si secundo, falsus: consequenter, si propositio enunciat rem sicuti est, erit vera, si non excedat, vel deficiat, quantumlibet parum, erit falsa: non potest igitur intelligi, quòd sit una magis vera, quam alia: sed in ipso, quòd minus vera excogitatur, erit falsa. Gratia exempli: non minus verum erit Petrum esse album, si ei albedo inheret, quam esse hominem: quia non minus adæquatur una propositio rei significatæ, quam altera: sicut, si duo corpora sint æqualia, non erit possibile excogitare alia magis æqualia. Secundam opinionem tenent ex modernis alij: Affirmantes Principia esse veriora conclusione: & uniuersaliter, unam propositionem veriorē altera. Probatur testimonio Arist. 4. Meta. tex. ubi docet aliquid esse magis verum, quam aliud, & pariter magis falsum, quod sic probat: Quia non æquè mentitur, qui dicit quatuor esse quinque, ac ille, qui dicit, quatuor esse millia: ergo magis falsum est, quod iste asserit, quam quod ille: sed falsum, est contrarium veritati: ergo eodem modo erit una propositio magis vera quam alia. Probatur consequentia: quia contrarium eadem est ratio. Præterea cap. præsentis docet expressè; conclusionem esse veram propter præmissas: ergo præmissæ erunt magis veræ: quia propter quod unum quodq; tale, & illud magis. Probatur deinde ratione: Quia a nemine negatur principia esse certiora, euidetiora, & magis necessaria, quam conclusio, cum sint per se certa, per se euidetia, per se necessaria, hoc sine villo medio, sed quibus intellectus, cognita tantum significacione terminorum, assentitur: conclusio verò non sit certa, evidens, aut necessaria per se, sed per aliud: hoc est, per principia, quibus mediis ei assentitur intellectus, sed magis certum, magis euidens, & magis necessariū, est magis verum: ergo erit eodem modo magis vera. Et certè, si una propositio non esset verior altera, non esset fides diuina magis vera, quam scientia, nec quam quælibet alia cognitio humana. Vnde, nec magis certum esset, quòd ens est trinus & vnus, quam quòd paries est albus, cui inheret albedo: quod tamen falsum est, & contra Th. 2. 2. q. 4. art. 8. ubi docet; fidem diuinam ex propria natura certiorē esse quacunque scientia nostra.

Nostra

25 Nostra sententia medium tenet inter hæc extrema, & catur hac distinctione: Veritas *duobus modis potest considerari* mo, *Formaliter, ex parte essentia*: quæ consistit in adæquatione intellectus per conceptum, vel iudicium cum re, extrâ extrâ te, per eundem conceptum representata. Secundo, *ex parte fundamenti, & causarum eius*. Fundamentum, est entitas & perfectio ipsarum rerum, circa quas versatur. Nam cum veritas passio entis, quæ perfectiora sunt secundum entitatem, sentur etiam perfectiora secundum veritatem. Causæ autem veritatis esse possunt, necessitas, infallibilitas, certitudo, & evidentia: pondus etiam, siue momentum rationum, quod probatur.

26 Duplici ergo conclusione respondemus. Prima, *Veritas ex parte rationis formalis, & essentialis ipsius adæquationis, in qua consistit, non potest esse maior in una propositione, quam in alia*. Secunda, *ex parte fundamenti, & causarum eius, maior esse potest, & una propositio ex hac parte magis vera, quam altera*. Utraque conclusio cum distinctione adducta, continetur expressè in doctrina D. Thom. q. 2. de virtutibus, art. 9. vbi ita ait: *Cum veritas consistat in adæquatione intellectus, & rei, si consideretur secundum rationem aequalitatis, quæ non recipit magis & minus, sic non contingit esse aliquid magis, & minus verum. Sed si consideretur ipsum esse rei, quæ est ratio veritatis, sicut dicitur in 2. Metaph. eadem est dispositio rerum in esse, & veritate: unde quæ sunt maiora in essentia, sunt magis vera: & propter hæc etiam in scientiis demonstratiuis magis creduntur principia, quam conclusiones*. Et prima conclusio nostram probat arg. primæ opinionis. Secundam verò probant arg. opinionis secundæ, & ideo non est necessarium illi, aut his respondere.

27 Solùm restat explicandū, quomodo sit loquendum absolute in hac re: An dicendū sit absolute; *Premissas esse veriores conclusiones: & unam propositionem veriores alia*: vel absolute negandam. Respondeo; Eodem modo loquendum esse, ut loquimur in substantia. Quia sicut substantia non habet latitudinem graduale, sed consistit in indivisibili ratio eius, ita veritas non habet latitudinem graduale, sed ratio eius consistit in indivisibili adæquationis. In substantiis autem non dicimus unam esse magis substantiam, quam aliam, sed id negamus absolute, cum Arist. dicimus autem, unam substantiam esse meliorem aut perfectiorem alia: aut secundum maiorem perfectionem specificam, aut individualement: pari ratione de veritatibus seu propositionibus veris loquendum est. Ita ut absolute negandum sit, unam propositionem esse veriores altera. Concedendū tamen, habere perfectiorem veritatem: aut essentialiter, aut individualiter.

eo dicendum est; Præmissas perfectiorem veritatem speci- 28
n continere, quam conclusionem, & vnam conclusionem,
ctiorem veritatem individualē, quam alteram: quia pro-
or est principiis, à quibus ambæ deriuatur. Et eodē modo
ēdum est de falsitate. Quamuis perfectio non bene ad fal-
em applicetur, quæ nihil est, sed loquendū est de illa iuxta
ram eius, eodem modo, ac loquimur de veritate: quamuis
ctis terminis, aut modis loquendi. Hæc tamen ratio repe-
particularis in falsitate, quòd hæc, cum sit quasi recessus
itate præter causas illas, propter quas vna veritas dicitur
ctior alia: & vna propositio perfectiorem veritatem con-
e, quam alia: vna falsitas dicitur etiam maior, aut ingētior
& vna propositio continere maiorē falsitatem, quam alia:
magis à veritate recedit. In quo sensu dixit Arist. vbi su-
magis mentiri eum, qui dicit quatuor esse mille, quam
n qui diceret quatuor esse quinque: cuius sensus est, ingen-
proferre mendacium.

QVÆSTIO V.

*semper sit necessarium, vtramque præmissam demonstra-
tionis certiore esse conclusione.*

missæ demonstrationis in duplici differentia possunt esse. 29
am vel sunt propositiones *Immediata*, atque indemonstra-
: vel *Demonstrari possunt*. Quod vt intelligatur, sciendum
quòd omnes conclusiones totius scientiæ continētur vir-
ter in principiis eiusdē scientiæ, à quibus suo ordine pro-
nt, ita vt quædam proximiores sint principiis, quam aliæ:
quædam demonstratur per alias priores: mediatas tamē,
huc demonstrabiles, quousque perueniatur ad aliquam
mediatē deriuatam ex principiis. Et hinc est, quòd non om-
emonstrationes habent præmissas immediatas, vel inde-
strabiles: sed plures vnam saltem, vel alteram, quæ demō-
potest. Gratia exēpli: Ab essentia hominis procedunt plu- 30
assiones, vt capacitas disciplinæ, admiratio, & risibilitas:
ordine, vt capacitas disciplinæ procedat immediatē: & hac
a, admiratio: media verò admiratione, risibilitas: & iuxta
ordinem demonstrantur in scientia de illo: prima per es-
am: secunda per primam: & tertia per secundam: & ideo
onstratio illa, per quam demonstratur prima passio de es-
a, habet vtramque præmissam immediatam, atque inde-
strabilem: alia verò in quibus demonstrantur reliquæ, vnā
em præmissam indemonstrabilē, & aliam quæ demōstra-
est. Prima passio demonstratur sic: *Omne animal ratio-
est capax disciplinæ: Omnis homo est animal rationale:
ergo*

ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Cuius demonstratio
 nis utraque præmissa est immediata, maior quidē, in qua prædicatur
 prima passio de essentia: & minor, in qua prædicatur
 definitio de definito. Sed in sequente demonstratione primam
 demonstratur passio secunda: Quidquid est capax disciplinæ: est
 admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ. Ergo Omnis homo
 est admiratiuus. Cuius maior, est præmissa immediata, in qua una
 passio immediata prædicatur de a minore: minor verò demonstrari potest.

31 His expositis, unum præsupponit quæstio, & alterum quod
 præsupponit quidem, *præmissas esse certiores conclusionem im-*
muni. Quod non solum est assertum ab Aristotele, sed expressè
 probatum: quia certitudo conclusionis derivatur à præmissis
 & ideo certiores esse oportet. Quod præsertim verum est
 necessarium, dum præmissæ sunt propositiones immediatæ
 nam illæ ex se, & à se habent certitudinem: conclusio verò
 ex se, neque à se, sed derivatam ab eis: at magis certum est
 quod à se habet certitudinem, quam quod habet ab aliis: præmissæ
 præmissæ immediatæ certiores sunt conclusionem. Quæstio
 tur solum potest esse de præmissis demonstrabilibus, *Atque*
etiam debeant esse certiores conclusionem? ita ut dum demonstratio
 habet unam immediatam, & alteram demonstrabilem, scilicet
 fiat conclusio esse minus certam, quam illam; & potest
 esse æqualis in certitudine cum altera: vel necesse sit, etiam
 esse minus certam, quam præmissam demonstrabilem.

32 Et prima opinio tenet; Hoc non esse necessarium, sed
 esse conclusionem æqualiter certam cum præmissa demonstrabilem
 tenent moderni quidam. Et probant testimonio Arist. in
 huius cap. ubi non dixit necessarium esse magis credere omnibus
 principiis, quam conclusioni, sed *aut omnibus, aut ali-*
bus: Sentit ergo habere conclusionem æqualem certitudinem
 cum aliquo eorum.

Probât deinde ratione: Quia si præmissæ debent semper
 se certiores conclusionem, maximè propter rationem Arist. necesse est
 propter quod unumquodque tale, & illud magis: sed hæc non
 probat, nisi in causis æquiuocis, non in uniuocis: ergo non probat
 de omnibus præmissis, sed solum de immediatis. Probatur
 cōsequētia: quia solum præmissæ immediatæ sunt causæ æqui-
 uocæ cōclusionis, quia differunt specie ab illa: præmissa verò
 demonstrabilis, cum sit assensus scientificus, eiusdem speciei
 est cōclusionem: & ideo non potest esse causa æquiuoca eius,
 uniuoca semper erit. Unde non erit necessarium, quod sit certior
 conclusionem. Minore verò probant: quia effectus causæ uniuo-
 cæ, æqualis perfectionis est cum ea; ut patet in homine ger-
 rante, & genito.

Secundò potest probari: Quia conclusiones eiusdē scientiæ 33
deriuantur ab eisdem principiis: ergo æqualē habent certitudi-
nem ab eis deriuatā: sed sæpè contingit conclusionem, & præ-
missam demonstrabilem, pertinere ad eādem scientiam; vt ostē-
ditur secunda demonstratio à nobis adducta in principio huius
questionis: ergo habebit æqualem certitudinem cum ea. Quod
magis probari potest in demonstrationibus Theologicis, in
quibus conclusio procedit ex vna præmissa pertinente ad fidē
diuinam, & ex altera pertinente ad Philosophiam naturalem:
ostenditur in hac: Omnis homo est risibilis: Christus est ho-
mo: ergo Christus est risibilis. Tūc ergo vel conclusio pertinet
ad fidē diuinam, vel ad habitū scientiæ Theologicæ: & vtro-
que modo est certior præmissa euidenti: Quia fides diuina cer-
tior est scientiā. Igitur id etiā, quod à fide diuina deriuatur, cer-
tior erit: illa ergo conclusio, Christus est risibilis, certior est,
quocumque modo accipiatur, maiore præmissa, nempe, Omnis
homo est risibilis; quare nō solum cōclusio æqualē potest ha-
bere certitudinē cum altera præmissarū, seu aliquādo maiore.
Nostra sententia est: *Vtramque præmissam semper, & necessariò
certiorem conclusionē: ita vt nullo casu possit habere æqualem
certitudinem cum aliqua earum.* Et hæc est magis communis in-
ter modernos.

Probatur duplici arg. Primo: Quia in demonstratione pro-
bat quid (de qua loquimur) præmissa demonstrabilis agit in
virtute principiorū, à quib. proximius deriuatur, quàm con-
clusio: cum hæc deriuetur mediāte illa: ergo maiorem habebit
certitudinem. Probatur euidenter consequentia: quia quo ef-
fectus proximius deriuatur à causa, eo perfectius participat vir-
tutem eius: præsertim comparatione alterius effectus, à quo
nisi illo mediante participatur.

Secundo: Quia præmissæ, quæcunq; illæ sint, continēt vniō- 34
nem extremitatū cum medio: conclusio verò continet vniōnē
eiusdem extremitatum inter sese, media vniōne earum cum
medio, tanquā ratione formali, ac totali; propter quā vniūtur
inter se: ergo prior vniō, à qua totaliter depēdet secūda, fortior
est cū medio: sed fortiolem esse vniōnē extremita-
tum cū medio, est certiores esse præmissas: ergo maior certitu-
do prouenit eis ex natura demonstratiōis. Quare repugnat cō-
clusionem habere æqualem certitudinem cum aliqua earum.
Ad testimonium Arist. respondet D. Thom. in Commenta-
riis illius, non dixisse, *omnia principia certiora esse conclusionē, sed
aliqua*: quia licet ex virtute demonstratiōis semper sit
conclusio certior, contingit tamen aliquando conclu-
sionem habere aliam certitudinem experiētiae, præter eam, quā

à præmissis participat, ratione cuius habebit æqualē certitudinem cum aliqua præmissarū: ut dum quòd luna nūc eclipsa experientia sensuum cognoscimus: & ideo non est minùs certa, quàm quòd terra interponatur inter eam, & so- per quam demonstratur à priori: tamen per accidens con- git hoc: & ideo non tollit, quin per se, & ex virtute dem- strationis semper sit vtraque præmissa certior conclusione.

35 Primum arg. petit expositionem illius vniuersalis axio- tis: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis.* Ut conste- quo sensu verum sit: & cur ab Arist. adductum; ad proband- præmissas debere esse certiores conclusione. Et an ex illo- caciter probetur. Plures ac variæ expositiones eius adduc- à diuersis interpretib. Plures etiā, & diuersas conditione- quiruntur ad veritatem eius, quas molestum esset referre. I- igitur tres condiciones requisitas esse dicimus, ut verū sit: q- rum duas posuit ipsemet Arist. 4. lib. Met. tex. 4. idemmet ar- ma referens his verbis: *Vnumquodque autem maximè tale est cæteris; cuius causa nomine & ratione eidem conuenit: sic ignis calidissimus, quòd cæteris caloris causa sit.* Quibus primò asse- predicatum debere conuenire pluribus formaliter: & vni eorū. se primò, aliis verò per participationē eius, & non aliunde. eundò: *Eidem primò, & cæteris nomine, & ratione,* hoc est vni- cè: & ideo essentialiter. Tertiam conditionem posuit D. Th. p. q. 87. art. 2. ad 3 quòd in eodem ordine causarum contin- tur; hoc est, in eodē genere causæ efficiētis, vel finalis, aut qu- uis alio. Ita ut si illud cui per se primò prædicatum cōuenit finis, cætera sint media ad ipsum ordinata: & si illud sit effici- cætera sint quasi effectus ab ipso procedentes. His igitur tr- conditionibus concurrentibus verum est, ac necessarium ill- axioma, *Propter quod unumquodque tale & illud magis tale.* C- ius sensus est: Si aliquid conuenit multis, & vni eorum per- primo: quod ideo dicitur maximè tale, aliis verò propter i- sum, necesse est magis conuenire primo, quàm cæteris. N- potest dari aliquis casus, in quo oppositum contingat.

Ex eodem axiomate efficax deduxit arg. Arist. ad proband- certiores, euidētiores, magis necessarias esse, perfectiorē m- veritatem continere præmissas, quàm conclusionem: quia ta- illis quàm huic conuenit formaliter certitudo, euidētia, ne- cessitas, atque veritas: & omnes continentur in eodem ordi- causæ efficientis: præmissis etiā cōueniunt hæc, per se primò conclusioni verò, ut conclusio demonstrationis est solūm pro- pter præmissas, non aliunde: ideo euidenter infertur, quòd magis aut perfectiùs eis conueniant.

35 Ad formā etiā arg. Neganda est consequētia, quòd solūm

est verū prædictum axioma in causis æquiuocis: & negan-
est, quòd solūm probet de præmissis immediatis, & non de
onstrabilibus. Nam licet primò probet de illis, consequē-
amen etiam probat de his: quia præmissæ demonstrabiles,
sunt causa conclusionis ex propria virtute, aut secundū
ed virtute principiorum, à quibus deriuantur, & vt ab eis
uantur: cuius euidentis signum est, quòd si is qui demonstrā-
em constituit, nesciat eas reducere ad prima principia,
euidentes demonstrationes: non efficiet demonstratiōē,
habet scientiam conclusionis: sed efficiet argumentum
abile, generans opinionem. Vnde sequitur, prima princi-
virtualiter, & vt talia, esse causam conclusionis. Et ideo per
imò, secundū eandem rationem virtualemente, conuenire
eritatem, necessitatem, certitudinem, & euidentiam, con-
oni verò solūm propter illa: & propterea illis perfectius.
d secundū: neganda est consequentia, quòd æqualē habeat
tudinem conclusio cū præmissis demonstrabilibus, quia
es deriuatur ab eisdē principiis, nam nō deriuantur æquē
imè ideo non æqualiter participant certitudinem prin-
orum, sed perfectius illæ: quia magis propriè deriuantur.
timum quod additur in eo secundo arg tangit demonstrā- 37
es sciētiæ Theologicæ, quæ procedūt ex vna præmissa di-
fidei, & ex altera euidenti: & aliquando ex vtraq; de fide,
onsequentiam euidentem. In quibus dicimus, conuincere
nē Arist. quòd *ambæ præmissæ sint certiores cōclusionē*. Quod
erea probatur ex communi alio axioma in scholis rece-
Conclusio sequitur debiliore partē præmissarū: ergo si vna, vel
e sint fidei diuinæ, cū diuina fides sit obscura, nō poterit
uidēs cōclusio: imò neq; habere eandē certitudinē fidei,
ura quoq; erit. Et si vtraq; præmissa sit diuinæ fidei, con-
o obscura erit, & minus certa vtraq; præmissa. Cuius ratio
uia præmissæ fidei nō cōcurrunt in demonstratiōe Theo-
a ad inferendā conclusionem, nisi media demonstratiōe:
certitudo earū modificatur per certitudinem consequē-
uæ nō potest esse, nisi naturalis: vnde nec poterūt produ-
onclusionē perfectiorem in certitudine, quàm sit perfe-
ertitudinis naturalis. Sed hæc est minor certitudine diui-
dei: ergo minorem habebit certitudinem cōclusio, quàm
issæ. Et si altera præmissarum sit certa, certitudine Phi-
hica, minore habebit certitudinē conclusio. Et si cōtin-
quòd altera præmissarū esset solūm probabilis, nō posset
erta cōclusio, sed probabilis tātūm. Probatur hæc omnia
illis rationibus: quib. probatū est, præmissas perfectiores
ebere conclusionē, in veritate, in certitudine, necessitate,

596 *In Lib. I. de Poster. resolut. Cap. IV. Quest. V.*
atque euidencia, & in cæteris omnibus. Ex quo deductur
hoc idem axioma: Conclusio sequitur debiliorem partem
missarum: cuius sensus est, nullam posse habere perfectio
æqualem cum præmissis, sed quidquid imperfectionis
eis, manifestari debet in conclusione.

38 Ex quibus infero: Conclusionē demonstrationis Theol
cæ non pertinere ad habitū fidei diuinæ, vt quibusdā mo
nis placuit: sed ad habitum scientiæ Theologicæ. Quod
ratione probo; Habitus fidei diuinæ solū innititur testi
nio, aut reuelationi diuinæ; & immediatè ei innititur, nō
kursui, aut ratiocinationi, seu demonstrationi: sed concl
demonstrationis Theologicæ innititur immediatè discu
aut demonstrationi, per quā deducitur ex præmissis, & non
stimonio: aut reuelationi immediatè: ergo nō pertinet ad
bitum diuinæ fidei, sed scientiæ Theologicæ. Minorē licè
tis per se certam, probo; quia si vtraque præmissa syllogism
diuinæ fidei, vel altera euidens euidencia naturali, & syllo
mus solū probabilis, certū est, cōclusionē solū esse pro
bilem: hoc est, nec scientiam, nec fidem diuinam, sed opin
nem: ergo non causatur à præmissis secundū se, sed vt m
dificatis per certitudinē demonstrationis: huic ergo innit
proximè conclusio, & non testimonio, aut reuelationi diu

39 Et ex his respondetur ad argumentū; conclusionem dem
strationis Theologicæ nec pertinere ad fidē diuinā, neque
scientiam naturalem, sed ad scientiam Theologicam impe
ctam, & obscurā: vnde fit, imperfectiorem esse, & minus ce
vtraq; præmissa. Cōcedimus ergo, quòd fides diuina sit cert
scientia; negamus tamē, quòd conclusio ab ea deriuata, sit c
certior scientia: nā conclusio ab ea deriuata non habet ma
rem certitudinem, quā sit certitudo consequentiæ, vel in
tionis, per quam modificantur præmissæ ad inferendam c
clusionem: in illatione verò, aut syllogismo, perfectius esse
bent præmissæ, quā conclusio in certitudine, euidencia,
cessitate, ac veritate, vt probauimus: & ideo impossibile
conclusionem esse æqualem in his cum altera præmissarum

CAPVT IV.

TEXT. ARISTOTELIS.

*Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia si
pliciter, necessarium vique fuerit scibile, &c.*

Breuis expositio textus.

1 **I**ntentum Arist. in præsentī cap. est, docere quales debeāt e
propositiones, ex quibus demonstratio cōponitur. Diuidit
aute

tem in duas partes. In prima proponit hanc conclusionem univ-
ersalem; *Scientiam, quae per demonstrationem generatur, esse de re-
bus necessariis: & ex ea colligit demonstrationem debere proce-
dere, aut componi ex propositionibus necessariis.* In secunda
parte ponit tres condiciones, quas habere debent propositiones, ut ita
sint necessariae, quod ex eis possit componi demonstratio. Con-
clusio quam proponit, est: *Scientia, quae est conclusio demonstratio-
nis, debet esse de rebus necessariis.* Quam sic probat: *Conclusio nem-
pe demonstrationis scimus ex principiis quae sunt propositiones
mediatae; ergo non potest aliter se habere: sed quod non po-
test aliter se habere, est necessarium: ergo conclusio demonstra-
tionis est necessaria.* Probatur prima consequentia: nam caetera
se patet. *Scire, est rem per causam cognoscere: & quod illius
causa: & non potest aliter se habere: ergo non solum scientia,
sed id quod dicitur, nempe obiectum circa quod versatur, non
possunt aliter se habere, quod est esse necessaria: cum necessariū
definiatur, quod non potest aliter se habere.*

Ex hoc infert, quod demonstratio debeat componi, aut pro-
cedere ex propositionibus necessariis. Quod sic potest probari:
conclusio demonstrationis, quae est scientia, est necessaria, & de-
bet esse de rebus necessariis, & procedit ex praemissis, tanquam ex causis:
ergo praemissae, ex quibus componitur demonstratio, non solum
verae, sed necessariae debent esse. Probatur consequentia: quia li-
cet ex praemissis falsis contingat colligi conclusionem veram,
tamen ex non necessariis necessariam: tamen id fit, non tanquam
ex causis, sed virtute dispositionis syllogisticae: alioqui effectus
esset nobilior sua causa, quod est impossibile.

In secunda parte proponit tres condiciones, quas habere debent pro-
positiones, ut ita sint necessariae, quod ex eis componi possit de-
monstratio. Quarum prima est, ut sint de omni. Hoc est, ut praedi-
catum in eis dicatur de quolibet contento sub subiecto, & pro
quolibet tempore. Defectu primi, haec propositio non est de om-
ni: *Omnis homo disputat: quia plures sunt, de quibus non veri-
tatur praedicatum.* Defectu secundi, neque ista est de omni:
*omnis homo vigilat: quia licet praedicatum dicatur de quoli-
bet contento sub subiecto, non tamen pro quolibet tempore:
sed pro certo quodam ac determinato.* Haec verò: *Omnis homo
coloratus, est de omni: quia habet utrumque, ut per se patet.*
Secunda conditio est: *Quod propositiones sint per se: ideo, ut eam
simpliciter, dividit per se in quatuor modos. Primus modus per se
est, quando Praedicatum pertinet ad essentiam subiecti: quia vel est
definitio eius, vel pars definitionis: unde istae omnes proposi-
tiones sunt in primo modo per se: homo est animal: homo est
rationalis: homo est animal rationale.*

Secundus modus est, quādo ex opposito, Subiectū pertinet ad
 finitionem prædicati, vt homo est admiratiuus, homo est risi-
 3 Tertius modus, non est prædicandi, sed essendi, & illud di-
 per se hoc modo, q̄ per se subsistit, & non inheret alteri, tan-
 accidens: & iste est modus proprius prædicamenti substantiæ
 Quartus modus est, per se causandi, quando prædicatur effectus
 de sua causa per se. Effectus per se dicitur, qui sequitur ex pro-
 virtute causæ, & non aliunde: hoc est, non casu, aut fortis
 quia effectus casuales, & fortuiti, qui non sequuntur ex vir-
 causæ; sed ex quodam concursu casuali, aut per accidens,
 dicuntur effectus per se, sed per accidens: vnde propositio
 Fodiens terram inuenit thesaurum, nō est per se. At verò per se
 sunt istæ, in hoc quarto modo: Iugulatus interiit: Ædificat
 ædificat. Ex his igitur quatuor modis per se, duo priores sunt
 per se prædicandi, tertius per se essendi, quartus per se cau-
 di: & vt propositiones sint aptæ ad demonstrationem, nec
 est sint per se in primo, secundo, aut quarto modo.

Tertia conditio est ceu terminus, vt vniuersaliter prædicetur
 quod sic definit Arist. vniuersale autē dico, quod vtrique & de omni
 sit, & per se, & secundum quod ipsum. Quæ definitio triplicem con-
 ditionem cōtinet, quā habere debet propositio, vt in ea prædi-
 tum dicatur vniuersaliter de subiecto Prima est, quod dicatur
 omni: & defectu huius conditionis, in hac nō dicitur prædicatum
 vniuersaliter, homo vigilat; quia non dicitur de omni. Defectus
 secundæ conditionis, neq; in hac dicitur vniuersaliter prædicatum
 tū de subiecto: Homo est coloratus: quia nec dicitur per se. Defectus
 tertie quoque, non dicitur in hac vniuersaliter, homo est
 sensibilis: quia sensibile non conuenit homini secundum quod
 ipsum: hoc est, in quantum homo est: sed, in quantum est anima
 Conuenire enim prædicatum subiecto, secundum quod ipsum
 idem videtur esse, ac conuenire illi, in quantum tale est: hoc est
 non secundum rationem communem, sed secundum propriam

 Q V Æ S T I O I.

An demonstratio debeat procedere ex necessariis.

♦ Tria proponam arg. quibus videtur probari, non omnem de-
 monstrationem procedere ex necessariis. Primum sit: Hæc
 est vera demonstratio propter quid: Quotiescunque terra inter-
 ponitur inter solem, & lunam, sequitur eclipsis: sed dum duo
 hæc astra ad talem punctum perueniunt, interponitur terra inter
 vtrumque: ergo eclipsis sequitur. Minor verò nō est necessaria
 sed contingens. Quia quod ad talem punctum perueniant, vel
 non, accidentale omnino est naturæ eorū, cum possit eis adesse,
 & abesse præter corruptionem: ergo non omnis demonstratio
 constat

constat ex propositionibus necessariis.

Secundum; Quia hæc etiam est vera, & propria demonstratio: *omne album est disgregatiuum visus: sed corpus habens albedinem, est album: ergo est disgregatiuum visus.* Et tamen minor non necessaria, sed contingens: quia contingens est, quod corpus habeat albedinem, & quod sit album: unde neque etiam conclusio necessaria est: quia sicut non est necessarium corpus esse album, neque est necesse, quod cum sit album, sit etiam disgregatiuum visus: ergo non omnis demonstratio procedit ex necessariis.

Tertium; Quia *necessarium est, quod non potest aliter se habere:* § in Philosophia naturali, & morali, datur multæ propositiones demonstratiuæ, multæ etiã conclusiones demonstratiuæ, quæ non possunt aliter se habere: & aliquando aliter se habent: ut quod fuerit pluuia in hyeme, & calores vigeant æstate: ergo non omnes demonstrationes procedere debent ex necessariis.

Sententia tamen Arist. vniuersaliter vera est, & tenenda, quod *non possit ulla demonstratio procedere, ex propositionibus contingentibus, aut non necessariis.* Quod hac ratione, deducta ex doctrina Arist., euidenter probatur: Conclusio cuiuslibet demonstrationis, est scientia: sed scientia habetur per causam necessariam, ut constat ex definitione eius: quæ talis est: *Scire, est rem per causam necessariam cognoscere: & quod illius est causa: & quod non potest aliter se habere, quin ea posita sequatur effectus:* ergo debet procedere ex necessariis. Probatur consequentia: quia præmissæ ex quibus procedit, sunt causa per se, & necessaria conclusionis: ergo debent esse necessariae.

Ad primum arg. diuersis modis respondetur. Nam Venetus c. 6 præsentem respōdet, non demonstrari lunam eclipsari actu, sed potentia, vel aptitudine: hoc est, non demonstrari, quod eclipsetur, sed quod eclipsabilis. Et licet actu eclipsari non sit necessarium, esse tamen eclipsabilem necessarium est: & pari ratione, licet non sit necessarium, quod ad talem punctum ipsa, & Sol perueniant, tamen quod peruenire possint, necessarium est. Unde propositiones illius demonstrationis ita sumptæ, necessariae sunt. Hæc tamen solutio falsa est propter duo.

Primum: quia Astrologi non solum demonstrant lunam esse eclipsabilem, sed tali die, tali hora, & tali puncto eclipsandam esse: ergo secundum actum accipi debent propositiones illius demonstrationis. Secundum: quia causa per se, & effectus per se, non solum secundum aptitudinem, sed etiã secundum actum constituunt propositionem per se, in quarto modo: ergo secundum actum constituunt propositionem necessariam. Probatur consequentia: quia omnis propositio per se, est necessaria apud Arist. & apud omnes. Ideo est secunda solutio aliorum modernorum; Quod demon-

600 *In Lib. 1. de Poster. resolutione, Cap. IV. Quæst*
stratio illa nō procedit de hac luna, & de hoc sole, vt singu-
bus, sed secūdum rationem comunē, & specificam, aut ge-
ricam eorum: quā cōstat multis possibilibus esse commu-
nam plures possunt soles, plures etiā lunæ à Deo fieri. Licet
ergo contingens sit, quòd Sol iste, & hæc Luna ad talem pū-
perueniāt, tamē quòd Soli, & Lunæ, vt sic cōueniat, non est
tingens, sed necessarium. Sed hæc etiā solutio, aut nihil dicitur
aut non est minùs falsa quā præcedēs. Quod ita probo,
vel ad talē punctum peruenire, & eclipsari, accipiuntur secū-
dum actum; vel secundum potentiam; si secundum actum
ipso, quòd sunt prædicata accidētalia, & contingētia, respo-
horum indiuiduorū, euidenter probatur esse accidētalia re-
ctu speciei: nam si albedo contingēter inest Petro; euidenter
quitur, contingēter inesse homini, & animali: ergo si præd-
ta illa contingenter insunt isti soli, & huic lunæ: contingenter
etiā conuenire debent soli, & lunæ, sub ratione cōmuni,
specifica acceptis. Et præterea effectus per se non solum in cō-
muni, sed etiā in singulari prædicatur per se, & necessa-
de sua causa, etiā in singulari, & actu accepta; vt ostendunt
propositiones istæ: *Auguratus interiit: Ædificator ædificat.*
Nostra igitur sentētia duo asserit. Primū: Demonstrationem
illā per se primò procedere de sole, & luna secūdum rationem
cōmunē: vel certè de cōmuni ipsa ratione, & specifica. Nihil
minus etiā de hoc sole & hac luna, per applicationem. Quæ
admodū passio demonstrata de specie, applicari potest ad hoc
vel illud indiuiduū: vt si de homine demonstramus, quòd sit risi-
sibilis, eādē demonstrationē possumus applicare Petro, sum-
pto pro minori extremitate, ac dicere: *Omne animal rationale
est risibile: Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibile.*
Ita ergo, quòd ad talem punctū perueniant sol, & luna, & hæc
eclipse tur per interpositionem terre, de ratione eorū commu-
ni demonstratur primò, at per applicationem, de his singularibus.
7 Secundò dicimus: non secundum potentiam, sed secundum
actum demonstrari eclipsim, per actualē interpositionem terre
& nihilominus vtramq; positionem esse per se. Non quidem
in primo, aut secūdo modo, sed in quarto: & ideo sicut sunt per
se, per seitate causalitatis, sic etiā sunt necessaria, necessitate
causalitatis. Nā prædicatū duobus modis potest comparari ad
subiectum, vel prædicari de illo, atq; ei conuenire, aut secūdum
rationem essendi vel inhærēdi, aut secūdum rationē causandi.
Et secundum primam rationem sumuntur in propositionibus
primi, & secūdi modi per se. Iuxta secundā verò, in propo-
sitionibus quarti modi: Quia primus, & secūdus modus, sunt modi
per se prædicandi, tertius per se essendi, & 4. per se causandi; vt
docuit

Uti Aristoteles. Unde intelligitur, quod si propositiones quarti gradus accipiantur in ratione predicandi, nulla ferè erit per se, omnes erunt per accidens: ut patet in his; Jugulatus inquit: Ædificator ædificat. Actu enim ædificare, accidit planè ædificatori, & de illo prædicatur prædicatione quinti gradus; ut constat: sed in ratione causandi, per se sunt: quia effectus per se, etiam secundum actum, per se prædicatur de sua causa, actu causante, per seitate causandi.

Ad formam igitur arg. Distinguenda est minor: Quia solem unam ad talem punctum peruenire; ut interpositio terræ sequatur: per se eis conuenit per seitate causandi: & eodem modo se sequitur ex interpositione eclipsis: nam impossibile est rem per se habere, quin ex motu horum astrorum sequatur, quod ad punctum non perueniant, & ubi peruenerint quod non eueniat eclipsis lunæ. Si ergo in ratione causandi sumatur, necessariæ sunt propositiones: & ita sumuntur hæc: Si verò in ratione predicandi, vel prædicandi, non sunt necessariæ, sed accidentales, & contingentes. Verum non accipiuntur hoc modo. Pro solutione horum argumentorum notandum est, propositionem necessariam, quæ enunciat rem necessariam: hoc est, quæ non potest aliter haberi. Sed rem esse necessariam, duobus modis contingit: simpliciter, vel ex suppositione. *Necessarium simpliciter*, est illud, quod ex propria natura tale est; ut non possit non esse: ut quod homo sit animal, vel rationalis. *Necessarium verò ex suppositione*, est illud, quod ex propria natura potest non esse, aut non esse tale: ut corpus disgregare visum, non est necessarium secundum naturam corporis, sed contingens: ex suppositione verò, quod sit album, necessarium est. Præterea *necessarium simpliciter*, adhuc triplex. Primum, quod nullo modo potest non esse, sed implicat contradictionem, quod non sit, ut hominem esse animal, vel rationale. Secundum, quod non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, benevolentem potest per supernaturalem Dei: ut quod ignis sit calidus, homo sit risibilis. Nam per potentiam supernaturalem Dei arari potest calor ab igne, & risibilitas ab homine. Tertium, quod non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, ut plumbum; quamuis raro possit per eandem virtutem non esse.

Et secundum hos quatuor modos necessarij, distinguendi sunt quatuor alij modi propositionum necessariarum: dicendumque, demonstrationem debere procedere ex necessariis propositionibus, vel alio modo: sed perfectior erit, si procedat ex propositionibus necessariis simpliciter, quam si solum procedat ex propositionibus necessariis ex suppositione: & perfectissima, si procedat ex necessariis simpliciter, iuxta primum modum: minus perfecta, si iuxta secundum: imperfectissima verò, si iuxta tertium.

Et ideo demonstrationes Philosophiæ naturalis, & moralis quibus plures constant propositionibus, quæ solùm vtrumque veræ sunt, imperfectissimæ censentur: & scientiæ ipsarum finem locum certitudinis inter omnes tenent.

10 Ex his ergo solutum est secundum, & tertium arg. Nam demonstrationes illæ non procedant ex necessariis simpliciter, tamē procedūt ex talibus ex suppositione, vt ea quæ adduntur in secundo argumento: vel si ex necessariis simpliciter, non tamen semper euenientibus, sed vt plurimum tantum. Sufficit enim aliquo modorum istorū procedere ex necessariis. Et sufficit procedere ex necessariis, vt plurimum euenientibus, cuius expressè Arist. c. 24. huius primi libri, & recipiūt idoneam rationem, quia omnes recipiunt vtramque Philosophiam pro vera scientia, & meritò; quia necessarium reputatur, quod vt plurimum euenit, necessitate naturali, aut morali: ergo obiectum scientiæ esse potest. Nec est periculum errandi in tali modo demonstrandi: quia non demonstratur effectum semper euenire, sed vt constat virtuti, aut modo operandi causarum: hoc autem defini non potest: ideo nec erroris periculo se exponit ita procedendi. Quòd verò sufficiat propositiones esse necessarias ex suppositione; probatur: quia sic acceptæ non possunt aliter se habere, quare cū in tali processu demonstrandi sic accipiantur, conclusionem euidenter inferunt: quæ vt substat præmissis, non potest aliter se habere: & ideo scientifica est, atque necessaria.

QVÆSTIO II.

An demonstratio debeat constare ex propositionibus, de omni, per se, & vniuersaliter.

11 **T**ria propono argumenta aduersus hos tres terminos; vt eorum occasione explicentur singuli. Primum erit, aduersus primum terminum de omni. Quòd propositiones singulares necessariæ, atque per se, possunt demonstrationem componere, & tamen non sunt de omni: ergo non omnes propositiones demonstratiuæ debent esse de omni. Maior satis est per se manifestum cū in Philosophia demonstratur de Deo, quòd sit, & quòd sit vnus: nec solùm à posteriori, vel demonstratione, Quia, sed etiam à priori demonstratione, Propter quid, demonstrare possumus de eo, quòd sit æternus, quia est immutabilis. Et de Christo Domino demonstratur plura in Theologia, suppositis principiis fidei: quæ omnia non possunt nisi per propositiones singulares demonstrari. Nam cū Deus & Christus sint termini singulares, non possunt ex eis fieri nisi propositiones singulares. Minor verò, quòd tales propositiones non sint de omni, euidenter est, cū repugnet propositionem esse de omni, & non esse vniuersalē: quo modo enim
in pro

propositione singulari conuenire potest prædicatum cuiuslibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore, cum nihil sub subiecto singulari contineatur?

Secundum arg *Contra primum & secundum modum per se*, hæc ratione: Primus modus per se est, quando prædicatū est definitio, aut pars definitionis subiecti: ergo hæc propositio, Risibile homo, & similes, erunt in secundo modo per se, quod est falsum: quia indirecte sunt, & ex quibus demonstrationes, saltem propter quid, non possunt componi. Præterea secundus modus per se est, quando subiectum pertinet ad definitionem prædicati: sed omnia accidentia definiuntur per subiectū aliquo modo, cum habeant intrinsecum ordinem aptitudinalis inherens ad illud, qui non potest explicari, nisi posito eodem subiecto in definitione accidentium: ergo omnia accidentia prædicantur de subiectis, in secundo modo per se. Et ita hæc propositio, corpus est albū, & similes, erunt in secundo modo: cum corpus definiatur per corpus, quod tamen patet esse falsum: quia omnes sunt accidentales, & contingentes, ex quibus demonstrationem componi repugnat: ergo secundus modus per se falsus est, & ad demonstrationem ineptus.

Tertium arg est *contra modum vniuersaliter*, quem sic exponit Arist. *Vniuersaliter dicitur prædicatum de subiecto, si ei conueniat secundum quod ipsum*: hoc est, secundum rationem propriam: vel tale est, quod patet non habere, nisi conuertatur cum eo: erunt nulla propositio superioris prædicati, quales sunt istæ, Homo est animal, Homo est corpus, erunt vniuersales: sed conuenire hæc in primo modo per se, & ex eis posse demonstrationem componi: ergo modus vniuersaliter diminutus est, non comprehendens omnes propositiones, ex quibus perfectissima demonstratio potest procedere.

Circa ordinē horum triū terminorū D. Th. c. præsentī, & cū ¹² Scotus, & iam ferè omnes moderni asserunt, *ita se habere, tanquam prædicata superiora, & inferiora*: ita ut *Vniuersaliter* sit inferior cæteris, & post ipsum sequatur *Per se*: tādē *De omni*. Itaq; habent hoc modo, sicut Homo, Animal, & Viuēs. Nam quid dicitur vniuersaliter, est per se, & de omni: & quidquid est per se, est etiam de omni: non tamen quidquid est de omni, est per se, nec omne per se est vniuersaliter. Quod colligitur ex Arist. *Vniuersaliter, quod sit de omni, & per se: & quod conueniat prædicatum subiecto, secundum quod ipsum, vel ut tale est*: qui aperte satis significat; *Per se*, aliquid addere supra *Vniuersaliter*: sicut *Vniuersaliter*, aliquid addit supra *per se*, & *De omni*: quod non potest esse verū, nisi tanquā quid superius, & inferius habeat, modo explicato. Et hæc est vera sententia, & tenēda.

Licet

Licet contrarium teneat Toletus, quantum ad modum
 se, & De omni: affirmans plures propositiones esse per se,
 non sunt de omni: ut hominem esse grammaticum, est in se-
 do modo, per se, & non est, de omni: cum non conveniat
 homini actu habere grammaticam. Nam de aptitudine, cu-
 est convenire omnibus; & curvitas etiam convenit naso, per
 non tamen omni. Falsum est enim, quod propositiones istæ
 per se. Nam neque grammatica proximè ac per se definitur
 hominem, sicut nec reliquæ scientiæ, aut artes: neque curvitas
 definitur per nasum adæquatè & per se: cum constet aliis etiam
 subiectis convenire eam posse, præter nasum, & hominem: ut
 ad quintum prædicabile pertinent similes propositiones,
 quam purè accidentales.

13 Circa terminum, *De omni*, notandū est, cum D. Th. lect. 9.
 rum Comment. Themistio c. 9. suæ Paraphrasis, & Soto c. 1.
 senti, quod *dici de omni*; duplex est, *Prioristicum*, & *Posterior-*
icum. *Prioristicum* vocatur in eo sensu, quo adducitur ab Arist.
 lib. priorum; & à Summulistis in 4. lib. Summularum, & signifi-
 catio eius est: quod nihil sit sumere sub Subiecto, de quo non
 catur Prædicatum, non quidem secundum veritatē proposi-
 nis, sed secundum modum enūciandi. Nam ad formam syllo-
 sticā impertinens est, quod propositiones sint veræ, vel falsæ,
 solū per se requiritur forma aut modus enūciandi uniuersa
 ex quo habetur, ut si prædicatū dicitur de subiecto distribu-
 necesse sit dici de quolibet assumpto sub eo: cū pro omnib.
 stribuatur. *Dici verò de omni*, *Posterioristicū* vocatur, in eo sensu
 quo adducitur ab Arist. in hoc opere, nempe in ordine ad dem-
 strationem: quæ cum ex veris propositionibus constare debe-
 necesse est, ut Prædicatum de omni dicatur de quolibet cōten-
 sub Subiecto: non solū secundum modum enūciandi, sed etiam
 secundum veritatem propositionis. Et in eodem sensu accipi-
 dum est, *Dici de nullo*: de quo non fecit mentionem Arist. in h.
 c. quia facilè intelligi potest idem esse in propositionibus negati-
 gatiuis, prædicatum negari de omni subiecto, ac in affirmatiuis
 dici. Vnde negatiuæ omnes propositiones, in quibus prædicatum
 negatur de omni subiecto, & quolibet contento sub eo, & per
 quolibet tempore, etiam sunt de omni modo negatiuo.

14 Circa terminum *Per se*, notanda est ratio, propter quā in qua-
 tuor modos diuiditur ab Arist. ita ut nec sint plures, nec paucio-
 res; & est hæc: Res de qua aliquid demonstramus, quatuor tantum
 potest habere considerationes. Primam; *ut est in se*, & *per se*. Secun-
 dā, *In ordine ad prædicata essentialia*. Tertiam, *In ordine*
ad proprias passiones. Quartam, *In ordine ad propriam operatio-*
nem, cuius est causa per se. Et prima consideratio constituitur

ium modum, qui non est prædicandi, sed essendi. Secunda
sideratio constituit primū: & Tertia constituit secundum:
sunt modi prædicandi: Quarta verò constituit quartum:
nec est modus essendi, nec prædicandi, sed per se causandi.
termino verò *Vniuersaliter*, dicemus quæstione sequenti.
His suppositis: Sententia Arist. est, quam sequuntur omnes
ositores: *Quod omnis demonstratio Propter quid, debet constare*
propositionibus, de omni, & per se: sed nõ omnis debet cõstare propo-
sitionibus, quæ sint vniuersaliter: sed solùm perfectissima inter has:
in quã, quæ procedit ex causa adæquata conuertibili cum
æctu; & vtrumq; probari potest efficaciter. Primū quidẽ hoc
asseruit, vt asseruit, vt asseruit, vt asseruit,
robauit Arist. in principio huius cap. sed omnis propositio
essaria debet esse aliquo modo de omni, atq; etiã per se: er-
omnis demõstratio debet cõstare propositionib. de omni,
per se. Quòd verò non omnis demonstratio propter quid,
cedere debeat ex propositionibus, in quib. prædicatũ di-
ur vniuersaliter de subiecto, in sequentib. erit manifestum.
Circa solutionem primi arg. *Distinguenda sunt diuersa singu-* 15
la: nam quædã sunt, in quibus individualis differentia non
tinguitur à specifica; vt plures tenent de angelis: vel certè à
edicatis essentialibus; vt in Deo: in quo sicut esse, & essentia
n distinguuntur; eadem ratione, nec distinguuntur prædicata
entialia ab individualibus. Alia sunt singularia, in quib. cer-
n est distingui individualẽ differentiam aliquo modo à spe-
ca, cum indiuidua multiplicentur sub eadẽ specie. Sic autẽ
n angelis etiã apud alios distinguitur: & in his indiuiduis in
ibus non distinguitur, dantur propositiones singulares, quæ
t per se, & ex quib. demõstratio cõponi potest: & istæ æqui-
lent vniuersalibus, quia essentielles sunt, & si plura darentur
diuidua illius essentiæ, essent de prædicato communi. Vnde
tute saltẽ sunt de omni: & hoc sufficit, vt verum sit, omnem
opositionẽ demõstratiuam esse de omni. In indiuiduis verò,
quibus differentia individualis distinguitur à specifica, nulla
test dari propositio, ex qua possit fieri demõstratio propter
id: quia de his indiuiduis, sub ratione talium indiuiduorum
ceptis, vt de Petro; vt Petrus est, non potest dari demonstra-
o, nec scientia propter quid: vt expressè docet Arist. 7. lib. Me-
c. 24. & pluribus aliis locis. Et D. Tho. q. 9. de potentia, art.
ad 1. & 1. p. q. 29. art. 1. ad 5. negat singularia posse definiri, &
oinde esse obiectum scientiæ: quia definitio est medium de-
onstrationis, & scientiæ. Vnde sequitur; nec in his dari propo-
ionem, quæ propriè sit per se, neque de omni: sed dum ali-
uid demonstratur de eis, demõstratione propter quid, solùm
demon

demonstrantur passiones communes speciei, per essentiã que communem: & hoc est de illis demonstrari in quantũ participant naturam speciei, nõ ratione differentiã indiuiduũ & est quasi applicatio scientiã de specie, ad illa. Et hoc monstrantur in Theologia de Christo, passiones hominis & etiã diuina attributa, & proprietates, inquantũ habet vtrãque naturã, Diuinam & Humanam, quasi per applicationem scientiã de Deo, & homine, illi personã, illique indiuiduo habenti vtramque naturam. Et hoc esse verum ostendunt demonstrationes ipsã: quod certè non est dari scientiam, vel demonstrationem, propter quid, de singulari naturã corruptibile; vt talis, sed vt habente naturam specificam, vel etiam si diuinam, de qua vera scientia esse potest, vt explicatum est.

16 De his tamẽ indiuiduis potest dari scientia à posteriori, quod vocatur scientia, *Quia*, atque etiam demonstratio, *Quia*: effectibus per experientiam cognitis procedens: & ideo tã scientia ipsa, quam demonstratio, *Experimentalis* vocatur. Qualis Petro daretur, etiã si de homine nullam scientiã priori haberet: quia per experientiã cognoscimus, Petrum, & Ioannem esse capaces disciplinã: & consequenter, per eandem experientiam, quòd homo sit capax disciplinã, quòd admiratiuus, atque risibilis: talẽ ergo demonstrationem possumus cõstituere de Petro: Omne illud, quod assequitur notitiã alicuius rei, est capax disciplinã, Petrus consequitur notitiã huius, aut illius rei: ergo est capax disciplinã, & etiã quicquid admiratur, est admiratiuus: Petrus admiratur: ergo est admiratiuus. Et pariter probare possumus, quòd sit risibilis, & rationalis. Sed demonstrationes istã nimis sunt imperfectã, vt cap. 10. ostendit Aristoteles. Quare non est necessarium constare eas propositionibus per se aut de omni, sed satis est, constare propositionibus vtriusque necessariis. Quia hos tres terminos, de omni, per se, & vniuersaliter, solũ adduxit Aristoteles pro demonstrationibus perfectis, quod vocatur propter quid. Et ex his constat solutũ esse primũ argumenti.

17 *Circa propositiones indirectas*, de quibus procedit prima pars secundũ argumenti diuersã sunt opiniones. Prima Caietani cap. presentium qui dicit, esse per se in secundo modo, cum cõueniat eis definitioni naturaliter prædicatum est de definitione subiecti; vt in hac: risibile est homo: aut, rationale est homo. Alij verò negant omnino, vllã propositionem indirectã esse per se, aut ex ea posse fieri demonstrationem, propter quid. Et hoc mihi videtur probabilius: Quia propositiones indirecte carẽt forma, & modo naturali propositionum: in quibus prædicatũ habet modum formã, subiectum verò modum materiã. In indirectis verò oppositum videmus, cum illud habeat locum prædicati: quod verè subiectum est: &

o sunt quasi propositiones contra naturam: ergo non conueniunt illis ratio, per se, vel de omni: qui modi cum pro demonstrationibus, propter quod, traditi sint ab Aristot. non conueniunt, nisi propositionibus naturalibus, & habentibus veram naturam propositionum: ex quibus demonstratio, propter quod, fieri potest. Nihilominus quandam habent similitudinem cum propositionibus, per se, & de omni.

ad formam igitur arg. neganda est consequentia: quia definitiones horum modorum præsupponunt rationem directam propositionum: unde sensus eorum est, primus modus per se, quando prædicatum pertinet ad definitionem subiecti directæ propositionis: & secundus, quando subiectum directæ propositionis pertinet ad definitionem prædicati.

ad aliã partem eiusdem arg. neganda est consequentia, quod accidens prædicetur de subiecto, in secundo modo per se: quia illi, per se, præsupponunt propositionem necessariam, sicut primus modus, præsupponere propositionem directam. Unde sensus definitionis secundi modi, per se est; Secundus modus, per se, est, quando subiectum pertinet ad definitionem prædicati in propositione necessaria. Ita sentiunt communiter extores c. præsentis, præsertim Sotus, & Caiet. & colligitur ex eo, qui priusquã definiuisset modos per se, probauit demonstrationem procedere ex necessariis: & explicatis primo & secundo modo per se, subdit; Cetera omnia esse accidentia, quasi præsupponens, hos modos non reperiri, nisi in propositionibus necessariis. Cap. etiam 6. huius libri docet expressè, quod quæ conueniunt, per se, his modis, necessariò conueniunt.

Quod est ergo, & superius à nobis refutatũ quod Toletus asseruit, *Quasdam propositiones accidentales, esse in secundo modo per se.*

ad formã igitur arg. concesso antecedente, neganda est consequentia, quod accidens prædicetur de subiecto, in secundo modo per se, non enim satis est, quod ad definitionem accidentis pertineat prædicatum; vt prædicetur per se de illo: sed requiritur, quod necessariò ei conueniat, & nõ contingenter, vel purè accidentaliter. ad tertium arg. Concedimus, non omnem demonstrationem, propter quod, constare propositionibus, in quibus prædicatum dicatur de subiecto vniuersaliter: sed solum perfectam, quæ procedit ex causis adæquatis, & conuertibilibus cum effectibus: vt in sequentibus constabit.

Q. VÆSTIO III.

Innam significetur per terminum vniuersaliter, & an conueniat propositionibus superiorum, vel solam his qua sunt in terminis conuertibilibus.

Circa

19 **C**irca primum, quod querit titulus questionis, notandum est *Vniuersale* duobus modis sumi. Primò, *ut est modus sub* ratione cuius cōstituitur propositio vniuersalis: Vt omnino est animal. Secūdò; *ut est modus prædicati*, cōstituētis propositionem de prædicato cōmuni, aut vniuersali. Certum est, non sumi hoc loco ab Arist. ut est modus subiecti, sed prædicati: cū accipiatur comparatione subiecti. Sed adhuc, modus prædicati, dupliciter sumitur. *Communi quidem ratione* pro quolibet prædicato multis communi, in qua acceptus sumitur à Porphyrio in prædicabilibus: & definitur ab Arist. *quòd sit unū in multis*, 2. lib. de interpretatione. Sed in arte aristotēlica specialius accipitur, non pro quolibet prædicato multis communi, sed solūm pro eo, quod cōuenit subiecto *secundūm quod ipsum, vel primò*. Quale est prædicatū huius propositionis; *Homo est rationalis*: & in hac acceptione sumitur ab Aristotele cap. præsentis, atque in titulo quæstionis.

Quo supposito, quærit secūdò: *An conueniat propositio de prædicato communi, pertinente ad essentiam rei*; Ita ut omnes propositiones, in quibus prædicatur genus proximum de specie, sint vniuersaliter: vel solūm illæ in quibus prædicatum conuenit per se subiecto, & cum eo conuertitur.

20 Prima opinio asserit: *Idem esse vniuersaliter conuenire prædicatum subiecto, quod conuenire ei per se primò, atque immediatè* ideo prædicationes generis tales esse. Ita Ferr. 2. lib. contra gentes, c. 15. & Sotus c. præsentis, q. vnica. Probant testimonio Arist. c. præsentis: vbi sic ait: *Per se autem, & secundūm quod ipsum, id est, ut per se linea inest punctum, & rectum*. Sed propositio, in qua prædicatur genus proximum de specie, est per se: ergo erit secundūm quod ipsum. Et secundūm quod ipsum, est idē, quod vniuersaliter: ut idemmet Arist. docet explicās, quid sit vniuersaliter: ergo erit etiam vniuersaliter. Et idem asserit D. Th. 2. contra gentes, c. 15. vbi prædicatum, quod ita conuenit per se alicui: ut non conueniat ei per aliquam causam, sed immediatè, & per se: docet conuenire secundūm quod ipsum: & idē vniuersaliter. Sic autem conuenire animal homini, patet; eundem sentit D. Th. conuenire vniuersaliter.

Probant deinde ratione: Quia idem est, prædicatum conuenire subiecto vniuersaliter, ac ei conuenire primò, vel secundūm quod ipsum: nempe, ut tale est, aut non per aliud: sed tunc definitio conuenit speciei, ut tali, & non per aliud medium, immediatè: quod est conuenire ei primò: ergo conuenit ei vniuersaliter: & ex consequenti, quælibet pars definitionis vniuersaliter conueniet: at altera est genus: ergo, &c.

21 Secunda opinio, est expressa D. Thom. asserentis, *illud solūm prædicatum*

Lib. I. de Posteriori resolut. Cap. IV. Quæst. III. 609
dicatum conuenire vniuersaliter, quod non excedit subiectū, sed
se ei conuenit, & cum eo conuertitur. Verba eius sunt: *Impossibi-*
aliquid vnum duobus conuenire, & vtrique secundum quod ip-
sum: quod enim de aliquo secundum quod ipsum dicitur, ipsum non
excedit: sicut habere tres angulos æquales duobus rectis, non excedit
angulum, de quo prædicatur, sed est idem conuertibiliter, &c. Ita
Albertus Magnus 1. lib. Posteriorum, tractatu 2. c. 12. Ve-
rus, Caiectanus, Toletus, & moderni omnes. Et hæc est vera
sententia, & tenenda.

Probat²²ur testimonio Arist. qui explicans terminum, *Vniuer-*
saliter, docuit expressè, aliquid addere vniuersaliter, supra duos
terminos, nempe de omni, & per se: ergo sentit non suffi-
cere quòd sit prædicatū per se, in primo, aut secundo modo, vt
addatur vniuersaliter. Afferit præterea, addere supra terminum,
de omni, & per se, quod conueniat subiecto, secundum quod
ipsum, vel vt tale est: sed genus proximum nõ conuenit speciei,
quod talis est, cum sit commune cæteris speciebus: ergo non con-
uenit ei secundum quod ipsum, nec vniuersaliter.

Probat²³ur etiã ratione: Quia prædicatum cõuenire subiecto,
secundum quod ipsum, est conuenire ei, vt tale est, quod expressè
docet Arist. & concedunt aduersarij: sed animal non cõuenit ho-
mini, vt talis est: ergo neq; secundum quod ipsum. Probat²³ur mi-
nus, homo, vt talis est, distinguitur ab equo, & leone, ac cæte-
ris speciebus: At per genus animalis nõ distinguitur ab eis, sed
cõuenit eis: ergo animal non prædicatur de homi-
ni, vt talis est, atque adeò nec secundum quod ipsum, nec vni-
uersaliter. Secundò: Nihil conuenit alicui, secundum quod ip-
sum, vel vt tale est, nisi quod est sibi proprium, & non commu-
niale: non quod commune est, potiùs conuenit illi, vt com-
municat cum eis. Gratia exẽpli, quod conuenit homini, vt ta-
lis est, nempe, vt est homo, conuenit illi, vt est tale animal, & non
habet naturam sensitiuam communem cæteris animalibus:
vt est animal, non est tale animal: ergo animal non cõuenit
hominis vt talis; nec secundum quod ipsum, vel vniuersaliter. Itaq; no-
ta sententia duo asserit. *Primum est, quod vt prædicatū conueniat*
subiecto vniuersaliter, non requiritur, nec sufficit quòd conueniat ei
essentialiter, aut in primo modo per se, vel etiam immediatè. Nam
non potest his modis cõuenire, & nõ cõuenire vniuersaliter:
ex opposito, bene potest conuenire in secundo modo, & non
essentialiter, nec immediatè, & conuenire vniuersaliter. Vt
sensitio conuenit homini essentialiter, & in primo modo per
se, & animal etiam immediatè: & tamen neutrum conuenit ei
vniuersaliter: & capacitas discipline vel admiratio non conue-
nit homini his modis, nihilominus ei cõueniunt vniuersaliter.

Secundò asserit: *Illud prædicatū conuenire subiecto vniuersali quod conuenit ei primo, & secundum quod ipsum, vel ut tale est hoc modo conuenire, est esse adæquatam rationem eius, secundum adæquatam rationē ei conuenire: & eius ratione, buscunque aliis, quibus attribuatur.* Gratia exempli: *Sensu non cōuenit homini ratione sui: quia non conuenit ei, vti homo est: sed vt est animal, nec conuenit ei secundum adæquatam rationem: sed secundum inadæquatam: neque animal cōuenit homini, vt homo est, cum sit ei cōmune cum aliis animalibus nec est adæquata ratio eius.* Et vt vno verbo hoc explicetur: *Illud solum prædicatū cōuenit vniuersaliter subiecto: quod conuenit illi per se, & cum eo conuertitur: tales autē sunt propositiones, in quibus prædicatur tota definitio de definito, vel differentia: tales etiam in quibus prædicatur propria passio sua specie, vel genere, à quo proximè & adæquatè procedit.* quotiescunque aliquid conuenit alicui, cum reduplicatio dicitur conuenire ei vniuersaliter; aut secundum quod ipsum.

Ad testimonium Arist. respondetur primò; *Quòd dum dicitur vniuersaliter idem esse, quod per se: non est sensus, quòd conuenit eo conuertatur, sed quòd sit idem cum eo, secundum rem: si prædicatum inferius cum superiori. Vel secundò, idem esse vniuersaliter asserit, quod per se conuertibiliter: quod enim non intelligat esse idem simpliciter, patet ex eo, quod statim dicitur: nempe, addere supra vtrumque terminum, de omni, & per se, quod sit secundum quod ipsum.*

Ad arg. Concessa maiori, & minori, negatur consequens: *quòd quælibet pars definitionis, per se sumpta, prædicetur vniuersaliter de definito: quia non conuenit ei vtraque, vt tale est, sed sola differentia.*

CAPVT X.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quia verò differt, & propter quid scire; primùm quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. in hoc decimo c. est, *distinguere demonstrationem, Quia, & demonstrationem, Propter quid, & rationē vtriusque explicare.* Diuiditur caput in duas partes. In prima docet differre demonstrationem, *Quia*, à demonstratione, *Propter quid*, in eadem scientia. In secūda, differre in diuersis scientiis.

Differunt, inquit, *scire, Quia, & scire, propter quid: & consequenter demonstrationes ipsæ, in eadem scientia, duobus modis.*

demōstratio, *Propter quid*, procedit à causa proxima & adæ-
quata: demōstratio, quia, à causa remota, & inadæquata: quia
non infert positivè effectum, sed solùm per modũ negationis.
ponit duplex exemplum. Primum in hac demonstratione;
quidquid respirat, est animal: Paries non est animal: ergo Pa-
ries non respirat, in qua patet, esse animal, non esse causam
proximã respirandi, sed habere pulmonem: nec etiã esse adæ-
quatam: quia multa sunt animalia, quæ non respirant: quia
pulmone carent. Exemplũ secundum adducit ex dicto cuius-
dam Philosophi: qui cum Scythia esset, & Athenis videret mulie-
res saltantes: rogatus, an in Scythia essent similes saltatrices,
respondit, non esse vites. Causam remotam, & inadæquatam
videns: ex qua talis demonstratio constitui potest: Vbi non
sunt vites, non sunt saltatrices: sed in Scythia nõ sunt vites: er-
go non sunt saltatrices. Proxima verò causa esset, negatio vini-
um sit causa lætitiæ, ex qua saltatio provenit: negatio eius,
quia non sit causa lætitiæ, esset negationis saltandi. Et quia demonstrationes istæ
procedunt per negationẽ, asserit Arist. fieri semper in secũda fi-
gura, quia medium quoq; eius debet esse prædicatum. Secũdo
adducit: Quia in eadẽ sciẽtia demōstratio, propter quid, sem-
per procedit à causa: & cũ causa sit prior effectui, dicitur demō-
stratio à priori: sed demōstratio, quia, procedit ab effectui; qui
non sit posterior, dicitur demonstratio à posteriori. Duo alia
exempla demōstrationis quia, adducit Arist. Primum in stellis,
quæ sunt in duplici differentia: nam aliæ sunt fixæ, vt illæ quæ
sunt in octavo cœlo: quod firmamentum appellatur, aliæ verò,
quæ sunt in corporib; cœlestibus inferioribus. Et istæ dicuntur
scintillantes. Illæ igitur quia longè distant à nobis, videntur habere
tremorũ quendam tremoris: & ideo videntur micare, vel scintilla-
re, cum tamẽ nullum talem motum habeant: sed propter im-
perfectiõnem visus putamus stellas illũ habere. Planetæ verò
apparent cũ tali motu, quia minùs distant à nobis. Ex hoc
patet effectui talis demonstratio, quia, constitui potest. Stellæ
scintillantes sunt prope nos: Planetæ non scintillant: ergo
Planetæ sunt prope nos. Aliud exemplũ adducit in luna: de qua proba-
bimus, quòd sit circularis, aut rotunda, ex hoc effectui:
quia augmentũ lucis modo circulari suscipit. Erit autem talis
demonstratio: Quidquid circulariter illuminatur, rotundum est,
Luna illuminatur circulariter à Sole: ergo est rotunda.
Sed distinguit duplicẽ effectum: *Adequatum*, qui conuerti-
tur cũ causa: & *Inadæquatum*, qui nõ cõuertitur cũ ea: & inquit,
effectus sit adæquatus, ex demōstratione, quia, procedente
causa, potest fieri demōstratio, propter quid: & ex opposito,
demonstratione, propter quid, demōstratio, quia, vt patet

in rationalitate, & risibilitate. Nam illā possumus probare hanc, & erit demonstratio, quia: & rursus hanc per illam erit demonstratio, propter quid. Si verò effectus sit inadæquatus, poterit ex eo fieri demonstratio, quia, per quam probatur causam: non tamen demonstratio, propter quid, per quam causa probemus effectum. Et ratio huius differentiæ est, effectus adæquatus conuertitur cum sua causa: sed inadæquatus non conuertitur, & ideo in illo potest vtraque demonstratio fieri: in hoc verò, solum demonstratio, quia. Nam effectus inadæquatus non necessariò infert effectum. Vt si dicatur quidquid mouetur motu progressiuo, est animal: homo mouetur motu progressiuo: ergo est animal; non licebit demonstrationem, propter quid, a causa procedentem constitui, quia non est verum dicere, quidquid est animal, mouetur motu progressiuo: nam quædam sunt animalia, quibus talis motus non conuenit.

2 In secunda parte docet Arist. differre *demonstrationem, propter quid, à demonstratione, quia*, in diuersis scientiis: sed diuersimodè esse scientias, duobus modis contingit; vel subordinatas, in quibus vna collocetur sub altera: & tales sunt Geometria, & Peripatetice: illa agit de linea, & hæc de linea visuali: & ideo illa dicitur subalternans, hæc verò subalternata. Et eodem modo Arithmetica, agens de Numero, dicitur subalternans: Musica verò, agens de numero sonoro, ei subalternata. Aliæ sunt diuersæ scientiæ non subalternatæ; vt Geometria, & Medicina. Asserit ergo Arist. *differre demonstrationem, quia, & propter quid, in scientiis subalternatis*: quia demonstratio propter quid, pertinet ad scientiam subalternantem, quæ cum sit superior, reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ, & ea procedit à priori: demonstratio verò quia, pertinet ad scientiam subalternatam, procedentem ab effectu.

Differunt etiam in diuersis scientiis non subalternatis: Quod aliquando contingit, quòd aliqua propositio in vna scientia sit euidens: quæ tamen non reddit causam eius, sed ad aliam scientiam pertinet reddere talem causam, per demonstrationem, propter quid: & ideo ad illam scientiam pertinet, demonstrare talem propositionem per demonstrationem, quia, ad hanc verò, per demonstrationem, propter quid. Vt in Medicina, aut Chirurgia, euidens est hæc propositio: Vulnus circulare difficilius sanatur, quàm oblongum. Eius tamen causam non reddit hæc scientia, sed geometria: quia latera circuli magis distant: & ideo difficilius coniunguntur. Distinguitur ergo in his scientiis diuersis demonstratio, quia, & propter quid.

Q V Æ S T I O I.

demonstratio procedens à causa remota sit, quia, vel propter quid.
 Causa remota duplex est; *Adequata, & Inadequata. Adequata,* 3
quæ cōuertitur cum effectu: vt rationalitas, est causa remo-
rificabilitatis, conuertibilis cum ea. Causa remota inadequata
quæ nō cōuertitur cum effectu: vt natura sensitua, est causa
nota respirationis, quæ non cōuertitur cū effectu, cūm con-
t non omne animal respirare. Et de causa remota adæquata
 tum est non constituere demonstrationē, quia: sed propter
 id *Quæstio igitur procedit de causa remota inadæquata; An*
demonstratio ab ea procedens, sit demonstratio, quia, vel propter quid.
 Et quod non sit demonstratio, quia, sed propter quid, probatur te- 4
 monio Arist. c. 2. huius lib. vbi agens de demonstratione, pro-
 ter quid, asserit, *procedere ex primis*, vel ex his quæ reducuntur
 prima: & cūm principia sint causa conclusionis, idem est ac
 dicat, *procedere ex causa proxima, aut remota, quæ ad prox-*
imam reduci possit: sed causa remota, etiam inadæquata, potest
reduci ad proximam, cūm respectu illius dicatur remota: ergo
 demonstratio ex ea procedens erit, propter quid.

Probatum etiam ratione. Primò: quia demonstratio propter
 quid, est demonstratio à priori: demonstratio verò, quia, à po-
 steriori, non alia ratione, nisi, quia illa procedit à causa, quæ
 prior est effectu, & hæc ab effectu, qui posterior est causa: sed
 causa remota vera causa est, & prior effectu: ergo demonstratio
 quia, procedens, à priori est, & causam cōclusionis reddit: ideo
 demonstratio propter quid.

Secundò: Omnis demonstratio procedens ab effectu proximo,
 remoto, adæquato, vel inadæquato, est demonstratio quia:
 ergo omnis demonstratio procedens à causa proxima, vel remota,
 adæquata, vel inadæquata, erit demonstratio propter quid. Pro-
 batum cōsequenter, quia sicut se habet effectus ad demonstra-
 tionē, quia, ita se habet causa ad demonstrationē, propter quid.
 Pro solutione huius quæst. notandum est, *Causam remotam, &*
inadequatam, de qua quæritur, duplicem esse, superiorē, & inferior-
em. Superior est, ex qua quidem procedit effectus, mediante pro-
xima: non tamē ab omni ea procedit: sed ab aliqua. Vt esse ani-
mal, est causa remota & inadæquata respirationis, quia ab ea
procedit respiratio, media proxima: quæ est habere pulmonē, &
sanguinem calidū: sed non ab omni animali procedit, cūm sint
alta, quæ his carent: & ideo natura sensitua in eis nō est cau-
sa respirationis. Alia est causa remota & inadæquata inferior, à
qua quidem semper procedit effectus, & ab omni ea, sed non à
omni, cūm possit etiam ab alia procedere: vt patet in exemplo

saltationis, adducto ab Arist. cuius causa remota, & inadæquata, sunt vites, & vinum, non tamen ab his solum procedit, sed aliis etiam causis lætitiæ: quæ proxima causa saltationis est.

Hæc est autem differētia inter has duas causas: Quod inferior infert effectū. Bene enim sequitur ex vitibus, & vino saltatio aliqua, sed nō infertur ab illo: cū nō sequatur, si saltatio aliqua est, vinum esse, & vites: nam ex causa alia provenire potest saltus, etiā si neutrum horum sit. Negatio tamen effectus bene infert negationē causæ. Vnde bene respondit Anacharsis Philosophus ille Scythia, dum rogatus, cur in Scythia non essent saltatrices, & tibicines: respondit ideo *non esse, quia sunt vites*: causam reddens inadæquatā, per modū negationis.

Secundò, notandū est; quod dum Arist. asserit, *demonstrationem procedentē à causa remota*: non solum de adæquata non loquitur, sed nec de inadæquata inferiori; & ideo de sola inadæquata superiori, quod colligitur evidenter ex verbis eius: nam postquā propriā sententiā proposuit, & eā exēplis cōprobavit, hæc verba subiūxit: *Assimilātur autē tales causæ his, quæ secundum excessum dicuntur*. Id est, prædicatis superioribus, quæ inferioribus dicuntur excedere: ergo de solis causis superioribus loquitur, quibus solum potest inferri effectus per modum negationis.

Notandū item est tertio, quod adhuc non infertur effectus ex his per modū negationis, tāquam ex causis formaliter: sicut ex negatione prædicati superioris, infertur negatio inferioris: & ex negatione generis, negatio differentię: atq; ex opposito, ex negatione differētiæ, negatio generis, absq; vlla causalitate propria, quod probari potest efficaciter his exemplis. Quidquid est homo, est vivēs: sed paries nō est vivēs: ergo paries nō est homo. Quidquid est rationale, est animal: Lapis nō est animal: ergo nō est rationalis. Sed in his nō infertur, tanquam ex causis, sed tanquā ex puris negationibus superioris prædicati: ergo nec in illis causis remotis infertur ratione alienius causalitatis, sed solum ratione negationis superioris prædicati. Probatur cōsequētia, quia sicut probamus de pariete, quod nō respicit, quia nō est animal, probare æquē possumus, nō esse rationale, quia nō est animal: hoc modo; quidquid est rationale, est animal; Paries non est animal: ergo non est rationalis. Imò quod nō respicit, ex sola negatione risibilitatis; dicentes, quidquid est risibile, respicit: Paries nō est risibile: ergo nō respicit. Vbi nulla interuenit ratio causalitatis: sed ex sola negatione generis, sequitur negatio differentię. Aut ex negatione proprietatiæ, sequitur negatio eiusdē respirationis. Vnde sequitur, quod sicut per demonstrationes procedētes ab effectibus, nō redditur causa cōclusionis, nec propter quid eius; sed solum probatur, quod hoc, vel illud sit.

In Lib. I. de Posteriori resolutione, Cap. X. Quest. I. 615
ut quod homo sit rationalis, per risibilitatē: & ideo appellā-
r ab Arist. demonstrationes, Quod hoc est. Ita per negationē
usæ remotæ superioris, solū probatur, quod in aliquo nō
effectus eius: non posito propter quid, talis negationis, &
sq; vlla causalitate. Sicut ex negatione vnus prædicati, pro-
tur negatio alterius, etiā absq; causalitate. Quare ratio cau-
in his solū reperitur materialiter: & ideo valde similes sunt
mōstrationes istę, procedentes à causa remota, & inadęqua-
per negationem, demonstrationibus, Quia: vel, Quod hoc
Et propterea Arist. eas reduxit potiūs ad demonstrationes,
quia, quā ad demonstrationes, propter quid.

Duo igitur asserit nostra sententia. Primum; *Omni demonstrationem procedentem à causa; ut causa est, siue sit proxima, vel remota, siue sit adæquata, vel inadæquata, esse propter quid, seu diō-*
Quod euidenter probant testimonium Arist. & rationes ad-
uctæ pro hac parte.

Secundū; *Demonstrationes procedentes à causa remota inadæ-* 7
quata, & superiori per negationem, de quibus solū loquitur Arist.
presenti, meritò fuisse ab eo connumeratas inter demonstrationes,
quia, siue òh, potiūs quā inter demonstrationes, Propter quid. Cuius
ratio: quia nō procedūt ex negatione talis causæ, per modū
causalitatis, sed solū per modū negationis superioris prædi-
ti, sicut in simili forma, probātur negationes quorudā præ-
dicatorū, per negationes aliorū: imò etiā negatio eiusdem ef-
fectus causæ remotæ, per negationē alterius, absq; vlla causa-
tate: ergo negatio causæ solū concurrat materialiter. Qua-
per tales demōstrationes non dicitur, propter quid, sed solū
probatur, quod negatio effectus talis causæ conueniat alicui:
ut probatur ex effectu, & per demonstrationem, quia, quod
homo sit animal, vel rationale. Quare argumenta non sunt
soluenda, cum efficaciter probent, quod intendunt.

QVÆSTIO II.

In diuisio demonstrationis in demonstrationem, quia, & propter
quid, sit generis in species; vel analogi in analogata.

Ræsupponit titulus quæstionis tanquā certū, hanc diuisio- 8
nē esse sufficientem, quod admittūt omnes: Et potest pro-
ari hac ratione: Illa diuisio est sufficiens, cuius membra cōti-
ent omnia, quæ sub diuiso comprehendūtur: Sed mēbra huius
diuisiois cōprehendunt quācumque demonstrationem: ergo
continent, quidquid cōtinetur sub demōstratione in commu-
ni, quæ est diuisum eiusdē diuisiois. Probatur minor, nā præ-
ter demōstrationem procedentē à causa, & ab effectu, enume-
atur ab Arist. in sequentibus demonstratio ad impossibile: per

Qq 4 quam

quam probatur, unum esse alterum; vel non esse, deducendo
 impossibile. Ab aliis etiã additur demonstratio à signo: per
 ex signo nobis euidenter noto, probamus rem ita se habere
 Lunam eclipsari: quia videmus lumen amittere: sed utraq;
 demonstratio cõprehenditur sub demonstratione *quia*, vel *propter quid*
 atque etiam alia quæcumq; excogitabilis: ut bene docet Soranus
 & Toletus c. præsentis: ergo hæc diuisio comprehendit omnes
 demonstrationes. Probo iterũ minorẽ: Quia demonstratio
 ad impossibile semper procedunt per viã causã aut effectum:
 ideo reducuntur ad demonstrationem, quia, vel propter quid
 ostendunt duæ sequentes. Si homo nõ esset risibilis, non esset
 rationalis, sed cõsequens est impossibile: ergo & antecedens. Cuius
 sensus est: si homo non esset risibilis, nõ esset rationalis: sed
 necesse est esse rationalem: ergo verum est esse risibilem. Et hæc
 alia: Si homo nõ esset rationalis, nõ esset admiratiuus: sed cõ
 sequens est impossibile: ergo antecedens. Illa enim procedit à causa,
 hæc verò ab effectu, ut patet. Demonstratio verò à signo, semper
 procedit ab effectu: quia signũ nobis notum per experientiam,
 semper est effectus: ut exemplum eclipsis lunæ adductum
 manifestat. Duo autem mēbra huius diuisionis, nempe demonstra
 tio, quia, & propter quid, cõmunia sunt: sub quibus cõpre
 henduntur diuersæ demonstraciones procedentes à causis; vel à
 effectibus. Vnde malè Caic. dixit: aliud membrum demonstra
 tionis, propter quid, esse distinguendum: nam quodcumq; illud
 fit, comprehenditur sub vno membro huius diuisionis, tanquam
 species sub genere. Supposito, quòd diuisio sufficiens sit, quæ
 mus, *An sit uniuoca?* ita ut demonstratio diuidatur in hæc duo
 membra, tanquam genus in suas species. Vel, *an sit analogata?* ita
 ut tanquam analogum potius in sua analogata.

Et prima opinio asserit, *Analogam esse diuisionẽ*, & nõ uniuocam.
 Ita Themistius in sua paraphrasi super I. lib. posteriorum
 c. 7. Venetus c. præsentis. Et probatur testimonio Arist. qui definiens
 demonstrationem c. 2. huius libri, *solam demonstrationem propter quid*,
 duplici definitione explicauit: quæ definitio non potest villo modo cõuenire
 demonstracioni, quia. Imò ipse Arist. eodem c. quasi cum conditione
 asseruit; de demonstracione, quia, loquens. Si autem alius modus sciendi,
 dicemus postea. Ad hoc nimirum decimum c. se referens secundum communem
 10 nem sententiã expositorum. Ex quo infertur, demonstracionem non esse
 uniuocã, nec genus ad utramq;. Nam si uniuoca esset, ut communis
 utriq; definienda esset, & non pro vna eius specie tantum: cum ergo
 sola demonstratio propter quid definita sit, hanc solam demonstracionem
 simpliciter sentit Arist. Demonstracionem verò, quia, non nisi secundum
 quid, & per attributionem

nem ad illam, tanquam ad principale analogatum. Cuius si-
um est etiam, quòd Arist. nunquam eam definiuit, satis effe-
cans definisse præcipuam, ex cuius similitudine, & attribu-
ne, facillè intelligitur alia.

Tandem ratione probatur. Primò: quia demonstratio est in-
umentum acquirendi scientiam: sed sciētia acquisita per de-
nstrationem, quia, nō potest esse talis simpliciter, sed solūm
undūm quid: ergo nec demonstratio, quia, erit demōstratio
pliciter, sed secundūm quid. Probat minor ex duobus. Ex
mo quidem: Quia non scimus simpliciter aliquid, cuius na-
am & essentiam ignoramus: sed habita demōstratione, quia,
oramus naturam, & essentiam rei: & solūm cognoscimus eā
talem, ex aliquo effectu extrinseco, ex quo procedit demō-
tio, quia: vt dum demonstramus hominem esse rationalem,
effectu ridendi, quem experimur: ergo non potest esse demō-
tio simpliciter. Ex secundo verò: Quia de primis principiis
n habetur scientia simpliciter, cūm ex terminis sint nota: sed
lum est principium, quantumuis immediatum, quod non
lit probari aliquo modo per demonstrationem, quia: ergo
c non generat scientiam simpliciter; sed quandam aliam no-
am conclusionis, scientia inferiorem: & ideo non erit sim-
citer demonstratio, sed secundūm quid.

Secundò: si demonstratio genus est ad demonstrationē, quia, 11
propter quid: ergo scientia erit etiam genus ad eam, quæ ge-
atur per vtramque: distinguenturque specie, tam scientia
ualis, quia, & propter quid: quæ sunt assensus vtriusque de-
nstrationis, quàm habitualis, genita per vtrumq; assensum.
consequens est falsum: ergo etiam antecedēs. Probat minor:
quia vtraque demonstratio habetur sæpe de eodem obie-
vt de homine, aut quouis alio: sed scientiæ distinguuntur
cie per obiecta: ergo nec scientiæ actuales, nec habituales
itæ per has demonstrationes possunt distingui specie. Atq;
ò nec demonstrationes ipsæ, sed solūm vt quædam analogæ
emonstrationis in communi, quæ in eas diuiditur.

Secunda opinio tenet, *Demonstrationem diuisam esse ab Arist.*
demonstrationem quia, & propter quid, tanquam vniuocum quid,
verum genus in suas species. Ita videntur sentire Ammonius
er I. lib. de Anima, tex. 21. & 34. & Blandria ibid. q. 19. ar. 3. Sed
resè Sotus, & Tolet. c. præsentis, & omnes moderni interpre-
& videtur mihi vera, & tenenda. Prob. primò: Quia demon-
tio, quia, procedit ex principiis certis, & euentibus, & per
sequentiam euentem in modo & figura constitutam: er-
est syllogismus necessarius, & euidens, specie distinctus à
babili, & sophistico; Quod est esse speciē syllogismi demon-

stratiui, distinctam ab ea quam constituit demonstratio, propter quid, utraque ergo specie syllogismi demonstratiui, ab hi potest ratio communis syllogismi demonstratiui vniu- atque generica, sub qua distinguuntur specie.

12 Quod probatur secundò ex principiis vtriusque, & al- bus conclusionum, per vtramque genitis. Nam demonstra- nes distinguuntur per principia, ex quibus procedunt, & assensus conclusionum, quos generant: cum principia fin- tiones formales assentiendi conclusionibus: & conclusiones effectus proprii principiorum, ac demonstrationum: sed prin- pia demonstrationis, quia, & propter quid, distinguuntur es- sentialiter: Quia hæc continent causam conclusionis, & reddunt propter quid eius; illa verò effectum: & ideo solam probant conclusionem à posteriori. Et etiam assensus conclusionum distinguuntur essentialiter per eadem principia diuersa, tan- per diuersas rationes assentiendi, quæ sunt quasi obiecta ma- malia earum: ergo utraque parte distinguuntur specie dem- stratio, quia, & propter quid: ideoque demonstratio in co- muni diuidetur in eas, tanquam genus.

13 Ut autem explicetur testimonium Arist. & solvatur prin- arg. *Notandum est*; Quòd licet genus ex parte sua æqualiter par- ticipetur ab speciebus, nihilominus ex parte differentiarum æqualis perfectionis, per quas descendit ad illas, constituitur eadem species inæquales in perfectione: ut constat in genere a- malis. Ita ergo demonstratio in communi, abstracta ab vtra- æqualiter participatur ab eis ex parte sua; sed differentia vtri- que diuersæ sunt perfectionis: quia longè perfectius est reddere causam conclusionis: & ideo, propter quid eius, quam solam eam probare ex effectu. Ideo demonstratio, propter quid, longè perfectior species demonstrationis est, quam demonstratio, quæ non ratione generis, sed ratione differentia perfectissima: sicut homo inter species animalis. Et sicut hæc maior perfectio speciei humanæ non tollit rationem vniuocam animalis: eodem modo nec maior perfectio demonstrationis, propter quid, tollit rationem vniuocam, aut genericam respectu vtriusque demonstrationis

Arist. ergo solùm definiuit præcipuam speciem demonstra- tionis in 2 cap. quia illa est potissimum instrumentum artis demonstrationis, ad generandam scientiam, explicaturus aliam speciem imperfectam c. præsentis: quod & fecit, dicens talem esse se, ut procedebat ab effectu: non reddens propter quid conclusionis, sed ostendens ita esse. Negamus igitur Arist. sentire, quòd sola demonstratio, propter quid, sit demonstratio simplicitate demonstratio verò, quia, tantum secundum quid: quamuis se-

perfectissimam speciem demonstrationis esse illam; hanc
imperfectissimam ratione differentiarum.

Ad primū arg. neganda est minor, quod assensus demonstra-
tionis, Quia, non sit scientia simpliciter. Et dū primò dicitur, p
nos non cognoscere naturam, & essentiam rei. Respōdeo,
essentiam rei non cognosci per demonstrationem, etiā propter
id; sed cognitam præsupponi per habitum principiorū, cū
initio sit principium ex se indemonstrabile, & nō cognosci-
e per scientiam propter quid, in suo genere: sed ex sola no-
ta terminorum. Vnde nec est defectus demonstrationis, quia,
quod per eam cognoscatur essentia rei: sed officium vtriusque
demonstrationis est, tradere cognitionem obiecti ex aliqua eius
proprietas: quod facit demonstratio propter quid, probans à
priori, & ex causa proprietates subiecti. Officium verò demon-
strationis, quia, ex proprietate ipsa per experientiam cognita,
tradit cognitionem eiusdem subiecti, nullam causam reddens,
solum probās, quod talis sit naturæ ex illa proprietate. Ne-
cendum igitur est, quod scientia genita per demōstrationem,
scientia, non sit simpliciter talis, quamvis concedamus esse valde
perfectam. Quod verò secundò dicitur, *de principis nō haberi* 14
scientiam. Distinguendum est; quia perfecta scientia, & à priori,
non potest de illis haberi: quia per se nota sunt, & à priori inde-
monstrabilia. Esse autem per se nota non tollit, quin à poste-
riori possint demōstrari per demōstrationē, quia, per quā ha-
bitur scientia de illis. Imperfecta quidem, tamē vniuocē talis,
tamē scientia à priori, & propter quid, quare & demonstrationes
ex vniuocam, atque genericam habebunt conuenientiam.
Secundum arg. duo petit. Primum; *An assensus demonstrationis,*
propter quid, & propter quid, qui dicuntur scientiæ actuales, distinguantur
specie. Secundum; *An per assensus generetur habitus scientia, specie*
indivisi. Circa primum est prima sententia Soti, q. i. huius cap.
licet teneat demonstrationes ipsas distingui specie, negat
tamen assensus specie distingui; sed vult esse eiusdem speciei.
Quod probat hoc arg. Principia demonstrationis sunt causa
vniuoca conclusionis, cū distinguantur specie ab ea: sicut sol
causa æquiuoca caloris, sed idem effectus secundum speciē,
test procedere à causis æquiuocis diuersæ speciei; vt idem ca-
lida a sole, & igne: ergo idem assensus conclusionis poterit pro-
cedere à diuersis principis, diuersisque demonstrationibus se-
cundum speciē. Licet ergo demōstrationes sint specie distin-
guantur, non sequitur quod assensus conclusionis vtriusque specie
distinguantur. Quod videtur sibi necessariò concedendum de
ipsi lunæ, demonstrata per demonstrationem, propter quid,
causa, & per demonstrationem, quia, ex effectu: non enim
habe

habemus ex eo assensus specie diuersos, sed eundem secundum speciem: & solum accidentali quadam, atque extrinseca ratione distinctum, ut per unam & aliam demonstrationem procedit.

15 Hæc tamen sententia falsa est. Quod ita probatur: Assensus conclusionis sumit suam speciem ex principiis, à quibus procedit, quæ ex modo formali assentiendi, ut concedunt omnes, & probatur euidens ratio. Nam assensus huius conclusionis, terra est, & tunda, genitus ex principiis philosophicis, h. e. motus physici & ex principiis mathematicis, distinguitur specie: etiã si sit eadem propositionis, & ab eodem intellectu habeatur: sed in assentiendi conclusioni demonstrationis, quia, & propter quod (quæ sunt principia continentia causam eius, vel ab effectibus probantia) constat distingui specie: sicut de demonstrationibus, quia, & propter quod, probatur: ergo assensus conclusionis utriusque demonstrationis, etiam si de eadem re habeatur, specie distinctus erit: quia per diuersa media formalia habetur.

16 Nostra igitur sententia est, *Assensus utriusque demonstrationis specie distingui.* Quod euidenter probatur, supposita distinctione specifica demonstrationum, quam admittit Sotus. Nam repugnat per diuersa media assentiendi, quæ sunt obiecta formalia eundem assensuum, non generari diuersos assensus secundum speciem.

Nec arg. Soti probat oppositum. Sed minor distinguenda nãpe, quod à causis æquiuocis specie diuersis possit procedi idem effectus secundum speciem: nam si inadæquate sint, potest: si vero sint adæquate, repugnat. Et ratio huius distinctionis est: quod à causis inadæquatis indifferenter procedit idem effectus: à causis vero adæquatis, determinatè & necessariò. Quia causa adæquata conuertitur cum suo effectu: ideo repugnat, eundem effectum secundum speciem procedere à causis adæquatis, diuersæ speciei. Ignis verò & Sol causæ sunt æquiuocæ caloris diuersæ speciei, sed inadæquate: & ideo potest calor ab utralibet indifferenter procedere, & ab utraque calor idem secundum speciem: at assensus conclusionis procedit à demonstratione, & principiis eius, tanquam à causa adæquata: & ideo repugnat, quod idem assensus secundum speciem procedat ab utraque, supposita distinctione specifica earum à nobis probata, & ab eodem Soto concessa.

Secundum quod petebat idem arg. est, An per has demonstrationes non solum generentur assensus diuersi, qui vocantur diuersæ scientiæ actuales: sed etiam diuersi habitus, qui vocantur absolute diuersæ scientiæ. Circa quod est prima opinio multorum, ex his qui nobiscum tenent, *diuersos esse assensus utriusque demonstrationis*, assistentium non generare diuersum habitum scientiæ secundum speciem: si tales demonstrationes circa eandem rem versentur; ut circa hominẽ, vel circa ens naturale, quod

obiectū naturalis Philosophiæ. Sed assensum vtriusque demonstrationis esse inadæquatū, respectu eiusdē habitus: & solum differre ab alio, quasi specie partiali, & inadæquata, ideo se procedere ab eodem habitu scientiæ, secundum speciem. Quia habitus solum distinguuntur specie, per actus adæquatos, sicut etiam per adæquata obiecta: & nō per inadæquatos. Probat testimonio Arist. qui cap. præsentis docet, *demonstrationem, quia, & propter quid, differre in eadē scientia, atque in diuersis.* Quod non potest esse verum, nisi pertineant aliquando eandem scientiā: sed eadem scientia est idem habitus: ergo non potest esse verum, nisi pertineant ad eundem habitum. Quare non potest defendi in doctrina Arist. quod per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem generentur diuersi habitus scientiæ: alioqui de eodem homine haberentur plures scientiæ: & de eodem ente naturali plures philosophiæ, si per demonstrationes, quia, & propter quid, naturā & proprietates eorum cognoscat: quod inauditum est in scholis. Probat deinde ratione: Quia sicut potentia habet maiorem extensionē, quā habitus, & ideo potest eadem secundum speciem, intra latitudinē sui obiecti, habere plures habitus, specie distinctos, qui sint quasi inadæquati respectu illius: eodem modo habitus habet maiorem extensionem, quā actus, cum videmus eundem habitum scientiæ plures atque diuersas habere demonstrationes: & ideo plures assensus diuersos, qui sunt plures actus: etiam si solum procedāt à causa, vel solum ab effectu: ergo poterit habere plures actus, vel assensus, quorum plures procedant à causa, per demonstrationē propter quid, plures verò ab effectu, per demonstrationē, quia. Et sicut demonstrationes, ita assensus erunt inadæquati, respectu eiusdē habitus. Non est ergo necessarium, plures multiplicare habitus circa idem obiectum, propter demonstrationes, quia, & propter quid, & assensus earū specie distinctos: sed idē habitus poterit se extendere ad illos, tanquā ad diuersos, sed inadæquatos. Nostra sententiā est; *Per has demonstrationes non solum generantur diuersos assensus secundum speciem, sed etiam diuersos habitus scientiæ.* Quod ex distinctione specifica assensuum vel actuum, quā admittit opposita scientia) sic probo: Habitus generantur ex actibus, & ab eis sumunt unitatem, & distinctionē specificam: sed assensus conclusionum vtriusque demonstrationis, qui sunt proprii actus, ex quibus generatur habitus, distinguuntur specie: ergo generant habitus distinctos. Et si dicas, esse partiales actus, & inadæquatos. Ex hoc imprimis sequitur euidenter, non generare habitus distinctos specie partiali: vnde iam teneris concedere, circa idem obiectum plures habitus, & plures scientias

17

18

scientias partiales: quod falsum probauimus in quæst. pro
mialibus. Idem præterea probō; Quod non solum assensus
distinguantur specie partiali, sed etiam totali.

Quia ea quæ distinguuntur partialiter, debent esse par
alicuius totius: ergo si assensus distinguuntur partialiter
inadæquatè, cum distingui debeant per rationem formal
obiectiuam, dabitur aliqua ratio obiectiua totalis, atque c
munis, cuius sint partes: sed hæc est impossibilis: ergo imp
sibile est, quod distinguantur specie partiali. Probatur min
quia principia sunt ratio obiectiua assensuum, sicut sunt r
tio assentiendi conclusionibus: sed principia quæ contine
causam, & quæ continent effectum, sunt quasi opposita,
omnino diuersa: nec dantur alia superiora, vel inferiora, qu
rum sint partes: ergo non possunt distingui specie partiali,
totali debent distingui: & ex consequenti non possunt gen
rare habitus specie partiali distinctos, sed totali.

19 Sed vt testimonium Arist. explicemus, & arg. soluere pos
mus; notandum est, *Vtrumque genus demonstrationis, quia, & pro
pter quid, versari aliquando circa eandem rem, aliquando circa di
uersas.* Res autem circa quam versatur scientia, solum est obi
ectum materiale: formale verò sunt principia, per quæ demonstr
tur passionis de illo: vnde licet versentur aliquando circa id
obiectum materiale, semper habent diuersa obiecta formalia.
Neq; hoc vllā cōtinet repugnantiam, cum circa idē obiectum m
teriale versari etiā possint sciētia, & opinio, per diuersa medi
aut principia: quæ sunt rationes assentiendi, & quasi obiecta
formalia. Nō est ergo nouū, circa eandē rem ponere diuersos
habitus scientiæ, cum plus differat scientia, & opinio: & tamen
sint aliquando etiā de eadem re. Isti autem diuersi habitus, gen
niti per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem
rē, sub nomine eiusdem sciētia cōprehenduntur propter idem
ritatē obiecti materialis, & abstractionis à materia. Et hoc est
quod voluit Arist. significare, dum dixit; *Scire, quia, & propter
quid: & ex consequenti, demonstrationes differre in eadē scien
tia, & in diuersis: per eandem scientiā vtrumq; habitum intel
ligens, qui intra latitudinē eiusdem obiecti materialis, & eod
modo abstrahētis à materia, cōtinentur: per scientias verò di
uersas, eas etiā intelligēs, quæ versantur circa res diuersas, & di
uerso modo abstrahentes à materia; vt exēpla eius ostendunt.*
Itaq; nō est sensus eius, quod scire quia, & propter quid, diffe
rant intra eundem habitum, sed intra cognitionem scientificā
eiusdem rei, circa quam versari solent, & quā nomine eiusdem
scientiæ intelligit. Et eadē ratione, sub nomine eiusdem Philo
sophiæ intelligitur vterque habitus: quia Philosophiā natura
lem

vocamus, in communi modo loquēdi, cognitionem scientiam entis naturalis: siue per plures assensus, vel habitus distinguatur scire quia, & scire propter quid, siue non.

Ad arg verò; Concedimus primum, quod in antecedenti as- 20
nitur: nempe maiorem habere extensionem potentiā, quàm actum, sed negamus secundum: quòd habitus maiorem habet extensionē, quā actus, vel assensus. Et huius ratio est, quia habitus proximè specificatur ab actu, secundū rationē formalem, quia per illum attingit obiectum: & cum hæc sit limitata, non habet maiorem extensionem habitus, quàm actus. Potētia vniuersalior est: & sub vniuersaliori ratione attingit obiectum: & ideo per actus & habitus diuersæ speciei id fit. Vnde scitur non esse superfluum multiplicare habitus, vbi actus distinguuntur specie, sed omnino necessarium; vt iā probauimus.

TRACTATUS DE SUBALTERNATIONE scientiarum.

Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur.

In secunda p.c. docuit Arist. Scire quia, & propter quid; & con- 21
sequenter, demonstrationes differre in diuersis scientiis, non subordinatis, sed totaliter diuersis, & quasi disparatis. Atque etiam fieri in diuersis scientiis, subordinatis tamē, quas vocat subalternatas, in eodē sensu, quo propositiones docuit 2. l. de interpretatione, quādā habere oppositionem: quasi subalternā: quando fiūt ex eodē prædicato, & subiecto, sed vna collocatur altera, vna est vniuersalis, & particularis altera. Tales igitur erit esse quasdam scientias, quarum vna versatur circa rē aliam vniuersalem, alia verò circa rē particularem, sub ea contentam, vt Geometria, quæ versatur circa lineā; & perspectiua circa lineā visualem, sic Arithmetica circa numerū, Musica verò circa numerū sonorum. Et vniuersalē vocat *Subalternantē*: particularem verò *Subalternatam*: aut illam *continentem*, & hanc *contentam*. De natura igitur, & ratione harum scientiarum, non est, de qua agunt omnes interpretes Arist. c. præsentis, agendum, vt differentiam demonstrationis, quia, & propter quid, eis designatam intelligamus. Nam quæ sint scientiæ totaliter diuersæ, & quomodo in eis differant, satis notum est. Expositis nominibus. *Subalternantis* & *subalternatæ scientiæ*, quæ de illis explicanda sunt. Primum, *Quidnam sit, vnam scientiam esse subalternatam alteri?* Secundum, *An talis subalternatio possibilis?* Tertium, *Quonā modo dependeat scientia subalternata ab alternante, & an sine illa esse possit, & veram habere rationem scientiæ?*

scientia? Quartum: An subalternata intra proprios limites, demonstrat, propter quid, suarum conclusionum.

Quidnam sit subalternatio scientiarum.

22 **C**irca conditiones requisitas, & sufficientes ad subalternationem scientiarum, diuerso modo loquuntur auctores; quidam plures: alij verò pauciores assignant: quidam easdem, diuersas. Inter omnes verò optimè eas videtur enumerasse I. in tract. de subalternatione scientiarum, vbi ad quatuor, quinque præcipuas reduxit omnes. Prima est, *Quod subiectum vnius contineatur sub subiecto alterius*: cuius defectu Medicina non subalternatur geometriæ: nam corpus sanabile non continetur sub linea, sed disparata sunt. Secunda; *Quod subiectum inferioris includat subiectum superioris*: & addat supra illud aliam differentiam accidentalē. Cuius defectu scientia de specie, non subalternatur scientiæ de genere. Nam licet species sit sub genere, non addit tamen supra genus conditionem accidentalem, sed essentialē differentiam: vnde ferè semper eadem est scientia de vtroque. Tertia conditio est; *Quod differentia, quæ ad subiectum inferioris non sit propria passio eiusdem subiecti*. Quia licet passio sit differentia quodammodo accidentalis: non est tamen purè accidentalis: & ideo non pertinet ad distinctam scientiam, ac subiectum, sed ad eandem, in qua demonstratur de illo. Quarta conditio est; *Quod principia scientiæ inferioris probentur à priori, & per se, non à scientia superiori*. Principia autem, quæ assumit scientia subalternata ad probandum suas conclusiones, sunt duplici differentia: quædam enim sumit ex subiecto scientiæ subalternantis: alia verò ex materia alterius scientiæ, ad quam per se pertinet conditio accidentalis, quam addit obiectum eius super obiectum scientiæ subalternantis.

23 Et illa omnia, & sola, debet probare à priori scientia subalternans, non alia. Quia cum ad materiã alterius scientiæ pertinet, non possunt ab illa probari. Exēpli gratia: Perspectiua assumit vnum principium, quasi geometricum ex materia lineæ, quæ obiectum geometriæ est, & aliud philosophicum, ex materia visuali, quæ obiectum philosophiæ naturalis est, & aliud philosophicum, ex materia visuali, quæ obiectum philosophiæ naturalis est. Geometria igitur, cui subalternatur, solum probare debet illa, quæ ex eius materia, aut obiecto deriuantur: non quæ pertinent ad philosophiã naturalem. Ex his conditionibus, vna, vel altera reperietur aliquo modo in diuersis scientiis, non subalternatis, sed omnes simul in scientia subalternantis reperiri possunt: & ideo omnes simul sunt requisitæ & sufficienter ad veram, & propriam subalternationem. Ita vt solum illa scientia, & omnes in quibus reperiantur, verè, & propriè sint subalternatæ. Et sic est explicatum, quid sit subalternatio scientiarum.

An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis, vel sola
imaginatione excogitata.

Ria arg. proponemus, quæ videtur probare subalternatio- 24
nem scientiarum non esse possibile, & est primū tale: *Quia
obiectū scientiæ subalternatæ addit conditionē accidentalem supra
etiam scientiæ subalternantis, sequitur subalternatam non esse unā
entiam per se.* Probatur consequentia: quia scientia sumit suam
entitatem per se ab obiecto: sed obiectum eius non est unū per
se, sed per accidens, cū constet ex duplici ente in actu, vt osten-
ditur in linea visualis, aut numerus sonorus: ergo nec ipsa erit una
entia per se, sed per accidēs. Secundum: *scientiæ subalternās,
subalternatæ debent esse distinctæ specie: sed nō possunt distin-
gi specie, si vera est eadē conditio: ergo nec erit possibilis sub-
alternatio.* Probatur minor: quia scientiæ distinguuntur specie
ab obiectis: sed obiectū scientiæ subalternatæ solū distingui-
tur accidentaliter ab obiecto scientiæ subalternantis, cū solū
distinguitur supra ipsum differentiam accidentalem, vt linea visualis so-
na distinguitur accidentaliter à linea: ergo scientia ipsa subal-
ternata solū modo distinguetur accidentaliter à scientia subal-
ternante. Quod etiā videtur probari ex vltima conditione sub-
alternationis, quod subalternās debeat probare à priori prin-
cipia scientiæ subalternatæ: nā si hoc verū est, principia subal-
ternatæ erunt conclusiones subalternantis, sed conclusiones per-
tinent ad eandē scientiam, in qua probatur à priori: ergo ean-
dem scientiam efficiet subalternata cū subalternante. Tertium:
*subalternata addit in suo subiecto conditionē accidentalem, supra
etiam subalternantis, sequitur obiectū eius habere duplicem par-
tem: vna erit obiectū subalternantis, alia verò accidentalis con-
ditio, addita supra illud, & pertinens quidē ad aliam scientiam,
supposito, nō erit maior ratio, quare dicatur magis subal-
ternata vni, quā alteri: & ideo nec vni, nec alteri subalternata
esse, sed subalternatio ipsa impossibilis reputabitur.* Gratia exē-
plum: Obiectū perspectivæ, quod est linea visualis, includit dupli-
cem partem: nempe lineam, pertinentem ad Geometriam, & con-
ditionem accidentalem visualis pertinentem ad Philosophiam
naturalem: ideo non erit maior ratio, ob quam vni earū quā
alteri subalternetur, & ita non erit alicui earum subalternata.
His tamen non obstantibus, omnes tenent cū Arist. *possibilem* 25
*subalternationē scientiarum, & quasdam esse scientias subalter-
natas: in quibus quatuor illæ conditiones concurrunt, vt per-
spective subalternatur geometriæ, & musica arithmeticæ.*
Sed circa solutionem primi arg. est prima opinio Sōc. 4. Met.

q. 9. assertentis, *Scientiam subalternatam, esse unum per se, atque distinctam à subalternante*: quia differentia, quam obiectum e
 addit supra obiectum subalternantis, non est accidens cō
 ne, sed propria passio eiusdem obiecti subalternantis: ut visu
 inquit, non est accidēs cōmune lineæ, sed propria passio ei
 quia linea est quāritatis: & quāritas est per se sensibilis, ut de
 Aristot. 2. lib. de anima: ergo linea est per se visibilis, ita ut v
 bilitas sit propria eius passio, ex subiecto autem, & propria p
 sione, fit unum per se, & non per accidens: sicut fit ex subiecto
 & accidenti communi, ut ex corpore, & albedine.

26 Hæc tamen sententia falsa est: & ut talis refutatur à Caie
 præsentis. Probat euidenter, quia duo quæ assertit, sunt ap
 falsa. Primum: quòd *visuale sit propria passio lineæ*, ut est obie
 geometriæ. Nam geometria est scientia mathematica, abstr
 hēs à materia sensibili: ergo agit de linea, ut abstrahit à mate
 sensibili: sed visuale est cōditio per se sensibilis, cū dicat res
 etum ad visum: ergo euidēs est non cōuenire lineæ, ut est ob
 etum geometriæ: quare falsum erit, quòd cōditio quam ad
 perspectiva supra geometriam, sit propria passio obiecti geor
 triæ. Imò etiam si cōcederemus, esse propriam passionem ei
 falsum est. Secundum, quòd assertit, *efficere unum per se cū lin*
 quia propria passio verum accidēs est, & extra essentiā subie
 ergo si accidens commune non potest facere unū per se cū
 subiecto, nec poterit accidēs propriū efficere unum per se cū
 eo. Quia non minus risibile constabit duplici ente in actu, n
 pe subiecto, & accidēte, quā album. Et tandem: Si cōditio a
 dita obiecto sciētiæ subalternatæ, sit propria passio obiecti su
 alternantis, ad eandem scientiam pertinebit cum eo. Probat
 consequentia: quia propria passio obiecti alicuius scientiæ
 probatur de illo in eadem scientia, cuius est obiectum.

27 Nōstra igitur sententia in primis assertit: *Conditionem, quæ
 addit obiectum scientiæ subalternatæ, non esse propriam passionē
 obiecti subalternantis, sed accidens commune*. Obiectū tamen incl
 dens talē cōditionem, ut lineam visuale, dupliciter sumi po
 se. *Unum modum, prout includit utrumque, per modum aggregati
 nis*. Et hoc modo euidens est, quòd sit unum per accidens: & n
 possit esse obiectum scientiæ. Quia ut sic sumptum, non hab
 vnam naturā, vel essentiā, sed duplicem essentiā: nec vnā d
 finitionem, nec determinatas passiones, quæ de eo probari po
 sint. *Alio modo sumitur prout includit unum cum ordine ad aliud*
 vel ut determinatū per illud; aliud verò ut determinans. Et i
 est unū per se, non entitate, sed ordine, quæ vnitas sufficit ut d
 finiri possit, & per se cōsiderari ab vna scientia, & ut determin

passiones de eo probari possint in ea. Et hoc modo consideratur obiectum scientiæ subalternatæ, ab eadem: quare ut vnū se, ex quo habebit illa, quod sit vna scientia per se. Et ideo hac parte non erit impossibilis subalternatio scientiarum. secundum argumentum soluitur alia distinctione: Nā con- o, quam addit obiectū scientiæ subalternatæ, duobus mo- sumi potest: vel, *ut est accidēs obiecti* subalternantis, ei inhæ- s: vel, *ut per se consideratur*, à tali scientia, & primo modo so- n accidentaliter illud determinat, vel cōtrahit, sicut quod- et aliud accidens subiectum, cui inhæret. Secūdo verò mo- cōtrahit illud per se, ad considerationem talis scientiæ: a linea per se consideratur à perspectiua, ut visualis est. Ita- , licet visuale sit accidens lineæ, ut sumitur secundum pro- m entitatem, vel essentiam: tamen ut ad obiectum perspe- æ pertinet, per se coniungitur cum visuali: quia per se con- ratur à tali scientia, in ordine ad visuale: vel ut per talem ditionem determinatur. Vnde quamuis linea: quæ est ob- um geometriæ secundum entitatem, solūm distinguatur à a visuali, quæ est obiectum perspectiue, etiam secundum atem sumptæ, accidentaliter: nihilominus si vtraque su- ur, ut per se consideratur à sua scientia, per se, & essentiali- distinguuntur: vel ut vno verbo dicatur, solūm distinguun- accidentaliter in esse rei: in esse verò obiecti essentialiter, & se: & ideo possunt distinguere scientias specie.

ad formam ergo secundi argum. distinguenda est minor se- 29
di syllogismi, quod obiectum scientiæ subalternatæ solūm
ngatur accidentaliter ab obiecto subalternantis: nam in
rei accidentaliter solūm distinguitur, sed in esse obiecti
lis, per talem scientiam, essentialiter. Et ideo scientia sub-
nata non accidentaliter: sed essentialiter distinguitur à
lternante.

o solutione tertij notandū est: Quod ex duobus, quæ in-
it obiectū subalternatæ scientiæ, nempe, obiectum subal-
antis, & accidentalem conditionem superadditam, primū
æcipuum est obiectū: conditio verò, quasi limitatio eius
er quam determinatur: & imperfectior quidem, quia ma-
lis, atque sensibilis: obiectum verò subalternantis, ut ma-
materia abstractum, perfectius est. Et ex hoc sequitur ra-
e eius eādem scientiam esse subordinatam superiori, & vo-
ubalternatā, & non ratione conditionis: quod ex alia cō-
ne colligitur euidenter: quia principia subalternatæ scien-
uperior probat à priori: potius, quam illa scientia, ad quā
itio pertinet. Et ideo potius illi subalternatur, quā huic.
a exempli: Obiectū perspectiue includit lineam & con-

ditionem visualis: ex quib. linea est primum, & principale
tione cuius subordinatur geometriæ: est etiã magis abstracta
materia, & quia demonstrare, propter quid, conclusionum,
tius pertinet ad illam scientiam, quæ magis abstrahit à ma-
sensibili; cum scientiæ respicientes materiam sensibilem
effectu potius demonstrare soleant: hinc est, quòd perspectiva
potius subalternatur geometriæ: quam philosophiæ naturæ.

30 Hoc est enim principiũ perspectivæ, *Visio facta secundum
neam rectam est perfectissima*: quod licet præsupponat aliud,
se notum in philosophia, nempe agens naturale fortius agi
proximum, quam in remotum: tamen à priori demonstratur
geometriæ: quia linea recta est perfectissima, & brevissima.

Ad formam igitur arg. neganda est consequentia, quòd
sit maior ratio, propter quam scientia inferior magis dica-
subalternata vni, quam alteri scientiæ: quia cum obiectum
superioris scientiæ sit primum, quod includit, & ratione cuius
subordinatur scientiæ superiori, agenti de illo, ad quam etiã
pertinet probare à priori principia eiusdem scientiæ inferioris
potius quam ad aliam scientiam, ad quam conditio pertinet
ideo potius illi, quam huic subalternatur.

*An subalternata scientia, existens sine subalternante, sit vera
scientia, vel potius opinio.*

31 **P**Ræsupponit titulus quæstionis tanquã certum, quòd sci-
tia subalternata possit esse separata à scientia subalternante
omnino sine ea esse: quod constat experientia, cū plures cognoscimus
scamus musicos, ignorantes Arithmeticam. Quærit autem hoc
supposito, *An musica in his sit vera scientia, vel solum opinio.*

Et prima sententia tenet, *Non esse scientiam, sed opinionem*:
Sonicinas 4. Met. q. 9. quem sequuntur plures moderni: quorum
hec est ratio: Quia, vt docuit Arist. 2. c. huius libri; vt aliquis habeat
beat scientiam alicuius conclusionis, necesse est, quòd principia
sint ei certa, ita vt ex terminis ea cognoscat; vel si demonstrabilia
sint, sciat ea reducere ad prima indemonstrabilia: & quod
hoc non scit, (inquit Arist.) non habet demonstrationem, nec
scientiã conclusionis: atqui principia scientiæ subalternatæ
sunt immediata, sed demonstrabilia, per scientiã subalternantem
quam cum nõ habeat musicus, nescit ea reducere ad immediata,
sed solum ea credit propter testimonium Arithmeticorum: ergo
ergo non habet scientiam conclusionum eius, sed opinionem.

Secunda opinio est aliorum; *Quòd vera sit scientia, quãvis im-
perfecta*. Et ratio horũ est opposita: quia si non esset scientia, sed
opinio, maximè hoc esset propterea, quia is qui eã habet scit
subal-

alternante, non habet certitudinem principiorum: sed fides humana potest esse certa, propter frequentia testimonia, ut patet in hac propositione, Roma est: cui licet multi assentiantur, tamen propter testimonium eorum, qui eam viderunt, tot tamen testimonia multiplicantur, ut certum efficiant assensum eorum: hoc signum est, quia nemo est qui dubitet de veritate eius.

pro explicatione nostrae sententiae notandum est, *Duobus* 32

is posse contingere, quod scientia subalternata sit sine subalternante. Primo; Ita ut principia eius solum sint accepta per testimonium habentium scientiam subalternantem. Secundo; Ita ut etiam ab eo, qui habet eam sine subalternante nota, per experientiam evidentem multorum singularium; ex quibus colligitur evidentius experimentum uniuersale principiorum.

Hoc supposito tria asserit nostra sententia. Primum est: *Siue subalternata scientia, sine subalternante existens, sit vera scientia: siue certum est non esse actu, & formaliter scientiam subalternatam, ut sic habetur: sed solum materialiter.* Quod sic probo: Scientia subalternata, quia subordinatur subalternanti, a qua principia eius accipiunt certitudinem & euidentiā requisitā ad veram scientiam: sed scientia inferior existens sine superiori, ut sic existens, non subordinatur actu superiori scientiae, nec ab ea participat euidentiā suorum principiorum: ergo non est actu, & formaliter scientia subalternata; sed solum materialiter, & quasi in potentia, quantum cum ea coniungi potest in eo, qui utramque habeat.

secundum quod asserit, est, *Quod scientia subalternata sine sub-* 33

alternante erit vera scientia licet imperfecta si ei, qui eam habet, nota sint principia per experientiam. Probatut hoc: Quia tunc sunt certa atque euidencia principia, ex quibus per demonstrationem a posteriori colligitur euidenter conclusio, quae ex seipso erit certa & euidens: & per consequens, verè scientifica. Ergo dicimus: *Quod si principia eius solum cognoscantur per testimonium eorum, qui habent subalternantem scientiam, non erit vera scientia, sed opinio.* Et hoc probat efficaciter arg. primae opinionis, quam in hoc sensu veram esse existimamus. Arg. verò secundae opinionis nihil probat: quia testimonium humanum per se loquendo, non potest generare assensum certum, cum non repugnet subesse falsum. Quod verò per frequentiam testimoniorum oblatum sit actuale dubium, per accidens est: quia hoc non obstante assensus illius propositionis, Roma est, ab intrinseco est incertus: cui potest subesse falsum. Ex eo igitur non potest per se colligi certa conclusio, nisi ratione quadam materiali, & accidentali. Quae se autem est incerta, quod repugnat scientiae. Quemadmodum dicimus, conclusionem non esse per se, & formaliter certam, nec

scientificam, quæ colligitur per aliquam cōsequentiam, solū
necessariam in his, aut illis terminis: quod est, esse necessaria
solū materialiter; formaliter verò, & per se incertam: cum
simili forma possit dari antecedens verū, & consequens falsum.

*An scientia subalternata intra proprios limites demonstrat
propter quid, vel solū quia.*

34 **I**am hoc intelligitur de scientia subalternata, non sine suba-
ternante: sed illi actu coniuncta in eo qui habet utramque
& tunc habet statum scientiæ subalternatæ, de qua quærimus
An intra proprios limites, hoc est, in quantum solū se extendit
vsque ad principia à se indemonstrabilia: sed quæ possunt de-
monstrari à priori, & verè demonstrantur à subalternante: cu-
quasi continuantur: an, inquam, intra hos limites *veras habet*
demonstrationes, propter quid, per quas demonstrat à priori sua
conclusiones ex propriis principiis: vel solū dicatur demon-
strare ea quasi per demonstrationes, quia. Exempli gratia: Hæc
est conclusio perspectivæ scientiæ, *Res ad maiorem distantiam vi-*
sa minor apparet, quàm ipsamet existat in se. Perspectiva eam de-
monstrat per hanc; Res à longè visa, minori, aut acutiori angu-
lo mouet potentiam: & ideo apparet minor. Sed illius secunda
propositionis, per quā probat primam, nescit reddere causam
eam verò reddit geometria: quia angulus eo est acutior, quo
magis protrahitur: esse vero acutiorem, est esse minorem.

35 Et ideo res visa ad maiorem distantiam, minori angulo mo-
uet potentiam. Quærimus ergo, *An demonstratio illa, per quam*
perspectiva probat, quòd res à longè visa minor apparet: quia
minori angulo mouet potentiam (hoc est enim intra proprios
limites demonstrare suas conclusiones) sit demonstratio propter
quid, & à priori, vel solū demonstratio, quia.

Prima opinio est Soti, & Veneti c. præsentis, afferentium, *verè*
demonstrare, propter quid, intra latitudinem propriam: quam tamē
sine limitatione videtur tenuisse Albertus Magnus tract. 2. de
vsu principiorum c. 7. vbi negare omnino videtur, quòd propria
principia subalternatæ scientiæ demonstrantur à scientia sub-
alternante. Quia cum subalternans abstrahat à materia sensi-
bili, & principia subalternatæ respiciant materiam sensibilem,
non potest se extendere, aut descendere ad illa demonstranda.
Quod si verum est, non solū intra proprios limites demon-
strabit, propter quid, suarum conclusionum, scientia subalter-
nata; sed omnino. Nam si principia eius non demonstrantur à
subalternante, neque ab alia, erunt prorsus indemonstrabilia:
ex quibus perinde demonstrabit subalternata proprias conclu-
siones, atque qualibet alia scientia etiam subalternans.

Probatur

Probatur hæc sententia. Primò: Quia scientia subalternata, et non reddat causam primam suæ conclusionis: nec demonstrat illam, vsq; ad principium primum, reddit tamen causam proximam eius; ergo eam demonstrat à priori, per causam proximam: vt patet in exemplo designato.

Et certè si sola scientia subalternans demonstraret à priori conclusiones sciētīę subalternatę, solus Arithm. diceretur Musicus: & solus Geometra perspectiuus. Quod patet esse falsum. Probatur consequētia: quia sciens, & scientia denominationē recipiunt à conclusionibus, quas demonstrat: cum in eis constat vera, & propria ratio scientiæ: ergo sicut dicitur philosophus, qui scit demonstrare cōclusiones philosophiæ: ita diceretur perspectiuus, qui scit demonstrare conclusiones perspectiuæ: præsertim si à nullo alio demonstrantur, sed ab eo solo.

Secundò: Quia si scientia subalternata non demonstrat à priori suas conclusiones, maximè id facit, quia nō reddit causam earum, vsque ad primam, sed solum reddit proximā, relinuens primam reddendam à subalternante: sed hoc est impossibile: ergo non est negandum, quòd demonstrat à priori suas conclusiones. Probatur minor: quia si hoc ita esset, sequeretur subalternatam demonstrare à priori principia subalternatæ: & deo principia subalternatæ esse conclusiones subalternantis. Quod repugnat fieri propter duo. Primum, *Quia subalternans abstrahit à materia sensibili*: principia verò subalternatæ respiciunt materiam sensibilem: ergo repugnat, quòd hæc illis coniungantur in eadem demonstratione: coniungi autem necessarium est, si sunt conclusiones per illa demonstratæ.

Secundū: Quia si principia inferioris essent cōclusiones superioris, nō essent distinctæ sciētīę, superior & inferior, sed eādem efficerent. Probatur consequentia: Nam cōclusiones ad eā scientiā pertinet, in qua demonstratur: sed principia inferioris, sunt conclusiones demonstratæ à superiori: ergo ad hanc pertinebunt, & nō efficient scientiam subalternatam distinctam.

Secunda opinio; *Negat subalternatam, aut simpliciter demonstrare proprias conclusiones à priori, aut etiam intra proprios limites*: sed solum auxilio superioris, & vt continuantur cum illa, veras demonstrationes efficere posse. Hæc est communis, quam tenent D. Th. in Comm. huius c. Sonc. 4. Met. q. 9. Caiet. tract. de subalternatione scientiarum circa finem, Louanienses, & Tolet. in expositione huius cap. Et videtur nobis in doctrina Arist. necessaria, & in ratione vera.

Probatur primum: Quia Arist. c. præsentis in principio, docet expressè, *differre demonstrationem, quia, & propter quid, in diuersis sciētīis subalternatis*: quia demonstratio, propter quid, pertinet ad

scientiam subalternantē: demonstratio verò, quia, ad subalternatā. Quæ differentia non potest esse vera, si scientia subalternata demonstrat proprias conclusiones demonstratione, propter quid, etiā intra proprios limites: vel etiā reddens causam proximam earum, licet non primam. Nam si hoc verum est, adpertinebit demonstratio propter quid, & non quia. Præter loquens Arist. de vtraq; scientia in particulari, & vocans subalternantem Mathematicam, & subalternatam sensibilem, quæ illa abstrahit à materia sensibili, hæc verò respicit illā, expressè docet: subalternatam solum demonstrare quia, ad subalternantem verò pertinere demonstrationem, propter quid, his verbis: *Hic enim, ipsum quidem sensitiuorum est scire, ipsum verò, propter quid, Mathematicorum.*

Secundum verò, quod vera sit nostra sententia, probatur hoc arg. Vt aliquis habeat scientiam alicuius conclusionis, & veram demonstrationem eius, necesse est, quod præmissis assentiatur et sola notitia terminorū: vel si demonstrabiles sint, eas sciat reducere vsq; ad principia omnino indemonstrabilia: alioqui si si eas reducere nesciat, non habebit veram demonstrationem conclusionis, nec veram scientiam eius. Sed principia propria scientiæ subalternatæ, per quæ demonstrat suas conclusiones, nō sunt immediata, sed demonstrabilia: cū possint demonstrari à scientia subalternante; ergo non fiet vera demonstratio alicuius conclusionis ex eis, nisi ab eo, qui sciat ea reducere vsq; ad prima omnino indemonstrabilia, per veras demonstrationes. At qui subalternata scientia, intra proprios limites, nescit ea sic reducere, ut patet, à solāq; subalternante reduci possunt: ergo subalternata intra proprios limites, non potest veram demonstrationem, propter quid, suarum conclusionum efficere, nisi auxilio scientiæ subalternantis, aut in quantum cum ea continuatur.

39 Sed ut explicemus, quonam modo fiat cōtinuatio hæc, quod etiam modo demonstrētur à subalternante, notandū est, quod *in quacunq; demonstratione necessariū est mediū coniungi cū extremitatib. in præmissis; ut ratione talis coniunctionis, extremitates ipsæ cōiugātur in cōclusionē: & hoc est fundamētū totius artis demonstratiuæ.* Vt ostēditur in hac demonstratione: Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale; ergo Omnis homo est risibilis. In qua animal rationale, quod est medium, coniungitur in præmissis cum homine, qui est maior extremitas, & cum risibilitate, quæ est minor; & virtute huius coniunctionis, coniunguntur homo, & risibile in cōclusionē.

Secundò notandū, *Medium in demonstratione propter quid, continere causam conclusionis.* Vnde sequitur nō posse scientiā subalternantem

ternantem demonstrare à priori principium scientiæ subalternatæ, per medium sibi proprium nudè acceptum: hoc est, in propria abstractione à materia à sensibili consideratum; sed necesse est vt tale medium coniungatur extremitatibus, ex quibus constat principium eiusdem subalternatæ scientiæ demonstrandum, tanquam conclusio; alioqui non erit medium.

Sed extremitates eius respiciunt materiam sensibilem: ergo necesse est medium scientiæ subalternantis quasi descēdere ad materiam sensibilem, ad eamque determinari; vt per talem cōiunctionem cum extremitatibus in præmissis, efficiat vt cōiungantur extremitates ipsæ in conclusione: & ita conclusio ipsa, quæ principium est subalternatæ scientiæ, à priori demōstretur. Talis cōiunctio mediij cum extremitatibus, ex quibus cōstat principium scientiæ subalternatæ demōstrandum, est cōtinuatio inferioris scientiæ cum superiori: in qua cōtinuatione constitit formalis ratio subalternationis. Quæ omnia hoc exemplo sunt manifesta. Principium scientiæ subalternatæ, nempe perspectiua: quod ipsa nec scit, nec potest demonstrare inter proprios terminos, est hoc: Res à longè videtur sub minori, vel acutiori angulo. Demonstratur autem sic à scientia subalternante, nempe à geometria: Res quæ videtur sub angulo magis protracto, videtur sub angulo minori (nam angulus magis protractus acutior, & ideo minor.) sed res visa à longè videtur per angulū magis protractum, aut longiorem, vt est manifestum; ergo videtur sub angulo minori. Ecce medium geometricū, nempe angulū magis protractum esse minorē, quod non posset demōstrare principium illud perspectiua nisi cōiungeretur cū extremitatibus, quibus componitur, videlicet cum re à longè visa, & cum minori angulo: & nisi ita coniunctum efficeret cum eis vtramque extremitatem eiusdem demōstrationis per quam demonstraretur principium, tanquam conclusio composita ex eisdem extremitatibus.

Et ecce cōtinuatam scientiam subalternatam cum subalternante in eadem demonstratione, per tales coniunctiones. Cōtinuatium autem est medium scientiæ subalternantis, vt cōiungatur in præmissis cum extremitatibus, ex quibus componitur principium scientiæ subalternatæ per illud demonstratum.

Et cōtinuatio hæc non tollit distinctionem vtriusq; scientiæ, vt statim probabitur.

Ex his intelligitur, primò, quomodo sit possibile, qd scientia subalternans probet per demonstrationē à priori, principia scientiæ subalternatæ, etiā si abstrahat à materia sensibili, & principia probanda eam respiciant: id enim facit per vnionem propriij mediij cum extremitatibus principij probandi, cum quibus con-

iungitur in præmissis & per coniunctionem, quasi descendit contrahitur per eas ad materiam sensibilem: & per talem contractionem continuatur cum ea.

- 43 Iam ergo solvantur facilè arg. oppositæ opinionis. Nam *primum*; Concedimus antecedens, quòd subalternata scientia reddat causam proximam suæ conclusionis: sed negamus consequentiam, quòd demonstret eas inter proprios limites. Nam ad veram demonstrationem non sufficit reddere causam proximam, sed requiritur reddere omnes causas usque ad primam, alioqui non habebit certum assensum præmissarum, cum nesciat eas reducere usque ad principia per se nota, & indemonstrabilia: & ideo nec habebit veram scientiam conclusionis, nec veram demonstrationem eius.

Ad aliud verò, quod additur in eod arg. nempe solum Arithmeticum esse musicum, & solum geometram, perspectivum, hi soli demonstrare dicuntur à priori conclusiones musicæ, perspectivæ, negandum est, quia principia alicuius scientiæ, per quæ demonstrantur conclusiones eius, non pertinent ad habitum talis scientiæ, sed ad alium distinctum, qui dicitur habitus principiorum: & ideo nec suscipiunt denominationem scientiæ, nec ea habent denominationem à scientiis. Principia autem scientiæ subalternatæ, quæ demonstrantur à scientia subalternante, comparantur ad principia eius, per quæ demonstrantur, tanquam conclusiones eorum: & ideo non pertinent ad eam, sed ad alium habitum inferiorem, qui est scientia subalternata.

- 44 Quare nec Geometra denominatur perspectivus, nec Arithmeticus denominatur musicus, sicut nec conclusiones musicæ dicuntur geometria, quamvis verum sit non denominari musicum verè scientem, nisi simul sit Arithmeticus: nec scienter perspectivum, nisi simul sit geometra.

Ad secundum; Concedimus primam & secundam consequentiam, quod principia subalternatæ sunt conclusiones subalternantis: negamus tamen, quòd non possint eis coniungi in eadem demonstratione. Nam licet principia subalternantis abstrahantur à materia sensibili; determinari tamen possunt, & quasi contrahantur per principia subalternatæ, ad conficiendam eandem demonstrationem, ut explicatum est. Per hanc autem unionem principiorum unius cum principiis alterius; ut conclusionibus eorum, non tollitur distinctio utriusque scientiæ, sicut per unionem principiorum cuiuslibet scientiæ, cum conclusionibus eiusdem in eisdem demonstrationibus, non tollitur distinctio habitus scientiæ ab habitu principiorum. Præsertim cum semper scientia subalternata, & subalternans habeat diversa obiecta, & diverso modo à materia abstrahentia, ex quibus distinctio habituum aperte colligitur.

itur. Et si aliquis quærat; Quid ergo, aut quomodo dicendum
 est, demonstrare scientiam subalternatam intra proprios limi-
 tes, aut quomodo loquendum? Respondeo; Si intra proprios li-
 mites accipiatur præcisè, nullam demonstrationem propter
 quid, habere posse, neque etiam, quia, neque aliquam posse de-
 monstrare conclusionem. Vnde neque esse sciētiam, hoc modo
 sumptam: quia sub hac præcisione accepta nescit demonstrare
 propria principia verè demonstrabilia: ergo non habebit certū
 sensum eorum: & ideò non poterit certam cōclusionem, aut
 scientificam colligere. De demōstratione verò, quia certum est
 eam non habere sub ratione formali sciētiae subalternatæ: quia
 talis est, non procedit ab effectu, sed à causa. Solūm igitur de-
 monstrat suas conclusiones demonstratione propter quid, au-
 dio subalternantis; vt continuatur cum ea, quare solūm hoc
 modo est vera scientia subalternata.

CAPVT XXVI.

TEXT. ARISTOTELIS.

*Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione;
 quoniam scientia quidem vniuersalis.*

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. in hoc c. est *distinguere scientiam ab opinione;* &
 postquam scientias distinxit inter sese, in his capitibus inter-
 mediis, à decimo vsque ad hoc vigesimum sextum. Diuiditur
 item in duas partes. In prima; Assertit, & probat scientiam, &
 scibile distingui ab opinione & opinabili. In secunda; Duo pro-
 ponit dubia in contrarium solui.

Conclusio Arist. est hæc: *Scientia, & scibile ex una parte diffe-
 runt ab opinione, & opinabili, ex altera. Quā probat hac ratione:*
 sciētia versatur circa vniuersale, & necessarium: ergo scibile est
 vniuersale, & necessarium: opinio verò circa contingens, & sæ-
 pe particulare, aut etiam singulare: ergo opinabile est contin-
 gens, & particulare: ergo diuersa est scientia ab opinione: & sci-
 bile ab opinabili. Antecedēs probat ex parte sciētiae, quia vt c.
 dictū est; *Scientia est de his quæ non possunt aliter se habere:* ergo
 de necessariis, quia necessarium est, quod non potest aliter se
 habere. Præterea: *scientia est de his, quæ sunt de omni, per se, &
 vniuersaliter, aut secūdum quod ipsum:* ergo est de vniuersalibus.
 Probatur deinde idem antecedēs de opinione, & opinabili. Nam
 quædam, ait, vera sunt in existimatione, quæ in re possunt esse
 vera, aut falsa, de quibus non est scientia: neque intellectus,
 cui est notitia principiorum: ergo de his erit opinio: & cum
 possint aliter se habere, quod est esse contingens: erit de
 contin

cōtingenti: & ideo opinabile erit cōtingens. Probatur antecede-
 2 dens; Quòd de his, quæ possunt aliter se habere nō sit scientia,
 neque intellectus, quia scientia est de his, quæ nō possunt aliter
 se habere: intellectus verò, quasi sciētia quædā immediata est:
 & sic definiiri potest; *Intellectus est certa cognitio immediatæ propo-*
sitionis, quod est esse certam cognitionem, ex sola significatione
 terminorum habitam; sed certa cognitio ex terminis habitam nō
 potest esse de re cōtingenti, nisi tantum de necessaria: ergo re-
 pugnat quòd intellectus, & scientia sint de re cōtingenti. Con-
 sequentiam verò, quod de re cōtingenti sit opinio, probat,
 quia si certa cognitio dari non potest de re cōtingenti, dabi-
 tur incerta, & fallibilis. Hoc est talis, quæ licet vera esse existi-
 metur, tamen non repugnet ei subesse falsum.

Vnde infert, sic esse definiendam opinionem: *Opinio est acce-*
ptio, vel existimatio, seu assensus immediatæ propositionis, & non ne-
cessariæ. Et per primā particulam, *Immediatæ propositionis*, distin-
 guitur opinio à scientia; quæ est cognitio propositionis media-
 tæ: & conuenit cum intellectu. Per secundam verò, nempe, *Non*
necessariæ, distinguitur ab utroque, videlicet intellectu, & scien-
 tia: quia utrumque est de necessariis, ut probatum est.

3 Sed hæc definitio opinionis nō traditur ab Arist. de omni opi-
 nione, sed solū de immediata. Datur enim mediata opinio, quæ
 ex immediata colligitur per euentem, aut probabilem con-
 sequentiam: vel ex propositione euenti per consequentiā nō
 necessariam, ut Arist. docet in hoc eod. cap. Sed solū voluit im-
 mediatam definire; ut cum notum sit dari opinionem mediatā,
 definitione ipsa ostenderet, dari etiam opiniones immediatas,
 quibus assentitur intellectus probabiliter ex sola notitia termi-
 norum: sicut dantur propositiones necessariæ, quibus ex sola
 notitia terminorum assentitur, assensu certo, ac necessario.

Sed contra differentiam probatam, inter scibile, & sciētiā,
 & opinabile, & opinionem, proponit duo dubia in secūda parte
 cap. Primum est ad probandum; *quod non differant scibile, & opi-*
nabile: quia sæpè contingit, ut quod vnus scit, alter opinetur:
 ergo idem erit scibile, & opinabile. Respondet, quòd de eadem
 re simplici, aut incomplexa, possunt esse sciētia, & opinio; ut de
 homine. Non tamen de eadem re complexa; ut de proportio-
 ne. Nam de homine potest esse scientia, & opinio; sed non de
 propositione: ut de hac; *Quòd diameter sit commensurabilis, aut*
æqualis costæ: opinio fortè esse poterit, non scientia.

4 Secundum dubium est: Quia sicut sciētia procedit ex imme-
 diatis principiis, ad mediatam conclusionem, ita opinio potest
 procedere ex propositione immediata probabili, ad mediatā quæ
 de ea colligit. Præterea, sicut demonstratio, si procedat à causa,
 erit

erit propter quid: & si ab effectu, erit quia: eadem ratione opinio, si procedat ab immediata, continente causam conclusionis, dicetur, propter quid: si verò ab ea, quæ continet effectum, dicetur, quia: ergo conueniunt in his duobus scientia, & opinio: quare non distinguuntur. Respondet; verum esse antecedens, sed negandã esse consequentiam, quia diuersus est modus procedendi vtriusque. Nam scientia procedit per medium necessarium, hoc est, ex necessariis principiis, & per necessariã consequentiam: opinio verò, per medium contingens, hoc est, vel ex principiis non necessariis, vel per consequentiam non necessariã, sed probabilem: & hoc est, distingui essentialiter, per diuersa media assentiendi. Vnde sequitur, scientiã non posse subesse falsum; opinionem verò falsam esse posse.

TRACTATUS I.

De habitu principiorum.

DE tribus agit Arist. cap. præsentis, *De Intellectu*, qui est notitia principiorum. *De scientia*, quæ est notitia conclusionũ: quæ demonstrantur ex principiis. Et de *Opinione*, quam ab his differre docet. De quibus eodem ordine agendum nobis est, & de singulis singulos tractatus instituiamus: in quib. ea quæ necessaria sunt ad intelligendã eorũ naturã, & rationẽ, breuissimè explicamus, vt sic melius possimus intelligere differentiam, quã inter ea posuit Arist. Et primò de habitu principiorũ quatuor explicabuntur. Primum, *An sit*, hoc est, an præter potentiã intellectiuam, & species intelligibiles, per quas principia, hoc est, propositiones immediatas apprehendimus, ponendus sit habitus, per quẽ facilè possit intellectus iudicare de veritate eorum, eisdemq; assensum præstare. Secundũ, *Quid sit habitus iste*. Tertium, *An sit naturalis*; ita vt illum receperit anima, simul cũ potentiã intellectiuã, dum creata fuit à Deo: vel an acquisitus per proprios actus. Quartum, *An sit vnus secundũ speciem, pro principiis omnium scientiarum, vel diuersus pro diuersis principiis*.

An præter intellectum, & species intelligibiles, detur habitus principiorum.

PRimò præsupponendũ est, tanquã certum in doctrina Arist. & in schola Peripatetica, *Quod in intellectu, & voluntate, dantur habitus virtutum moralium, & intellectualium.*

Secundò præsupponendum est; hos habitus ponendos esse in intellectu, distinctos à speciebus intelligibilibus. Quod eorũ, & illarum officium efficaciter probat. Nam officium speciei intelligibilis solum est vnire obiectum intelligendũ cum potentiã intellectiuã,

lectiua, ex qua vnione sequitur apprehensio eius, quæ est prima operatio (Intellectus) vel vnio ipsa est apprehensio. Vnde sequitur, species intelligibiles solum ad apprehendendum obiecta proximè deseruire. Sed cum post apprehensionem, sequatur iudicium de veritate, aut falsitate propositionum: in qua principaliter consistit secunda operatio intellectus: & in quo potest esse aliqua indifferentia, aut etiam difficultas, ad iudicandum, additur alius habitus ab Arist. & omnibus (solis exceptis nominalibus) qui species ipsas intelligibiles dicunt esse habitus: & ideo, nihil aliud præter illas ad iudicandum ponunt.

His suppositis; Primum dubium est: *An præter species intelligibiles, per quas principia apprehendimus, necessarius sit habitus principiorum, ad iudicandum de veritate eorum:* quod est eis assentire. Et est prima opinio Duran. in 3. d. 33. q. 1. ad finem, & Soti 1. lib. de iustitia, & iure, q. 4. art. 2. qui licet habitus scientiarum in intellectu ponant, præter species intelligibiles, ad assensum conclusionum: nihilominus ad assentiendum principiis, nullum habitum esse ponendum asserunt: sed sufficere aiunt lumen naturale, quod est potentia ipsa intellectiua. Probatur hoc arg. Ad operationes naturales, in quibus nulla est indifferentia, vel libertas, non ponuntur habitus, vt in potentia visiva: imò nec in voluntate respectu ultimi finis, in quem naturaliter tendit per amorem; sed intellectus naturaliter assentitur principiis, cum sint veritates immediatæ ac necessariæ: ita vt eis propositis non possit non assentire: ita enim se habet ad illa, sicut voluntas ad ultimum finem, vel visus ad colores: ergo nullo indiget habitu, ad eis assentiendum.

Opposita sententia tenet, *præter intellectum, & species intelligibiles, ponendum esse habitum, ad assentiendum primis principiis indemonstrabilibus.* Hæc est expressa apud Arist. 6. lib. Ethic. c. 3. vbi inter virtutes intellectuales, quæ sunt habitus superadditi potentiis, enumerat intellectum, qui est habitus principiorum. Et D. Th. in Commentariis eiusdem loci declarat, non de intellectu pro potentia, sed pro habitu superaddito potentia, loqui Arist. his verbis: *Accipitur autem hic intellectus, non pro ipsa intellectiua potentia, seu pro habitu quodam quo homo ex virtute luminis intellectus agentis, naturaliter cognoscit principia indemonstrabilia.* Et 1. 2. q. 94. art. 1. inquit, *Principia indemonstrabilia in speculatiuis, non sunt ipse habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus:* quam sententiam sequuntur Henricus quodlib. 5. 28. Caiet. 1. 2. q. 51. art. 1. & ibidem Conradus. Ferr. 1. lib. contra gentes, c. 94. Medina 1. 2. q. 49. art. 2. & moderni omnes. Et videtur nobis vera, & tenenda.

8 Probatur primò: necessitas ponendi habitum in potentia: circa aliquod obiectum est indifferentia eius, ad bene, vel malè operandum

ndū circa illud: vt cūm vtroque modo possit operari, deter-
 inetur ad bene operandū, per habitum. *Non habitus*, vt vidi-
 us apud Arist. in prædicamēto qualitatis, *est dispositio subiecti*,
 er quam bene vel malè se habet in ordine ad propriam natu-
 m, vel operationē: sed intellectus circa prima principia po-
 st bene vel malè operari: cūm possit errare circa illa: ergo in-
 get habitu ad bene operandū: & ideo necesse est eū ponere.
 Secundo: quia si intellectus non indiget habitu ad assentiē-
 um principiis: quia sunt euidētia, & naturaliter eum mo-
 ent: sequitur nec indigere habitu, ad assentiendum conclu-
 onibus. Probat̄ consequentia: quia habito assensu princi-
 orum, euidētem veritatem continet conclusio in eis con-
 nta, & etiam naturaliter mouet intellectum: sed opposita
 opinio ponit habitum pro conclusionibus: ergo necessariò
 ebet eum ponere circa principia.

Et ad arg. eius distinguenda est minor, quòd intellectus na- 9
 raliter assentiatur primis principiis. Nam quantum ad spe-
 cificationem verum est: quia supposita debita apprehensione
 orum: si iudicium ferat certa illa, non potest esse iudicium
 assensus, sed assensus debet esse: quātum verò attinet ad exer-
 tium, libertatem habet circa illa, dependenter à voluntate:
 ideo potest assensum suspendere, vt superius probauimus,
 uam libertatem non habent sensus, nec voluntas circa bo-
 um in communi: ideo non sunt capaces habitus.

Quidnam sit habitus principiorum.

¶ *Natura & essentia habitus ex proprio actu, & obiecto, circa quod* 10
natus est operari, intelligenda est. Nam ab his sumunt speciē
 otentiæ, & habitus, vt docet Arist. lib. 2. de Anima, c. 4. Expli-
 are igitur oportet: *Quodnam sit proprium obiectum huius habitus,*
per quem habeat actum circa illud. Obiectum propriū habitus, est
 iudens, & immediata veritas: siue vniuersalis sit illa, siue parti-
 ularis. Proprius modus tendēdi in obiectū, à quo formalis, &
 tima ratio habitus desumitur, est per immediatā cōparatio-
 ē ad ipsam veritatē euidētē, quā sine vllō medio respicit.
 nde, sicut alij habitus intellectus cōstituuntur & distinguū-
 ur specie, per tale, vel tale mediū assentiēdi: vt sciētia per me-
 diū demonstratiuū: opinio per mediū probabile, & fides per
 testimoniū: ita habitus principiorū, qui dicitur intellectus, ta-
 s est in propria specie, & à cæteris habitib. distinguitur, quia
 er se immediatē cōparatur ad euidētiā veritatis. Vnde propri-
 ctus eius est, *sine vllō medio ei assentire*, sicut actus sciētia assē-
 re per mediū demonstratiuū. Definitio igitur eius talis erit: *ha-*
bitus principiorū, est virtus intellectualis, per quam potentia intel-
lectiva

lectiva determinatur ad essentiam principiorum per se evidentem
& facile eundem eliciendum. In quo autem consistat hæc faci-
litas, dicemus inferius.

*An habitus principiorum sit naturalis, vel acquisitus ab in-
tellectu, per proprios actus.*

- I** Habito iam quod habitus intellectus sit, & quid sit: sequitur
tertium explicandum: *Quonam modo generetur, aut fiat in*
nobis. Videlicet, an eum accipiat anima simul cum propria natura
& intellectu, dum creatur à Deo: vel sicut in ipsa creatione acci-
pit intellectum sine vlla specie intelligibili, sed tanquam tabul-
rasam: in qua nihil depictum est, ut asseruit Arist. eodem modo
eum accipiat, sine vlllo habitu principiorum. Nam de cæteri
habitibus scientiarum, & virtutum, certum est, nullum haberi
intellectum à principio tales habitus: & ita sicut eos acquiri
successu temporis, per proprios actus, pari ratione acquirat ha-
bitum principiorum. Nam si cum intellectu eum accipiat anima
naturalis dicetur: hoc est, à natura inditus, si verò per actum
eum acquirat: non naturalis sed acquisitus dicetur, sicut cæteri.
- ¶** Prima opinio affirmat, *Esse naturalem, & non acquisitum.* Ita
Conradus 1.2. q. 94. art. 1. & Bannes 1. p. q. 1. art. 6. notabili 3. &
videtur expressa apud D. Th. 1.2. q. 49. art. 1. ad 3. vbi sic ait: *Pue-*
ri non potest uti habitu intellectus principiorum, vel etiã lege natura-
li, quæ ei habitualiter inest, propter defectum ætatis. Quibus verbis
habitum principiorum ponit in puero, nondum habente usum ra-
tionis, & addit, non posse eo uti, propter defectum ætatis: ergo
sentit inesse ei à natura, & non esse acquisitum per actus, & in 2.
d. 24. q. 2. art. 3. ad 3. vocat eum *naturalem*, his verbis; *Habitus*
naturalis nunquam amittitur, sicut patet de habitu principiorum.
Et ratione probatur: Quia habitus acquisiti, sunt facultates
quædam: & ideo ponuntur, ad vincendam difficultatem: quam
habet potentia ad operandum circa tale obiectum, sed intelle-
ctus nullam habet difficultatem in assentiendo primis princi-
piis, præsertim vniuersalissimis, ut his; *Quodlibet est, vel non*
est. Totum est maius sua parte; ergo neque aliquam acquirat
facilitatem in assensu frequenti eorum: imò neque ea indiget.
Probatur consequentia: Quia facilitas difficultati opponitur,
& ad eam superandam ordinatur, vnde sequitur: vel non esse
ponendum talem habitum, vel esse naturalem, & non acquisi-
tum. Et talem eum appellat communis modus loquendi, fun-
datus fortè in nomine ipso: quia intellectus vocatur: sicut po-
tentia ipsa, in qua recipitur: quia naturalis est ei.
- ¶** Secunda opinio est Caiet. 1.2. q. 1. art. 1. d. 1. *Vbi negat esse*
acquisitum: sic autem esse naturalem docet, ut eum non accipiat
anima

anima à principio, cū ipso intellectu: sed sicut intellectus nullum accipit speciem intelligibilem, dum creatur anima, & infunditur corpori: ita nullum accipit habitum: sed acquisitis speciebus primorum principiorū, per abstractionem intellectus generis, statim ait profluere naturaliter habitum principiorū: ipsa natura intellectus passibilis: cui tribuitur, ut statim per se assentiatur eisdem principiis, apprehensis per species. hoc modo ait vocandum esse *naturalem*.

Tertia sententia asserit: *Habitu principiorum cū natura, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipso, quod habet species principiorum, per quas ea apprehendit: sed esse acquisitum per actus suos: quibus intellectus assentitur principiis.* Sicut habitus sciētiæ, & virtutū, acquiruntur per proprios actus: ita Ferrar. 2. contra gentes, c. 78. Et est communis modernorū: & videtur nobis vera, & tenenda. Probatur primò, expresso testimonio Arist. cap. ult. huius 1. lib. ubi explicans modū, quo habitus iste generatur nobis, ita ait, *Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus sunt notioribus, sed assensu.* Quibus verbis docet non inesse nobis à natura: neque ex aliis notioribus notius fieri, sicut habitus sciētiæ, sed per assensum immediatum veritatis per se notæ. Quod est acquiri per proprios actus.

Probatur deinde ratione: Quia natura non cōcedit rebus, nisi ea quæ necessaria sunt ad essendum, & operandum simpliciter: quæ verò ad meliùs vel faciliùs operandū seruiunt, acquirēda eis relinquit propria industria, & labore, tribuens principia, quibus possint operari, & operando ea acquirere: & hac de causa non cōcessit hominib. habitus virtutū: quia non requiruntur ad operandum simpliciter bona opera, sed ad meliùs, hoc est, cum facilitate & promptitudine operandum. At habitus principiorū non est necessarius ad assentiendū simpliciter primis principiis: sed solūm ad assentiendū cum facilitate: ergo nō est nobis à natura datus: sed propria industria, & labore acquisitus. Probatur minor: quia assensus principiorū nō excedit facultatem intellectus: sed is informatus per species intelligibiles, per quas apprehēdit terminos, ex quibus principia fiunt, dū cognoscit significationē eorū: potest ipse propria virtute iudicare de veritate eorū, quod est eis assentire: ergo ad assentiendum simpliciter, nō indiget habitu. Probatur antecedēs: quia principia sunt veritates quædam naturales, per se euidētes: ergo sunt proportionatæ lumini naturali eiusdem intellectus: quare per propriam virtutem potest circa eas operari per assensum.

Sed ut hæc nostra sententiā meliùs intelligatur, & ut testimonio D. Th. iuxta mentem eius explicentur, notandum est; *quod licet habitus principiorum non sit nobis à natura datus, maximum*

tamē habet principium in natura ipsa, ratione cuius natura etiam aliquo modo dici potest. Quod non habēt alij habitus. Ut enim superius dicebamus, propria ratio huius habitus mittitur per immediatam comparationem, ad ipsam veritatem per se evidentem: quam nec respicit, neq; attingit per aliquod medium, sed solū indiget notitia terminorū: quam item habet per species terminorum, ex quib. principia ipsa componuntur. Istæ autē species producuntur ab intellectu agente, & imprimuntur intellectui passibili, mediis speciebus sensibilibus operatorum: quæ vocantur phantasmata. Operatio porrò sensus & eiusdem intellectus agentis, per quam efficiuntur species, naturalis est, & sine habitu efficitur. Informatus autē intellectus patiens per has species principiorū, & intellecta per eas significatione terminorum, sine vlla arte, vel industria, sine vllō medio, vel discursu, assentitur principiis: & per talē assensum generatur habitus principiorum: qui postea intenditur, & perfectitur per frequentem repetitionē eiusdem assensus. Et ideo non ex parte specierum, naturaliter productarum: quam ex parte assensus principiorum, dicitur habitus iste naturalis: quamuis liber sit assensus, & ex consequēti liberē producat habitus per eum. Et tandem, quia assensus principiorū, & habitus ipsi producuntur sine medio, sine discursu, sine arte, solum per naturale lumen eiusdem intellectus: ideo non est nomen aliud eundem inditum, sed nomine eiusdem intellectus significatur: dum dicimus, esse intellectum principiorum.

16 Hæc autē non habent alij habitus intellectuales, vt habitus scientiæ. Is enim præter operationē intellectus agentis, præter species cōclusionis, quas imprimit intellectui patienti, prærequirit artem per quā disponantur principia: prærequirit assensum eorum, tanquam medium formale, quo intellectus assentitur conclusioni: & per talem assensum generatur. Et ideo neque habitus scientiæ, neque alij similes dicuntur naturales.

Ex quibus intelligitur, vtrumq; habere habitum principiorum: & quod naturalis sit, & quod sit acquisitus per proprios actus: non tamen sicut acquiruntur cæteri habitus: sed sine vllō medio, sine vlla arte, vel industria, per solā virtutem naturalem vtriusq; intellectus, agentis & patientis, ac sensuum, quorū naturales operationes præsupponuntur. Et in hoc sensu loquitur D. Tho. dum vocat naturalem hunc habitum: vel dum dicit à natura haberi: non negās per hos modos loquēdi, quod sit acquisitus per proprios actus: quia vterq; sensus verus est, & neuter contradicit alteri. Hunc autem esse sensum eius, colligitur euidenter ex proprio loco, vbi ex professo agit D. Tho. de hoc habitu inquirens, *An sit naturalis*, nēpe 1. 2. q. 1. art. 1. asseritque esse

se naturalē secundū inchoationē, quod non habent ceteri
 habitus: & nihilominus esse acquisitū, per operationē intelle-
 ctus agentis, & sensuum, præsuppositam assensui intellectus
 sensibilis, per quem proximè acquiritur. In quo etiam sensu
 dicit Arist. *ex sensibus, & non à natura haberi hunc habitum.*

In eodem etiā sensu intelligitur aliud testimonium D. Tho. **17**
 puero, quem dicit habere hunc habitum: sed non uti eo pro-
 pter defectum ætatis. Intelligit autem eum habere secundū
 inchoationem: quia hoc modo est naturalis: quem tamen non
 habet formaliter: quousque per primum assensum principio-
 rum in eo generetur, & per sequentes perficiatur.

Circa solutionem primi arg. asserunt moderni quidam, nõ
 esse ponendum habitum pro assensu principiorum vniuersa-
 lium, quæ vocantur dignitates: quia cum sint nobis notifi-
 ca, absq; vlla difficultate eis assentimus: & ideò per frequē-
 tem assensum eorum non acquirimus habitum. Sed solū esse
 ponendū pro principiis particularibus scientiarū, quibus non
 facillè assentitur intellectus, cum nõ sint adeo nobis nota: ideo
 difficultate acquisita pro iis indigemus: quæ vocatur habitus. Et
 hæc sententia videtur mihi satis probabilis: quamuis etiam sit
 probabile: quòd in assentiēdo his principiis, nõ nihil difficultatis ha-
 beat intellectus; licet minùs lōgè, quàm in assentiēdo principiis parti-
 cularibus, & hoc satis est, ut indigeat habitu ad assentiēdū, & ut
 quā acquirat facilitatē per frequentē repetitionem assensuū.

Et ex hac doctrina respondetur ad arg. Concessa maiore, sed **18**
 minori negata, quòd intellectus nullam habeat difficultatem
 in assensu primorum principiorum, & ideò nec vllam acquirat
 facilitatem per repetitionem assensus. Nam experientia do-
 cet oppositum: & quòd aliquam habeat intellectus difficul-
 tatem, quam per exercitationem vincit: & ex consequenti, quòd
 quā acquirat facilitatem.

Quid autē sit hæc facilitas: aut in quo cōsistat, diuersis mo-
 dis explicatur ab auctoribus. Quibus omissis, dicendū est, *Facilitatem non esse aliud, quàm modum quendam, per quem potentia
 operatur expedita, atque prompta ad operandum, aptaque, ut cū de-
 terminatione operetur, quod non habet ex se, vel à natura: & hunc
 modum tribuit ei habitus tanto perfectiorem, quanto magis
 exercenditur, atque perficitur per repetitionem actuum.*

*habitus principiorum sit idem secundū speciem, pro omnibus
 principiis; vel diuersus pro diuersis.*

De distinctione specifica huius habitus nihil inuenitur apud
 auctores. Ideo sola ratione agendū nobis est. Videtur au-
 tem vnum esse ponendū pro omnibus, quod sic probo: *habitus*

distinguuntur per diuersos actus; ut sæpè diximus: sed habitus principiorum habet actum eiusdem speciei, circa omnia principia
 19 ergo est idē secundū speciem pro omnibus. Probatur minor quia actus huius habitus, est assensus principiorū: & assensus sunt eiisdē, vel diuersæ speciei, per eandē, vel diuersam rationem assentiendi: quæ est quasi formale obiectum eorum: sed eadem est ratio formalis assentiendi semper primis principiis: ergo omnes assensus sunt eiusdem speciei, & ideo idem quoque est habitus secundū speciem. Probatur minor: quia semper assentitur intellectus primis principiis, sine medio, habita scilicet lūm significatione terminorum: ergo semper eodem modo.

Nostra tamē sententia duabus cōclusionib. explicatur, hoc modo. Prima est, *habitus principiorū practiorum, & speculatiuorum, specie distinguuntur*: quam tenet D. Tho. 1. p. q. 79. art. 12. I. probat euidens ratio: quia actus, & habitus distinguuntur specie, per diuersa obiecta: sed veritas practica, quā cōtinent principia practica, & circa quam versatur habitus, tanquam circū propriū obiectū, est diuersa specie à veritate speculatiua: cum illa ex propria natura ordinetur ad operandum, hæc verò non ergo distinguuntur habitus isti specie. Principia practica sunt hæc, & similia: bonum est prosequendum, & malum fugiendum. Virtus est amplectenda, & vitium est repudiandum. Quæ per se patet ordinari ad operandum. Speculatiua sunt: Totum est maius sua parte. Homo est animal rationale: & similia, de quibus manifestum est nullum ordinem dicere ad operandum.

20 Secunda conclusio: *habitus etiam principiorum speculatiuorum distinguuntur specie, secundū quod in diuersis materiis inueniuntur* hoc modo; ut habitus principiorū vnius scientiæ distinguatur specie ab habitu principiorū alterius. Et si pro principiis vniuersalissimis ponendus est habitus, pro diuersis etiam ponendus est habitus distinctus specie. Ita ut alius sit habitus, per quem assentimur huic principio; quodlibet est, vel non est, ab eo per quem assentimur illi; totum est maius sua parte. Hanc cōclusionem sic probo: habitus distinguuntur per diuersos actus, & actus sunt diuersi per diuersa obiecta: sed assensus principiorū vnius scientiæ specie distinguitur ab assensu principiorū alterius: & assensus vnius principij vniuersalissimi distinguitur etiam specie ab assensu alterius: ergo habitus etiam erunt distincti specie. Probatur minor: quia diuersa principia cōtinent diuersam veritatem, quā respiciunt assensus, tanquam proprium obiectum: ut diuersam veritatem specie continet hoc principium: homo est animal rationale; ab illo, natura est principium motus, & quietis, cuius in quo est: ergo efficiunt assensus specie distinctos, in intellectu; & diuersi assensus efficiēt habitus etiam diuersos.

uersos. Et idem exemplum adduci potest in diuersis principiis vniuersalissimis.

Et si dicas; Distingui specie assensus: sed tamen pertinere ad eundem habitum, quia sunt actus inadæquati, respectu illius, ad omnia principia, & ad omnes assensus eorum se extendentis. Contrarium est, quod si distinguuntur specie, licet inadæquatis, necesse est eos generare habitus parciales specie distinctos. Quia quælibet causa producit effectum secundum suam speciem (licet inadæquatū) ergo à causis specie distinctis (licet inadæquatis) necesse est effectus specie diuersos (licet inadæquatis) procedere. Quare iam dabuntur diuersi habitus, saltem parciales, specie distincti. Verum probatur debere distingui specie totali: quia habitus principiorum non habet tantam extensionem, ac intellectus, vt possit idem se extendere ad omnes veritates; nec habet maiorem extensionem quam habitus scientiæ, cui proportionatur, ac necessariò præsupponitur: sed habitus scientiæ distinguuntur specie per diuersa obiecta formalia: ergo habitus principiorum, qui eis correspondent, debent etiam distinguui specie per diuersas veritates principiorum, circa quas referantur, tanquam circa propria obiecta.

Ad arg. oppositæ opinionis, neganda est minor: quod habitus principiorum habeat assensum eiusdem speciei circa omnia principia: nã licet omnibus assentiatur, intellecta significatione terminorum sine medio: modus tamen iste assentiendi, & ratio formalis generica est: sicut etiam est generica in scientiis, assentire conclusionibus per medium demonstratiuum. Sicut ergo in scientiis specie distincta est ratio assentiendi, secundum distinctam rationem principiorum, per quæ assentitur intellectus conclusionibus huius, aut illius scientiæ: & sicut per hanc distinctam rationem specificam distinguuntur habitus scientiæ specie, ita in assensu principiorum distincta est ratio assentiendi specifica, secundum distinctionem specificam diuersarum veritatum, quas diuersa principia continent. Nam ratio assentiendi principii, ipsamet veritas principiorum per semetipsam est, & non per aliud medium: diuersa igitur veritas immediata cum sit, diuersa etiam ratio assentiendi erit, & diuersum assensum secundum speciem efficiet: & diuersi assensus secundum speciem, diuersos habitus principiorum generabunt.

TRACTATUS II.

De habitu scientiæ.

Circa habitum scientiæ explicanda sunt, *An sit, & Quid sit, & An sit de singularibus, & contingentibus, atque entibus per accidens.*

*An præter habitum principiorum ponendus sit pro conclusionibus
alter habitus distinctus, qui appelletur scientia.*

22 **P**rima opinio est quorundam modernorū, qui, cum pro vniuersalissimis principiis non ponant habitum principiorum: se-
solum pro particularib. huius aut illius scientiæ: asserūt nihil
minus talem habitum principiorum, postquam assensum eorum
habet, habita notitia terminorū, extēdere se ad assensum omniū
conclusionum eiusdem scientiæ: & ita præter habitū principio-
rum non esse ponendum habitum scientiæ ab eo distinctum.

Probant testimonio Arist. 6. lib. Ethic. c. 3. vbi enumerans ha-
bitus intellectuales de sapientia, quæ est habitus vnus Intelle-
ctus, asserit esse scientiam, & intellectum simul eorum, quæ ho-
norabilissima sunt: ergo sentit eundem habitum sufficere pro
principiis & conclusionibus: quare non est necessarium multi-
plicare alterum.

23 Probant deinde ratione: quia assensus, quorum vnus depēde
ab altero, non possunt generare distinctos habitus: quia diuersi
habitus independētes esse debēt; sed assensus conclusionū præ-
supponit assensum principiorum, à quo intrinsecam habet de-
pendentiā, vt ex se patet: ergo non generat distinctū habitū ab
eo; sed idemmet habitus, qui principiorum est, se extēdit ad cō-
clusiones. Maiorē probant exēplo vniuersaliorum scientiarum;
vt Dialecticæ, atq; Philosophiæ, quæ licet diuersas habeāt con-
clusiones; non ideo tamen ponuntur in eis pro singulis singulis,
ac diuersi habitus; sed vnus qui se extendat ad omnes, propter
intrinsicā dependentiā vnus conclusionis ab alia: cui præsup-
ponitur necessariò, vel quā præsupponit: quod nos asseruimus, at-
que probauimus q. 3. Procemiali: ergo cum magis intrinsecam
dependentiam habeant conclusiones eiusdem scientiæ à princi-
piis eiusdem, quàm possint habere inter sese conclusiones ipse,
sequitur non esse ponendum habitum distinctū pro conclusio-
nibus, ab habitu principiorum: sed hunc se extēdere ad omnes.

24 Hæc tamen sententia manifestè contraria est eidem Arist. in
eodem loco, c. 6. vbi expressè docet, non solum habitum prin-
cipiorum, qui dicitur intellectus, esse distinctū ab habitu sciē-
tiæ, & aliis: sed neque posse cum aliquo eorum coincidere, his
verbis: *Intellectus neque est scientia, nec ars, nec prudentia. Scientia:
quia ipsum scibile demonstrabile est: ars, & prudentia: quia in his ver-
santur, quæ sese aliter habere possunt. At nec sapientia est: est enim sa-
pientis de quibusdam demonstrationē habere. Quod si ea quibus ve-
rum dicimus, & nunquam falsum, in his quæ possunt, aut non possunt
aliter se habere: (& hæc sunt sciētia, prudentia, sapientia, intellectus:
horum autem trium habituum nullus esse potest, atque tres dico, pru-
dentiam,*

ntiam, scientiam, sapiētiā) restat intellectum esse principiorum.
 Est etiam contra rationem. Quod sic probo: Habitus distin- 15
 guntur per actus: qui in intellectualibus sunt ipsi assensus: sed
 assensus principiorū eiusdē scientiæ, & conclusionum eius di-
 stinguuntur specie: ergo ad habitus specie distinctos: quos gene-
 rant, pertinere debēt. Probatur minor: quia assensus distin-
 guntur specie, per diuersas rationes formales assentiēdi: sed as-
 sensus conclusionū habet diuersam rationē ab assensu princi-
 piorū: vt ex se est manifestū, cum assentiatur intellectus prin-
 cipiis sine medio, propter ipsam veritatē per se euidentem: cō-
 clusionib. verò, propter principia in demonstratione disposita:
 ergo assensus ipsi distinguuntur specie. Et si dicas, distingui spe-
 cie, tanquā actus inadæquatos eiusdē habitus: Contra hoc est:
 quod si inadæquati sunt assensus, dabitur aliqua ratio assentiē-
 di vniuersalior vtroq;, sub qua cōprehēdatur: & quæ adæquata
 habitui, qui ponitur pro vtroq;. Sed talis ratio est impossibi-
 lis: ergo impossibile est eundem esse habitū. Probo iterum mi-
 norem: quia talis ratio communis vtriq; assensui, esset assensus
 necessarij, aut euidentis, abstrahentis ab vtroq;: quæ nō potest
 esse vna, nisi vnitāte generica, comprehendente sub se diuersos
 assensus secundū speciem. Præterea: Etiam si inadæquatos es-
 set daremus assensus principiorum, & conclusionum: cum sint
 specie distincti, necesse est, distinctos habitus, saltem partiales,
 inadæquatos generare: & ita distinctus iam erit ponendus
 habitus pro conclusionibus, specie saltem partiali.
 Testimoniū Arist. pro opposita sententia exposuit egregiē
 Th. non solum in Commentariis eiusdem, sed etiam 1. 2. q.
 7. art. 1. ad 2. vbi ait: *Sapientiam propriē sumptam, de qua ibi lo-
 quitur Aristot. esse quendam habitum, verē quidem scientificū, sed
 vniuersalissimum, qui circa cōclusiones etiam vniuersalissimas,
 vbi proprias versatur: & simul de principiis, & conclusionibus
 scientiarū particularium, quodāmodo iudicat, tāquam de in-
 ferioribus: Quia considerat altissimas causas, ad quas reducū-
 tur inferiores, & à quibus dependent: atq; etiam vniuersalissi-
 mas rationes entis, vt essentiam, totū, partem, ac similes: à qui-
 bus particulares conclusiones omnium sciētiarum dependēt:
 & quas aliquando demōstrat per rationes vniuersales extrin-
 secas, vel ducentes ad impossibile. Et propter has excellentias, 26
 quodam modo se habet ad alias scientias, tanquā intellectus,
 cui est habitus principiorum, & simul est etiam habitus scien-
 tiæ, respectu suarum conclusionum, nō tamen est idē habitus
 cum eo, qui ponitur pro principiis eius: sed diuersus. Et eius-
 modi vniuersalis scientia, non est alia, præter Metaphysicam,
 cui prædictæ excellentiæ conueniunt.*

Ad arg. eiusdem sententiæ respondetur, Maiorem esse falsa absolutè: quod probat scientia subalternas, & subalternata. Nō obiectū huius continetur sub obiecto alterius; & cōclusiones eius habent intrinsecā depēdentiā à conclusionib. alterius, quas probatur, quasi per principia, & nihilominus sunt habitus, & scientiæ specie distincti, apud Ar. & omnes. Et multò magis distinguētur habitus scientiæ, & principiorū, licet assensu conclusionū habeat intrinsecam depēdentiā ab assensu principiorum: cum habeant rationes formales diuersas; vt probat est. In scientiis verò vniuersalioribus alia est ratio: quia cōclusiones non solum se præsupponunt, & intrinsecam habent depēdentiā à principiis, eodē modo se præsupponentibus, & dependentibus: sed omnes etiam conclusiones habent eandem rationem formalem assentiendi, per medium demonstratiuum & nihilominus etiam in his scientiis distinctus ponitur habitus, pro principiis, & conclusionibus, apud Arist. & omnes.

An euidencia pertineat ad essentiam scientia.

17 **H**Oc est secundum explicandum de scientia, pertinēs ad essentiam eius, *An videlicet euidencia sit ei essentialis.* Et quia prædicata essentialia cuiuscunque rei ex eius definitione constant, necesse est definitionem scientiæ afferre, eamque explicare; vt ex eius explicatione constare possit, an inter prædicata essentialia eius enumerari debeat euidencia: quia si numeranda non sit, nec essentialis ei censebitur.

Arist. 2. c. huius libri definiuit scientiam in concreto, dicēs: *Scire, est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa: & quod impossibile est, aliter se habere; quam definitionē si ad scientiā in abstracto applicemus, sub forma quidditatiuæ definitionis, hoc modo assignari potest: Scientia, est cognitio vera, & certa rei necessaria, per propriā causam.* In qua, *Cognitio*, habet rationē generis, quia in ea cōuenit scientia cū cæteris actib. intellectus. Potest autem cognitio sumi pro actuali, vel habituali, vel pro vtraque: & sic definietur vtraque; scientia, actualis, & habitualis. *Actualis*, est assensus conclusionis. *Habitualis* verò, habitus per eam genitus. In cōmuni autem modo loquendi, pro habituali potius sumitur. Reliquæ verò particule ponuntur pro differentiis, vt per eas distinguatur à cæteris habitib. intellectus. Nā *Vera* dicitur cognitio, vt distinguatur ab errore. *Certa*; vt distinguatur ab opinione, & cæteris cognitionib. quib. nō repugnat subesse falsum: per *Rem necessariam*, separatur a prudentia, & arte, quæ versantur circa cōtingentia. Particula denique *per causam* distinguit scientiā ab habitu principiorū, qui non procedit per medium, sed immediatè assentitur veritati, habita notitia termino.

minorū. Distinguitur etiam à sciētia, quæ habetur à posteriori- 28
 i, & per effectum: quam non comprehendit Arist. sub hac de-
 finitione: sed solam scientiam perfectam, quæ vocatur propter
 id. Possimus autem definitionem vtriq; cōmunem, & quasi
 genericam designare, comprehendentem vtramque, mutata
 solum vltima particula *per causam*, & posita eius loco particu-
 larē, *per demonstrationem*, & erit hæc: *Scientia est cognitio vera rei*
necessaria, per demonstrationem.

Sed an cōpletæ sint istę definitiones, vel desit eis particula,
 euidens, saltē subintelligenda: de hoc est præsens quęstio. Quę
 t meliùs intelligatur, explicandi, ac distinguendi sunt isti tres
 termini, *Certitudo, Necessitas, & Euidētia*. *Certitudo*, est firma ad-
 hæsiō intellectus alicui obiecto, absq; dubitatione, vel formi-
 line. Ita eam definiunt Scholastici Doctores in 3. d. 26. præser-
 tim D. Th. q. 2. a. 4. Bonau. q. 4. Duran. in 4. d. 37. q. 8. Cæterum
 firma adhæsiō intellectus duplex est: *Apparens, & Vera*. *Apparēs*
 est, quando intellectus, ex aliqua ratione probabili, atq; ex effi-
 caci applicatione volūtatis, tenaciter inhæret alicui obiecto:
 & de hac apparēti adhæsiōne intelligitur illud axioma, positū
 ab Arist. 7. lib. Ethi. c. 3. *Ita firmiter adherent nonnulli suis opinio-*
nibus falsis, aut erroribus, sicut alij adherent scientiis. De hac verò
 firma adhæsiōne non intelligitur definitio: sed de *Vera*, qua in-
 tellectus propter veritatem ipsam rei, aut solidam, ac firmam
 rationem, seu infallibilem auctoritatem, adhæret alicui obie-
 cto. *Certitudo* autem sic explicata, habet illos tres gradus,
 quos superiùs explicuimus.

Necessitas verò, in ordine ad propositionē sumpta, de qua nō
 loquimur, est determinatio intellectus ad veritatem: & propo-
 sitio necessaria erit, quæ ita est vera, vt repugnet esse falsam.
 quod explicuit Arist. illo verbo, *impossibile aliter se habere*. Ha-
 bet autem necessitas eosdem gradus quos certitudo.

Euidētia deniq; addit supra firmam adhæsiōnem manifesta-
 tionē veritatis, sub claritate alicuius luminis: ita vt euidēs di-
 catur obiectum, quasi clarum, ac perspicuum, seu manifestum
 Hanc euidētiā seu claritatem habent principia ex se, scientia
 verò participatā à principiis. Et de certitudine, ac necessitate,
 nemo potest dubitare, quin sint essentialis scientię, cum vtraq;
 sit expressè posita in definitione Arist. De sola igitur euidētia,
 cum non sit expressa, quęstio esse potest: *An sit ei essentialis?* &
 ideo in definitione subintelligenda, aut declaranda.

Et prima opinio negat *essentialē esse*. ita Massius c. præsen-
 ti, q. 3. cōclusionē 1. & 2. Probat primò: Quia sciētia subalter-
 nata, est vera sciētia, & tamen non est euidens: ergo euidētia
 non est de ratione scientiæ. Minorē probat: quia potest cōtin-

gere quòd sit sine subalternante, & solùm habeat principia accepta per testimonium eius, qui habet subalternantem: & tunc patet non esse euidens. Et etiã si cum subalternante sit, intra tamen proprios limites nescit reducere sua principia vsque ad prima & indemonstrabilia: ergo non habet euidens conclusionum, & ex consequenti neque conclusionum, quas ex eis deducit. Nihilominus utroque modo vera scientia est, cùm sit de necessariis, per euidens consequentiam.

29 Secundò probat: quia Theologia quæ deducitur ex principiis diuinæ fidei per veras demonstrationes, non est euidens cùm ex principiis obscuris fidei non possit colligi euidens conclusio: & tamen est vera scientia, ut est manifestum: ergo euidens non pertinet ad essentiam scientiæ.

Hæc tamen sententia duo asserit falsa. Primum, *Quòd scientia subalternata existens sine subalternante, & habens principia solùm accepta per testimonium eius qui habet subalternantem, sit vera scientia.* Nam si principia solùm habentur per testimonium illius, assensus eorum solùm erit fides humana, cui potest subesse falsum: ergo non possunt esse causa conclusionis certæ, aut scientificæ: alioqui effectus esset perfectior, quàm propria causa.

30 Secundum quod asserit, est, *Scientiam subalternatam, etiam dum cum subalternante existit, in eodem homine esse scientiam intra proprios limites; sed non esse euidens:* quia nescit reducere suas conclusiones vsque ad principia indemonstrabilia. Hæc autem duo manifestam continent repugnantiam: quia si nescit reducere principia, ergo non erit scientia. Probatur euidens consequentia ex his verbis Aristotelis, quæ habentur c. 2. huius libri: *Non scit, qui demonstrationem horum non habet, &c.* Hoc est, præmissarum, ex quibus constat demonstratio; quas si non scit reducere, non erunt sibi certæ: ergo nec certam conclusionem ex eis deducere villo modo poterit.

Subalterna igitur scientia, simul cū subalternante existens, duobus modis consideratur Primo: Intra proprios limites præcisè: hoc est, non considerando continuationem, aut unionem quã habet cum subalternante: & hoc modo nec est scientia, ut probauimus c. 10. nec est euidens. Sed erit opinio quædam. Secundo consideratur, ut continuata, vel unita cum subalternante: in qua continuatione consistit formaliter subalternatio: & ideo solùm, ut sic sumpta, est formaliter subalternata: & hoc modo vera scientia est, & euidens: quia per talem continuationem auxilio subalternantis reducit sua principia vsque ad prima indemonstrabilia.

31 Et si dicas ipsam non reducere sua principia, sed subalternantem; respondeo: Subalternantem reducere, ut sibi continuatur subalternata, & non alio modo: & hoc idem est, ac subalternatam redu-

educere; vt continuatur cum subalternante. Ita enim fit, vt qui habet vtramque, habeat euidenciam principiorum subalternante, ratione continuationis: & ideo subalternata fit in eo vera scientia, & euidens.

Vt igitur nostram sententiam explicemus, notandū est, *Scientiam* 32
duobus modis sumi posse. Primo, In quantū per lumen naturale intellectus haberi potest: & hanc tantū definiuit Arist. quia tantū potuit cognoscere. Secūdo modo potest cōsiderari vniuersaliter, prout solū dicit assensum conclusionis, habitū per demonstrationē ex premissis, siue per lumen naturale, siue per aliud quodcūque cognitis: quarū tamen certū habeat assensum, siue per reductionem ad prima indemonstrabilia, siue alio modo.

Qua distinctione supposita, duabus conclusionibus continetur nostra sententia. Prima est; *Ad essentiā scientia primo modo considerata pertinet euidencia.* Probatur: quia si quis demonstrat conclusionem per causam, vel effectum cognitum per lumen naturale intellectus, necesse est habeat euidenciam præmissarum, cum sibi sint manifestæ sub claritate luminis naturalis: & consequentia etiā eodem modo est sibi euidens: ergo conclusio ex his deducta, etiam est euidens. Probatur consequentia: quia ex causa per se, omni ex parte euidenti, euidens quoq; effectus debet sequi: sed ex tali assensu conclusionis euidēti generatur habitus scientiæ: ergo erit etiam euidens essentialiter. Quamuis autem euidencia sit prædicatum essentialē scientiæ, eam tamen non expressit Arist. in definitione, quia satis manifestum erat, in verbis eiusdem definitionis hanc contineri. Si autē quis velit eam exprimere, sic dicet: *Sciētia, est cognitio vera, certa, & euidens, rei necessariæ per causam.* Et si velit definire omnem scientiam, quia, & propter quid, sic dicet: *Scientia, est cognitio vera, certa, & euidens, rei necessariæ per demonstrationem.*

Secunda conclusio: *Ad essentiā scientia sub vniuersaliori illa* 33
acceptioe sumpta, non pertinet euidencia; sed ita potest definiri: Scientia est cognitio rei certa per demonstrationem. Probatur hæc: quia Theologia quæ habetur ex principiis diuinę fidei, est cognitio rei certa per veram demonstrationē: ergo aliquo modo est scientia. Probo consequentiam: quia non est opinio, nec fides humana, cum sit certa: nec est fides diuina, quia fides non innititur demonstrationi, nec alteri argumentationi; sed solū testimonio diuino: conclusio verò Theologica non innititur immediate testimonio, sed demonstrationi: licet altera præmissarū, vel vtraque innitatur testimonio diuino, & sit assensus fidei.

Sed nec eadem cōclusio Theologica pertinet ad intellectū, qui est habitus principiorum, cum sit deducta per demonstrationem: ergo pertinet ad habitum scientiæ. Probo iterum consequentiam:

quentiam: quia nec datur, nec dari potest alius habitus ad quæ
possit pertinere. Si ergo Theologia est scientia, licet imperfe-
cta, quia non est euidens; aliquo modo conuenire debet cum
scientia primo modo accepta: & ideo aliqua ratio sciētia com-
munis vtrique abstrahi potest, ad cuius essentiam non pertineat
euidencia. Et hæc est, quæ sub hac ratione communi considera-
ta, definita à nobis est.

*An scientia sit de singularibus, de contingentibus, &
entibus per accidens.*

34 **D**E his tribus separatim breuissimè dicemus quid tenendū
sit. Et primò de *singularibus* distinguendum est: nam quæ-
dam sunt singularia, quæ simul sunt species; vel eminenter, ac
perfectissimè continent perfectionē specificā: vt Deus, & Angeli.
& vt plures tenent, in Angelis non distinguitur differentia speci-
fica ab individuali. Et de his singularibus certum est apud om-
nes perfectissimam sciētiam haberi posse. Alia sunt singularia,
in quibus distinguitur differentia individualis ab specifica, &
extra rationem illius est, vt sunt corruptibilia; & forrè etiā An-
geli id habent: nam valde probabile est, multiplicare eos posse
sub eadem specie: & de his potest esse dubium; *An possint esse ob-
iecta scientiæ? vel, An scientia solū possit esse de vniuersalibus?*

35 Deinde distinguenda est *scientia*: quia tribus modis sumi po-
test. Primo, pro *certa & euidenti cognitione rei per discursum habi-
ta*, aut sine illo per simplicem intuitum: & de sciētia hoc modo
sumpta, certum est quòd versetur circa singularia quæcunque.
Nam Deus, & Angeli, per notitiam intuitiuā, sine discursu, per-
fectissimè cognoscunt singulariā omnia: & talis eorum notitia
intuitiua perfectissimam habet rationem scientiæ. Nos quoque
de Deo, & Angelis possumus habere scientiam: & mediis sensi-
bus habemus intuitiuam cognitionem singularium sensibiliū:
quæ secundū hanc acceptionem vocari potest sciētia. Secun-
do modo sumitur scientia *pro sola discursiua habita per euidentiē
consequentiam*, siue vera sit demonstratio, siue non. Tertio sumi-
tur *pro discursiua, habita tamen per veram demonstrationem*. Du-
bium igitur procedit de scientia his duobus modis sumpta;
An de singularibus corruptibilibus haberi possit.

Sed adhuc 2. modis considerātur *singularia hæc*. Primo, *Vt par-
ticipant naturam specificam*, in qua conueniunt: nempe humanā,
vel aliam. Secundo, *Vt sunt distincta per proprias differentias indi-
viduales*: & hoc est considerare ea, vt singularia sunt formaliter,
& reduplicatiuè. Et si primo modo considerentur, certū est etiā
de illis posse esse aliquo modo scientiam. Nam cum de specie
possit esse per se primò, & immediatè sciētia, erit etiā de singu-
laribus

tribus per participationem, & applicationem eiusdem scientie de specie, ad illa: quia, si de homine probatur per demonstrationem, quod sit risibilis, etiam potest probari de Petro, et Ioanne, applicando eandem demonstrationem ad illum, probandoque per eam quod sit risibilis.

Et hoc modo in scientia Theologica demonstrantur aliqua de Christo Domino, ut homine, ex principiis fidei, & propositionibus simul evidentibus. Ut quod sit risibilis: quia est homo, per hanc demonstrationem ei applicatam: Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo Christus est risibilis.

Tota ergo difficultas est de eisdem singularibus, ut singularia sunt, & distincta per proprias differentias individuales, *An de his possit esse scientia discursiva, secundo aut tertio modo sumpta:* et quidam dicunt esse posse, alij vero omnino repugnare id aiunt. Interim nostra sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est: *Scientia discursiva, per veram demonstrationem habita, non potest esse ullo modo de singularibus sic acceptis.* Probatur evidentius: quia vera demonstratio, est verus syllogismus, dispositus in modo, & figura, & procedens ex principiis vniuersalibus demonstrabilibus, cuius medium est vera definitio, composita ex genere, & differentia: sed hæc non potest ex terminis singularibus fieri: ergo nec potest de singularibus haberi.

Nam dispositio in modo, & figura, non potest reperiri in terminis singularibus: sed solus syllogismus expositivus: qui simpliciter improprie syllogismus est, per quandam similitudinem ad eum, qui fit in terminis vniuersalibus.

Secundo; quia de singulari, ut singulare est, non potest probari nisi proprietas singularis, sibi soli conveniens: sed per principia vniuersalia non potest probari, nisi vniuersalis, aut communis proprietas: cum æqualiter conveniat omnibus singularibus, hoc est, non magis vni quam alteri: ergo talis scientia non potest esse ullo modo de singularibus, ut singularia sunt. Et cum scientia discursiva de hac solum dicatur proprie, & simpliciter: etiam est dicendum simpliciter, quod de singularibus non possit esse scientia discursiva. Ideo Arist. pluribus suæ doctrinæ locis expressè negat, & absque vlla distinctione, *quod scientia possit esse de singularibus*, & communis modus loquendi totius Scholæ ita sentit.

Secunda conclusio: *naturaliter loquendo, non potest dari scientia de singularibus, ut singularia sunt; etiam per evidentem consequentiam, quæ non sit demonstratio.* Probatur hac ratione: dari scientiam de aliquo, est probare aliquam proprietatem de illo, per evidentem consequentiam: sed de singulari, ut tali, non possumus naturaliter probare aliquam proprietatem, per evidentem consequentiam: ergo nec habere veram scientiam de illo. Minorem probamus quia

quia proprietates singulares, ut singularis est ea, quæ sequitur e propria differentia individuali, vel ex eo: ut per eam constituto: se nullam differentiam individualem determinatam certo cognoscimus, neque ullam talem proprietatem: nec potest à nobis certo cognosci naturaliter, ut omnibus est manifestum: ergo nec possumus eam probare de singulari ipso per evidentem consequentiam neque hoc modo habere scientiam adhuc impropria, de illo

An de ente per accidens possit dari scientia.

39 **E**Ns per accidens vocatur illud, quod componitur ex pluribus entibus in actu: ut album, aut musicum: de quo dubitamus: *An possit dari scientia per veram demonstrationem habita?* Et quidam distinguunt duplex ens per accidens: Vnum, quod resultat ex duobus entibus in actu, casu, aut fortuito concurrentibus: ut musicum; aut ædificator, vel etiam inuentio thesauri. Et de hoc negant scientiam dari posse, quia non solum secundum esse est ens per accidens: sed neque per se cadere potest sub consideratione intellectus: sed sicut casu coniungatur ea, ex quibus constat: ita per accidens omnino se habent ad considerationem intellectus. Aliud est ens per accidens, quod resultat ex duobus naturaliter concurrentibus, & unitis: ut album: quantum, &c. & de hoc dicunt posse esse scientiam: quia licet sit ens per accidens secundum esse, tamen per se potest considerari ab intellectu, per se defini, & per se possunt demonstrari passionibus de illo. Nam album definimus: quod sit disgregatum visus: & quantum: quod sit corpus habens partes extensas.

Nostra tamen sententia est; *Quod de nullo ente per accidens, ut ens per accidens est, possit dari scientia:* & de ente per accidens, resultante ex duobus casu, aut raro concurrentibus, ita sentit expressè Arist. 6. lib. Meta. tex. 5. 6. & 7. Verum ut de alio etiam quocumque id probemus: notandum est, duobus modis posse considerari. Primo: *Ut componitur ex duobus entibus in actu, per modum aggregationis,* hoc est nullo ordine in eis considerato: talis est cumulus, tale album, & musicum: ut solum in eis consideramus unum aggregatum ex multis actualibus. Secundo; considerari potest, *ut duobus constat ordinatis:* nempe, uno ut determinabili, alio ut determinante. Et primo modo consideratum, dicitur unum per accidens omnibus modis. Quare de illo non potest esse scientia.

40 Prob. hoc. Quia nec habet ullo modo unam naturam, nec unam rationem: quare non potest una definitione explicari: nec habere determinatas passionibus: quæ de illo demonstrari possint. Ideo doctrina Arist. loco citato, ad omne ens per accidens se extendit: Si verò consideretur secundo modo: licet sit unum per accidens entitate, est tamen unum per se ordine: & ideo potest defini una definitione, quo pacto definitur album, & quantum, illis definitionibus,

is, quas adduximus. Potest etiã habere determinatas passio-
es: quæ de illo probetur. Et de numero sonoro, hoc modo sum-
o, ac de linea visuali, tanquã de propriis obiectis, agunt mu-
a, & perspectiua, vt vidimus c. 10. quæ sunt veræ scientiæ.

An de casualibus & fortuitis detur scientia.

Asuale vocatur illud, quod ex duobus casu concurrentib. 41
constat: vt quod æstiuum tempus frigidum sit, ac pluuio-
m. *Fortuitum* verò: quod fit ex duobus, a fortuna (vt dicitur)
currentibus: vt inuentio thesauri, cum effossione terre. Hæc
tem duobus modis considerari possunt. Primo, *in communi*,
dicuntur casualia, aut fortuita. Alio modo, *in particulari*, vt
hoc vel illud. Et de eis primo modo consideratis potest esse
scientia: quia ratio casualis, aut fortuiti in communi confi-
rati, per se vna est, & per se considerabilis. Ideo Arist. de ca-
& fortuna, sic consideratis, agit 2. lib. Physicorum. Sed de eis
in particulari, nulla scientia dari potest: quia
illam rationem habent per se considerabilem, sed prorsus
contingentia sunt, & per accidens. Quare nec definiiri per se
possunt, nec vllam habere passionem de se demonstrabilem.

TRACTATUS III.

De opinione, & fide humana.

Quidnam sit opinio, & quid fides humana.

Ria sunt explicanda de opinione, & fide humana: Primum: 42
Quid utraque sit. Secundum: Quomodo distinguatur. Tertiũ:
Opinionem sic definire possumus: Opinio est assensus alicui-
propositionis non necessaria, per medium probabile, aut sine illo.
assensu, conuenit cum scientia, & aliis notitiis intellectu-
is, & per eandem particulam censetur exclusã à ratione opi-
onis quæcunque cogitatio, aut existimatio, seu suspicio, vel
probium, per quod intellectus non determinatur ad aliquam
partem contradictionis, nec assentitur ei: sed vel leuiter cogi-
tur, vel quasi hæret, aut pender inter vtramque partem. Assen-
sus enim determinationem eius dicit ad vnã partem, vel al-
iam, quam veram reputat, vel saltem probabilem. Dicitur
tem Probabilis; vt distinguatur à scientia, & intellectu, qui
assensus euidentes. A fide autem humana distinguitur per
particulas; Per medium probabile, aut sine illo: quia fides hu-
mana non habetur per medium probabile, nec sine illo; sed
per testimonium fide digni.

Per

Per medium etiam probabile, aut sine illo, dicitur; ut intelligamus duplicem esse opinionem. Vnam, quæ habetur sine medio per solum simplicem intuitum ipsius veritatis probabilis, quæ sic definiuit Arist. cap. præsentis, dicens: *Opinio est acceptio immediata propositionis; & non necessaria.* Alia est, quæ habetur per medium probabile. Nam vel colligitur ex immediata opinione; per consequentiam euentem, aut probabilem: vel ex propositione euenti, per consequentiã tantum probabilem: & utroque modo dicitur haberi per mediũ probabile. Quia vel ex parte propositionis, ex qua colligitur, solum est probabile: vel ex parte consequentiæ. Itaque sicut assensus certus, & euidens, duplex est, nempe, aut per se euidens, quem intellectus habet cognitæ significatione terminorum; & dicitur *Intellectus*; aut euidens per medium demonstratiuũ: & dicitur *Scientia*: Eodem modo duplex est assensus probabilis; Vnus, qui habetur sine medio, cognitæ significatione terminorum: ut dum intellectus, cognitæ significatione terminorum huius propositionis, omnis materiam diligit filium suum, statim nulla expectata ratione, assentitur ei probabiliter, & potest vocari *Intellectus opinionis*. Alter assensus probabilis est, qui habetur per medium probabile, ut expositum est. Et ita duplex est opinio, distincta absque dubio specie, per diuersum modum assentiendi, ex sola notitia terminorum, vel per medium: & utramque comprehendit definitio assignata.

43 Fides autem humana sic potest definiri: *Fides humana est assensus probabilis, propter testimonium fide digni habitus.* Ita ut per assensum probabilem conueniat cum opinione, & distinguatur à cæteris notitiis, aut assensibus intellectus: sicut de opinione diximus, per testimonium verò, ab opinione; & hæc de primo.

An formido sit de intrinseca ratione opinionis, & humana fidei.

HOc etiã pertinet ad explicationem quidditatis opinionis & humanæ fidei. Quod ut intelligatur, explicandum in primis est: quidnam per formidinem significetur. Et nihil aliud est, quàm timor, ne falsa sit pars, cui assentitur intellectus, aut vera opposita. Opinio enim, ut diximus, est assensus probabilis, cui non repugnat subesse falsum: quod est esse assensum quendam debilem, de cuius veritate merito timetur, aut timeri potest: quia sic ei adhæret intellectus: ut fundamentum propter quod ei adhæret: quod est veritas ipsa per se probabilis, aut ratio per quã deducit conclusionem ex præmissis, non sit omnino solida, nec firma, sed quæ ex propria natura deficere potest, & aliter se habere. Dubium igitur est, *An timor iste, quem vocant formidinem, pertineat ad essentiam opinionis, vel humana fidei.*

Prima

Prima sententia; Distinguit duplicem opinionem, *Perfectam* 44
Imperfectam. *Perfectam* opinionem vocat eam, quæ innititur te-
 monio fide digni: *Imperfectam* verò, quæ innititur rationibus
 obabilibus. Et ad essentialitatem illius asserit nullo modo pertinere
 formidinem: quia non solum dicit assensum determinatum unius
 artis, sed firmum, ac certum: non propter firmitatem testimonij,
 sed propter efficacem determinationem voluntatis, ratione cuius
 intellectus firmiter adhæret eidem parti: nec solum firmiter, sed
 etiam tenaciter: ut superius ex Arist. adduximus. *Imperfecta* verò
 opinio formidinem habet essentialiter annexam, sine qua nec re-
 peritur, nec reperiri vlllo modo potest. Ita Durand. in 1. q. pro-
 p. 1. Masius c. præsentis, qui ita ait tenere Capreolum, & Caiet.
 nos ipse citat: & quod amplius est, D. Th. pluribus suæ doctri-
 ne locis, præsertim 1. 2. q. 67. a. 3. vbi ita ait: *De ratione opinionis*
quod accipitur unum cum formidine alterius oppositi, &c.

Probat etiam ratione. Nam qui opinatur, iudicat, opinio-
 nem, quam ipse sequitur, posse falsam: ergo ex propria ratione
 opinandi timet, ne falsa sit: quare timor iste, aut formido in-
 insensa est opinioni.

Pro solutione huius quæst. distinguenda est duplex formido,
 una alia est *Actualis*, quæ est actualis timor; Alia *Virtualis*, seu
 radicalis, quæ non consistit in aliquo actuali timore, aut dubita-
 tione: sed in eo solum, quod est tale esse assensum opinionis, ex
 parte obiecti, aut mediij assentiendi, cui non repugnat subesse fal-
 sitas. Et ex hac radice nascitur aliquando actualis timor, aut
 formido, ne opposita pars vera sit, aut falsa illa, cui intellectus
 assentitur: & ideo dicitur virtualis, aut radicalis formido.

Hac supposita distinctione; nostra sententia est, *Virtualē aut* 45
*radicalem formidinem ad essentialitatem opinionis, aut humana fidei per-
 tinere: Actualem verò omnino esse ei accidentalem, ita ut saepe repe-
 ritur sine illa.* Hæc est communis sententia ferè omnium ex-
 positorum Arist. c. præsentis. Et probatur expresso testimonio
 Arist. 7. libro Ethicorum c. 3. vbi de opinione ita loquitur: *Nam
 vera opinio, & non scientia sit, ex qua continenter agunt homi-
 nes, nihil ad rationem id refert: cum nonnulli ex his qui opinantur,
 non ambigant, sed certò se scire existiment.*

Et probatur euidēti experiētia: Quia plures sunt opiniones,
 non solum in Dialectica, sed etiam in Philosophia, & Theolo-
 gia, communi ferè totius scholæ consensu approbatæ, & effica-
 cibus argumētis cōfirmatæ: quas sequimur absque vlllo timore
 vel formidine actuali. Et aliquando videmus, aliquos ex prin-
 cipis evidentibus deducere aliquam conclusionem per syllo-
 gismum, quem putat euidētem verè non nisi probabilem, & ra-
 tione certam esse existimant talem conclusionem, licet vera sit in

eis solùm opinio: ergo repugnat simul habere timorem, ne falsa, aut vera opposita: quare euidens est, actualem formidinem non esse intrinsecam opinioni, cùm sæpe inueniatur si illa. Virtualis tamen, aut radicalis formido his etiam opinionibus intrinseca est: cùm ex parte medij assentiendi non repugnet eis subesse falsum.

Testimonium autem D. Tho. de hac virtuali formidine intelligitur, non de actuali.

46 Ad arg. verò; Concesso antecedente cum consequentia, distinguendum est consequens. Nam si de actuali timore, aut formidine intelligatur, falsum est. Si verò de virtuali, aut radicali, verum: & ideo hanc solam esse opinioni intrinsecam probat arg. non illam.

An opinio possit esse simul cum scientia, de eadem propositione & in eodem intellectu.

Certum est opinionem simul esse posse cum scientia de eadem re. Quia de linea habet scientiam Geometra, & opinio Dialecticus, aut Metaphysicus; *An distinguatur realiter à substantia.* Nec solùm est certùm, quòd in diuersis hominibus, aut intellectibus, simul esse possint de eadē re, sed etiā in eodem intellectu. Nam idem geometra habet scientiā de linea, & potest simul habere opinionem de distinctione eius à substantia. Idem non quærit titulus q. An de eadē re simplici possint esse simul in eodē intellectu, sed, *An de eadem propositione.* De qua certum est etiam, in diuersis intellectibus posse esse scientiam, & opinionem.

47 Nam fieri potest, vt aliquis habeat assensum alicuius conclusionis perveram demonstrationē, quam alter deducat ex eisdem vel aliis principiis, per syllogismum probabilem: & ideo solùm habeat opinionem. Difficultas igitur est, *An idem homo de eadem propositione possit simul habere scientiam & opinionem.*

Sed adhuc de scientia, & opinione est distinguendum: qui quatuor modis excogitari potest, quod simul sint. Primo; *Secundum habitus:* ita vt idem homo simul habeat habitum scientiæ, & opinionis, de eadem conclusione. Secundo; *Ita vt simul habeat assensus utriusque.* Tertio; *Vt simul habeat habitum scientiæ, & assensum opinionis.* Quarto, *Vt simul habeat habitum opinionis, & assensum scientiæ.* & secundum omnes comparationes videtur procedere quemadmodum præsens.

Circa quā est prima opinio negans Scoti in 3. d. 24. q. vnica, §. contra hæc. i. Caiet. & Soti c. præsentis, & Masij ibidē q. 5. Probant testimonio Arist. in hoc c. vbi eandē ferè q. proposuit, *An idem obiectum possit esse scitū & opinatum ab eodem.* Qui respondit, non posse. Probauitque hac ratione, *Scibile est, quod non potest*

aliter se habere, opinabile verò, quod potest aliter se habere; ut
 inabile est. Sed repugnat, eandem rem posse aliter se habere,
 non posse aliter se habere: cum sint contradictoria: ergo re-
 pugnat, quòd aliquid simul sit scibile, & opinabile, aut sci-
 m, & opinatum. Atqui hæc sunt propria objecta scientiæ, &
 opinionis: ergo etiam repugnat utramque esse simul in eo-
 dem intellectu, de eadem propositione, ex mente Arist.

Probant deinde ratione. Primò, *de actibus, vel assensibus.* De- 48
 de, *de habitibus.* De actibus quidè: quia impossibile est, eundè
 hominè iudicare simul quòd res eadem potest aliter se habere:
 nò potest aliter se habere: cū hæc sint iudicia cōtradictoria.
 Ad assensus scientiæ, est iudiciū actuale de conclusione, quod
 non potest aliter se habere: & assensus opinionis, est iudicium
 de eadè, quod potest aliter se habere: ergo actualè repugnan-
 tia continent: quare non poterunt esse simul in eodè intelle-
 ctu. Et quod amplius est, assensus isti repugnāt tanquā euidēs,
 & ineuidēs: quia de intrinseca ratione vnius est euidētia; al-
 ter verò ex propria natura ineuidēs est: cū sit contingēs, aut ex
 parte principij, ex quo deducitur; aut ex parte mediij probabilis
 per quod deducitur. Sed euidēs, & ineuidēs opponūtur priuatiuè;
 sicut lumē, & tenebræ, quia euidētia est manifestatio objecti,
 & claritate luminis: ergo repugnat esse simul in eodè intelle-
 ctu: sicut repugnat simul esse lucē, & tenebras in eadè parte aëris.
 De habitibus verò probant secundò: quia actus, & habitus
 referantur circa idem objectum, & per idem medium: & habi-
 tus, est inclinatio ad actum circa tale objectum, & per tale
 medium: ergo eandem prorsus repugnantiam habent cum
 actibus: quare nec simul esse poterant.

Secunda opinio est Durand. in 1. q. prologi, n. 20. Vbi distin- 49
 guit opinionē: quia duobus modis, inquit, haberi potest. Primo,
ex præmissis probabilibus, aut euidētibus, per mediū probabile:
 sicut ut tale cognitū ab opinante. Secundo, *ex præmissis necessariis*,
 & euidētibus, & per mediū, verè quidè probabile: sed euidēs
 reputatū ab opinante. Et si primo modo habeatur, repugnat
 simul esse cū scientia: tā secūdum actū quā secūdum habitū:
 ut asserit prima opinio: cum qua conuenit in hoc. Si verò ha-
 beatur secundo modo, simul esse possunt: tam secūdum actus,
 quā secūdum habitus: in quo eidem opinioni contradicit.
 Ideo probat hoc secundū tali arg. Tota repugnātia assensus
 opinionis, & scientiæ prouenit ex eo, quod per vnū iudicatur, con-
 clusionē nò posse aliter se habere, per aliud verò, posse aliter se
 habere: sed dum opinio habetur per mediū euidēs existimatū;
 & ex præmissis euidētibus, iudicatur, conclusionem nò posse
 aliter se habere: sicut per assensum scientiæ; ergo nulla restat

in eis repugnantia, vel oppositio, propter quam simul esse non possunt. Quinimo conformatur omnino: quia per utrumque iudicatur conclusio necessaria: & ideo, quod non possit aliter se habere. Duæ autem causæ conformes bene possunt ad eundem effectum concurrere: & si assensus hoc modo non repugnat, evidens erit non repugnare habitus: qui propter assensus tantum repugnare possunt.

50 Tertia opinio est quorundam modernorum, omnino opposita his duabus: quia affirmat, *scientiam, & opinionem simul esse posse circa eandem propositionem, in eodem intellectu, tam secundum actus, quam secundum habitus, & siue opinio habeatur per medium probabile: ut tale reputatum ab opinante, siue reputatum necessarium. Solum de propositione, de qua est uterque assensus, distinguit hoc modo: nam duobus modis considerari potest. Primo: Ut propositio quadam est, circa quam versatur uterque habitus, vel assensus. Secundo: Ut est conclusio demonstrationis, vel syllogismi probabilis, & prima consideratio, inquit, quasi materialis est secunda, quasi formalis: quia una & eadem est propositio, circa quam versantur: sed illa eadem, est conclusio utriusque syllogismi, qui cum distinguatur specie, propositio eadem, est quasi duplex conclusio formaliter atque specie distincta: unde fit, de eadem quidem propositione esse utrumque assensum, & habitum. Sed non de eadem conclusione, at de diversis formaliter. Et hanc dicunt esse sententiam Alexandri Alensis 3. p. q. 79. memb. 3. D. Bonau. in 3. dist. 24. q. 2. art. 3. Durand. q. 1. prologi & in 3. dist. 31. q. 4. Altihiorensis lib. 3. Summæ, tit. 3. q. 4. & Rich. in 3. dist. 25. q. 1. & Villalpandei cap. præsentis, atque etiam D. Thom. 1. 2. q. 67. art. 3. ubi concedit eandem propositionem posse cognosci per diversa media: evidens, & probabile: tanquam per medium perfectum, & imperfectum, quæ non omnino repugnant, quod repetit 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. ubi P. Franciscus Suarius eandem sententiam sequitur.*

51 Probant primò: quia tota repugnantia, ob quam simul esse non possunt assensus opinionis & scientiæ, de eadem propositione est, quia repugnat, quod simul iudicetur, posse aliter se habere, & non posse: cum duo hæc iudicia sint contradictoria: hoc autem ita esset, si per idem medium utrumque esset iudicandum. Sed cum id fiat per diversa media, nullam contineret repugnantiam, aut contradictionem: quia intellectum iudicare, propositionem non posse aliter se habere: ut est conclusio demonstrationis: & posse aliter se habere; ut est conclusio probabilis syllogismi, nullo modo repugnat: nec opponuntur contradictoriè duo hæc iudicia, comparata ad diversa media. Quod præsertim verum est, cum actualis formido non sit opinioni intrinseca: nec sit necessarium opinantem actu iudicare, quod possit aliter se habere conclusio. Imò

possit

fit iudicare contrarium, vt notauit Durandus.

Secundò: quia simul cū demonstratione adduci potest, & so-
 probabilis ratio, ad probandum eandem conclusionē: sicut
 m fide diuina, ad credēdum eandē veritatem: ergo assentitur
 nul intellectus propter vtrumq; mediū: & ideo vtrumq; ha-
 bit suum effectum, qui est assensus probabilis, & scientificus;
 nulq; erunt, alioqui frustra adduceretur vtrumque medium.

Nostra sententia quasi media est, & vnica cōclusionē explica- 52

*r: Scientia, & opinio, secundum habitus, possunt simul esse in eodem
 intellectu de eadem propositione, non tamen secundum assensus, vel
 tus.* Per primam partem excluditur prima opinio, & ex parte
 cunda. Per secundam verò partem excluditur etiam ex parte
 cunda, & etiam ex parte tertia. Cæterum nostram sententiam
 nēt authores illi, quos pro se citat vltima opinio: vt cōstabit
 s legenti: videbit nāque (nisi ego fallor) de solis habitibus cō-
 dere, q̄ simul esse possint, non de assensibus. Et hic est sensus
 Th. præsertim in vltimo loco, si verba eius attētē cōsiderētur.

Vt autem eam simul explicemus, & probemus, notandū est,
*scientiam, & opinionem, dum affirmāt veritatē eiusdem propositio-
 nis, non esse oppositās contradictoriē, nec priuatiuē; imò neque ullo ge-
 re oppositionis:* Quia contradictoriē non possunt opponi ea,
 uorum vtrumque affirmat: sed nec iudicia vtriusq; necesse est
 contradictoriē opposita vt per iudiciū sciētīę dicatur propo-
 sitionem non posse aliter se habere; per iudiciū verò opinatiuū
 posse aliter se habere. Nā, vt bene probant secūda & tertia sen-
 tentia, necessarium nō est, vt tale iudicium reperiat in opinā-
 : sed sæpē non reperitur, & aliquando reperitur contrarium.
 orrò, nec opponuntur priuatiuē: quia assensus opinionis non
 ret euidētia, nec ea propriē priuatur; sed quandā negationē
 us dicit, sicut quælibet species dicit negationē alterius: & ta-
 en non propterea dicuntur priuatiuē, aut contradictoriē op-
 oni; sed disparatæ esse. Et ita se habent scientia & opinio.

Ac nec omnino disparatæ aut diuersæ sunt; sed valde similes: 53
 m in eundem finem ordinantur; qui est firmare veritatem in
 intellectu. Nisi quòd scientia id omnino efficit; opinio verò ali-
 ua ex parte, non plenè, aut perfectè. Ideo solùm distinguun-
 ur tanquam perfectum, & imperfectum: vt egregiè D Thomas
 it in vltimo loco: quia sciētia est quasi forma perfecta; opinio
 erò quasi dispositio ad illam: & has rationes perfecti & imper-
 ecti habet ex propria natura, & essentia. Sed *perfectum, & im-
 perfectum* duobus modis repugnant, vel respectu duorum. Pri-
 mo quidem respectu eiusdem formæ, quia repugnat eandem
 ornam esse ex propria natura habitum, & dispositionē: & ita
 repugnat eandem qualitatem, vel habitum, simul esse scientiā,

& opinionem. Secundò, repugnat in ordine ad idem subiectum quia impossibile est, quòd idè corpus simul sit perfectè, & imperfectè calidum: aut eadem pars aëris perfectè & imperfectè illuminata. Et hanc repugnatiã, absque dubio habent scientia, & opinio, respectu eiusdem subiecti, circa eandem propositionem. Quia opinio non omnino, vel non plenè determinat intellectum, ad veritatem eius; nec firmum, aut stabilem efficit: sed determinat quidem infirmo quodã, ac debili modo, & quasi indeterminatum aliqua ex parte relinquit: & hoc habet opinio quæcunque ex sua natura, & essentia; quomodo cūque habeatur, etiam per medium probabile, reputatum necessariū. Scientia verò plenè, atque perfectè, & omnino determinat intellectum, ad veritatem propositionis demonstratæ, omnino etiam firmum, ac stabilem reddit.

54 Ex quibus vtraq; pars nostræ sententiæ efficaciter probari potest. Primò quidem; Quòd scientia, & opinio simul esse non possunt secundum actus, vel assensus, contra secundam & tertiam opinionem hoc argumèto: Impossibile est, aliquid simul esse plenè, atq; omnino determinatum, & non plenè, atq; omnino determinatum circa eãdem rem, cū contradictoriè hæc opponantur. Sed per assensum scientificum plenè atq; omnino determinatur intellectus, ad veritatẽ propositionis demonstratæ, firmusq; & stabilis in ea redditur: & per assensum opinionis, nec omnino determinatur, nec firmus, & stabilis efficitur: ergo repugnat simul esse hæc duo in intellectu, circa eandem veritatem. At dices pro tertia opinione, concludere arg. hoc respectu eiusdem mediij, non verò ratione diuersorum repugnare, quod vtroq; modo simul se habeat. Igitur probatur efficaciter, quod etiam per diuersa media repugnet: quia simul esse conuictum intellectum, & non esse conuictum, circa eandem veritatem: vnde cūque id proveniat, siue per idem, aut diuersum medium, planè repugnat, cū sint esse simul, & non esse respectu eiusdem: ergo non tollit difficultatem argumèti, quòd id fiat per diuersa media. Et si per diuersa media id fieri potest, sequitur assensum scientificum, & erroneum simul esse posse circa eandem propositionem: ita vt simul iudicet intellectus, veram esse, & falsam: veram quidem per demonstrationem, falsam verò per syllogismum probabilem. Tunc enim cessabit oppositio: quia solum esse dicitur respectu eiusdè, non verò respectu diuersorum mediõrum: quæ tamen absurda sunt.

De habitibus verò facilè probari potest, quia nõ dicunt actualem determinationẽ intellectus ad veritatẽ, sed quasi potentialem & habituaalem. Non repugnat autem, intellectum esse imperfectè determinatum actu, & posse plenè determinari, licet

et plena determinatio actualis repugnet non plenæ. Vnde
in diuersis temporibus esse in eodem intellectu plenam, & non
plenam determinationem, nullam continet repugnantiam. At
in eodem tempore id fieri, maximè repugnat.

Ad arg. Scoti, quo probabat repugnantiam habituum; ne- 55
ganda est consequentia: quia licet actus, & habitus versentur
circa idem obiectum, & habeantur per idem medium, longè
tamen diuersas rationes habent: quia habitus est tanquam in-
clinatio, & quasi potentia ad actum; actus verò per actualem
contingentiam fit obiecti. Sed non repugnat aliquem habere
simul inclinationes ad actus repugnantes, quos potest exerce-
re diuersis temporibus: licet repugnet simul exercere vtrum-
que. Vnde licet repugnet actus, aut assensus opinionis, & scien-
tiæ esse simul, non repugnat tamen simul esse habitus.

Ad arg. Durandi; Concessa maiore, & minore, neganda est 56
consequentia. Quia repugnantia assensuum opinionis, & scien-
tiæ, non consistit in oppositione iudiciorum: de quibus bene
probat, non esse necessarium, quòd simul habeantur. Sed in
opinio, quòd ratio opinionis essentialiter est imperfecta, non om-
nino determinans intellectum ad veritatem, neque eum fir-
mans in ea: ratio verò scientiæ essentialiter perfecta est circa
eandem: cum plenè atq; omnino determinet intellectum, eum-
que in eadem veritate firmet. Firmum autem esse intellectum,
& stabilem in eadem veritate: & infirmum simul ac debilem,
repugnat: & pariter, simul esse omnino determinatum & inde-
terminatum. Et hoc sequitur, siue per idem, siue per diuersum
medium id fiat: & ideo repugnat simul esse opinionem, & scien-
tiam, circa eandem propositionem, in eodem intellectu. Itaq;
licet actualis formido non sit opinioni intrinseca: & licet non
possit haberi per medium verè probabile, sed existimatum ne-
cessarium, quæ concedenda sunt: Nihilominus ex propria ra-
tione intrinseca habet assensus opinionis, non omnino deter-
minare intellectum, nec firmare eundem in veritate. Et ideo nõ
potest esse simul cum assensu scientiæ, plenè eum determinate
& firmante: sed adueniente hoc, & cum eo plena determina-
tione intellectus, cessat ille: quia cessat omnis indeterminatio,
& aliqua pertinere ad eius essentiã: & ideo cessante omni, ces-
sat aliqua: & ex consequenti, cessat assensus, aliqua ex parte in-
determinatus, atq; infirmus: sicut cessat debilitas membrorũ,
adueniente robore: & cessat ægritudo, adueniente sanitate. Et
ex his constat soluta esse argumenta vltimæ opinionis. Et hæc
de opere posterioris resolutionis adnotasse sufficiat.

Finis huius operis.

SELECTA QVÆDAM

EX LIBRIS TOPICORVM
Aristo. quibus liberalium Artium studiosi, florentis-
simæ huius Academiæ Complutensis, satisfacere
possint consuetis Magistrorum interrogationibus,
in examine pro Baccalaureatus gradu subeundo.

De fine, ac diuisione horum librorum.

INIS, quem in his octo libris Topicorum intendit
Arist. est; *Methodum tradere probabiliter disputandi de
quocunque themate, seu problemate oblato.* Et quia vni-
uersale, ac præcipuum instrumentum Topicæ dispu-
tationis est ratiocinatio Dialectica, quam vocamus Topicum
syllogismum, duo agit in toto opere; vt vniuersalem eius diui-
sionem proponamus. Primò, explicat naturam syllogismi dia-
lectici: & partes, ex quibus componitur. Secundò: Quia syllo-
gismus iste Topicus, hoc est, localis, dicitur: locos omnes, ex
quibus argumētorum probabilium copiā deducere possimus,
copiosè tradit, & explicat, vt ita instructus Dialecticus, quam-
cunq; disputationē de rebus probabilib. instituere possit. Nos
igitur breui quadā summa tradere cupientes ea, quæ necessa-
ria sunt ad artem Topicam intelligendā, & liberalium artium
studiosos instruendos, vt satisfacere possint consuetis interro-
gationib. subeundi examinis; duo alia eodem ordinē præstabi-
mus. Primum: Quidnam Dialecticus syllogismus sit, explicabi-
mus: quæ, & quot sint partes, ex quib. cōponi debeat: tam sim-
plices, qualia sunt prædicata Topica, quam etiam compositæ:
vt problema Dialecticum, & Dialectica propositio: de quibus
Aristot. agit per octo priora capita primi lib. Deinde loca, ex
quibus eruenda sunt probabilia argumenta, summatim colli-
gemus, enumerabimus, atque explicabimus.

*Quodnam sit obiectum huius operis, & ordo eius, cum cæteris
partibus Dialecticæ explicatur.*

2 EX his facilè potest intelligi; Quodnam sit obiectum huius
operis. Nam si omnia, quæ in eo tractantur, vel sunt partes
syllogismi Dialectici; vel loci, ex quibus argumentorū proba-
bilium copia deduci possit, quæ etiam ad compositionē eius-
dem syllogismi ordinatur: scopus totius operis, cuius naturam
& pro

proprietates intendit Arist. in eo explicare, idem syllogismus
it: & ex consequenti, subiectum, seu obiectum eius proprium.
am præcipuæ conditiones obiecti istæ sunt. Ordinem etiam,
nem libri Topicorum seruent inter cæteras partes Logicæ, &
cum eis inter cæteras debitum, non erit difficile intelligere,
quuntur enim proximè libros de posteriori resolutione nu-
er à nobis explanatos. Cuius ea est ratio: Quia inter species
llogismorum, post demonstrationem in posteriorum libris
plicatam, dignior est syllogismus dialecticus cæteris: ideo
actatus iste de eo, tanquam de proprio obiecto agens, statim
ost eosdem libros debet collocari.

Quid sit prædicatum Dialecticum.

Implicia, ex quibus proximè componitur problema, ac pro- 3
positio Dialectica; & remotè Dialecticus syllogismus, sunt
Prædicata Topica, seu *Dialectica* (quod idem est) de quibus agit
Arist. c. 4. primi libri, ubi ea enumerat, & singula propriis defini-
tionibus explicat. *Prædicatum Topicum* sic possumus in genere
definire: *Est præcipua pars, ex qua componitur problema, ac propositio
Dialectica. Præcipuam partem* illud vocamus, ad distinctionem
obiecti, ex quo eadem propositio Dialectica cõponitur. Nam
copulam propositionis nõ tam partem nunc vocare volumus,
quàm nexum vtriusque partis, quo copulatæ propositionem
componunt.

Quotuplex sit prædicatum Dialecticum.

Videntur ex vna parte *prædicata Dialectica esse quinque*, pro- 4
pter hoc arg. Quia prædicatum distinguitur à prædicabi-
tanquam actus à potentia: sed actus, & potentia eodem mo-
do numerari debent: quia potentia sumit vnitatem, ac distin-
ctionem ab actu: ergo tot erunt prædicata, quot prædicabilia.
constat autem ex Porphyrio prædicabilia esse quinque: ergo
quinque etiam debent esse prædicata.

Ex alia verò parte *videntur esse decem*, propter secundum arg.
quia prædicamentum non est aliud, quam prædicatorum se-
ns, & ordinatio: ergo idem erit numerus prædicatorum & præ-
dicamentorum. Constat autem decem esse prædicamenta ex
ist ergo ponenda sunt decem prædicata.

His tamen non obstantibus, nostra sententia est; *Quatuor* 5
esse prædicata Topica: vt Aristot. expressè docet i. lib. c. 4.
sunt, *Definitio, Genus, Proprium, & Accidens*; ita vt nec plura
addenda sint, neque aliquod ex his auferendum. Tota autem
difficultas huius rei consistit in assignanda ratione, propter
quam Arist. quatuor hæc prædicata posuit. Pro cuius explica-

tionem notandum est, finem huius artis topicæ, ut diximus, esse *methodum tradere probabiliter disputandi de quacunque re proposita*. Disputatio autem tribus partibus cõstat, ita ordinatis. Primo, *Quæstione*, seu interrogatione, quam titulum disputationi solemus vocare, sic dicentes; *Vtrum cœlum sit incorruptibile vel non?* aut quid simile. Deinde *Locis*, ex quibus eruenda sunt argumenta probabilia, quibus medijs dubiam reddamus quæstionem: & tertio loco, *Argumentis ipsis*, quæ sunt syllogismi Dialectici, ex propositionibus Dialecticis compositi. Propositiones autem Dialecticæ (ut postmodum dicitur) est altera pars problematis. Problemata verò, & ex consequenti propositiones Dialecticæ, ex prædicatis fiunt: quia non est aliud problema, quàm quæstio, vel interrogatio, *An aliquod prædicatum conveniat tabi subiecto*: ut dum dicimus, *An cœlum sit incorruptibile, vel non?* id est ac si quæramus, *An hoc prædicatum corruptibile cõveniat cœlo, vel non*. Unde sequitur, prædicatum topicum non esse aliud, quàm id quod de re aliqua quæri potest. *Tot igitur erunt prædicata, quot quæstiones possunt de re aliqua fieri: & tot etiam quæstiones, quot prædicata*. Et cùm quæstio idem sit, ac problema idem erit numerus prædicatorum, ac problematum. Et tandem cùm propositio & problema forma tantùm interrogationis differant; quia problema est interrogatio vtriusque partis contradictionis; ut si dicas: *Vtrum cœlum sit incorruptibile, vel non?* problema efficit. Propositio verò, interrogatio alterius partis tantùm; ut, *putasne cœlum esse incorruptibile?* tot sunt propositiones Dialecticæ, quot problemata. Et ita intelligitur prædicatum Dialecticum esse primum, ex quo numerus problematum desumi debet. Deinde ex numero problematum numerus propositionum Dialecticarum. Et ita ex ordine ad problemata, & propositiones constituendas, desumitur numerus prædicatorum. Et discursus iste deducitur ex 4. cap. 1. lib.

6. Quo supposito, hac ratione probatur ab Arist. *Quatuor tantùm esse prædicata. Prædicatum est id, quod de re aliqua quæri potest ad disputationem Dialecticam instituendam: sed quatuor tantùm quæri possunt: ergo quatuor tantùm sunt prædicata*. Minorem probat: Nam vel quærimus de aliquo definitionem, ut intelligamus naturam eius, vel genus; ut intelligamus in quonam prædicamento sit, vel proprietates, aut communia accidētia: & nihil aliud quæri potest, quod ad hæc non reducat: ergo quatuor sunt prædicata: ita ut nec plura, nec pauciora. Et hæc sunt, *definitio, genus, proprium, & accidēs*, quæ suis definitionibus sic explicat c. 4. 1. lib. *Definitio, est oratio, quid erat esse significans. Orationem esse dicit: quia non est propositio, cùm nec verum contineat, nec falsum; ut animal rationale*. Vocat etiam definitionem terminum

sumpta

umpta metaphora ex terminis agrorum. Nam ad quemlibet solum, & totum pertinet illud, quod intra terminos eius clauditur: ita ut nihil eius extra sit, sed totum quod habet, intra terminos comprehendatur. Sic definitio continet, quidquid pertinet ad essentiam rei: ita ut nihil eius sit extra, nec aliquid sit eius, quod intra illam non comprehendatur: & ideo vocatur ab Arist. terminus. *Genus* vero, inquit, est, quod predicatur de pluribus differentiibus specie in quid. Ut animal: *Proprium*, quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim predicatur: Ut risibile, respectu hominis. *Accidens* est, quod nec definitio, nec genus, nec proprium, inest autem rei: aut etiam, *Accidens* est, quod inesse ei-
dem potest: ut albedo, respectu parietis.

Si autem dixeris; ultra has quatuor quaest. aut interrogatio-
nes, seu problemata, quae generalia esse videntur, plura possunt
specialia queri de re: ut, an sit homo: an sit leo: an sit substantia,
& innumera alia: ergo plura quam quatuor, imò innumera praed-
icata debent concedi. Et praeterea, generalia praedicata adhuc
sunt plura: quia sicut querimus de genere alicuius rei; ut, utrum
animal sit genus hominis, necne: ita possumus querere de eius
differentia, nempe, an rationale sit differentia hominis: atque
etiam de specie; ut an homo sit species Petri, aut Ioannis: vel etiam
an sit species animalis: ergo duo alia praedicata generalia sunt
addenda, nempe, Species, & Differentia.

Circa primam partem arg. de interrogationibus specialibus as-
serit Rodolphus Agricola lib. 1. de inuentione Dialectica, c. 3.
errasse Arist. in assignando numero praedicatorum: quia sicut plu-
ra sunt genera problematum particularium, ita plura debent con-
stitui praedicata, quam quatuor. Sed plus mihi videtur errasse hic
author, reprehendendo Aristotelem: quia vera solutio ex doctri-
na eiusdem Arist. 1. lib. Topic. c. 4. & lib. 5. c. ult. sub finem, colligen-
da est. Quibus locis duo asserit. Primum; *Quod cum problemata
ordinateantur ad disputationem dialecticam, cuius finis est determi-
natio eiusdem problematis, circa quod disputatur: ita ut praeser-
tis probabilibus argumentis pro vtraque parte tandem decer-
natur, vtra earum sit probabilior: hinc sequitur omnia proble-
mata, quae eisdem argumentis, & eodem modo determinantur,
ad idem genus problematis pertinere: & omnia praedicata eo-
rundem sub aliquo ex quatuor designatis comprehendi. Et ideo
in hoc primo loco asserit, differentiam, si generalis sit, hoc est,
si de pluribus speciebus praedicetur, sicut genus, cum genere
esse connumerandam, & non esse addendum pro ea aliud praed-
icatum. Secundum est, quod secundo loco docet, *Quaestio-
nem accidentis finire, aut determinari: ex eo solum, quod quis probet
conuenire subiecto. Ex qua doctrina deducimus nos omnia pro-
blemata**

blemata specialia, quæcūque illa sint, reduci ad problema accidentis: Et omnia prædicata eorundē, ad prædicatum accidentis. Et ratio huius reductionis est: quia in omni problemate speciali quæritur: An hoc prædicatum conueniat tali subiecto, vel ei insit, necne; quod patet habere modum interrogationis, aut problematis accidentis: quo solū quærimus, *An accidens conueniat, vel insit subiecto.* Et eisdem prorsus argumentis finiūtur, aut determinantur: quia si inquiras, an animal conueniat hominī, necne: vel an homo conueniat Petro, necne, sufficienter determinatur; & disputatio eius finita erit, si probemus vtrumque ei inesse: quamuis nec probetur esse de essentia eius, aut cū eo cōverti; nec alio modo speciali ei conuenire. Ergo ad formā problematis accidentalis reducūtur, & prædicata eorū sub prædicato accidentis comprehenduntur, nec opus est alia multiplicare.

Ex eadem doctrina respondere possumus ad aliam partem eiusdem argumenti de specie, & differentia. Quod si differentia sit subalterna, ad prædicatum generis reducitur: si verò infima, ad prædicatum definitionis: species verò ad prædicatum generis. Et ratio omnium est: quia iisdem argumentis definitur quæstio generis & differentia subalternæ, cū vtrumque prædicatur de pluribus differentibus specie, in quid. Eisdem namq; argumentis probamus, animal esse genus hominis; & sensibile, differentiam subalternam eius: atque etiam hominem esse speciē Petri, & Ioānis. Quia sicut genus prædicatur in quid de speciebus, ita species de indiuiduis. Iisdem etiam probamus: Animal rationale esse definitionem hominis; & rationale, esse differentiam atomam eius. Quod verò ad speciem attinet, satis etiam probabiliter respondent Albertus Magnus tract. 2. Topic. c. 8. in fine, & Sotus q. 5. vniuersalium ad primū: non esse inter prædicata enumerandam: quia prædicata sumuntur per respectum ad subiectum commune, quod non respicit species, sed singularia. Et ratio huius est: quia prædicata (vt dicebamus) ex propria ratione ordinantur ad constituenda problemata, & propositiones dialecticas: & vtrumque horum ad constituendum syllogismum dialecticum, qui non constituitur per se ex propositionibus singularibus, sed cōstantibus subiecto communi: in quibus solis reperiri potest forma syllogistica, ex modo, & figura constans, vt per se est manifestum.

¶ Ad primum arg. de prædicabilibus, distinguendum est antecedens. Nm prædicatum vniuersaliter sumptum distinguitur à prædicabili, sicut actus à potētia: & ideo eodē modo numeratur, ac prædicabile. Verum prædicatum sumptū specialiter pro Topico, non respicit prædicabile vt potentiam: sed solū pro actuali

actuali sumitur: & modo quidē speciali, à generali prædicato distincto, hoc est, in ordine ad quæstionem, seu problema instituentium. Vnde alio etiam modo diuerso prædicata numerantur, diuersumque sortiuntur numerū à prædicabilibus, atque etiam à prædicamentis: quæ sunt ordinationis prædicatorū, vt sub ratione generali considerantur: non vt speciali, & Topica ad specialem etiam finem iam explicatum ordinata. Quare non sequitur ex eo, quòd prædicamenta sint decem, tot debere esse prædicata Topica. Et hæc est solutio secundi argumenti.

Quid sit, & quotuplex problema dialecticum.

Aristoteles 1. lib. c. 3. definit problema dialecticum, dicens: **12**
*Esse interrogationem, seu quæstionem vtriusque partis contradictionis: vt si dicas: Vtrum animal gressibile bipes, sit definitio hominis, necne? Quatuor autem sunt genera problematum: vt cap. 3. & 4. asserit idem Aristoteles: sicut quatuor sunt prædicata, vt Problema definitionis: quale est illud, ex definitione hominis assignatum. Problema Generis: vt si dicas, vtrum animal sit genus hominis, necne? Problema proprii, vt dum dicimus, vtrum risibile sit proprium hominis, necne, & tandem, Problema accidentis. Vtrum albedo sit accidens parietis necne? Cap. etiam 9. eiusdem lib. diuidit problema dialecticum vniuersaliter Arist. dicens: Aliud esse Practicum: Quod pertinet ad electionem, vel fugam, vel aliquid de prosequendo, aut fugiendo. Hoc enim, inquit, ad praxim, aut operationem ordinatur: & ideo dicitur practicum. Tale est hoc: vtrum voluptas sit eligenda, vel non. Aliud verò est Speculatiuum; Quod nihil de prosequendo, aut fugiendo continet, nec ad operationem ordinatur: sed solum ad cognitionem veritatis, vt si dicas: vtrum cœlum sit incorruptibile: vel non? Alia etiam diuisione potest diuidi problema, **13**
secundum materias diuersarum scientiarum, in quibus reperitur: qua ratione dicimus: Aliud esse problema Physicum, vt, An principium motus, & quietis, eius in quo est, sit definitio naturæ, necne? Aliud Metaphysicum, vt si dixeris: Vtrum ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, necne? Veruntamen formalis consideratio omnium problematum secundum quam reducuntur ad quatuor illa ex diuersis prædicatis desumpta, dialectici propria est: quia ad solum dialecticum pertinet, docere omnes, quonam modo disputatio sit instituentia, & quibus instrumentis in ea vtendum, ad consequendam notitiam veritatis, de qua disputant.*

Quidnam sit propositio dialectica, & quotuplex: & quomodo distinguatur à problemate.

Tria

14 **T**Ria hæc tradit Arist. lib. 1. c. 3. in fine: sic in primis definiēs propositionem dialecticā, quòd sit, quasi *propositio alterius partis contradictionis*: vt si dicas: Putásne animal rationale esse definitionem hominis? Differre autem à problemate ait, nō re, sed modo: quia *propositio*, vt vocabuli etymologia ostēdit, proponit alteri aliquid: vt eidē rei propositæ respondeat, explicās, quidnā de illa iudicet, vel sentiat. *Problema* verò modū habet quæstio. & vtramque partem per modum quæstionis agitādæ proponit: vt si dicas: Vtrūm animal rationale sit definitio hominis, necne? Itaq; *propositio dialectica*, interrogat per modū simplicis propositionis: nō per modum quæstionis: & assumit vnā tantū partē: cū problema vtramque, & per modū quæstionis interroget. Id duob. modis solet proferri, vel *formaliter*, vtramque partem interrogādo: vt in assignato sit exemplo: vel *formaliter vnā*, & *virtualiter alterā*: vt si solūm dixeris: vtrūm animal rationale, sit definitio hominis? Et hoc modo proferūtur problemata in cōmuni vīu scholarū, quoties quæstio aliqua disputanda proponitur: quod breuitatis studio, absq; dubio fit, eo quòd iam ab omnibus intelligitur altera etiam pars interrogata, ex modo ipso problematicæ interrogationis.

15 Vbi aduertere debemus, quòd Arist. 1. lib. priorum, c. 1. non distinxit propositionem dialecticā à problemate: imò neque à propositione probabili: cū dixerit *esse interrogationem contradictionis*: quod problemati proprium est, & rursus, propositionem dialecticā percontanti esse interrogationem cōtradictionis: ratiocinanti verò, esse sumptionē apparentis, & probabilis. Ideo remisit distinctionem horum trium ad c. 3. lib. 1. Topic. quem citauit dicens: vt in Topicis dictum est. Ibi siquidem proprius erat locus distinguendi hæc eo modo, quo à nobis distincta sunt. *Propositio dialectica* quadruplex est, sicut de problemate diximus: *Definitionis* est hæc: Putásne animal rationale est definitio hominis? *Propriæ*, Putásne risibile est propria passio hominis? *Generis*, Putásne animal est genus hominis? *Accidentis*, Putásne albedo est accidens hominis?

16 Sed valde notandū est in hac parte, *Propositionem* sub hac generali ratione sumptā: solūm significare enunciationē; vt proponitur in syllogismo ad inferendā cōclusionē. Quæ si proponatur primo loco, dicitur *propositio simpliciter*, aut *propositio*, seu *premissa maior*, vel prima pars antecedentis. Si secūdo loco, dicitur *sumptio*: quia sub propositione maiori: sub qua cōtinetur, assumitur: dicitur etiā *Minor propositio*, aut *Premissa minor*, ac secunda, vel posterior pars antecedentis. Et si in syllogismo demonstratiuo proponatur, dicitur *principiū*: si in syllogismo dialectico, *Propositio probabilis*, & *propositio apparens*: si in syllogismo sophistico,

Sophistico. *Propositio verò dialectica* præter enunciationem, ad-
dit modum propositionis, quasi per modum dubitantis: &
problema, modum interrogantis; vt explicatum est.

Ex quibus intelligitur, tam propositionem Dialecticam, ¹⁷
quàm problema, atque etiam propositionem probabilem, de-
rui ad disputationem instituendam: sed diuersa ratione: nã
problema dialecticum deseruit per modum quæstionis propo-
tæ ad disputandum: & ideo primum locum tenet, & quasi ca-
ut totius disputationis vocatur. *Propositio verò dialectica*
deseruit, quasi pro interrogatione ad respondentem facta, vt
er eam respondens proferat aliam: qua media, quid de re pro-
posita sentiat, explicet: & ex data responsione possit interro-
ans occasionem sumere disputandi in vnã per alteram partẽ
propositæ quæstionis. *Propositio verò probabilis* deseruit iã
ad constituendum syllogismum, quo possit intetum probari,
& quæstio terminari, aut definiri. Itaque problema & propo-
sio dialectica, sub propriis rationibus formalibus, ad insti-
tuendam disputationem pertinent, non tamen ad syllogismũ
dialecticum: nisi solũ antecedenter, & quasi præsuppositiuẽ.
Sola autem *propositio probabilis* pertinet ad eandem dispu-
tationem, tanquam pars syllogismi dialectici. Vbi aduertere
debemus, quòd Aristot. hoc loco distinguit propositionem à
problemate, dicens, problema vtramque partem interrogare.

Quid sit, & quotuplex propositio probabilis.

Probabile definit Arist. lib. i. c. i. his verbis: *probabilia autem* ¹⁸
sunt, quæ videntur omnibus aut pluribus; aut sapientibus: & his
vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus, & probatis.
Quod intelligitur, aut propter rem ipsam, quæ ex se apparet
vera: vel propter verisimilem aliquam rationem. Itaque pro-
babile non est idem, quod verum: nec etiam, quod necessariũ,
aut certum: sed quod apparet verũ omnibus, aut pluribus, aut
sapientibus. Sunt enim *propositiones in triplici differentia*. Nam
quædam sunt euidenter veræ, & quarum veritas euidenter est co-
gnita. Aliæ euidenter falsæ, & quarum etiã falsitas euidenter co-
gnoscitur. Aliæ verò *mediũ tenent*: quia veræ sunt, aut falsæ, sed
veritas, vel falsitas earũ nõ est euidenter nota: quia causa earũ,
aut ignoratur, aut nõ plenè cognoscitur: & ideo plurib. apparẽt
veræ, aliis verò etiam cõtingit apparere falsas, quia verisimilis
ratio pro vtraq; parte esse solet. Et istæ dicuntur probabiles. Pa-
tet igitur, quo pacto probabilis propositio distinguatur à pro-
positione, vera, certa, necessaria, & falsa. Quia fieri potest, vt se-
cundum rẽ sit necessaria, veritatem habens necessariã: vel in re
necessariò falsa, habens necessariã causam suæ falsitatis: &
tamen

tamen probabilis videatur, propter verisimilitudinem, & apparentiam veritatis, quam habet: vel propter verisimilem rationem, quæ probari potest. Vt intelligatur, formalem rationem probabilis propositionis non tam in re ipsa consistere, quàm in apparentia, vel apparenti ratione, respectu plurimum, vel sapientium, ut docuit Aristoteles.

Vnde sequitur, quòd quamuis repugnet, duas contradictorias esse simul veras, non tamen repugnat esse simul probabiles, quia saepe contingit, ut vtraque habeat pro se viros doctos quibus vera appareat, & etià verisimiles rationes, quibus probetur. Verùm in ipsa re necesse est alteram earum esse falsam. Non tamen est necessarium (ut aliqui decepti existimant) quòd si vna propositio est probabilis: eo ipso probabilis etiam sit eius contradictoria: cùm manifestum sit, posse contingere, quòd illa appareat viris doctis vera, & verisimiles rationes pro se habeat: hæc verò, nulli appareat vera nec aliqua verisimilis ratio inuenta sit, per quam probetur.

20 *Propositio probabilis duplex est: quædam per se; Alia verò propter aliam, ex qua deducitur. Per se probabilis, illa dicitur, cuius probabilitas ex sola notitia terminorum, absque alia rationatione, per quam probetur, evidens est: ita ut intellectus non possit non iudicare, esse probabilem. Talis est hæc: Omnis mater diligit filium: aut omnis amicus diligendus est: & hæc propositionem per se probabilem definiuit Arist. i. lib. Posteriorum, dicens: *Opinio est acceptio immediatæ propositionis, & non necessaria*: Opinione nomine assensum talis propositionis immediatæ intelligens: hoc est, quæ sine medio indicatur probabilis, ex sola notitia terminorum. Et assensus huius propositionis, per se probabilis, vocari potest intellectus, intra genus probabilis propositionis: sicut intra genus evidentis vocatur intellectus assensus propositionis necessariæ, qui sine medio habetur, sola significatione terminorum cognita. Alia est *Propositio non per se probabilis*, sed quæ ex alia per se probabili colligitur per evidentem, aut probabilem consequentiã: aut ex euidenti alia per consequentiã solum probabilem. Et hæc est similis conclusio ni sciëntificæ, quæ ex euidenti præmissis, & per evidentem syllogismum colligimus. Nihilominus ex vtraque propositione probabili potest fieri syllogismus dialecticus, ut per se est manifestum.*

Quidnam sit syllogismus Topicus, aut dialecticus.

Explicatis singulis partibus syllogismi dialectici, nõ erit difficile definitionem eius intelligere: quam assignauit Arist. c. i. lib. i. Topicorum, his verbis: *Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus: id est, qui ex propositionibus probabilibus*

alibus procedens, probabilem etiam conclusionem colligit. Quæ sic intelligenda est, ut ex utraque præmissa probabili, vel saltem ex altera procedere debeat; nã sæpè contingit, ut ex vna euidèti, & altera probabili efficiatur. Talis est enim iste, *Omne animal dicitur sibi simile: Omnis homo est animal: ergo omnis homo dicitur sibi simile.* Cõuenit autè cum syllogismo demonstratiuo, & cõmuni: & generica ratione dispositionis, in modo, & figura: distinguitur autè ab eõ, specie, per modum concludendi: nam demonstratio concludit per medium necessarium: hoc est, per causam, vel effectum necessarium: probabilis verò, per mediũ probabile: quia nec reddit causam nec effectũ conclusionis necessarium, sed solum probabile: hoc est, quæ talia apparèt pluribus, aut sapientibus, ut explicatum est. Itaq; non distinguuntur per solam materiam; ut probauimus in posterioribus; sed etiam per formã specialem, ex modo speciali concludendi deceptã: cum in forma generica dispositionis syllogisticæ conueniãt. A syllogismo verò sophisticò distinguitur per formam veram, aut apparentem; atq; etiam per probabiles, aut apparentes propositiones. Nã ex illis procedit dialecticus, sophisticus verò ex his. Sed diuersum quid est procedere ex probabilibus, aut ex apparentibus: nam licèt probabilis propositio sit illa, quæ apparet vera, quamuis fortè vera non sit, non tamen cuiuscumq; apparet, sed tantum sapientibus, idque propter fundamentũ verisimilis rationis: vel propter verisimilitudinẽ eiusdem veritatis. Apparètia verò, ex quibus procedit syllogismus sophisticus, nec respectu sapientũ dicuntur talia: nec etiam vera apparent cũ fundamento rationis probabilis, aut cum verisimilitudine eiusdem veritatis: sed cuiuscumque, & sine his fundamentis. Unde solam, & nudam habent apparentiam veritatis, & ideo deceptorie propriè dicuntur: & syllogismus ipse, ex sic apparentibus procedens, vocatur etiam deceptorius.

numeratio atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur arg. probabilia pro disputatione ineunda.

Ioc solum restabat explicandum: ex his, quæ pertinent ad disputationem dialecticam instituendam: nempe *Locus*, ex quo desumenda sint probabilia arg. vel syllogismi. Explicatis tamque & cognitis huiusmodi locis, facile erit cuique argumenta probabilia inuenire, quibus in disputationibus uti possit. Et licèt vsus locorum ad quamcumq; scientiam pertineat, secundum applicationem ad propriam materiam; eorum tamen explicatio ad solam spectat dialecticam, cuius proprium nomen est, methodum præbere omnibus scientiis, ac disciplinis, ad disputationem instituendam.

23 *Locus* autem, ex quo eruuntur argumenta, diuiditur in *Intrinsecū*, & *Extrinsecū*. *Locus Intrinsecus*, vocatur ille, qui ad substantiam rei pertinet, vel substantiam eius comitatur. Quæ ad substantiam pertinent, sunt hæc, *Definitio*, *Genus*, *Differentia*, aut pars aliqua rei, vt *Materia*, & *Forma*: vel partes integræ, vt *Caput*, *Manus*, aut *Brachium*. Quod verò comitatur substantiam, aut est *Totum*: (quod ideo comitari dicitur substantiam rei: quia includit partes:) aut *Descriptio* ipsius rei: aut *Propriū* rei: aut *Accidens*: aut *subiectū* illius. *Vnde loci intrinseci tantum sunt nouem*; *Definitio*, *Genus*, *Differentia*, *Partes*, *Totum*, *Descriptio*, *Proprium*, *Accidens*, & *Subiectum*.

Locus extrinsecus, dicitur ille; qui non est in ipsa re, nec ab ea procedit, sed ex aliquo extrinseco desumitur. *Locus autem extrinsecus* diuiditur, in *Eū*, qui habet aliquam affinitatem cum ipsa re; & in *Eum*, qui habet aliquam repugnantiam cum ea. *Loci extrinseci habentes affinitatē*, sunt, *Coniugata*, *Similia*, *Causæ extrinsecæ*, nempe *Efficiens*, & *Finalis*: *Effectus extrinsecus*, *Maius*, *Minus*, *Auctoritas Diuina*, vel *humana*. *Loci verò extrinseci repugnantes*, sunt, *Cōtraria*, *Disparata*, & *Diffimilia*. *Vnde loci extrinseci vndecim sunt*: quos si cum nouem intrinsecis coniungamus, inueniemus locos omnes, tā intrinsecos quàm extrinsecos, viginti tantum esse: quos sigillatim, breuissimè tamen explicabimus: Vt ratio singulorum intelligatur, & vsus eorum reddatur facilis.

Locus primus à Definitione.

24 **F**requens vsus est huius loci à *Definitione*, in disputationibus. Ex eo, quòd essentiam definiti continet, & cum eo conuertitur. Vnde fit: vt plures propositiones vniuersales deduci possint ex ea, quæ vocatur *Maximæ*, & quasi capita sub quib. plures particulares desumuntur, ad instituēdos syllogismos dialecticos. Et si q. proposita, circa quā disputatur, sit *Absoluta*, possumus assumere in argumentatione, definitionem subiecti, aut prædicati, aut vtriusq;: ex quibus deducuntur *Maximæ*, *Affirmatiuæ*, & *Negatiuæ*. *Affirmatiuæ* sunt, *Quidquid cōuenit definitioni, cōuenit definito*: & *Quidquid potest cōuenire definitioni, potest conuenire definito*, & aliæ similes. *Negatiuæ*, *Quod nō cōuenit definitioni, non cōuenit definito*: & *Quod nō potest conuenire definitioni: nō potest cōuenire definito*, Gratiæ exempli: Si proposita q. disputanda sit, *An Dialectica sit necessaria ad alias scientias comparandas*, Subiectum huius q. est *Dialectica*, Prædicatū verò necessariū: Possumus ergo vti definitione *Dialecticæ*, sic arguētes: *Scientia docens argumēta cōficere, necessaria est ad alias sciētias cōparandas*: sed *Dialectica est sciētia, docens*

locens argumenta conficere: ergo necessaria est ad alias scientias comparandas. Et secundum eandem proportionem, possumus uti definitione necessarij, quod est prædicatum questionis, atque etiam definitione, simul subiecti, & prædicati.

Si verò quæstio sit Comparatiua, nèpe, *An necessitas ad alias scientias magis conueniat Dialectica, quam cæteris artibus;* uti possumus definitione subiecti, atque etiam prædicati; vel vtriusq; reducendo ex eis Maximas quasdam similes superioribus, cum his aduerbiis magis & minus. Ut si dicamus, Cui magis conuenit definitio, magis conuenit definitum: & Cui minus conuenit definitio, minus conuenit definitum, & sic de cæteris.

Secundus locus à Genere.

Idem ferè modis uti possumus loco à genere. Nam propter necessariam connexionem quam habet cum speciebus, deducuntur ab hoc loco plures Maxime, ex quibus instituere possumus argumenta: ut sunt istæ, *Quidquid essentialiter conuenit generi, etiam conuenit essentialiter speciebus: & Quod repugnat generi, repugnat etiam speciebus.* Sicque de aliis, iuxta modos arguendi definitione explicatos. Et ad hunc locum generis reducitur locus Speciei, quia similem habet connexionem cum indiuisis: & ideo non additur alter locus à specie, sed eadem ferè Maxime deduci possunt, atque à genere: & eodem modo debent applicari ad formanda argumenta à specie.

Tertius locus à Differentia.

Alde similis est locus à Differentia, duobus præcedentibus à definitione & à genere. Nam duplex est differentia, *Subalterna, & Atoma.* Ex si *subalterna* sit de eisdem speciebus prædicatur ac genus, & eandem habet connexionem intrinsecam cum: quare eadem Maxime ex ea deduci possunt, ac ex genere. Si verò sit *Atoma*, cum definitione conuenit in duobus. Primum, In eo, quod intrinseca est speciei. Secundò: Quia cum ea inuertitur. Vnde similes etiam Maxime ex ea deduci possunt: deducuntur ex definitione, & eisdem modis applicari debent syllogismos dialecticos conficiendos.

Quartus locus à Partibus.

Artes sunt in triplici differentia, *Subiectiua;* ut species respectu generis, *Essentiales;* ut materia, & forma: aut genus, & differentia: & *Integrantes;* ut caput, manus, & brachium. Et ex his, quæ sunt necessaria ad consistentiam totius, sine quibus esse non potest: ut caput, cor, & similes. Aliæ non sunt necessaria, sed sine illis esse potest: ut manus, digitus, pes. Et à primis potest deduci arg.

à secundis deduci non potest: quia neque inferunt consistentiam totius, nec eam tollunt. A partibus plures maximæ deduci possunt, propter necessariam connexionem, quam habent cum toto, & cum eis totum: ut sunt istæ: *Quod necessario comitatur partem, necessario etiam debet comitari totum: & Quod repugnat parti, etiam repugnat toti.* Et hæc accipiuntur ex parte subiecti propositæ quæstionis. Aliæ verò possunt sumi ex parte prædicati secundum proportionem

Quintus locus à Toto.

27 **T**otum duplex est. Aliud *uniuersale*, quod est uniuersale prædicatum respectu inferiorum, quæ sunt partes eius subiectiuæ, ut genus respectu specierum, & terminus distributus signo uniuersali: ut omnis homo, respectu particularium, quæ sub eo continentur. Et ab hoc toto, ad eius partes, sumuntur omnia argumenta quæ fiunt à superiori ad inferius negatiuè: & in summis sunt manifesta. Aliud est *totum Essentiale, aut integrale*; ut homo, equus, domus. Et ab hoc toto deduci possunt plures maximæ, & ex eis confici plures syllogismi: ut, *posito toto necesse est ponere omnes partes necessarias.* Vnde valet arg. à positione totius, ad positionem cuiuscunque partis necessariæ, & etiam *ablato toto, necesse est auferri aliquam partem necessariam.* Vnde valet arg. à negatione totius ad negationem alicuius partis necessariæ, sub distinctione: ut si deficit domus, aut non est fundamentum, aut non est tectum, aut non est aliqua alia pars necessaria.

Locus sextus à Descriptione.

28 **D**escriptio est definitio, quam appellare solent *descriptiuam*. Quia non explicat essentiam rei, nec per genus, & differentiam traditur, sed per propriam passionem, conuertibilem tamen cum re descripta: ut animal, aptum ad ridendum cum homine: & ideo omnes maximæ, quæ ex definitione deducuntur, ex descriptione deduci possunt, & eodem modo applicari ad syllogismos constituendos. Et quod de descriptione dicitur, de definitione, quod nominis, intelligi debet: cum conuertatur etiam cum re, non tamen de etymologia nominis: quia sæpe contingit diuersa esse id à quo nomen imponitur, & illud quod significat: quare non potest argumentum firmum duci ab etymologia ad rem significatam.

Locus septimus à proprio.

Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur: ut definit Arist. c. 4. 1. lib. quasi dicitur, propriam passionem non pertinere ad quod quid est, seu re essentiam; conuerti tamen cum ea sicut definitio conuertitur cum definitione. Et ideo iisdem ferè modis, eadem ferè arg. deduci possunt
proprio

proprio, atque à definitione: quia, *Cui conuenit definitio, conuenit propria passio: & Cui non conuenit propria passio, nec definitio conuenit.* Et sicut bene colligitur, rem esse perfectiorem, quo perfectiorem definitionem habet: Ita quò perfectiorē habet passioem: cūm hæc procedat ab essentia tanquam à propria causa.

Locus octauus ab Accidente.

Accidēs est, quod adest, & abest subiecto præter corruptionem eius: 29
vt definit ibidem Arist. Sed hæc definitio solū videtur cōuenire accidētibus verè inhærentibus, quæ ideo vocātur intrinsecæ: nihilominus etiam alia quæ solū videtur extrinsecā denominationē significare, sub nomine accidētis hæc loco debet intelligi: vt dextrum esse, vel sinistrum parietem: aut visum, vel intellectū esse: quia in modo denominandi similia sunt accidētibus intrinsecis. Ab accidente deduci possunt plures Maximæ, & ab his plura arg. Vt, *Si accidētia prædicati nō conueniūt subiecto, non cohærebit prædicatū subiecto:* quo arg. vsus videtur beatus Petrus, Actor. 2. probans discipulos nō fuisse ebrios: quia tempus illud tertiæ horæ diei nō erat cōueniens ebrietati; & ideo nec discipulis, cū eadem hora eis imponeretur ebrietas. Et bene probatur aliquem non occidisse alterū, si probatur eo tēpore quo occisus est, in eodem loco occisionis non fuisse, sed alibi.

Locus nouus à subiecto.

De subiecto inhætionis, intelligitur locus iste, cui inhærent accidentia non de subiecto prædicationis, cui potest prædicatum essentialiter conuenire: & ideo meritò numeratur inter locos intrinsecos. A subiecto possunt deduci Maximæ istæ & similes: *Cui repugnant accidētia, etiam repugnat subiectum:* vt si alicui repugnat intellectus, etiam anima; & si repugnant corporæ accidētia, etiam repugnabit corpus. *Vbi subiectum est, ibi dependent esse accidentia: & Vbi non sunt accidentia, nec est subiectum: & Motis nobis mouentur omnia quæ sunt in nobis: id est accidentia.* Et ex his, & aliis maximis, multa possunt effici arg. à loco Subiecti: & isti sunt omnes loci intrinseci. Sequuntur extrinseci.

Locus decimus, & primus inter Extrinsecos, à Coniugatis.

Coniugata dicuntur voces, quæ sub diuersa terminatione eandem formam significant, atque participant: & propterea quasi idem uerbum ducere videntur; vt Iustus, Iustitia, & Iustè: & omnes casus per quos variatur idem nomen, & uerbum. Ad hæc reducuntur alia quæ eandem formam significant, licet diuersæ omnino sint voces: vt Iustus, & studiosus: quæ ita se habent, quantum ad rem significatam, sicut iustitia, & iustus. Ex his deducuntur

Va. s. ista

istæ maximæ, & similes: *Quæ dicuntur de uno coniugatorum, sunt etiam modo, & cum debita variatione, dicuntur de alio; ut si Philosophus est sciens, philosophia erit scientia: & de quo dicitur unum coniugatorum, dicitur etiam suo modo alterum.* Et ex his ac similibus propositionibus. possunt fieri multa argumenta à cōiugatis

Locus 11. à Simili.

Similia sunt, quæ participant eandem formam: ut omnia alba. Ad quæ reducuntur, quæ habent eandem proportionem: ut auriga, & dux; quia similem curam ei, quam habet auriga in suo curru, debet habere dux in exercitu. Ad similia etiam reducuntur æqualia, & ab eis deducuntur Maximæ plures, pro argumentis instituendis, similes huic; *Cygnus discrepat visum: ergo etiam paries albus.* Sed semper debet fieri in his argumentum à ratione formali similitudinis, & non ab aliis materialibus, quæ habere possunt similia: non est enim bonum argum. si dicamus: *Cygnus est avis, ergo etiam paries albus est avis.*

Locus 12. à Causa.

31 **Q**uadruplex est causa: Finalis, Efficiens, Materialis, & Formalis. Verum locus iste, cum sit extrinsecus, solam Finale, & Efficientem complectitur: non Materiale, & Formale, quæ cum sint partes rei intrinsecæ, potius ad locum partium pertinebunt. *Causa finalis est, cuius gratia operatur efficiens, & producit effectum, & Causa efficiens, à qua effectus procedit.* Maximæ, quæ ex eis deduci possunt, similes sunt his: *Posita causa, necessario ponitur effectus: quæ intelligitur de causa actuali, & sufficienti, & Non posito effectum, non ponitur causa: quæ simili modo intelligitur.* Verum quæ ad naturam & proprietatem harum causarum pertinent, in secundo lib. Phys. à nobis explicantur.

Locus 13. ab Effectu.

Valde similis est locus iste præcedenti: quia eadem Maximæ à causa, & effectu deducuntur: idem est modus arguendi in eis; ut, à *Positione effectus ad positionem causa: v.g. Si dies est, sol est in nostro hemisphærio. Ablato effectu aufertur causa: ut, non est dies, ergo nec sol est in nostro hemisphærio.* Sed intelliguntur istæ, & aliæ similes, de causis necessariis & sufficientibus.

Locus 14. à Maiori, & 15. à Minori.

32 **S**imiliores sunt duo isti loci, à maiori, & minori: & ideo de illis simul loquendum est. A maiori sumitur hæc Maxima: *Quod potest efficere maius, potest efficere minus: & à minori hæc, Quod non potest efficere minus, nec potest efficere maius.* Sed utraq; debet intelligi

ligi de maiori & minori, eiusdem conditionis. Nam si diuersæ rationis sint, non valebit argumentum. v. g. Angelus potest intelligere, quod est maius: ergo potest ambulare, quod est minus. Quia diuersæ conditionis sunt intelligere, & ambulare. Item non potest ambulare, ergo nec intelligere.

Locus 16. & 17. ab Authoritate Diuina, & humana.

Testimonium fide digni, cui fides innititur, valde extrinsecū est rebus testificatis vel creditis; vt ex se est manifestū. Vnde locus ab authoritate fide digni, maximè extrinsecus est. Sed si sit ab authoritate Diuina, infallibilem veritatem tribuit rei: quia cū Deus sit summa, & prima veritas, nō potest falli: & cū sit summa bonitas, fallere nō potest. Vnde quæ DEVS testificatur, ea infallibilem veritatem habent: & tales sunt res nostræ fidei, quas propter Diuinam authoritatem credimus, & argumenta Theologica ab hoc præcipuè loco deducuntur.

Ab humana verò authoritate, aut testimonio, non a deo firmū arg. 33
deduci potest. Sed valet plurimū, ad explicandas res diuinæ fidei. Nam licet sacri Doctores, homines fuerint, tamen expositio sacræ Scripturæ, quam omnes, vel plures eorum adferunt (etiā si dissentiat vnus, vel alter) maximam facit fidem: quia non est credendum, permisisse Deum eos in hac re decipi, ad quos pertinet Scripturā exponere, & expositam aliis tradere. Valet etiā multū in rebus, quæ dependent ex libera hominum voluntate; vt ad impositionem, & significationem nominum: quia nominibus vtendum est, vt plures vtūtur. Præterea in reb. quæ per sensus euidenter cognoscuntur: atque etiam in his, quæ ad historiam pertinent: quæ inniti debent euidentiæ alicuius, vt plurimū, per assensus habitē, ex qua ita contigisse credunt alij. Sed non valet in his, quæ cognoscuntur per discursum, in quib. præcipuū locū ratio tenet, quāquam adhuc in his multū valeat cōmunis cōsensus omniū. Semper ergo deducitur arg. probabile, ab authoritate humana: & quo plures sunt, qui aliquid testificantur; eo efficacius arg. deducitur. Negatiuè tamen non est ab authoritate humana arguendum, quasi probeatur, rem non ita esse, quia à nemine narratur: quia non est necessarium scripta fuisse omnia.

Locus 18. & 19. ab Oppositis, & Repugnantibus seu Disparatis.

Non multū differunt duo isti loci, ab Oppositis & Repugnantibus, seu Disparatis, quia eadē ferè argumenta ab vtrisque deducuntur. *Oppositio quadruplex est, vt in Post prædicamētis diximus. Contraria, quæ est inter Albū, & Nigrum. Contradictoria: Inter album, & non album. Priuatiua: Inter cæcum & videns.*

& Relatiuo. Inter Patrem & Filium; & in cōtradietorie oppositis, maxima hæc semper est vera: *Quod cui conuenit uni, non potest conuenire alteri, & Cui non conuenit unum, necessario cōuenit alterum*: quia immediata est eorum oppositio. Et idē est in priuatiuē oppositis: nō quidē absolute, sed circa subiectū aptum; vt, *Cui conuenit cecitas, non potest simul conuenire visus: nec, Cui conuenit visus, potest simul cōuenire cecitas. Et si visus non conuenit, necesse est conuenire cecitatē: & Si non conuenit cecitas, necesse est visum conuenire.* In cōtrariis verò, valet arg. ab affirmatione vnus, ad negationē alterius: vt, est album: ergo non est nigrū. Sed nō valet à negatione vnus, ad negationē alterius: vt, non est album; ergo est nigrum: quia oppositio contraria, non est immediata. Et similia argumenta deduci possunt à repugnantiis, aut disparatis, quorum exempla satis sunt manifesta.

Locus 20. à Dissimili.

Dissimilia appellantur, quæ diuersam habent formam, aut naturam: vt albedo, & dulcedo: album, & nigrum: homo, & leo ad quæ reducuntur ea, quæ licet eandem formam habeant, non tamen in eodem gradu, sed diuerso: qualia sunt, calidum vt vnum, & calidum vt octo. Et ab vtrisque desumi possunt argumenta. *Quia, quæ uni conueniant, non possunt conuenire alteri.* Sed semper sunt accipienda formaliter, hoc est, in quantum dissimilia in natura, vel gradu: & non secundum alias rationes materiales, in quibus manifestum est posse conuenire. Et hæc norasse sufficiat circa librum Topicorum.

PRO LIBRIS ELENCHORVM.

Tractatus de syllogismo Sophistico.

Dvo agit Arist. in duobus libris Elenchorū, vt vniuersali diuisione, totū hoc opus comprehendamus. *Explicat naturam syllogismi Sophistici, & partium eius, ex quibus componitur, tanquā obiectū proprij. Deinde locos omnes enumerat, ex quibus fallacia argumenta deducuntur, aut occasionē sumunt: qui sunt fallaciæ tam in dictione, quàm extra dictionem.* Nos verò ea, quæ ad fallacias pertinent, ad summulas remittentes, in quibus copiosè explicantur, aliquid de natura syllogismi sophistici dicemus: quæ intellecta, quidquid in præsentī opere tradit de eo Aristoteles, aliqua saltem ratione percipi possit.

Quidnam sit syllogismus, Sophisticus, & quotuplex: & an verus sit syllogismus, vel non?

Syllogismus Sophisticus, si etymologiam nominis sequamur, idē
 significat ac syllogismus sapientis, cūm σοφός sit sapiens: vsu
 tamen philosophicæ scholæ factum est; vt iam non syllogismus
 sapientis, sed decipientis, aut decipere volentis, per eum intelli-
 gatur. Quia per sophistam non iam verum sapientem, sed eum,
 qui sapiens videri vult, omnes intelligunt. Definitionem, & Di-
 uisionem *syllogismi sophistici* tradit Arist. 1. lib. Topic. c. 1. Sed vt
 tria illa, quæ de eo considerari possunt, commodiùs explicen-
 tur, à diuisione incipiendum est.

Diuidit autem Arist. syllogismum sophisticū in tria mēbra,
 & primum ita definit: *Litigiosus autem est syllogismus, ex his, quæ
 videntur probabilia, non sunt autem.* Secundūm verò his verbis; *Et
 qui ex probabilibus quidem, aut ex his quæ videntur probabilia, est
 apparens.* Et paulo inferiùs, de vtroq; in particulari loquens as-
 serit; Primum, esse verum syllogismum: Secundum, non verum,
 sed apparentem. Postremum membrum, vocat paralogismum:
 & ait eū esse, quia assumit propositiones proprias alicuius sciē-
 tiæ: quæ vt ab ea scientia assumuntur, necessariae sunt: sed vt ab
 alio assumuntur, solūm apparent necessariae, & sunt falsæ. Et talis
 est syllogismus iste: Lineæ ductæ ab eodē puncto in idem pun-
 tum, sunt æquales: Chorda, & arcus ducuntur ab eodem pun-
 to: ergo sunt æquales. Syllogismus iste constitutus est in mate-
 ria geometriæ, sed maiorem propositionem sic accipit geome-
 tria: Omnes lineæ rectæ, ductæ ab eodem puncto in idem pun-
 tum, sunt æquales. Et sic vera est, ac necessaria: sed cūm acci-
 piatur in illo syllogismo sine illa voce, recta, apparet quidē ne-
 cessaria, quia apparet eadem: sed falsa est, & valde diuersa; vt cō-
 stat: & ideo procedit ex propositionibus illius scientiæ appa-
 rentibus necessariis: non tamen verè necessariis, sed falsis.

Ex his autē tribus syllogismis, primus, qui dicitur *Litigiosus*, 3
 & tertius qui dicitur *Paralogismus*, cōueniunt in eo, quòd vter-
 que seruat formam syllogisticam, cūm in Figura & Modo con-
 ueruantur: vnde ex hac parte non peccat, sed differunt in his ex
 quibus procedunt. Quia prior ille procedit ex his, quæ apparēt
 probabilia, sed probabilia non sunt: paralogismus verò, ex ne-
 cessariis, ac propriis alicuius scientiæ: sed quæ nec sunt neces-
 saria, nec ad illam scientiam pertinent: sed sunt falsa. Secundus
 verò qui etiam litigiosus vocatur, in vtroque differt ab aliis
 duobus. Nam primo non seruat formam syllogismi, sed peccat
 in materia: & ideo dixit de eo Arg. esse litigiosum syllogismum. Nec
 verò esse syllogismum, hoc est, non habere veram formam syl-
 logismi, sed solūm apparentem.

Et ex his intelligitur, *Primum & tertium veram habere formā
 syllogismi: & ideo veros esse syllogismos.* Nā procedere ex appa-

rentibus, aut etiam ex falsis, non tollit veram formam syllogismi. *Secundum verò non esse verum syllogismū, sed apparentem, & tales sunt omnes qui regulas syllogismorū non seruāt: sed vel ex medio æquiuoco procedunt, vel non distributo, vel ex negatiuis præmissis: aut alios defectus patiuntur circa formam.*

- 4 *Secundò intelligitur, Hos tres syllogismos essentialiter esse diuersos: quia vel differunt ratione formæ syllogisticæ: vel ex parte præmissarum. Ex parte quidem formæ, differt secundus à primo & tertio: & cum differentia ex parte formæ sit essentialis, euidentis est differre essentialiter ab eis. Tandem primus & tertius licet conueniant in forma syllogistica, & quasi genericā, differunt tamen in forma speciali, ex modo concludendi desumpta.*

Nā primus procedit, & concludit ex his, quæ solūm apparent probabilia. Tertius verò ex his quæ apparent necessaria. Ideo primus & tertius differunt tanquam veræ species syllogismi. Secundus verò non differt ab eis tanquam vera species; quia cum non habeat veram formam syllogismi, nec vera species eius esse potest: sed solūm secundūm apparentiam. Vnde duo illi sunt syllogismi simpliciter; iste verò non, nisi secundūm quid: quia solūm habet apparentiam syllogismi, eo modo quo homo pictus solūm habet apparentiam hominis: differt ergo ab eis analogicè.

Quocirca intelligitur tertio, *Diuisionem syllogismi sophisticum in hæc tria membra, esse Analogi in Analogata. Verūm respectu duorum membrorum, nēpe primi, & tertij, esse generis in suas species: & ideo Arist. non definiuit omnes vna definitione, sed diuersis: simul diuidens syllogismum sophisticum in hæc tria membra: & singula definiens propriis definitionibus.*

- 5 *Quartò intelligitur: Generalem diuisionem syllogismi, in Demonstratiuum, Dialecticum, & Sophisticum, esse diuisionē generis in suas species, si sophisticus solūm sumatur pro eo, qui non peccat in forma, quo pacto primum & tertium solūm comprehendit. Nā solūm hoc modo sumptus, vera species syllogismi est: subalterna tamen, cum in duas alias species diuidatur. Tertius verò syllogismus non est species vera syllogismi, cum forma careat: sed solūm secundūm apparentiam. Vnde si sophisticus sumatur, prout omnes tres comprehendit, eadem diuisio generalis ex parte eius erit analogica, cum vnum membrum comprehendat; quod non est syllogismus, nisi secundūm quid.*

- 6 *Præter hanc diuisionem syllogismi in tria membra, quæ essentialis est, diuiditur diuisione accidentali, in membra, secundūm duos diuersos effectus, vel fines, quos per eum intendere potest sophista. Primus finis est, ostentare scientiam, & aucupari gloriā: & tunc dicitur syllogismus sophisticus tātūm, vel litigiosus: quia sophista per eum non tam intendit disputationem instituire, quam*

quàm litem, aut litigium, verbis que fallacibus conuincere respondentem, & ideo sapiens haberi, in opinione vulgi. *Secundus fixis est*, periculum facere, vel experimētum sumere de scientia alterius: & tunc dicitur *sylogismus Tentatiuus*.

Deinde diuiditur etiam *accidentaliter in quinque alia membra*, secundum quinque inconuenientia, ad quæ sophista intendit deducere respondentem. Et *inconuenientia* hæc solent vocari *metæ*, vel *termini*: quia quasi ad illa tanquam ad metam, scopū, vel finem suæ disputationis, alium deducere intēdit: Prima est, *meta Redargutionis*: Quando respondens cogitur vi syllogismi apparentis negare, quod prius concesserat: vel concedere quod negauerat. Secunda est *meta falsi*: Quādo cogitur aliquid apertè falsum concedere, vt quòd ipsemet non sit homo, illo syllogismo: Quod ego sum, tu non es: Ego sum homo: ergo tu non es homo. Tertia est *meta inopinabilis*, seu *Paradoxa*: Quando cogitur concedere rem aliquam inopinabilem à sapiētibus, vel opinione vulgi inauditam, quamuis fortè non sit falsa. Quarta est *meta Solæcismi*: Quando aliquam incongruam locutionem compellitur concedere. Quinta dicitur *meta Negationis*: Quando cogitur ad inutilem minùs ornatam locutionem, per quam nugari videatur. Vt si cogatur dicere: Nasum, esse nasum curuū, aut simum: Et hæc de syllogismo sophisticò annotasse sufficiat: ex quibus cognoscemus naturam eius, atque etiam quot species & membra habeat: & quorūnam ex membris eius sint veri syllogismi, quòtque non veri, sed solūm apparentes. Fallaciæ verò omnes quæ sunt quasi loca, ex quibus variij syllogismi fallaces deduci possunt, satis sunt in Summulis explicatæ: & ideo non putamus enumerationem & explicationem singularum in hac parte repetendam.

Hæc tandem quæ circa vniuersam Logicam Aristotelis annotauimus in nostris Commētationibus, dilucidam satis, reor, ac breuem eam efficient: vt facile, & breui tempore possit liberarium Artium studiosis huius florētissime Academia, à suis Magistris in Gymnasijs explicari, & ab eis percipi. Faxit DEVS Opt. Max. vt labor hic noster in gratiam eorum assumptus in gloriam eius, sacrissimæque Deiparæ, ac B. Thomæ, in maximamque eorum studiosorum utilitatem (vix speramus) cedat.

FINIS TOTIVS LOGICÆ.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE parte Dialecticæ continentur.

Prior numerus marginem, posterior paginam denotat.

- A**bstractum de concreto nullo modo predicatur. pag. 81
- A**bstractum generis de abstracto differentia non predicatur: neque è conuerso. 82
- A**bstractum superius de abstracto inferiori, predicatur ordine physico, non verò metaphysico. 82
- A**bstractum superius de abstracto inferiori, in secundis intentionibus predicatur. 84
- A**bstractio alia simplex, alia composita. 176
- A**bstracta physica accidentium ad predicamenta pertinent. n. 27. 251
- Ascensus.
- A**scensus predicamentalis per collectionem generum, & specierum: descensus verò per diuisionem fit. n. 3. 109
- Assensus.
- A**ssensus premissarum, sunt causa materialis, & efficiens conclusionis. n. 27. 565
- A**ssensus premissarum formaliter includuntur in assensu conclusionis. 568
- A**ssensus conclusionis in eodem instanti ex assensibus premissarum sequitur. n. 38. 571
- A**ssensibus premissarum positis, potest intellectus suspendere assensum conclusionis. 574
- A**ssensus principiorum ex cognitione terminorum habetur. n. 3. 636
- Accidens.
- A**ccidens in concreto constitui quintum predicabile per ordinem ad subiecta, à quibus sola ratione distinguitur. n. 5. 175
- A**ccidens primò intèntionaliter sumptum, in separabile, & in inseparabile diuiditur. n. 8. 176
- A**ccidens per adesse, & abesse secundum inhaerentiam realem definitur. n. 12. 178
- A**ccidens dupliciter sumitur pro accidente predicabili, & predicamento. n. 15. 180
- A**ccidenti aptitudinalis inhaerentia est essentialis. n. 19. 182
- A**ccidens tam extrinsecis accidentibus, quàm intrinsecis substantia, analogum est. n. 78. 227
- Analogia.
- A**nalogia est proportio inter multa eodem nomine significata. nu. 12. 190
- A**nalogum mediū tenet inter æquiuocum, & uniuocum. ibid.
- A**nalogum efficere non sufficit proportionalitas, etiam per nomen significata. nu. 18. & 22. 193. 194. 195
- A**nalogum habet conceptum vocis unum. n. 26. 198
- A**nalogis non datur vnus conceptus rei, sed multiplex. n. 28. 199
- A**nalogum aliud cuius significatum formaliter reperitur in omnibus, aliud cuius solūm in principaliori, & extrinsecè. n. 30. 200
- A**b analogatis, quacunque illa sint, non est abstrahibilis simpliciter communis conceptus. num. 31. & 40. 201.

R E R V M.

40. 201. 206
Analogum immediatè significat analogata: qua actu confuso continet. 206. 207
Analogum quo modo verificetur de singulis analogatis, n. 45. 208
Analogum predicatur de analogatis, predicatione formali secundum quid, & simpliciter equalis, n. 46. 209
Analogum predicatur de analogatis, ut dicunt inter se attributionem, n. 51. 211
Analogum habet unitatem secundum quid, qua sufficit, n. 52. 212
Analogi diuisio simpliciter, est vocis secundum quid rei. ibid.
Ad efficiendum nomen analogum, sufficit attributio multorum ad unum, etiam ad significatum per nomen, num. 79. 228

Concretum.

Concretum tãessentiale, quàm accidentale, de inferiori, vel equali concreto predicatur, num. 15. 83
Concretum accidentale, resultans ex natura accidentali, & ex modo inharendi in subiecto, est unum per se, & predicamentale, num. 24. 250

Compositio.

Compositio Metaph. in Deo non reperitur, num. 33. 154
Compositio Metaphysica ex conceptibus obiectiuis fit, n. 16. 143
Cõpositio realis petit extrema realia, & realiter distincta, n. 23. 148

Conceptus.

Conceptus significant naturaliter, voces verò, & scriptura, ad placitum, num. 5. 465

Complexa.

Complexa non pertinent ad predi-

camentum, num. 16. 247
 Dialectica.

Dialectica non diuiditur propriè in naturalem, & acquisitam, num. 1. 1
Dialectica ad alias scientias perfectè comparandas est necessaria, non verò ad quomodocumque. num. 2. 2

Dialectica docens est scientia, n. 4. 5
Dialectica diuiditur in docentem, & utentem, 6. & 7

Dialectica utens, ut utens, non est scientia, nec habitus à docente distinctus, n. 6. 8. & 9

Dialectica est unus simplex habitus quoad speciem, & numerum, num. 11. 15

Dialectica habet modum, & finem componendi, & resoluendi, n. 14. 19. & 20

Dialectica modum speculandi & componendi, sub ratione superiorè formaliter continet, n. 15. 20

Dialectica formaliter est scientia speculatiua, & practica, 21. 22 Deus, & Angeli.

Deus, ut Deus est, ad nullum predicamentum per se, & reductiuè pertinet, 266. 267

Angeli & corpora cœlestia, per se pertinent ad predicamentum substantia, n. 18. 270

In Angelis non reperitur compositio ex materia & forma, reperitur tamen ex potentia, & actu reali, n. 19. & 20. 270. & seq.

In Angelis datur compositio Metaphysica. 271

Demonstratio.

Demonstratio ex necessariis debet procedere, num. 5. 578

Demõstratio: qualibet propter quid debet constare propositionibus de omni

INDEX

- omni, & per se: solum autem perfectissima de propositionibus uniuersaliter, num. 15. 584*
Demōstratio quia, & propter quid, in hoc differunt, quod illa à causa remota, & inadæquata procedit: hæc uerò à proxima, & adæquata, 610. & num. 1. 611
Demonstratio in communi genus est ad demonstrationem, quia, & propter quid, num. 12. 558
Demonstratio utramque præmissam necessario certiore conclusione continet, num. 34. 593
Differentia.
Differentia in communi, in propriam & propriissimam adæquate diuiditur. 136. 137
Differentia prima intentionaliter sumpta, ad prædicta membra est analogæ, num. 9. & 11. 139. 140. & seq.
Differētia ex perfectiori gradu nature, quæ genus sumitur, n. 17. 144
Differētia à genere distinguitur ratione ratiocinata, num. 29. 152
Differentia alia superior, alia inferior, num. 34. 154
Differentia inferior materialiter superiorem includit: non uerò formaliter, num. 35. 155
Differentia qualibet perfectior est genere quod contrahit, n. 45. 161
Differentia superior solum per secundam definitionem definitur, 164.
Ens rationis.
E*ns rationis est materia proxima Logica, num. 17. 24*
Ens rationis, aliud quod directè fit ab intellectu, aliud quod indirectè. ibid.
Ens rationis indirectè factum ab intellectu est obiectum Logica, 30
Ens rationis se habet ad modum for-
mae inhaerentis, num. 4. 69. 70
Ens rationis aliud quod habet fundamentum in re, aliud quod non habet, num. 7. 71
Ens rationis cum fundamento aliud negatio, aliud priuatio, relatio aliud, num. 8. 72
Entia rationis habentia fundamentum in re, solum sunt per operationem intellectus reflexam. ibid.
Entia rationis, alia per primam, alia per secundam, alia per tertiam operationem intellectus sunt, 75
Entia rationis, nec diuinus, nec angelicus intellectus efficit, 76. 77
Ens rationis consideratur à Logica ut est denominatio ab intellectu attributa nature, ibid
Enuntiatio.
Enuntiatio uniuersalis negatiua in seipsam, uniuersalis affirmatiua in aliam particularem, particularis affirmatiua in se: particularis negatiua in nullam conuertitur, n. 8. & 11. 522. 524
Enuntiationes de modo contingenti sumpto pro possibili, faciunt sensum copulatiuum. 528
Enuntiationes de modo possibili & contingenti opponuntur propositionibus de necesse, n. 17. 529
Enuntiatio mentalis, uocalis, & scripta formaliter sunt entia rationis, num. 31. 496. 497
Enuntiationis essentia est predicari unum de alio, num. 35. 502
Enuntiatio genus est ad affirmantem, & negantem, 503
Enuntiationes singulares de futuro contingenti continent determinatam ueritatem, aut falsitatem, 509
Ens reale.
Ens per accidens ex duplici ente in actio

R E R V M.

actu constat, tract. 2: de hab. & scient. n. 39. 654
 ens per accidens, aliud ex entibus casu concurrentibus, aliud ex naturaliter cōponitur, & aliud ex non ordinatis, aliud ex ordinatis, & solum de hoc ultimo datur scientia, n. 39. & 40. ibid.
 De ente fortuito in communi considerato scientia potest dari, n. 41. 655
 ens reale analogum est ad substantiam, & accidens, num. 56. 716
 ens completum, adhuc est analogum ad substantiam & accidens completum, n. 61. 217
 ens comparatum ad res eiusdem predicamenti est idem cum genere supremo illius, & uniuocum, n. 64. 219. 220
 ens comparatum ad substantiam finitam, & infinitam, analogum est, num. 67. 220
 ens dicitur de substantia, & accidente, & de Deo, & creaturis, analogia solum attributionis, n. 70. 222

Genus.
 Genus duplicem habet acceptionem realem, c. 2. de genere. n. 1. 89
 Genus definitur, in quantum est species uniuersaliter, 92
 Genus per predicari de pluribus descriptiuè definitur. 96
 Genus est definitum, ut natura ordinata ad secundam intentionem, num. 14. 98
 Genus dupliciter potest considerari, & ut pars, & ut totum, nu. 19. 101. 102
 Genus continet oppositas differentias in potentia, per quas contrahitur. 102

Genus predicatur de specie, ut totum potentiale, n. 24. 105
 Genus distinguitur à differentia, per predicari in quid, n. 26. 106
 Genus non predicatur immediatè de indiuiduis generis, ut genus, bene tamen ut species, num. 24. 124 125
 Genus distinguitur à differentia, per predicari in quid, n. 26. 106
 Genus habet significatum materiale adequatum, & inadeguatum, num. 10. 114
 Genera subalternatim posita ea sunt, quorū unū sub altero collocatur, & ambo sub 3. cap. 3. predicament. esse, n. 3. 109
 Genera subalternatim posita possunt habere differentiam communem diuisiuam, qua uerò non sic sunt posita, nullam habere possunt, n. 5. 111

Habitus.

Habitus acquisitus per demonstrationē quia, & propter quid, etiam circa eandem rem specie differunt, 620. 621
 Habitus principiorum, prater intellectum, & species intelligibiles dantur, n. 8. 638
 Habitus principiorum practico- rum, & speculatiuorum, specie, differunt, n. 20. 695
 Habitus principiorum, & scientiarum, etiam circa eandem scientiam specie distinguuntur, n. 25. 698

Indiuiduum.

Indiuiduum per collectionē proprietatum primò intentionaliter definit, num. 32. 129
 Indiuidua, ut talia habent conuenientiam modalem, n. 35. 130
 Indiuiduum uagum non constituit distinctum

I N D E X

distinctum predicabile, sed re-
ducitur ad predicabile speciei,
num. 88. 65. 66

Infinium.

Infinium aliud essenziale, aliud
accidentale: hoc ad predica-
mentum pertinet, non vero il-
lud, n. 18. 247

Mors.

Mors & corruptio accidentia
sunt, aut modum acciden-
tis habent, num. 14. 179

Motus.

Motus non est species quantitatis,
num. 47. 315

Motus à termino habet successio-
nem. ibid.

Motus est entitas incompleta, ibid.

Motus sex habet species, n. 1. 459

Modus.

Quot modis unum dicatur altero
prius, num. 1. 457

Habere septem modis dicitur, n. 1.
460.

Numerus.

Numerus est unum per se, num.
53. 318

Numerus est species quantitatis di-
stincta à ceteris. ibid.

Numerus est obiectum arithmeti-
ca, independens ab intellectu, n.
56. 319

Differentia assentialis numeri, su-
mitur ab omnibus unitatibus,
ut habentibus specialem ratio-
nem quantitatis discreta, n. 67.
325. 326

In numero, ut toto integrali, forma
sumitur ab ultima unitate ut
terminabili, n. 68. 326

Numerus rerum spiritualium non
est predicamentalis, n. 71. 328

Numerus infinitus non pertinet ad
predicamentum, n. 85. 336

Nomen.

Nomen definitur per vocem non si-
gnificatiuam, tanquam per sub-
iectum. 471

Nomen significat ad placitum, n.
11. 473. 474

Nomen infinitum de materiali res
omnes prater negatam: de for-
mali vero, puram negationem
significat. ibid.

Nomen infinitum à ratione veri
nominis excluditur. ibid.

Nomina transcendentia possunt in-
finitari, n. 17. 481

Oratio.

Oratio est species quantitatis
discreta distincta ab aliis,
num. 75. 330. 331

Oratio pertinet ad predicamentum
quantitatis, secundum exten-
siones syllabarum ordinabiles ab
intellectu, num. 78. 332

Oratio definitur ab Arist. ut com-
prehendit perfectam & imperfe-
ctam, simplicem, & compositam,
num. 79. 333

Obiectum.

Obiectum habet unitatem, & ma-
terialem, num. 11. 15

In omni obiecto non est quarendam
eadem unitas, num. 58. 321

Opinio.

Opinio alia, qua ex sola cognitione
terminorum, alia qua ex medio
probabili habetur, n. 43. 656

Opinio essentialis est formido vir-
tualis, non actualis, n. 45. 657

Opinio & scientia secundum habi-
tus, non actus in eodem intelle-
ctu, & de eadem re simul esse
possunt, num. 51. 661

De sex predicamentis.

Qua genera, species, & pro-
prietates habeant actio, &
passio.

R E R V M.

passio. 435. & seq.
 Quid sint, & qua genera, species,
 & proprietates habeant quā-
 do, ubi, & situs, 438. 439. 440.
 441. 442. 443
 Habere, quot, & qua genera,
 & species habeat, numero 3.
 446
 Ratio formalis horum predica-
 mentorum non in sola deno-
 minatione extrinseca confi-
 stit, nu. 10. 451

Pars.

Partes nominis compositi separa-
 ta ab eo, ut partes non sunt si-
 gnificatiuae, numero 13. 475
 Posterioristica partis obiectum
 est demonstratio, numero 4.
 544
 Posterioristica pars dignior est
 ceteris, nu. 16. 550
 Partes rei, alia physica, alia me-
 taphysica: ex illis nulla ad
 predicamentum, ex his solum
 genus pertinet, num. 12. & 14.
 245. 246

Principium.

Principium aliud dignitas, aliud
 positio, nu. 5. 578
 Principia subalternantis, & sub-
 alternatae scientia, uniuntur
 ad inferendam conclusionem,
 n. 40. 623

Problema, & propositio
 Dialectica.

Problema dialecticum est inter-
 rogatio utriusque partis con-

tradictionis, nu. 12. 669
 Problema dialecticum, aliud
 practicum, aliud speculati-
 uum: & utrunque diuiditur
 secundum particulares scien-
 tias, num. 12. & 13. ibid.
 Problema distinguitur à propo-
 sitione dialectica in hoc: quod
 illa per modum compositi, haec
 per modum simplicis qua-
 stionis interrogat, numero 11.
 670

Propositio dialectica quadruplex
 est, generis, speciei, proprii, &
 accidentis. ibid.

Propositio sub vniuersali ratio-
 ne sumpta solum dicit enun-
 ciationem: qua si in syllogis-
 mo demonstratiuo ponitur,
 principium appellatur: si in
 dialectico, probabilis propo-
 sitio: si in sophistico, apparens,
 nu. 16. ibid.

Problema, & propositio dialecti-
 ca, ad instruendam disputa-
 tionem formaliter seruiunt,
 ad syllogismum antecedenter,
 nu. 20. 672

Prædicatum.

Predicata topica quatuor tan-
 tum sunt, nu. 5. 665

Quantum.

Quantum ex se aliud conti-
 nuum, aliud discretum,
 291

Quantitas alia molis, alia vir-
 tutis: prior constituit prædi-
 camentum, 295

Essentia quantitatis molis, est
 habere

I N D E X

habere partes extra partes secundum magnitudinem, ibidem.

Quantitatis continua sunt species, linea, superficies & corpus, inter se distincta, num. 21. 300

Quarum linea longitudinem, superficies latitudinem; corpus profunditatem solum de formali dicunt, ibid.

Quantitas distinguitur realiter à substantia, numero 86. 337

Qualitas.

Qualitas in communi, ut proprie denominat substantiam qualem, est supremum genus predicamenti qualitatis, num. 7. 412. 413

Sub genere qualitatis, habitus & dispositio specie distinguuntur, num. 14. 416. 417

Potentia, & impotentia non sunt species distincta qualitatis; sed una, nu. 24. 424

Qualitas uniuocè dicitur de passione, & passibili qualitate, quæ non sunt diuersa, sed eadem species, numero 30. & 33. 425. 426

Passiones animæ secundum formalem, & materialem rationem pertinent ad predicamentum qualitatis, num. 37. 428.

Ad predicamentum qualitatis obiecta sensuum externorum, sub diuersis rationibus pertinent, nu. 46. 432

Sub qualitate, forma, & figura,

una tantum sunt species, 435

Relatio.

Relatio constituit speciale predicamentum, numero 8. 343

Relatio secundum conceptum communem, subiectum absolute respicit: at secundum particulare, subiectum in ordine ad terminum, num. 10. 346

Supremum genus in abstracto, est relatio in communi, & in concreto relatiuum in communi, num. 25. 350

Terminus relationis, supremi generis, abstrahit ab absoluto, & relatiuo, nu. 27. 354

Relatio secundum esse, imponit in subiecto rationem communem, secundum esse ad particularem, num. 32. 354

Relatiuum & relatum secundum rem, & rationem idem sunt, nu. 35. 355

Relatio predicamentalis extra essentiam subiecti est, nu. 40. 358

Relatiuum aliud mutuū, aliud non mutuū, numero 48. 361

Relatio sumit speciem à termino, num. 50. 362

Relationes non mutua terminantur ad absolutum formaliter, num. 64. 369

Vnum relatiuum per unam numero relationem cum extensione refertur ad plures terminos eiusdem speciei, nu. 80. 377

Relatio

R E R V M.

Relatio predicamentalis non
mutua, non datur entis realis
ad ens in potentia, vel ens ra-
tionis nu. 88. 381

Relationes similitudinis, &
aequalitatis immediatè fun-
dantur in qualitate, identi-
tatis verò in substantia, nu.
97. & 99. 385. 386

Relatio formaliter habet ratio-
nem referendi, & materiali-
ter esse eiusdem, vel diuersæ
speciei, & primo modo sum-
pta non est fundamentum
relationis, bene tamen secun-
do, numero 102. & 104. pag.
389. 390

Fundamentum proximum rela-
tionum secundi generis est po-
tentia reducta ad actum, nu.
115. 396

Relationes mēsurabilis ad men-
suram, & reales, & predica-
mentales sunt, numero 120.
398

Relatio realis predicamentalis
à suo fundamento realiter
distinguitur, numero 128.
402

Relatio posito fundamento in
utroque extremo per poten-
tiam Dei absolutam potest
separari ab illis non perma-
nens, sed destructa, nu. 136. &
& 137 406

Relatiuis nec formaliter, nec ra-
tione fundamenti, conuenit
propria contrarietas, nu. 139.
407

Relationi predicamentali ratio-
ne sui non conuenit suscipere
magis, & minus propriè, nec
impropriè, bene tamen ali-

quibus ratione fundamenti,
n. 143. 409

Substantia.

Substantialia sub nominibus
concretis ad predicamen-
tum pertinent, 343

Substantia completa, & finita
in communi est supremum
genus predicamenti substan-
tia, n. 10. 265

Diuisio substantia in primam,
& secundam sumitur reali-
ter, & est analogi in analo-
gata, n. 30. 278

Definitum formale in definitio-
ne prima substantia, est ra-
tio realis communis primis
particularibus, numero 39.
279

Substantia sumpta essentialiter,
perfectius reperitur in secun-
da, at secundum proprieta-
tem substantiandi perfectius
in prima, quam in secunda,
n. 43. 281. 282

Secunda substantia significat
quale quid secundum com-
munem rationem qualita-
tum, 283. 284

Substantia priuatiuam, relati-
uam, & contradictoriam op-
positionem formaliter habet:
contrariam verò virtuali-
ter, n. 54. 286

Suscipere contraria omnibus
primis conuenit, n. 59. & 64.
288. 291

Species.

Species subiicibilis, ut talis, non
est

I N D E X

- est uniuersalis*, numero 9. 114
- Species prius respicit genus, quàm indiuidua*, numero 11. *ibid.*
- Species nobiliori respectu respicit indiuidua*, quàm genus, 115
- Species, & genus physicè considerata in unico indiuiduo conseruari possunt: Logicè uerò plura requirunt*, n.12. 119
- Species Metaphysicè sumpta in unico indiuiduo conseruatur: genus autem in pluribus speciebus*, n.11. 119
- Species quæ unicum tantum indiuiduum habere possunt, non sunt uniuersales*, n.19. 121
- Species distinguitur à genere per illas particulas, de pluribus differentibus numero, formaliter acceptas*, numero 27. 126

Scientia.

- Scientia de subiecto; non actua- lem, sed potentialem existen- tiam petit*, n.16. 539
- Scientiarum subalternatio pos- sibilis est*, n.25. 625
- Scientia alia actualis, habitua- lis alia*, n.3 4
- Scientia habet unitatem nu- mericam, specificam & gene- ricam*, n.11. 15
- Scientia sumit unitatem speci- ficam ab obiecto formali & principiis*, quod idem est, *ibid.*

- Scientia suabalternata intra proprios limites non efficit de- monstrationem propter quid*, n.37. 631
- Scientia & scibile differunt spe- ciè ab opinione & opinabili*, n.1. 635
- Scientia sub uniuersali ratione considerata non est essentia- lis euidencia*, numero 34. 635

Syllogismus.

- Syllogismus in communi ad de- monstratiuum, Dialecticum & sophisticum, pro haben- te ueram formam sum- ptum, genus est*, numero 5. 680

Tempus.

- T***empus est species quanti- tatis continua*, numero 31. 305
- Tempus non dicitur tardum aut uelox, sed motus*, numero 32. 306
- Tempus est numerus motus se- cundum qualitatem, non quantitatem*, n.33. 307
- Tempus est quantum suces- siuum*, n.36. 308
- Tempus non accipit complemen- tum essentiale ab intellectu*, n.57. 320

Uniuoca.

- V***niuocorum definitio deno- minatiuis non competit*, num.6. 187
- Uniuo

R E R V M.

Vniuscum aliud proprium, aliud
improprium, n. 7. 188

Vniuersale.

Vniuersalium notitia necessaria
est ad predicamentorum co-
gnitionem, cap. I. Vniuer.
num. 28. 31

Vniuersale aliud complexum,
aliud incomplexum, n. 29 32

Vniuersale incomplexum qua-
druplex, ibid.

Vniuersale est in singularibus, à
quibus non distinguitur rea-
liter, num. 31. 33

Vniuersale in utraque defini-
tione secundum potentiam
est intelligendum, numero 33.
34

Vniuersalis essentia est esse in
multis, passio verò predicari
de multis. ibid.

Vniuersale fundamentaliter est
ens reale, formaliter ens ra-
tionis, num. 36. 36

Vniuersalia secundum essen-
tiam non secundum existen-
tiam aeterna sunt, numero
37. 37

Vnitas natura, alia numerica,
alia specifica, alia generica:
prima illi conuenit à parte
rei, duae posteriores per intel-
lectum, n. 38. 37

Vnitas formalis positiua nec ne-
gatiua datur à parte rei,
n. 46. 41

Vniuersale formaliter non da-
tur à parte rei, bene tamen
fundamentaliter, numero 54.
45

Vniuersale aliud Logicum, aliud
Metaphysicum, illud per com-
parationem possibilis, hoc per
abstractionem, agentis fit,
n. 58. & 71. 47. 54

Vniuersale est concretum acci-
dentale, n. 76. 58

Vniuersale est genus remotum
ad quinque predicabilia,
n. 78. 59

Vniuersale est obiectum lib. pra-
dicabilium, n. 80. 60

Vniuersalium numerus ex modo
se habens predicati ad subie-
ctum desumitur, numero 88.
65

Vniuersalia sunt species atoma,
n. 89. 66

Verbum.

Verbum distinguitur à partici-
pio per ultimas particulas de-
finitionis. 485

Verbum substantiuum existen-
tiam significat per modum
actionis, 486

Verbum est pars formalis enun-
ciationis, n. 25. 491

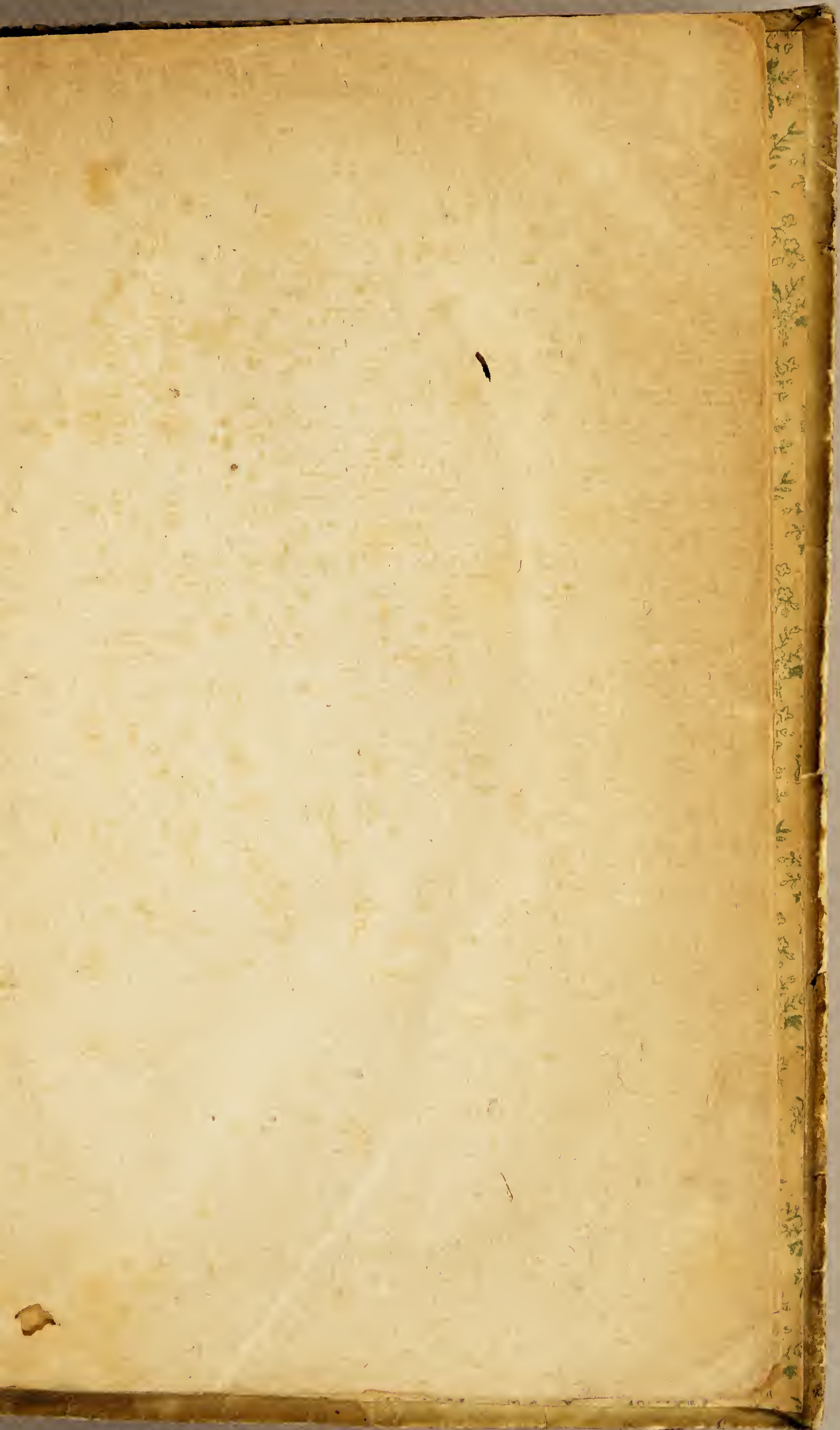
Verbum tam in propositione,
quàm extrà existere potest,
n. 28. 493

Veritas.

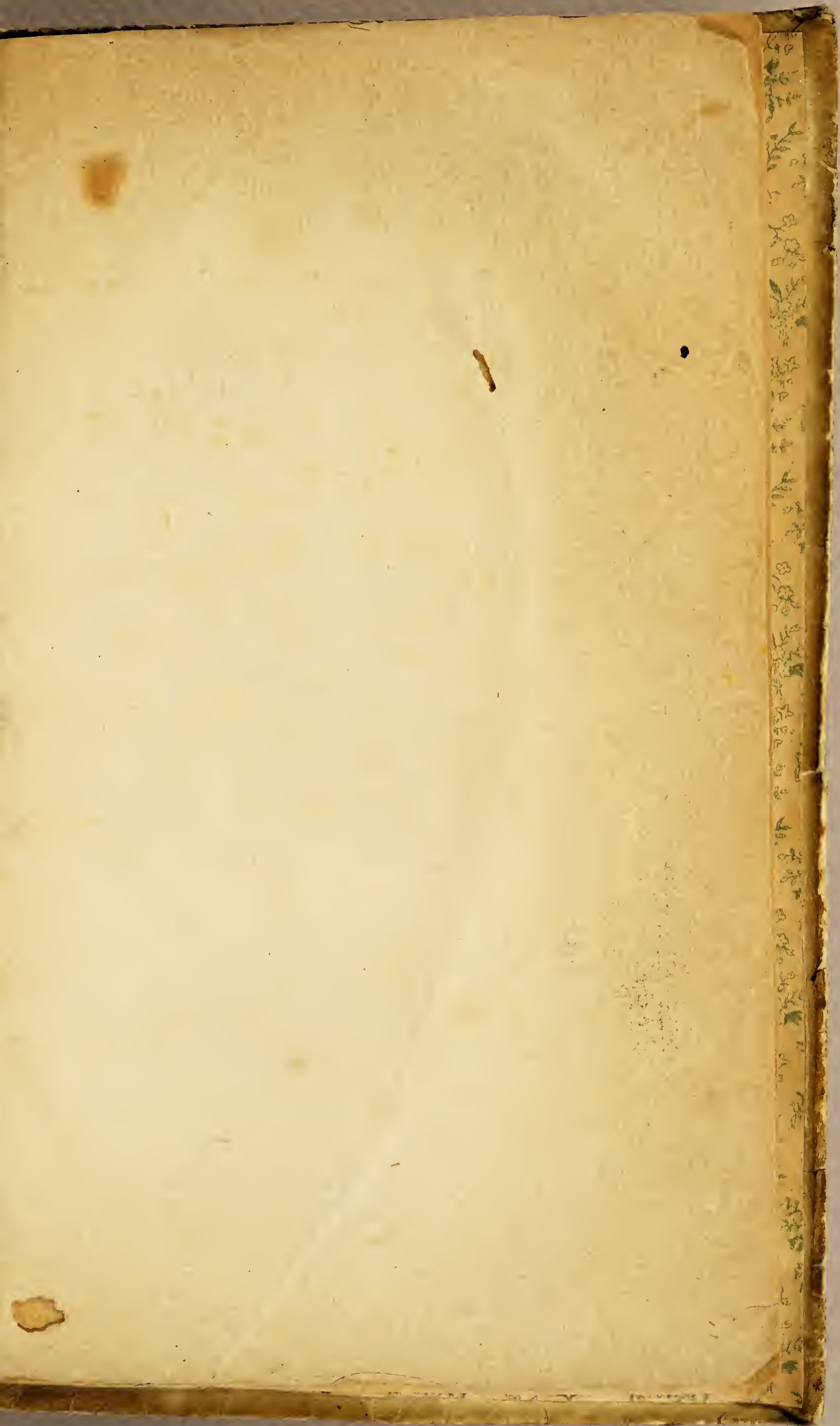
Veritas ex parte adaequationis
una non potest esse maior al-
tera, bene tamen ex parte
fundamenti, & causarum,
n. 26. & 27. 590

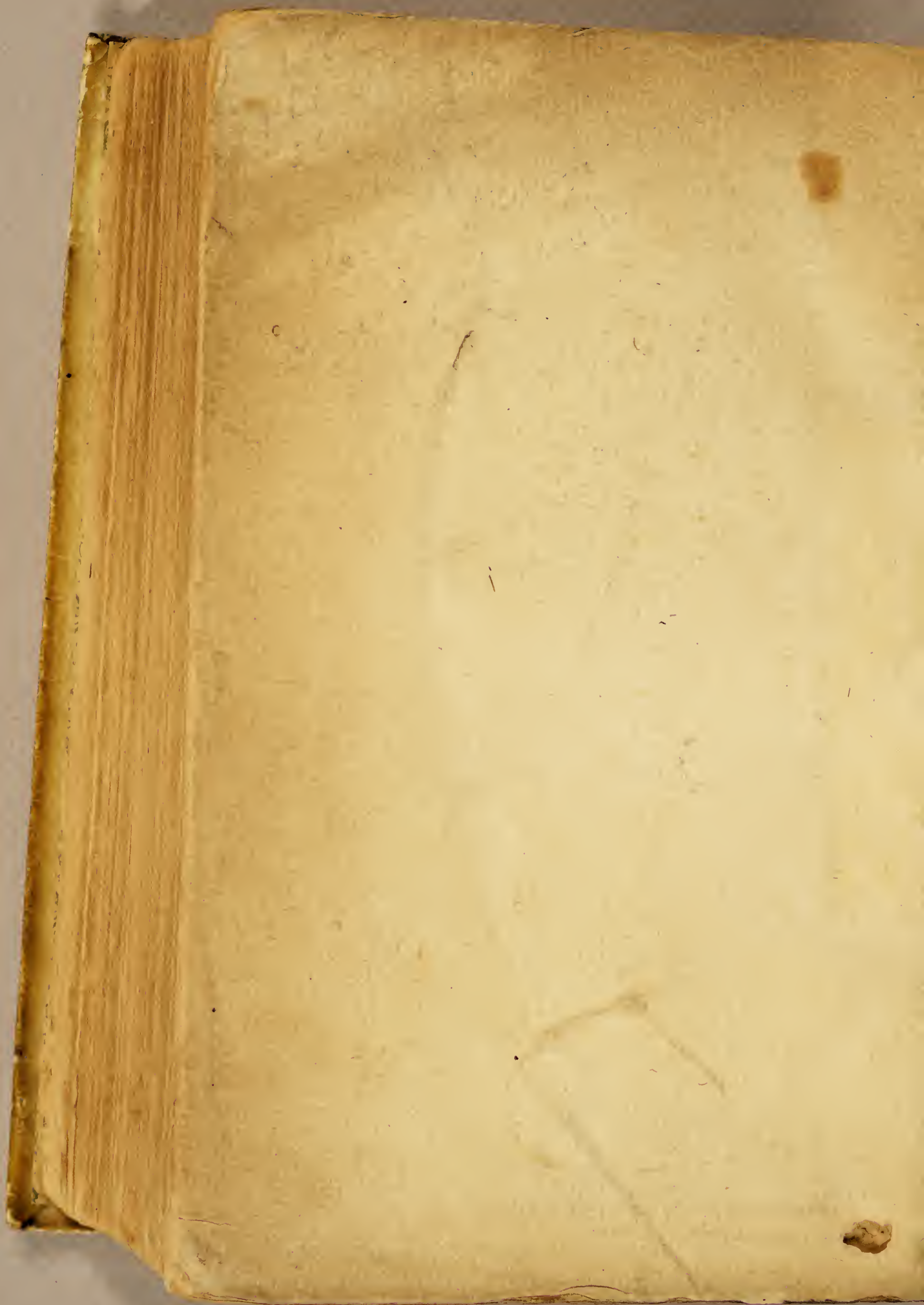
F I N I S.

15-122

B620

R896 2

